RESPONSA
DE
IVRE CANONICO
PRÆSERTIM
NOVISSIMO.

AVCTORE
FRANCISCO ZYPÆO
I. C. PROTONOT. APOST.
CANONICO, OFFICIALI,
ARCHIDIACONO ET VICARIO
GENERALI ANTVERPIENSI.

Editio postrema ab Authore aucta & emendata.



ANTVERPIÆ,
Apud Hieronymum & Ioan. Bapt. Verdussen.
M. DC. LXXV.

INDEX
TITVLORVM
RESPONSORVMQVE
LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI

Resp.

LIBRI QVARTI

De sponsalibus & matrimonio.

LIBRI QVINTI

De accusationibus.

FINIS.

APPROBATIO.

Responsa de Iure Canonico Clarissimi & admodum Reuerendi Domini FRANCISCI ZYPÆI I. C. Protonot. Apost. Archidiaconi & Vicarij generalis Antuerpiensis, ad resolutionem plurium casuum & difficultatum passim occurrentium vtilia & oportuna, magno Reipub. bono in lucem emittenda censeo, 10. Februarij 1643.

P. COENS S.T.L. Canonicus & Librorum Censor Antuerpiensis.

RESPONSA DE IVRE CANONICO PRÆSERTIM NOVISSIMO.

LIBER PRIMVS.

De ſumma Trinitate, & Fide Catholica.

RESPONSVM I.

De certa fidei profitendæ formula.



RADITIO Eccleſiaſtica eſt, Apoſtolos antequàm per orbem vniuerſum diſpergerentur, vt docerent omnes gentes, & euangelium prædicarent omni creaturæ, contexuiſſe fidei, quam docerent, formulam: quod ſymbolum Apoſtolorum dicimus. quo catholica Eccleſia vſa eſt, etiam in miſſa ad plura ſæcula, Cùm autem Arius alijque hæreſes in Eccleſiam inuexiſſent, Concilium Nicænum coactum eſt, in quo aliud ſymbolum editum eſt, quo explicatiùs aduerſus illos articuli quidam fidei exponuntur. quo nunc Eccleſia vtitur in miſſa. quod etiam Concilium Tridentinum Patrum exempla ſecutum tanquam ſcutum contra omnes hæreſes propoſuit in principio ſuarum actionum *ſeßione 3.* & ſecundùm temporum neceſſitatem, ſi quæ nouæ hydræ emerſerant, diuerſæ confeſſiones, hæreſum naſcentium reprobatoriæ in diuerſis Conciliis ſuerunt propoſitæ. quinimò multi ſingularem ſuam formam vel pietate catholicâ, vt Athanaſius in ſuo Symbolo, quo etiam vtitur Eccleſia Romana in officio diuino; alij peruerſitate hæreticâ, *vt abducerent diſcipulos poſt ſe*, vt loquitur Paulus *Act.20.* alij ſub impia calliditate verborum conceptam, vt ne viderentur diſcedere à Concilio Nicæno, alijſve œcumenicis, dum incautos deciperent, ediderunt. *vt videre eſt in Annal. Eccl. Baronij, Spondani aliorumq́.* Ipſe etiam Iuſtinianus de aſſenſu Epiſcoporum quorundam ſingularem profeſſionem edidit *in l. reddentes. C. de ſum. Trinitat.* quam *ibidem* confirmat Ioannes Papa *l. inter claras. & l. liquet. cui confeßioni, ac fidei*, inquit, *quiſquis contradictor extiterit, alienum ſe ipſe à ſancta communione, alienum ab Eccleſia iudicabit eſſe catholica.* Sic & Innocentius III. in Concilio Lateranenſi profeſſionem fidei propoſuit *relatam in c. 1. & 2. X. hoc tit.* Gregorius X. in Concilio Lugdunenſi *relatam h. t. in 6.* Clemens V. in Concilio Viennenſi. *eod. in clem.* Eugenius IV. in Concilio Florentino, ſuper Græcis, Armenis, & Iacobitis vnientibus ſe S. Romanæ Eccleſiæ. denique Concilium Trid. *ſ. 25. c. 2. ſ. 24. c. 12.* à promotis ad Epiſcopatum, dignitates, Cathedrales præbendas, beneficia curata exigit, vt faciant fidei orthodoxæ profeſſionem, & in Romanæ Eccleſię obedientia ſe permanſuros ſpondeant, ac iurent: & ob hæreſes rurſus enatas, omnia & ſingula quæ ab hac ſancta Synodo definita & ſtatuta ſunt palam recipiant: certa tamen alia forma non præſcripta. quare & Bulla cœnæ, noſtro ſæculo accommodata, pro catholicæ fidei vnitate, atque integritate retinenda, & ne fideles Chriſti circumferantur omni vento doctrinæ, excommunicat primo loco quoſcumque Huſſitas, Wicleſiſtas, Lutheranos, Swinglianos, Caluiniſtas, Hugonotos, Anabaptiſtas, alioſque hæreticos, quorum peruerſa dogmata à d. Synodo Tridentina damnata ſunt. denique Pius IV. obligationem faciendæ profeſſionis fidei extendens ad regulares præfectos, *bulla incip. iniunctum Id. Nouemb.* 1564. decreuit, vt vnius & eiuſdem fidei profeſſio vniformiter ab omnibus exhibeatur; vnica & certa illius forma innoteſcat, publicetur, & vbique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius Concilij, & prædicta conſtitutione ſpectat, obſeruetur; ſub pœnis per Concilium ipſum in contrauenientes latis: quam formam ibidem

præscribit, complectentem initio symbolum Nycenum ac deinde plures alios fidei articulos aduersus præsentium temporum hæreses plenius declaratos, cum illarum anathematizatione. Igitur illi qui à Concilio, aut d. constitutione expressi non sunt, ad formam illam non tenentur. quare & breuior pro aliis proposita à Synodo prouinciali Mechliniensi anni 1607. *tit. 1. ar. 3. & 4.* fuit à Sede Apostolica approbata, vt in calce apparet.

Quæsitum est igitur an professio fidei facta à canonico cathedrali, non secundùm formulam Pij IV. sed sub generalibus tantùm clausulis *d. c. 12. s. 24. d. c. 25. Concilij Trident.* propositis, ad hoc sufficiat, vt fructus faciat suos, & illi possessio suffragetur? & videri non potest sufficere; vbi d. constitutio Pij IV. iuxta Concilium publicata, & recepta est. dum secundùm illam professionem fieri iubet, sub pœnis per Concilium ipsum in contrauenientes latis. neque frustrà ex dictis apparet certam formam fuisse præscriptam. Nihilominus, si bona fide, & ex vsu iam post Concilium antiquo, præstita est fidei professio; cessare posse videtur rigor ille pœnalis. si non improbabiliter Diana *& ab eo citati p. 3. & t. 2. res. 8.* dixerint eandem Pij IV. constitutionem, vel vsu non esse receptam, vel contrario vsu abolitam, quoad regulares. præsertim cùm intentioni Concilij Trid. satisfactum videatur, & generales clausulæ omnes fidei articulos, omnesque sectarum species complectantur: specialis autem expressio, quamuis in modo perfectior sit, in substantia tamen non differat. & d. Concilij decretum ipsaque Pij IV. constitutio positiui iuris sit, ac multo magis modus illius, & formula: cui contraria consuetudo possit derogare: non quoad fidem; sed factum ipsum dumtaxat professionis, ac formulæ. ita tamen vt si formula Pij IV. exigatur, nulla sit in præstandâ tergiuersatio: quippè quæ hodiè pro tessera agnoscitur orthodoxorum.

De Rescriptis.

RESPONSVM I.

De triennali possessore, & concordatis Germaniæ, omissa mentio, an vitiet rescriptum?

Mvlta rescripto obijciuntur: sed enimverò in rescriptis iustitiæ subreptio &
1. obreptio non ita curatur, quin si rescriptum datum fuisset in forma communi, & delegatus procedat secundùm formam iuris, omissa forma rescripti. *c. super. X. de rescript. l. 1. & 2. C. si contrarius vel vtil. pub.* Itaque si orator nihil aliud dixisset, quàm sibi collatum esse à sua Sanctitate personatum, & aduersarium illum detinere; mandasset Pontifex delegato, vt partibus auditis ius diceret. ideoque erit illud hîc faciendum, cùm & illud solum mandatum sit; etsi narrata non vera essent: nec exceptionum obiectio remoratur litis contestationem. *c. 1. de lit. contest. in 6.*

(In rescriptis iustitiæ cùm reducuntur ad formam communem vt subreptio non obsit.)

Duo tantùm sunt ex obiectis quæ remorari possint. 1. quod de pacifica possessione triennali dicitur, vt molestari possessor nequeat, *ex regula 36. Cancellariæ.* contra quam obtentæ impetrationes, & rescripta nulla 2.
sunt; nec molestari per eadem possessor potest. vt in eadem regula dicitur, & vsus seruat. etiam in Francia ex Concilio Basiliensi, & pragmatica sanctione. *Rebuff. ad const. reg. de caus. benef possess. ar. 7. gloss. 1. n. 10. & seqq. & in tract. de pacif. possess. n. 41. & 73.* adeò vt huiusmodi exceptio impediat litis ingressum, perimatque rescriptum. *d. c. 1. in fin. de lit. contest. in 6.*

(Pacifica triennalis possessio an non obstet rescripto?)

Quod autem Concilium Triden. *s. 24. c.* 3.
20. nolit causas beneficiales etiam aliis committi, quàm Ordinariis locorum; per exceptionem duorum casuum quam fecit; non exclusit alios casus, in quibus ius vetat Ordinarium esse Iudicem. contra ius autem est, vt in sua causa quispiam, qui superiorem recognoscit, Iudex sit. atque ea propter cessat eo casu dispositio Concilij Tridentini vetante iure ne quis in sua causa ius dicat. id quod his verbis exprimitur in rescripto; *quia Ordinarius loci habet interesse*; eoque insinuatur quod Concilij dispositio obtinere hîc nequeat.

(Primæ instantiæ cognitio admittitur ordinario suspecto aut si sua interfit: non obstante Trid. s. 24. c. 20.)

Quare *in c. statutum §. 1. de rescript. in 6.* de- 4.
cretum est, vt cui actio dirigenda est aduersus suum Ordinarium, petere is Iudicem possit, extra ciuitatem, & diœcesim illius, ita tamen vt intra vnam dietam: quod iterum extensum ad duas. & ferè Concilium Trident. tum viciniores compellat in aliis casibus; eoque respicit & hæc clausula; *Ordinarius loci, & alij viciniores ad instar interesse habent.*

Ideoque quia Ordinarius in hac causa beneficij à se collati pars est; seu interesse habet; Iudex esse non potest. sicut iis, quos causa primariò tangit, seu ab aliis causam habent, sententia nocet. *c. 25. X. de sentent. l. sæpè D. de re iudic.*

Manet ergo resolutum, quod vbi Episcopus pars est, seu illius interest; nec ille Iudex esse possit; nec vetetur à Concilio pars extra ciuitatem & diœcesim Iudicem petere, etiam in prima instantia.

Neque obstat, quod huic casui à iure pro-
uisum sit, vt cum Iudex Ordinarius suspectus 5.
est, alium dare possit. *c. 1. c. si quis contra. X. de for. compet. c. cum speciali. X. de appell. c. secundò requiris. §. 3. X. de appell.* ideoque ratio recusationis allegari, & probari debuisset coram Ordinario, & arbitris: *d. c. cum speciali, Rebuff. ad const. reg. tract. de recus. ar. 1. gl. 5. n. 2. 3. 4. 5.* quia hîc, vt mox dictum est, Ordinarius non tantum est suspectus; sed pars; ex facto suo; quo concessit idem beneficium reo; quod Papa contulit actori. idem ius, eadem causa est donan-

(Quamuis & ordinarius suspectus prouidere possit.)

donantis, & donatarij; cedentis, & ceſſiona-
rij; beneficiarij, & collatoris; ex ijs quæ mox
citauimus. deinde loca quæ citantur, vt Ordi-
narius recuſatus Iudicem dare poſſit ; non ſi-
mul vetant, ne tali in caſu adiri Papa poſſit:
6. qui totius orbis eſt Ordinarius : vel ne ille
Non vetitur adiri Papa.
delegare poſſit : & quicquid non eſt prohibi-
tum, cenſetur permiſſum : præſertim Pontifi-
ci; cui in beneficijs competit plenitudo pote-
ſtatis. ac demum quidem ſucceſſit Concilium
Trid. quod *ſ.24.d.c.*20. generaliter vetuit, ne
alius in prima inſtantia Iudex ſit, quàm Ordi-
7. narius : ſed ea generalitas per alia iura tempe-
Generalis locutio qualiter temperanda?
ratur : vt tit.C. *vt nemo in ſua cauſa ius dicat.* &
in generali locutione non cenſentur compre-
henſa, quæ quis in ſpecie non eſſet conceſſu-
rus. *c. in generali. de reg. iur. in* 6. vt non reſpon-
diſſent Patres Tridentini ſe per *d.c.*20. decre-
tum generale etiam velle, vt Ordinarius, quam-
uis pars eſſet, in prima inſtantia Iudex eſſet.
Quin imo in caſu ſuſpicionis tantum, permit-
tit *d.c. ſtatutum* in prima inſtantia alium Iudi-
cem, etiam extra diœceſim, impetrare. vt
cùm, non ipſe tantùm Epiſcopus, ſed vel Ca-
pitulum ipſius eſt conueniendum. §. *cùm verò
ibid.* qui caſus à Conſilio Trid. non ſunt ex-
cluſi. quomodo etiam accipiendum eſt *c.*10.
*ſ.*25.*Conc.Trid.*

8. Neque verò edicta Principum turbare nos
Neque obſtent edicta Belgica.
debent, præſertim poſt ſententiam Concilij
Brabantiæ, quæ caſſationem, ob illorum qua-
ſi neglectum petitam, reiecit. quippè ea ſunt
exaudienda ſecundùm iuris dictamen, vt ne-
mo Iudex & pars ſit. eoque minùs obſtant,
quia, quod quis iubet ; permittit : atqui in
placito à Rege Actori conceſſo ſuper diploma-
te ſuo beneficiario fuit eidem iniunctum, vt
in petitorio Iudicem peteret delegandum in
partibus, poſt primam inſtantiam coram Ordi-
nario peractam ; atque adeò, cùm Ordinarius
Iudex eſſe non poteſt : vt hîc cùm pars eſt, ſeu
intereſſe habet.

De concordatis Germaniæ quæri poſſe vi-
9. detur, an obiecta aduerſus reſcriptum, ſub-
An concordata Germaniæ obſtent reſcripto?
reptitium illud reddere poſſint, ita vt litis in-
greſſum impediant? & ſanè ſi liquidum eſſet
ea hoc in caſu, & tractu obtinere ; adeoque ſi
expreſſa fuiſſent, Pontificem neque prouiſio-
nis bullas, neque reſcriptum delegationis con-
ceſſurum fuiſſe ; dicendum eſſet litis ingreſſui
hîc obſtare, *iuxta d.c. ſuper in verbis, quæ tacitè
10. vel expreſſâ nos nullas litteras dediſſemus ; à Dele-*
Liquida.
gato non eſt aliquatenus procedendum : at verò
vbi concordata Germaniæ liquidò obtinent,
Pontifex nullas litteras contrarias daret : tum
quia id promittitur in concordatis, quod
menſibus Ordinario per illa conceſſis nullate-
nus ſe immiſcebit, neque illum impediet, quo
minùs illis liberè vtatur : tum etiam quia re-
gula 8. Cancellariæ, menſium Apoſtolicorum
reſeruatiua, diſertè excipit beneficia concor-
datis ſubiecta : & in fine decretum contraria
11. irritans ſubiungit. Enimuerò ſi Papæ expoſi-
Non illiquida.
tum fuiſſet, liquidum non eſſe, an in loco per-
ſonatus de W, concordata obtineant ; vtique
& prouiſionis bullas, & reſcriptum Delegatio-
nis conceſſiſſet, vt Delegatus ea in re faceret,
prout de iure eſſet faciendum, id eſt, de cauſa
cognoſceret, partium allegationes audiret,
probationes reciperet, & pro iuris dictamine
ſententiam diceret, adeoque hæc concordato-
rum Germaniæ obiectio, quæ illiquida ſunt
an hîc obtineant, non retardabit proceſſum
delegati ; ſed de illis in cauſa principali per-
mittet illum cognoſcere, ſicut de cæteris pro
ſub & obreptione ſuprà allegatis, *d. c.*1. *de lit.
conteſt. in* 6 *in verb. licet dicat obiector quod re-
ſcriptum non fuiſſet obtentum, ſi, quæ ſunt impe-
tranti oppoſita, fuiſſent expoſita deleganti.*

Id quod eo magis dicendum eſt, quod d.
regula 8. Cancellariæ excipit ab illa quidem 12.
Acceptata & obſeruata.
concordata ; ſed non ſimpliciter ; at *per eos*,
inquit, *qui illa acceptare, & obſeruare debue-
rant, acceptata, & obſeruata* : atqui nec ponit
quidem reus, minùs quippiam probat, Ordi-
narium, ſeu eius anteceſſores in illa ſede, ſeu
olim Cameracenſi, quoad tractum perſonatus
de W. acceptaſſe concordata, & obſeruaſſe; vel
impræſentiarum in aliis beneficiis, aut caſibus
illic obſeruare.

Concordata quidem Germaniæ per Bra-
bantiam paſſim non obtinere, ſed Niuellæ
quidem obſeruari, diximus *latè in Conſult. can.* 13.
de præb. conſ. 3. & 5. ſed tamen non ponitur
Hîc illiquida.
hîc à reo locum de W. eſſe de ipſo territorio
Niuellenſi : imo Actor negat concordata ob-
tinere extra muros Niuellenſes : per quam in-
ficiationem iterum fit illiquida concordato-
rum ratio ; *c.*1. *V. nec ad alia de off. deleg. in* 6. vt
non obſtent delegato, quo minùs ad cognoſ-
cendam cauſam principalem procedere, & in
ordine ad illam de concordatis & allegationes
audire, & probationes recipere poſſit.

RESPONSVM II.

An Iudex reſcripto datus, cum clauſula de attentatis ante omnia reuocandis prout iuris, cognoſcat de renuntiatione, quæ hinc ſponte facta dicitur, inde per carceres extorta, poſt appellationem?

MAndato delegati id comprehenſum, vi-
detur negari poſſe ; eò quod reſcrip-
tum expeditum ſit ante huiuſmodi renuntia- 1.
Omnia attentata reuocanda, etiam facta poſt expeditionem reſcripti.
tionem : ſed dicimus reſcriptum ſecundùm
ius intelligi ; vt non tantùm tempore illius
iam attentata, ſed & deinceps attentanda in-
telligantur. Quid enim abſurdius dicatur,
quàm negare non reuocanda attentata poſt
tempus reſcripti? nam ita omni caſu poſſet
fraus legi fieri. ſed verbum illud *attentatum*
præteriti ſignificatiuum, fertur etiam in tem-
pus futurum, quo Iudex ad quem, oblato re-

 ſcripto,

ſcripto, fungetur officio, vt & iam tunc erunt attentata. & c. non ſolùm *de appell. in 6.* omnia indiſtinctè attentata poſt appellationem dicit reuocanda; neque addit, aut alij canones legéſve tempus, poſt quod attentata non ſint reuocanda. & in c. dilect. X. *de except.* reuocandum dicitur quidquid attentatum eſt: & obiectum fuerat vt hîc quod excommunicationis in reſcripto non fiebat mentio. ſed quia poſt appellationem acciderat; & ſi non expreſſa; dicitur illa tamen; & quidquid attentatum fuerat, eſſe reuocandum.

2. Adeoque de attentatis cognoſcens, & de reſignatione & ſecuta electione cognoſcit.

Vt meritò *c. 2. X. de reſtit. ſpoliat.* poſt ſpolium renuntiantem, ita pro ſpoliato habet, vt nolit de ſpontanea voluntate renuntiantis inquiri, antequam ſit reſtitutus. cùm & iuris præſumptio ſit renunciationem non eſſe voluntariam C. *ſuper hoc. X. de renunciat.* vnde *in c. venerab. X. de off. deleg.* irritatur proceſſus, Epiſcopo reſtitui iuſſo factus, illo non plenariè reſtituto. plura ſunt apud Gratianum *c. nullus. & tot. q. 2. cauſ. 2. q. 2. cauſ. 3. q. 3. cauſ. 3.* vt linceis hîc oculis Argi, quos aduerſarij exigunt, opus non ſit; ſed ſufficiat talpam non eſſe, vt quis perſpiciat quomodo hæc attentata ad iudicem appellationis pertineant.

3. Quoniam igitur de attentato, de ſpolio, de coactione debet cognoſcere delegatus; de renuntiatione, an ſpontanea an extorta, inquirere debeat; an carcer non irritauerit illam, *iuxta clem. multorum. de pœn. & c. ad audientiam. X. de his quæ vi vel met.* vel etiam iuratam metus cadens in virum conſtantem: vt eſt carceris. *l. 7. D. quod metus cauſ. Qui in carcerem,* inquit, *l. 22. D. eod. quem detruſit, vt aliquid extorqueret; quidquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt.* quamuis Iudex fuerit. *l. 3. D. eod.* vnde & Iudices regij taliter ſpoliatos mox redintegrant in beneficiorũ poſſeſſionem. *iuxta c. 2. & 3. X. de his quæ vi aut metu. Rebuff. de benef. l. 3. de reſig. metu extort. n. 5.* quo in negotio & hoc tractandum venit, quod canonica renuntiatio facienda ſit coram ſuperiore. *c. admonet. X. de renunt.* coram alijs facta ſit irrita. *c. quod in dubijs. c. dilecti. X. eod.* adeoque abbatis exempti reſignatio, & alterius electio irrita & inanis cenſeatur, non facta ex Papæ licentia. *cùm,* inquit, *cedere ſine licentia noſtra nequiuerit; nos tam electionem quàm ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes; mandamus quatenus abbatem ipſum loco ſuo reſtitui faciatis, quo integrè reſtituto, vice noſtra recipiatis ceſſionem ipſius.* hæc forma eſt canonicæ ceſſionis: & niſi ſeruata ſit; reſtitutionis. agimus autem hîc de exemptis, qui coram Ordinario renunciarunt.

RESPONSVM III.

De ſub & obreptione in reſcriptis,

ARguitur reſcriptum ſubreptionis. 1. quod ſubticita ſit confeſſorum amouibilitas ad beneplacitum Epiſcopi: 2. cauſa amotionis aduerſus c. dilectus 26. *X. de reſcript.* 3. litis pendentia coram Internuntio: *c. inter. X. de re iudic. in verb. tum etiam quoniam de proceſſu negotij coram primis iudicibus nihil in ſecundis litteris dicatur; quod ſi fuiſſet expreſſum, obtineri minimè potuiſſent.* 4. res iudicata: *c. ex poſita X. de arbitr.* 6. ſubmiſſio & concordia: *ex multiplici. X. c. de decim.* 5. expreſſio falſæ exemptionis: *c. ſuper. X. de reſcript.* 6. denique conquerentes de interdicto, ſubticent iam illud fuiſſe amotum. ſpecioſa hæc ſunt omnia. ſed ſpeciem tantùm habent iuris, non vires. 1. Vitia reſcripto oppoſita.

Solutio 1. obiectionis de ſubticita amouibilitate confeſſariorum.

ſiquidem omnis virtus reſcripti eò refertur, quod oratores ſint exempti; Ordinarius tamen hæc vel illa fecerit aduerſus exemptionem. ideoque nihil huc facit firmitas vel amouibilitas confeſſariorum; ſed tota quæſtio eſt, ſi ſint amouibiles, per quem poſſint amoueri. præterquam quod beneplacitum ad cuius durationem admiſſi dicuntur, exigat arbitrium boni viri; neque extendi poſſit ad cauſam infamantem, niſi cognitam, & probatam. *vt diximus alibi* neque hæc litis ingreſſum, progreſſúmve impediunt. *c. 1. de lit. conteſt. in 6.*

2. De ſubticita cauſa amotionis.

Quoad ad ſubticitam cauſam amotionis: nihil etiam pertinet ad non habentem amouendi poteſtatem. & volunt aduerſarij hîc ariolari oratores, & cauſam amotionis exprimere; quam amouens ipſe non expreſſit, ſed in mente retinuit: *ob cauſas,* inquit, *animum noſtrum mouentes.* porrò c. dilectus. *X. de reſcript.* non ob quamcumque amotionis cauſam ſubticitam reſcriptum irritat: ſed, *ſi ita eſt,* inquit, ſeu *ſi preces veritate nitantur,* & narrata ſint vera: narratum autem ibi ſic erat; amotionem factam in viſitatione; per viſitatorem apoſtolicum (ecce iudicem competentem) & *ob graues,* inquit, *exceſſus, & manifeſtos:* (ecce cauſam ſufficientem, & euidentia ſua probatam) at hîc nihil ſimile: Arguitur iudicis incompetentia, negatur iuriſdictio, cauſa non profertur: ſi ergo viſitator ille Apoſtolicus non ob illos graues, & manifeſtos exceſſus proceſſiſſet aduerſus amotos; ſed vſus tantùm fuiſſet hac præfatione, *ob cauſas animum noſtrum mouentes;* non irritaſſet Pontifex reſcriptum in forma communi conceſſum: ſed imo iuſſiſſet ſpoliatos reſtitui: quæ eſt forma communis. *gloſſ. in d. c. cum dilectus in fin.* & communior adhuc noſtri reſcripti, vt ſuper narratis & petitis delegatus *faciat, prout de iure fuerit faciendum.*

3. Litis pendentia.

Quod attinet ad litis pendentiam coram Internuntio; non fuit ibi actum negotium vt loquitur d. c. inter, cauſa aut lis: ſolùm hîc erat petita delegatio, ſeu iudicum deputatio, & Internuntio cunctante, petitio delegationis Romam tranſlata; ibidemque diſputata. vbi ſi ſuper hac litis pendentia exceptum non fuit; renuntiaſſe cenſetur Ordinarius, aut ſibi imputandum habere: ſin autem exceptum fuit, nihilominus reſcriptum conceſſum; damnata eſt exceptio, dum conceſſa delegatio, dum interim & ab Internuntio nihil eſt

hil eſt

hil est actum, & acerrimè obstitit Ordinarius Romæ, ne rescriptum daretur.

4. *Re iudicata.* Quod spectat ad rem, vt volunt, iudicatam; vtique non cognita causa, sed ex simplici confessione, seu voluntaria condemnatione, cùm ea solo consensu, seu confessione nitatur; non alias habet vires, quàm ipse consensus, aut confessio. *l. si conuenerit. D. De re indic.* si ergo consensus coactus metu carceris, aut censuræ, aut aliàs, irritus est, si confessio falsa, irrita est sententia. *l. 1. & 2. C. si ex fals. instrum.* atqui non obstante professione subiectionis, promissione obedientiæ, & fide interposita, seu iuramento, eiusmodi promissio non tenet: *c. 13. de maior. & obed. d. c. cum tempore. X. de arbit.* ergo nec sententia, aut res iudicata, quæ confessioni æquiparantur. Vt omittamus confessionem coram incompetente iudice, vt est ordinarius respectu exempti, nihil operari. *c. etsi clerici. X. de iudic.* præsertim qua iura & libertates minuantur. *c. 2. in verb. recognoscendo seu profitendo. de reb. Eccl. non alien. in 6. Marthæ & multi quos citat de Iurisd. p. 4. c. 139. n. 19. & seqq.*

5. *Submissione.* Eadem dicenda sunt de submissionibus. vt omittatur expressas eas esse per interdictum quo tot mensibus tenebantur: cuius metus, & iugum, morti æquiparatur: *c. nemo episc. 11. q. 3.* & vel constantissimum Herculem prosternit.

6. *Concordia.* Quoad concordiam; vt detur subesse, quæ non subest; tamen rursus repugnabit d. c. cum dilectus. *d. c. cum tempore. d. c. 13.* adeoque etiam hac conuentione exposita, non rescriberet Pontifex eam seruandam esse: vt in *c. ex multiplici. X. de decim.* quia priuilegiatis quoad decimas licet componere cum parochis, super priuilegio: *c. super. X. de decim:* non autem exemptis super exemptione, seu libertate. *d. c. ex tempore in verb. cùm etsi sponte voluerit, de iure tamen nequiuerit renuntiare priuilegiis, & indulgentiis libertatis.*

7. *Exemptionis allegatione.* Quæ de falsitate expressa exemptionis dicuntur, solutione alia non egent, quàm quod principium petant; & controuersiam spectent principalem; de qua contenditur. *si talis*, inquit d. c. super *litteris. X. de rescript. expressa sit falsitas, vel veritas occultata, qua quamuis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus in forma communi litteras dedissemus; delegatus, non sequens formam in litteris ipsis appositam, secundùm ordinem iuris in causa procedat.* non ergo hic posset viribus vacuari rescriptum, quamuis daretur aliqua esse subreptio; quin in vim illius delegatus secundùm iuris formam procederet. *c. super. X. h. t. l. 1. & 2. C. si contra ius vel vtil. publ.* adeoque attentata ante omnia, vt forma iuris est; reuocaret.

8. *De interdicto.* Quod pertinet ad interdictum; non consistit illud in nuda verborum forma; sed in sua causa, origine, ac iure. causa huiusmodi magis attenditur quàm factum. *c. occidit. 23. q. 8. c. fin. X. de restitut. spoliat.*

9. *Eiusque causa.* Quamuis ergo amotum dicatur interdictum; vt executio est, & effectus; non tamen eum causa sua, seu præcepto de recipiendis, & obseruandis statutis; sub pœna interdicti; propter quorum recusationem ob exemptionem illa indicta; inflictum hoc erat, quamdiu ergo non amouetur præceptum istiusmodi; non potest diei amotum esse interdictum: cuius causa non transiuerat in iudicium; nec finita erat, vt iustitia: *iuxta c. forùs. X. de verb. signif.* quæ vtique exigit restitui omnia in statum pristinum. *restituere autem is videtur, qui restituit, quod habiturus esset actor, si controuersia ei facta non fuisset. l. restituere. 75. D. de verb. signif.* quomodo spoliator damnaretur ab eodem Iudice ad rem eum omnibus accessoriis. *c. grauis. de rest. spol.* non igitur amotum hic censetur interdictum, nisi illius decretum, & sententia, quæ causam complectitur, amoueatur.

Denique, quidquid sit, debuisset coram delegato allegari quæcumque prætenditur sub vel obreptio. *d. c. super. in verb. delegatus postquam sibi super hoc facta fuerit fides,* & partium altercatione audita, desuper decerni, quod iuris fuisset. non verò licuit vel ipsi Internuntio quicquam inaudita parte statuere. quod nec Imperatori licuisse vult clementina pastoralis *de sent. & re iudic.* & de se ipso Pontifex *in c. 1. X. de caus. poss. & propriet. nec nos*, inquit, *contra inauditam partem aliquid possumus definire:* quo ergo iure possit Internuntius; si non est discipulus supra magistrum?

RESPONSVM IV.

An Iudex cui commissum super reuocatione attentatorum iudicare, cognoscat etiam de electione, & in locum resignantis per attentatum subrogatione, aduersus electam.

Qværi potest an eligentes & electa censeantur attentare, & ab illis acta, nomine attentatorum, ex ea clausula sint reuocanda? idem quidem vocabulum tertio, quod parti, & Iudici tribuit c. Romana. § *in aliam. de appell. in 6.* negat tamen Iudici ad quem in tertium ob id competere iurisdictionem. & pro regula iuris est, vt res inter alios actæ aliis non præiudicent. sed regula quidem hæc est; patitur verò illa suas exceptiones. vt *in l. sæpè D. de re iudic.* vt cùm vna quæstio vnum primariò, alterum secundariò tangit; cùm vnus ab altero, seu per alterum causam habet; ex eodem iure actio seu defensio competit. & proptereà *glos. in c. non solum in verb. redacendum. De appell. in 6. quod de tertio dicimus, de tali tertio*, inquit, *intelligas, qui cum parte vel Iudice nihil attentat illicitum, nec ab eis causam cœpit habere. c. ad hoc de except. rei Iud. &c.* & in terminis docet Ioan. Andreæ in *d. c. non solùm* si Iudex à quo priuat aliquem dignitate, vt

1. *An eligentes & electa attentare censeantur?*

2. *Et ob id competat in eas iurisdictio?*

3. *Cùm ab attentato causam habent.*

v. g. abbatia, & alium eligi, confirmat, benedicit; nomine attentatorum omnia reuocari. quia communis est actio, & non iam tertij, sed initiata potiùs simul prosequentis, & causam habet à priori attentato. non enim potest eligi, confirmari, aut benedici, nisi in vim priuationis, spoliationisve iam factæ. non enim aliter vacat. vna igitur vtriusque est actio; vnum fit vtriusque, seu commune attentatum. nisi enim in d. renuntiatione se fundaret electa; iam incurreret excommunicationem, infamiam, aliasque pœnas, quas canones infligunt his, qui in beneficia viuentium instituuntur. *c. audiuimus. 3. q. 6. c. 1. & tot. tit. X. de conceß. præb. vel eccl. non vacant.* fures & latrones vocant. *c. non furem. 7. q. 1.* quemadmodum lite super aliqua dignitate aut beneficio pendente procedi prohibetur, sub pœna nullitatis, ad aliam electionem, collationem, seu prouisionem. *c. 1. & 2. vt lite pendent. in 6.* & secùs factum vocat attentatum d. c. 1. *attentata*, inquit, *electio iure viribus non subsistit.* lis autem pendere incipit etiam per solam citationem. *c. gratum. X. de off. deleg.* sic & in *c. tanta. X. de exceß. prælat. c. cum vniuersi. X. de rer. permut.* quæ ex principali causam trahunt simul eodem iudicio comprehenduntur. eadem nullitas attentatæ electionis liquet *ex c. considerauimus. c. cum nobis. c. quod sicut. X. de elect. c. 1. c. bona. c. 23. 45. 46. X. de appell.*

4. Ad idem rescriptum pertinent, & iudicem. Quin imò, quamuis annexa, connexa, incidens, dependens, vel emergens tantùm esset huiusmodi electæ causa; ad idem rescriptum spectaret. *d. c. 1. c. significauit. X. de off. deleg.* quare in *c. tanta. X. de exceß. prælat.* amoto Episcopo, qui censuras Ecclesiæ contempserat, & sibi adhærere nolentes beneficijs spoliauerat, iubet Pontifex amoueri similiter omnes in huiusmodi beneficia intrusos; irritam simul declarans omnem huiusmodi destitutionem simul & institutionem. quemadmodum adeò & in omnibus rescriptis apostolicis, quibus mandatur alicui prouideri, inseri solet hæc clausula, *amoto exinde quolibet illicito detentore*, sicuti in *c. cum vniuersi. X. de rer. permut.* vbi querela erat vnius permutantis ab altero decepti: & tamen eâdem operâ, eodemque rescripto mandatur consanguineo decipientis auferri præbendam, cui alter renuntiauerat; & quam compermutans in tertium illum consanguineum transtulerat. quod scilicet causam ille habebat ab eodem decipiente, & ex dicta permutatione. simile est in *c. 1. & 2. X. de alien. iudic. mut. c. c. 1. X. de off. deleg. c. romana. de pœn. in*

5. Imo sententiam. *6. c. nuper. c. si concubina. X. de sent. excomm. c. proposuit. de conceß. prabend.* vbi ad rescriptum, imò sententiã pertinent nõ nominati in illis, quemadmodum rectè à philosophis traditum est axioma; vt quidquid est causa causæ, sit etiam causa effectus. quin & in iure receptum est, vt à causa pendeat effectus. *l. sed etsi quis. §. incerdum. D. de vsufruct. l. 1. & ibi DD. C. per quas personas nob. acq. l. rem nouam C. de iudic.* & inspicimus principium, quando finis pendet à principio. *l. damna. la 1. §. Sabin. D. de dam. infect.* vt pendet hîc electio à iusta vel iniusta depositione; spontanea, vel coacta resignatione prædecessoris. & , cùm quid à lege prohibetur, prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo. *c. cum quid de reg. iur. in 6. l. non dubium. C. de leg. §. sed & si quid.* vt, inquiunt, infectâ causâ primitiuâ, infecta etiam censetur deriuatiua. *c. cum quid prohibetur. de reg. iur. in 6.* & *vt dicit Baldus in l. 1. D. de senat.* extincta radice, ramos exsiccari oportet: siue eadem infecta, inficiuntur & palmites: neque maiores vires habent, quàm ab illa receperunt. non tantùm ergo citari potuit electa; sed etsi nec citata quidem fuisset, sed causa tantùm processisset aduersus Ordinarium, à cuius actis gestisque illa causam habuit, cùm sciret illum in lite consistere, sententia aduersus illum lata, huic etiam præiudicasset: quamuis in lite non fuisset. *quamuis regulariter*, inquit Gregor. X. *in c. 25. de sent. alijs non noceat res inter alios iudicata; attamen, qui cum sibi primum de ea re actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere, ac illi etiam qui paßus est eum, à quo causam habuit, experiri; est præiudicium generatum.* vt omittam quod correlatiuorum eadem sit ratio. *Euerard. in loc. leg. loc. à correlat.* eoque, dum citari ac inhiberi potest benedicturus, potest & benedicenda.

His accedit quod Iudex *ex eo, quod sibi causa committitur*, inquit c. *cum præterea X. de off. deleg. super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem*: ad causam verò benedictionis pertinet quæstio, quomodo huc intrasti? & responsio; per electionem & confirmationem: rursus; quomodo in beneficium viuentis? per cessionem: at qualiter, & vbi factam? in carcere; sed sponte; imo per vim & metum; qui in spoliato præsumitur. *c. super hoc. X. de renunc.* ideoque *de renuntiatione*, inquit *c. 2. X. de rest. spol. sponte facta, antequam spoliata restituta fuerit, testes non admittas*: viden' vt per soritem tota hæc benedictionis, superinductionis, & resignationis causa ad delegatum pertineat? neque causa principalis tantùm, sed & quæcumque accessoria in reuocationem attentatorum cadant? *c. dilecti. 55. X. de appell.* 6. Delegatio spectat ad omnia ad causam pertinentia. 7. Sorites huius quæstionis.

Superest solutio obiectorum. *1. c. quia nonnulli. X. de rescript.* quod cùm rescripta sint strictè accipienda, perperam ad futuras trahantur controuersias, quæ nondum fuerunt tempore impetrationis: *2. c. P. & G. X. de off. deleg.* quod non possint prorogari ad personas in illis non nominatas: *3. c. cum dilect. X. de rescript.* quod processus contra formam rescripti factus declaretur irritus: *4. c. cum olim X. de off. deleg.* quod ad delegatos non pertineat damnorum cognitio, quorum in rescripto non erat mentio; eoque excommunicationem ab eis latam nullam esse: *5. clementina literas. de rescript.* vbi mandatum de prouidendo non porrigitur ad beneficium pòst creatum: *6. decisio Rotæ 157.* quod rescriptum super causis motis, & mouendis, non extendatur ad alias, etiam mox posteà exortas: *Abbas in d. c.* 8. Soluuntur obiecta.

cum

cum.olim.n.3.ſi Iudex, ait, *procedit ſuper aliis rebus in reſcripto non comprehenſis, cautelam eſſe, vt contradicatur, & appelletur* : & *n.7.* extendi tantùm ad acceſſoria ex contractu ad intereſſe; ex poſſeſſione ad fructus; ex ſpoliatione ad reſtitutionem ſpoliationis, & damnorum; quippè acceſſoriorum ad interdictum : c.grauem *de reſtitut. ſpoliat.* aut niſi ex natura actionis principalis veniant*: ex Euerad.loc.legal.35.* mandatum ad litem, & iuriſdictionis æquiparari; & in neutro venire id, quod non exprimitur*:* ſed hæc omnia facilè ſoluuntur. ſiquidem d. c. quia nonnulli tam inuehitur in eos,
9. Qualiter reſcripta ad futura porrigantur.
qui eoſdem aduerſarios ad diuerſos Iudices trahunt, quàm qui diuerſas res aut perſonas ad eundem. multo magis iura illis indignantur, qui continentiam cauſarum cupiunt diuidere. *l.nulli.C.de Iud.* præſertim, vt hîc, cùm ex iiſdem cauſis, & principiis deciſiones deſumunt, vt hîc ex ſubiectione, vel exemptione. & multo maximè ſi quid ex cauſa principali naſcatur, vel dependeat; vt attentatum. adeoq́ue deciſum eſt *in c.dilect.X.de except.* poſt appellationem reſcriptum impetrantem non teneri mentionem facere de excommunicatione poſtmodum lata : ſed illam, quandocumque poſt latam, per delegatum irritari. & *quidquid*, inquit, *poſt huiuſmodi appellationem inuenerit attentatum.* qui dicit omnia, ſeu quidquid, nihil excludit. & rectè dicit Panormitanus ex eo capite poſſe colligi regulam, quod de innouato poſt appellationem non eſt neceſſe in reſcripto facere mentionem. & Viuianus *in Rationali iuris pontif.ad d.c. dilecti.* rationem aſſignat; quod, quæ poſt appellationem fiunt, nullius ſint effectus *c.cum ſpeciali X. de appell.* nec præſtet impedimentum quod de iure non ſortitur effectum. &, qui per appellationem à Iudice receſſit, non teneatur curare, quid ille poſteà faciat.*c.bona.de confirm. vtil.vel inutil.*

10. Et perſonas in illis non nominatas.
Porrò quod ſecundò obiicitur, quod reſcriptum non extendatur ad perſonas in eo nõ nominatas : pro regula quidem traditur; *vt diximus :* ſed fallit in iis, quorum eadem eſt cauſa. *iuxta l.ſapè.D.de re iudic.* vt anteceſſoris & ſucceſſoris : *l.1. C.quando libell. princip.* & ſpecialiter deciſum eſt in iis, qui ſuccedunt in eiuſdem rei vitium. *c.quia. X. de iudic. vbi DD. & latè Butrius.* Quâ ratione etiam ſoluitur,
11. Et formam in aliis literis expreſſam.
quod tertiò obiectum fuit, quod proceſſus contra formam reſcripti, ſit irritus : quippè *in d. c. quia.* expreſsè deciditur formam in prioribus literis præſcriptam extendi, & ſeruandam eſſe etiam in illis, qui ſuccedunt in vitium.

12. Damna.
Quod 4.de damnis *ex d.c.cum olim.X.de off. deleg.* adſertur; nihil vrget. quia de rebus ſtatuit omninò ſeparatis, quam vel reſcriptum Papæ, vel rei mandatum procuratorium exprimeret. videlicet de damnis in nemoribus & aliis rebus datis : cùm illa tantùm de ſtagno, molendino, & domo loquerentur. quod ſi autem damna in his accidiſſent; vtique ex cauſæ continentia, & vt acceſſoria ad eoſdem Iudices ſpectaſſet cognitio. *d.c.gratis. arg. c.de prudentia.X.de donat.inter vir. & vxor.c.acceſſorium de reg.iur.in 6.*

Clementina litteras 5. loco obiecta, nihil 13. Nondum exiſtentia.
etiam ad rem facit. illius ratio eſt, quia non entis nullæ ſunt qualitates. beneficium ergo, quod in rerum natura non eſt, non venit in reſeruationem : ſed effectus attentati, qui in ſua cauſa continentur, commiſſa cauſa commiſſi eidem delegato cenſentur. *d.c.dilect. X.de except.*

Quod 6. obiicitur *ex deciſione Rotæ 157.quæ in impreſſione Colonienſi 1581. eſt in nouis 18. de* 14. Cauſas futuras.
reſcript. fundatur tantùm *in d. c. quia nonnulli*, vt reſcriptum ſimpliciter conceptum non trahatur ad cauſas futuras. tamen, cùm cauſa iuſta eſt, nihil eſt dubij, quin Pontifex reſcripta ad præſentes & futuras cauſas poſſit extendere. vt euidens eſt in Iudicibus conſeruatoribus, & attentatis *d.c.dilecto.d.c. bona.* atqui reſcriptum, de quo quæritur, præter appellationis, nullitatis, & attentatorum cauſas, committit omnes, quas Impetrantes habent nõn tantùm, & mouent; ſed & omnes, quas habere & mouere volunt, & intendunt; adeoq́ue futuras. atque ita potiùs cenſendum eſt hanc clauſulam reſcriptis interſeri ad derogationem d.c.quia *nonnulli.* neque enim aliter velle pontifex, aliter ſcribere dici poteſt. *L. Labeo. §.Idem Tubero.D.de ſupell.leg.*

Cautela verò quæ ex Abbate refertur *obiectione 6.* vt appelletur tanquam à non haben- 15. Qualiter ab incompetenti Iudice appellandum ſit.
te iuriſdictionem; & quæ vlteriùs de acceſſoriis dicuntur rem noſtram, vt eam deduximus, confirmant. vt & auget æquiparatio mandati rem procurandi, & iudicandi. ſæpè enim illud extenditur ad res, & perſonas diuerſas, ac futuras. *Specul.tit.de procur. n.8.& 9. VVeſenbec.in paratit.eod.n.9.arg.l.fin.C.quæ res pignor.*

Aiunt denique citatum, qui citari non de- 16.
buit, rectè appellare : *ex c.cum olim.c.ſignificantibus c.cum cauſa. X. de off. deleg. canoniſt. in c.præterea.X.de dilat.Guido Papa deciſ.436.Scaccia de appell.q.17.lim.47.n.24. Abbas in d.c.cum* A citante non citando.
olim n.3. vt ſi delegatus citet extra comprehenſa in reſcripto; *cautela eſt*, inquit, *vt contradicatur, & appelletur.* ſed contra dicere eſt comparentis, & in iudicio allegantis, ſeu exceptionem declinatoriam proponentis. & ita factum erat *in d.c.cum olim*; & reiecta exceptio; ſecuta appellatio; quæ ibidem probatur. idem accidit *in d.c.cum cauſa & in d.c. ſignificant.* vbi iuriſdictionem Iudices reſumpſerunt, cùm antè declaraſſent ſe non eſſe competentes. nec vſpiam horum locorum dicitur vocatum comparere non debere, priuilegium ſuum allegaturum. cæterùm ſi euidens eſt vocatum nullatenus ſpectare ad iuriſdictionem vocantis; tum, quia comparere non tenetur; quia extra territorium ius dicenti impunè non paretur; *l.fin. D. de iuriſdict.om. Iud.* recipi poteſt, vt vocatus appellet. non ſi aliquatenus dubitari poteſt. *l.1.§.& ſi dubitetur. D.de iudic.gloſſ. & DD. in d. l.ſi quis D. eod. diximus in Conſult.*

can.de appellat.conſ.vlt. qui notoriè ad Iudicem non pertinet, legitimè (quo vocabulo vtitur d.c,prætereà) vocari non poteſt. *d.ſ.fin.* & Abbas *vbi ſuprà* ſubiungit, quæ dixerat intelligenda eſſe iuxta ea, quæ docuerat in *c,1.eod.* vbi *ad fin.* multam energiam tribuerat notorio. eodem modo citatus ad locum non tutum, comparere non tenetur: appellare poteſt. *clem.paſtoral.§.notorium §. vt illud.de ſent. & re iud.* at hic non dubitari tantùm debuit, ex libello poſtulatæ inhibitionis; ſed euidenter oſtenſum eſt hanc cauſam inhibitionis ſpectare, & natam eſſe, & pendentem ex principali; attentatâ ſcilicet extractione, reſignatione, & ſuperinductione in dignitatem, non aliter vacantem.

17. Cauſæ continentia non diuidenda.

Quinimò electa ab ipſo delegato petiit inhibitionis reuocationem: quo iure? niſi quia & ipſa ad illam ſpectare cauſam agnoſceret? *Neque enim ab eo quæreret ſalutem, quem non crederet ſaluatorem*, inquit Gregor. *homil.28. in Euang.* Cauſæ continentiam diuidi vetat d. lex *nulli C. de Iudic.* ad cauſam verò benedictionis pertinere quæſtionem, quomodo huc intraſti? & quæ inde ſequuntur, mox oſtendimus. ſed & in materia etiam iuriſdictionis, forique competentis, non obſtante etiam appellatione fruſtratoria, Iudex, à quo prouocatum eſt, procedere iubetur *in c. qualiter. X. de Iudic. c. licet. X. de for.compet.* & generaliùs friuolas appellationes non eſſe attendendas decernitur in *c. ſuggeſtum.c.paſtoralis. X.de appell.* & hanc porrò friuolam eſſe liquet ex eo, quòd friuola habenda ſit omnis, quæ fit aduerſante iure, vt hîc, & ſic Conc. Trid. *ſ.13.c.1.* vbi dum vetantur appellationes in cauſis viſitationis, correctionis, & criminalibus, ſubiungitur vt conſequens; *nec Epiſcopus ſeu vicarius appellationi tanquam friuolæ* (nota) *deferre teneatur.* &, quidquid demum eius rei ſit, ſemper verum manet, proponi ab appellante coram Iudice debuiſſe: & tum porrò, ſi definitiuè ſuper competentia pronuntiatum fuiſſet, appellari. *d. c.cum olim. de off. deleg.* ſi probabilis foret appellatio, non ſi friuola. *d.c. qualiter. d. c.licet.*

18. Et friuola ſuper incompetentia appellatio reiicienda ac contemnenda.

19. Coram delegato proponenda.

20. Vt curandæ inhibitiones non ritè factæ, negocio deuoluto.

Præterquam quod iubeat Conc. Trid. *ſ.22. c.7.* vt in concedendis inhibitionibus Iudices teneantur ſeruare conſtitutionem Innoc. III. *in c.Romana de appell. in 6.* quæ vetat eas concedi, niſi conſtiterit negotium eſſe ad concedentem deuolutum. *alioquin*, inquit Trid. *inhibitiones, & proceſſus, & inde ſecuta quæcumque ſint ipſo iure nulla.* at hîc ne quidem propoſita fuit declinatoria coram delegato; ſed tantùm coram notario allegata appellando incompetentia. quomodo ergo ab illo potuit ad Internuntium deuolui? quomodo inhiberi? niſi cum finali clauſula d.c.7. *vt inhibitio & proceſſus, & quæcumque inde ſecuta ſint ipſo iure nulla?*

De electione.

RESPONSVM I.

An concurſui ſubſint parochiæ Melitenſibus competentes.

AN commendatarij Melitenſes ex priuilegio concurſum excludant à ſuis parochialibus Eccleſiis, inſpiciendum illud eſſet: *c. porrò X. de priuileg.* ſi quidem aliquod eſſet poſt Concilium Trid. impetratum. nam anterioribus priuilegiis, exemptionibus atque indultis qualibuſcumque derogauit ſ.24.c.18. *verſ. non obſtantibus.* Priuilegia Melitenſium, ſed alio in genere, nonnihil attigimus *in Conſul.can.de ædiſ.eccl.conſ.2.*

1. Antiqua priuilegia abrogata, noua inſpicienda ſunt.

Deinde inſpiciendi ſunt tituli ex quibus d.commendatarius in d. Eccleſiis parochialibus aliquod ius habeat. ſi illud ſit ius patronatus veri nominis, eſt præſentatio veri nominis, & Epiſcopo inſtitutio competit; ſed examinatorum per concurſum: quod ſi alteri competit inſtitutio; tunc Epiſcopo competit dignioris electio; alioquin commendatario, tanquam patrono. *d. c.18.§. ſi verò iuris patronatus eccl.*

2. Et tituli.

3. Si ſint iuris patronatus locus vt ſit concurſui.

Quòd ſi ex titulo apparet commendatarium plenum ius habere in d. Eccleſiis, tam quoad ſpiritualia, quàm temporalia: *iuxta c.3.§.in eccleſ.X.de priuileg.c.viſis.16.q.2.* admitti quidem debet concurſus, examen, approbatio, & electio dignioris: *ſecundùm præſcriptum d.c.18.* ſed ipſa inſtitutio & deſtitutio ſecundùm d. *§.in Eccleſiis*, competens, manet in antiquis terminis: ſecundùm quos, ſi commendatario competat inſtitutio, per decretum Concilij tribuitur Epiſcopo dignioris electio. ſed vt hanc nanciſcatur exactè debet obſeruare, quæ Concilium præcipit. *Azor. Inſt.mor.p.2.lib.6.c.22.q.15.* in quibus ſunt omninò multa apud Barboſam, ex quibus ab eo citati, ſi non obſeruentur, nullitates concurſus inducunt: qui non præſtarent impedimentum liberæ commendatarij prouiſioni, ſi de iure non ſortiantur effectum. quæ tamen moderanda exiſtimauimus *in Conſult. can. tit. de elect. conſ.1.*

4. Si pleno iure competant;

Quòd ſi commendatario ſpeciatim vel ordini generatim competat etiam iuriſdictio quaſi Epiſcopalis; tunc nec omittendus foret concurſus; ſed videndum an Epiſcopus, an commendatarius illum deberet inſtituere. *per ea quæ tradunt authores citati à Barboſ.in Collect. DD.ad Conc.Trid.ad d.c.18.n.46.& ſeqq.* quod nullibi factum vidi.

5. Si iure quaſi Epiſcopali;

Denique ſi olim d. Eccleſiæ parochiales ſimplicibus tantùm terminis fuerint vnitæ, vt commendatario ius competat primitiui parochi; tunc an ille deputare tantùm debeat vicarium, quamuis perpetuum; & examinari il-

6. Si iure primitiui parochi;

lum

lum & idoneum admittere sine concursu debeat Episcopus; an verò instituere possit concursum; dixi in *Iur. Pont. non. anal. præsertim edit. 1641. de elect. n. 15. §. animaduertendum.*

7. Edere titulos debet commendatarius.

Edere autem debet commendatarius suos titulos, vt Episcopus vniones examinare possit; ex decreto Conc. *Trid. s. 7. c. 6.* & priuilegium. *c. cum persona. de priuil. in 6.* quod si refragetur, interim videnda est formula secundùm quam consuetum est istis Ecclesiis prouideri; nominationis, deputationis vicarij, an præsentationis vocabulo; & secundùm illud concursus institui, aut approbatio dumtaxat dari. quamquam multi, qui ius parochiale incorporatum habent, vt impropriè dicuntur patroni, ita impropriè vtuntur verbo *præsentationis*; eoque subiiciuntur decreto d. c. 18. qui,

8. Eadem hæc in aliis obtinent.

si tanquam primitiui vterentur vocabulo *deputationis vicarij*; examini quidem, non concursui, subiicerentur. quæ eadem vsu veniunt in Capitulis, monasteriis, collegiis, quæ habent vnitas, aut aliter sibi competentes parochiales Ecclesias: imò in Episcopis quibus in alienis diœcesibus prouisio parochialium competit. vt dicuntur Interpp. respondisse. adeoque & idem dicendum in Episcopis antiquarum Sedium Belgij; qui sub nouiter erectis retinuerunt in aliquibus parochiis decimas, & prouisiones parochorum.

RESPONSVM II.

De abbatissarum præsertim exemptarum confirmatione.

1. Illa necessaria est.

DEbere Abbatissam confirmari de iure non expressum ait Azor. *inst. mor. p. 1. l. 13. c. 10. q. 3. & sequitur Tamburin. de iur. Abbatiss. disp. 29. q. 1.* at verò generatim sufficit statui in quibus beneficiis locum habet electio, confirmationem esse petendam. *c. 3. X. de elect.*

2. Nisi contrarium habeatur priuilegium.

quamuis consuetudine induci possit vt confirmatione opus non sit. *Abbas in d. c. 3. n. 5.* vt & quædam religiones habent priuilegium, vt eorum generales ministri, seu præpositi ritè electi confirmatione non egeant. *Rodrig. tom. 2. q. 53. ar. 3.* vt lex quidem & regula sit in contrarium. adeò vt si quis ante confirmationem administret, priuationem incurrat. *c. qualiter. 17. X. de elect. c. auaritia. 5. eod. in 6.* vbi genera-

3. Nec ante licita administratio, sub quocumque nomine.

liter hæc leguntur verba; *vt nullus de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus &c. in spiritualibus &c. se immiscere præsumat.* vbi & vocabulum dignitatis indefinitè accipitur;

4. In dignitatibus.

& pronuntiatio sermonis in masculino ad vtrumque sexum porrigitur. *l. pronuntiatio. l. insta. l. si quis D. de verb. signif.* adeoque in *clem. attendentes. de stat. reg.* vt certa

5. Vtriusque sexus.

præsupponitur Abbatissæ confirmatio, in verbis, *in monasteriis in quibus abbatissæ sunt solitæ benedici, intra annum à sua confirmationis nota tempore computandum, munus benedictionis suscipiant.*

6. Et intra annum benedictio.

vbi benedictio non vbique obtinere, sicut confirmatio significatur, exceptâ vt diximus contraria consuetudine. quemadmodum

7. In solitis benedici.

& generaliter statuitur, vt confirmatio per electum petatur intra tres menses, seu aliàs idoneum tempus. *c. quam sit. 6. de elect. n. 6.* idque sub pœna etiam priuationis.

8. Ab immediato superiore.

Porrò electionis confirmatio petenda est ab immediato superiore. *c. indemnitat. §. 1. in verb. per superiorem de elect. n. 6. Hostien. in sum. de elect. in 6. Rodrig. tom. 2. q. 53. ar. 3. de regular.* adeoque à diœcesano per non exemptos; per exemptos ab ipso Pontifice, seu legato. *c. si Abbatem. 3. de elect. in 6.* si quidem immediatè subsint, alioquin à superiore immediato.

9. Quid in monialibus immediatè Rom. Pont. subiectis?

Enimverò Concilium Trid. *de regular. c. 9.* monasteria monialium immediatè subiecta Sedi Apostolicæ, ab Episcopis, vt delegatis, gubernari voluit: quæsitum est, an, cùm olim soleat Abbatissarum confirmatio peti à Sede Apostolica; per d. c. 9. ad Episcopos sit delata vt delegatos? & refert Barbosa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 9. ex Armendar.* à S. Cong. Interpretum fuisse resolutum d. c. 9. nullam tribuere Episcopo iurisdictionem extra regimen spirituale: at verò confirmatio iurisdictionem tribuit in spiritualibus, & temporalibus. *c. nostr. 9. c. transmissam. 15. c. qualiter. 17. c. nihil. 44. X. de election.* nemo autem potest plus iuris in alium transferre, quàm ipse habet: sicut & omnis confirmatio præsupponit superioritatem. *d. c. indemnitatib. d. c. si abbat. & tot. tit. X. de confirm. vtil. vel inut.* non ergo poterit Episcopus exemptas confirmare, aut plus tribuere, quàm ipsi per d. c. 9. sit concessum. quemadmodum, etsi per constitutionem Gregorij XV. *incip. inscrutabili* concessum sit, vt possit præesse monialium electioni; declararunt tamen Interpretes nec per hoc ei esse tributum ius confirmationis. quæ censura sic indistincta & indefinita vtique præsupponit nec ius confirmandi competere per anterius Concilium Trid. & in simili Conc. Trid. *de regular. c. 20.* ex facultate visitandi vetuit aliud inferri, quàm decretò sit concessum. in cæteris omnibus *priuilegia firma sint*, inquit, *& illæsa.* & generaliter veteris iuris correctio inducenda non est, nisi sit expressa in lege noua.

10. Strictè accipiendum c. 9. s. 25. de reg. Trid.

Quod eò magis erit dicendum, dum d. c. 9. nullam confirmationis mentionem facit, & vocabulum *gubernatio*, vt metaphoricum est in d. c. 9. ita propriè in naui vsurpatur de eo, qui gubernaculo præest, etsi alius eum præposuit. vt in *l. 1. & ibi DD. D. nauta caup. stabul.* & propriè gubernator dumtaxat dicitur qui in puppi; proreta qui in prora præsidet. *Budæus in l. 1. D. De arbit.* vt imperium ei non sit absolutum. atque ita gubernatio per d. c. 9. delegata strictè est accipienda, non de omni superioritate; sed regimine, quale in antithesi in d. c. 9. proponitur de iis, qui à regularibus reguntur; vt sub eorum *cura*, inquit, *& custodia*

relin-

relinquantur: atque aliò non possit flecti, quàm ad eam directionem, quâ nauis rectà nauiget ad eum portum, quem religionis statuta præscribunt; non vt gubernator aliquid aliud detrahat iuri institoris, seu exercitoris nauis, aut nauigantium: & sic neque Episcopi hîc delegati iuri delegantis, aut delegatorum, extra strictè acceptam gubernationem, curam, seu custodiam hîc dumtaxat delegatam.

Quare rectè censuit F. Nuntius Apostolicus Abbatissam B. immediatè Sedi Apostolicæ subiectam non rectè ab Episcopo A. confirmatam, & iuramenti formam Papæ præstandi non rectè ad Episcopum fuisse translatam: & inposterum à Sede Ap. confirmationem peti iussit.

11. Etiam benedictio ab immediato superiore accipienda.

Quæ de confirmatione diximus, de benedictione etiam sunt accipienda: vt ab immediato superiore accipiatur. allegat Azor. *d.c. 10.q.4. sub medium* clement. *attendentes verb. per eos ad quos pertinet*: sed ea referuntur ad prouisionem faciendam per eos ad quos pertinet, ipso Iure excidente abbatissa, quæ intra annum non benedicitur, vbi benedici solent: ita vt clementina nihil de eo decidat. oportet ergo à confirmante benedici. hæc enim ad ius Episcopale pertinent per veteres canones. *c. deuotis. 20. q.1. in v. viduas autem velare nullus Pontificum attentet. & tot. illa. q.1. c. consuluit. X. qui cler. vel vou.* in exemptis autem exinde per priuilegia reseruata sunt Papæ, vel translata ad alios superiores. *vide Tambur. d. disp. 29. quæst.*

De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum.

RESPONSVM I.

De priuilegiis regularium adeundi alienos Episcopos.

PRiuilegia omnia regularibus olim concessa, vt promoueri possint ab alieno Episcopo, sublata videntur per Concilium Trid. *s.23. c.8. in verb. vnusquisque à proprio Episcopo ordinetur. quod si quis ab alio promoueri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusuis generalis, aut specialis rescripti, vel priuilegij prætextu, etiam statutis temporibus, permittatur.*

1. Vetera sublata sunt per Trid.

Inde Clemens VIII. *decreto quod refert Piaces. in praxi c.1. n.14. & L. Miranda in manual. Prælat. tom.1. q.38. ar.3.* sanxit ne Prælati regulares suos dimittant ad alienos Episcopos, nisi diœcesanus absit, aut ordines non sit daturus, eaque causa litteris inserta, sub graui pœna.

2. Nisi absit diœcesanus aut non ordinet:

Sed quid si Sedes vacet? & hunc casum sub prioribus exceptionibus comprehensum esse videtur aliàs respondisse S. Congregatio, quasi speciem sub genere.

3. Sedes vacet.

Sed an etiam primo anno vacationis? in quo Concil. *s.7.c.10.* dimissorias vetat dari, & dantes ac sic ordinatos grauibus pœnis mulctat: *ibid. & s.23. c.10.* verùm ea loca de Capitulis loquuntur, ijsve, qui Sede vacante in iurisdictionem Episcopi succedunt, dimissorias dantibus: & videntur agere de clericis sæcularibus, *d.c.10. s.23. in verb. dimissorias aliquibus sæcularibus &c.* seu etiam iis regularibus, qui exempti non sunt, seu quoad ordines priuilegiati; vt quoad illos futuro diœcesano reuerentia quædam seruetur, cuius ratio tum in regularibus non priuilegiatis æqualis videtur: priuilegiati autem si sede vacante, quamuis primo anno, ordinentur, nihil decedit diœcesani successoris reuerentiæ, non magis quàm prædecessori viuo debuisset exhiberi: quippè, eo ordines non habituro, poterant priuilegiati alienum adire. 4.

An & primo anno?

An porrò hoc casu seruanda erunt interstitia, quæ Concilium Tridentinum præscripsit? s.23. quoad minores c.11. quoad subdiaconatum c.13. quoad diaconatum & presbyteratum c.14. & omninò dubitandum non est: nisi aliud pro necessitate aut vtilitate Ecclesiæ expedire videatur. *dd. cc. Miranda vbi suprà ar. 5. & 6.* 5.

An his seruanda interstitia?

6. Nisi Ecclesiæ expediat.

Sed cuius arbitrio? Miranda *vbi sup. ar.7.* negat huiusmodi interstitiorum remissionem Prælatis competere, citatque S. Congregationis declarationem: prædicta Concilij loca tribuunt diœcesano proprio ordinandorum, *& citati à Barbos. in Collect. DD. ad Concilium Trid. d.c.13. n.7.* vel Sede vacante post primum annum Capitulo, seu ei qui illius vice iurisdictionem episcopalem exercet. *n.*8. & Miranda *vbi sup.* in sæcularibus: *d. ar.7. concl.2.* in regularibus autem non exprimit cui competat, nisi quod superiori regulari non competat. *concl.1.* 7.

Sed cuius arbitrio?

Nec videtur ex priuilegio adeundi alienum Episcopum qui ordinare possit, sequi facultas remittendi interstitia: cùm Sixtus V. *in ea bulla quam moderatur Clemens VIII. constitut. Incip. Romanum apud Quarant. V. Ordo.* graues etiam pœnas inflixerit ordinantibus sæcularem, vel cuiusuis Ordinis regularem non seruatis interstitiis: quod in proprio non obtinet iudicante id Ecclesiæ expedire: & Clemens quidem pœnas Sixti sustulit; non tamen decreta Concilij: adeoque videri potest priuilegia ante Concilium obtenta regularibus quoad interstitia non suffragari; nec post Concilium data aut confirmata, nisi expressè ea facultas sit inserta. præsertim cùm confirmationes post Concilium soleant habere clausulam restrictiuam quatenus decretis Concilij Tridentini non obuietur. & ideò refert. Barbosa *in Collect. ad s.23. c.8. n.7.* Congregationi S. Ioannis Euangelistæ Portugalliæ concessum à Clemente VIII. vt ordinari possint sine interstitiis: idemque existimo permissum Societati IESV Indulto Gregorij XIII. *de quo ibid. num.6.* & illis competere qui communicationem habent priuilegiorum, dum suberit 8.

Qui potest alium Episcopum adire non ideò dispensatus est super interstitiis.

9. Nisi disertè in priuilegiis post Trid. cautum.

æqualis

10. In arctatis Capitulum vt dispenset?

æqualis causa. In aliis porrò non immeritò videri possit adeundum Capitulum, quod in arctatis dimissorias dare potest. *d.c.10.ſ.7.* quod quamuis in rigore verborum loquatur in arctatis ratione beneficij, etiam regularis; vt si quis idoneus constituatur rector Ecclesiæ regularis, remitti ei interstitia possunt & debent, vt intra annum recipiat ordines omnes necessarios; tamen ex identitate causæ, recipi posse videtur etiam in arctatis ratione portionis, aut præbendæ monachalis: cùm scilicet conuentus defectum patitur ministrorum.

11. An in arctatis ratione portionis monachalis?

tunc enim regulares, quos superior delegerit, arctari videntur ratione beneficij, id est status, portionis, aut præbendæ monachalis: adeoque ei dimissorias dari posse à Capitulo, ex iudicio superioris regularis quoad arctationem seu necessitatem Ecclesiæ. cùm etiam ipsum diœcesanum huiusmodi superiorum iudicio deferre competeret. *Miranda d. ar. 7. in fin. 1. concl.*

12. Qui potest ordinare in minoribus suos regulares interstitia potest remittere.

Idem tamen *in fin. concl. 2.* sub dubio existimat, quoad minores, qui à Prælatis regularibus suis conferuntur, interstitiorum remissionem competere iisdem, quasi cui competit quod est maius, concessum videatur quod est minus. eo denique argumento videtur quibusdam concessa facultate vt regulares possit ordinare Episcopus alienus, concessum videri, vt & is super interstitiis possit dispensare: sed sequela non est necessaria; ideoque dubius mansit Miranda, & à nemine resolutum ait: verius sanè videtur vt regulares, qui priuilegium super interstitiis non habent, nec viuo Episcopo, nec sede vacante aliter ad alienos Episcopos mitti possint ordinandi, quàm seruatis interstitiis. nec Clemens VIII. *in d. decreto* vlteriùs eorum priuilegia vltra dispositionem d.c.8.ſ.23. extendit, vt suprà diximus. etsi sciam ex epikeia quadam aliter aliquos esse vsos aliquando.

RESPONSVM II.

An minores ordines & subdiaconatus simul suscipi possint?

1. Vt ordinum dies computandi?

ASseto, inquit Barbosa, *in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ.23 c.8.n.9. citans seipsum p. 2. alleg. 11.n.17. cum Henrique concedere etiam consuetudinem receptam, vt feria sexta vespere præcedente sabbatum in quo de iure ordines sacri conferuntur, Episcopis fas sit ordines minores dare, quasi in hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie vesperi.* quod quidem minùs decere existimaui, quàm si feria sexta quatuor temporum minores; Sabbatho maiores dentur. *In consult. canon. de temporib. ordinat. consult. 1.* nihilominus Barbosa tamen consuetudinem exigit; quæ in his valet. *c. cum H. X. de eo qui ord. furt. susc. in verb. iuxta consuetudinem patriæ. gloss. in c. de eo. in verb. ad minores. X. de temp. ord.* alioquin de iure non admittitur huiusmodi computatio. *c. litteras. vers. si enim. X. de temp. ord.* neque extra tempora sacri ordines conferendi consuetudinem admittit c.2. *X. de temp. ordin.* vbi tamen & multitudo, & antiquitas à pœna excusat.

2. Eodem die duo sacri non possunt suscipi: an ergo vnus pluresve non sacri cum sacro?

Duo ordines sacri eodem die ne conferantur vetat Concil. Trid. *ſ.23. c.13.* vnde videtur *arg. à contrario sensu*, non sacros posse: quod detur vt verum sit *ex c. de eo, vbi gloß. de temp. ord.* quamuis verius sit non licere. *c. 1. 2. 3. 8. d. 77.* nisi ex consuetudine. *d. c. 2. de eo qui ord. furt.* aut aliud Episcopo expedire videatur *Concil. Trid. ſ.23. c.11.* sed non sequitur vnum vel plures ordines minores simul cum sacro eodem die suscipere licere *d. c. 11. in fin. præter Bonacin. citatum à Barboſ. in d. Collect. ad c. 13. n. 15. ſ. 23.* id negat Cucchus *in Inſt. maior. lib. 4. tit. 13. n. 17. citatq; Innocentium & Hostiensem in c. dilectus. d. tit. Syluest. in sum. verb. ordo 2. q. 7.* qui contrarium tantùm videtur admittere dispensationem Papæ. & arguit pœnam depositionis, *ex c. qui in aliquo. dist. 51.* quod tamen id disertè non dicit; sed tantùm punit ordinatores, & ordinatos, qui gradus Ecclesiasticos non obseruarunt. gradus autem sunt, quos dicitur *in Breuario Rom.* instituisse Caius Papa, ab ostiario vsque ad presbyteratum; & D. Ambrosius *in eodem Breuiario* seruatis omnibus ex instituto Ecclesiæ ordinum gradibus 8. die, qui fuit 7. Id. Decem. Episcopale onus suscepisse. vtique omnes gradatim suscepit ordines: sed extra ea tempora, quæ hodiè vsurpantur: non tamen nisi vnicum in dies. nam interstitia maiores seruasse docetur *dist. 77.*

In proprioribus terminis loqui videtur c. cùm h. *lator X. de eo qui furtiuè ordin. suscepit in verb. iuxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, subdiaconatum temerario ausu recepit: quia verò idem clericus in hoc facto multum excessit; mandamus &c.* vbi glossa, *nota*, inquit, *quod omnes minores ordines vna die possunt conferri: item eodem die non debet quis accipere minores ordines, cum ordine sacro; ita glossa.* tametsi textus disertè non dicat eodem die clericum illum ordines minores, & subdiaconatum suscepisse. quamuis & id, quasi ad furtiuam subreptionem idoneum, accidisse sit verosimile, & insinuat illa coniunctio, *quibus non contentus.* sed vt, quod dici solet, nigrum cum rubro conueniat, arguit omninò clericum quod furtiuè subrepserit. sed & meminisse oportet argumentum à contrario sensu non procedere, vbi est contrarium in iure dispositum; vt dicendum est *d. c. 2. aliisq;* suprà citatis reperiri. ideoque argumentum suprà propositum non concludere. si tamen dicamus disertè non reperiri in iure prohibitum, ne quis minores & subdiaconatum eodem die recipiat, vbi Episcopus super interstitiis dispensat; conformiter dicetur permissum ex iusta causa. quia quod non reperitur prohibitum censetur permissum. an tamen seruari interstitium inter vltimum mino-

rem

rem ordinem & ſubdiaconatum voluit Trid. *d.c.11.in fin. niſi*, inquit, *neceſsitas aut Eccleſiæ vtilitas iudicio Epiſcopi aliud expoſcat.* vbi non libera tribuitur diſpenſatio, ſed valdè reſtricta: & licet neque hoc exactè ſeruetur; non tamen frequentatur, vt vno die & minores ſimul, & ſubdiaconatus conferatur.

De ætate & qualitate præficiendorum.

RESPONSVM I.

An religioſus, qui ob exceſſus incarceratus, & ſecundùm ſtatuta Ordinis inhabilis ad dignitates factus erat, tamen Prouincialatum alibi geſſit, ad ſuos reuerſus prærogatiuis Ordinis frui debeat, quæ defunctis Prouincialibus deferuntur?

1. Qui conſcij promouent quatenus poſſunt habilitant.

SI talis ad officium electus, à Generali Ordinis, qui poteſt abolere huiuſmodi facti infamiam, & pœnam inhabilitatis tollere, ſcienter confirmatus eſt, ſuſtuliſſe cenſebitur confirmans. *l.57. in fin. D. de re iudic.* & eligentes etiam, & conſentientes de eo queri non poſſunt. *ead. leg. verſ. etſi fortè.* ſi autem per ignorantiam exceſſuum electus confirmatuſq; eſt, acta quidem ab eo valent. *d.l.57. l.3. D. de off. prætor. l.1. C. de teſtam.* ipſe tamen ſtatum non mutat *l.11. l.35. C. de liber. cauſ. l.10. D. de decurion. l.2. C. ſi ſeruus aut libertus ad decurionatum aſpirauerit. l.10.* vbi ſeruus ædilis factus conditionis ſuæ conſcius grauiter punitur; errore lapſus domino ſuo ſubiugatur.

2. Per ſubreptionem ſtatum non mutat.

Itaque per ſubreptionem prouincialis creatus conditionem ſuam non mutauit: imò grauiter puniri poteſt. nec per huiuſmodi ſubreptitiam promotionem adeptus eſt priuilegia, & prærogatiuas rectè conſtitutis prouincialibus ab Ordine conceſſas: ſed imò in priſtinum ordinem redigi poteſt. neque eius culpæ pœnæque ſublatæ ſunt. Et ſuffragatur ratio; ne fraus ſua, dolus, atque ſubreptio cuipiam opituletur, ob quam potiùs carere debeat impetratis. *c. ſuper. X. de reſcript.*

3. Si in officio præclarè ſe geſſit, aliquatenus æquum eſt retinere dignitatem.

Quod ſi tamen in officio præclarè ſe geſſit, vt non tantùm culpas emendarit, ſed & virtutibus præluxerit; huiuſmodi emendatio mereri videbitur, vt quaſi culpis oblitteratis, obitæ dignitatis gradum aliquatenus retineat. vti nouit ipſe Dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. *c. nouit. de pœn. d.1. DD. in c. peccati venia. de reg. iur. in 6.*

Præſertim ſi ſuperiores prouinciæ ipſius promotionis conſcij, ſuperioribus alterius prouinciæ, ſeu iis ad quos ſpectat, vbi ita ſubreptit, defectus illius non indicauerint. argumento eorum, quæ ſtatuta ſunt *c.2.6. & ſeq. 118. X de ſeruis non ordinand.* vt ſi ſcientibus & conniuentibus dominis ad ſacros ordines fuerint promoti, ſtatum mutent, & libertatem conſequantur. itidemque quoad ciuiles honores cautum eſt *l. vlt. & pen. C. qui militare poſſ. l.12.* vbi niſi intra triginta dies Iudicem domini adierint, dominium amittunt, ſerui liberi fiunt, nec vllus honor, aut ius patrónatus dominis ſeruatur: libertate autem conceſſa deliberat Princeps, *ſi oportet eos habere dignitatem, vel ea quaſi indignos ſpoliari*, inquit, *d. l. vlt.* vtique, vt inquit d. l. pen. *ſiquidem vtiles ad militiam eis datam fuerint; in ea durare: ſin verò minimè idonei, priuari.* Adeoque idem ſtatuendum videtur de noſtro religioſo, vt emendato & virtutibus prælucenti dignitatis obitæ prærogatiuæ ſeruentur: ſin minùs claruerit, denegentur.

RESPONSVM II.

De ordine præbendæ annexo non mox, ſed intra annum reſidentiæ, ſuſcipiendo ex ſtatuto.

STatutum Eccleſiæ collegiatæ A. editum an. 1249. exigit, vt prouiſus de canonicatu iuret ſe ordinem ſuſcepturum præbendæ annexum intra annum à die primæ ſuæ reſidentiæ. adeoque immemorabili vſu minores ætate prouiſi quidem ſunt; ſed poſt reſidentiam ad ordinem incipiebant aſtringi. Quæſitum eſt an illud hodiè per Conc. Trid. ſit mutatum? videri poteſt in defectum pœnarum Clementinæ, *vt ij. de ætat. & qualit. præfic.* tunc nondum latæ, exactum fuiſſe illud iuramentum. nam priuatio ipſo iure ad parochiales Eccleſias reſtringitur. *c. licet canon. de elect. in 6. Boerius deciſ. 223. VVeymſ. ad conſtitut. 24. Conc. Trid innouat. ad conſt. 3. num. 15.* priuatio autem infligenda multas remoras pati poteſt, & cauſas ſpeciales, contumaciam &c. requirit. *c. quatro* (quod etiam in non annexis ordinibus loquitur) *c.1. & 2. X. de ætat. & qualitat. præficiendor. VVeymſ. vbi ſup. n.17.*

1. An ea dilatio per Conc. Trid. ſit reſtricta?

2. Vbi de annexis ordinibus diſponit.

Enimverò quamuis *Conc. Trid. ſ.24. c.12. §. neminem* admitti velit ad canonicatum, qui ordinem annexum habet, niſi is ordinem habeat, aut ætatem, vt intra tempus iuris eo initiari poſſit: & *ſ.25. c.5.* vt huiuſmodi qualitatibus, vel ordinibus in prouiſione nihil detrahatur, aliàs ea ſubreptitia cenſeatur: & *ſ.22. c.4.* vt iuſto impedimento ceſſante, intra annum ordines prouiſus ſuſcipiat, ſub pœnis Concilij Viennenſis; atque etiam irritæ prouiſionis: tamen Conc. Trid. loquitur de præbendis ſimpliciter affectis; non autem in collegiatis derogat affectionibus conditionatis, modum aliquem, aut moram temporis admitteuti-

3. Nihil mutatum eſt in collegiatis.

tentibus. vt est hîc annexio ordinum; non simpliciter suscipiendorum intra tempus iuris; sed demum intra annum cessurum post ceptã primam residentiam. & quamquam d. c. 4. s. 22. loquatur etiam in Ecclesiis collegiatis: & d. c. 5. s. 25. generaliter de affectis iam antè: tamen d. c. 12. §. *in omnibus* s. 24. affectos quidem deinceps esse voluit canonicatus aliquo sacro ordine; sed exinde designando: sed & disertè loquitur tantùm in Cathedralibus; adeoque in collegiatis anteà non affectis canonicatibus obtinet c. 6. s. 23; vt ab anno ætatis 14. possint obtineri, nec ad vllos ordines promoti teneantur de iure; aut in vim Concilij Trident. obligari possint: affectionum etiam conditiones aut admittentium instituta; in collegiatis Concilium non abstulit, aut in absolutos, aut simplices mutauit. quia vnius expressio est alterius exclusio: *c. nonne. X. de præsumpt. c. qualis. d. 25.* nec prius ius corrigitur, nisi posterius disertè exprimat. *c. statut. de elect. in 6. l. sancimus C. de testam.*

Dicendum est igitur à Concilio Trid. statutum huiusmodi in Ecclesia collegiata non esse mutatum, & prouisum ad ordinem annexum non magis hodiè, quàm olim, teneri ante residentiam. sed per indirectum aliquid mutatum dici potest per idem Conc. Trid. s. 24. c. 12. §. *præterea.* quo hodiè sublata sunt statuta & consuetudines residentiam laxantes: vt sic residentiam incipientes incipiant annum in quo ad ordines debeant promoueri. quid de Cathedralibus Ecclesiis huiusmodi statuta habentibus æstimandum sit, *diximus resp. 1. de Institut.*

4. Nisi per indirectum ex consequentia imperatæ residentiæ.

De maioritate & obedientia.

RESPONSVM I.

De exemptione ordinis S. Saluatoris, & in quibusdam subiectione.

ORdinarius Regularibus his præcipit, vt ordinationes suas recipiant, & obseruent: illi exemptos se esse ab illius legibus respondent; & *in Additionibus Regulæ. ar. 50.* disertè declaratum esse, à diœcesanis non posse eis præscribi statuta, & ordinationes: eoque se religione prohiberi, ne eas recipiant, & à regula recedant: cui consonat c. luminoso in *V. nec aliquam ordinationem. 18. q. 2.* mandat ille vt recipiant, obseruentque, sine exceptione super regula; nî pareant, minatur interdictum; & non parentibus infligit.

§. I.

Quæsitum est I.

AN sint exempti? an obedire teneantur? Magnum est Apostoli Petri præceptum, *obedite præpositis*: sed tamen non ait; quibusuis; sed *vestris. Vide Innoc. III. in c. solit. X de maiorit. D. Tho. 2. 2. q. 105.* vnde & ei, qui vel superior non est simpliciter, vel quâ in re superior non est, sine crimine negatur obedientia. & è contrario graue peccatum est vsurpare iurisdictionem sibi non competentem, & iudicia peregrina. *c. peregrina. 3. q. 6. nullus,* inquit Calixtus, *c. nullus 9. q. 2. alterius terminos vsurpet, nec alterius parochianum iudicare, vel excommunicare audeat, per alienam,* inquit Gregorius *c. 1. caus. 6. q. 3. messem transiens falcem mittere non debet. falcem ergo iudicij non potest mittere in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa.*

1. Obedientia præstanda, sed cui debita.

2. Nec aliena iurisdictio vsurpanda.

Monasteria quidem omnia Episcopo subsunt: *c. monasteria 2. q. 3.* nisi doceantur exempta. *c. cum dilectus X de relig. dom.* vbi censuræ Episcopi declarantur irritæ, si aut regulares doceantur esse exempti, aut ad Sedem Apostolicam appellasse. at hîc tabulæ erectionis tribuunt libertates, immunitates, & exemptionem Ordini S. Saluatoris competentes; adeoque illæ tanquam relatæ omnimodò insunt referenti. *l. asse toto. D. de hered. instit.* Ordini autem concessæ sunt tam amplis, multis, ac claris verbis, iisque ferè omnibus, quorum singulis illam energiam tribuit c. si papa. *de priuileg. in 6.* vt nullus cauillus sufficiat illis negandis. quibus sanè non integrè lectis, iudicio Celsi *in l. 24. D. de legib.* inciuilis fuerit, qui quippiam responderit. & id si hîc faceret pars vtraque; neque totum, neque nihil Ordinario deberi facilè intelligeret; modò & excutiens affectus abesset: eoque Episcopo Ambianensi priuilegium controuertenti respondit Pontifex *in c. porrò. X. de priuileg. inspice, & secundùm quod inueneris, ita obserues. Priuilegia,* inquit Leo Papa, *Martiano Augusto Ecclesiarum & monasteriorum, Sanctorum patrum authoritate instituta, nulla debent improbitate conuelli nulla nouitate mutari. c. priuilegia. 25. q. 2.*

3. Monasteria subiecta nisi doceantur exempta.

4. Vt hîc.

5. Integrè expendenda priuilegia.

6. Et obseruanda.

Priuilegium ergo Ordini concessæ exemptionis liquidum est: sed habet exceptionem hanc; *per prædicta autem, aut aliquod eorundem,* inquit, *non intelligatur aut possit in aliquo derogari Capitulo d. regulæ, & ordinis S. Saluatoris præfatæ, per quod disponitur, quod diœcesanus sit pater, & Iudex in omnibus casibus & causis; sorores & fratres d. ordinis tangentibus; & visitator monasteriorum, & locorum præfatorum; & procurator ad hoc, vt huiusmodi regula in omnibus seruetur: saluis tamen declarationibus, modificationibus, & limitationibus, & ordinationibus infrascriptis, de modo visitationis diœcesanorum tractantibus atque disponentibus.*

7. Quale hîc.

Illud autem capitulum Regulæ est vigesi- 8.

mum sextum, & ita habet; *Episcopus in cuius diœcesi monasterium est, erit tam sororum quàm fratrum patee, & visitator, nec non & Iudex in omnibus causis, seu casibus, fratres aut sorores tangentibus, ipsum denique oportet continuè sollicitum & diligentem speculatorem esse, si regula in omnibus punctis obseruetur, ne contingat ipsius salubria statuta ab aliquibus sorocum aut fratrum parui-pendi. Princeps regni seu terea, in quo est monasterium erit eis responsalis, & defensor in omnibus necessitatibus: Papa verò super vtrumque scilicet Principem terræ, & Episcopum, erit eorum tutor charitatiuus, si eius adiutorium postulauerint, necessitate aliquâ compellente.*

9. Modificationes autem, declarationes & limitationes d. c. 26. multimodæ ibidem proponuntur; sed quæ ad rem præsentem faciat inprimis hæc; *Cæterùm prohibemus, ne qui diœcesani aut alij antistites, qui ex forma regulæ S. Saluatoris, aut præsentium constitutionum huiusmodi monasteria visitarint, possint & valeant vigore officij huiusmodi visitationis, vel quacumque alia causa correctiones facere de personis vtriusque sexus, quos visitarint, aut eis pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere, nisi solùm & dumtaxat in monasteriis & locis huiusmodi quæ visitauerunt, & eas correctiones, pœnitentias, vel pœnas exequendas committere teneantur, & debeant Abbatissis, Confessoribus, aut vtrisque conuentibus, si commodè per Abbatissas & confessores fieri nequirent, & per nullos alios possint tales correctiones, & pœnitentia, siue pœna, executioni mandari, qui diœcesani nullam habeant aut exercere possint iurisdictionem, aut potestatem in monasteriis & locis, atque personis ordinis præfati, nisi circa correctiones & emendationes excessuum & transgressiones regulares, quæ per huiusmodi personas fierent.*

Hanc clausulam exemptionis huius domus examinauimus *in Consult. can. de priuil. cons. 3.*

10. Vt illud examinandum? De illa ergo exceptione, & capite 26. Regulæ ab exemptione reseruato qui respondet, primò meminisse debet, vt posteriores leges abrogare, derogaréve prioribus; *l. 102. D. de verb. sig.*

11. Secundùm variationem temporum, & constitutionum. ita & de his quæ primò constituuntur, aut interpretatione, aut constitutione Principis certiùs statui: *l. 11. D. de leg.* adeoque sicuti qui falsas constitutiones allegat, obligatur pœna falsi; *l. vlt. D. ad leg. Cornel. de fals.* sic in eandemque incidit qui citat leges abrogatas. *l. vn. §. tunc igitur. C. de Codic. Iustinian. confirmand. l. maiorem. C. ad legem Corn. de fals. & vbique DD.*

12. Secundò, vt lex posterior non crudè obiiciatur, sed secundùm totum tenorem: *d. l. 24. d. c. porrò.* adeoque & hæc exceptio secundùm omnes modificationes; & regula prioresque constitutiones iuxta posteriores priuilegiarias accipiantur, & allegentur oportet.

13. Quod eò magis hîc dicendum est, quod in eo ipso c. 26. iubeantur inquiri *aliqui*, inquit, *deuoti fratres de regulis Benedicti vel Bernardi, qui huic regulæ inscribant* (addant) *quomodo excessus emendandi sunt, & qualiter visitabit Episcopus, & omnia alia necessaria, quæ in his verbis non narrantur, ad huius regulæ roborationem assumantur de regulis suprà dictis.* Inquisitionem huiusmodi, fratrum inscriptiones, seu additiones factas esse dubitandum non est; & ex illis natas constitutiones, & bullas Ordini concessas; (vt singulatim ad id assumptus dicitur Petrus de Aluastro Cistercien sis) & has, vndecumque sint natæ, earumque interpretationes, concessiones, restrictiones, modificationes, seu declarationes Apostolicas esse seruandas: & d. c. 26. regulæ non aliter, quàm sub illarum præscripto.

Adeoque heteroclita quidem admodùm est hæc exemptio, nec scio an in alio ordine similem reperias, non minùs quàm heteroclita iurisdictio à d. c. 26. reseruata, & modificata. 14. Heteroclita hæc exemptio.

sed sicuti generatim multi sunt casus cessantis cuiuscumque exemptionis, vel per veteres canones, vel per Concilium Trident. Gregorij XV. const. *incip. inscrutabili*, vel alias extrauagantes; *vt illos indicauimus in Iur. Pont. an. tit. de priuileg.* nec tamen illi impediunt, quò minùs alij ordines dicantur exempti: sic neque nominationem hanc per d. c. 26. impediri dicendum est, dum ita nominant Pontifices, exemptionemque re ipsâ concedunt, d. cap. 26. restringunt, & modificant, *vt suprà retulimus.* vt denominatio sumatur à maiori parte, seu regula; non à minori, aut exceptione. manet tamen, *vt diximus*, præter cæteros heteroclita valde hæc exemptio, tam quoad d. c. 26. quàm etiam c. 14. Regulæ: quo electus Confessor generalis à diœcesano accipit ligandi & soluendi potestatem, & corrigendi: quam vt iure det, quasi præsupponitur ipse habere. *c. nemo. de reg. iur. in 6.* & ab eodem confirmatur: & confirmatio non nisi à superiore solet fieri. *c. nihil. c. cùm monasterium. c. cùm dilectus X de elect. c. 2. X. de transl. Episc. c. fin. d. 64. & ibi DD.* 15. Vt & iurisdictio.

§. II.

QVis igitur erit *d. c. 26.* (quod suprà retulimus) & horum verborum *pater, visitator, & Iudex* sensus?

Improprium esse sensum meritò dixeris, si conferas cum aliis d. c. 26. verbis, quibus Princeps patriæ illorum dicitur *responsalis*; & Papa *tutor charitatiuus.* Responsalis in decretalibus sæpè legitur pro procuratore, syndico, agente: tutor charitatiuus in iure non ita notus est: metaphoricus ergo horum verborum sensus est. 1. Improprius. illa ergo etiam verba, quæ Episcopo tribuuntur, citra iuridicas acceptiones intelligi possunt. vt non malè illa substantiua appellatiuè miscenda quidam censeant quâ tropica locutione dictum sit *pateris libamus, & auro*; pro pateris aureis: sic Iudex paternus hîc accipiendus sit: sicut *c. 8 sess. 21. Trident.* Episcopus paternis admonitionibus agere iubetur cum monasteriis commendatis: & visitatio paterna committitur *in c. visitandi. 18. q. 2.* vt sic, inquit, *charitatis officium impleat Episcopus, ne grauamen aliquod monasterium incurrat.* Pa-
ter

2. Patri. ter naturalis intelligitur is, quem nuptiæ demonstrant. *l. quia. D. de in ius vocan. do.* sed accipimus hic spirituales nuptias, & spirituales patres, nec hos oppugnat exemptio; nec illos emancipatio: quamuis per hanc patris potestas soluatur. Visitatores etiam non necessariò

3. Visitator. comitem habent iurisdictionem, vel executionem: vt patet in iis, qui deputari iubentur *in c. in singulis. & seq. X. de stat. monach.* quod innouat *Trid. s. 25. de Reg. c. 8.* vbi quæ corrigenda inuenerint, denuntiare iubentur Episcopis respectiuè, & Abbatibus, seu superioribus, vt in huius ordinis priuilegio Episcopi *ex d. c. 26.* visitantes ipsi Abbatissæ, seu confessori, & conuentibus respectiuè reformanda denuntiare iubentur; vt illi exequantur, ipsi exequi prohibentur. de his non iterum absimile Conc. Trid. *s. 21. c. 8. s. 25. de reg. c. 20. & 14.* tenentur qui monasteriis præsunt *visitatores*, inquit d. c. 20. *recipere, & illorum ordinationes exequi.* cuiusmodi executionis denegatio œconomicam magis facultatem, quàm veram iurisdictionem inferre videtur. *c. pastoralis. 28. X. de off. deleg.* vt facultas visitandi non ex iurisdictione, sed Regulæ concessione nasci videatur. eoque nec committi alteri posse, vt in iis quæ iure ordinario competunt, delegatio permissa est; loci autem Episcopus hîc non nisi personaliter visitare potest. At dices illusoriam remissionem fore, colludentibus hisce inter se regularibus, nec quidquam exequentibus: at ego idem obiectabo incommodum d. c. in singulis, & Concilio Trid. illud innouanti: & contentus ero responsione Concilij œcumenici, cui præsedit Innocentius III. *auctor. d. c. in singulis. in verbis, quod si non fecerit; ipsi visitatores hoc referant ad Apostolicæ Sedis examen.*

4. Iudex. Sed & vocabulum, Iudex, sæpè impropriè sumitur. *vt in l. antepenult. & tot. tit. D. de arbit.* vbi & iudicare arbiter, & sententiam dicere sæpè refertur, qui pater est, Iudex non est. *l. si filius. l. congruentius. C. de patr. potest. l. qui iurisd. D. de iurisd. om. Iud.* at hîc idem pater & iudex.

Si enim luridicè hæc vocabula accipi velis, consequenter ex verbis adiunctis etiam propriè tunc accipiendis interpretatione capient. inquit ergo *d. c. 26. in omnibus casibus, & causis fratres & sorores tangentibus*: casus est, determinata facti assertio, seu hypothesis: *Spigel. in Lex. in V. casus.* causa autem à casu, est negocium; quod dum proponitur, causa est; dum discutitur, iudicium; dum finitur, iustitia. *c. forus X. de verb. signif.* erit ergo sensus iuridicus; vt in quacumque facti specie fratres aut sorores forense iudicium habent, Episcopus sit Iudex: id quod iterum iure verum non erit; sed demum, si vel inter se litigent, vel ipsi ad iudicium vocentur. non enim vt quoscumque coram Episcopo in ius trahere possint; sed sequi debeant forum reorum: nisi iterum pro manifestis iniuriis Episcopus Iudex conseruator dari intelligatur. vt olim solent omnia ferè collegia & monasteria aliquē habere. sed conseruator propriè Iudex non est; sed eius officium cessat, vbi iniuria negatur esse manifesta. *c. 1. de off. deleg. in 6.* Iudicis autem proprium est cognoscere de iure & iustitia partium controuersa.

Quod si dicas, quia coniunctiuè ponuntur casus & causæ; in omni facti specie seu casu dici censum hîc iudicem esse; & sic non tantùm in causa iudiciali, sed etiam voluntaria iurisdictione, adeoque etiam pœnitentiali; 5.
Respondebo istiusmodi acceptionem nunc impediri à priuilegiorum repugnantia. impossibile enim est exemptum quem esse, & omni tamen casu subesse Ordinario. & sic omnia illa, & tam operosa exemptionum priuilegia, Ordini & monasteriis ad Regum & Principum postulationes concessa, nihil nisi fallacia verba continerent: quod à ratione, more, & intentione Romani Pontificis esset q[illegible]m maximè alienum. *Non arbitror*, inquit l. Labeo. §. *idem Tubero. D. de supell. leg. quemquam dicere quod non sentit.* minùs Summum Pontificem à Regibus & Principibus rogatum bullatis diplomatibus scribere quod non sentit. argumentum autem ab absurdo, vt in actionibus humanis, ita in iure validissimum est. *Euerard. in loc. leg. ab absurdo.*

Quidam ergo iudicem ibi conseruatorem volunt intelligere; vtique extraordinarium, & quasi defensorem: vel patrem ac œconomicum; cùm eiusmodi paterna & œconomica potestas nihil commune habeat cum gladio Magistratus, aut pedo Episcopi. Sed quia Regula loquitur de omnibus causis fratres & sorores tangentibus; adeoque videri possit & de causis illorum passiuis intelligi; vt coram Episcopo conueniri possint; & ipse in illos statuere; per me licet, vt etiam propriè Iudex dicatur, ad finem quem d. c. 26. describit: atque etiam competens, seu Ordinarius: quasi ab origine Regula S. Saluatoris suos sectatores exemptos non fecerit: nec primi Pontifices illam confirmantes, exemptionem adiecerint: sed demum qui subsecuti fuerunt. horum ergo nunc priuilegium inspiciendum seruandumque est. *c. porrò. X. de priuileg.* adeoque restrictiones & modificationes per illud expresse. neque porrò nominalibus nunc argumentis, etymologicisque coniecturis locus est, vbi verba priuilegiorum clara sunt, & liquida. 6.

§. III.

Quæritur igitur, an Ordinarius regularibus his leges ferre, seu statuta præscribere possit?

EVm quidem qui iurisdictionem habet, posse regulariter placuit. *l. eum qui D. de iurisd. om. Iud. l. 1. eod. l. necessarium. & ibi gloss. v. statuent. D. de orig. iur.* sed hic iurisdictio Ordinarij valdè, vt diximus, heteroclita est, tributa 1. Legum latio exigit iurisdictionem, quæ vt hic non sufficiens?

buta per d.c.26. Regulæ, ab exemptione reseruata, sed restricta per posteriora priuilegia ad correctiones, & pœnitentias: vt suprà est relatum. & line executione visitanti competente, at regularibus ipsis seruata. potestas autem condendæ legis absolutam videtur requirere iurisdictionem, & potestatem: vt proconsulis, prætoris, & prouincias regentium.vt illa exempla proponit d.l. *eum qui.* & strictiùs exigit Malder. *de legib.q.*90.*ar*.3.*d*.1.

Sed & illud caput Regulæ emendationes & visitationes Ordinarijs non pro libitu facere permittit; sed secundùm fratrum ordinis S. Bernardi aut Benedicti additiones, & præscripta: secundùm quæ visitabit, officiumque exercebit Episcopus; aliaque, quæ de regulis Bernardi aut Benedicti assumentur: aut à Pontificibus interpretatione aut constitutione decernentur. quæ adeoque, vt appendices Regulæ, erunt obseruanda: & secundùm illa emendationes decernendæ ab Episcopis visitantibus, & ab Abbatissa, confessore, vel conuentibus respectiuè exequendæ.

Quæ agendi ratio admodum alludit ad c. *in singulis & c.ea qua X.de stat monach* à Conc. Trid. *de reg.c.*8. innouata. vbi ex Ordine S. Bernardi seu alio capitula generalia celebrare assueto, aliqui ad illa assumi; & visitatores designari iubentur; qui visitationes quidem obeant, correctiones faciendas decernant, sed exequendas per Abbatem loci, secundùm regulam; & cum ea solemni clausula, atque hîc valdè notanda, vt ex visitatoribus *nullus*, inquit, *d.c.in singul. ex hoc sibi authoritatem prælationis assumat*.

Ad eum ergo modum d.c.26. Regulæ peritiores ex aliis Ordinibus eligi voluit, qui præscriberent quomodo diœcesani emendare; quomodo visitare deberent: & d. bulla emendationis & correctionis executionem, non diœcesanis; sed superioribus, vel conuentibus committit: & nullam illis iurisdictionem aut prælationis authoritatem assumere, aut exercere permittit. quemadmodum in monasteriis ordinationem facere non permittit *c. luminoso*.18.*q*.2. vt & figura iurisdictionis, & apparens magis est, quàm vera iurisdictio illa;

3. Vt cui negatur executio. cui negatur executio *c.past.*28.*X.de off.iud.del. in verb. eo quod iurisdictio illa nullius videretur momenti, si correctionem aliquam non haberet*. Sed & illud notandum est quod Saluator Regulam dictans, si quid deesse videretur, iussit vt sumerentur ex aliis ordinibus qui supplerent. Porrò cùm quid fieri per aliquem iubetur, alius prohiberi censetur. *L. eum prætor D. De iudic. gloss.ibid.in V. videtur*. adeoque quod per religiosos fieri iussit, Ordinariis prohibuit.

De modo autem eadem bulla statuit, vt suprà retulimus; vt fiat visitatio 1. de triennio in triennium; non ante, cùm annuam & frequentiorem admittat c. non semel. 18. q.2.

4. Et libera potestas, sed admodum restringitur, vt hic. & ante omnia vocat *visitationis officium* ad Episcopum spectans. vtique iuxta *d.c.in singulis. c.ea quæ.* non iurisdictionem, aut authoritatem prælationis. 2. permittit intrare conuentum fratrum, non sororum; quod deinde per aliam mitigatum est; sed rursus per Conc. *Trid. de reg.c.*25. reuocatum; nisi ad effectum fortè visitandæ clausuræ. 3. ante crates, & in conspectu sororum; vt videri, non audiri debeat, cum cæteris circumstantiis. quas si monitus non seruauerit, præter pœnam excommunicationis, officio visitatoris vt perpetuò sit priuatus, & ipsi regulares alium Antistitem eligant, qui visitationis officium faciat. ecce quàm heteroclita authoritas. 4. vt pœnitentias aut pœnas aliquas iniungere non possit; *nisi solùm*, inquit, *in monasteriis, & locis huiusmodi, quæ visitauerit*. vt extra visitationem nulla sit authoritas, *l. cum prætor. D. de iud. & ibi not*. rursus ad prototypon visitationum *de quibus in d. c. in singulis & c. ea quæ.* quibus nulla ob visitationis officium conceditur prælationis authoritas. *ibid.* consequitur ergo per d. priuilegia non esse tributam diœcesanis veram iurisdictionem; quæ liberam habet decernendi & exequendi potestatem: sed neque Diœcesanum quomodo & quando lubet huiusmodi regularibus posse sua mittere mandata; statuta condere; leges ferre: sed intra cancellos priuilegiorum, restrictionesque quoad materiam, formam, tempus, locum, modumque manere debere. supra iurisdictionem sic commissam aut extra restrictiones ius dicenti parendum non esse. *d.l.fin.* & sanè qui considerat tam verba regulæ d.c.26. quomodo excessus emendandi sunt, & qualiter visitabit Episcopus; quod in vim d.priuilegij modificatorij, *nullam habeant iurisdictionem, nisi circa correctiones, & emendationes excessuum, & transgressiones regulares; item & eas correctiones, pœnitentias & pœnas exequendas committere teneantur Abbatissæ*, &c. satis animaduertit officium visitationis, & correctionis Episcopi non versari circa condendas leges; sed excessus vel defectus in particulari; seu in indiuiduo corrigendos, & emendandos. correctionis enim pœnæ, & pœnitentiæ, quæ habeant executionem, quæ committenda ibi dicitur Abbatissis & c. iam decretæ esse debent aduersus hanc vel illam personam: sic enim correctio visitantis in promptu sit in notoriis, & liquidis; & quasi ex facto, & in arena, *vt diximus in Iur. Pont.nou.anal. de accus. n.*9. pœnæ & pœnitentiæ impositæ executio mox præsto est, censorio, & ædilitio quodam iure: ita hic tamen; vt negetur ipsa visitanti, sed regularibus reseruetur; multo magis negetur legum latio. *d.c.luminoso*.18.*q*.2.

§. IV.

De Confessoris confirmatione, & aliis ab Ordinario postulandis.

Heteroclita iterum est hæc exemptio ex confirmatione Confessoris generalis, faculta- 1. Hetere

exemptio quoad Confessarios.

facultatis concessione ad soluendum & litigandum; & si qua sint alia. Sed hæc aut per subsecutum priuilegiũ exemptionis sublata sunt: *d. § per præmissa.* vbi ab exemptione tantùm excipitur d.c.26. *arg.l.cum prætor. D. de Iud.c. nónne. X. de præsumpt.* aut pertinent ad illas Martini V. litteras, quibus iterum ab exemptione hæc fit exceptio; *exceptis illis*, inquiunt, *dumtaxat, in quibus eadem B. ipsius Ordinis fundatrix in suis regularibus institutis, & constitutionibus expressè subiecit, subiecimus, voluimusq; subesse; & ab omni iurisdictione, superioritate, & potestate, & dominio cuiusque alterius quauis etiam authoritate Apostolica, exemimus, & totaliter liberauimus*: an non sufficiunt ad claram exemptionem, & totalem, illis exceptis, liberationem verba hæc Apostolica; an sunt vani sine mente soni? *d.l.Labeo.*

§. V.

De vsu, aut abusu contrario.

1. Ob multas exceptiones magis heteroclita est, sed magis firmatur exemptio, & contrarij actus liquidiùs probari debent.

QVo autem plures sunt exceptiones, magis quidem heteroclita est exemptio; sed magis firmatur in non exceptis regula. *Auth.de non alien.§ vt autem.* quæ sæpè in aliquo vitiata perdit officium. *l.1.D.de reg iur.* vnde omnis definitio & vniuersalitas in iure periculosa dicitur. *l. omnis. D. eod.* quamuis tamen eius causa dicatur potior, pro quo est regula. *gloss. vtrobique.* eoque grauior incumbit probatio iis, qui per actus contrarios oppugnant exemptionis possessionem, quia in nullis plurium exceptionum comprehensos fuisse illos docere debent; sed directè per priuilegium non permissos: eosque authoritate ordinariâ, & nullos delegatâ exercitos, nam eo modo alioquin capiunt interpretationem, quo priuilegio aut iuri communi non derogetur, *c. cum dilectus.§. ceterum.X.de consuet.* & quo sunt liciti: *l.merito. D. pro socio.* & quo feminæ simplices non sint deceptæ; dum excipiunt diœcesanum sub qualitate patris, qua eis regula illum dedit: & argumentantur, vt illi, *l. 1. Regum c.7. homo sacerdos, de semine Aaron venit, non decipiet nos*: sed scientes prudentesque passæ sint illum præscribere per eos actus, quos per priuilegium sciant non licere: qui hîc non designantur in specie aliqui: & multò minùs vllæ vnquam latæ leges, statuta, aût ordinationes per prædecessores diœcesanos imperatæ proferuntur, quas quidem nec amicabiliter ad monitum & normam c. cum personæ *de priuil. in 6.* proponere fuit visum; nec iudicialiter coram delegatis de his hiscere; sed nunc demum vulgantur quædam testimonia: quæ tamen nihil in specie de non permissis per dicta priuilegia afferunt. vel sunt eorum, qui similem causam cum suis exspectare possunt. quibus aduersatur c. causam. 18. *X. de Iud.* vbi glossa id exemplificat in materia exemptionis. qui & interrogari deberent an iuxta decretum *d.c. porrò* fundationem & priuilegia inspexissent; & iuxta c.1.s.25. *de regul.Conc.Trid.* omnem curam & diligentiam adhibuissent, vt *ab illis*, vt inquit, *non recederetur?* quod primùm mandatum est in lege de regularibus visitandis, aut quomodocumque regendis. Quæ omnia, aliaque *de quibus in d. c.cum persona verb. possessione non violenta, non clandestina, & c si sacerdotes.* 16.q.3. vt si qua aliqui contra patrum regulas definierint non à die definitionis, sed mortis illorum demum incipere præscriptionem, pluraque alia quæ de illa tradit Gratian. tot. q.3. *quæq; alia tetigimus in Consult.can.de priuil.conf.* 3. in disquisitionem venire oportet, si quando coram Iudice hæc proponentur. quamuis enim Iudex quilibet cognoscit an sua sit iurisdictio: *l. si quis. D. de iudic.* tamen cùm iam per appellationem ob defectum iurisdictionis in partem deuocatur, non ampliùs sibi ius dicere, neque in exemptos potest: *tot. tit. C. Ne quis in sua caus.* sed seruanda est forma d. c. *cum persona*: vel cùm dubium aliquod occurrit, ad solam Sedem Apostolicam interpretatio pertinet *c. cum venissent.X. de iudic. l.si imperialis. C. de leg.* eaque disertè illi in priuilegiis huius ordinis reseruatur. sed & cùm non friuolè appellatur ab eo, qui negatur esse Iudex, non potest is in causa progredi, ac minimè ad censuras. *c. cum olim. de off. deleg. c.cum dilectus. X.de relig. dom.* multò minùs Ordinarius potuit præfari monasterium ei tamquam Ordinario esse subiectum; & pro summa causa interdicti assumere, quod regulares declararint se nec posse, nec velle statuta illius obseruare; imò & ordinariam ipsius iurisdictionem, & superioritatem negarint. vbi tanquam læsæ maiestatis crimen, ac summum malorum recitatur id, quod crimine vacat, allegare, inquam, exemptionem, saluâ reuerentiâ, & Apostolicum priuilegium. quod ne quidem negligere, saluo iuramento de conseruandis monasterij iuribus, exempti possunt. Et porrò si præscriptum erat aduersus huiusmodi priuilegium, & fundationem; replicare id oportuit; non ordinariam iurisdictionis & superioritatis negationem, quæ competere non poterat obstante priuilegio, in causam interdicti assumere: præsertim tam crudis verbis, cùm in materia præscriptionis quoad exemptionem aliam formam exigat d.c. cum *persona*: neque mox præscriptio ius ipsum, priuilegiúmve perimat, sed exceptionem tantùm tribuat. Est verisimilius locus *c. Suborta X.de Sent. & re iud.* si qua possessio iusta probetur, vt *Episcopo*, inquit, *in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra priuilegium aliquid rationabile obijceret, & probaret; super subiectione monasterij illi silentium imponere procurarent.*

2. Non præsumuntur modo licito facti.

3. Vt illi examinandi?

4. Et per quos?

§. VI.

De Regularium confessione, promissione, renunciatione contraria.

1. Si de exemptione constat, nihil hæc proficiunt.

QVod porrò obiicitur regularium confessio subiectionis, & obedientiæ promissio; parum momenti adfert. quippè nec expressa abbatissæ obedientiæ repromissio valet, si modò de exemptione constare possit. *c. cum dilectus. X. de relig. dom.* cùm etiam huic fides data non noceat. *c. cum in tempore. X. de arbit. c. cum olim. 2. X. de priuileg. c. cum venientes. X. de in integ. restit.* quin nec iuramentum. *c. 13. X. de maioritat. & obedien.* nullas enim confessio vires habet, quæ veritati repugnat, aut legi. vt à confessis pro condemnatis habendis versiculus antiquus ita excipit; *nisi lex, fauor, aut natura repuguet.* adeoque nec contrariari potest priuilegio *c. 2. in verb. recognoscendo vel profitendo. de reb. Eccl. non alien. in 6.* neque confessio mutat statum: *l. liberes. C. de confess.* neque professione serui constiruuntur: *l parentes. ibi.* neque *factum huiusmodi defensionem libertatis excludit. l. interrogatam. ibid.* deberéque semper confessio sociam habere veritatem. *c. fin. X. de confess.* quæ si per diplomata liqueat, nihil confessio obest. sed neque iuri publico ordinis potest priuatus renunciare. *c. si diligenti. X. de for. comp.* sed & in carcere, aut tormentorum metu *l. qui in carcerem. D. Quod metu l. 1. §. quæstioni. D. de quæstion. Mynsing. 5. obs. 23.* facta nullius sunt momenti. grauissimi autem tormenti, & mortis vicem habent censuræ. *c. cum nemo Episcop. 11. q. 3. Sanchez de matr. l. 4. d. 5. nu. 17.* Quare & Clementina *multorum de pœnis* actis in carcere, & nominatim resignationibus discretè resistit. & aliàs spoliatus, metu præsumitur renunciare. *c. super hoc de renunc.* & non cognoscitur super spontanea voluntate nisi post restitutionem *c. 2. X. de rest. spol.* & post confessionem sic extortam omnia sunt redintegranda. *c. causam matr. X. de of. del. d. c. super.* Neque verò carcerationis etiam iustitia omnia carceratorum acta iustificat. *DD. in l. 3. D. Quod metu, d. l. qui in carcerem ibid. Tuscus V. carceratus con. l. 89.* & hîc fuisse iustam quod aiunt, petitio principij est. Sanè Tridentinum ad carcerem atrocia ferè delicta exigit. *s. 25. c. 6. §. in crimin.* hîc autem summa reatuum est, pro exemptione dixisse. eoque vbi carcerati superioritatem verbis confessi sunt; mox absolui, dimissi, atque dealbati sunt. praxes eiciendarum huiusmodi per artes confessionum ac scripturarum pulchrè damnantur in c. *si quandoque. 15. q. 6.*

2. An saltem iurantes ipsi obligentur?

Videri quidem possent ipsi iurantes saltem obligari; & renuntiatio in eorum saltem præiudicium valere: *gl. fin. in c. cum tempore X. de arbit.* sed expressè contrà decisum est *in c. cum dilect. X. de relig. dom. in fin.* vbi non tantùm monachi; sed ipse Abbas suo promisso contrauenire potest contrarianti exemptioni. Interest enim Papæ ne subditi sui ab aliis iudicentur. quod interesse ita est correlatum, vt non possit commodè fieri exempti, & superioris separatio. *vt latius in decisione Rota 26. Augusti 1641. sub Panzirolo in hac causa data, & Vlissiponensi quam refert Tamburin. de iur. Abbat. t. 3. & idem docet de iure abbatiss. d. 17. quæst. 4.* sed indiuisibilis est Papæ superioritas, & subiectio exemptorum, itaque hi illius iuri præiudicare non possunt. vt neque clericus in Iudicem laicum consentire: *c. si diligenti. X. de for. compet.* nec Ecclesiasticum, nisi de proprij Episcopi assensu. *c. significasti. eod. alia item citat Tamburin.*

§. VII.

De Nouitiarum receptione.

1. An diœcesani authoritas & consensus requiratur?

OBiicitur 2. virginum nouitiarum admissionem ab authoritate ordinaria pendere: sed iterum, si hæc per bullam priuilegiariam excepta sunt, in aliis firmant exemptionis regulam. & sicuti oportet iura iuribus concordare; sic & has priuilegiarias constitutiones. *c. cum expediat, de elect. in 6.* vt hæc pro exceptione; pro regula autem exemptionem recipere. & ferè talis forma regulæ & exceptionis, seu generis & speciei *ex c. quia propter. & c. cum dilect. eod.* inter sepugnare videbatur: & etiam Hostiensis, *vt gloss. in d. c. cum expediat:* contrarietatem esse censebat: Respondit tamen Bonifacius VIII. rescripta illa inuicem esse sic concordanda.

2. Sed neque receptio virginum ad arbitrium pertinet Episcopi; sed superiorum ordinis, & conuentus. Episcopus autem illo præuio, *iuxta verba c. 11. regula* consentit tantùm in recipiendam, *iuxta Concilium Nicenum c. 54.* & in omnibus Concilium Trident. illarum examen exigit. *s. 25. de regul. c. 17.* sed quoad exemptas non de vniuersis ad ordinem spectantibus, sed libertate ingressuræ, vestiendæ, seu professuræ. formulæ autem & professarum & inauguratarum relatæ, si veteres sunt, accipiendæ sunt secundùm regulam per bullas declaratã, modificatam, restrictam: si nouitiæ; euertuntur à d. c. cùm dilectus *d. c. cùm tempore. d. c. 13. X. de maiorat.* nouitias esse conuincit mentio matris Ecclesiæ sancti B. quippè mater illa centum annis nata esset post filiam. prætetquam quod formulam veterem adeò vetuit mutari Greg. IX. vt si præter formam canonicam (atque adeò contra exemptionem) exactum fuerit obedientiæ iuramentum, nec obligare illud, nec vllas vires habere rescripserit. *d. c. 13. X. de maior. & obed.* vt exclamare tanquam in periuros non tam altùm oporteat; ne simul iudicium Pontificis Romani *in d. c. 13.* in damnationem vocetur.

Sed & longè differunt consensus & authoritas,

3. Ad regulares hic pertinet. thorisas, neutrum exigunt bullæ Ordinis. *Liceat*, inquiunt, *abbatissis, aut vicem gerentibus earumq́, Confessoribus generalibus monasteriorum & locorum præfatorum clericos & laicos & absolutos, & alias personas vtriusque sexus, etiam virgines & mulieres à seculo fugientes, ad conuersionem in monasterijs & locis ipsis recipere, & ad professionem admittere: post annum tamen probationis, pro ipsorum beneplacito voluntatis. ipsorum*, inquit bulla, non diœcesanorum, qui ea propter quod per Pontificem licet, non possunt impedire: neque priuilegio à superiori concesso derogare. *c. dilect. de temp. ordin. clemen.* a. *de elect.* per huiusmodi ergo facultatem cessat d. decretum Concilij Niceni. *cap.* 14. vt ad monachatum nemo recipiatur, nisi de licentia Episcopi; vt cellas nouas aut congregatiunculas monachorum absque noticia Episcopi nemo instituat: *c. cellulas.* 18. *q.* 2. (præterquam quod hæc congregatio, & monasterium duplex pôst institutum sit à Paulo II.) denique Concil. *Paris.* 6. *c.* 48. quo docetur contra religionem christianam esse, & à diuina abhorrere authoritate, quod Abbatissæ quædam inconsultis Pontificibus virgines viduasq́ue ve-

4. De velatione virginum. larent: hæc enim Abbatissis & confessoribus, & patribus monasteriorum hîc à S. Pontifice conceduntur: vt ritu congruo fiant. in quo peccasse Abbatissæ Parisienses videntur, suo marte, atque per se velando: quod ceremonia exigit fieri manu sacerdotis: *c. statuimus.* 20. *q.* 2. professio fiat, in manu abbatis seu abbatissæ. *c. consuluit. X. qui cleric. vel vouentes.* quin & hîc opus est manu Episcopi; si de velo consecrationis accipiatur.

Nam & hæc regula *c.* 9. tam fratres eremitas, quàm sorores consecrandas, ab Episcopo iubet consecrari. quidam enim consecrantur & clauduntur; quidam nec clausi sunt, nec consecrati; sed religiosi, & professi tantùm. quæ consecratio aliquando simul cum professione contingit; aliàs professio & receptio per Confessorem generalem fieri solet. de quibus bulla Pij II. 6. *Kal. Oct.* 1461. *anno*, in-

5. Professione. quit, *probationis integrè elapso, tibi Priori monasterij, fratres & sorores nouitios probatos atque profiteri sponte cupientes ad professionem Ordinis admittendi authoritate Apostolica tenore præsentium licentiam concedimus, ac etiam facultatem.* & quamuis vni loco illud rescriptum dirigatur; Martinus tamen V. omnia quorumcumque priuilegia locorum concessa & concedenda communia facit. & singulatim bulla Pauli II. eandem communionem tribuit monasterio T. Sed & iterum d. bullæ, *liceat*, inquiunt, *Confessoribus generalibus & patribus supradictis, & eorum cuilibet, personas vtriusque sexus volentes religionem ipsam suscipere, qua ordinem alium intrare vouissent, à tali voto absoluere, ac etiam liberare authoritate præfata; illasq́, ad professionem tali voto non obstante recipere: dummodo in tali religione, de quâ vouissent, professionem non emisissent; seu intrare religionem Carthusiensem non vouissent.* hæc ergo sine diœcesanis possunt hi regulares, sed nec ipsis quidem diœcesanis concessa sunt: multò minùs, vt vsu suorum priuilegiorum priuare illos possint, aut Apostolicæ concessioni aliquatenus derogare, aut per censuras impedire.

Sed & consensit Ordinarius in quendam, etsi sub conditione, *si remanerent patres*: quam non admittit Regula iuris; *actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem c. actus. de reg. iur. in* 6. & in electionibus & similibus actibus pro non adlectis habentur conditionalia suffragia. *voce*, inquit c. a. *de elect. in* 6. *eorum, qui non purè consenserunt, ea vice, in alios recidente.* vt admissio Abbatissæ, & aliorum purè consentientium, traxerit vocem diœcesani conditionalem, & pro legitimè, & purè professo sit talis habendus. in quo vel vno, istius virilis monasterij ius omne subsistere, & conseruari potuit: vt vllatenus dimitti nequiuerit. *l. sicut. D. Quod cuiusque vniuersitat.* omitto dicis causa diœcesani consensum postulari, vbi priuilegia liberam tribuunt recipiendi nouitios facultatem. 6. De consensu conditionali in receptione.

§. VIII.

De modo probandæ exemptionis.

Aiunt denique exemptionem non probari verbis narratiuis: *c. si papa. de priuileg. in* 6. vt nec illius nominatione aliquod honoris, dignitatisve priuilegium: *c. si summus. de sent. excommun. in clement.* delegatumq́ue ideò huiusmodi narratiua non magis moueri debuisse, quàm delegantem: *c. super. X. de rescript.* attamen d. c. si papa *in fin.* tollere se negat alios probandi modos: & clem. *liter. deprobat.* ait, quando papa narratiuam facit rei à se gestæ; *super qua*, inquit, *gratia vel intentio nostra fundatur; censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam.* fundatur autem hic rescriptum, præter appellationem, super exemptiune vt illius causa, quam à se & prædecessoribus concessam narrat. & quamuis plenam fidem non faciant sic narrata; non negat tamen vllam facere: nec d. c. si *summus* aliud ait, quàm per huiusmodi nominationem nihil noui iuris tribui: præsumptionem fieri non negat. ideoq́ue & Delegatus responderi iusserat ad huiusmodi exemptionis allegationes, & diplomata; & deinde per sententiam designati excepta, seu quæ non obstante allegata appellatione, vel exemptione, licuisset exequi: & tamen tacuit. d. Intimatus. vt contumacia ipsius debuerit pro confessione accipi. *l.* 11. *§. qui tacuit. D. de interrog. act. c.* 2. *de confess. in* 6. *c.* 1. & 2. *caus.* 15. *q.* 6. *c. tuam. c. vlt. X. de cohabit. cleric. c. nullus. c. nonne. X. de præsumpt c. ex eodem.* 15. *q.* 3. *c. sanè.* 24. *q.* 2. ex eaq́ue confessione, fictione iuris poterat exemptio tanquam simpliciter agnita haberi; & contumax tanquam simpliciter confessus condemnari. quia in confessum nullæ dicuntur aliæ Iudicis partes, quàm

1. Non verbis narratiuis.
2. Nisi super illis gratia fundetur.
3. Narratiuis verbis tamẽ præsumptio aliqua tribuitur.
4. Quâ firmat contumacia respondere iussi.

quàm vt condemnet. *c. prætereà, X. de transf. c. statuimus. de confess. in 6.* imò confessus in iure pro iudicato habetur *l. vn. C. de confess.* vt & ob hanc contumaciam beneficium appellationis denegetur. *l. 1. C. quorum appell. non recip. l. 23. §. fin. de appellat. Sanctio Clementis VIII. ann. 1600. ar. vlt.* & quæ in contrarium dicuntur ad contumacias in principiis iudiciorum commissis, pertinent.

5. Oblata inspectio diplomatum.

Denique oblata fuit inspectio diplomatum ex professo exemptionem concedentium: iuxta d. c. cùm *persona de priuil. in 6. d. c. porrò. X. eod.* vt superfluum sit circa ambigua vagari.

§. IX.

An ex approbatione Confessariorum resultet subiectio?

1. An officium excipiendarũ confessionũ Ordinario exemptum subijciat?

REsumendo etiam, quæ de confessariorum approbatione, confirmatione, & facultate audiendi confessiones obiiciuntur; quæritur an ratione officij subiiciantur? *iuxta c. cùm capella. X. de priuil & c. 11. s. 24. Conc. Trid.* at verò d. c. cùm *capella* loquitur de cura parochiali, vel alia causa, quæ iurisdictionem Episcopi respiciat: vt non est cura regularium exemptorum. sicuti videmus in omnibus Mendicantibus vtriusque sexus Ordinibus obseruari: & Conc. Trid. *d. c. 11.* loquitur de secularibus non regularibus, vt patet *in verb. nec non alios cuiuscumque monasterio ablatos &c. & vers. exceptis tamen iis qui prædictis locis, aut militiis actu seruiunt; & intra eorum septa, ac domos resident; subq; eorum obedientia viuunt; siue iis qui legitimè, & secundùm regulam earundem militiarum professionem fecerunt.*

2. Seu cura animarum?

regulares ergo curam monasterio annexam exercentes, quoad sæcularium personarum curam, & administrationem sacramentorum dumtaxat subiicit *d. c. 11.* visitationi, & correctioni Episcopi.

3. Concessio huiusmodi facultatis;

Neque obstat quod d. Regula præscribat; vt confessor generalis ab Abbatissa & regularibus electus accipiat à Diœcesano potestatem absoluendi (nam alios ipse sub se constituit) quoniam is ritus antiquus est Ecclesiæ, etiam in exemptis. vt patet in clem. *dudum, de sepult §. statuimus etiam in verb. vt de Episcoporum licentia, gratia & beneplacito, confessiones confiteri sibi volentium audiant, pœnitentias imponant salutares, & beneficium absolutionis impendant.* & pergit inferiùs, vt non simpliciter, sed si *Episcopi huiusmodi*, inquit, *exhibere licentiam recusarint; nos ex nunc ipsis, vt confessiones sibi confiteri volentium liberè liciteq; audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri; gratiosè concedimus, de plenitudine Apostolica potestatis.* neque tamen ex huiusmodi concessione Ordinariorum, Mendicantes, quoad illius exercitium, Ordinariis vlteriùs subiiciuntur. nisi quod ex nupera Gregorij XV. *const. incip. inscrutab.* confessores monialium qualitercùmque exempti ab Episcopo approbari debeant; & amplius subiaceant. sed & in priuilegiis ordinis S. Saluatoris facultas audiendarum confessionum Mendicantibus concessa, ei communicatur.

§. X.

De priuilegiis huiusmodi quid Conciliũ Trid. decreuerit, aut posteriores Constitutiones?

COncilium quidem Tridentinum multis in casibus per viam delegationis apostolicæ exemptiones regularibus concessas viribus vacuauit; nullibi tamen generatim abrogauit. adeoque firmauit regulam in casibus non exceptis. & ita habet omnium Mendicantium, aliorumque exemptorum praxis vniuersalis. 1. Multis casibus regularium exemptio restricta, non ex integro sublata.

An autem abrogata saltem sint omnia regularium priuilegia Concilij Tridentini decretis contraria, *iuxta c. 22. s. 25 de Regul. Trid.* an illa tantùm vbi additur, *non obstantibus quibuscumque priuilegiis*? Vide Rodrig. *tom. 1. q 8. art. 6. Mirand. tom. 2. q. 42. art. 3.* nuncupatim hîc quæri possit, an abrogata sit ea restrictio, qua diœcesanis non nisi singulis trienniis visitare monasteria huius Ordinis permittitur? cùm Trid. *s. 21. c. 8.* singulis annis demandet: an d. c. 22. tantùm agat de decretis *in sessione eadem 25. de regular. habita* editis, ex eo magis controuerti potest. 2. Priuilegia regul. Concilio Trid. contraria an sublata?

3. An in hoc Ordine sine restrictione priuilegiaria iam visitatio sit libera ex Conc. Trid.

statuit autem Concilium *Trid specialiter s 25. de regul. c. 9.* vt monasteria sanctimonialium sanctæ Sedi immediatè subiecta, ab Episcopis tanquam illius delegatis gubernentur: quæ verò *ab aliis regularibus*, inquit, *reguntur* (vt hîc) *sub eorum curâ, & custodiâ relinquantur.* consonat illud Innocentij III. *in c. 5. X. de relig. dom. quàm diu monasteria per regulares manere potuerint ordinata; non sunt ad sæculares clericos transferenda: sed si regulares defecerint.* &c. *c. decimæ. 18. q. 2. Trid. s. 14 c. 10.* 4. Regularibus subiectæ moniales nõ commissæ Episcopo vt aliæ immediatè Sedi Apost. subiectæ.

5. An exemptio cesset ob omissas congregationes, quas Canones & Conc. Trid. exigit?

Insuper *s. 25. de regul. c. 8.* iubetur Innocentij III. constitutio, *quæ incip. in singulis, & habetur c. 7. X. de stat. monach.* obseruari, & iuxta illam monasteria in congregationes redigi: ad visitationes *in d. c. in singulis & seqq.* præscriptas faciendas, & statuta: & certas regulares personas deputari, *quæ*, inquit, *de modo & ordine de prædictis congregationibus erigendis, & statutis in eis exequendis deliberent & statuant.* per causam tamen visitationum *in d. c. in singulis* nullam nanciscuntur iurisdictionem visitatores, *nullus*, inquit, *ex hoc, sibi authoritatem prælationis assumat.* quod innouat Trid. *d. c. 8.*

6. Exemptæ quoad clausuram subiectæ.

Ad hæc clausuram monialium Concilium Trid. strictissimè etiam appellatione postposita curandam præcipit Episcopis, etiam quoad quomodolibet exemptas: sed tum vt delegatis. *Trid. ibid. c. 5.*

Denique Gregorius XV. *const. incipit inscruta-*

7. Quatenus nunc moniales subiectæ.

scrutabili etiam in exemptas Episcopis tribuit authoritatem, circa administrantes curam animarum, aut sacramenta, approbationem confessorum, interuentionem in electionibus præfectarum, rationes audiendas administrantium bona temporalia, & prædicationes: circa in omnibus istis delinquentes, & præsertim circa clausuram; *etiam extra visitationem*, inquit Gregorius, *per censuras Ecclesiasticas, aliasq́; pœnas, vti eiusdem sedis delegati procedere, omnemq́; iurisdictionem exercere liberè, & licitè valeant.*

Igitur Episcopi in clausura seruanda *in vim d. c.5. Conc. Trid.* & puniendis circa illam delinquentibus, *in vim d. Gregoriana*, non obstante exemptione, aut appellatione cognoscunt, & exequuntur: de aliis etiam in Gregoriana hac expressis cognoscunt, & iurisdictionem exercent; adeoque exequuntur. nam illa concessi, id accedit, *c. significauit. X. de off. & potest. Iudicis deleg. c. prætereà. eod.* quamuis *in vim c.26. Regula S. Saluatoris* cognoscere; non exequi possint: iuxta priuilegij bullas, *de quibus sup.* priuilegia inspici, & tenorem seruari iubet *c. porrò. X. de priuileg.* & grauari vetat regulares aduersus priuilegia c. nimis *iniqua. X. de excess. prælat.* & singulatim illud damnat, quòd *eos de locis*, inquit, *in quibus domino famulantur, satagunt amouere, nisi eis obediant.*

8. An in Ordine S. Saluatoris Confessor generalis censeatur superior à quo moniales gubernentur, nec immediatè subsint Sedi Apost. ad sensum c. 9. s.25. de regul. Trid.

Sed obijci hîc potest *ex d. c.9. s.25. de regul. Concil. Trid.* quod monasterium, de quo quæritur, non sublit alicui Capitulo generali; ideoque dicendum videatur subesse immediatè Sedi Apostolicæ, & redigendum sub gubernationem Episcopi *per d. c.9. in princ.* eoque magis quod nullam habeat congregationem aut visitatores ordinarios: quorum defectu etiam Trid. *s.25. c.8. de regul.* Episcopis tanquam Sedis Apostolicæ delegatis huiusmodi monasteria vult subiici: sed respondendum anno quidem 1552. Coloniæ fuisse indictum capitulum generale; sed iniquitatem temporum vsum illius interrupisse quidem, ius tamen non mutasse *c. prima act. 16. q.6.* ac d. c.8. decretum illud tum demum obtinere, vt ibi dicitur, cùm Metropolitanus institerit, vt in congregationes redigantur, & regulares neglexerint. de ea autem instantia nihil hîc adfertur. d. autem *c. 9. in fin.* excipit monasteria à regularibus, etiam aliis, quàm à Capitulis deputatis, regi solita: & monasterium hoc à regularibus regi est solitum: neque immediatè subest sanctæ Sedi, vt exigit prior pars d. c. 9. sed Confessario generali: qui in spiritualibus est caput; cui etiam subsit Abbatissa. & quid ni tales designent illa d. c.9. verba *vel aliis*?

Quod si vrgeas, hoc verbum *reguntur* in d. c.9. non accipiendum tantùm de immediato regimine patris, & Confessoris; sed alicuius superioris: ob connexionem c.8. & 9. d. s.25. de reg. cùm & illa quæ immediatè subsunt Sedi Apostolicæ, regantur tamen etiam à patre aliquo, seu Confessore, & tamen in his Concilium deferat Episcopo gubernationem: Respondendum est confessarios non vbique regimen habere: quod externam sacram politiam maximè respicit: sed tantùm ligandi, & absoluendi internam facultatem. at Confessores generales in hoc ordine esse prælatos; veros superiores, & qui etiam externum spirituale regimē habeant. quod d. c.9. sufficit. *vide quæ diximus infr. de Regul. r.8. de duplic. mon. §. vlt. & penult.* præsertim si addas remedium, quod in commendatis tribuit Trid. *s.21. c.8.* denique si Confessor habeat vtrumque regimen, tum Confessarij ad sacramentum pœnitentiæ qualificati, tum superioris ad regimen externum; vtroque munere rectè fungetur. sicut Interp. Concilij responderunt quando dicitur *s.25. de reg. c.19.* vt qui professionem suam irritam dicere vult, deducat causam coram Episcopo, & superiori; si idem sit Episcopus & superior; eum vtramque personam posse sustinere. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.19.* præterquam quod & hîc Ordo olim congregationes habuerit, quas, *vt diximus* iniquitas temporum interrupit. præsertim monasterio Capite Ordinis, & pluribus aliis sub iugum hæreticorum lapsis. cui rei quantum tempora patiuntur per Metropolitanum *iuxta d. c.8. s.25. de regul. Conc. Trid.* prouideri, per monitiones ibidem demandatas, optandum esset.

De officio Archipresbyteri.

RESPONSVM I.

Quis clerico aduenæ ægro sacra ministret?

QVæritur quis Clerico peregrino, seu aliundè aduenienti ægro ac mortuo sacramenta pœnitentiæ, ac viatici administrare, exequias, ac iusta facere debeat; decanus Capituli, an Christianitatis, seu Archipresbyter districtus?

Pœnitentiæ ac paschalis communionis sacramenta à proprio sacerdote, seu parocho, vel altero de ipsius licentia accipienda sunt. *c. omnis X. de pœnit. cùm alter*, inquit, *illum non possit absoluere vel ligare*: & sepulturæ in parochia. *c. ex parte cum seqq. & tot. tit. X. de sepult.* saluis priuilegiis mendicantium, & electione morientium. *tot. tit. ibid. & in 6. & Clement. eod.* 1. Sacramenta vt à proprio sacerdote administranda?

Porrò Decanus chori iurisdictionem internam & externam, seu curam animarum tantùm habet in eos, qui sunt de choro, seu collegio, & suppositos, seu ministros chori: Archipresbyter autem vniuersalem habet iurisdictionem in omnes, qui sunt de suo districtu: cathedralis quidem, ciuitatis; ruralis autem ruris, seu agri sibi assignati. vt sicut Episcopi parochia dicitur tota diœcesis: *c. bona: 12. q.3. c. Apostolica. X. de donat. c. fin. X. de paroc.* sic Archipresbyteri suo modo & sub illo, totus distri- 2. Decanus cleri suæ Ecclesiæ tantùm, Archipresbyter totius districtus curam habet.

districtus per Episcopum ei assignatus. vt hanc comparationem instituit cap. finale *X. de offi-*

3. *Et in eo Episcopi est vicarius.* *cia Archipres. in verbis. Et sicut ipse matrici Ecclesiæ praest, ita Archipresbyteri præsint plebibus.* & vt rectè dicimus parochiam rectoris, & parochiam vicarij eandem esse; sic & parochiam Episcopi eandem esse, quam vicarij ipsius, qua parte vicarius est. adeoque Episcopi parochiam, & districtum Archipresbytero cuilibet assignatum, qua parte illius vicarius est, eandem esse: sicut & in foro externo Episcopi, & officialis illius idem dicitur auditorium. *c. romana. de app. in 6.*

4. *Officium exercens in spiritualibus.* Quamuis idem c. fin. loqui videatur de inspectione externa, non de foro pœnitentiæ: tamen etiam in hoc ministerium Archipresbyteri dicitur consistere *in c. 2. X. de off. Archi-*

5. *Etiã quoad aduenas.* *pres. Prouidere cuncta,* inquit, *quæ in sacerdotum ministeria perfici debent, infirmum oleo perungere, pœnitentiam cunctis alijs sacerdotibus iniungere.* & *in c. 3. ibidem confessiones peccatorum qui à foris veniunt recipere.*

Licet etiam hoc c. 3. arguatur procedere in Archipresbytero cathedrali; eadem est tamen ratio in rurali, quoad hunc casum, vt aliundè venientes infirmi & morientes ei subdantur, qui eo in rure seu districtu vniuersalem habet iurisdictionem. *Siluest. in sum. V. Archipresbyter. q. 4.* præsertim vbi Archipresbyteri cathedralis iurisdictio restricta est ad ciuitatem; reliquis sua in suo districtu eadem concessa. vt in Bulla erectionis Episcopatus Antuerpiensis, *§. ac in eadem Ecclesia, §. cætera. quam refert Aub. Miræus in Cod. Donat. Belgic. c. 146.* & licet dictum c. finale, quod loquitur tam de sacerdotibus quàm laicis, & animarum curam, administrationemque sacramentorum tribuit, *Azor. inst. mor. p. 2. l. 3. c. 15. q. 5.* & iurisdictionem quadantenus ordinariam, *ibid. q. 6.* non vniuersaliter hodiè obtineat in foro pœnitentiali quoad laicos; viget tamen quoad sacerdotes.

6. *Parochi sunt hic sacerdotum sui districtus.* Vnde in synodo prouinciali prima Mechliniensi *tit. de decanis Christianitatis* dicuntur decani pastores esse pastorum, & ex horum regula obligari ad residentiam, & officium præstandum. & alibi sacerdotum sui districtus cura, sacramentorum administratio, & funerale officium expressè committitur.

7. *Sicut aduena laicus loci parochum sortitur æger, sic clericus Archipresbyterũ.* Agitur quidem disertè de subditis, non peregrinis; sed vt sui etiam fiunt externi per acceptum ibi domicilium, moram semestrem, aut ægritudinem ac necessitatem, ob defectum proprij, respectu parochi quoad laicos; *c. 1. X. de celeb. miss.* sic etiam sacerdotes exteri per easdem causas subiiciuntur Archipresbyteris, qui Ecclesiasticorum in suo districtu sunt pastores, sicut parochi secularium. præsertim cùm etiam ex mentis interpretatione mandatum ad certos actus, extendatur ad æquiualentia. *L. fin. §. fin. D. man. latè Tusch. V. mandat. concl. 42.* in ratione autem mandati officij Archipresbyteri; eadem est ratio in sacerdote incola ab Archipresbytero administrando, quæ est in aduena; qui ex aliqua causa forum spirituale loci; vbi versatur, sortitur.

Quinimò propter vniuersalem iurisdictio- 8. *Ex vniuersali horum iurisdictio præualet speciali parochorum.*
nem Archipresbyterorum, quæ quoad suos præualet speciali parochorum, etiam in sua Ecclesia; inferendum est authoritatem in clericos peregrinos vniuersali iurisdictioni accrescere, non singulari parochorum. vt *in d. c. 3. de off. Archipresbyt.* propterea in sacerdotes aliundè venientes ei tribuitur iurisdictio pœnitentialis. sicut dum instituitur quis hæres simpliciter, & alius in re certa, pars vacans accrescit illi, non huic. *l. quoties C. de hæred. instit.* eique iurisdictio specialis cui vniuersalior in loco competit, seu per modum vniuersi. *Tuschus, V. iurisdictio. concl. 547. & quos ibi cit.* & expressus est textus *in c. cùm contingat. X. de for. comp. in ver. ad te, vtpotè ordinarium,* cui per modum scilicet vniuersi competit iurisdictio. vt ne quidem Decano aut Capitulo in suos competat, nisi ex priuilegio, aut consuetudine. *d. c. cùm contingat.* vt capitularis iurisdictio sit odiosa, adeoque restringenda tamquam contra ius; ordinarij autem, seu eius vicarij, fauorabilis, atque amplianda.

Decanus autem chori respectu sui collegij 9. *Hos imitatur decanus.*
& accessoriorum ministrorum sui chori, curam habet animarum tantùm, sicut quilibet singularis parochus respectu suæ Ecclesiæ, & parochiæ: cuius etiam respectu tantùm, nec vlteriùs, à Rota *decis. 451. 443. 442. in nouis* comparatur Archipresbytero, seu ei surrogatus esse dicitur. sicut ergo parochus singularis Ecclesiæ non est impedimento, quo minùs Archipresbyter pastor sit sacerdotis in eius parochia commorantis, eique pastoralia ministret; sic nec erit Decanus chori.

Consequenter sicut si rure contingeret aduenam sacerdotem infirmari, officium esset Archipresbyteri, non parochi pagi istius ei extrema ministrare; sic dicendum hîc de Decano chori: siue respicias curam ei ex officio Decani competentem, siue ius parochiale in populum, olim fortè incorporatum, quia parochi successorem eodem iure vti oporteat. *c. 16. de Reg. iur. in 6.* Igitur videamus quæ hac in re difficultatem facere videantur.

In primis aduersus Archipresbyterum in 10. *An hic præualeat consuetudo?*
casu præsenti pro decano chori obiicitur consuetudo immemorialis contraria, cuius vis sit maxima. *L. omnes. C. de præscript. 30.* specialiter etiam communi calculo in materia sepulturæ. *arg. c. de vxor. §. vtrum. & ibi Panorm. & alij X. de sepult. Siluest. in sum. v. sepultura.* sed præterquam quod huiusmodi consuetudo non minor quàm centum annorum ad tribuendam authoritatem parochialem recipiatur; defendique tantùm possit ex præsumpto Episcopi consensu curam animarũ sic tribuentis: *Cucch. in inst. maior. l. 2. c. 15. n. 5.* & is in huiusmodi dubio dissentire possit, & voluntatem aliam declarare: non creditur quod sufficienter ea hîc poterit probari: adeoque manendum erit in terminis iuris communis. vt est casus *in c. 9. X. de off. Archid. non fuit sufficienter,* inquit,

probatam,

probatum, quod Cancellarius ex officio suo exerceat spiritualia memorata ; cùm ea potiùs de iure ad Archidiaconi spectent officium. &c.

11. Bullæ decretũ irritans.

Supposita ergo insufficientia probationis propriæ consuetudinis, præsertim post Bullam erectionis noui Episcopatus; quæ continet decretum irritans omnium illorum, quæ fierent aduersus ea, quæ in illa disponuntur : adeoque ea quæ ibidem de Archipresbyteris traduntur : non esset deflectendum ad consuetudines aliarum vrbium, nec solicitè inquirendum vnde originem duxerint ; sed potiùs commune ius sequendum. *d.c.9. Mynsing. centur.6. obs.42.* vel saltem Metropolitanæ aut cathedralis. *c. de ijs. distin.12.* vt sit concordia morum & disciplinæ Ecclesiasticæ, quam decet esse inter caput & membra. *c.nolite. c. non decet à capite membra discedere. ibid.* vt consuetudo tam metropolitana, quàm cathedralis hîc Archipresbytero fauet.

12. Archipresbyter an habeat ius parochiale?

Quod autem iterum obiicitur, ratione parochiæ, huiusmodi iura parocho competere : *Panor. in c.cum contingit. X. de for. comp. Azor. inst.mor. p.2.l.3. c.12. q.4.* Archipresbyterum porrò nihil habere eorum, per quæ ius sepulturæ acquiritur : *de quibus apud Silnest. vbi sup. nu.3.* & tam clericos quàm laicos foraneos in loco, vbi notabilem aliquam moram traxerint, quam aliqui semestrem esse volunt, *Cucchus vbi sup.num.39. post Abbat.& Siluest.Azor. inst.mor.p.2.c.3.c.13. q.9.* parochiali istic iuri subijci : *Panor.in d. c.omnes. X. de pœnit. gl. in clem.r. de priuileg.* peregrinos autem atque aduenas à sua parochia præsertim longè absentes receptius esse, vt sepeliantur in parochia, in qua moriuntur : *multis Gemin.in c.1.§.statuentes.n.4.de sepul.in 6. per c.16. qui eod. c. presbyter.dist.91.c.r.X.de celeb.miss.* denique quod ius funerandi sit de iure parochiali, rectori infrà suam parochiam competente : *Gemin. & citati ibid.* rectè hæc omnia quidem respectu aliorum parochorum, vt sicut parochiæ sunt distinctæ, sic exerceantur parochorum functiones in distinctos subditos, neque iurisdictionem spiritualem alter in alterius parochianos vsurpet. *vt Cucchus in instit.maior. l.2.c.15.n.2.18.20.21. 23. Azor. inst.mor.p.2.l.3.c.13.q.10.* Tametsi in aliena etiam parochia suis subditis parochialia possit de iure ministrare : *Cucch.ibid.n.17. post Hostien. Card. Siluest.& sequitur Azor. inst. mor.p.2.l.3.c.13.q.11.* vtpotè quæ vel propriè iurisdictionis non sint, vel saltem voluntariam iurisdictionem spectent, quæ in territorio etiam alieno exerceri possunt. *Azor. ibid.*

13. Parochiarũ distinctio non excludit Episcopos eorũdem vices gerentes.

At verò huiusmodi parochiarum distinctio non est facta ad exclusionem superiorum : & propterea sicut Papa dicitur concurrere per vniuersum orbem cum ordinario, quoad iurisdictionem & functiones spirituales; sic etiam Episcopus in orbe suæ diœcesis, concurrit cũ omni parocho ; vt diximus totam diœcesim illius parochiam vocari : ita vt parochialia ministrare possit (si visum fortè illi fuerit Principi vel magnati v.g. alicui ægro, aut mortuo) ita vt parochus excludere illũ non possit.

Vnde & cùm in Conc. *Trid.s.24. de reformat.c.1.* statutum esset rigidissimè, etiam sub pœna nullitatis, ne quis matrimonium contraheret, nisi coram proprio parocho, vel ab eo deputato; coniunxit tamen & loci ordinarium, vel ab eo deputatum, vt contrahi matrimonium etiam coram illo possit. Adeoque delegare Episcopus poterit ad vices suas supplendas in huiusmodi parochialibus ministeriis.

Enimuerò Archipresbyter in spiritualibus dicitur vicarius Episcopi *per c.23. fin. X. de off. Arch. Tuscus in V. Archi. ex Oldrad. cons.230. Bald. cons.161. Fred. de Sen. cons.92.* vt videri possit in his commissus, vt eius vices suppleat in spiritualibus, vt *in d.c.3.* Episcopi vices ei in his demandantur. 14. Vt est Archipresbyter.

Porrò quamuis facultas, quæ tribuitur *d.c. 3.* restringatur ad Archipresbyterum Cathedralem ; & ad ius sepulturæ non pertinere dicatur *ex Gemin. & aliis in d. c.1.* tamen ratio quam suprà allegauimus *ex d c.fin.* facit, vt etiam in foraneis obtineat, vbi eadem facultas eis quoad sacerdotum curam est concessa. 15. Etiã quoad aduenas.

Pendet ergo hæc quæstio à concedentis intentione. neque hîc de illa incongruè argumentatus est Archipresbyter, ex amplitudine decretorum synodalium, qua ei inspectio competat in clericos, etiam aliundè aduenientes, vt etiam in leuibus quibusdam culpis correctio; nihil autem huiusmodi Decano chori, quamuis enim forum pœnitentiale & externum valde sint separata; *Panor.in d.c. cum contingit X.de for.competent.Siluest.V.confessor.1. n.2.* & ex separatis dicatur nihil rectè inferri ; eodem tamen modo argumentatur Adrianus Papa *in c. nullus. X. de paroch. nullus,* inquit, *Episcopus alterius parochianum iudicare præsumat, nam qui eum ordinare non potest, iudicare non potest.* Decano autem chori permissum non est aduenam sacerdotem vllatenus iudicare, non ergo etiam sacra ministrare; sed Archipresbytero. & porrò iam in diœcesi Antuerpiensi id liquidum est : facta per Episcopum ann.1639. statuti diœcesani interpretatione, seu mentis declaratione pro Archipresbytero. 16. Argumentũ à iurisdictione externa.

Sepulturæ porrò consideratio duplex est, respectu parochi & parochianorum, & respectu parochiæ. quod apertiùs liquet in illis locis vbi ad vnum templum parochiale conueniunt diuersarum parochiarum incolæ, siue parochias per fines & regiones habeant distinctas, siue populum per familias, aut aliter: nam nec huiusmodi distinctionem excludi à *c.13. s.24. de reform. Trid.* censuerunt Interpretes *apud Garciam de beneficiis. p.12.c.2.n.243. Gonsal. ad reg.8. Cancell.glos.6. n.96. Barbosa ad d. c.13. in collect. DD. ad Concil. Trid.n.7.* omnes enim in eodem templo aut cœmeterio sepeliuntur, & pro sepultura iura aut eleëmosynam persoluunt eidem fabricæ ; singuli tamen à suis distinctè parochis sacramenta accipiunt, & sepulturæ mandantur ; singulis sua iura, & eleëmosynæ soluuntur. in omnibus ergo parochialibus templis, aliisque sub singulis 17. Quid de sepultura?

gulis parochis existentibus, quæ comprehenduntur sub districtu Archipresbyteri, poterit is sacerdotibus suæ curæ commissis iusta persoluere; singulis tamen fabricis sepulturæ iura persolui debent; & sua Archipresbytero, seu parocho etiam iusta facienti.

De officio Iudicis Delegati.

RESPONSVM I.

De Delegato exercitus Belgici.

1\. *An etiam Breue tributiuum iurisdictionis in omnes Copias in Germaniam & Galliam missas?*

BReuis Apostolici pro Delegato exercitus fecimus mentionem *in iur. Pont. nou. anal. t. de off. Ordinar. num. 4.* & retulimus *n. 5.* pacta, conuenta illius cùm Ordinariis prouinciæ Mechliniensis. Extensum est etiam Breue per Vrbanum VIII. ann. 1626. ad exercitum in Palatinatum profectum, vbi par rebellio, & religionis causa. cui fœderata Gallica auxilia illud deinde in ipsam Galliam protraxerunt. adeoque & intra illius terminos causam: ideoque eo durante etiam effectum eiusdem Breuis: tametsi nec alij prætextus desietint vulgari. Durat ergo Breue quamdiu hoc bellum, atque Sedis Apostolicæ beneplacitum. Sedis, inquam: nam personale Pontificis beneplacitum illius morte extinguitur. sedis durat donec disertè reuocetur. *c. 6. & 7. de off. delegat. in 6.*

Tribuitur Delegato facultas in sacerdotes subdelegandos, præuio examine approbatos, omnem iurisdictionem Ecclesiasticam exercendi; ijsdemque sic approbatis, & subdelegatis facultas audiendi confessiones castrensium, & absoluendi etiam à casibus Papæ reseruatis, paucis ibi exceptis.

2\. *Qualis?*

Facultas, *perinde ac si sæcularium sacerdotum præsul, regularium superior generalis esset. perinde*, inquam; id est pari potestatis energia. non enim re ipsa præsul, aut Generalis est: quia nec monachus curam præsulis habet; & pro hac necessariam potestatem; nec tamen superioris verè religiosi: quippè quæ magis ex voto nascitur. sed ad exemplum illius, effectu parem.

3\. *Omnis & qualiscumque in sacerdotes castrenses.*

In hos, inquam, sacerdotes tribuitur omnis, & quæcumque iurisdictio Ecclesiastica Delegato. non voluntaria tantùm, sed & contentiosa, vt mox subnectitur, iudicandi facultas inter eos; & contra eos: si vel inter se disceptent; vel ab aliis vt rei pulsentur: qui illorum sequi forum debeant. vt domum, & ad Ordinarios suos reuocare non possint; sed coram Delegato respondere teneantur.

4\. *Qualis in laicos per se & sacerdotes approbandos non tantùm sed & subdelegandos.*

Hac sacra inter clericos militares politia cōstituta, transit Breue ad illorum functionem correlatiuam ad laicos; tribuitque potestatem castrenses, vt diximus, absoluendi: sed idoneis & à Delegatio *approbandis* inquit breuiter ibi quidem; sed, vt paulò superiùs dixerat, præuio diligenti examine approbandis: atque insuper à Delegato subdelegandis. non enim sola approbatio sufficit, qua quoad mores & doctrinam satisfiat examinanti, & vt idoneum probanti; sed &, sicut quoad Ordinarium, iurisdictionis concessio; ita & quoad hîc delegatum, subdelegatio requiritur. cur enim subdelegationis mentio, nisi in ordine ad functionem? nam vt Delegato in ipsos sacerdotes tantùm tribuatur non opus est examine, approbatione, nec subdelegatione; sed sufficit in castris versari, in exercitu commorari: necessarium porrò est ad illorum actiones examen, approbatio, & subdelegatio, quæ tamen non impedit, quò minùs censeantur sacerdotes castrenses immediatè à Sede Apostolica habere facultatem absoluendi: quia dicit Pontifex se illam Delegato, & presbyteris ab eo approbatis tribuere. vt ea forma à Sede Apostolica procedat quidem; sed non imprimatur nisi materiæ examinatæ, probatæ, & substitutæ; & quatenus approbatur, & substituitur.

5\. *Et quatenus approbantur & subdelegantur.*

negandum enim non est quin Delegatus probare quosdam possit & substituere dumtaxat, si videatur, ad quædam munia; quibus ad illius arbitrium sufficiant: ad maiora autem quædam approbare, vel admittere non item; & illa sibi aliisve reseruare.

Omnimodam hanc delegati potestatem in sacerdotes castrenses restringit Breue ad eos, 6.

Dum sacerdotes non sunt in propria diœcesi.

qui in propria diœcesi, sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam exercere possent, non sint: tunc enim cessat in eos Delegati iurisdictio. Propriam clerico diœcesim facit natiuitas, beneficium, vel domicilium ad effectum suscipiendorum ordinum: *c. cùm nullus. de tempor. ordinationum in 6.* ad effectum fori, delictum, contractus, vel quasi, vel situs rei, de qua sit quæstio. *c. volentes. de priuileg. in 6. l. heres absens. D. de iudic.* dum autem Breue propriam diœcesim, & Ordinarios *suos* allegat; magis videtur spectare rationem d. c. nullus, vt in taliter propria cesset iurisdictio Delegati: non cesset autem in ea, cuius Ordinarius non est simpliciter suus, sed ex accidenti delicto, aut contractu dumtaxat iurisdictio- 7.

Exterum castrensem sacerdotem punit etiam loci Ordinarius.

nem nanciscitur in alienos. igitur huiusmodi in casu & loco, vt Ordinarius in exterum quemlibet in sua diœcesi delinquentem iurisdictionem ordinariam exercebit, ita in castrensem sacerdotem (neque enim Breue vllo verbo castrensem ab illa eximit) exercebit & Delegatus sibi tributam: prout quisque præuenerit.

Sed quod attinet exercitium functionis sa- 8.

Vt delegato & Ordinario castrenses subsint in functionibus suis.

cerdotum castrensium erga milites; vt Breue facultatem facit absoluendi; Apostolicam facultatem impedire non potest Ordinarius: quę autem in Breui expressa non sunt, nec per necessariam consequentiam inferuntur; subiacent iurisdictioni Ordinarij, & Delegati, vt vtriusque decreta castrenses seruare teneantur, quoad actionum suarum præscripta, ceremonias, & ritum. *c. 1. & quæ ibi traduntur. X. de sponsal.* vt tam diœcesanis statutis, quàm Ordinationi-

bus

bus castrensibus conformare se debeant. dum simul poterunt obseruari. quamuis enim peregrinum innoxiè transeuntem dicamus non obligari legibus loci; quoad actiones tamen suas, debet illas loci legibus conformes facere. *d. c. t.*

9 Quid si contrarientur? Sed quid si pugnent decreta synodalia, & castrensia? si in ipso exercitu agitur, illius dignitas, ipsiusque expeditionis priuilegium, totiusque exercitus conformitas superabit considerationem difformitatis localis: cùm autem numeri sunt diuisi; iustius, æquius est, vt diœcesana statuta præualeant: vt vnumquodque elementum in suo loco præualet: & quisque domi suæ Rex dicitur. semper autem id ita intelligo, vt non impediatur quidquid Breue concedit. sed circa functionum modum, & præscripta, & materiam vtrique relictam versetur quæstio: cuius magnam partem concordata, quæ diximus, elucidarunt.

10. Vt milites Delegato & Ordinario subiiciantur diuersimodè. Sed quid si miles sit in diœcesi sui Ordinarij? id est vbi extra militiam suum habet Ordinarium, ad quem adeoque iam non sit difficilis recursus: quin si & parochum? eadem concordata *art.* 1. 2. 3. subiiciunt Ordinario. sed ferè agunt de habentibus fixum domicilium: non tantùm quod quisque, vt priuatus, sibi constituit; sed etiam tanquam miles antiqui prælidij, quod fuerit ante bellum. nam si castelli defensioni quasi perpetuò affixus est, domicilium sortitur. *l. 23. §. 1. D. ad municipal.* quare & quoad alia præsidia, quæ plura hoc bellum necessaria fecit, rectores & milites illis quasi perpetuò affixi domicilium pariter sortiuntur: & non minùs extra causam finalem d. Breuis esse videntur, cùm iam in domicilio suos habeant Ordinarios, ad illosque & parochum facilem recursum. Concordata tamen permittunt Delegato: art. 3. retenta tamen præuentione quoad delinquentes.

11. Iterum exteros, qui ante hoc bellum domicilium hîc non habuerunt, nec suos Ordinarios, quamdiu exercitus consistit concordata *art.* 2. subiiciunt Delegato: *& art.* 4. personas castra sectantes, & ad exercitum spectantes aliò negociorum causâ se recipientes: vtique ad breue tempus: nam si non quidem domicilium, sed quasi diuturnum incolatum alibi habeant, & morosam mansionem; ferè æquiparatur illa domicilio. *l. heres absens. §. 2. D. de iudic.* vt si vxorem, familiam, impedimenta ibi relinquant, dum ipsi in expeditionem proficiscuntur; illâ finitâ eodem reuersuri; proxima est domicilio huiusmodi commoratio; & quasi incolatus. eoque d. art. 2. non simpliciter videtur tales relinquere Delegato; sed *quamdiu*, inquit, *exercitus consistit*: eos autem qui sine huiusmodi laribus, extra exercitum ex causa temporali diuertunt, simpliciter. *art.* 4.

12. Etiã quoad matrimonium. Sed cùm eadem concordata *art.* 5. omnia illa conuenta ita declarassent intelligenda, *vt parochis liberum foret administrare sacramenta, & sepulturas omnibus diuertentibus ad suas parochias, & in eis morientibus*; anno 1624. declaratum est *non licere parochis assistere militibus, seu personis de exercitu matrimonium contrahere volentibus, nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochiis resideant.* rectè & conformiter ad ius commune, Concilij Trid. *c. 1. s. 24. de reform. mat.* Sed matrimonij celebratio cui tribuatur non additur. & quidem initio Breuis non fuit eadem matrimonij mentio, nec fortè intentio, nec omnibus castrensibus sacerdotibus promiscuè tunc commissa facultas vt ferè hodiè. *qua de re egimus in Consult. can. de off. ordinar. cons.* 2.

Rectè Declaratio excipit *nisi tanquam præsidiarij resideant.* quo significetur non tantùm veritas, vt Ioannis *c.* 1. sed & quod instar veri sit; ad illudque proximè accedat. nam communiter ea verba *perinde, tanquam, quasi* magis similitudinis sunt: quamquam & aliquando proprietatis. *Spigel. in Lexico v. perinde, v. tanquam, v. quasi. diximus in Hiatu l. 3. c. 5. & c. vlt. in Iud. l. 4. c.* 21. sicut in *l. 3. §. 7. D. de re militar.* si quis ad diem commeatus non veniat, perinde in eum statuendum est ac si emansisset, vel deseruisset; adeoque in eadem causa censetur, qui cum commeatu abiit, sed tempus excessit: & qui sine commeatu deseruit, vel emansit: ideoque dicemus & illos, qui non sunt in firmo præsidio, & quasi perpetuo; sed tamen durare nato, vt hiberno vel æstiuo; nec per modum transitus, & cum mora arbitraria, nec lare fixiore alibi retento, quo post expeditionem exercitus redeundum sit; coram huiusmodi parochis militem contrahere posse. cuius circumstantiæ omnes expendendæ sunt, cum causa, & fine moræ, vt diximus de milite stationario ad flumen, vnde ad tempus alio in expeditionem ductus sit, reuersuro. *infrà de mat. resp.* 2. de commorante in regione fœderata, quæ mora, inuito præsertim fœderato Principe, magis ad rationem transitus, quàm præsidij pertinet. *in Consult. can. de mat. cons.* 13. *&* 14. & causa moræ facit etiam, vt peregrinus quis censeatur, vel incola; vt non tam duratio, quàm finis attendatur. vt in eo qui nomen militiæ dedit statim atque in numeros relatus est citra fraudem, & libris regiis inscriptus, eodem iure censetur, quo reliqua centuria. *eodem tit. consult.* 14. — 13. De præsidiarijs.

14. Quoad sacerdotes tribuit Breue iurisdictionẽ omnimodam voluntariam & contentiosam: an & quoad milites? Diximus omnimodam iurisdictionem voluntariam & contentiosam Delegato datam quoad sacerdotes castrenses in eos, inter eos, & contra eos: causas etiam cognoscendi & decidendi. non eadem repetuntur quoad laicos: sed facultas tribuitur à quibusuis excessibus & delictis, paucis vt diximus exceptis, sed *in foro conscientiæ*, inquit Breue, *tantùm*: non in foro externo iudiciali. quomodo ergo (arguunt aliqui) condemnandi? neque enim de reseruatis tantùm agit, sed de communibus, & insuper per voculam *etiam* de reseruatis. concordata tamen *art.* 3. in delictis iudicium externum admittunt, & præuentionem: & *art.* 5. *iudicialia*, inquiunt, *exercebuntur per superiores respectiuè eorum, de quibus præscriptum est in præcedentibus articulis.* Porrò articuli illi omnes egerunt non de sacerdotibus; sed de militibus, aliisque laicis castra sectantibus: in

laicos ergo etiam Delegato competit fori externi iudicium disertè ex concordatis, secundùm eosdem articulos: vt in his Delegatus solus, in illis soli Ordinarij, in aliis vtrique per præuentionem officio fungantur: Breue autem dispositiuè forum contentiosum in laicos expreſsè non tribuit: in proëmio tamen generaliter non quoad sacerdotes tantùm, sed eos qui in castris degunt, & versantur, *pro cognoscendis*, inquit, *& decidendis inter eos causis, & controuersiis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus* opera personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ opus esse præfatur: ad finem tamen facultatem tribuit dispositiuè, *cætera*, inquit, *faciendi in præmissis necessaria, & quomodolibet opportuna*. quæ clausula generalis est; relata ad omnia in Breui præmissa: cùm ergo præmissum fuerit de causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus decidendis; conformis debet esse dispositio propositioni, quæ cùm laicos etiam comprehendat; debet & illa. nec illud probat sola locutio Breuis indistincta; sed imprimis hæc verba; *causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus*. quibus opus non erat, si soli sacerdotes comprehenderentur. quippè illi non ob causam; sed ob personam ad forum Ecclesiasticum pertinent. adeoque sufficiebat facultatem dare exercendi iurisdictionem in eos, inter eos & contra eos; & sic illa verba essent superflua: quod in dispositionibus huiusmodi dicitur esse non debere, sed vnaquæque aliquid operari.

Hæc, quam diximus, clausula generalis quidem est; sed & restringitur ad præmissa. adeoque cùm expreſsè & specialiter de matrimonio nihil sit præmissum, aut ad illud non extenditur, aut indefinita illa verba *pro sacramentis ministrandis* ad matrimonium etiam extenduntur, aut Delegato tributa est etiam in laicos omnimoda, & quasi Episcopalis iurisdictio, quæ ad illud se extendit. *quibus de rebus egimus locis suprà citatis.*

RESPONSVM II.

An in causa appellationis super amotione confessorum, interdicto, & similibus delegatus Episcopus possit subdelegare canonicum Cathedralem, Iudicem synodalem?

1. Subdelegatus quando debeat habere qualitates in delegato requisitas?

IN primis generatim Iudex Apostolicus potest subdelegare: *c. super quæst. de off. deleg.* etiam ille, qui datus est cum pluribus aliis, & in solidum singulis: *c. cum plures de off. deleg. in 6.* sed receptum est, vt subdelegandus habeat easdem qualitates, quæ in delegato requiruntur: *c. statutum. §. in nullo. de rescript. in 6.* si tota ei causa, non vnus tantùm articulus aliquis subdelegetur. *Riccius decis. 622. in prax. deleg. VVeyms. ad 24. consti. à Concil. Trid. innouat. c. 1. n. 20. 21. 22.* igitur hodiè præter qualitatem à d. c. *statutum* requisitam exigitur vt delegatus sit tanquam aptus à synodo; aut, si ea non celebretur ab Episcopo, de consilio Capituli, designatus. *c. 10. s. 25. Conc. Trid.* 2. Hodiè vt sit synodalis?

An Iudex synodalis huiusmodi in causis criminalibus subdelegari possit, quæsiuimus *in Iur. Pont. nou. anal. de off. deleg. edit. an. 1641.* ex Trid. s. 13. c. 2. & temperatum illud esse per c. 10. *s. 25. Trid.* satis probabile esse diximus, quemadmodum in simili quæ s. 5. c. 1. statuerat Concilium, s. 24. c. 4. extendit, illa aptiùs præsentium temporum vsui accommodando. ad eundemque modum quod Concilium *d. c. 2. s. 13.* statuerat, propter grauitatem causarum criminalium; s. 25. c. 10. generaliùs prouidit; quoad omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes; vt eæ deinceps committi non possint, nisi, præter Ordinarios, personis ad id aptis, & in synodo designatis. indefinita enim hæc verba, *causæ Ecclesiasticæ ac spirituales & ad forum Ecclesiasticum* pertinentes, æquipollent vniuersalibus, & sic sunt accipienda. *l. si pluribus in princ. de leg. 2. c. vnam sanctam. de maioritat. & obedien. in extrauag. commun. in §. Igitur.* V. pasce oues meas, inquit, generaliter, cùm sit tantùm verbis indefinita. *c. quia. 22. X. de priuil. in verb. indefinitè decimas remittendo, cùm nihil exceperit, & potuerit excepisse* &c. ita vt omnes illæ causæ eam Iudicum qualitatem requirant non tantùm; sed & omnes taliter aptis & designatis committi iam posse videantur. *causæ*, inquit Concilium, *Ecclesiasticæ in partibus delegandæ iis committantur*, vt ad effectum delegationis & commissionis, indefinita locutio vniuersaliter sit accipienda. quemadmodum *Tuscus pract. conc. verb. indefinita nominis collectiui* semper æquipollet vniuersali *conc. 87.* adeoque ex d. c. 10. etiam criminales causæ committi nunc posse videantur Iudicibus synodalibus: nec reseruandæ sint metropolitano, viciniori Episcopo, vel eorum Officialibus. id quod iuuant etiam verba d. c. 10. *præter Ordinarios locorum iis etiam posthac committantur*: vbi illud *præter* atque *etiam* Ordinarios & synodales Iudices videtur facere eiusdem considerationis. vt *in l. nullum. D. de diuort.* vt sicut indefinitè & vniuersaliter causæ ad forum Ecclesiasticum spectantes committi possint Ordinariis locorum; ita etiam posthac Iudicibus ita designatis: neque eorundem verborum alia sit acceptio respectu Ordinariorum, alia respectu synodalium Iudicum. Iuuat etiam non minùs ratio, quod causæ, quas præfatur Conc. *Trid. c. 1. s. 13.* pro iis omnibus, quæ tota illa sessione statuuntur, explentur per obseruationem d. c. 10. quod nunc habeantur Iudices vndequaque idonei, per designationem synodalem: quod ait d. c. 10. antè non obtinuisse. & propterea verisimiliter processit inde dispositio d. c. 2. s. 13. cuius ratione per d. c. 10. cessante, meritò cessare & temperari dicatur illius dispositio. *Euerard. in loc. leg. à ratione legis cessante.*

3. An hæc qualitas sufficiat in criminalibus.

4.

5. Pro Synodalibus militat ratio Concilij.

Quin imò si rationem decreti spectemus, cau-

causarum vtique grauitatem, & necessariam personarum habilitatem; luculentius remedium allatum est per d.c.10.s.25.quippe Officiales io d.c.2.s.13. requisiti, tantùm habent pro se iudicium sui Episcopi; at Iudices synodales præter illud, totius etiam synodi prouincialis, seu diœcesanæ, aut saltem Capituli, vt verisimile non sit luculentiorem hanc prouisionem tantùm à Concilio inuentam esse pro causis ciuilibus; non etiam criminalibus; contra c. vbi *periculum.de elect.in 6.*

6. Vsus.

Sed & indies videmus aduersus etiam d.c.2. s.13. cùm neque metropolitanus pronuntiauit, neque pro suspecto recusatus est, delegationes fieri aliis Episcopis, eorúmve Officialibus: quin & Iudicibus synodalibus. vt cùm de mente d.c.2. disputatur, ille frequens vsus non sit contemnendus *l.si de interpret. D. de legib.* aliud foret, si vna fortè vice id dumtaxat accidisset, aut paucis: tunc enim importunis artibus id adscribitur. *c. fin. de rescript.in 6.c. vnic.de relig.dom.in 6.*

7. Qualiter lex generalis posterior priori speciali possit derogare?

Præsertim cùm etiam speciales aliquando leges per generales subsecutas censeantur mutari. *Tuscus V. statuto.concl.*494.n.63.64. maximè quando ratio legis generalis secutæ causis specialibus sufficienter prouidet. *l. si hominem.D.mandat.Tuscus V.generi per speciem. conc.* 36.n.110.111.*post Sign.* quod hîc eo magis dicendum est, quod Conc. Trid. d.c.10. innouat c.statutum *de rescript. in 6.* quod generaliter editum est pro causis non tantùm ciuilibus, sed & criminalibus. pariformiter ergo exaudienda est lex innouans, & innouata. Similiter à Conc. *Trid.c.* 1.s.13.c.1.s.22.c.10.s.24. in causis visitationis & correctionis morum decretum est, vt nulla appellatio, aut inhibitio admittatur; & tamen ex c.20.s.24. etsi quasi legem tantùm continet generalem, d.autem c. 1.s.22. c.10.s.24. specialem; declarauit Sanctio *pragmatica Clementis VIII.* 1600.*ar.*9.non tantùm eas admitti ad effectum deuolutiuum; sed etiam suspensiuum; si de grauamine per definitiuam irreparabili agatur, vel cùm visitator citatâ parte, & adhibitâ causæ cognitione iudicialiter procedit. Sic & Concil. Trid. s. 25. *de regul.* c.15. derogat c. ad *apostolic. X. de regul.* ne hodiè liceat renunciare anno probationis. idque generaliùs admittitur cùm de mente posterioris legis apparet. *Sanchez. in decal.l.*5.c.4.n.19.

Insuper cùm Episcopus aliquem delegat non habentem qualitatem quam ei potest dare, censetur dedisse. *l.*57. *D. de re iud.* vt non obstet c.si eo. *de rescript. in* 6. quod non habitudine tantùm, sed actu qualitatem requisitam oporteat habere tempore prouisionis. nec vetat eiusdem Episcopi plures esse Officiales.

8. Vt subdelegatio facta ab habente potestatem qualitatem dandi pro concessione sit.

Denique A. Canonicus Cathed. & Iudex Synodalis subdelegatus semper hic tamquam sigillifer munus subit Officialis absentis; aut impediti: quid ni possit & recusati? comparatur enim impedimentum & recusatio, atque hæc pro illo habetur. *c.*23.*X.de off.deleg.* Quin etsi qualificatus non foret; tamen dum partes semel in eum expressè consenserunt, reprobare non possunt. *d.l.*57.*D.de re iudic. c.iudicia.* 5. *offeratur.*3.q.3.*c.insinuant.X.de off.deleg.c.statutum.*5.*in nullo.de rescript.in* 6. *vbi gloss. in verb. commutat.* vbi illa clausula, *nisi partium accedat consensus*, ad vtramque periodi partem referenda est. quin & consentire in Iudicem censetur, qui non excipit de incompetentia *l. non videtur. l. sed etsi susceptt. D. de Iud.* at in hunc non tantùm consensit hæc pars; sed nominatim dari eum Iudicem petiit. & possunt clerici de consensu sui Episcopi in Iudicem incompetentem consentire; dummodo sit persona Ecclesiastica: *c. significasti. X. de for.compet.* saltem in dignitate: *d.c.statutum* : aut hodiè Iudex Synodalis. *d.c.*10.Nec obstit quod subdelegare non potest is, cuius electa est industria: *c.fin.X. de off. deleg.* electaque esse videtur, cùm causæ graues commissæ sunt. *c. is cui eod.in* 6. vt inquisitiones, seu criminales. *d.c.fin.* quod insequi videtur d.c.2. s.13. *Trid.* quoniam reuerà non videtur electa specialis personæ industria, quando personæ incognitæ, præsenti, & futuræ committitur. *Sanchez de mat.l.*3.*d.*7.*n.*20.*post plures quos citat.* Nunc quod ad rationem electionis attinet, iam synodales Iudices electæ sunt industriæ; non à solo suo Ordinario; sed plena synodo. vt consideratia quæ est de Officiali, se offerat & in Iudice synodali; & pleniori plurium iudicio. neque verò ea verba; *quatenus vos, vel vnus vestrûm authoritate nostra facatis prout de iure fuerit faciendum*, personæ industriam significant: reperitur enim eiusmodi compellatio in omnibus rescriptis. neque tamen subdelegationem impedit. *c.si contra.c.cum plures. de off.deleg in* 6.*c. prouidentia.X.eod.*

9. Petitio partis non qualificatum postulantis incompetentiam quoad illum tollit.

10. An hic censeatur electa personæ industria, vt locus negetur subdelegationis

Denique d.c.2. non continet pœnam nullitatis. vt quamuis per d. c.10. mutatum illud non esset; tamen quod secus factum esset, subsisteret. quia multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. 11.

11. Nullitas in c.2. s.13. Trid. non apponitur.

Neque litteræ nuper allatæ irritant subdelegationes factas iis, quibus ex stylo fieri non soleant; etsi improbent, & ne fiant, moneant.

De criminalibus etiam causis dumtaxat agit d.c.2. s.13. *Trid.* illudque strictè accipiendum est de iis, quæ verè sunt tales; non correctoriæ tantùm, & visitationum. in quibus solis regulares illi, de quibus quæritur, Ordinario subsunt; & ad pœnitentias dumtaxat imponêdas, non autem exequendas. quin nec sententiâ interdicti, à qua maximè appellatum est, super vllo crimine lata est; sed super contumacia dumtaxat: quod noluerint Ordinarij statutâ recipere, aut eius iurisdictionem, & superioritatem agnoscere. nec vllum iota in sententia de alio crimine mentionem facit. sed omnis controuersiæ scaturigo, ac fundamentum est allegatio exemptionis. in qua materia nec canon aliquis est; nec ratio; nec stylus, qui obsit subdelegationi faciendæ canonico cathedrali, Iudici synodali designato.

12. Et in strictè criminalibus, nô correctoriis tantùm est accipiendû.

De his quæ vi aut metus causa.

RESPONSVM I.

De subdiaconorum cælibatu, vi & metu in ordinis susceptione reuerentiali patrui. protestatione & probatione. sufficientia ex addictione solidæ atque opimæ hæreditatis, si nepos sacris se vouerit, comminatione priuationis si deflexerit. pronunciatione super nullitate, transitu in rem iudicatam. matrimonio. appellatione tanquam à die notitiæ. causæ deuolutione. viribus citationis ad domum. retractatione primæ sententiæ in secunda instantia. huius examine in tertia.

ORdo subdiaconorum serò inter sacros relatus est. *c. cum à multis X. de ætat. & qual. ord.* & annexus cælibatus : *c. ante triennium & tot. dist. 31. 32.* anteriùs sacerdotio, & diaconatui. *ibid.* prisca quidem pœna, vt, si vxores ducerent, officio abstinerent; non tamen communione priuarentur. *Concil. Aurel. 5. c. 4.* etsi hodiè quilibet sacer ordo matrimonii dirimens impedimentum præstet. tametsi cum subdiaconis etiam faciliùs dispensetur. sed nunquam votis solemnibus obligato

1\. De subdiaconatus obligatione ad cælibatum.

facultas fuit ad sæcularia transire, aut validè matrimonium contrahere, & in contracto permanenti communionem dari. magno argumento distinctionis vinculi, quod ex voto, & quod ex lege Ecclesiastica pendet. tametsi Greg I. *in d. c. anterior.* non ordinari iusserit subdiaconos, nisi continere promiserint. sed formula Pontificalis id modò non habet: sed ordinaturus Pontifex ordinandos monet hactenus eos liberos esse, & licere ad sæcularia vota transire; quod si hunc susceperint, non licere à proposito resilire: & concludit; *si in sancto proposito perseuerare placet, in nomine Domini huc accedite*, propositum vocat & illicitum ad sæcularia regressum: nec aliud disertè promittitur. de cleri cœlibatu satis in Concilio Tridentino *s. 24. de sacr. mat. can. 9. & 10. & d. 31. 32. & DD. passim & nuper Lantmeterm de veter. cler. vit. & discip. l. 2. c. 80.*

2\. De vi in ordinatione facta, vt eam impediat?

Inuitum ordinari quem non debere, ordinantem grauiter puniendum traditur tota d. 74. vis præcisa, qua quis citra vllam voluntatem constringatur in adulto ordinis & characteris impressionem impedit. infanti imprimi potest; sed non obligatio imponi ad obseruantiam cœlibatus, nisi doli capax ratificauerit. *Sanchez de matrim. l. 7. d. 29.* vis huiusmodi præcisa nec allegatur hîc quidem. Itaque de vi hîc cessat quæstio. sed & de metu tali, qui adimeret rationis vsum, & discretionem. *de quo Sanchez de mat. l. 4. c. 1. num. 13. Layman Theol. mor. l. 4. s. 4. c. 1. num. 3.* qualis nec hîc ponitur.

3\. De metu an impediat?

Metus ergo hîc allegatur talis, qui in constantem virum cadere possit: qua in re considerandus est orator, ex familia pluribus sæculis armata nobilitate splendida, prognatus; cui præ vulgo generosus animus qui non facilè consternari possit, inesse præsumitur: *si nec imbellem feroces progenerent aquilæ columbam*, ideòque & maior metus causa, & maior probatio requiri hîc videtur. cui accedit quòd Ordinis susceptio ab Episcopo, qui iudex ordinarius dicitur, inducit libertatis præsumptionem, cùm propulsare vim ille possit: *huiusmodi præsumptioni debet apertissimas probationes violentiæ opponere*, inquit Lex *non est verisimile. D. Quod metus*. Interim tali metu ordinatus characterem procul dubio suscipit. *si metu*, inquit l. *si mulier. D. quod met. caus. coactus adij hæreditatem, puto me hæredem effici: quia quamuis, si liberum esset, noluissem; tamen coactus volui.* ergo voluit. etsi coactus metu ordinem suscipere, & subdiaconus effectus est. de obli-

4\. Aut eius effectum?

gatione autem annexi cœlibatus videbimus posteà.

5\. De probatione.

Quoad probationem; non apparet nisi vnicus testis; isque pauper; olim famulus domesticus; reus etiam domestici cum ancilla concubinatus, sed quam posteà vxorem duxerit; cuius etiam dictorum fides aliquantulum eneruatur ex dictis testium ab aduersariis productorum. ex huius tamen testimonio Iudex primæ instantiæ suppletorium Oratori iuramentum detulit, super asserto metu. sed in rebus occultis, testes sufficere creduntur aliàs non omnimodò idonei; iisque præsertim quæ in alterius præiudicium non tendunt, nisi per indirectam quandam consequentiam: vbi plena probatione opus non esse receptum est. Solo quidem iuramento non probatur, quamuis in animo consistat: *l. 1. in V. mentis trepidatio, D. Quod metu.* sed requiritur facti atrocitas. *L. metum. C. eod. Mascard. de prob. con. 1055. nu. 8.* quamuis casus singularis sit *in c. statutum. §. cum verò eiusdem. de rescript. in 6.*

6\. Protestatione.

Protestatio quidem præuia actui non exiguæ considerationis est; sed eam probare non sufficit, nec per eam metus probatur. *Mainer. ad reg. iur. l. in omnibus Panorm. & DD. in c. 1. X. de his quæ vi vel met.* nec releuat protestatio, *nisi vestita sit iusto timore*, inquit Panorm. *in professione tamen tacita sufficit*, inquit, *qualiscunque metus ad tollendam illam præsumptionem:* & ordo subdiaconatus quidem tacito quodammodo voto comparatur. sed tamen ordinis susceptio solemnis est: tacitum an votum sit, alia dissertatio est: Ecclesiæ lex, & conditio proposita est manifestè, sub illius tacita acceptatione susceptus ordo voto aliquatenus æquiualet: saltem & sub metu susceptus vali-

dus

dus eſt, vt diximus: ſed obligatio cœlibatus an efficax ſit in metum paſſo eſt videndum; & non eſſe, ſi metus fuerit iuſtus, ſeu cadens in virum conſtantem, inſinuant litteræ Pontifi-ciæ, dum eo allegato iubent declarari quod iuris erit; an orator teneatur ordini, an liberè ad matrimonium tranſire poſſit.

7. Diligenter metus qualis fuerit inquirendus.

Igitur *de illato metu*, inquit, *c. conſultationi X. de ſponſ. eſt tum diligentia inquirendum, & ſi talis metus inueniatur illatus, qui petuit cadere in virum conſtantem, erit non immeritò audiendus. neque enim ſufficit*, inquit *l. 3. D. quib. ex cauſ. maior. quolibet errore adductum timuiſſe, ſed huius rei diſquiſitio Iudicis eſt*, adeoque arbitrium Iudicis eſt an iuſtus metus fuerit. præſertim vbi Iure expreſſum non eſt. *Bald. in c. 2. de met. ad fin.* & ſanè grauis admodum mali metus eſſe debet, vt pro iuſto habeatur. vt in *c. cum dilect. eod. violentia*, inquit, *qua proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, non debuit cadere in conſtantes.* conſonat *l. metum. C. de his quæ vi aut metu. l. interpoſitas. C. de tranſact.* vbi videtur alium metum excludere, qui his non æquiparetur. nam dubium non eſt de metu mortis, armorum, ſeruitutis, captiuitatis, exilij, carceris, ſtupri: & addunt amiſſionis ſtatus, honoris, excommunicationis. *vt ſingulatim deducit Sanchez de mat. l. 4. d. 5.*

8. Metus amiſſionis bonorum an hic ſufficiat? & eiectionis? & exhæredationis?

Quoad metum amiſſionis bonorum, atque infamiæ, qui vterque hîc conſiderari poteſt ob hæreditatem patrui amittendam, & eiectionem è domo, in qua multis annis ei cohabitauerit, *Sanchez ibid. n. 13. & ſeqq. & nu. 20. & ſeqq.* & infamiæ quidem iuris eſt iuſtus metus: *l. 7. & 8. §. fin. D. Quod met.* etiam facti: *l. Iuſta D. de manumiſ. vind.* quia *melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multa. Prouerb. c. 22.* hatum porrò amittendarum iuſtus etiam metus eſt: *c. 2. X. de vi in v. qui eam à domo, & vniuerſa poſſeſſione expellerent.* vbi caſus erat de vniuerſa poſſeſſione expulſi. alioquin ſufficit & maioris partis. *t. 1. de reſt. ſpol. in 6. l. propter D. de excuſ. tut.* aut ſaltem magnæ, & notabilis reſpectu metum paſſi. *Sanchez num. 25.* nec tantùm rei ipſius propriæ, ſed etiam talis ad quam ius aliquod habebat, vt ſucceſſionis ab inteſtato. etſi non æquè ſufficeret ſpes data alienæ. *n. 27. & ſeqq.* quia hæc inuitat tantùm, illius quaſi naturâ debitæ iactura timorem incutit. quare prudenter conſiderata tam amittendæ hæreditatis opulentæ patrui, quàm è domo eiectionis non exigua infamia Iudicem non parum mouere potuit, vt cauſam metus non omninò iniuſtam exiſtimauerit: nec meticuloſam apprehenſionem: cùm rei ſucceſſus docuerit non vanum fuiſſe timorem. quippè Orator poſtquam ad libertatem proclamauit à patruo exhæredatus eſt, inſtitutis aliis ex aſſe illius fratribus.

9. Reuerentia patrui.

Auxitque hæc reuerentia patrui, cui tanto tempore cohabitauerat, & à quo antè minoris ætatis illius directio, totaque ratio magis quàm à parente pependerat. vt quamuis de metu reuerentiali multa dici poſſint, *vt apud Sanchez. d. l. d. 6. & quos citat Pontius de matr. lib. 4. c. 5.* & ille non inferatur ex potentia ac authoritate; *l. ad inuidiam C. de his quæ vi*, & *l. ſi per impreßionem D. eod.* non tantùm conſideratur in magiſtratu, marito, patre, ſocero, auo, tutore; ſed & patruo: *Sanchez n. 24. 33.* aliiſque: tamen cùm & ſimul minæ exhæredationis, ſimileſque cauſæ graues cum reuerentia copulantur; metus energia admodum augetur: & vt illæ in ciuilibus reſtitutioni in integrum cauſam præbent; ita in matrimonio carnali & ſpirituali ipſo iure irritum actum faciunt. *de qua re idem Sanchez d. 8. 12. 13. Layman, & quos citat Theol. mor. l. 3. t. 4. c. 6. n. 3.*

Sed Sanchez *ibid. n. 16. Alia*, inquit, *ſacramenta, vt baptiſmus, confirmatio, ordo, extrema vnctio* ſuſcepta metu valida ſunt: *& n. 15. alia*, inquit, *ſacramenta ibi enumerata non poſſunt irritari ab Eccleſia: at matrimonium, cùm ſit contractus, poteſt: & ita irritauit quando metu contrahitur.* & conſequenter *d. 14.* docet iure naturæ etiam valere, ſed ſolo Eccleſiaſtico irritari: & cùm Eccleſiaſticum tantùm irritarit in matrimonio, & vbi metus eſt viri conſtantis; dicendum fore matrimonium valere vbi tantùm eſt leuis. *idem d. 17.* ideoque prudenter Iudex debet omnes rei circumſtantias circumſpicere, & ſtaterâ leuis momenti, & grauis metus expendendæ ſunt, & quis grauis ſit reſpectu metum paſſi: *Idem l. 4. d. 3.* Ordinem autem metu ſuſceptum valere quoad ſacramentum, ſed non quoad annexas v.g. ſubdiaconatui obligationes, horas recitandi, cœlibatum ſeruandi. *Sanchez de matr. l. 7. d. 29. nu. 5. & authores 30. quos citat Coninck tom. 2. de ſacr. d. 20. d. 14. Bonacina de matr. q. 3. p. 8. n. 12. Villalobos & 12. Authores quos adſerit & ſequitur Barbeſa in Collect. l. 5. l. 3. d. 42. c. 3. n. 18. Diana p. 3. t. 4 r. 193. Henric. de ſact. ord. c. 14. num. 3. Azor. l. 13. c. 14. q. 8. Sa V. ordo num. 14. Angel. V. ordo 3. n. 26. Roſel. V. ordo 3. n. 6. Mercer. in quæſt. 37. ſuppl. ar. 3. num. 8. Ioan. de Friburgo in ſum. S. Raymund. l. 3. de ætat. ordinand. ad §. 16. & Diana fatetur eſſe communem.* 10.

10. Metus iuſtus tollit obligationes ordinis.

Ex quibus deducitur, quod etſi metus incuſſi hîc cauſæ non ſint cenſendæ vanæ, aut omninò leues; tamen forma pronuntiandi, qua vſus eſt primus Iudex, non ſatis congruè concepta videatur. ſi quidem narrauerat Orator, quod ipſe per vim & metum, qui caderet in conſtantem, promotus fuerat ad ſubdiaconatus Ordinem; quod crederet ſe ordini nullo modo teneri; quod id iudicialiter declarari deſideraret: reſcripſerat Pontifex, vt deligatus vocatis vocandis, dummodo Orator ordinem tacitè vel expreſsè non ratificaſſet, & vltra tres vices in illo non miniſtraſſet, authoritate apoſtolica declararet, prout de Iure foret declarandum: atque ex iis quæ diximus liquet eſſentiam Ordinis metum paſſo eſſe collatam, characteremque impreſſum, ſubdiaconum effectum: non congrua ergo ſententiæ verba ſunt *ordinem nullum, irritumq́; eſſe, perinde atque ſi numquam euenißet.* metu ſatis probato eoque ſufficienter graui, declarari po-

11. tuisset ordinem quidem validè esset susce-
Pronunciari non potest ordo irritus ac nullus.
ptum, cæterùm obligationem continentiæ inuito, seu per metum coacto non imposuisse. *vt in l. in aliena. §. celsus. D. de acquir. hæred.* fallens, simulans, ac præsciens se cogendum in contrarium protestans, *vt ibi gloss.* qui metu
12. verberum vel aliquo timore coactus fallens
Sed annexæ obligationes non esse impositæ debêt declarari.
adiit hæreditatem, hæres non fit. Et quoniam litteræ nullam sonant dispensandi facultatem, votúmve tacitum, seu legem Ecclesiasticam cœlibatus relaxandi; sed tantùm declarandi prout de iure; iustitiæque adeò sunt non gratiæ, cautè versandum est in hac formula.

Animaduertendum est tamen ex Sanchez quosdam scribentes eo modo loquendi vti, vt dicant ordinem nullum: sed sanè impropriè. nullitas enim tantùm considerari potest circa obligationem continentiæ &c. & propterea satiùs restrictio sententiæ addita fuisset,
13. quoad nexum cœlibatus, aut vinculum con-
Seu ordini oratorem nō teneri, quin matrimoniū contrahere possit.
tinentiæ, vel potiùs, iuxta verba litterarum, *ordini Oratorem non teneri*, quin matrimonium contrahere possit dimissa præbenda.

Sed quoniam huius scrupuli plena excussione opus hîc non habemus; videamus de transitu sententiæ in rem iudicatam. Per lapsum
14. decendij citra appellationem ritè lata senten-
De transitu sententiæ in rem iudicatam.
tia fit res iudicata, iure ordinario: ab ea tamen regula excipitur causa matrimonialis: *c. lator c. consanguinei c. tenor. X. de sentent. & re iudicat. c. fraternitatis. de frig. & malef.* sed idem in causis votorum & Ordinum non est expressum: æquâ tamen interpretatione recipi potest, argumento eorum quæ habet Euerard. *in loc. legal. à matrimonio carnali. ad spirituale & contrà.* tametsi in materia beneficiaria, quæ & spirituale matrimonium inter prouisum & Ecclesiam continet, id non recipiat Couuar. *in 4. de mat. p. 2. c. 8. §. 12 n. 28.* rectè, quia peccati huiusmodi perpetuandi causam nō inuoluit votum, & ordo sed specialiter in hac causa ideò recipiendum est, quòd tam litteræ apostolicæ, quàm sententia connectant relaxationi Ordinis, facultatem matrimonij contrahen-
15. di. qui respectus implicat priuilegium causæ
In hac causa tanquam matrimoniali.
matrimonialis, vt in ea nunquam sententia pro re iudicata habeatur, quin matrimonium de impedimento dirimenti in controuersiam reuocari possit, etiam respectu tertij, qui illo denunciato se opposuit. *Sanchez. de matr. l. 7. d. 100. nu. 10. & seqq.* quamdiu tamen nemo à sententia appellauit ad superiorem vel apud eundem iudicem questus est, sententia pro veritate habetur; eaque vti, saltem post decendium, licuit. *Sanchez. & quos allegat vbi sup. n. 7. Gail cent. 1. obs. 112. n. 12.* & propterea *in c. 2. X. de his quæ vi vel met.* cui ob metum fuit impositum velum, & cessante metu nupserat, non præcipitur mox à coniugio abstinere, aut ad monasterium redire; sed demum, postquam probatum foret eam non timore mortis velum suscepisse, aut ratificasse: & mandatur reuocari excommunicatio, quam diœcesanus metum passæ nimis festinanter ideò intulerat. *Vid. Panormitan. in d. c. 1.*

De matrimonio igitur cùm in vim rei iudi- 16.
Cum possessione bonæ fidei.
catæ coram proprio parocho cum dispensatione Ordinarij super denunciationibus contracto rectè sentiendum est, in iis qui bonæ fidei sunt, & coniugij authore iudice facti possessores, donec contrarium liqueat. *c. fraternitatis X. de frig. & malef. V. in conspectu Ecclesiæ nupsit; quàm diu articulus ille dubitabilis erat præsumi non debet, quod fornicaretur.* &c. secùs foret, si sententia non ritè sit lata, contrahens aduersus iudicem contumax, & malæ fidei possessor coniugij. *d. c. tenor. 10. X. de sentent.* cui interdicitur ne ad superinductā accedat priusquam fuerit causa decisa. quibus ex causis etiam liberi ex tali matrimonio ante sententiam concepti censentur legitimi. *c. cum inter. 2. X. qui fil. sint legitimi.*

Sententiæ quasi minùs ritè latæ obiicitur, 17.
Sententia hic an via querelæ an appellationis oppugnanda?
quod lata sit non citato aduersario ad audiendum ius dici, quodque ideò saltem competat facultas appellandi intra decendium à die notitiæ: & in omnem euentum cùm in causa matrimoniali fatalia non habeant locum, cùm sententiæ non transeant in rem iudicatam, possint post dies decem, imò semper oppugnari, & error Ecclesiæ impositus doceri, si non per viam appellationis; saltem querelæ: & quamuis via querelæ adiri non possit Archiepiscopus: *c. 1. X. de off. leg.* possit tamen legatus *ibid.* cùm sit in tota sua prouincia etiam Ordinarius: *c. 2. de off. leg. in 6.* & quamuis is aditus sit per viam appellationis ex rescripto apostolico, declarabant tamen appellantes se omnia illa, quæ hactenus acta sunt, vertere in viam querelæ, eoque modo proposita omnia esse velle, quatenus opus ita sit, ac non aliàs. Hic 18.
Citatio in summario iudicio etiā necessaria.
causæ præsentis nodus est. Is vt expediatur, separemus membra argumenti. Citatio ad audiendam sententiam necessaria est etiam in iudicio summario: *Clem. sæpè sub fin. de verb. signif.* Citationem hîc factam probat relatio 19.
Vt probetur facta?
iurati nuncij, cui iure statur: *glos. in c. cum parati V. nuncius X. de appell.* nec satis est dicere, & offerre iurare, quod ad eum non peruenerit citatio; cùm *vt in c. bona. 23. X. de elect. singuli tales quamuis plures essent in testimonio sunt singulares, & pro his quæ à Iudice sunt acta, præsumitur quod omnia ritè fuerint celebrata, quamuis & quod citati non fuerint non possit de facili comprobari.* &c. *& versic. nos igitur.* decisionem Pontifex elicit ex hac præsumptione, etsi & aliam causam assumat. Igitur assumpta est con- 20.
An ad personam requiratur, an sufficiat ad domum?
tentio super viribus citationis, quæ non ad personam fit, sed ad domicilium, domesticos, ex consuetudine &c. & producti sunt vtrimque testes inuicem contrarij: vnde conficitur vniformem ibi non esse vsum, sensúmve consuetudinis, si qua sit: adeoque non sufficere ad Iuri derogandum. inducendamque contrariam Iuri consuetudinem, in qua omninò actuum vniformitas requiritur, & vnanimis populi consensus, qui cum difformitate non constat. *Mynsing. 6. cent. obs. 42.* ergo redigenda res est ad rationem Iuris communis: *citati ibidem*, adeoque casum legis *ab eo C. Quomod. &*

quando Iud. vbi formatur caſus ſententiæ poſt litem conteſtatam &c. latæ contra abſentem, citatum tamen, & dicitur ab eo iudicato recedi non *poſſe, ſi vbi primum cognouit, non illico de ſtatutis querelam detulit;* ſeu intra decendium. *Auth. hodiè C. de appell. & ibi gloſſa, verb. à ſententia. c. quoad conſult. X. de re iud. appellauit.* facit *& c. concertationi V. intra decem dies poſtquam ſcieris. de appell. in 6.* quamquam propriè loquatur in extraiudicialibus : vtraque tamen comparat Clem. *ſicut. de appell.* dicendumque intimatum, qui per ſe litigauit (nam in litigante per procuratorem ſi hic non appellauit, difficile eſt vt ille audiatur. *l. 1. in fin. D. quando appell. ſit.* ſcilicet ſi ſoluendo ſit, aliàs reſtitui poteſt. *l. propter. §. fin. C. de iud. Gail cent. 2. obſ. 45.*)

21. potuiſſe intra decem dies, poſtquam ſciuerit ſententiam latam, appellare: ſciuiſſe autem procul dubio ob relationem nuncij præſumitur, adeò vt vix iuramentum in contrarium oblatum conſiderabile ſit. *d. c. bona.* præſumitur enim is, cui tradita à nuncio relatio, hero domus tradidiſſe, & notitia eorum, quæ domi ſunt geſta ad herum perueniſſe. *Menoch. praeſ. l. 6. praeſ. a 3. n. 43. 71. 73.* argumento eorum quæ habet Maſcard. *de probat. V. notitia num. 1. 4. 8. 15. 16. 19.* & ſi vicinus præſumitur ſcire, quæ fiunt in vicinia; multò magis herus ea, quæ in domo; & domeſtici mandato referre. ſuppoſitâ ergo ſcientiâ, decendio ante appellationem lapſo, deſerta cauſa eſt. *d. c. quoad conſult.* & quamuis poſteà etiam in principali cauſa appellans vel appellatus egiſſent quippiam, non deſiiſſet ſententia tranſire in rem iudicatam. *Clem. ſi appell. de appell.* eo ſaltem ſenſu, quo in cauſis matrimonialibus tranſire mox dicemus.

Executio, & ſcientia an præſumatur?

22. Fatalia ergo in cauſis matrimonialibus labuntur, vt in aliis. neque enim aliud Iure deciſum eſt, aut ſtylus per leges & canones ſtabilitus, in his vlteriùs inciſus; quàm vt Eccleſiæ iudicium retractari poſſit, errore detecto; ſub quo peccatum foueretur: & ſolùm eo ſenſu in illis ſententiæ dicuntur non tranſire in rem iudicatam, quin ſemper poſſit inquiri veritas, doceri error, & peccatum, quod foueretur; irritum ſuſtinendo, vel ratum ſoluendo, impediri. ideoque cùm intra decendium appellatum non eſt, appellari exinde non poteſt, cùm fatalia introducendæ, vel proſequendæ appellationis præterierunt, aut appellatio quoquo modo deſerta eſt, reſtaurari hęc nô poſſunt magis, quàm in aliis cauſis; ſed ſola ſupereſt via querelæ. eademque ratione extincta eſt prior inſtantia, & noua opus eſt quaſi ex integro. nec ea porrò quaſi illotis manibus formari de nouo permittitur; ſed ſi iudici apparens videatur erroris argumentum. adeò vt nec per viam nullitatis adiri poſſit Archiepiſcopus, ſed prioris tantùm inſtantiæ iudex, ſeu alius qui cum Ordinariis concurrat: vt Papa vel legatus. tranſeatque etiam in rem iudicatam ſententia reſpectu vtilitatis priuatæ, atque expenſarum, hæreditatis, atque ciuilis intereſſe tertij, vt ſola ſuperſit ratio peccati impoſterum vitandi. atque adeò cùm matrimonialis quæſtio priuatam nullitatis cauſam ſolùm continet. v. g. ignotam ante coniugis ſeruitutem, errorem perſonæ, alioquin non prohibitæ, fatalia negligendo facere poſſunt coniuges; vt ſententiæ, res fiant iudicatæ. *vt hac omnia latè deducit Sanchez. & ab eo citati de matrimonio l. 7. diſp. 100. n. 4. & ſeqq. praeſertim Couuar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 25. & ſeqq. Surdus conſ. 223. n. 31.*

Fatalia in cauſis matrimonialibus labuntur;

23. Ex poſteà ſuper ſola via querelæ.

24. Nec hæc quidè quoad vtilitates priuatas.

Itaque ſuppoſito quod maturè hîc appellatum non fuerit; & cauſa non deuoluta; agitari ex reſcripto appellatorio non potuit coram Nuntio, ſeu Legato.

Sed neque conuerti appellatio in querelam, acta appellatoria impendi in vicem libelli querulі, aut implorationis officij Legati, quamquis eoim, vt diximus, iure veteri *d. c. 1. X. de off. leg.* adiri legatus potuerit per viam querelæ; hodiè tamen dicendum eſt abrogatum id eſſe per Concilium Tridentinum *ſ. 24. c. 20.* quo decernitur vt cauſæ omnes in prima inſtantia coram Ordinariis locorum dumtaxat cognoſcantur, néve ab illis vllatenus auocentur, inhibeturque Nuntiis, & Legatis ne Epiſcoporum iuriſdictionem vllatenus præripiant. porrò huiuſmodi querela ad audientiam prioris inſtantiæ pertinere videtur *ex c. ex litteris. X. de in integ. reſt. in verb. ad audientiam reſtituimus, & in verb. de cauſa prioris appellationis ordine iudiciario cognoſcentes* : vt quadantenus regeſtio & repetita ruminatio tantùm videatur, iterata in matrimoniis cognitio. *c. conſanguinei. X. de ſent. & re iudicat.* vbi Pontifex eidem Epiſcopo reſcribit, qui ſententiam antè tulerat. & idem videtur *in c. lator ibid.* etiam in delegato. *c. cauſam mat. in fin. X. de off. deleg.* eo eum modum, quo iudex Ordinarius nulliter pronuntians, ipſe iterum cognoſcit, & decidit. *l. ſi prater. C. Quomodo & quando iud. l. ſi accuſator. & ibi gloſ. V. eund. C. de accuſ.* quia ergo olim iure legationis, *d. c. 1. X. de off. leg.* & ordinariæ iuriſdictionis ei competentis, *c. 2. eod. in 6.* etiam in prima inſtantia adiri poterant; conſequens erat vt & poſſent per viam querelæ in cauſis matrimonialibus ſemel deciſis, ad audientiam reuocandis : cùm verò quidquid rationem habet primæ inſtantiæ per Tridentinum nunc *d. c. 20. ſ. 24.* reſeruatum ſit Ordinariis, vt cauſas omnes ipſi cognoſcant, non alij; ſine diſtinctione modi, & viæ cognoſcendi: idemque. *Trid. d. ſ. 20. §. legati* Nuntiis & legatis alios quoſcumque annumeret; conſequens erit vt hodiè immiſcere ſe non poſſint per viam querelæ, ſeu quamcumque aliam iis iudiciis, quæ primam inſtantiam redolent. vbi tamen Ordinarij iterum pronuntiauerint; appellationi rurſus locum fieri, & per viam appellationis alios adiri poſſe non immeritò dicendum eſt. 25.

Sed nec legatus per viam querelæ hodiè aditur.

Igitur in 2. inſtantia appellatus ibidem, in 3. appellans ſemper ſuſtinuit cauſam non eſſe deuolutam: ſuper ea re priùs pronuntiandum fuit: *c. Romana. de appell. in 6.* vt ſuper præiudiciali quæſtione. *tot. tit. X. de ord. cognit.* alioquin datur materia appellationis. *l. 1. C. de*

 appel-

appellat. aut saltem iubendum vt ad omnes fines appellatus responderet.ergo causâ non aliter conclusâ cùm super principali in 2. instantia appellati nihil aliud dixissent, cùm non allegata allegare, non probata probare vtrique parti æquè à iure facultas fiat,*l.eos §.1.C.de appellat.l.fin.§.bis V. refutatorios libellos.C.de temp. appellat. Clem. fin. de test.* & reo seu appellato semper vltimò dicendi calculus præbendus sit : cui etiam hic dicere competebat vel ad illa , quæ in ipsa appellatione , seu litterarum narratiuis verbis continerentur; nec tamen id factum foret: cùm etiam iubeat l.iudices *auth. iubemus C. de iudic.* vt iudex partes interroget, an adhuc aliquid velint actis suis addere,non, dicere volentibus, locum non dare,aut in causa super eo puncto non instructa ius dicere: & tamen Nuntius tam in causa principali retractauerit sententiam,quàm in causa deuolutionis, seu desertionis ad se causam deuolutam &c. declarauerit :

In hac 3. instantia dicendum est in principali appellationis causa , lite non contestata, nec ex prioribus actis vtrimque conclusa perperam pronuntiasse definitiuè : priorem sententiam reuocando : & quoad desertionem seu deuolutionem, quamuis ex iis, quæ suprà diximus , de iuris præsumptione determinari causa potuisset : tamen quoniam in hac materia ordinis & matrimonij etiam exuberat officium iudicis ; vt sicut in parochis statutum est *in c.3. X. de clandest.desp.* vt in contrahendis matrimoniis ipsi etiam inuestigent an nulla subsint impedimenta; sic & in contractis,dum in controuersiam præsertim vocantur , iudici ex officio conuenit si quid rimetur , pleniùs excutere. *c.porrò X.de diuort.* etiam parte inuita sententiam detecto errore retractando. *Sanchez. de mat.lib.7.d.100.nu.2.* ideò rectè testimonia etiam iudex excussit, quæ super scientia plus quàm per dies decem ante appellationem in tertia instantia sunt audita : quamuis iis à producentibus renunciatum erat : & cùm ex iis constet intimatum scientiam habuisse sententię plus quàm decem diebus aute appellationem ; id ex actis coram se deprehendens causam desertam , & sententiam rem iam iudicatam esse factam inueniens , rei iudicatæ authoritatem sequi potest. *iuxta d.c.si appellat.* ea publicare , & parti si quid contra producere voluerit præscribere ; & declarare ad Nuntium 2. instantiæ iudicem causam non fuisse deuolutam; consequenter si ex priuilegio causæ matrimonialis post rem iudicatam intimatus audiri nihilominus velit, id proponat,sub modo eiusdem priuilegij , scilicet coram primo iudice, sub forma primæ aut nouæ coram eodem instantiæ , & querelæ, non appellationis ; vt suprà latiùs explicatum est. qui porrò dispiciat argumentum querelæ an apparens sit, nec ne; & ad audientiam sit ille restituendus, & vlteriùs decernat , quod causæ ratio dictabit.

LIBER SECVNDVS.

De Iudiciis,

RESPONSVM I.

De indicta comparitione ipsorum litigantium.


Væritur vtrùm in causa matrimoniali iubere iudex possit partem ipsam, etiam mulierem , coram se comparere , & respondere etiam sub iuramento calumniæ , an omninò per procuratorem satisfacere illa possit ? Non parum dissentire videntur c. pastoralis *X. de iudic.* & c. 1. *de iudic. in 6. statuimus*, inquit illud, *vt principales persona non per aduocatos , sed per seipsas factum proponant, nisi fortè sint adeò indiscreta, vt earum defectus de iudicis licentia per alios suppleatur* : hoc autem , *tutu* inquit , *esse ambigui non videtur iudicem delegatum iubere non posse alterutram partium coram se personaliter in iudicio comparere , nisi causa fuerit criminalis , vel nisi pro veritate dicenda vel aliàs pro iuramento calumnia faciendo , vel alia iuru necessitas partes coram se exegerit comparere*, ecce prior decretalis regulã facit , vt partes principales de facto suo dicant ; & excipit indiscretas dumtaxat : altera regulam negatiuam facit; vt iubere iudex non possit partes principales comparere ; & excipit casus tantùm quos mox illius verbis recitauimus. nam quod d.c.1. delegati iudicis meminerit, rectè Glossa *ad V. delegat.* etiam de Ordinario dicendum asserit : & ratio suffragatur: & d.c.pastoralis indistinctè loquitur.

1. Principales cogi possunt vt factum per se proponant,

2. In criminalibus.

Et quidem d.c. pastor. aduocatos excludit à facto proponendo , in iure autem allegando non excludi, rectè Panormitanus alijque censent. sed quod ille procuratores admittat ad factum proponendum , quod & ipsi sint principales , vtpotè litis & instantiæ domini , *c.2. de procur. in 6.* non æquè rectè. non tantùm quoniam procurator per litis demum conte-

statio-

stationem dominus litis efficitur; propositio autem facti omninò antecedit litis contestationem: & exceptio, *nisi persona fuerint indiscreta*, in procuratoribus locum non habebit, cùm tales procuratores esse non possint, quin & in hac ipsa materia iuramenti calumniæ in d.c.1. excepta lex generaliter. §. *his de praesentib. C. de Iureiur.* procuratorem & principalem personam inuicem opponit; vt quamuis per procuratorem lis ventiletur, necesse etiam sit vel ipsam principalem personam ad iudicem venire. ideoque rectiùs Immola quod de aduocato est dictum, in procuratore recipit. ex identitate rationis.

3. Et pecuniariis. Porrò lex vlt. C. *de procurator.* permittit in pecuniariis causis ei, qui in ius vocatur, per procuratorem respondere: & plura iuris loca quæ citat Glossa *in d.c.1. v. iudicem.* additque rectè iuris beneficium nemini esse auferendum.

4. Præsertim si magis legales sint quã procuratores. Excipit autem d. lex vltima si partes fortè iustiores sint quàm procuratores, eos iudicis vocabit authoritas. vnde constat etiam alias causas admitti, quàm in d.c.1. sint exceptæ: secùs quàm aliqui putauerint. *apud Ioan. Andrea in d.c. §.* vt & illa verba d.c.1. *vel alia iuris necessitas partes exegerit personaliter praesentari.*

5. Aut alia iusta ex causa: vt sub necessitate causæ opportunitas, & quæcumque iusta causa accipienda sit. quemadmodum Clementina *sæpe de verb. significat. interrogabit etiam partes, inquit, siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbicumque hoc aequitas suadebit.* sufficiet ergo quæcumque æquitas ad partes ipsas vocandas.

Si sententia Panormitani de non excluso per d.c. pastoral. procuratore recipiatur, facilis est solutio dissonantiæ d. c. pastor. & d. c. 1. quod si quid procurator aget, dicetur agere principalis, siue factum proponendo, siue respondendo: & rectè Panormit. docuerit omnes ferè improprias esse exceptiones, quas glossa *& DD. ad d. c. pastoral.* proponunt. quæ tamen communi intellectu seruato non sunt impertinentes.

6. Pro veritate dicenda, respondendum positionibus. Ex d.c.1. *de Iud. in 6.* constat ad Iudicem vocari partem posse, pro veritate dicenda seu ad positionibus respondendum *c. praesentium de testib. in 6. sufficienter factas à partibus ad iudicem responderi.* vel calumniæ iuramento. & consonat d. §. his *d. auth. principales. C. de iur. cal.*

7. Iurandum de calumnia: ita tamen, vt nisi iusta causa suadeat contrarium, per specialem etiam procuratorem possit admittere Iudex calumniæ iuramentum præstari. *c. fin. de procur. in 6.* etsi ad egregias per-

8. Egregiis personis & nobilibus mulieribus domum mittitur iuramentum. sonas domum mitti iuramentum debeat. *l. ad personas. D. de iureiur.* quæ quales sint, & vt eis mulier æquiparetur, vide Menoch. *de arbit. cas. 70.* & verò de honestis, ne in publicum protrahantur, capitaliter sanxit *l. 1. C. de offic. diuers. iud. & d. l. generaliter. §. fin autem* coniungit personas, quas dignitas, vel sexus non concedit ad Iudicem peruenire. & c. periculoso *de stat. regul. in 6.* iuri contrarium dicit, vt mulieres per se litigare cogantur, & omninò in regularibus vetat.

Porrò & *d. §. sin autem* cùm domum litigatoris iuramentum mittitur, illud ait procedere parte vel procuratore eius præsente: sed d. Auth. *principales Mulier*, inquit, *honesta vita absente aduersario iuret coram officialibus, a'ij coram officialibus cum aduersa parte.* & consonat d. §. *de praesentib. in verb. licentia danda etiam parti alteri, vel per se vel per procuratorem adesse his, qua iuramento aguntur.*

Sed vsus harum prouinciarum habet vt honestate salua virgines, viduæ, matres-familias in publicum prodeant, ad templa, rerum venalium fora, officinas, & iudicia: adeoque si examinandæ sunt in causa sua vel aliena, & iuramentum calumniæ ab eis præstandum est, ad Iudicem veniant: præsertim si is sit maioris iurisdictionis; causa criminalis, aut aliàs ardua, in qua vel testium, vel partium examen vix subdelegari possit. solent ideoque iudices etiam ipsi ad ipsarum mulierum ædes venire, si præsertim illorum respectu sint egregiæ: quamquam summorum iudicum intuitu egregiæ non dicerentur. vt hæc qualitas respectiua sit inter Iudicem & litigantem. quamuis aliàs Menoch. *vbi sup. in fin.* personam quamuis nobilem pro egregria accipiat, æquiparetque mulierem. 9. Sed quid hic vsus habet?

Rectè igitur ad mores patrios hic Officialis diœcesanus in causa matrimoniali mulierem communi gradu nobilem, non illustrem, suæ diœcesis, ac deinde metropoliticus, denique delegatus Apostolicus coram se comparere, & sub iuramento calumniæ ad positiones partium, ac puncta officij præsente aduersario respondere iussit. & consonant statuta Prouincialia Mechlin. *De modo procedendi. art. 14.* in causis officij, deflorationis, oppositionis bannorum &c. vbi duæ quæstiones matrimoniales, vt frequentiores, omnium vice ponuntur. Quinimò *in c. accedentes. X. de procur.* mulierem nobilem, quæ in aliquo loco sub potestate erat, iubetur Iudex mandare aliò transferri vbi plena gaudeat libertate ad effectum dandi procuratorium in causa matrimoniali: quanto magis ad Iudicem venire, vt ei de libertate constet, & an ex eius voluntate lis agatur, aliasque respondeat prout rei opportunitas exigit?

Quoniam verò ex metu reuerentiali tutoris, atque aliàs non liberè dicere, gereréve allegabatur, Iudex eandem loco libero & tuto sequestrari iussit. cùm etiam ex altera parte, qui eius nuptias prætendebat, insidiari ei allegaretur. nota, inquit Panormitanus *in c. cum locum. X. de sponsal. quod vbi est indagandus animus puella, super contractu matrimonij, debet Iudex ex officio prouidere, vt collocetur in domo in qua nullum metum nullamq; violentiam habeat timere. ex quo,* inquit, *vlteriùs infero, quod si timetur de violentia, & metu parentum, puta quia puella contraxit clàm, parentibus inscijs* (is casus noster est) *quod ad petitionem sponsi Iudex debet puellam surripere de potestate parentum, & collocare eam in aliqua honesta domo; puta in monasterio monialium. vt in c. penult. X. de probat. vel apud* 10. Vbi de libertate est quæstio dubia, debet fieri sequestratio. 11. Vbi secura sit & libera

apud honestos consanguineos puella. tametsi c. cùm locum indistinctè loquatur; *in domo in qua nihil ipsam timere oporteat.* d. c. penult. *monasterium in quo securè valeat commorari.* c. ex transmissa. X. *de restitut. spoliat.* alicui, inquit, *proba & honesta mulieri custodienda studiosiùs committatur*, in loco, inquit, *vbi vir vel parentes eius mulieri nullam possunt violentiam inferre.* In casu autem indagandi animi rationem assignat d. c. cùm *locum*, quòd cùm matrimonium consensu constet, plena debeat securitate gaudere: & is, cuius super illo est animus indagandus, *ne per timorem*, inquit, *dicat sibi placere, quod odit.*

12. Quanto tempore? Tempus autem sequestrationis dicit huiusmodi d. c. cum locum *donec causa terminata fuerit, & sententia sine contradictione cuiuspiam valeat executioni mandari*: & d. c. penult. *donec*, inquit, *iudiciali sententia quid agi debeat decernatur*: d. c. ex transmissa *vsque ad causa decisionem*, vt quamuis Intimata in priori instantia, vel ex officio vel aliàs fuerit in monasterio sequestrata, & deinde dimissa; à iudice appellationis iterum sequestrari possit reuiuiscente causa metus: præsertim in virgines si pendente lite procos ad colloquium admittit: aut ad diuertendos affectus parentes eos conciliant. ne quid accidat quo minùs postmodum in eadem causa sisti possit. *iuxta l. 11. D. si quis cau-*
13. Vt in eadem causa sisti possit. *tioni Ioan. Andr. post Hostiens. in d. c. cum locum.* & vt vitentur pericula armorum inter sponsum & alios procos. vt nuper ad illa ventum inter sponsum & tutorem virginis. Qui armorum timor in quocumque possessorio iustissima semper habita fuit sequestrationum causa. *l. Imperatores in fin. D. De appell.*

14. An accessus sponso ad sequestratā dandus? Sed an liber haberi locus ita debeat, vt & sponso pateat ad colloquium accessus, sublato violentiæ periculo? & cùm possessio sua nemini debeat interuerti, cessante causa, seu huiusmodi periculo; dicendum est ex edicto prætorio omninò sponsum de futuro, & magis de præsenti, si qua in possessione fuit, non temerè esse turbandum, sed ad colloquium admittendum cum moderamine: ne affectus sponsæ auertatur omninò; & vt coniux, qui fuit in plena possessione, ad plenam restituitur, *d. c. ex transmissa*; ita qui non peruenit ad copulam, sed colloquia dumtaxat, & tractatum quasi coniugalem, ad eundem restituitur, cessante vt suprà periculo. vt quæ de toto statuta sunt, de parte recipienda sunt. *l. qua de tot. D. de rei vendicat.* ex æquitate edicti prætorij *vti possidetis, ita possideatis*: plenè possidetis, plenè possideatis: si semi plenè, ad eandem proportionem, &c., cùm eadem sit ratio, quæ in nuptiis statuta sunt, recipiuntur in sponsalibus. *L. Oratio. D. de sponsal.*

RESPONSVM II.

Summariè decidendas esse causas monachorum, & clericorum.

1. Ex iure. ID præcipiunt in monachis nouella 79. in clericis Nouell. 8. causarum summariarum omnes articuli sunt summarij. *Marant. in spec. part. 4. d. 9. num. 40 post Barth. in extrava. ad reprim. verb. summariè.* & porrò regularium causas summarias esse liquet d. nouel. 79. & *c. olim 26. X. de accus. c. qualiter 24. in fin. eod. c. ea qua. in verb. absque iudiciorum strepitu. X. de stat. monach. Caed. & DD. in c. dispendiosam de*
2. Ex regula S. Augustini. *iudic. in Clemen.* sed & D. Augustinus in Regula, sub qua & hic de quo agitur ordo est, & secundùm quem prælati regere debent, *lites*, inquit, *aut nullas habeatis, aut quàm celerrimè finiatis, ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca, & animam faciat homicidam.* & quamuis non omninò de iudiciis ibi agat; obligat tamen Regula & in his, quatenus seruari potest, & causæ influunt.

In summariis autem Clementina *sæpè de*
3. Vbi contestatio non requiritur aliaque. *verb. signif.* vt Iudex *litis*, inquit, *contestationem non postulet, amputet dilationum materiam, litem, quantum poterit, faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, sententiam quoque proferat, etiam, si ei videbitur, conclusione non facta.* summarius autem processus in summariis causis adeò est fauorabilis, vt quamuis communis in illis ordo seruatus non irritet acta; *d. clem. sæpè*: tamen, qui in omnibus causis iurauit seruare ordinem iudiciorum, in illis non seruare debeat. quia ille est summariarum ordo, non seruare ordinem iudiciarium. ita decidit Innoc. III. *in c. ad no-*
4. Omnes exceptiones proponendæ. *stram. 21. de iureiurand.* in eoque maximè propterea obtinere debet c. pastoralis *X. de except.* vt omnes exceptiones simul proponantur. non
5. Non tamen litis ingressū impedientes. illæ tamen, quæ impediunt litis ingressum cum aliis combinandæ sunt; sed seorsum *c. 1. de lit. contest. in 6.* nec tantùm antè litem contestatam: *l. nemo C. de iurisdict.* sed huiusmo-
6. Et maximè recusatio. di fori præscriptiones in principio litis esse opponendas legum decreuit authoritas. *l. vlt. C. de except.* atque ante omnes alias petitiones, aut exceptiones. vt si quis aliis vsus defensionibus hanc omisit, reuerti posteà ad hanc non possit. *l. sed etsi suscepit. D. de iudic.* adeò quidem vt dubitatum fuerit an eo solo, quod quis libelli copiam petiisset, censeretur declinatoria excidisse, & in Iudicem consensisse. *l. non videtur. D. de iudic.*

7. In censuris tamen non poterit omitti iudiciorum ordo. Nihilominus in censuris infligendis non obtinet Ordinis iudiciarij neglectus. *c. 1. X. de excess. prælat. in verb. nec aliquem excommunicare sine ordine iudiciario præsumatis*: quæ autem de excommunicatione canones statuunt, *v. g. c. 3. s. 25. Conc. Trid.* intelliguntur etiam esse statuta in interdicto. *c. 1. de excommun. in 6.* vbi & im-

& immaturitas censuras infligentium pœnis subiicitur, ac denique, quo securior sit progressus, prælatus antequam ad interdictum prosiliat, adhibere consilium sui Capituli debet. c.2. X. de his quæ fiunt à maior. part. Cap. quod hîc esse adhibitum non apparet. siquidem excommunicationis gladius sobriè & magna circumspectione exercendus est. d.c.3. aut si illud, in vsu non esse dicitur, saltem præuia sit talis consultatio, qualem consuetudo in rebus omninò grauibus adhibet. nam veteres canones ad damnationem vel solius presbyteri, synodum exigebant. c. sexta ait. 15 q. 7. in excommunicatione ferenda præsentiam duodecim sacerdotum. c. debent. 11. q. 3. sub pœna nullitatis. c. Episcop. 15. q. 7.

De foro competenti.

RESPONSVM I.

Fori priuilegium laicis concessum communicatur clericis.

1. Clericus in fauorabilibus ciuis censetur. CLericos in fauorabilibus, & priuilegiis haberi pro ciuibus & incolis ab omnibus receptum est *c. constitutus. X. de in integ. restit. c. dilecti. X. de for. compet. Martha de iurisdict. p. 4. c. 1. num. 27. & quos citat, & nominatim Marc. decis. delph.* 456. quamuis enim immunes sint ab oneribus, & quoad actiones onerosas ad corpus curiæ dicuntur non spectare, *l. placet. C. de Episc. & cler.* huiusmodi tamen priuilegium in fauorem illorum inductum, non potest in illorum odium retorqueri, quominus gaudeant priuilegio incolis concesso. V. G. non potest Brabantus extra Brabantiam ciuili vel criminali ex causa in iudicium aut carcerem trahi; non poterit ergo etiam clericus in Brabantia degens. & huius rei plura & præclara sunt exempla. pariformiter cùm concessum sit tum ciuibus tum incolis Antuerpiensibus, ne extra ciuitatem, seu marchionatum trahantur, idem priuilegium & clericis ibi degentibus competet. Originem autem videtur

2. Et vbi ex ciuitate trahi non potest laicus neque poterit clericus. priuilegium habuisse inde quod marchionatus S. Imperij tam sit supremi iuris prouincia, quàm ipsa Brabantia: & quamuis sit iuncta nunc Brabantiæ, id tamen sit factum sine præiudicio Iuris sui, aut priuilegiorum. *vt diximus in Consult. canon. de censtit. c. 1.* porrò iam pridem desierunt in vsu esse remissiones reorum, iure Romano admisse cùm terminus idem erat Vrbis & orbis; & sub eodem supremo capite omnes censerentur, neque priuilegio isti in præiudicium commune incolarum priuatus vt iuri suo renuntiare potest. *l. si conuenerit. D. De Iurisd omn. Iud.* nec in gratiam alicu-

3. Nec potest priuilegio renunciare. ius iudicis diœcesanus clericum extrahi per mittere. dum versatur ciuitatis, & totius ordinis clericalis præiudicium, & consequentia. & hoc maximè casu dicendum est debere locum esse d. leg. si conuenerit.

Decisum etiam est *in Concil. Trid. f. 24 c. 20.* vt nulli qualiumcumque facultatum vigore in prima instantia vllis causis Ecclesiasticis se possint immiscere, & citari à *Barbos in Collect. DD. ad Concil. Trid. d. c. 20. n. 1.* asserunt non licere partibus sua conuentione publico isti iuri derogare, & in prima instantia alieno iudici se subiicere. quin & ipsi ordinarij causas in prima instantia cognoscere debent, neque possunt aliis extra terminos suos committere, aut partes inuitas dimittere, multo minùs ipsi *iuxta d. c. 20.* iustitiæ ministerium denegare. 4. Præsertim in prima instantia.

Et clericus non tantùm in iudicem sæcularem; sed nequidem in alium Ecclesiasticum sine proprij Episcopi licentia consentire potest. canones id prohibentes abundè citantur in *Glossa in verb. pacto priuat. ad c. si dilig. X. de for. comp.* 5. Nec in alienum iudicē consentire.

Possunt quidem priuilegiati & exempti ratione contractus, delicti seu rei sitæ coram non suo iudice conueniri. *c. volentes. de priuil. in 6. & in d. cap. dilecti. X. de for. compet.* dicitur Anglos non obstante priuilegio Apostolico cùm certo loco respondere, vel soluere aduersariis promiserunt, illic & vbi domicilium habent valere conueniri. & Glos. 2. *in l. 1. D. si quis in ius voc. non ier.* quia ibi contraxisse intelliguntur. *l. contraxisse. D. de act. & obl.* sed quod attinet ad d. c. volentes aliaque iura, quæ quem subiiciunt iudici contractus, delicti, seu quasi, intelligenda sunt sub clausula quam habet lex *hæres absens in princ. D. de iudiciis* liquidem ibi inueniantur: & disertè statuit c. Romano §. *contrahentes de for. compet. in 6. c. postulasti X eod. authentica qua in prouincia. C. vbi de crimine agi.* vnde quod statuitur de iis qui reipsa contraxerunt, est intelligendum de iis, qui eo loco soluere promiserunt, ibidemque tantùm contraxisse videntur; quare dum ibi non reperiuntur, conueniri ibi non possunt, *nec ordinarij domiciliorum prætextu priuilegiatos remittendi eos illuc,* inquit c. volentes, *vel ipsis vt illic respondeant iniungendi habent aliquam potestatem.* sed dumtaxat facultatem faciendi missionem in bona, quæ in suo territorio inueniunt. *d. §. contrahentes.* vt & Episcopi prehendendi prouentus beneficij in sua diœcesi siti, dum de contractu aut delicto non hic, sed iudex contractus, aut delicti cognoscere potest, si ibi inueniantur, nec in loco beneficij domicilium habeat. *d. c. postulasti.* vt hic captiuus extra locum capturæ domicilium non habet, nec in beneficio residentiam. 6. Soluuntur contraria.

Sola ergo conuentio, qua aliis iudicibus se subiecit, quæri potest, an iuxta cap. dilecti deroget priuilegio Brabantiæ, & Marchionatus? & quidem d. c. dilecti loquitur non de citatione iudicis ordinarij, vt quem extra diœcesim suam agentem ad suum tribunal verbaliter aut realiter citare possit: cùm extra territorium ius dicenti impune non pareatur: sed in delegato Apostolico: nondum edito canone 20. f. 24. Trid. vt in prima instantia coram

ram ordinario omnes causæ agitari debeant. & in casu d.c. dilecti præsupponit inueniri citandum in loco conuentionis, & adesse iuris communis rlausulam, *si ibidem inueniatur:* priuilegium autem bullæ Brabantinæ aureæ, ne quidem si alibi inueniatur, permittit ibidem conueniri, detineri, aut arrestari: & priuilegium marchionatus seu immemorialis obseruantia pariformiter generaliùs extractionem ad aliud tribunal prohibet fieri, quale non exhibebatur *in d.c. dilecti.* simplex illius concessio præsumebatur admittere clausulas iuris, *si in loco contractus inueniretur*, & similes, quæ adaptari non possunt huic negotio.

7\. An Internuncij hîc authoritas ex conuentione seu aliàs stabiliri possit?

Sed neque conuentionalis renunciatio capacem facit Internuntium ad cognoscendum, vel delegandum, obstante *d. c.20. s.24. Trid.* quod nuncios, & alios quacumque facultate munitos excludit à prima instantia, & rontrauenientes ad damni satisfactionem obligat, præter actorum nullitatem.

Præterquam quod edicto 20. *maij* 1497. *quod refertur in volum. 1. edict. l.1. rub.8.* nemo se possit obligare in forma, seu sub pœnis Cameræ. & notarij vetantur sub pœna inobedientiæ scribere huiusmodi contractus, quibus subditi à suo iudice abstrahantur in prima instantia, adeoque nec contractus, vt subiiciantur Nunciis, eorumque subdelegatis.

Æquè absurda est combinatio, cum iurisdictione conuentionali, assumpta prætensè authoritas ex qualitate Internuntij ad supplendum defectum iudicis delegati, quod is non secundùm formam rescripti, cuius fines diligenter sint seruandi, processerit: quia etiam prærequisitis omnibus suppositis, & nominatim, vt constet de negligentia, vocatis vocandis, supplere tantùm posset id, in quo negligentia est facta, non extendere supplementum ad alia, non ipse causam principalem auocare, cognoscere, aut delegare. *tot. tit. de supplenda neglig. prælat.*

8\. Clausula manente Oratore in eodem carcere nō habet locum in dimisso.

Quin & negligentia hîc non reperitur. quippè rlausula, *manente oratore in eodem carcere* supponit in eodem existere: nullus Calepinus, sub significatione verbi, manentis, ex conuentione dimissum explicuit redintegrandum.

Ratio autem rlausulæ sumenda est ex iure, & sanctione Clementis VIII. 16. Octob. 1600. quæ causas criminales, appellatione pendente, tractari iubet *articulo* 11. *appellante manente in eodem, quo reperitur, carcere, donec iudex ad quem visis actis, & causa cognita, aliter decreuerit*: sed hic appellans nec reperiebatur in carrere, neque causa cognita est, vocatis partibus, & per conuentionalem abolitionem, & dimissionem facta erat quadantenus ciuilis, respectu intimati, qui cum appellante conuenerat super eius dimissione, si modò abstineret à defensione aliorum contra intimatum litigantium: qui ibi nigris vocabulis decolorantur, & rebus sic stantibus, accipienda rlausula erat: nam mutatio de nouo emergens nouo indiget auxilio; & criminalis appellantis non eadem causa est, & illius, qui ob præstitum miserabilibus auxilium, repetitur ad carcerem, alioquin quoad omne crimen negandi patrocinij promisso dealbatus.

Sed neque Internuntius facultatem habet intromittendi se in causas, quæ alteri specialiter sunt delegatæ, nisi confirmando, non irritando. *c. studuisti. de off. legat.* delegatus etiam quoscumque sibi resistentes per censuras potest coërcere, seu iurisdictionem suam defendere. *c. 7. de off. delegat.* 9. Nuncij an sit facultas in causa alij delegata?

Verum quidem est quod Nuntij Belgici facultatem aliàs habuerint cognoscendi appellationes à delegatis Apostolicis: sed hæc facultas an Internuntio etiam sit data non docetur: quin & alioquin si competeret in strictis terminis accipienda est, vt non deroget iuri plus quàm expressum sit: & sic citra appellationem intromittere se non possit: appellationes etiam recipi, aut delegationes fieri non possint illæ, quas prohibet Trid. *d.c.20.* vel regula 37. Cancellariæ. 10. Cùm appellatur ritè delegat.

Vt vt sit, non debuit delegatus parte non petente appellantem, ante ex conuentione dimissum, iubere ad carcerem redire: quia Iudex ius, non facta supplet. *tot. tit. C. vt quæ desunt aduocat.* si autem requisitus Iudex ab intimato, declarasset sub verbo *remanente* non significari dimissi nouam incarcerationem; nec appellantis sic dimissi parem esse causam; in remanente considerari causam ne quid appellatione pendente nouetur; per dimissi ex conuentione redintegrationem imò nouari, & sic mittendum non esse in carcerem; tunc colorem saltem appellans habuisset querendi de formula rescripti non seruata: non verò quod illam clausulam conuentionalis dimissionis iudex antè non suppleuerit, & nemine petente dimissum redire non iusserit. poterat etiam dubitare an Intimatus ad iustas pauperis captiui expensas teneri vellet; aut quid aliud subnatum esset. 11. Non potest iudex facta supplere, eoque nec d clausulam nemine petente.

De feriis.

RESPONSVM I.

Quæ Festa hodiè obligent ex præcepto? & quid circa illaque obseruandum?

FRequenti Episcoporum interpellatione, quæ festa ex præcepto sint seruanda, sciscitantium, & clamore pauperum de numero querentium, excitatus Vrbanus VIII. volens certum deinceps firmare præceptum, *Idib. Feb.* 1642. decreuit, & declarauit descriptos diplomate suo dies dumtaxat ex præcepto colendos esse; *quos nempè vel ab initio veneranda sacrauit antiquitas, vel vniuersalis Ecclesiæ probauit consuetudo, vel omnium gentium vnanimis pie-* 1. Quid super ea restatuerit Vrban. VIII.

tas

tas veneratur. scilicet dominicos dies totius anni : iuxta *c. 1. de consec. dist. 3. c. 1. X. de fer*. festos autem 1. Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniae, Resurrectionis, cum duabus sequentibus feriis, Ascensionis, Pentecostes, cum duabus seqq. feriis, S. Trinitatis, S. Corporis Christi, & Inuentionis Sanctae Crucis. *iuxta d. c. 1. dist. 3. de consecrat. c. fin. X, de fer.*

2. Festa Domini praecepta quae?

Vbi est notandum; festum S. Trinitatis non ab omni antiquitate obtinuisse specialem diem, cùm quotidiè ad illius laudem Ecclesia cantet *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto:* vt rationem assignat Alexander III. *in c. 2. X. de fer.* Crucis etiam inuentae festum praecepit Eusebius. *c. crucis. dist. 3. de consecrat.* Sanctissimi Corporis Domini demum Clemens V. *c. si dominum, de reliq. & ven. sanct. in clem.* quod Indulgentiis auxit Mart. V. *Bull. incip. Ineffab. Eugen. IV. Bul. inc. excellent.*

3. Quae Virginis?

2. Deiparae Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis festiuitates. Annunciationem omittit d. c. t. *dist. 3. de consecrat.* festiuitates ait d. c. t. Virginis gloriosae. Visitationis festum praecepit celebrari Bonif. IX. Bull. I. Conceptionis ab Ecclesia toto orbe colebatur iam pridem. Sixtus IV. indulgentijs promouit. *c. 1. de reliquijs & ven. Sanct. in extrauag. com.*

4. Quae Sanctorum?

3. Dedicationis sancti Michaëlis, Natalis S. Ioannis Baptistae, SS. Petri & Pauli, reliquorumque duodecim Apostolorum, S. Stephani protomartyris, SS. Innocentium, S. Laurentij (quae omnia dictis etiam locis referuntur) S. Siluestri, quod itidem.

4. S. Iosephi, & S. Annae: Deiparae respectiuè sponsi, & genitricis. sed horum in d. locis non est mentio. diploma Vrbani inducit.

5. Omnium Sanctorum: iuxta d. canones, & vnius ex principalioribus patronis in quocumque regno, seu prouincia; & alterius principalioris in quacumque ciuitate, oppido, vel pago, vbi hos patronos haberi, & venerari contigerit. quod itidem non habetur in d. locis; nisi sub ea generalitate festiuitatum, *quas singuli*, inquit d. c. t. *dist. 3. de consecrat. Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudauerint*: seu, vt d. c. fin. *Episcopi in suu dioecesibus cum clero & populo duxerint solemniter venerandas*: quarum vtique prima causa congruum est vt sit patronorum. Quae clausula, *vbi hos venerari contigerit*, à contrario sensu infert, vbi iam antè venerari non contigit, non indici praeceptum.

5. Alia non sunt ex praecepto seruanda.

6. Ad reliquorum verò dierum *obseruantiam nequaquam*, inquit Vrbanus, *ex praecepto teneri decernimus, & declaramus*: quos hactenus siue in vniuersa Ecclesia, seu in quauis natione, prouincia, dioecesi, aut loco quocumque siue ex praecepto, siue ex consuetudine, siue ex deuotione Christi fideles tanquam festiuos celebrarint. derogatque contrariis quibuscumque.

6. Ne Ordina-

7. Ordinarios monet, vt, ad Ecclesiasticam vbique aequalitatem, de caetero perpetuis futuris temporibus, ab indictione nouorum festorum studeant abstinere. eoque moderatur, quod in dictis supra locis canones antiqui permiserant Episcopo, & retulerat Concilium Trid. *s. 25. de regul. c. 12. in verbu; dies etiam festi, quos in dioecesi sua seruandos idem Episcopus praeceperit, ab exemptis omnibus etiam regularibus seruentur.* [rij noua festa indicent.]

7. Relaxatio non concedenda, nisi in forma canonum.

8. Monet etiam Ordinarios, vt formam canonum seruent, in concedendis licentiis laborandi diebus festis: easque non nisi gratis, liberè, & sine vllo prorsus pretio, aut pacto, directè vel indirectè concedantur. vt per hoc ferè cesset quod in Synodo *prima prouinciali Mechliniensi de festis, c. 2.* decretum fuit, vt Episcopis in illis festis, quae minùs celebria sunt, ad populi commoditatem liceret aliquid pro sua discretione relaxare: vtpotè cùm minùs celebria ferè iam per Vrbanum sint sublata.

8. Quae illa?

Forma canonum *in c. licet. X. de fer.* necessitatem exigit, seu, *vt glossa & DD. ibidem.* pietatem: & maiores anni solemnitates excipit: & porrò vt de lucro Ecclesiis circumpositis, & Christi pauperibus congrua fiat portio.

Quoad vlteriorem monitionem Ordinariorum, rectiùs incommoda, quae vitari voluit, declinantur, cùm per ordinationes Episcopales, quod pro cuiusque loci necessitate permittendum est, edicitur; quàm cùm ad preces, & casus singulares licentiae conceduntur. quamquam & interdum necessariae sint, cùm non omnia lege comprehendi possint. Sed & Zerola *in prax. p. 1. v. festa. Quaest. in sum. v. dies festi* referunt constitutiones Pontificum, & Cardinalium Conc. Trid. Interp. quae super festorum celebratione editae fuerunt. *tetigimus in Iur. Pont. nou. anal. de fer. is.*

9. Circa iudicialia nihil mutatum.

9. Non intendere se declarat Vrbanus dies feriatos circa iudicialia in aliquo immutare: sed in eodem statu relinquere. scilicet vt nec processus, nec sententia etiam partibus consentientibus talibus diebus lata valeat. *iuxta d. c. fin.*

10. Publicatio iniungitur.

10. Mandat omnibus Ordinariis, vt in dioecesibus suis haec publicent, & ad vnguem obseruari faciant: vt, quantum per *motum* Pontificis sunt subleuati, numero festorum imminuto, tantò diligentiùs quae supersunt venerentur; ad diuina officia attendentes, non ad otia, vanitates, & vitia abutantur. *iuxta c. irreligiosa. dist. 3. de consec.*

11. Quid dicendum vbi publicatio non fit?

Quid de his dicendum ante publicationem prouincialem? vt dies, quorum obligatio ex praecepto est abrogata, post publicationem Romae factam desierint obligare *secundùm ea quae diximus in consult. can. de cognat. spirit. cons. 2.* quoad alios nouiter inductos, vt non obligent ante publicationem in prouincia faciendam, praesertim vel ignorantes, vel Episcopis nondum publicantibus seu receptionem vrgentibus, etiam scientes. *secundùm ea quae diximus ibid.* dum interim credi possunt iustam habere differendi causam, seu quod difficultates motas retulerint, supplicauerintque *iuxta c. si quando X. de rescript.* seu aliàs. vt referre vi- sum

ſum eſt quibuſdam Epiſcopis de feſto S. Silueſtri, quod hic nunquam à populo receptum fuit.

De ordine cognitionum.

RESPONSVM I.

De exemptione antè cognoſcendum quàm de crimine inobedientiæ, & infractæ clauſuræ.

1. Præiudiciales quæſtiones priùs cognoſcendæ ſunt.

EX vago rumore qui certò quid ſtatuunt apud ſe, temerè iudicant. etſi multorum illud ſit vitium. *Antequam ſcruteris, ne reprehendas. eccli.* 11. eiuſmodi à mulsis præiudicium patiuntur regulares monaſterij T. examinandæ ſunt igitur quæſtiones præiudiciales antè, quas mouent. *l. ſi crimen.* 3. *l. ſi res tuas.* 6. *C. de ord. cognit.* vbi ſi crimen infertur ei, qui ſe ingenuum dicit; antè liberalis cauſa ſuo ordine agi debet. quoniam neceſſe eſt antè ſciri vtrùm in liberam, an in ancillam conſtitui oporteat iudicium. *ita d. l.* 3. ita & de ſtatu procedit quæſtio, ante crimen rerum amotarum. vt ſi pronuntiatio fiat pro libertate; tum demum damni dati, & rerum amotarum procedere poſſit, adhibita probatione, condemnatio: ſi verò ſecùs; quæſtio rerum amotarum euaneſcit. itaque antequam de inobedientia ſtatuatur, cognitio ſtatus, ſeu exemptionis præmittenda eſt.

2. Eoque priùs de exemptione quã inobedientia.

quod ſi pro illa pronuntietur in totum vel in partem; quæſtio inobedientiæ euaneſcit ex toto, vel ex parte. idem dicendum de quæſtione introitæ clauſuræ; quantum ad licentiam ſuperioris attinet, ſi quidem, ſi Confeſſor generalis prælatus eſt, adeoque ad eum, vt alios ſuperiores, ſpectat

3. Aut infractæ clauſuræ?

conceſſio facultatis ingrediendi; quoad licentiam euaneſcit quæſtio. cum exemptis ſufficiat ſuperioris regularis licentia; nec requiratur recurſus ad Papam; nec ſufficiat ad Ordinarium. quoad cauſam ingreſſus verò, quæſtio facti eſt: probatione ergo opus eſt. rurſus quoad abſolutiones, & ſacramentorum adminiſtrationes;

4. Aliſve id genus.

ſi exempti ſint; ſi interdici non poſſint; ſi forma iuris, & ordo iudicij ſeruatus non eſt; ſi concidit interdictum; euaneſcunt illius effectus. non enim præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. *c. non præſtat. de reg. iur. in 6.* vides quot incurrant præiudiciales quæſtiones, quas excuti oporteat, antequam decidi queat, an crimina hæc, quæ inſinuantur tacitè; an acta ſint iure permittente? quamdiu autem hæc in pendenti ſunt, *neminem ex arbitrio ſuſpicionis iudicare licet; ſed ex lege Dei,* inquit Auguſtinus, *c. multi.* 2. *q.* 1. *ſecundùm ordinem Eccleſiæ, ſiue vltrò confeſſum, ſiue accuſatum & conuictum.* inobedientiæ ergo, ſacrilegia, clauſtrorum violationes hæc vocitentur: *ſi nominatio,* inquit, *ſola ſufficiat; multi damnandi ſunt innocentes: quia ſæpè falsò in quoquam crimina nominantur.* Rectè Greg. *c. ſi quid.* 15. *q.* 7. *ſi quid de quocumque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iuſtè poſſit offendere; facilè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita: ſed præſentibus ſenioribus Eccleſiæ tuæ diligenter eſt veritas perſcrutanda: & tunc, ſi qualitas rei popoſcerit, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis. ſimile eſt c. Deus.* 2. *q.* 1. *Vide quæ diximus ſuprà de maior. & obed. Reſp.* 1. *§.* 1.

RESPONSVM II.

Quæſtionem profeſſionis terminandam ante petitionem hæreditatis.

1. Cur hanc illa præcedat?

REctè Honorius III. *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Ludouico Regi Francorum ſcripſit, antequam natalium cauſa terminata eſſet, dependentem ex illa ſucceſſionis cauſam incipere, nihil aliud eſſe; quàm diuerſis proceſſibus intricare negotium, & confuſione quadam iudicij ordinem perturbare. idem ſatis traditur *in l.* 1. 2. 3. 4. 5. *C. de ord. cognit. l.* 2. *C. de ord. iudic.* & vt quæſtio ſtatus præcedere debeat quæſtionem hæreditatis; quippè quæ dependeat ex illa, vt hîc. & quamuis *ex l.* 1. *C. de ord. Iudic.* Iudex quæſtionis hæreditatis, incidenter poſſit cognoſcere de quæſtione ſtatus, de qua non poſſet principaliter; non idem tamen eſt in cauſis ſpiritualibus, vt eſt matrimonij, & voti, ſeu diuortij carnalis, & ſpiritualis.

2. A Iudice Eccleſiaſtico etiam incidentalis quæſtio ſpiritualis cognoſcenda, non à laico.

(quorum æquiparationem multis iuris textibus probat, argumentumque ab vno ad aliud iure procedere Euerard. *in loc. legal. à matrimonio carnali ad ſpirituale. & in loc. à matrimonio ſpirituali ad carnale*) ſed harum deciſio ad iudicium Eccleſiæ pertinet. *can.* 12. *ſ.* 24. *de ſacr. matr. Concil. Trid.* Ideoque ea à Iudice ſæculari eſt exſpectanda. *d. c. tuam. c. lator. X. qui fil. ſint legit.* & in Concordatis Brabantiæ cum Epiſcopo Leodienſi 1541. *§. quoad fœdus matrimonij* conuentum eſt; ſi quæſtio fœderis matrimonialis (carnalis vtique vel ſpiritualis) inciderit coram Iudice ſæculari; is debebit *ſuperſedere,* inquiunt, *& hunc articulum tanquam ſpiritualem ad Iudicem Eccleſiaſticum, per eum ante anni ſpatium determinandum remittere.* eius rei neglectus graues expenſas ſæpè litigatoribus parit. adeoque huiuſmodi intricationum iniuſtarumque expenſarum rationem haberi vult *c. fin. X. de reſcript.*

3. Nec principalis cauſa ſed & acceſſoria. qualeſ hîc plures.

Sicut autem de principali cauſa ſpirituali Iudex ſæcularis cognoſcere non poteſt; ita neque de acceſſoria. cùm acceſſorium ſequatur naturam ſui principalis. *c. acceſſorium. de reg. iur. in 6.* & ſpecialiter in iudiciariis. *c. ſi ſuper.* 9. *X. de off. deleg. c.* 5. *ibid,* ideoque hîc ad Iudicem ſæcularem trahi non poteſt illa cognitio an vlteriùs appellatum, an intra decendium, aut aliàs ritè appellatum ſit. *c. Romana. §.* 1. *de appell. in 6.*

in 6. an, qui id omiſit, reſtitui poſſit aduerſus fatolia; an ſententia tranſierit in rem iudicatam; an nullitati ſubiecta ſententia ſit; an in cauſa matrimoniali ſententia tranſeat in rem iudicatam; an perpetuò veritas demonſtrari poſſit. *ex c. lator. de ſentent. & re iudic. c. conſanguinei c. tenor. eod. c. fraternitatis. X de frig. & malefic.* an ſine appellatione per officium iudicis, viam querelæ, nouæ actionis, ſeu receptionis nouarum probationum, ſeu aliàs poſt tres etiam conformes ſententias; ſeu rem quæ in alio cauſarum genere habetur pro iudicata; ſeu aliàs redintegrari cauſa poſſit. *de quibus Sanchez. de matr. l. 7. d. 100. tetigimus ſuprà de his qua VI. n. 1.*

Et propterea optimè Concilium Brabantiæ pridem decidit non ſubiici hîc reſcriptum caſſationi, quatenus tantùm concernit cauſam appellationis; validitatis, vel inualiditatis profeſſionum; ſed eam remiſit coram ſuis iudicibus agitandam.

Neque attendit allegationem litis pendentiæ, & quod quædam allegarentur in Concilio, quæ eadem & coram iudice Eccleſiaſtico: quia non ſatis eſt quod inter eaſdem perſonas quædam proponantur, aut allegentur; ſed etiam ad eoſdem fines dici debent; & vt media ad eandem petitionem, ſiue concluſionem. *l. 11. 12. 13. D. de except. rei iud.* quæ verò identitas requiritur, vt competat exceptio rei iudicatæ; eadem requiritur, vt competat exceptio litiſpendentiæ: *Iaſon. in l. nulli. n. 3. verſ. ſed adde etiam. C. de Iudic.*

4. Vt minimè ob acceſſoriorum tractationem huiuſmodi caſſationi locus eſſe poſſit.

Et quamuis hæc quæſtio, an appellatum ſit; facti ſit; & ſic tractari poſſe videatur in Concilio; tamen quod tractari antè cœperit coram Eccleſiaſtico; non tribuit materiam caſſationis. quia cùm tributum eſt illi iudicium de re ſpirituali, etiam conceſſa eſt cognitio omnium ad illud neceſſariorum, per quæ veniendum eſt ad illud. *l. 2. D. de iuriſdict. omn. Iud. c. quo iure. d. 8. l. oratio D. de ſponſal. c. tua. de procur. c. translato. X. de conſtitut. c. acceſſorium de reg. iur. in 6. & quæ ibi tradunt DD. etiam in iudiciariis.*

Idque ſpeciatim deciſum eſt in materia appellationis *in c. romana. §. 1. & 2. de appellat. in 6. c. præterea de off. deleg. c. prudentiam in fin. eod. in verb. eandem iuriſdictionem quam in principali, in acceſſorio exercebunt; c. 1. eod. l. cum principalis. D. de reg. iur. in 6. c. dilectis X. de appellat. verb. non ſolùm principale negotium, ſed acceſſorium etiam ad noſtrum referebatur examen. c. ſolicitudinem. §. nos. X. eod.*

5. Neque cauſæ continentia diuidi poſſit.

Nec tantùm ea obtinent ob communem cauſæ continentiam; quæ diuidi non debeat per *l. nulli. C. de iudic.* connexitatis, & coniunctionis; *de qua ampl è Menoch. in arbitr. q. 45. & caſ. 95.* vt quæ conueniunt principali, conueniant etiam connexo; *per Scribentes quos copiosè citat, & præſertim ad clem. diſpendioſam. de iudic. & nuncupatim Sabarell. ibid. q. 36.* vt qui Iudex eſt in principali, ſit etiam in connexo, coniuncto, & dependenti.

Similiter quæſtio ſub vel obreptionis etiam iure claro deciſa eſt ſpectare ad Iudicem, cui directum eſt reſcriptum, quod illius vitij arguitur. *c. ſuper. X. de reſcript. in verb. delegatus poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides: & infr. partibus ad ſuam præſentiam conuocatis de precum qualitate cognoſcat. c. 1. Vt lit. non conteſt. in 6.*

Neque quæſtio ſub vel obreptionis ad alium iudicē trahi.

Vt fruſtrà reſcriptum in Concilio, & in ordine ad obtinendam caſſationem, de ſubreptione oppugnetur. cùm & clauſulam habeat cognoſcendi, reſtituendi &c. *prout fuerit iuris*; nec quidquam prætenditur aduerſus iuriſdictionem Principis mediatam vel immediatam, illiuſque iura regia, aut patriæ priuilegia: quibus dumtaxat tuendis vſus immemorialis hîc caſſationes inuenit: & quæſtio ſubreptionis coram Eccleſiaſtico tantùm excutitur, vt videat an ſua ſit iuriſdictio. quod omni Iudici æſtimandum defert lex ſi quis. 5. *D. de iudic.* ſed maximè quando huiuſmodi connexa ſunt talia, vt vnum neceſſariò ſit antecedens, alterum conſequens; vnum ex altero deſcendat, atque dependeat; vnum ſit alterius finis atque perfectio; aut ſine alio ſtare non poſſit. *Menoch. d. q. 45. & caſ. 95. n. 5. 6. 7. 8. 15. 16.* 6.

Nec caſſationi cauſam dare, quæ hîc non eò fine olim inuenta:

Qua in re etiam deciſum eſt *in c. ſtatutum de reſcript. in 6. §. cum autem actor.* quod vbi partes ſunt diuerſarum diœceſium, Iudex non ſit impetrandus in diœceſi rei; item quod computatio dietarum facienda ſit non à loco domicilij ſed à fine diœceſis. prout item ſtylus eſt hodiè notorius, quod in omnibus reſcriptis ponatur clauſula derogatoria conſtitutionis Bonifacij VIII. de vna; & Concilij generalis de duabus dietis; dummodo non vltra tres quis in ius trahatur. derogandi poteſtatem Pontifici competere, nemo dubitare poteſt: & priuilegia hîc nulla aduerſantur. cauſæ etiam matrimoniales per immemorialem curiæ ſtylum exemptæ ſunt à d. c. ſtatutum: vt teſtatur *Ioannes Andrea ibid.* ideò quia non ſolent committi niſi Epiſcopis; adeoque extra diœceſim, cùm Ordinarius ſemel pronuntiauit. & ſuper eadem conſuetudine multa iura citat. & porrò Concilium Trident. *ſ. 24. c. 20. § ad hac* cauſas matrimoniales Ordinariorum iudiciis terminandas decernit. etſi propriè loquatur de prima inſtantia. 7.

Nec quæſtio dietarũ nec quomodo computandæ illæ.

8. Nec dum priuilegiis patriis aduerſatur.

9. Nec in matrimonialibus cauſis.

Nec migratio Appellatæ turbare potuit iudicia benè inchoata. *c. gratum, c. relatum. X. de off. Deleg. Clemen. 2. vt lite pend.* 10.

Nec migratio.

Nec coram Ordinario redintegrari cauſa debet, tanquam ſit noua inſtantia; cùm ſemel coram illo præceſſit prima cognitio. quia Concil. Trident. *ſ. 24. c. 20.* primam tantùm inſtantiam, non quamcumque nouam coram illo inſtitui iubet, & quoties appellatur nouaturque Iudex, noua inſtantia eſt.

An autem appellatum ſit, cognoſcere debet Iudex cui directum eſt reſcriptum: hîc inſtructiuè ſufficit confeſſio appellatæ in inſtrumento tranſactionis facta. neque ſimplicitas, quæ allegatur, poteſt contrariam præſumptionem facere, quia veritatis eſt amica ſimplicitas. *c. 34. X. de iureiur.* dum illam iuuat, quod 11.

Nec interiectæ appellationis negatio.

12. dicitur in *d.c.Romana.in fin.princip.* vt Iudices
Quæ delegationes præcedere debet:
superiores non tantùm citare, sed nec aliis
committere causam appellationis possint, nisi
constet ad eos prouocatum esse: & quidem
causam etiam probabilem esse expressam, si ante
definitiuam appellatum sit.

Idemque decretum per reg.37. cancell. Romanæ; vt non aliter admittantur appellationes; & per Sanctionem Clementis VIII. 16. Oct.1600. *quam refert Quarant. in sum.Bullar. in verb. Archiepiscopi authoritas.*

13. Cùm ergo sit iuris, præsumptio generalis,
Ecque præcessisse præsumitur.
quod actus ille præsumatur præcessisse, qui de
iure præcedere debet: *vt pulchrè Menoch. præsumpt. lib.6. præs.7. vbi nu.8.huc etiam pertinet,* inquit, *quod respondit Paris. in consil.106.n. 17. lib.4. cùm dixit in iudicio præsumi præcessisse appellationem à sententia, deinde secutam esse causæ commissionem. idemq́; respondit Ripa in d.c.5.n.2. præs.95. n.6.* sequitur hîc præsumendum Romæ constitisse de appellatione, antequam datum sit rescriptum.

14. Sed neque hæc quæstió facti, an appella-
Neque decisoria est quæstionis principalis.
tum sit, decisoria hîc est quæstionis spiritualis,
vt illa ex integro cesset. manet enim quæstio
commissæ restitutionis in integrum, quatenus
15. iuris, aduersus fatalia, etiam interponendæ
Manente quæstione restitutionis:
appellationis, seu probandi interpositam fuisse,
& quæcumque præiudicialia.

Manet imploratio officij Iudicis: *iuxta c.*
16. *oblata. X. de appellat. vers. superior quoque Iudex*
Imploratione officij:
potest, & debet ipse neutro prosequente appellationem, occurrere, vt periculum cuitetur. &c. c.3.X. de clandest.despons.

Manet via simplicis querelæ & nullitatis,
17. cùm Ordinarius solus pronunciauit super nul-
Via simplicis querelæ
litate professionis in ordine exempto. cùm
Concilium *Trident.s.25.c.19.de regul.*in huiusmodi nullitatibus decidendis exigat etiam interuentum Superioris regularis *coram superiore suo,* inquit Trident.*& ordinario.* adeoque subsit hic nullitas insanabilis. defectus vtique iu-
18. risdictionis. quam nec tollit const. Clement.
Vnius ex tribus reseruatis.
VIII. *incip.litium,* & duobus coniunctim delegatis vnus separatim procedens nihil agit. *c. prudentiam. X.de off.deleg.*

Adeoque *vt Barbosa in Collect. DD. ad d.c.n.*
23.*referat ex Riccio* decisum, si solus superior
19. pronunciauerit, sententiam irritam esse; abso-
Cùm in decisione nullitatis defectus hîc fuerit iurisdictionis.
lutumque ad monasterium reuocandum; & à
pari argumentantur, cùm Concilium vtrum-
que æquè expostulet, eandem nullitatem æ-
què subfuturam, si solus pronunciauerit Or-
dinarius; saltem in ordine exempto. quam-
quam enim in non exemptis Ordinarius ple-
20. niorem habere iurisdictionem videatur; tum
Pronunciãte solo ordinario in exempto.
ex iure communi; tum Tridentino; *arg.s.24.*
c.20. §. adhæc. vbi causæ matrimoniales (spirituales, vt carnales) reseruantur Ordinariis; tamen Trid.*d.c.19.*vtrumque coniungit, ordinarium & superiorem suum, inquit; id est regularem: & fortè exempti Ordinis significat. nam non exempti suus est superior etiam Ordinarius; nisi superior intelligendus sit ipsius monasterij, non religionis: vt post Sell. decisum ait Barbos. *in coll.DD.ad Conc.Trid.ad d.c.10.n.23.* tum enim diuersus semper erit siue Ordo sit exemptus siue non. sed exemptorum, præsertim monialium, prouinciales ferè, solent hîc interuenire. & verò in exemptis Ordinarius non itidem potest solus procedere, tanquam in quos non habeat iurisdictionem: nisi d.c.9.delegatam. nam quemadmodum per nouitiatum quis eximitur à iurisdictione sæculari, censetur de familia religiosa, gaudet ordinis priuilegiis; *Diana & quos citat p.1.tr.2.r.38.p.3.c.1.r.33.34.* sic consequenter etiam per nouitiatum, ac maximè professionem, quamuis aliquo ex capite irritam, in religione exempta factam eximitur quis à iurisdictione ordinaria Ecclesiastica. etsi iustè tamen Tridentinum etiam Ordinarium interuenire voluit. quod in ea quæstione status disputetur de libertate, aut vinculo matrimonij spiritualis: vetus libertas respicit Ordinarium: vinculum voti superiorem Ordinis: competenter ergo vtrumque coniunxit Concilium, & in re tam seria vtriusque simul iuncti industriam, circumspectionem, & prudentiam requisiuit in eo decreto. quod vbi, vt sonat, obseruandum fuit, si quis anteà habitum sponte deposuerit, nullatenus ad allegandam quamcumque causam admittitur, sed ad monasterium redire cogitur. *d.c.19.* quæ an in hac exempti monasterij quæstione non obtineant, definiri non potest per hanc quæstionem facti, an appellatum sit.

Sed hæc omnia discutienda erunt coram Iudice Ecclesiastico. eoque magis quod rescriptum, de quo controuertitur, impetratum
fuerit, causaque instituta dum appellata ad-
huc esset in viuis; obtineretque imprimis ad-
huc ratio periculi de quo d.c.oblatæ.*d.c.3.X.*
de clandest. despons. atque in decisione negotio- 21.
rum, causarum & litium semper spectanda sint
Primordium institutæ actionis considerandum.
rerum primordia. *l. si donata. §. sponsus. D. de donat. inter vir. & vxor. l.si filius. D. de lib. & posth. Tuscus V. principium attendi debet. conc.* 703.

Vt non tantùm ratio non sit cassationis hîc 22.
Vt nõ tantũ absit omnis causa cassationis, sed neque laicæ cognitionis causa esse possit.
alicuius, aut causam coram Iudice sæculari trahendi; sed & inutiliter coram eo tractaretur quæstio facti, an appellatum sit; cùm ea decisionem causæ spirituali principali non adferat.

De exceptionibus.

RESPONSVM I.

De recusatione Iudicis.

1.
Recusationis causa nõ est reiicere appellationes vbi ius ita decreuit, aut aliàs rescripti formã seruare.

NOn ideo potest quis recusari, quod formam rescripti seruauerit. *c nonis.43.§.de suspicionis. X. de appellat.* quia & fines mandati ei seruandi sunt: nec subterfugere potest illud, nisi grauissimè arguendus *c. 21. §. adjci. de off. deleg.*

deleg. c. scifcitatus X de rescript. eoque nec recusari quis potest, quod in causa, in qua ius vetat appellationes, aut inhibitiones curari, illas neglexerit; *c. super eo. 12. X. de appell.* canonibus obediuerit magis; vt maiorum mandatis. *c. dilect. X. de temp. Ordin. c. qui resistit. 11. q. 3.* alioquin frustrà condantur canones, si obseruare illos iusta fuerit causa recusationis; si mandati rescriptíve fines diligenter obseruare; si Concilij Trid. à merè interlocutoria vetantis appellationem admitti, decreta sequi in culpam trahi possit; aut ad probationem affectatæ causæ. æquiùs omninò censuit Innocentius III. *in d. c. nouit. 43. X. de appell.* Iudicem etiam meritò suspectum, tamen recusari non potuisse, dum formulam litterarum seruat. *de suspicionis autem obiectu*, inquit, *licet meritò eum tibi suspectum credamus, non tamen, etsi fuisset, propter appellationem interpositam ab eo, desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potiùs præcepto processit.*

2\. An qui in vna causa quem condemnauit, ideo in alia recusari possit?

2\. Quod verò allegatur c. ad hæc. 6. *& c. propositus. X. de appellat.* quod qui in vna causa appellauit, in alia possit eundem Iudicem vitare, tanquam suspectum; valde rigidè est exaudiendum: ob legem *vnic. D. apud eum à quo appellatur, alia in causa agere compellendum. nec vtetur*, inquit Vlpianus, *hoc prætextu, quasi apud offensum Iudicem non debeat experiri; cum denuò possit prouocare.* vt grauia debeant elucere indicia animi inimici, antequam à regula d. l. vnic. recedatur. dicitur quidem naturale esse inimicorum Iudicium velle refugere. *c. quod suspecti. 3. q. 5.* at Viuianus *in Rational. ad d. c. 6.* suspicionem ait fundari, non super grauamine; sed inimico Iudicis animo: *per c. cum super. de off. deleg.* appellationem autem super grauamine. *c. suggestum. eod.* vt quamuis grauamen aliàs illatum non tollat in alia causa iurisdictionem; *d. c. 6. d. l. vn.* etsi ingerat aliquam præsumptionem: *c. scribam. de præsump.* non tamen vt mox qui grauauit in vnâ, in alia censeatur grauasse. *c. pastor. X. de appell. l. Papin. D. de minorib.* vt cum sale intelligendus sit Francus, & Imola *in d. c. 6. & alij*; quod sola appellatio in alia lite sufficiat pro causa recusationis: & satiùs dixerit Ioan. Andreæ causam grauaminis coram arbitris probandam, ad effectum remotionis: sed indicia animi inimici alia insuper, & grauia apparere oportere: tunc enim ratio d. l. vnic. quod possit denuò prouocare, non ita est efficax: cùm vehemens tum sit imposterum grauandi præsumptio. & satiùs sit imminentem ictum auertere; quàm post vulnus medelam adferre. *l. fin. C. in quib. caus. in integ. rest.*

3\. In eadem causa qui interlocutoriâ aduersus aliquẽ tulit, non ideo recusari hodiè potest.

3\. Et verò hæc ita omnia; cùm in diuersis causis illatum grauamen allegatur: cæterùm cùm in eâdem causâ, id est ex interlocutoriis sententiis grauamen obtenditur, non idem nunc obtinet. obstante c. 20. *s. 24. Conc. Trid.* at hîc grauamen non aliud allegatum fuit; quàm circa gesta aut decreta in hac causa attentatorum: quæ summariissima est; & sententia attentatorum reuocatoria merè interlocutoria. *vt demonstrabimus infr. de appell. r. 2. 3.*

4\. Deferens tamen recusationi iurisdictionem abdicat.

4\. Detulit nihilominus delegatus recusationi, ne vel vmbram inordinati processus præberet ea exceptione, quamuis friuola, neglecta. *iuxta c. de petit. X. de accusat. honor est homini, qui separat se à contentionibus. Prouerb. 20.* quamuis & in litis principio id proponi debuisset. *c. inter. X. de re Iud.* & remisit non ad arbitros; sed, vt oportuit *c. si contra de off. deleg. in 6.* ad coniudices. dimissamque semel iurisdictionem noluit resumere. *iuxta r. signif. de off. deleg.* vt, quamuis locus foret; opus non fuerit arbitris; super cognitione causæ. *Molina de Iust. & Iur. tom. 5. tract. 5. de iurisd. disput. 23. n. 8. facit gl. in c. 1. de except. verb. siue confess.* ad exemplum illius qui appellationi defert, etiam iniustæ. *c. cum appellat. de appell. in 6.* quæ omnia magis arguunt delegatum causam non affectasse retinere; quam iure obstrictus fuerit suscipere: *d. §. aduci.* & formam sequi rescripti: *ibidem in fin.* & attentata imprimis & ante omnia reuocare, & non obstante appellatione, aut inhibitione in integrum restituere. *c. non solùm. de appell. in 6.*

5\. Ad coniudices, non arbitros causam remittit.

De Iureiurando.

RESPONSVM I.

Rectè reo impositum iuramentum aduersus quem non probatum satis, sed aliqua præsumptio est.

1\. Actore non probante quando reus nõ simpliciter absolui, sed iureiurãdo onerari possit?

1\. APpellatum est à Iudice; qui reo iusiurandum imposuit, negat actricem semiplenè, aut satis probasse; vt ille huiusmodi onere grauari posset: quin potiùs censendum sit illa non probante, se fuisse absoluendum. *l. qui accusare. C. de eden. r. vlt. §. sanè. X. de iureiurand.* sicut ex aduerso, dum actor plenè probauit, si iurare insuper cogatur; grauari censetur. adeò vt consuetudo contraria sit reprobata *r. 2. X. de probat.* eamque ob causam non immeritò disputari à DD. an, quando actor nihil probauit, deferre reo iuramentum possit, & ille iurare teneatur, aut referre? & quamquam communiùs id obtinuit, ob legem *tutor. D. de iureiurand. omnibus*, inquit, *probationibus aliis deficientibus iusiurandum deferens audiendus est. l. vlt. C. de fideicommiss. l. generaliter. C. de reb. credit.* vbi in litis principio, cùm nihil probatum esse potest, deferri potest iuramentum: quoniam *manifestæ turpitudinis sit, nolle iurare, vel iuramentum referre*; nihilominus iudicem eodem loco non esse, qui reum cùm probatum nihil est, debere absoluere: cùm plenè; condemnare: cùm semiplenè actori deferre; si persona sit legalis, & aliàs requisita concurrant.

Enimuerò *maximum*, inquit Caius, *in l. 1. D. de iureiurand. remedium expediendarum litium*

in vsum

in vsum venit iurisiurandi religio. idemque *in. l. 31. solent*, inquit, *sæpè Iudices in dubiis causis exacto iuramento iudicare.* & lex 3. *C. eod. existente inopia*, inquit, *probationum, per iudicem iureiurando causâ cognitâ res decidi oportet.* & d. lex generaliter *C. eod.* tam in Iudice, quàm in parte loquitur. & d. c. 2. *X. de probat.* illud suffragium admittit, *cùm alia*, inquit, *legitimæ probationes desunt.* Sed illud in quæstionem vocatum est, cui, & quando, deferendum sit iuramentum? quàm tractant gloss. *in d. l. 3. & DD. in d. locis, & Busius in Commentat. ad Pandect. ad d. l. 31.* vbi etiam refutat Donelli & Duareni opinionem: qui causas tum demum dubias intelligunt, cùm pares vtrimque sunt probationes: & ob imperfectam probationem iuramentum negant deferri. sed claro iure decisum est ob inopiam probationum deferri iuramentum: idque citatæ leges euincunt: atque non in parte tantùm; sed & in Iudice exprimunt: quem etiam cognitâ causâ id facere dicit d. l. 3. exacto iuramento solere; d. l. 31. remedium expediendarum litium; d. l. 1. (expedit autem Iudex) & clarissimis terminis d. l. generaliter.

2\. Cum aliqua Præsumptione grauatur.

Sed super omnia eminet d. §. sanè. vbi postquam dictum, si actor omninò nihil præstiterit, reum absoluendum esse; *præsumptione verò*, inquit, *faciente pro illo, reò deferri potest ad ostendendam suam innocentiam iuramentum.* eamque præsumptionem arbitrariam facit Menoch. *l. 1. præsumpt. q. 77. num. 15.* & manifestè idem §. sanè. *in verb. nisi Iudex*, inquit, *inspectis personarum, & causæ circumstantiis, illud actori videat deferendum.*

Cæterùm ex iis, quæ latè in actis deducta sunt, satis patet nos esse in casu d. versiculi *præsumptione verò* atque ita rectè Iudicem reo iuramentum imposuisse, eoque eius sententiam, cùm iuramenti delatio iusta sit, esse confirmandam. *d. l. generaliter. §. sed iuramento. vers. ipse autem.*

3\. An si nolit tûc præstare, actori deferri possit?

Rectè etiam, si Reus iuramentum non præstiterit; actrici detulit. quippè manifesta ea turpitudo auget actricis probationem. cùm enim fortis accedit præsumptio semiplenæ probationi; deferri potest iuramentum in hac materia. *Panorm. in c. mulier. X. de iureiur.* quin etsi, quemadmodum qui parte aut Iudice non deferente iurat, sibi dumtaxat iurat; *l. 3. D. de Iureiur.* ita suspectus videri solet, qui sponte iurare offert: eo argumento quo testis suspectus est, qui non coactus, sed sponte ad testimonium prosilit: *Auth. rogati. C. de testib.* tamen ad effectum probationum imploratio tantùm iudicis illa oblatio iurisiurandi videtur: qui despiciat *iuxta d. §. sanè*, personarum & causarum circumstantias.

4\. An offerens iuramentum ideo reiiciendus sit?

Quæ adeò Bartholo, aliisque quibusdam necessaria est visa; vt negarint parti non petenti à Iudice deferendum esse iuramentum. *vid. Bus. vbi sup. num. 14.* quod inter litigantes mercenarium sit illius officium: quod impendere non debeat non requisitus. sed verius est, & Panormitano & Butrio probatum, etiam non requisitum deferre posse, ac debere. *per ea quæ suprà diximus ex d. l. 1. d. l. 31. D. de iureiur. l. 3. l. general. C. eod. c. vlt. X. eod.*

Idque eo magis dicendum est, quod sæpè partes præ fiducia nimia suarum probationum, dum eas credunt in altiori gradu esse, quàm sint; delationem iuramenti petere negligant; nec ob id tamen æquum sit, suo illas iure frustrari.

Ideoque Iudex, à quo hîc est prouocatum, iuramentum etiam nemine petente rectè reo detulit, cùm actrix promissiones nec plenè, nec semiplenè satis probauerat: sed ita tamen, vt pro illa surgeret præsumptio aliqua, iuxta illa quæ diximus, quæ tamen non ascenderet ad gradum semiplenæ probationis, vt ipsi actrici non posset deferri; sed reum in suspicionem vocaret: ad quam eluendam rectè Iudex à quo *iuxta d. §. sanè.* reo iniunxit iuramentum. 5. Etiã nemine petente Iudex rectè defert iuramentum.

Cùm porrò in a. instantia actrix propugnet sententiam illius Iudicis, eo ipso satis etiam nunc censenda est ad huiusmodi delationem faciendam, confirmandámve officium Iudicis Implorasse, vt nihil obstare possit, quo minùs ea sententia à Iudice appellationis approbetur: præsertim cùm Iudex molliùs reum tractauerit, grauando actricem, in casum recusationis rei iuramenti iniunctione. poterat enim simpliciter recusantem habere pro conuicto, & damnare definitiuè.

De Testibus.

RESPONSVM I.

Singulares an fidem faciant?

IN ore duorum aut trium testium lex sacra iussit stare omne verbum. *c. in omni. de testib.* & licet quædam *sint causæ, quæ plures quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa quæ vnius testimonio, quamuis legitimo, terminetur.* ita Alexander III. *in c. licet vniuersis. X. de test. sancimus*, inquit Constantinus *in l. 8. C. de testib. vt vnius testimonium nemo iudicum in quacumque causa facilè patiatur admitti.* & nunc inquit; *manifestè sancimus vt vnius omninò testis responsio non audiatur, etiamsi præclara curiæ honore præfulgeat.* & notandum quod testem etiam præclarum nec audiri quidem lex velit. sicut & Concilium *Trid. s. 13. c. 7.* aduersus Episcopum testes nisi contestes in causa criminali recipi non permittit. proindeque vulgò dicitur testes singulares non probare. quia, *vt Bald. ad d. l. 8. vox vnius, vox nullius.* 1. Nulla causa ex vnius testimonio deciditur.

Sed illud in varias ampliationes & limitationes distractum est. vastum pelagus vocat Farinacius *in opposit. contra testes quæstione 64.* quam extendit ad numeros 323.

Is ergo *ibid. n. 146. & seqq* à regula excipit, si testes ad eumdem finem tendunt. *per. l. qui sententiam. C. de pœn.* quæ neminem capitali 2. Plures singulares ad

aut

eundem finē tendentes an probent?

aut seuera pœna condemnari permittit ; nisi sua confessione, aut certè *omnium*, inquit, *qui tormentis vel interrogationibus fuerint deditι in vnum conspirante concordanteq́, rei finem conuictus sit, & sic in obiecto flagitio deprehensus, vt vix etiam ipse ea quæ commiserit negare sufficiat.* sed magis ea lex agit de seruis per tormenta examinatis ; vt nulli discordent. agit etiam disertè de adulteriis, & homicidiis, & maleficiis : vt illud priùs, quod multis visum est, non obscuris testimoniis censeatur probatum, præsertim ad effectum criminalem.

3. Saltem in genere.

Idem *num.* 150. admittit testes singulares, cùm agitur de probanda re aliqua in genere. quamquam & enumeret interpretes, qui non admittant. & *n.* 156. non admittit ipse in criminalibus, ac rursum *n.* 225. vt quidem probent adulterium, aut stuprum in genere ; non tamen aliquod certum. quamuis & alios rigidiores citet ; verius quidem asserit probari quidem adulterium certum, si duo testes idem asserant ; si autem de diuersis hic de hesterno, ille de hodierno testentur, non probari. & *n.* 229. probari si agatur ciuiliter ad priuationem dotis; non autem criminaliter ad punitionem adulterij. vbi ex Simanca *num.* 232. subiungit somnium & chimeram esse dicere, quod ad effectum puniendi, testes singulares probent adulterium vel stuprum in genere.

4. Ad condemnationem in genere an faciant?

Ideoq́ue non admitteret ille quod tradit Faber *in Codice suo. l.* 6. *t.* 2. *de furt. def.* 5. vt singularibus testibus furtum in genere probatum habeatur, ad effectum, vt Sempronius tanquam fur condemnari debeat ad pœnam: non tamen ad rerum restitutionem : quòd hæc probationem in specie exigat ; illi in genere sufficiant. sed verò cùm pœna furti de iure sit nec manifesti dupli, manifesti quadrupli; quid duplabitur aut quadruplabitur, si simplum hac in specie probatum negetur? vt omittamus grauiorem esse causam in genere criminaliter puniri ; quàm in specie condemnari ad huius vel illius rei restitutionem.

Video tamen communiter, à practicis præsertim, recipi, vt, quando probationes imperfectæ tendunt ad eundem finem, coniungantur ; si vtraque media in suo genere sint plena; id est fama v.g. probata per plures testes ; aut in materia carnis oscula, amplexus, tactus, quæsita solitudo &c. non autem si diuersi actus singuli per vnicum dumtaxat. *Mynsingerus cent.* 2. *obs.* 100. *& obs.* 20. *cent.* 3. *obs.* 76. quia vt hîc dicit ex Baldo Mynsingerus tantum probant mille testes singulares, quantum vnus. tametsi rectiùs Couar. *var. l.* 3. *c.* 3. *nu.* 4. testium singularium multitudinem pluris æstimet. vt cum aliis coniecturis ad probationem proficiat.

5. Ad coniungendas imperfectas probationes:

Et *n.* 5. testes singulares ait sufficere ad declarandum aliquem manifestum vsurarium; quamuis non ad iudicium, & sententiam de singulari actu ferendam. ibidemq́ue legem Regiam in vsurarum materia fidem singularibus testibus tribuentem ita explicat ; vt ex ea non permittat, nisi concurrant alia argumenta, & adminicula, quem damnari : &, si plures actus interuenisse sic probentur, plenam singulorum pœnam ; v.g. pecuniam fisco addicendam infligi non admittat, sed pro moderatione æqua iudicantis.

6. Ad pœnam non singulorum actuum sed generaliter moderatam pro æquitate iudicantis?

Denique Farinacius *vbi sup. n.* 314. quamuis non plenam fidem singularibus testibus tribuat; tamen mutuam adminiculationem, magnum indicium, vehementemq́ue præsumptionem tribuit. Mynsingerus etiam *locis vbi suprà, & Menoch. de arbitrar. l.* 2. *casu* 99. *in fin.* ad arbitrium Iudicis refert, quantum ex qualitate personæ sit fidei tribuendum : dummodo non temerè contra regulam *d. legis.* 8. *C. de testib.* quid fiat.

7. Ad adminiculationem probationū;

Sed id nuncupatim ex Farinacio *vbi sup. n.* 315. *post Ruinum* expendendum est, quod ex ista præsumptione atque indicio suppleatur inhabilitas testium aliorum.

8. Ad habilitandū testes inhabiles:

Quæ omnia si applicentur causæ nostræ ciuiliter institutæ, ad diuortium & priuationem dotis; ponderandum est, quod s. sunt duo testes hospes, & vxor, pagi de V. quod B. & rea in eodem cubiculo simul pernoctauerint, vbi vnicus lectus erat pro rea & B. stratus, & duo puluinaria tanquam pro coniugibus, ostium sub noctem clausum, manè ad pulsum areæ reclusum : quando B. adhuc nudus iacuit in lecto ; rea semiuestita stetit ; & tertia testis, quæ B. adhuc decumbentem inuenit: satis censeri debet ex hospitum testimoniis ad effectum ciuilem probatum esse adulterium. sed quia sunt illi viles, nec in hospitando satis probè, & prouidè sunt versati ; dicendum est eorum habilitatem suppleri ex plurium aliorum testium assertione : præsertim illius tertiæ, quam mox diximus, & ex multitudine testium singularium, qui aiunt se ream & B. in eodem lecto aliàs vidisse pernoctantes. quin & cum K. cui accedit N. testis masculus, qui ream ait cum K. in ipso actu deprehendisse, sibique mox posteà K. adulterium tunc peractum fassum fuisse. neque singulares sunt qui vnum actum inchoatum, & alij consequentiam viderunt. *Nellus à S. Geminian. tit. de testib. n.* 187. *Salicet. in L. testium C. de testib. Immol. in L. si pater de Vulgar.*

9. Ad effectum ciuilis causæ diuortij, dotis :

Accedunt confessio etiam alterius ; qui iudicialiter citatus, copulam suam cum rea testatus est. quamuis enim de se confesso aduersus alterum non creditur omninò ; tamen indicium cum aliis facit. *Menoch. de arbitr. c.* 474. *nu.* 25. 26. 40. alius denique testatur sui inuiti attactum illius impudicum : quod corrupti animi, & adulterandi intentionis indicium facit. *Menoch. præs. l.* 6. *p.* 3. *nu.* 9. *ibid. n.* 11. *l.* 5. *p.* 41. denique quod ipse B. diurnò & nocturno tempore clauem domesticam habuerit, qua sibi portam aperiret ædium reæ, plurium omninò testium, etiam integrorum, dictis est affirmatum, clauium traditio rerum illis clausarum traditionem significat. *§. item si quis merces. inst. de rer. diuis.* accedunt & nocturnæ etiā ædium reæ frequentationes. vt Baldus scholarium frequentationem meretricis probationem facit *in l. neque natales. C. de probat.* &

10. Præsertim cum aliis indiciis, præsumptionibus &c.

deambulationes cum illis suspectis ad loca suspecta: *Menoch. præs. l. 6. p. 3. n. 8. Crauetta cons. 205. n. 24.* vnde hîc secutum arrestum, & inquisitio Iudicis loci, & cum eo compositio. *intelligitur confiteri crimen, qui pacisciтur*, inquit L. 5. D. *De his qui not. infam. l. transigere. & qua ibi not. C. de transact. Menoch. de præs. l. 5. p. 41. n. 17.* sed cùm hîc intituletur ad redimendam vexam, id quidem confessionem tollit: sed
11. Sic possunt adulteria probari. indicium non penitus aufert. his enim aliisque concurrentibus adulteria probantur. *Menoch. de præsumpt. l. 5. p. 41.*

12. Ad decernendum diuortium & dotem amittendam: Faciunt, inquam hæc 1. vt diuortium decerni possit, & infligi dotis priuatio, eáque marito addici. *Menoch. ibid. n. 31. 14.*

13. Et in foro Ecclesiastico ad pœnitentiã salutarẽ. 2. Vt in causa, non quidem capitali, sed quæ in curia Ecclesiastica instituta est, cuius finis est emendatio magis; quàm ipsa delicti vindicatio; condemnari possit: non ad ordinariam adulteri pœnam; sed salutarem; quamuis pecuniariam, similémve. *Vide Menoch. & citatos d. p. 41. n. 15.*

14. An & ad grauiores? 3. An ad talem quæ grauiorem irroget infamiam? & quidem ex testibus, quamuis aliàs idoneis, de diuersis actibus singulatim testantibus existimaui aliàs non posse religiosum incarcerari dum de actibus singuli diuersis deponerent, in eo ordine, vbi ob materiam carnis quamuis impudicorum dumtaxat tactuum incarcerari iubentur ad 80. dies, fiuntque eo ipso incapaces omnium posteà dignitatum Ordinis: quod hæc pœna infamiam secum adferat non tantùm; sed & illam incapacitatem, & ærumnas carceris; quæ ferè morti comparantur. Sed cùm in hac causa vnus adulterij actus duobus contestibus probetur, credendum est etiam pœnas pecuniâ grauiores in curiis Ecclesiasticis solitas posse infligi.

De sententia, & re iudicata.

RESPONSVM I.

Regula & priuilegia ordinis S. Saluatoris in quibusdam Regulares subjciunt Ordinario; in quibusdam eximunt: quod si ergo Ordinarius pleno iure velit visitare, ordinare, exequi; & Regulares quasi plena exemptione illum excludere:

1. Cuiq; suum tribuatur. RESponsum Christi quadrarit vtrisque: *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* & illud Apostoli; *cui tributum, tributum; cui honorem, honorem*: vt neque debitum negetur; neque plus debito petatur, odiosa est pluris petitio; & diuersis pœnis à iure coërcita. *vt tot. tit. C. & X. de plus petit.* odiosa, inquam, adeò, vt etiam officium fisci complectatur: vt si indebito tempore ab illo actiones sint propositæ, quamuis iustæ, concrementur. *l. iustus C. de iur. fisci. l. 10.* odiosa non minùs vsurpatio est iurisdictionis, vsurpanti non competentis; & iure prohibita. 2. Neque plus petatur.
adeò vt quidquid à non competenti Iudice decretum fuerit, nullius sit momenti. *tot. tit. C. si à non compet. Iud.* & extra territorium, seu supra iurisdictionem ius dicenti impunè non pareatur. *l. fin. D. de iurisdict. om. Iud.* & sic in iure optimè coniunguntur prælatio, & subiectio respectiua. *tit. de maior. & obed.* vt subditi sint subiecti præpositis, sed quique suis: quique suis dumtaxat imperent. cæterùm quoniam *vtile per inutile non vitiatur*; vbi plura capitula combinantur, quæ diuidi possint, in 3. Diuidenda capitula.
quorum altero Ordinarius iurisdictionem potest exercere, in altero non æquè; iustius, æquius est; vt regulares visitationem, ordinationémque admittant, quæ illi competat: de cætero super exemptione reuerenter excipiant. quia tot videntur esse sententiæ quot capitula: *Felin. in c. cum Ioan. X. de fid. instrum. sic* diuisio fit in *l. cum in vna. D. De appell. in c. cum tempore. X. de arbit.* vbi plura erant laudi capitula, *arbitrium*, inquit Pontifex, *decernimus obseruandum: illo dumtaxat capitulo excepto, quod contra libertatem ipsius monasterij sunt expressa. &c. in c. inter cetera. 22. q. 4.* diuiditur iuramentum concubinæ factum, de illa in vxorem ducenda; & matre, aut fratre non alendo: pars prior seruari iubetur; altera non: *in c. dilect. X. de maior. & obed.* iuramentum ab Episcopo factum Metropolitano diuiditur: vt seruandum sit quoad debitam iure obedientiam; quoad vlteriùs promissum, reiieiatur. etiam propter interesse Ecclesiæ, & Capituli. vt non satis etiam sit, si prælatus, aut prælata in consecratione aliquid iuret; sed exigitur, vt 4. Vt nec abbatissæ promissio obstet.
id iustum sit; neque contineat Ecclesiæ, seu conuentus sui, seu tertij præiudicium. idque iterum deciditur in iuramento ab Abbate Episcopo præstito *in c. cum dilect. de relig. dom. in 6. Vide etiam c. dilectus X. de præbend. c. Ratius. de testam. c. nisi de præb. & in d. c. cum tempore.* ratio subiungitur hæc; cùm *& si sponte voluntis, de iure tamen nequiueris, sine licentia Romani Pontificis renuntiare priuilegiis, vel indultis.* & propterea rectè pragmatici aiunt; si is à quo 5. Plus exequens & minus debito offerens expensis mulctandi.
plus debito petitur, & quantum saltem debet, non offerat; ex vsu forensi condemnandum in quantum debet non tantùm; sed & in expensas litis. cùm alioquin *c. vnic. X. de plus petit.* in expensas plus petentem semper condemnet: & vt ante illarum solutionem quibusdam casibus exinde conuenire debitorem non possit.

Enimuerò si Ordinarius plura capitula complexus, tam quæ suæ sint iurisdictionis, quàm quæ non sint; tam quæ rectè & ritè ordinarit; quàm quæ perperam; si diuidua sit executio; non obedire tantùm quoad partes debitas tenentur regulares: sed & quoad illa capitula executio iusta videri potest. quamquam negent iterum pragmatici plus debito exequentem 6. An executio iusta in capitulis diuiduis?

quentem excusari à nullitate, & expensis; sicut plus petentem dumtaxat : quod iniuria illa verbalis multo sit minor reali executione. vbi porrò indiuidua sit executio, omninò nulla erit. *l. 1. §. item quaritur. verb. ego Ofilio assentior non posse diuidi; quia non potest ita in parte vis fieri, vt non in tota aqua fiat.* sic sententia delegati assumpto non delegato tota vitiatur : *c. super Abbatia. X. de off. deleg.* electio clericorum admixto laico : *c. Messana 56. X. de elect.* actus legitimi adiectione diei, vel conditionis : *c. actus de reg. iur. in 6. & qua multa citat gloss. in c. vtile per inutile de reg. iur. 6.* & de executione vide Marant. *in specul. p. 6. ar. 3. post omnia aduerte circa execut. n. 20. & seqq. & alios passim.*

7. An censuræ pro pluribus simul capitulis inflictæ, quorum quędã iusta, quædam minùs?

An autem indiuidua sit executio, & sic ex toto nulla; cùm Iudex per censuras procedit, excommunicat, suspendit, interdicit regulares; nisi in omnibus punctis ordinationes suas recipiant; iusta simul & iniusta capitula complectentes; suæ simul iurisdictionis, & alienæ; & quædam decernere & exequi; quædam decernere ipse, non exequi nisi per ipsos regulares, potest; an, inquam, indiuidua sit hæc executio, & ex toto nulla? vt indiuiduam volunt esse emptionem plures simul res, sed sub vno pretio comprehendentem citati *apud Tuscum pract. conc. v. Indiuiduum. conc. 101. 502.* an diuidua, & ex parte; subtilioris est indaginis. *vide Tuscum & citatos vbi suprà. & v. sententia quando pro parte valere potest. conc. 165.* & in terminis sententiæ latissimè *Salgade de protect. reg. p. 2. c. 7. vbi n. 44.* dicit, quòd hæc quæstio ex difficilioribus est, quæ in iure potest reperiri. idque probat tractatus subtilissimus de diuiduis & indiuiduis Moderni Parisiens. certùm quidem est nullam esse executionem qua parte Iudex suæ potestatis limites egreditur. & Clemens VIII. quidem *const. inc. litium* omnes nullitates sustulit, illis exceptis, quæ ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati orirentur. vnde videri potest in quibus casibus hic competit iurisdictio, non esse nullitatem attendendam : sed vbi deest dumtaxat. Igitur irritum est interdictum qua parte ea puncta complectitur, quæ suæ non sunt iurisdictionis. & quia vno complexu omnia puncta iubet recipi; vnum in factum mandatum & poena coaluit; facta autem indiuidua censentur; *Panorm. in d. c. Rainut.* vix erit vt interdictum in totum non dicatur irritum in rigore. quamuis timoratæ conscientiæ fuerit obedire in punctis, in quibus iurisdictione non carebat Ordinarius. cùm & piarum mentium sit timere culpam, vbi culpa non est: & semper tribuere honorem, cui quomodocumque debeatur honor.

De Appellationibus.

RESPONSVM I.

Ordinarius quædam in regulares statuit, & executus est, quæ à iure permittuntur non obstante appellatione, & exemptione; quædam non sic permittuntur : quodnam erit officium superioris in huiusmodi contentione?

I. Cuiq; suum tribuẽdum.

SVpponamus executionem diuiduam decreti diuersa capitula continentis : iurisdictionem in regulares hunc in solidum asseri, inde ex parte negari : officium erit etiam Iudicis, ad quem causa ex prouocatione delata sit, distinguere, & cuique suum tribuere, vt leges & canones præscripserunt. *c. Rainutius. c. Rainaldus. X. de testam.* regula est, *vt lite pendente nihil innouetur* : atque adeò, dum disceptatur super exemptione, par regula est; vt eadem lite seu *appellatione pendente nihil innouetur*. secundùm distinctiones tamen *c. cum personæ de priu. in 6. in fin.* atque adeò dum litigatur de decretis, ordinationibus, & statutis, à quibus appellatum est. sic enim *in c. dilectus. X. de rel. dom.* vbi Episcopi Abbatem suspendentis, seu monasterium interdicentis; sententiæ nullæ declarantur : si vel ante appellatum fuerat, vel monasterium probaretur exemptum; etiamsi Abbas obedientiam repromisisset; desuper non tantùm monasterium, sed & abbatem promittentem absoluendo. multi sunt tamen casus vbi nec exemptio, nec appellatio executionem remoretur. iure ergo distinxerit Iudex in quibus attentatorum reuocandorum regula; in quibus exceptio erit admittenda. multa sunt in hanc rem iuris loca. *c. ad præsentiam. c. constitutus. c. significauit cum pluribus aliis de appell. c. signific. de noui oper. nunciat. c. venientes. de iureiur. c. 1. vt lite pendent. in 6. c. exhibita de Iudic. &* omnium instar sit c. non solùm *de appell. in 6.*

2. Capitula distinguẽdo.

Igitur attentata post appellationem irritat, seu irrita declarat ante omnia Iudex appellationis, ex communi regula. vbi porrò leges aut canones appellari vetant, sed executionem indulgent, non obstante appellatione, non ante omnia irritat; sed demum per definitiuam; per exceptionem à regula. sub exceptione sunt, quæ ad disciplinam regularem, vtique ex visitatione, atque ad clausuram pertinent: atq; alia passim ex veteribus canonibus, Conc. Trid. & Gregorij XV. constitutione *inscrutabili.* vbi ille Pontifex non obstante exemptione Ordinariis tribuit iurisdictionem in casibus ibi expressis, etiam antè non concessis.

3. Quæ appellationem, quæ executionem petã mittant.

Non addit autem Gregorius XV. an remota appellatione de aliis ibi expressis statuere, & exequi

exequi possint: relinquit ergo id iuri communi: ex materia igitur id sumendum, & procedendi forma. materia; vt quoad confessorum approbationes, & prædicationes decreta non, obstante appellatione procedant. *Trid.s.5.c.2. s.24.c.4.* correctiones excessuum aduersus regulam. *c.3.X.de app.c.irrefragabili. X. de off.ord.* ex forma; vt si visitando notarint delicta, circa alia in d.Gregoriana expressa, non obstante appellatione exequantur. illud enim est priuilegium visitationis, & correctionis morum. *Conc. Trid.s.13.c.13.c.1.s.22.c.1.s.24.c.10.s.14.c.4.* si compilato processu seu extra visitationem, & de non notoriis cognoscatur; non idem obtinet. *Sanctio pragmatica Clementis VIII. an.1600.art.9. relata apud Quarantam in summa verb. Archiepiscopi authoritas.*

RESPONSVM II.

An sententia reuocatoria attentatorum appellatione, aut inhibitione suspendatur?

1\. Non suspenditur.

NOn dari ab ea appellationem latè docet citatis numerosè authoribus Salgado *de reg.protect.p.2.c.52.* vbi *mox in princip.* affirmat à sententia lata pro reuocatione attentatorum *appellationi minimè*, inquit, *deferendum fore, nec vim facere, si appellationi emissæ à sententia lata pro reuocatione attentatorum non detulerit.* cùm à iure non cogatur deferre. imò sententiam suam *absque metu*, inquit, *& reatu attentati posit ad effectiuam & actualem executionem trahere.* & sanè tum leges in attentatorum reuocatione iis verbis vtuntur, quæ non tantùm pronuntiandi; sed magis exequendi sensum præseferunt. *c.non solùm. in verb.nullatenus inquietes, in eum statum reducas*: & c. *significauit. X.eod.verb.reuocato in irritum.c.significant. X.de nou.oper.nunciat. c.venientes X. de iureiurand. in verb. restituatis.c.1.vt lite pend.in 6.verb.attentata ipsa iure non subsistant c.exhibita.X.de iudic.*

2\. Ratio antiqui iuris:

Et ratio legum canonumque suffragatur. quòd is qui illis contemptis lite & appellatione pendente vetantibus quidpiam innouari, innouat tamen; & si Iudex sit, tamen contra præscripta iuris quid exequens, vim facere, ac spolium committere intelligatur. *c.conquerente. X.de restitut.spoliat.* spolians autem audiri non debeat, quamdiu spoliatus re ipsa non est restitutus. *c.fin.X.de ord.cognit. c.2.de restitu.spol.* comparant etiam passim Doctores eum, cui audientia denegatur, cum eo, cui appellare non liceat: quos citat Salgado *vbi sup.nu.6.* vt cui illa denegatur, appellatio non sit permissa. & propter hanc rationem d.c. non solùm à regula reuocatoria attentatorum ante omnia excipit causas, in quibus iura permittunt fieri executionem, non obstante appellatione. quia is Iudicem ad quem contemnere non censetur, aut iniuriam facere, qui iure suo vtitur: neque attentare, aut attentatorum pœnam mereri. quia quod iure permittente fit, culpa & pœna caret.

Excipit secundò d.c. non solùm, vt non *ante omnia*, sed sub certo modo & forma reuocari debeant attentata post appellationem ab interlocutoria tantùm. quod non vbique satis obseruarunt, qui appellationem à reuocatoria attentatorum concedunt. quos non satis pedem figere dicit Salgado, sed trepidos, & timidos fluctuare.

Porrò post Concilium Trid. hæc minùs controuerti possunt: cùm illud iam appellari vetet, nisi à definitiua, seu illius vim habente, aut per illam irreparabili. *s.24.c.20.* reuocatoria autem attentatorum, non definit negotium aut causam principalem; nec illius vim habet, vel per definitiuam irreparabilis est: sed momentanea tantùm est, ad compescendum Iudicis, ad quem, contemptum interim, dum de causa principali cognoscetur; cuius definitio redintegrationem, aut stabilimentum eius, quod iuri congruet, factura est. sicut spoliatus ante omnia restituitur; quamuis posteà aduersus illum pronuntietur pro iure aut dominio spoliantis: cui res denuò per definitiuam restituitur. & propterea dari à reuocatoria attentatorum non debet appellatio. cùm prohibita sit illa ab interlocutoria. quod argumentum etiam Salgado *n. 16.* vrget, & consequenter quod in iuris locis nullibi mentio fit appellationis, cùm de attentatis reuocandis agitur. quibus plura consequenter ad sex vsque causas connectit. inter quales primam hanc *n. 6.* quod expressè decisum sit, quod à sententia demolitionis noui operis attentati non admittitur appellatio. *l.1.§.sed. D. de nou.oper. nuntiat.* quod & iure canonico decisum est in ecclesia etiam demolienda, ob odium attentati. *c.1.2.3.4. X.de nou. oper. nuntiat.* quia melior est obedientia quàm victima: adeoque vel ecclesiæ ad victimam ædificatio. addit denique Salgado *num.25.* probari etiam prohibitam appellationem à reuocatoria attentatorum ex specialissimis priuilegijs aduersus attentata, & pœnis attentantium. eaque in re etiam Couuar. *pract.quæst.c.23.n.4. hæc reuocatio*, inquit, *attentatorum fieri debet, etiamsi appellanti obijciatur notorius defectus iuris in principali causa. etiam in causa quæ super ecclesiastico beneficio tractatur. textus optimus in c. si constiterit.de accus. vbi plura citat.* & facit etiam d.c. non solùm *in verb.licet causa non fuerit vera.*

3\. Et nunc Tridentini.

Litigatur hîc de reuocandis attentatis, eoque magis impediendis in futurum, queruntur qui attentarunt, eorum appellationem & Iudicis ad quem inhibitionem, suas vires non hîc inuenire: meminisse debebant edicti, quod quisque iuris in alterum statuit, vt ipse eodem iure vtatur. *quod summam habet, sine iusta cuiuscumque indignatione, æquitatem. quis enim aspernabitur idem ius sibi dici, quod ipse alijs dixit, vel dici effecit? aut quis iustissimam illam, & à na-*

4\. Huius etiam causa ex iure talionis.

tura

tura profectam talionis legem deprecari iustè potest? ita Cicero in ep. 1. ad Q. fratrem. c.1. d.1. c.dilect. X. de maiorit. & obedien. in verb. cùm non deceat alij te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles. adeoque *in c. constitutus. 23. X. de appel.* non auditur, qui queritur appellationi suæ non esse delatum, *si ipse*, inquit, *appellationi prius factæ non detulit.* vt quamuis permissum hîc esset appellare; tamen, quia ipsi attentantes iam appellationi non detulerunt, queri iure vel audiri non possent.

Porrò omisso illius edicti iure (quod quàm maximè conceptum est in eos, qui magistratum gesserunt, & nouo iure sunt vsi; adeoque prælatos ius dicentes imprimis complectitur) quoniam hîc agitur de attentatis, ex iuris & rescripti formula *in primis & ante omnia* reuocandis, eaque sub distinctione d.c. non solùm reuocata sunt; iura hîc locum negant appellationi. præsertim cùm d. sententiæ adiecta sit clausula *sine præiudicio causa principalis.* vt tam

5. Clausula non præiudicij decretũ expressius reparabile facit, ut app. non suspendatur, secundùm, Concil. Trid.

ex formula verborum, quàm naturâ sui interlocutoria sit; vim definitiuæ non habens; sed semper reparabilis, obtineatque adeò hîc decretum Concilij *Trid. f.24. c.20.* vetantis ne appellationes per superiores quoscumque recipiantur; néue eorum *concessio* inquit, *aut inhibitio fiat, nisi à definitiua, vel à definitiua vim habente, & cuius grauamen à definitiua reparari nequeat.* ita Concilium. & Sanctio pragmatica

6. Ex sanctionem Clem. VIII.

Clementis VIII. *relata à Quaranta in summa v. Archiep. author. A. Riccio prax. appell. dec.* 504. vetat appellationes vnquam recipi, nisi per publica documenta, quæ realiter exhibeantur, priùs constet talem esse sententiam, à qua Concilium permittat appellari. & *ar* 6. in casibus permissis, *inhibitiones*, inquit, *post appellationem, sic vt præmittitur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententiæ, aut decreti definitiui; aut vim definitiuæ habentis, vel damnum per diffinitiuam irreparabile continentis. alias inhibitiones aut processus, & inde secuta quæcumque sint ipso iure nulla, eisq; impune non parere liceat.*

Rectè ergo hîc, & ex permissu apostolico, & œcumenici Concilij appellationi non est delatum; inhibitioni non paritum, resistente

7. Reg. 37. Canc.

etiam regula 37. Cancellariæ, cum clausula Irritante delegationes secùs factas.

Eòque magis, quod delegatio inhibiti processit à Sede Apostolica: Legati autem, magisque Inter-Nuntij, officio generali per

8. Quam Nuntij & Inter-Nuntij obseruare & Trid. tenentur.

rescriptum speciale derogatum censetur. *c. studuisti. X. de off. legat.* & delegatus, alijs maior, vices Apostolicas gerens, *c. super. X. de off. deleg.* vt aliter delegandi facultatem prætendens exhibere debeat diploma. *c. cum in iure. X. de off. deleg. l. vnic. C. de mend. princip.* & licet aliqui Nuntij habuerint facultatem delegandi; etiam cùm appellatum esset à delegato Apostolico (quod quidam Romæ consulti huic

9. Neque Concil. Trid. possent derogare.

negant fuisse concessum Internuntio *Vide infr. Mandati r. 1.*) nunquam tamen aduersus d. regulam 37. Cancellariæ, aut Concilij Trid. decreta. sed imò semper mandatis inserta fuit prohibitio derogandi vllatenus Concilio. Trid. eòque, sine mandato speciali, nihil hic Inter-Nuntius secùs potuit facere. *d. c. studuisti.* &, si mandata non seruet, supra iurisdictionem ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisdic. om. Iud.* atque posset delegatus à Sede Apostolica, etiam per censuras iurisdictionem suam aduersus resistentes tueri. *c. significasti. X. de off. deleg.* etiam potestates, quæ minis, ac terroribus conquerentes liberè compellunt. *c. 1. X. eod.*

RESPONSVM III.

An Iudex non obstante appellatione & inhibitione progredi possit, qui pronunciauit super reuocatione attentatorum: an superior causam principalem penès se retinere; saltem allegata nullitate?

NOn deuoluitur hodiè negotium principale, si ab aliquo articulo per definitiuam reparabili appelletur. quia ea hodiè recipi appellatio vetatur. *Trid. f.24. c.20.* non ergo obstat c. dilectus. 55. *X. de appell.* eatenus correctum, iudici ad vlteriora procedenti, cùm pronunciauit super reuocatione attentatorum. præterquam quod ibi totius causæ iurisdictio controuertebatur, eamque secum trahebat appellatio; vt negotium principale cum accessorijs ad Pontificem omninò fuerit deuolutum. 1. Hodiè vt causa ad superiores non deuoluatur per appellation. ab interlocutoria, vt est reuocatoria attentatorum.

Imò *in c. vt debitus. 59. X. de appel.* remanere debet causa principalis apud Iudicem, qui tulit interlocutoriam, nisi hæc reuocetur. atqui hodiè per Conc. Trid. *f. 24. c. 20.* à merâ interlocutoria appellare non licet. igitur non ante definitiuam ab eo potest principalis cognitio auferri. vt hodiè perperam allegetur c. non solùm. *de appell. in 6.* quod appellationibus & inhibitionibus deferendum sit; *c. si à iudice. de app. in 6.* quod per appellationem ab aliqua Iudicis interlocutoria sit eius suspensa iurisdictio; aliaque id genus iuris loca, vtpotè correcta: nisi interlocutoria vim habeat definitiuæ, aut grauamen contineat per definitiuam irreparabile. *d. c. 20. f. 24. Trid.* Neque in contrarium facit, quod ab interlocutoria appellari possit, quando deprehenditur nullitas, & excessus Iudicis à quo; etiam post Concilium *Trid. Barbos. in remiss. ad Conc. Trid. f. 24 c.* 10. etiam in causis aliàs priuilegiatis, & natura sua inappellabilibus: vt quando, iustificata coram superiore appellatione ex actis authenticis, inhibitio fuerit concessa; vt eo casu sit obtemperandum: sed Barbosa nec his verbis vtitur, nec ea generalitate: sed tantùm in casu c. 10. f. 24. vbi de visitatione, & correctione morum agitur; & visa sunt acta, & pro- 2. An in nullitatis & excessus Iudicis allegatione?

cessus

cessus legitimè ad superius tribunal delatus; adeoque ibi compilato processu iudiciali, non per modum ordinarium visitationis actum fuerat in casu Barbosæ, quem sępiùs est responsum non gaudere priuilegio visitationis. verba sunt hæc; *Doctores statim citandi dicunt quod procedit* (vers. nec in his vbi de visitatione &c. d. c. 10.) *quando Iudex superior non iustificata appellatione, nec visis actu processus, inferiori inhibere contendit: sed si postquam appellatio iustificata fuerat ex processu iam ad tribunal appellationis delato inhibitio concessa fuerit, erit obtemperanda: nec poterit inferior Iudex ad executionem sua sententia procedere. alter siquidem superiorum Iudicum authoritas & potestas non vulgarem iacturam pateretur, dareturq́; causa inferioribus Iudicibus, vt pro libitu iudicarent, & auxilium appellationis multis causis nihil proficeret, aliaq́; incommoda multa sequerentur, qua à mente S. Concilij aliena sunt.*

3. Concilium Trid. generaliter loquitur.

Sed neque sic loquitur Concilium *d. c. 10.* sed imò excludit expressè, vniuersaliterq́ue appellationem: in verbis *nec vlla inhibitio.* & quod secùs augurantur aliqui de mente Concilij; non ad illos, sed ad S. Sedem, seu S. Congregationem Conc. Trid. Interp. Pius IV. per bullam confirmatoriam d. Concilij voluit pertinere. Clemens ergo VIII. *in pragmat. sanctione relata apud Quarant. in sum. v. Archiep. auctor. & A. Ricc. in prax. appell. dec.*

4. Explicatiōis Sanctio Clem. VIII. & inhibitiones & processus irritat, & impunè nō parere permittit.

504. mentem Concilij ita explicat; *In causis visitationis aut correctionis morum, quoad effectum deuolutiuum tantum, admittantur appellationes: nisi de grauamine per definitiuam irreparabili agatur: vel cùm visitator citata parte, & adhibita causa cognitione iudicialiter procedit, tunc enim appellationi locus erit; etiam quoad effectum suspensiuum.* vide quàm longè hæc absint ab illa doctrina, quam genuinæ aliqui supponere conantur. & causa nimis generaliter assumpta, si foret admittenda; omninò euerteret verba, rationem, ac mentem Concilij. *in d. c. 10. &* 20. *s.* 24. quam rursus explicat aliùs articulus eiusdem sanctionis his verbis, *inhibitiones post appellationem, sicut pramittitur receptam, non concedantur, nisi cum inscriptione tenoris sententia, aut decreti definitiui, aut vim definitiui habentis, vel damnum per definitiuam irreparabile continentis: aliàs* (nota *inhibitiones & processus, & inde secuta quacumque sint ipso iure nulla; eisq́;* (iterum nota) *impunè non parere liceat.* hæc mens Concilij est; hæc sanctionis: hæc permittit quidquid fecit delegatus, non deferendo appellationi à merè interlocutoria sententia, nec inhibitioni parendo, quamuis geminatæ. neque enim iteratio rei iure prohibitæ vires subministrat. quod si Internuntio delegare non licuit, nec inhibere; vtique nec ab eo delegatus delegatione vti; vel inhibere potuit. *c. dilectus. ver. tum quia. de temp. ord.* adeoque irrita sunt omnia tam ab eo delegato, quam delegante acta: vt ne appel-

5. Vt ne appellare quidem oporteat.

landi quidem necessitas victis aduersus eas sententias imponatur. *ita l. vnic. C. qui pro iurisdictione Iudices dare, darive possint.* & consonat l. 1. & 2. *C. de apparit. præfect. ann. lib. 12.* quia à potestate delegantis regulari debet potestas delegati, & executoris. *gloss. in c. Iudex de off. delegati in 6. verb. proponatur. c. nemo plus iuris. de reg. iur. in 6.*

6. Reuocatoria attentatorum magis hic fit merè interlocutoria per insertam clausulam non præiudicij.

His conformis est altera ratio, quod sententia reuocatoria attentatorum insertam habeat expressam hanc clausulam; *sine præiudicio causa principalis attentata reuocamus* &c. Nec verò ea est facto suo contraria, quod nimium sit grauamen, & nulla sit maior iniustitia, quàm nullitas, & mandati excessus præstet iustissimam causam appellandi; sed iniquissimum est hoc argumentum. quia ex eo damnare oporteret summæ iniustitiæ Clementis VIII. constitutionem *incip. litium*, quæ tollit omnes nullitates, quantumuis maximè ex actis elucentes: excepto dumtaxat citationis, mandati, & iurisdictionis defectu. Contrarietas autem clausulæ seu protestatio facto suo contraria dici nequit, aut grauamen continere; nisi eodem crimine obstringamus ius ipsum, quod passim de attentatis ante omnia reuocandis disponit: & singulatim c. cum *causa X. de off. deleg. in verb. restitui faciatis; audientes postmodum quidquid fuerit quastionis.* explicat ergo hæc protestatio intactum ius partium permanere; quamuis attentata in statum pristinum esse reponenda declaret. vbinam hîc irreparabile quippiam per definitiuam; stante illa clausula sententiæ interprete, concipere quispiam potest? vt decreto Concilij Trid. *s. 24. c. 20.* & sanctioni pragmaticæ Clementis VIII. locus queat denegari? alioquin abrogamus omnes leges, & canones de restitutione spoliatorum, & interdictis latos, ac omnia denique iudicia possessoria.

7. An Sanctio & Reg. 37. Cancell. Rom. super delegationibus extra Rom. Curiam obtineat?

Conformiter rursus iis, quæ *proximo Resp.* dicta sunt, negatur Internuntios habere potestatem derogandi decretis Concilij Trid. delegandi, atque inhibendi contra *c. 20. s. 24. d. pragmaticam sanctionem Clementis VIII. aut reg. 37. Cancel. Roman.* Quod enim quidam d. Regulam aiunt extra Curiam Romanam non seruari; quasi testibus Alphonso glossatore, & Chokier ad d. reg. Id faciunt perperam. Chokier enim contrarium dicit: Alphonsus autem scripsit ante Concilium Trid. quamquam & Legati & Nuntij iure Curiæ Romanæ vti debeant; non æquè curiæ aliæ archiepiscopales, metropolitanæ, aut patriarchales. vbi Tridentinum eorum stylo non aduersaretur. Chokier autem *ad verba Alphonsi extra Curiam* ita habet; *hodiè ex dispositione Concilij Trid. s. 24. c. 20. in recipienda appellatione ab interlocutoria ius ciuile nunc, vt diximus, sequendum est.*

8. An in decretis nullis, an tantùm iniquis?

Aiunt rursus Concilium Trid. locum non habere in decretis ipso iure nullis; sed iniustis dumtaxat. nouum sanè glossema. sed vbi admissum à S. Congregatione Concilij Interpretum? vbi illud indistinctè loquitur, & nulla lex aut ratio permittit distinguere. in iniustitia concilium, inquiunt,

& cle-

& clementina vetant quidem appellationes admitti, delegationes aut inhibitiones fieri, nisi à definitiua, decreto vim definitiuæ habente, aut à grauamine per definitiuam irreparabili; iubentque non obstantibus quibuscumque ad vlteriora procedere; sed agunt de decretis, vt dictum est, iniustis; non de nullis. Verùm id cùm admittent S. Concilij

9. Non distinguendum. Interpretes, nos ponè sequemur. interim inhærebimus verbis indistinctis Concilij; & illius rationi, quam præmittit; vt quàm primùm lites terminentur. quæ tam obtinet in excludendis nullitatibus in reparabilibus, quàm Iniustis decretis. quinimò d. Sanctio Clem. VIII. 1600. *ad tollendas*. §. *censura*. §. *absolutio* etiam in casibus nullitatum disponit, in iisque Concilium obtinere re ipsa ostendit. sed & Clemens VIII. omnes sustulit, prætter tres, vt sæpiùs est dictum. & Statuta prouinciæ Mechliniensis nullitates sine causæ iniquitate à iudiciis volunt excludi. *Tit. de app. ar.6.* quæ per anticipationem iusserat seruari Concilium Prouinciale Mechlin. à Sede Apostol. probatum. *t.25.c.3.* *Iniqua*, inquir D. Bernardus, *de Consid. l.3.c.4. omnis appellatio, ad quam* (non nullitas) *sed iustitia inopia non coëgit.*

Quare nec hîc quadrat, quod aiunt; quod inhibitio, siue iusta siue iniusta timenda sit,

10. An quælibet inhibitio inducat attentatum? & inducat attentatum. *l.1.§.1. D. de nou.oper. nunciat. c. significant. X. de appell. Rota decis. 306. in antiquis. Vestrius in sua prax.l.8. c.4.nu. 10. d.c. non solùm. & plures alij canones, scribentesq;*: sitque obseruanda ob reuerentiam iudici superiori debitam: & probet Lancellotus *de attentatis p.2.c.10. ampliat.tt. quasi per totam*, & ita de stylo seruetur: ne aliàs iudices sub prætextu iniustæ inhibitionis eas contemnant; & pars grauata (interim dum de iustitia inhibitionis, vel iniustitia disputatur) multis laboribus & expensis fatigetur: quandoquidem omnia hæc generalia in antiquis canonibus fundentur: Concilium autem Tridentinum *d. c.20. & Reg. 37. cancell. & d. Sanctio.* tam appellationes recipi, & inhibitiones fieri vetant; quàm impunè non parere permittunt, cùm desit iurisdictio in delegante, quæ excedere non potest terminos mandati Concilio non derogandi; iisdemque circumscribitur, & in delegato facultas inhibendi. *Lancell.p.2.c.2.nu.7. & 201. & ibi citati.*

RESPONSVM IV.

De Apostolis.

SAnctio pragmatica Clementis VIII. su-

1. Pecendi, probandi per instrumentum, & cog per controuersiis Iurisdictionalibus vetat appellationes recipi, nisi per publicum instrumentum constet eas esse interpositas, & prosecutas. prosecutionis prima pars est apostolorum petitio. eamque adeò exigunt statuta *prouinc. Mechl. de appell. art.1.* & Iudicis responsionem. & ait Boër. *decis.256.numer.1.* abhorrere à stylo Romano rescriptum dari, vbi illi non sunt petiti. & meritò. Iudex enim, à quo prouocatum est indicare potest quod genus causæ agatur; an in ea sit locus appellationi, an non; quo sine apostolorum necessitas est inuenta. *l. vnic. D. de libell. dimissor. in. l.6. §. super his. §. Apostolos. l. Iudicibus C. eod.* Sic *in actis Apostolorum c.25.* Festus de Paulo, appellantem ad Cæsarem, se mittere dicit: & quærit quid sibi scribendum sit? additque: *sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, & causas eius non significare.* & sic insinuat *l.1. C. de exhib. & transmitt. reis.* nam Appellantes, vt ait D. Bernardus *l.3. de Consid. c.4. sæpè appellant, non quia grauantur, sed vt grauent.* ideoque odiosæ sunt appellationes: & circa eas decreta à superioribus rigidè obseruanda. quia, vt idem D. Bernardus, *ipsum appellasse iniquum est; iniquè appellantem impunè transire* (non tantùm fauorabiliter recipi) *iniquarum appellationum fomes. iniqua autem omnis appellatio, ad quam* (non tricarum gratia sed) *iustitia* (hæc causam spectat, non formulas) *inopia non coëgit.* dispelleret ille omnia illa nullitatum aucupia. eoque statutum est vt apostolos petere negligens, censeatur 2.

appellationi renuntiare, ac eam deserere. *c. ab eo. de appell. in 6. clem. quamuis. eod.* vt interim valeat processus iudicis à quo. *gl. in d. c. ab eo v. constant. & in c. cord. v. exhib. eod. in 6.* & vt tamen sufficiat apostolos petere intra triginta dies. *d.c. ab eo d. clem. quamuis.* Apostolos negligens appellationi renunciare præsumitur.

Neque hæc præsumptio cedit veritati. *præsumitur*, inquit, *appellationi sua renuntiasse appellans, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam.* vt præsumptio 3. Vt neque probatio contraria admittatur.

hæc sit in pœnam; ac iuris & de iure; non admittens probationem contrariam. Non iuuat hic refugium ad Francos, vbi scriptores negant seruari apostolorum petitionem de 4.

consuetudine regni: quin & Imperij, imò & Belgij in tribunalibus sæcularibus; sed Celestinus III. in curiis Ecclesiasticis non sæculares consuetudines, sed canones iubet seruari. *c. quod clerici. X. de for. comp.* canones autem; vt & leges Romanæ apostolos exigunt; vt & praxis Ecclesiastica: *Statuta cur. Eccles. Mechlin. tit. de appell. art.1.* quin & d. sanctio si quid in curias Ecclesiasticas irrepsisset, decreto suo extinxisset, pridem recepta per d. statuta. sed & appellantes si coram Iudice priori compa- 5.

rent, eo ipso renuntiant appellationi. *c. gratum. de off. deleg. c. solicitudinem. X. de appell.* & quamuis hic id fecerit tantùm procurator; & mandatum illius eò extensum negetur, vt iurisdictionem prorogare posset: *c. cum olim. X. de off. deleg.* tamen ibi procurator ad alia non Neq. obstet praxis ciuilium tribunalium. Renunciat etiam qui post appellationem comparet coram iudices à quo.

erat constitutus, tam de facto, vt narratur 6.

in supplemento, quàm de iure: cùm mandatum non extendatur extra causam, in qua datum est: & quæ procurator ibi egerat, omninò erant diuersa à causa: at hîc nulla de re quamuis per procuratorē tantùm sine speciali mandato.

fuit actum, nisi quæ rescripto contineatur. eoque procurator post appellationem comparens renunciasse, & principali, tanquam dominus litis, præiudicasse censendus est.

RESPONSVM V.

An appellanti quasi pro sua defensione apologeticum vulgare liceat?

1. *Appellatio licita non facit licitum conuicium Iudici dictu.* QVamquam appellationis beneficium naturæ æquitas, atque causarum necessitas introduxerit; ideoque nec oporteat Iudicem existimare per illam sibi irrogari iniuriam; *l.*20. *C. de appell. neque appellantem debeat afflictio vlla, aut detentionis iniuriato custodia. c. appellantem.* 2.*q.*6. Iudici tamen ab Appellantibus conuicium fieri non oportet: alioquin notantur infamia. *l.*24. *D. de iniur. l.*8. *C. de appellat.* quoniam etsi naturali lege permis-
2. *Defensio licita exigit moderamen.* sum sit, vt vim atque iniuriam propulsemus: *l.*3. *D. de inst. & iur.* non tamen sine moderamine inculpatæ tutelæ. *l.* 1. *C. vnde vi. l. scientiam. §. qui cum aliter. D. Ad leg. Aquil.* atque adeo, quamuis, qui propter violentiam Iudicis appellare coram illo non audet; de eo possit pu-
3. *Appellans an possit vulgo edere suas causas?* blicè contestari: *l.* 2. *C. de his qui per metum Iudicis. l.*7. *D. de appell.* id est coram testibus: *vt ibidem glossa & qua citat.* non tamen mox licitum est libellos vulgare. & vix est, quin in famosorum vitium cadant. *l.*5. *§. si quis libellum. D. de iniur. l.*15. *§. ait prætor. vers. hac autem. D. eod. in verb. conscribat, proponat, vel cantet aliquid, quod pudorem alicuius lædat.* præsertim carminibus quasi monstra herculea inuadentibus. *L. lex. Cornel. §. si quis librum. D. de iniur. & fam.* citra necessitatem moderaminis
4. *Libellos imprimere?* inculpatæ tutelæ. *d. l.* 1. *C. vnde vi.* vt etiamsi non condemnetur iniuriarum, qui nocentem infamauit; quia peccata nocentium nota esse expediat: *l.*18. *D. de iniur.* non tamen aliter fides veri eum excuset, quam si non conuicij consilio id fecisse se probet. *l.*5. *C. de iniur.* adeoque id fecerit apud Iudicem, seu aliàs legitimè: nullatenus autem per libellum quo-
5. *Nullatenus famosum.* modocumque famosum. *gloss. in d. l.*18. *verb. infamauit, per leg. vnic. C. de famosis libell.* vt nec excusetur quidem, qui libello vel Principi dato famam alienam insectatus fuerit. *d. l.*15. *§. si quis libello D. de iniur.* sanè si quis salutis, inquit d. lex vnic. *publica custodiam gerit; nomen suum profiteatur, & quæ per famosum libellum persequenda putauerit, ore proprio edicat: ita vt absque vlla trepidatione accedat: sciens quidem, quod si adsertionibus suis veri fides fuerit opitulata, laudem maximam, & præmium à nostra clementia consequetur: si verò minimè hæc vera ostenderit; capitali pœna plectetur. huiusmodi autem libellus alterius opinionem non lædat.* vbi inculcantur requisita, & salus publica, & accessio ad Principem; non vulgum: & probatio; & ab alienæ existimationis læsione abstinentia. nec Magistratibus quidem licet aliquid iniuriosè facere, quin si vel vt priuati, vel fiducia Magistratus fecerint, teneantur. *l.*32. *D. de iniur.*

Sed & prætor requirit, ne quis, etiam iniu- 6.
riam passus, vagetur cum discrimine alienæ *Nec vago*
existimationis: sed designet, & certum spe- *sermone:*
cialiter dicat, quid iniuriæ factum sit. *l. prætor. D. de iniur.*

Quin, etsi aduersus patronum iniuriarum actio non detur liberto, notabiliter tamen ex- 7.
cipitur, si libertæ conuicium dictum sit im- *Impudico*
pudicum. *l. non solum. §.* 1. *vers. ego autem. D. de* *conuicio:*
iniur.

Quod eo magis aggrauatur si palam & vulgò dictum sit. cùm etiam si in theatro, vel foro quis cædit, & vulnerat, quamquam non atrociter, atrocem tamen iniuriam faciat. *l. sed est. vers. sed etsi. de iniur.*

Denique Prætor omne id vindicaturum se 8.
addicit; quod conuicium aduersus bonos mo- *Aduersus*
res factum erit. *l. item apud Labeonem. §.* 1. *D.* *bonos mo-*
de iniur. vbi id Vlpianus latè examinat, quid *res.*
aduersus bonos mores dictum factumque sit; & sic accipiendum ait, non eius qui fecit, sed generaliter aduersus bonos mores huius ciuitatis: atque adeò aduersus bonos mores harum regionum.

Quæ omnia si conferantur cum apologeticis quibusdam nuperis, facile liquet eos in canones legesque impingere: & in huiusmodi scriptorum arena malum per reciprocam contentionem nimiùm excrescere in maledicentiam euidentem.

LIBER TERTIVS.

De vita & honeſtate Clericorum.

RESPONSVM I.

De delatione rocheti.

Væſitum eſt an Decanus Collegiatæ Eccleſiæ L. poſſet geſtare rochetum? interdixit Nuntius: permiſit Ordinarius: rectiùs ille.
1. Eſt ſiquidem rochetum veſtis Epiſcopalis, iam antiquitus in Eccleſia ab Epiſcopis deferri ſolito. *Gauantus ex Baronio & aliis in Comment. in Rub. Miſſal. de præparat. ſacerdot. celebraturi in verb. rochetum.* vnde c. clerici. 15. *X. de vit. & honeſt. cler.* poſtquam diſpoſuerat de habitu aliorum clericorum; *Pontifices*, inquit, *in publico & in Eccleſia ſuperindumentis lineis omnes vtantur: niſi monachi fuerint: quos oportet ferre habitum monachalem.* Ad illud cap. Panor. *vltimò nota*, inquit, *quod religioſi, etiam Epiſcopi, non debent vti rocheto. ſed Epiſcopi ſæculares debent portare in publico & in Eccleſia ſuper alia veſtimenta.* quod autem Innoc. III. *in d. c.* 15. non vtatur verbo, *rocheti*, cauſa eſt; quòd loco paraphraſis ſuperindumentorum lineorum demum aſſumpta eſt vox *rocheti*, cùm Sedes diu poſt Innocentium Auenionem eſt tranſlata: idque ex gallico *roquet*: vt rectè Gauantus. *vbi ſup.*

Eſt veſtis Epiſcopalis.

2. Igitur non aliis de clero competit vſus rocheti, quàm Epiſcopis. qui dum illud ferre iubentur, cæteri cenſentur prohiberi. *l. cum prætor. D. de iud. l. ex eo. D. de teſtib. c. nónne. X. de præſumpt.*

Aliis non permiſſa.

3. Sed vt alia inſignia Epiſcopalia, mitra, pedum, ſandalia, annuli, aliaque Abbatibus; & quædam ex illis per priuilegium communicata ſunt etiam aliis prælatis; ita & rochetum. & dum multa exempla alia prouocant; cepit illud inſigne ita frequenter concedi petentibus prælatis, præſertim in Italia, vt ferè communi-

Niſi ex priuilegio,

4. ter cenſeretur conceſſum. vnde Rubrica *Miſſal. d. tit. induat ſe*, inquit; *ſi ſit prælatus ſæcularis ſupra rochetum, ſi ſit prælatus regularis, vel alius ſacerdos, ſupra ſuperpellicium.* quaſi præſupponendo, *argumento communiter accidentium in Italia*, illud competere.

Ita ſolita prælatis cōcedi, vt cōmuniter eis permiſſa reputetur in Rubr. Miſſ.

Sed decretum S. Congregationis Rituum, vt nuper huc ad Moretum eſt tranſmiſſum, &
5. Rubricis Miſſalis inſertum, rectiùs ſic habet: *prohibetur vſus rocheti; exceptis tamen quibus de iure competit.*

A S. Cong. negatiuè deſuper ſtatutum.

Quæ locutio conformis eſt modo loquendi d. c. clerici *in verb. ſed nec annulos* (clerici ferant) *niſi quibus competit ex officio dignitatis.* quærit ergo Panorm. *ibid. qui ſint iſti? dicit hic*, inquit, *Ioan. And. quod ceſſante priuilegio ſoli Epiſcopi, & ſuperiores poſſunt*: & addit infrà, quod eo modo loquendi vtantur canones: & Pontificale, quia ſic communiter accidit, vt prælatis ea inſignia ſint communicata. qui ergo huiuſmodi priuilegium non habent, ius deferendi rocheti non habent. regula ergo eſt, ne cui
6. præter Epiſcopos competat: qui in exceptione contrariam ſuam intentionem fundat, illam vtique probare debet.

Vt qui ſibi contendit permiſſum debeat probare.

Neque verò ſola dignitas, quamuis primaria Collegij, ad id ſufficit. vt ne quidem ad ius annuli; clero alioquin prohibiti. quoniam d.
7. c. 15. etſi non ſuper priuilegio, *ſe fundat*, inquit Panorm. *ſuper officio dignitatis*: officium autem *Eccleſiaſticum*, inquit *ibid. eſt adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum, vt notat Archidiaconus in c. 1. de conſuet. in 6. dicam in c. de multa de præb.* at illa non competit Decano ſoli; ſed ſuffragium is tantùm habet, vt cæteri canonici. ſed neque per ſe ſolum iuriſdictionem: *Barboſ. lib. 1. de iur. Eccl. c. 26. nu. 1.* cùm illa de iure ſit penes prælatum, etſi exercitium in grauioribus reſtringatur aliquando ad conſenſum, aliquando
8. ad conſilium Capituli. *tot. tit. X. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſ. Cap.* vt propterea Decanus non videatur eſſe veri nominis prælatus, ad ſenſum Cerimonialis, aut Rubricarum Miſſalis.

Sola dignitas non ſufficit, ſed officium, adminiſtratio, iuriſdictio etiã ad minora inſignia requiruntur.

Quæ non ſunt in Decano vt in prælatis ſtrictè acceptis.

Vt rectè interdicto ſuo cauſam adiecerit Nuncius, quod *vti Decanus rochetum ferre non*
9. *poſſit.* Interdictum etſi vim ſententiæ definitiuæ non habeat; tanquam lite non agitata datum: *Rub & tot. tit. C. comminationes, epiſtolas, programmata vim ſententiæ non habere*: tamen enunciatio iuris eſt. neque in materia morum eſt inſolitum; iure quaſi cenſorio & ædilitio ſic quippiam decerni. quod non impediat tamen cognitionem iudicialem; ſi quam ſic monitus aut correctus intentare deinde voluerit. quod hic hactenus non fecerat Decanus.

Prohibitio Nuncij vt ſententia non fuerit.

Sed & praxis, atque immemorialis Eccle- 10.
ſiæ L. conſuetudo Decano aduerſatur non tantùm; ſed vt ius, ita & conſuetudo Belgicarum Eccleſiarum magis frequens; vt Decani rochetum non geſtent. cui Decanus magis conformare ſe deberet; quamuis dubia eſſet conſuetudo in ſua Eccleſia. *c. de in. c. non decet. c. noluit diſt. 12. c. ſuper eo. X. de cenſ. c. 6. c. 31. X. de conſuet.* nunc autem in d. Eccleſia L. immemorialis ita vſus habere non nega-

Praxis Belgica generalis Decanis rochetum non tribuit.

 tur;

tur, (extra immediatum prædecessorem, qui erat protonotarius ad instar eorum qui sunt de numero participantium) cui vel competiit specioli gratia, vel vsurpauit; (cùm illis dumtaxat competat, qui sunt de numero) vt Decanus rocheto non vtatur, sed superpellitio communi cum canonicis. vsus autem immemorialis vim legis habet. *tot.tit. X. de consuet.* quin etiam solitum est præstari iuramentum in Capitulis, quo promittantur seruari consuetudines.

Porrò notat vlteriùs Panorm. *in d. c.15. sub fin. ad gloss. 2. in verb. deaurat.* quod in huiusmodi insignibus omninò sit attendenda consuetudo locorum. & de vestibus choralibus

11. Consuetudo in rebus huiusmodi seruanda.

disertè præcepit Conc. Basilien. *sess. 21. c. 3. in verb. iuxta regionum diuersitates.*

Adeoque d. Rubrica de prælatis agens, intelligenda venit secundùm diuersitatem regionum & consuetudinum: vt non intelligantur nisi quibus priuilegium concessum est; vel vsus antiquus locorum attribuit: nullatenus autem vbi praxis aduersatur.

Et verò vestis laneæ & lineæ formam Præpositis, Decanis & canonicis semper fuisse eandem, communis ecclesiarum vsus probat. & fluxit ex regula quam clericis in communi viuentibus, quales olim fuerunt canonici, & nomine clericorum veniunt, *c. cum tibi. X. de verb. signif.* præscripsit S. Augustinus *in sermone de communi vita clericorum. Nemo,* inquit, *det lineam aut byrrhum, nisi in communi: de communi recipiam mihi ipsi.* & licet illa communis vita defierit quoad œconomiam in clero; non tamen forma communis vestium choralium in Collegiis canonicorum secularium. vnde & in Concilio *Aquisgranensi an.* 816. edita Regula canonicorum, *quam nuper cum aliis typis vulgauit Aubert. Miraus. c. 124.* ita legimus: *non specialiter præsumi debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus: id est nec plus iusto cultior vestis; nec insolita atque deformis: quia in vtroque illorum elationis, aut certè simulationis noxa patescet. Inter vtrumque enim virtus discretionis moderatissimè tenenda est. qua plenissimè in vita S. Augustini &c.*

12. Et primæua Regula canonicorum indistinctam vestem omnibus tribuit.

Accessit, quod exinde in Concilio Basileensi fuit præceptum. *s. 21. c. 3. de diuino officio.* pro omnibus cathedralibus & collegiatis ecclesiis indistinctè, vt vtantur, *superpelliciis mundis vltra medias tibias longis; vel cappis iuxta temporum ac regionum diuersitates,* non personarum. Concilium porrò Trid. *s. 25. de regular. c. 1.* omnia vult reduci ad primæuum institutum, & porrò *s. 14. c. 26. etsi habitus,* inquit, *non facit monachum, oportet tamen vestes, proprio congruentes ordini semper deferre:* & *sess. 24. c. 13. vestitu,* inquit, *quoque decenti tam in ecclesia quàm extra assiduè vtantur:* congruere autem aut decere magis nihil potest; quàm d. decreta seruari, & in vno eodemque choro secundùm primæuum institutum vestium esse paritatem, antiquitate comprobatam; non odiosam induci nouitatem.

13. Concilio Basileense superpellicia indistinctè.

14. Fouet Tridentinum.

Et quamuis aliquis scrupulus superesse videretur, & rubricæ Missalis priores non simpliciter correctæ; quin prælatis competere posse videretur vsus rochetti; & dignitas Decanatus esse instar prælaturæ; tamen non omnes hîc Rubricæ Cæremonialis receptæ sunt ex asse: sed ad intentionem Concilij *Trid. sess. 25. de Indic. lib. cathechis. Missal. & Breuiar.* quidem pro officij vniformitate; non autem alicubi vt præiudicare, prærogatiuas aliquorum inducere, aliorum depressionem possint, vt plerisque locis receptioni præmissa est expressa aliqua protestatio, & cuiusmodi receptio multas habet difficultates, si vrgeatur aliquibus inuitis, per ea quæ tradunt Charond. *Respons. lib. 13. Respon. 5. Choppin. Monasticon. lib. 2. tit. fin. n. 25.* & sic, etsi in Synodo *prouinc. Mechlin. an.* 1607. *tit.* 12. *c.* 18. 19. 20. ritus ipsi, ac vniformitas commendetur; nihil tamen attactum est, quod vestem choralem ad formam Italicam reduceret, aut alicuius iura imminueret.

15. Nec obstant Rubric. Missal.

Videamus igitur an d. gratia ab Ordinario facta suffragari debeat. ait Decanus consultos theologos & iurisperitos respondisse, in potestate illius esse illam facere, cùm possit Episcopus in sua diœcesi, quicquid potest Pontifex per totum orbem, nisi prohibitio aut reseruatio obstet: subsumitque rochetti concessionem non esse de reseruatis, at omisit dicere, neque obstare aliquam prohibitionem. est autem iure prohibitum, ne inferior deroget legi superioris, aut super ea dispenset. *c. cum inferior. X. de maior. & obed. Clem. 2. de elect. c. dilectus. X. de tempor. ordin.* nisi quatenus in constitutione permittitur. quæ exceptio in aliis firmat regulam. vnde neque potest Episcopus derogare, dispensare, aut gratiam facere super lege conciliari: qualem hîc esse diximus., Aquisgranensem, Lateranensem sub Innoc. III. & Basileensem, & primæuam clericorum sæcularium Regulam, secundùm quam Augustinus, præter vestes episcopales, gessit lineam communem cum toto suo clero. eoque Ordinarium aliam vestem Capitulo non communem, seu extra formam superpellitij à d. Concilio Basileensi specialiter præscripti concedere nemini posse est dicendum. præterquam quod Nuntij decretum strinxerat manus inferioris. *c. 5. & 2. X. de confirm. vtil. vel inutil.* & lite pendente nemini liceat supplicare. *C. Vt lite pendente nemini liceat.*

16. Nec Ordinarius potest in contrariũ permittere aduersus legem superioris.

Vt omittamus, quod de causa dicendum est, quod in rebus nouis constituendis euidens esse vtilitas debeat, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est. *l. 2. D. de const. princip.* quæ vtilitas hîc non apparet; sed potiùs diminutio charitatis fraternæ; quæ ad scandalum vergit; nihil autem faciendum est cum scandalo, *c. nihil 2. X. de præscript. c. ad aures X. de temp. ordinat.* nequidem Papæ mandato parendum, si suboriatur scandalum, *c. cum teneamur. X. de præb.* scandalum hîc pars vtraque agnoscit; sed causam altera in alteram reijcit. & optan-

17. Minùs fine euidenti vtilitate.

18. Minimè cũ scandalo.

optandum fuisset vt Decanus (qui multa bo-
na opera se dicit operatum , & testatur Ordi-
narius) quamuis res sibi fuisset ritè permissa,
19. imitatus fuisset D. Paulum 1. *Cor.* 8. *si esca*, in-
quit , *scandalizat fratrem meum non manducabo*
carnem in aeternum. solent ex huiusmodi causis
maiora nasci incommoda, & litigia, neque e-
nim nouum est ratione formæ, coloris, mate-
riæ vestium inter ecclesiasticos graues excita-
ri controuersias. *vt patet ex c.* 1. *de verb. signif.*
in extrauag. Ioan. XXII. *Clement. V. & Nicol.*
IV. quæ ibidem citantur. clement. 1. *& c. exijt*
in 6. eod. vt & latius diximus in Consult. can. de
regular. cons. 20. & seriam esse materiam in
ecclesiasticis , formam , & colorem vestium
patet ex d. c. clerici. *& tot. tit. de vita & ho-*
nest. cler. c. præcipimus, 21. *q.* 3. *c. vt periculosæ.*
ne cler. vel mon. in 6. non tantùm vt ex ve-
stium forma distinguantur aduersus personas
laicas ; sed & ecclesiasticas alterius instituti.
d. c. vt pericul. Rodrig. *t.* 2. *qq. reg. q.* 77. *ar.* 6.
neque aliquis ex veste sibi prohibita quip-
piam vsurpet , vt de compagis & mappulis
valde seriò agitur *in c. peruenit. c. illud. d.* 93.
de vsu pallij X. *tot. eo tit.* pontificalium. *Trid.*
s. 6. *c. vlt. clem. fin. de priuileg. &c.* De exemptio-
ne Capituli tanquam præiudiciali quæstione
esset etiam dicendum , nisi in possessione ju-
risdictionis esse Ordinarius , & lite pendente
ea vti posse diceretur ; secundùm distinctio-
nes C. cum *persona de priuil. in 6.* & quamuis
non subdito etiam gratia potest concedi : sed
tamen non talis quæ illum soluat aliqua lege,
qua alioquin teneatur. cùm non subditum
nemo possit soluere vel ligare. *c. omnis. de pœnit.*
& remiss.

Libus, alijsque incommodis, ob talem causam nasci solitis.

De Præbendis.

RESPONSVM I.

An ad præbendas graduatis affectas dignior sit assumendus?

OMisso digno promouendum esse in cu-
ratis, similibusque beneficijs digniorem,
sed neque in cathedralibus præbendis omni-
bus id obtinere , vt scientia digniores eli-
1. gendi sint , *ex c. venerab. X. de præb.* diximus
in Iur. pont. nou. anal. de elec. numer. 18. quam-
uis in dignitatibus & parte maiori id deside-
rare videatur Concilium *Trid. s.* 24. *c.* 12. *in*
princ. & de alijs diligenter disputet Gutier.
can. quæst. lib. c. 11. exigit saltem d. c. 12. vt
eligendi tales sint , qui suo muneri respon-
dere possint. quamuis dignitates præsertim in
cathedralibus , dicit esse institutas. vt qui eas
2. obtinerent , *pietate præcellerent , alijsq́ exem-*
emple essent. enimuerò in erectione nouarum
sedium Belgicarum , vt Episcopi ecclesiam
suam personis eruditis , & ad iurisdictionem

Est sed digno facta collatio non minor est irrita.

Quales graduati eligendi? & quare?

exercendam , ceteraque munia ecclesiastica
obeunda idoneis debitè instructam , iugiter-
que decoratam haberent , erectæ sunt nouem
præbendæ personis in famosa Vniuersitate
graduatis affectæ , quæ consilium & operam
in negotio ecclesiæ , & religionis , ceterisque
difficultatibus Episcopo præstare teneantur.
vt hîc eruditio nec competens tantùm ; sed
& quæ decorem ecclesiæ adferre possit, requi-
ri videatur. adeòque obtinere , quod rescrip-
tum est in officio seu beneficio cancellariæ *in*
c. vn. X. vt eccles. benef. sine dim. confer. non *ex*
affectu carnali , inquit , *sed discreto iudicio, de-*
buisse ecclesiasticum officium , & beneficium in
persona magis idonea dispensare. cancellariæ offi-
cium subsidium fert episcopali iurisdictioni
exercendæ. ad cuius suppetias cùm itidem
sint erectæ præbendæ graduatis affectæ , sequi
videtur in personis magis idoneis esse dis-
pensandas : &, vt loquitur c. constitutis 46.
X. de appell. qui ecclesiæ magis vtiles , & idonei
reperirentur. ceterùm ea verba *magis idonea*
ad quæstionem nostram non videntur specta-
re ; sed ad comparationem illius , qui cum
collatore pactum de fructibus beneficij inie-
rat , cùm à beneficijs huiusmodi conuentio-
nes abesse debeant ; liberèque , plenè, & sine
diminutione illa conferri. ideoque *in d. c. vn.*
§. cum enim. non aliud exegit Innocentius
III. quàm vt episcopus Mediolanensis o-
stenderet , quod cancellariam personæ ido-
neæ , modo canonico , & tempore compe-
tenti donasset. ita vt collatio affectarum præ-
bendarum digno facta ; omisso quamuis di-
gniori , sit rata ; nec facilè irritari possit.
attamen verba , quæ suprà citauimus , aliquid
non vulgare exigere videntur : si non tam
eminentem scientiam , de qua d. c. *venerabilis,*
quod vix ad culmina dignitatum , inquit , *nedum*
ad præbendas viri eminentis scientia valeant repe-
riri : tamen vt exigat discretum iudicium, vt
loquitur d. c. vn. electorum ; seu arbitrium
boni viri ; ita vt à conscientia absit carnalis
affectus ; adsit zelus debitè instruendæ , &
ornandæ ecclesiæ ; per personas eligendas:
atque illæ sint tales , quæ eiusmodi ornamen-
ta adferre possint. quæ qualitas ex eo inten-
ditur , quod ex iisdem nouem graduatis 3.
dumtaxat assumi possint promouendi , in ple-
risque iisdem nouis episcopatibus , ad digni-
tates archidiaconatus , archipresbyteratus , &
pœnitentiariatus : eòque ad graduatis affectas
præbendas eligendi , tanquam destinati ad
huiusmodi dignitates aliquando obeundas,
considerandi nonnihil sunt iuxta d. c. 12. vt
si impræsentiarum ijs qualitatibus præditi
non sint ; spem faciant certam maturitate
temporis tales euasuros. & quidem Archidia-
conus & Archipresbyter curam , seu inter- 4.
nam seu iurisdictionalem exercent : pœni-
tentiarius etiam diœcesanus & doctrinâ &
prudentia præditus vt sit , & res exigit, &
Concilium *Trid. sess.* 24. *c.* 8. maturamque æ-
tatem 40. annorum. Et ab initio ecclesiæ
officium huiusmodi fuit eximium, vt vide-

Tanquam destinata ad dignitates digniori conferendas.

Pœnitentiarius dignior prioræ assumendus quamuis annis quadraginta minor.

re est apud Spondanum *in Annal. eccl. ad ann. domini* 56. *& alibi.* adiecit tamen idem Concilium clausulam, *seu aliàs pro loci qualitate aptior.* vt si vel ætate, vel laureis theologiæ seu iuris careat; ea tamen sit prudentia, & doctrina, alijsque virtutibus instructus, vt hæ illis præponderent; tanquam alijs aptior assumi possit, iudicio Ordinarij. vt in simili idem *Trid. sess.* 25. *de regular. c.* 7. in præfecta monialium eandem ætatem requirit. discretioni tamen Ordinarij, quid ère monasterij magis sit, permittit. idem ergò hîc Concilium momenta aptitudinis ponderanda committit Ordinario. vt quamuis inter graduatos aliquis sit 40. annorum; si tamen alius minor sit aptior; præferri possit. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s.* 24. *d. c.* 8. & id liquidum facit vox *seu*: quæ regulariter & naturâ suâ est alternatiua. *Tusc. in verb. dictio seu. conc.* 372. *numer.* 1. 2. 29. præsertim dum ponitur inter diuersa. *numer.* 21. vt palam hîc diuersa facit per adiunctionem vocis *aliàs. seu aliàs*, inquit, *qui aptior reperiatur.* Adde d. sessionem. 24. Conc. Trid. celebratam esse ann. 1563. & sic posteriorem esse Bulla erectionis nouorum episcopatuum Belgij.: loqui autem d. c. 8. in futurum: *pœnitentiarius*, inquit, *instituatur.* non autem decernere de præterito; aut legem dare pœnitentiarijs iam antè institutis, sed eos suis legibus relinquere. Bulla autem gradum dumtaxat requirit, non eam ætatem. vt decretum quidem ex rigore non obtineat, tametsi ratiocinando conueniat, sed omninò illud, vt aptior sit: vt loquitur Trid. seu magis idoneus, vt exigunt canones antè citati. quod si autem ex graduatis aliquis se aptiorem esse, & iniuriâ præteritum existimet; electio non est nulla; sed per Superioris examen videbitur an erit annullanda. *diximus in Iur. pont. nou. anal. de elect. num.* 15. *vers. electio.* in alijs nulla foret, si extra graduatos affectarum præbendarum possessores, quis ad dictas dignitates contra dispositionem d. bullæ assumeretur: aut ad has præbendas non habens gradum; *Trid. s.* 25. *c.* 5. in nouis sedibus: quamuis ad pœnitentiariatum sine gradu *ex vi d. c.* 8. *s.* 24. *Trid.* aptior graduato assumi possit. Porrò examen an quis sit aptior omnes vtriusque qualitates expendet: vt in c. 18. *s.* 24. in concursu parochiali, ætatem, mores, doctrinam, prudentiam, aliasque res ad huiusmodi officium opportunas.

RESPONSVM II.

De Commendis.

DVm quæritur quæ sit authoritas, aut Iurisdictio commendatarij; quid facere, quid præstare possit; attendenda sunt verba commendantis; qualitas, atque conditio beneficij commendati, & finis commendationis. Verba; quoniam, vt diligenter obseruandi sunt fines mandati; *l.* 3. 4. 5. *D. Mandati*; ita & commendati. Conditio beneficij; quoniam vt illa varia est; ita ex ratione subiecti, quod circa illud præstandum est, variatur. finis autem; quoniam vt de lege dicitur, quod finis sit anima legis; ita & in beneficio commendato finis, ob quem commendatur, tanquam scopus actionum est suspiciendus. vti post alios Euerardus *in locis legal. loc. à fin.* rectè dixit potissimam causarum omnium esse finem. 1. Vt iudicandæ sint?

Inuentæ ergo sunt commendæ; ne beneficia interim dum vacant damnum caperent. vt dum sponsum non habent; sponsi vices & officia suppleat commendatarius. si ergo simplicia sunt, missæ, & sacra munia illis incumbentia expleantur: si curata; cura animarum nullatenus negligatur; si maiora, atque dignitates; vt onera omnia congruè supportentur. 2. Cur inuentæ?

Quapropter in curatis *Con. Trid. s.* 24. *c.* 18. dum vacant, atque donec eis de rectore prouideatur idoneum in ea vicarium, cum congrua fructuum portione constitui iubet: *qui onera*, inquit, *ipsius ecclesiæ sustineat.* propterea Gregor. X. *in Conc. Lugdunensi* commendari ecclesiam parochialem vetat alicui, non constituto in ætate legitima, & sacerdotio; eamque permittit vnicam, & in tempus dumtaxat semestre. *c. nemo. de elect. in* 6. 3. Quales curatorum beneficiorum.

Qualitatem sacerdotij exigit; propter necessariam Sacramentorum administrationem, quæ illud exigit; exercitiumque curæ. vnicam admittit; sicut & Concilium Tridentinum *s.* 7. *c.* 4. beneficiorum pluralitatem ne titulo quidem commendæ perpetuæ admittit. semestre tantum tempus recipit; quoniam rarò fit, vt commendæ vergant in ecclesiæ vtilitatem (etsi sine illa eas irritas habet d. c. nemo) quæ sunt diuturnioris moræ, aut perpetuæ. adeòque & semestres nunc sublatæ sunt in parochialibus ecclesijs. per Conc. *Trid. s.* 24. *c.* 18. vbi mox quidem in vacantibus poni vicarius; sed quamprimùm de rectore prouideri mandat, & commendæ quidem perpetuæ olim ignotæ fuerunt; dum magis cura gregis, quàm lana quæreretur. & propterea iam inualescentes eas damnauerunt Innocentius VI. *per extrauagant. suam incip. Pastoru*, & Clemens V. *per extrauagant. incip. ex superna, qua ponitur, in extrauagant. com. tit. de præben.* vbi etiam ad Regum & magnatum instantiam, narratis incommodis, quæ ex eis nascuntur, reuocantur commendæ, etiam Cardinalibus factæ. eisque consonat Conc. Lateranense *sub Leone X. sess.* 9. *in bulla de reformat. Curiæ*, & demum Con. Trid. *s.* 25. *de regular. c.* 21. *& s.* 14. *c.* 10. *& s.* 21. *c.* 8. & quidem d. c. 10. regularia beneficia non nisi religiosis illius ordinis, vel ijs, qui habitum omninò suscipere, & professionem emittere teneantur, con- 4. Non diuturnæ. 5. Perpetuæ olim ignotæ. 6. Post iterum vetitæ. 7. Quales regularium?

conferri permittit. d. verò c. 21. ipsa monasteria, abbatias, prioratus aut præposituras, quæ suos conuentus habent, non nisi regularibus personis eiusdem ordinis, atque iam expressè professis, quæ gregi præire atque præesse possint; quinimò spectatæ sint virtutis atque sanctitatis. voluitque etiam sic prouidere ijs non tantùm, quæ imposterum vacarent, sed etiam quæ iam tunc erant commendata. & quidem si Capita essent Ordinum; vt qui ea in commendam tunc obtinebant: infra sex menses illorum religionem profiterentur; vel illis cederent; aut aliàs ipso iure vacare censerentur. quanto magis nolit nunc monasteria Ordinum Capita commendari? ne verò vnquam fraus fieret; subreptitias declarauit prouisiones, si monasteriorum qualitas expressa non fuerit. d. autem c.8. sess.21. commendata monasteria visitari, & corrigi per superiores; & vbi non viget regularis obseruantia, etiam per Episcopos, tanquam sedis apostolicæ delegatos, & specialim cura animarum, si qua illis, vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia rectè exerceantur.

8. Caputum Ordinum?

& propterea, vt ad commendam parochialem redeamus, notatur *in d. c. nemo. ac alibi passim* ab Interpretibus commendatarium parochum posse ac debere in populo diuinum verbum exponere, confessiones audire, aliaque ad curam animarum pertinentia Sacramenta ministrare. *Cuchus in Institut. maior. l. 3. tit. 6. numer. 43.* quo titulo tam parochum quàm reliquos commendatarios perpetuos assimilari veris prælatis docet. & quæ alioquin præstare possint, quæque eis competant specificè multa. *vt & alij moderni infrà in fin. citandi.*

9. Quid commissum commendatario parocho?

10. Quid regulari?

Nunc ad monasteria quod attinet; si commendata fuerint, intelligitur cura commissa, vt religio & disciplina regularis conseruetur; vt vices præfecti itidem regularis suppleantur. sic *in c. obitum. dist. 61.* vacante ecclesia Panormitana Gregorius Barbaro Episcopo illius visitationem committit, & *in fin. monasteria autem*, inquit, *si qua sunt in ipsius constituta parochia sub tua cura, dispositioneque; quousque illic proprius fuerit ordinatus Episcopus, esse concedimus. sub cura*, inquit, *dispositioneque.* cura accipitur pro onere, siue prouincia alicui delegata. *ita Spigel. in lexico.* Iurisconsultus *in l. 1. de officio præf. vrb.* curam carnis ad illum spectare dicit. Salomonius interpretans hanc legem *vers. & ideo forum suarium sub ipsius cura est*; *verbum*, inquit, *cura hic pro sollicitudine, imperio, & iurisdictione intelligo: quia in magistratibus sic accipi solet.* dispositio; etiam vocabulum admodum generale est; & quamcunque ordinationem comprehendit. vt si quid in monasterijs fuerit inordinatum, ordinare commendatarius possit: & quod agendum, faciendúmve fuerit; dirigere atque mandare, prout ex Iuris ratione, vel statutorum, constitutionúmve Ordinis dictamine gerendum fuerit.

11. Quid cathedrali?

Ad cathedrales autem Ecclesias quod attinet; ad earum proportionem dicendum est commendatarios in illis fortè necessarios *iuxta c. 18. s. 24.* idoneos cum congrua fructuum portionis assignatione constitui debere, qui onera ipsius ecclesiæ sustineant, donec eis de rectore prouideatur. de huiusmodi commendatario agit c. relatio. *cum seq. 21. q. 1. quidquid*, inquit, *de prædicta rebus ecclesiæ, vel eius patrimonio, seu cleri ordinatione, prouisioneue, & omnibus generaliter ad eam* (nota) *pertinentibus, soleriter atque canonicè ordinare, facereque, prouideris; liberam habebis (quippè vt sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.* Cathedralis ergo commendatario libera competit de omnibus generaliter ad clerum pertinentibus canonicè disponendi facultas: id est secundùm permissa canonum. *quippè*, inquit, *vt sacerdos proprius*: comparatiuam voculam, *vt*, adiungit, quâ significat quemadmodum sacerdotem proprium, ita commendatarium ecclesiæ munera obire. vnde Interp. communitèr ieruntin hanc sententiam, vt quod ad officium pertinet, explere illud commendatarius possit, perinde atque titularis: id est, quæ ad ipsam administrationem pertinent. quod verò ipsos honores, aliaque quæ inde fluunt attinet, ad alias decisiones pertinet. vt iam suprà monuimus à modernis infrà citandis tradi multa vbique specificando, quæ hîc longum nimis foret recitare. ad eandem rationem *in c. cum nobis. X. de elect.* constituitur procurator seu œconomus vacantis ecclesiæ Capuanæ, *in procuratorem*; inquit, *concedimus liberam administrationem ei, tam in temporalibus quàm in spiritualibus committentes. & in c. is cui. 42. de elect. in 6.* ea clausula explicatur. *is cui*, inquit, *procuratio seu administratio cathedralis ecclesiæ, plena & libera in spiritualibus & temporalibus, à sede apostolica (cui hoc soli competit) est commissa, potest (alienatione bonorum immobilium dumtaxat excepta) omnia quæ iurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, liberè exercere; illa quippè quæ ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.*

12. Sed hodierna diplomata ampliora.

Porrò hodiè commendarum diplomata, quamuis olim restrictioribus terminis expedirentur; stylo laxissimo scribuntur. vt *post Gomesium ad reg. cancel. de trienna. q. 5.* moderni passim notarunt, vt in aliam prorsus naturam à vetere migrauerint. adeóque Duarenus *De sacris ecclesiæ minist. l. 5. c. 8. plenior*; inquit, *conceptio diplomatis pontificij, & mores vbique recepti faciunt, vt commendatarius non simplex custos, depositarius, procuratórue; sed dominus quodammodo habeatur. nam & procuratores in rem suam appellantur à iureconsultis, qui nihil minus quàm procuratores sunt, & suum, non alienum negotium gerunt. & certum est huiusmodi procuratoribus fiduciarios istos dispensatores, de quibus loquimur, perquam similes esse. cum ipsis non ecclesiæ gratia; sed sua potius (vt rectè quidam aiunt) administratio concedatur.*

Et speciatim Chassanæus *ad consuet. Burgonì*

13. Per quæ libera etiam prouentuum dispositio.
tit. de mains mortes rubriç. 9. §. 9. in Consilio ibidem inserto docet ex amplitudine verborum styli hodierni huiusmodi commendatarios assimilari veris prælatis. agit autem de commendatario Abbate, vbi ex stylo diplomati inserta fuerat hæc clausula, *de reditibus illius monasterij, fructibus & prouentibus, iuribus, & obuentionibus vniuersis liberè disponere & ordinare, prout veri ipsius monasterij abbates disponere potuerunt; curam & administrationem monasterij ipsi in spiritualibus & temporalibus committendo, ac faciendo sibi à conuentu obedientiam & reuerentiam debitas & deuotas, & seruitia & iura ab ijs debita exhiberi.*
14. Et iura omnia verorum prælatorum.
concluditque Challanæus iura omnia loquentia de veris Abbatibus, habere locum in huiusmodi commendatarijs. *adeoq; citat Bartholum, Andraam Siconium & Geminianum, sequiturq; Gomesius. d. q. 5. & passim moderni.*

Ex his sequitur non esse facilè respondendum ex veteris iuris ratione aduersus hodiernos commendatarios; qui cum tanta verborum amplitudine, canonum, & priuilegiorum derogatione constituuntur: nisi ipsarum commendarum literis penitus perspectis, vt de libertate & priuilegijs responsum est *in c. porrò X. de priuil.* Quærere ergo an Abbas commendatarius habeat Iurisdictionem spiritualem; an, si abbatia sit matrix, habeat in filias non tantùm vniuersim, sed & filiarum alumnos singulos; mediatam, an immediatam, non physicè aut philosophicè, sed moraliter, œconomicè, ac politicè: vt jure ciuili filium pater non tantùm habet in potestate, sed & ex eo nepotem, pronepotemque *Inst. de patria potestat.* immediata potestate, quæ non competit patri, qui est in potestate: quamuis physicè nepos per patrem nectatur auo. vel quod si abbatia sit Caput Ordinis, an commendatarius; quamuis hodiè per Trid. vt diximus vetitus, ex plenitudine tamen pontificiæ potestatis constitutus, iurisdictionem habeat generalem in Ordinem; in omnes, an singulas abbatias; vniuersos an singulos alumnos; mediatam an immediatam; cæteraque huiusmodi quærere, inquam, non proposito commendationis diplomate, frustraneum est. Sed obseruandum est quod Alexander III. Ambianensi Episcopo rescripsit in *d. c. porrò. ex inspectione priuilegiorum plenius aduertere potes, & secundùm quod inueneris, ita obserues.*

15. Iurisdictio & authoritas.
Nihilominus supposita, quam diximus, commendatariorum hodiernorum ex styli amplitudine, generatim est dicendum eandem authoritatem, iurisdictionemque, quam haberet verus Abbas abbatiæ matricis & Capitis Ordinis habere commendatarium, cui ea in procurationem & commendam est data cum clausula plenæ & liberæ in spiritualibus & temporalibus administrationis (vt hodiè solet) idque disertè decisum est *in d. c. ii cui quod suprà extensè recitauimus.* Et consequenter obedientiam & reuerentiam commendatario deberi;
16. Fructus.
iuraque & seruitia consueta Prælato. nec tantùm expensas in administrationem necessarias, & congrua alimenta, & quanta Prælatus ex antiqua cum conuentu fortè partitione, Ordinis statuto, Pontificis determinatione: sed &, vbi hæc non sunt, fructus deductis arbitrio boni viri oneribus suos facit in vsus vertit. adeò vt etiamsi in malos verterit, non teneatur ad restitutionem. *Gomez. d. q. 5.* fructus, inquam. nam ipsius rei immobilis est interdicta alienatio. *d. c. ii cui.* cui stylus adiunxit & mobilis pretiosæ. *Rebuff. de benef. l. 1. de commend. numer. 13. Chassan. vbi sup.* Baunius *in prax. can. l. 5. c. 3.* addit ex const. Pij V. & Greg. XIII. peculium morientis monachi; vt id à commendatario arripi nequeat, sed in rem monasterij verti debeat. Quibus omnibus de rebus, alijsque id genus; nuncupatim in quibus commendatarij veris titulatis æquiparentur, videri possunt moderniores. *Gomesius ad Reg. Canc. de triennal. quæst. 5. Cuchus Instit. maior. l. 3. t. 6. Azor. inst. mor. p. 2. l. 6. c. 31. Robuff. de benef. l. 1. de commend. eod. lib. 1. de deuol. Garcias de benef. p. 4. c. 4. & quos ille citat præsertim in fin. gloss. ad sanct. pragmat. de elect. c. licet ad V. causa. & paulo post numer. 9. Choppin. monastic. l. 1. c. 2. numer. 3. de sacr. eccl. polit. l. 1. c. fin. num. 17. l. 2. t. 8. num. 12. monastic. l. 1. t. 1. num. 14. t. 2. numer. 2. 3. l. 2. t. fin. num. 17. in fin. & eod. l. 2. t. 1. numer. 9. recitat diploma Sixti V. in margine Innoc. VIII.* per *quod* priuilegio vetatur, ne in ordine Cisterciensi commendatarij vllam habeant iurisdictionem; sed ea redeat ad Patrem Abbatem: nec competat monachorum muneri taxatin, nouitiorum receptio, nec benedictio in monasterijs; sed superioribus ordinis: cassentur gratiæ expectatiuæ, reseruationes, mandata, commendæ, nominationes, oblationes, vniones &c. alibi etiam alijs concessa memorat priuilegia, ne eorum monasteria imposterum commendentur. sed priuilegia omnia suo pondere superat decretum sanctissimi Concilij Trid. *d. c. 21. s. 25. de regul.* quod 17.
Commendæ monasticæ à Concilio Trid. vetitæ.
secum vehit dictamen Spiritus sancti. sed importunitates, & obrepentium artes etiam hodiè huiusmodi commendas extorquent, cum amplissimis omnium iurium ac priuilegiorum derogationibus: & ob plenitudinem potestatis pontificiæ his parendum est, nisi per obreptionem obtentæ declarentur; & admittenda sunt quæ suprà diximus.

RESPONSVM III.

De Regula Cancellariæ de triennali possessore.

PLures simul incurrunt difficultates in hanc causam. nam quamuis dicatur litem super possessorio motam non reddere beneficium litigiosum; *Robuff. in prax. ben. l. 2. de subrogat. numer. 31. ex Rota & Cassador. decis. 4.*

vt lite

1. *Lis in possessorio mota impedit nequis hic dicatur pacificus.*

vt lite pendente. quasi possessio nihil commune habeat cum petitorio : & vt quis non dicatur pacificus, litem moueri exigatur super ipso titulo ; *Innoc. in c.cum M. Ferrarien. X. de const. alij in. c.1. & 2. vt lite pend. in 6.* adeoque super proprietate, ac petitorio iudicio: tamen regula nostra exigit pacificam possessionem ; atque ex titulo ; adeoque vtrumque coniungit, & titulum & possessionem. si cui ergo lis moueatur in possessorio, vtique non pacificè possidet. eoque magis quod iudicia beneficialia possessoria tractari non possint sine consideratione petitorij. quia in spiritualibus possessio esse non potest sine titulo, saltem colorato, & apparenti. *c. 1. de reg. iur. in 6.* & sic possessio litigiosa facit possessorem beneficij non pacificum. *Molin. tract. de annal. poss. num. 132.* ideoque si labitur triennium durante lite possessoria, etiam ei cui possessio adiudicatur, non prodest tempus antè lapsum.

2. *Post finitum possessorium potest inci-pere trien-nium.*

Sed an prosit quod exinde labitur, an verò dicendum sit extitisse semel conditionem, ac litem fuisse motam ? eoque quamnis exinde sine alia lite labatur triennium, sine lite non possedisse ? arg. *l. siquis. C. de Instit. & substit.* & dicendum est prodesse : *Papon. ar. lib. 8. t. 9. ar. 2. & 3.* (& ad hoc applicant plures illa verba regulæ *de poss. trien. antiquas lites super illis motas penitus exstinguendo.* quorum alioquin quàm obscurus sit sensus, videri potest ex ijs, quæ habet Alphons. *ad d. regul.*) & d. l. siquis procedere in ijs, quæ semel accidere : quia non exigit numquam litem motam fuisse ; sed non à triennio. & sic Concilium Basiliense litem non tantùm fuisse aliquando ; sed pendentem exigit. & quoniam iure canonico nunquam perit instantia ; *c. pen. X. de iudic.* & sic pen-

3. *Lis pendens & promota.*

dere lis semper intelligitur, exigit vlteriùs litis prosecutionem. *lis autem*, inquit, *hoc casu intelligatur, si ad executionem citationis, iurisque sui in iudicio exhibitionem, ac terminorum omnium obseruationem processum fuerit*: vbi glossa, *pragm. sanct.* dura esse ea verba dicit ; & egere declaratione. quia ea verba *omnium* nihil excludunt : & sic ex eorum ri-

4. *Quousque?*

gore processum esse oporteret vsque ad conclusionem causæ : postquam partes non amplius audiuntur : *c. dilectus de fid. instru. c. pastoral. de caus. poss. & prop.* cùm alioquin nulla præscriptio non interrumpatur per contestationem : *l. more. C. de rer. vend. l. pen. ne de stat. def. c. illud X. de præscript. & ibi DD.* ideoque Charondas *respons. l. 1. r. 37.* saltem litis contestationem *iuxta l. vnic. C. de lit. contest.* requiri ait, nec sufficere citationem. eiusque defectu triennalem possessorem molestari deinceps vetitum pluribus arrestis, quæ refert. sed & hoc durum in eo, qui diligentiam, quam potuit, exhibuit. v. c. malitiosi multi de competentia iudicum, de suspicione, de alijs tricis altercantur improbè : & quamuis damnentur in expensas ; magnum tamen lucrum fecerint, si beneficium obtinuerint : quasi lite in causa principali non contestata. & ideo Concilium Basilien. neque de contestatione mentionem facit ; sed terminis : & quidem *lis*, inquit, *in hoc casu intelligatur* : ideoque significat se aliquid noui, seu speciale statuere. nam regulariter lis induci, & pendere dicitur ex sola citatione. *clem. 2. vt lite pendent. & d. l. vni. C. de litis contest.* res in iudicium deducta dicitur per litis contestationem : quia non ante iudicium videtur induci, sed lis à iudicio etiam differt. *c. forum. X. de verb. signif. l. litis nomen. 36. & ibi Alciat. & quæ ibid. citat. D. de verb. signif.* & quia dicimus litem contestari ; etiam iam ante litem esse significatur. vt non quidem hoc casu sufficiat citatio ; sed prosecutio per omnes, vt fieri potest, terminos; non tantùm exceptiones dilatorias : *vt quidam in d. gloss. pragm. sanct.* sed etiam contestationem, aut aliam diligentiam, quæ fieri potuerit ex circumstantijs, & Iudicis arbitrio. Vt in hac causa finito etiam possessorio; post plurium annorum diligentiam, vix decisum est super Iudicis competentia, per recursum ad Cancellariam pro cassatione ; & rescripti controuersia, ob omissum Ordinarium ; tanquam partem aut suspectum, seu aliàs.

Sed & quæri potest an perpetuata hîc non sit causa per libellum Pontifici oblatum ? *ex l. 1. C. Quando libellus Principi oblatus litis contestationem faciat* : adeoque cùm Iudex Ordinarius hîc Iudex esse non potest : Papa aditus vt alium delegaret, negotio explicito, censenda sit lis inducta, imò contestatio ; ad effectum perpetuationis, aduersus triennium huius regulæ ? præsertim dum citatus incertum haberet domicilium. sed d. l. vnic. nec libellum Principi oblatum, nec parti notificatum ad contestationem sufficere ait : & l. 2. *C. quando libell. Princip.* decidit d. l. 1. locum solùm habere, vt per libellum perpetuetur actio anno peritura, non quæ diuturniorem præscriptionem exigit, adeoque non hæc triennalis. & verò orator qui aduersario absenti, aut incertas sedes habenti diem dicere non potuit, de eo protestari debet. *l. 2. D. de naut. fænor. l. 2. C. de an. except.* & Concilium Basiliense de impeditis disertè sic statuit ; *excepto hostilitatis casu, vel alterius legitimi impedimenti ; de quo protestari, & illud iuxta Concil. Viennen. intimare teneatur.* refertur illud *in Clement. causam de elect.* vbi *in §. quod si forsan* præscribitur forma appellandi tali casu ; intimandi, & protestandi : qualis diligentiæ hîc nulla forma seruata est. At verò obligat quidem Concilium Basil. ad formam illam ; sed non addit omissionem vitiare exceptionem impedimenti. sed quia relata d. clementina inest referenti Concilij decreto ; sequitur idem effectus, qui clementinæ : quæ ait *§. pen. & fin. intimatio aliter facta omni careat effectu.* idemque iubet seruari casu, quo intimatio aliqua facienda aduersus absentem ; aut qui sit difficilis conuen-

5. *An hîc non sit lis perpetuata per libellum Papæ oblatum?*

6. *Impedito quid agendũ ne aduersarius fiat pacificus?*

uentionis. *& ita gloss. ad d. pragmat.* atque adeò Clementina hîc obtineret, quamvis Conc. Basiliense non vigeret.

An ergo rescripti omnis effectus euanuerit quod non habuerit executionem citationis, nec delegato illud præsentetur, aut citationis decretum petitum sit intra triennium à sententia in possesorio lata? & dicendum est euanuisse, quantum est ex defectu litis ab actore motæ, & debitè prosecutæ, nisi aliud doceretur.

7. An lis ab alio mota tertio prosit.

An autem quod Actor neglexit ipse prosequi, iuuari possit ex prosecutione per tertium facta, qui collationem hîc habuit à patrono, seu collatore Ordinario? qui adhuc in lite est possessoria aduersus citatum? Gomes. *ad reg. de triennal. q. 12.* prodesse ait, tertij prosecutionem: idque semper tenuisse Rotam: contrarium censet gloss. *ad pragmat. sanc. verb. terminorum. §. quæritur an motio litis.* eam propugnauit Rebuff. *de pacific. poss. n.* & apud Papon. *arest. l. 8. tit. 9. arest. 7. & 8,* pluries refertur pro hac sententia iudicatum. & sic sentit Chokier *ad d. reg. de trien. n. 85.* & *ad regulam de surrog. n. 35.* quando saltem vnus ab altero causam non habet. quia talis possessor molestari non debet per agentem ex iure tertij: quoad agentem liberas ædes habet; atque præscripsit: vitium litigij personale esse, beneficium non afficere contenditur: decretum Concilij Basiliensis, atque adeò hanc regulam cuiusque negligentiam punire. Et verò in controuersijs omnibus summum punctum ferre debet finalis ratio legis, atque adeò cùm ea hîc sit, vt è medio tollantur. quantum fieri potest, lites beneficiales, per quas cultus diuinus, & ecclesiarum cura negligitur; is finis magis obtinetur, si pacificus quis esse intelligatur respectiuè ad actorem, iuxta legem *loci §. competit. D. si seruitus vendicetur.* adducitur etiam lex 7. §. 7. *D. quibus ex causis in possession. eat. lex qui precario. D. de precar. lex 1. §. t. D. de litigios.* & ipsa Concilij verba, atque etiam d. regulæ in personam concepta sunt: *quicumque pacificè & sine lite possederit,* & iterum; *lis intelligatur si ad executionem citationis, iurisq; sui* (nota) *exhibitionem, ac terminorum omnium obseruationem processum fuerit:* ita Concilium. exigit ergo citantem & exhibentem iura sua, & omnes consecutiuè terminos obseruantem, vtique suæ quemque litis. in quo si actor defecerit, pacificè & sine lite intelligitur esse possessor: quamuis alia ab alijs patiatur. Neque verò regula fauet possessori propter illum: sed minuendas lites, & ecclesiarum damna: odit tergiuersantes, & triennio excludit; quamuis potiori iure nixos. vnde & quandocumque aduersarijs exclusis inquiri in possessorem ab Ordinario iubet Concilium. adeoque interpretatio ea regulæ accipienda est, quæ cum fonte suo conuenit: fauet ecclesiæ, & cultui diuino; summa ratio est, quæ pro religione facit. *l. sunt personæ. D. de religios.* nec in dubio pro illa est iudicandum. *c. fin. & ibi DD. X. de sentent. & re iud.*

Sed restat videre an in nostro possessore triennali sit aliquis defectus tituli, aut coloris? & imprimis prouisus est ab Ordinario aduersus prohibitionem c. fin. *vt lit. penden. in 6.* ne lite inter aliquos pendente, altero moriente, noua prouisio fieri possit, quàm diu aduersus superstitem lis finita non sit: *ne propter nouos,* inquit, *aduersarios. qui malitiosè interdum petitoribus surrogantur, litigia in ecclesiarum dispendium prorogari contingat.* aduersus quam iuris prohibitionem nihil potest ordinarius, præsertim obstante decreto irritante d. c. fin. *quod, si,* inquit, *secus factum fuerit eo ipso irritum habeatur.* eademque ex causa nata est regula Cancellariæ, *de subrogandis collitigantibus:* vt, si intrusus non fuerit, à Papa superstes mortuo subrogetur: nec valeat alijs facta surrogatio: nisi fortè post mensem: quando tertius subrogari in illo potest.

8. Nullitas tituli impetrati ab Ordinario lite pendente, dum alter collitigantium superest causa non decisa.

9. Papa tamen potest surrogare.

Surrogari, inquam; nam regula Cancellariæ non vlteriùs recedit à prohibitione d. c. fin. at hic Ordinarius non surrogauit; sed simpliciter collationem, seu prouisionem fecit personatus; tanquam vacantis per obitum d. G. amplius iuris prohibitioni contrauenieus quàm vel soleant ipsi Pontifices.

10. Ratio huiusmodi prohibitionis.

Quorum ratio est, vt vitetur vel malum ipsum, vel illa species mali, quo aliquis instituitur in beneficium viuentis; si fortè superstes iustum habeat titulum. cui malo, præter nullitatem, adiecta est excommunicatio *in c. 1. X. de concess. preb. non vacant.* vt ne quidem hanc speciem admittat Pontifex *in c. 4. X. eod. quamuis secundùm,* inquit, *plenitudinem potestatis de iure possimus supra ius* quod non potest Ordinarius. *clement. 2. de elect. c. cum inferior. de maior. & obedien.*

Cùm ergo hæc citati collatio non tantùm nullitatem, sed & speciem mali secum ferat; vt pro titulo videri non possit esse collatio; quæ si non crimen, seu malum ipsum; speciem saltem mali inuoluit: sequi videtur hunc possessorem triennali regula non iuuandum. *& ita tenent citati à Mandos. ad reg. 21. q. 12. & ad regulam de triennal. vt citat Chokier ad eandem reg. de trien. n. 82. in fin.*

11. Quæ malū aut speciem mali considerat, quæ regulę beneficium excludit.

Alter defectus argui posse videtur ex eo, quod regula Concellariæ, dum titulum exigit, *ex apostolica,* inquit, *vel ordinaria collatione, seu præsentatione, & institutione illorum ad quos beneficiorum huiusmodi dispositio pertinet:* & propterea Legati extra fines suæ diœcesis siti beneficij collatio non tribuit colorem. adeoque & quando notorium est ad Episcopum beneficij dispositionem non spectare, colorem non videtur tribuere Episcopi collatio, secundùm mentem regulæ, quæ exigit concessionem illorum, *ad quos ea pertinet.* ideoque illa verba *Apostolica, vel ordinaria collatione* significant non Episcopi; sed ordinarij collatoris prouisionem. quemadmodum & illa verba, *præsentatione, & institutione illorum ad quos pertinet,* exigere videntur vt in beneficijs patronatui subiectis præsentatio & institutio adsit quoniam Episcopi prouisio neglecto patrono fit irrita. *c. 14. X. de iur. patronat.*

12. Vt & facit defectus iuris conferentis si nullatenus ad eū pertinet.

patronat. tamen, nisi patronus infra sex menses reclamauerit, valida manet Episcopi ordinatio. *tot. tit. eod.* ideo magis per triennium pacificè sic possidens & colorem habere, & non molestandus esse censendus est, *Chokier ad d. reg. post VVames.* neque, par esse videtur causa, vbi ad alium quàm Episcopum collatio, & dispositio omnis notoriè pertinet; quippè, qui ius nullum habet, in alium transferre nullum potest: qui colorem iuris non habet, in alium transferre non potest, ideoque violentus ille censendus est, qui sine vllo titulo occupat, aut colore; quem reijcit Concilium Basiliense, & sine titulo? quem exigit regula. aliud dici potest in eo, qui ius quidem habet prouidendi: sed impedimento aliquo illud sistitur. nam vel cessare illud potest, vel ignorare prouisus: & propterea bona fide triennio præscribere. adeò vt per regulam post triennium ius acquirat, *vt Alphons. ad. d. reg. apud Chokier n. 18. & seqq. quod Azor. t. 2. l. 7. c. 25. q. 8. post Rebuff. Nau. & alios sequitur*, etsi Chokier n. 76. *dissentit.* cui autem notorius tituli defectus obstat, non eundem videtur mereri fauorem. *Chokier ad reg. de trien. n. 89. & seqq.* & si in possessorio ab aduersario ne malæ quidem fidei possessorem molestari velit. *n. 96. & seqq.* quamuis in petitorio. quia mala fides à regula non tam consideratur, quàm pacifica possessio. *Gomes. ad d. reg. q. 22.* & expressè à Concilio Basiliensi. vbi propterea distinguit inter aduersarium & Ordinarium, sed quia regula illam distinctionem non expressit, videri possunt Argumenta Alphonsi in non notoriè nimis inualido, aut criminoso titulo non malè procedere.

13. Non si impedimentum tantum aliquod ius aliàs habēti obsit.

14. An sic prouisus ius in beneficio per lapsum triennij acquiratur.

15. Insuper arguitur; quod à vacatione personatus lapsi sint annus & menses nouem; & propterea non tantum fuerit ius ad Sedem Apostolicam deuolutum *c. 2. X. de concess. prab.* sed etiā ipse Ordinarius post lapsum semestre conferendi iure priuatus. *c. ne pro defectu. X. de elect. in verb. eligendi potestate careant illa vice c. literas in verb. quod secundum tenorem Concilij Lateranensis essent iure instituendi priuati. X. de suppl. neglig. prælat. c. dilecto eod.* vbi prouisus post semestre alteri damnatus est. *c. licet. eod.* vbi duo reiecti sunt, tam ab Ordinario, quàm superiore post lapsum cuiusque tempus prouisi, & Innocentius III. sibi ius prouidendi vindicauit. tametsi idem *in d. c. literas* beneficia idoneis assignata, Legato suo ea *de patientia*, inquit, *permittatis ab ipsis pacificè possideri.* sed toleratum id fuit *de patientia*, sed quia tam prælati quàm Capitula, vt ibi refertur, id fecerant; & cùm est multitudo peccantium tolerari patienter soleat: Ideo eo in casu Pontifex Legato patientiam indixit, quam ipse *in d. c. dilecto. & in c. licet.* non habuit. & quamuis non vocetur ibi reseruatio hæc deuolutio, tamen effectu coïncidit, quia non licet alteri præter Sedem Apostolicam disponere. & verba non tam sunt consideranda, quàm mens legislatoris.

An post ius ad sedem apost. deuolutū collatio ab Ordinario facta titulū aut colorem tribuat.

Sed an mens hîc sit in patientia tolerare, *iuxta d. c. literas* accedente triennio; an ius Sedis Apostolicæ non negligere; *iuxta d. c. licet.* magna est ratio dubitandi. & vt regula non suffragetur, facit; quod indulgentia in non puniendo præterita facilior esse debeat; quàm in lege ferenda de futuris: ne illa sit incentiua malorum. cui accedit quod d. regula excipiens reseruationem generalem in Corpore iuris clausam, non videatur sensisse dumtaxat de illa vnica, quæ refertur *in c. 2. & 34. de præb. in 6.* de vacantibus in Curia, vel apud Sedem Apostolicam: quam interpretatur d. c. 34. alioquin enim claro & vnico verbo potuisset explicari, *dummodo in Curia vel apud Sedem non vacauerint.* & hæc regula Cancellariæ nata est pro ea parte ex decreto Concilij Basiliensis, quod tollens generales & particulares reseruationes, excepit reseruationes in Corpore iuris expressè clausas; vt pluraritatem intelligat; neque alia tam illi potuit esse probata, quàm illa deuolutionum, quam Concilium Lateranense induxit: sicut alteram expressè probauit Clemens III. *d. c. 2. §. nos itaque laudabilem,* adeoque videri potest Concilium Basiliense pluraliter loquendo, inhærere voluisse d. Concil. Lateranensi. vt illa verba regulæ pluraliter prolata, non sint referenda ad aliquem errorem; vt facit glossator Alphonsus; sed ad fontem regulæ, d. Concilium Basiliense. 16.

16. An huiusmodi deuolutio sub reseruatione in Corpore iuris clausā reduci possit?

Corpus quidem iuris in regula Intelligitur, vt comprehendat Decretum, Decretales, Sextum, & Clementinas, tanquam Pontificum authoritate probatas pridem, vel compilatas. Extrauagantes autem, quamquam ab impressoribus volumini adiungantur; id nominis creduntur adeptæ, quod extra corpus iuris vagentur; saltem corporis illius nomine non comprehenduntur. vt etiam ferè loquuntur Concordata Germaniæ, in verbis *placet vti iuris scripti reseruationibus, & Execrabilis & Ad regimen constitutionum modificatis vt sequitur &c.* & d. Concil. Basiliense tam generales, quàm speciales reseruationes, siue per *Extrauagantes*, inquit, *Ad regimen & Execrabilis, siue per regulas Cancellaria, aut per alias Apostolicas constitutiones introductas, hac S. Synodus abolet, statuens vt de cetero nequaquam fiant, reseruationibus in Corpore iuris expressè clausis dumtaxat exceptis.* vt cùm Concilium Basiliense deuolutorum beneficiorum reseruationem admiserit; verisimile non videatur Pontificem per regulam Cancellariæ voluisse excludere. eùm ob d. decretum Concilij Basiliensis magno studio vbique acceptatum, & defensum, tantæ mox motæ fuerint difficultates, & tanta contentione Sanctio pragmatica Galliæ, quæ illud acceptauerat, abrogata; & Concordata tam Galliæ, quam Germaniæ tanto labore confecta, vt sanè d. regula Cancellariæ, quatenus dubia sit, interpretationem capere debeat ex ratione d. Concilij Lateranensis, & Basiliensis. adeoque

17. Quid sit Corpus iuris?

18. Extrauagantes non comprehenduntur.

que dicendum videatur, sub exceptionem reseruatorum in d. regula venire beneficia ad Sedem, seu Curiam Romanam deuoluta, & cùm de ijs alter prouideri non possit, quàm ab eadem Sede, nec præstet impedimentum quod de iure non sortitur effectum, vacare adhuc intelligenda sint, & ad eam deuoluta, ibidem vacare: & sic incidere etiam quadantenus in ipsam reseruationem *d. c. 2. de præb. in 6.*

19. *Iterum deuolutio an sit reseruatio hic?* In contrarium autem facere videtur quòd Concilij Lateranensis decretum sit punitorium negligentiæ collatorum: vnde in locis citatis *carere & priuari* dicuntur, & non sub nomen & regulam reseruationum curialium vocandum. vt propriè reseruata non sunt sic deuoluta. *Chokier ad d. regul. de triennal. num. 7.*

Deinde etiam illa reseruatio vacantium in Curia, quamuis à Clemente III. *in d. c. 2.* laudetur; tamen Concilium Lugdun. generale sub Gregor. X. *in c. 3. ibid.* restringit, vt nisi intra mensem à vacatione in curia de ijs dispositum fuerit, Ordinarij collatores ea conferre possint: ideoque & hic post annum & menses nouem Ordinarius possit conferre, quasi post suum semestre etiam altero in curia lapso, & amplius. sicut Concordata Germaniæ in beneficijs in mense Apostolico reseruatis vacantibus extra curiam, habent; vt post lapsum trimestre ab Ordinario conferri possint. quæ quidem æquitas est Concordatorum. sed præter parochiales ecclesias vacantes in Curia, vacante papatu ab Ordinarijs possunt conferri. *c. si ad Apostol. de præbend. in 6.* iuris rigor est, ne in alijs reseruationibus id locum habeat. *Franc. ad d. c. 3.* nec vmquam Ordinarius potest se ingerere: *Ioann. Andr. ibid.* cùm Papæ nemo tempus præfigere possit, nec sibi præfixerit, sed an non præfixerit per d. Regul. de triennali? & ob eandem causam quæ mouit Lateranense Concilium ad inueniendas deuolutiones ad Sedem Apostolic. Pontifex motus in regula non sit ad admittendas ab ea reuolutiones, accedente triennio?

Denique decreta Concilij Basiliensis separata sunt, & vnum quidem admittit reseruationes in Corpore iuris clausas; alterum, quod de triennali pacifico agit, non excipit à beneficio possessionis triennalis prouilum ab Ordinario, in casu huiusmodi reseruationis; sed quoniam hic vtimur nunc regula, in qua illa exceptio est expressa; non possumus in exceptione ab illa recedere: sed tantùm quærere, virùm sub illa lateat deuolutorum ad Sedem Apostolicam reseruatio?

20. *Regula non videtur debere obtinere vbi præter tituli nullitatem est species mali.* Porrò Concilium Basiliense permisit Ordinarijs quandocumque inquirere in possessores beneficiorum. quod si æquum sit post triennium; tunc videbitur maximè recipiendum; quando non se tantùm offeret aliqua tituli nullitas; sed etiam in titulo ipso malum, aut species mali; & expressa iuris repugnantia. quare, vt suprà diximus de collatione lite pendente, dum alter litigantium mortuus est, tertio facta id obtinere potest: vt Iudex ex officio de eo inquirat; & cùm est, id quod proponit d. Concilium Basil. faciat.

Cæterùm sicut initio diximus litem in possessorio motam impedire ne quis fiat in petitorio pacificus; ita super regula de triennali si in possessorio est iudicatum, tollere causam petitoriam ait Baunius *in Prax. can. lib. 3. c. 34.* vtique si super ea disertè iudicatum sit possessorem fuisse triennalem, pacificum, cum titulo colorato. nam regula nec in possessione, nec in proprietate vult talem molestari. parere autem exceptionem rei iudicatæ sententiam in vim regulæ latam, quamuis diuersa sit proprietas & possessio, ideo dicendum est; quod de causa exceptionis tam possessioni quàm proprietati communi iudicatum sit. adeoque idem dicendum sit, si sententia in petitorio lata transiuit in rem iudicatam, iam non posse possessorium institui; obstante similiter exceptione rei iudicatæ. alioquin si super regula iudicatum non sit; non nascitur exceptio rei iudicatæ. quia de illa nondum est quæsitum. *l. 1. C. si ex fals. inst.* 21. *An super regula res iudicata in possessorio, pariat exceptionem in petitorio?*

RESPONSVM IV.

A quo tempore computandi sint 20. dies in Reg. Canc. de infirmis?

QVæstionem non parum controuersam faciunt ea, quæ tradunt Ludouicus Gomes, *ad reg. de infirm. resignant. q. 29.* & quæ in contrarium Modernus Paris. *ad eandem regulam in princ.* Rebuff. etiam *in prax. benefic. libr. 3. ad eandem regulam gloss. 10. n. 2. gloss. 12. n. 1.* admissionem exigit: sed tamen, *n. 4. 5. 6.* tempus resignationis considerat; secùs quàm Modernus, qui admissionis dumtaxat, quasi antè nihil actum censeatur. Cæterùm Azor. *Institut. moral. p. 2. libr. 7. c. 28. q. 7. quæritur*, inquit, *à quo die computandi sint viginti illi dies, à regula præscripti? non est dubium computandos esse à die quo resignans præstitit consensum: hoc enim vi regulæ ipsa exprimuntur.* quod quidem est verum; sed an consensus ille cum effectu sit intelligendus, vt sit admissus & acceptatus à collatore, non exprimitur; nec quando ritè sit præstandus. cùm Rebuffus *d. gloss. 10. n. 6.* secundùm stylum Romanum tradat resignationem priùs esse faciendam, & posteà consensum præstandum. 1. *A die præstiti consensus.* 2. *An consensus perfectus seu admissi?*

Enimverò secundùm ea, quæ hic proponuntur, resignatio & consensus præstatio satis perfectæ videntur, per ea quæ gesta sunt coram notario, & testibus, atque Capitulo, collatore *die 26. Septemb. 1639.* & verò si resignatio facta sit, & supplicatio Papæ exhibita

sine

fine mandato, aut saltem solemni; seu non nisi per literas familiares dato; vt Romæ à festinantibus sæpè fieri solet; & posteà in forma solemniter præstari consensus; tum videntur illa verba, *à die præstiti consensus*, etiam rem dubiam facere. cæterùm ea verba fortè, ex inductione prædicti styli, per posteriores Pontifices adiecta sunt: Innocentius autem VIII. edidit regulam simpliciter sub his verbis; *vt refertur in Comment. Chokier ad reg. Cancell. cum glossemate Alphonsi; Item voluit quod si quis in infirmitate constitutus resignauerit aliquod beneficium fine simpliciter, siue ex causa permutationis, & posteà infra viginti dies de infirmitate decessit &c.* vbi disertè ab actu resignationis viginti dies computandi decernuntur; sed actu illo quidem, qui fit coram superiore, seu collatore; non autem notario. vt rectè Modernus *nu.5.* cùm ille nullam recipiendæ resignationis à iure facultatem habeat. adeoque in themate veniunt computandi dies viginti à tempore actus primò gesti in Capitulo, die videlicet 26. Sept.

Rectè quidem Modernus, aliique contendunt resignationem, nisi à superiori admittatur, non exuere possessorem ipso beneficio; adeoque eo fine admissione mortuo, beneficium non posse non censeri vacare per obitum: quia, vt id verum sit, ex eo inferri non potest in casu subsecutæ admissionis dies non esse computandos ab actu resignationis, vt statuit regula; sed ab actu admissionis. quia hæc separata sunt. in qualibus iure non procedit argumentatio. adeoque cùm in casu proposito subsecuta sit Capituli admissio; sumus in casu regulæ, de resignatione & collatione loquentis; & dies à resignatione, non collatione, computantis.

Vt omittamus contingere posse, vt resignatio ritè sit facta, eique debeatur admissio, vt *in c. vn. de rer. permutat. in 6.* decisum est de permutationibus (vt hic à secundis commissarijs relatum est debitam fuisse) etsi collator fraudandi causa cunctetur. quando æquum erit admitti regulam. ne sit in potestate collatoris cunctando eludere resignationes & permutationes legitimas. *contra. d. c. vn. de rer. perm. in 6.* sed mora sua cuique sit nociua: *nec imputetur ei; per quem non* stetit admissio, *qui fecit quod per eum fuerat faciendum*: adeoque & permutatio explenda sit, etiam per superiores via appellationis, seu alia: quando irrationabiliter collator fuit morosus. & superstiti conferendum est beneficium, ex permutatione debitum, ex facta resignatione à defuncto post 20. ab illa dies, prout Modernus *vbi sup. n.7.* regulam admittit, etsi collatio non sit secuta: quod ampliando illa de collatione loquatur. quod & de admissione dicendum foret: si & de ea fieret in regula mentio. non tamen ideo peruerteret computum ab actu resignantis incundum, vt decernit regula. præsertim dum ratio regulæ, atque animus illius, magis militat in actu resignantis, quàm admittentis: scilicet suspicio fraudis, & successionis quasi hæreditariæ: quam meditetur moribundus. quæ tamen suspicio tolli censeatur si mors non tam sit vicina: sed vltra 20. dies absit ab actu moribundi resignantis. cuius fraudes coërcere, & præiudicium Papæ, aliorumque collatorum auertere, est intentio regulæ. adeoque illa dimensionem recipit ab actu resignantis, moribundi: non alio.

Ex quibus dicendum est ad alteram quæstionem, an admissio superioris retrotrahi possit ad tempus resignationis? hic opus non esse aliqua retrotractione, quam etiam Modernus, *vbi suprà num.4. in fin.* non admittit. *admissio* inquit, *superioris non potest retrotrahi nec valere vt ex tunc; sed tantùm vt ex nunc.* idque meritò dicendum est. quoniam retrotractio est quædam iuris fictio: neque hanc inuenimus in hac quæstione à iure expressam. imò in iure satis dicitur *c. admonet. c. quod in dubijs. c. vlt. in verb. cum cedere sine licentia nostra nequiuerit. X. de renunc.* in beneficialibus omnem dispositionem dependere à superioris & propterea etiam hoc tempus potissimùm esset considerandum, quod complectitur actus substantiam: *Tusc. in verb. retrotrahi quando dicatur actus conc.* 399. & sic tempus admissionis; nisi in regula aliter esset expressum, quoad computum dierum: vt ex primordiali Innocentij VIII. regula mox ostendimus, cuius intentionem non mutasse dicenda est aliqua interpolatio obscurior secutorum Pontificum. neque verò est nouum posteriorum constitutionum sensum ex prioribus elici aut firmari: neque super solo resignantium actu, sine superiorum interuentu, aliquid decerni; *vt in d. c. admonet. & in d. c. quod in dubijs.* adeoque hic à solo resignantium actu in manu superiorum facto dies 20. computari ex odio talis actus. 3. An retrotrahatur admissio?

De Institutionibus.

RESPONSVM I.

Dispensatus super ætate quoad ordinem, an eo nondum accepto promoueri possit ad præbendam, cui ille est annexus?

QVæsitum est an conferri possit vacans in ecclesia Cathedrali A. canonicatus, & præbenda, cui annexus est ordo diaconalis H. dispensato à Pontifice, vt quando ei tantùm deerunt tredecim menses promoueri possit ad diaconatum; & nunc ea ætate est, vt intra annum in vim huiusmodi dispensationis diaconatum suscipere possit?

1. Pro negatiua.

Non posse suaderi videtur *ex c.4.s.22. Concilij Trid. in verb. nec alijs in posterum fiat promissio, nisi ijs, qui iam ætatem, & ceteras habilitates integrè habere dignoscantur: aliter irrita sit promissio:* & Clem. *vt ij de ætat. & qualitat. ibid. innouata. c.12. vers. neminem eod. Conc. Trid. s.24.* adeò vt & dispensatio, per quam huiusmodi qualitati derogatur, subreptitiã videatur haberi à *c.5.s.25. eiusdem Concilij.* quodque dispensatio quæ contra ius est strictè sit interpretanda. *c.1.§.fin. de fil. presbyt. in 6.* adeoque concessa ad vnum ordinem, non ad alium. *DD. in c. fin. ibid. & Sanchez. de mat. lib.8. disp.1.* & sic concessa pro diaconatu non ad subdiaconatum; & ad ordines suscipiendos concessa ad canonicatus & præbendas non sit extendenda. sed omnis extensio sit prohibita. *vt latè Sanchez. d. disp.1.*

2. Pro affirmatiua.

Posse autem videtur probari *ex d. c.4. in verb. teneantur infra annum ordines recipere requisitos. & d. c.12. s.24. d. Conc. in verb. in Cathedralibus neminem ad canonicatum recipiant, nisi qui eo ordine sacro aut sit initiatus, quem illa præbenda requirit; aut in tali ætate, vt infra tempus à iure, & ab hac sancta Synodo statutum. (scilicet d. c.4. & c.12. s.24.) initiari valeat.* vt Concilio sufficiat habere ætatem, qua intra annum promoueri possit ad ordinem requisitum: eamque ætatem requirere videatur non propter se; sed propter ordinem; eiusque functiones: quas enixè requirit d. c.4. & propter quas ordo exigitur. si igitur ordo & functiones haberi possint per dispensationem; non videtur in considerationem venire ætas tanquam medium ordinarium relata d. c.4. & 12. cùm extraordinario medio haberi possit idem finis.

Neque verò dicendum erit dispensationem extendi à facultate recipiendi ordines ad præbendam: sed legem communem conciliarem d. c.4. & 12. eam interpretationem admittere, vt in quo finis Concilij obtinet, verba non attendantur, sed præ his valeat anima, & voluntas legis.

Quoad verò ordines; omissa illa disputatione, quam tractat Sanchez *vbi sup. numer. 26.* tanquam huc non pertinente, dicendum est dispensationem concessam in maiori Ordine; inclusam habere dispensationem in minori. *Sanchez. ibid. numer. 35.* vt partem numerúmve minorem in maiori. vt qui promoueri potest ad diaconatum quando ei tantùm deerunt tredecim menses; iam tunc promoueri possit ad Subdiaconatum. quia qui concedit subsequens, permittit antecedens. & quidem illud iuris ordine seruato: adeoque, ne aduersus titulum *de clerico per saltum promoto*, ordinetur. cùm vel sola notitia minoris ætatis cum promotione ad magistratum inuoluat legis relaxationem, *l.57. vers. fin. D. de re iud.*

3. An statutū in Cathedrali olim [illegible] dum collegiata esset vt tantùm teneretur ad ordinē promoueri à cœpta residentia illum capacem faciat?

Quæsitum insuper est, cùm d. ecclesia A. iam antè erectionem in cathedralem statutum habuerit, vt quilibet intra annum, à die primæ residentiæ computandum dumtaxat, debeat promoueri ad ordinem præbendæ suæ annexum; & aliud statutum; vt prædecessori cedat annus gratiæ post eius mortem: an ideo sic dispensatus capax collationis sit? quod ad primam residentiam non teneatur in anno gratiæ; quia fructus non sit habiturus: an verò statutum cesset, per d. c.4. & c.12. §. *neminem*, tam qua parte derogat priuilegijs, quàm qua ætatem requirit, vt mox aut intra annum à collatione ordinem annexum recipere debeat? & quidem quod attinet ad priuilegium, cui d. c.4. derogatur, personale illud esse videtur, de quo ibi agitur; non ecclesiæ concessum: vt patet ex verb. *quocumque ij (nota) priuilegio, exemptione, prærogatiua, generis nobilitate sint insigniti:* & pleniùs ex d. clem. *vt ij. quam refert & innouat ibidem:* in *d. verò §. neminem.* qui propriè huc spectat, non derogatur quidem priuilegijs & statutis ecclesiarum; sed decernitur vt habeant cononicatus cathedrales ordinem sacrum annexum, quamuis antè non haberent: vt non tam quid corrigat; quàm de nouo id statuat: quod adeoque in d. ecclesia A. obtineat. Verùm stante d. secundo statuto (qua de re hîc non est quæstio) cùm ex facto seruetur, & prouiso obsit, datur sic prouiso impedimentum, quo minùs promoueatur, scilicet ad residentiam non veniat; cùm fructibus gaudere non possit, ac interim non censeatur pacificus: & ante possessionem pacificam non teneatur ad onera: atqui d. c.4. & clem. vt ij, excipiunt iustum impedimentum.

Quoad verò ætatem d. c.4. & c.12. vers. *neminem* se mutuo explicant: vt ætas sufficiat; non vt de præsenti; sed intra annum ad ordinem promoueri possit (vt dicuntur declarasse Cardinales *apud Garsiam de benef. p.7. c.4. numer. 25.*) illum vtique vtilem annum, qui functiones ordinis iuxta d. c.4. requirit. nam cui fini exigamus intra annum quo functiones exercere non debeat?

Quoniam verò d. §. neminem, de cathedralibus ecclesijs loquens, collegiatas non tangit; vt neque d. c.4. in illis fundationibus, quæ ante collationem requirunt ordinem actu susceptum, tempus in annum prolongat, aut vllatenus derogat; quin & c.5. s.25. *Conc. Trid.* illas firmat. alia est inquisitio de ecclesijs collegiatis: *de qua vid. resp. 2. suprà de ætat. & qual. pr. 56.*

Ne

Ne Sede vacante.

RESPONSVM I.

Constitutus Vicarius an habeat iurisdictionem contentiosam.

CONstitutus est à Capitulo sede vacante Officialis pro contentiosis negocijs : postea tres Vicarij sine potestatis declaratione ; nisi quod triduo antè declaratum fuerit eos constituendos cum facultate qualis de iure competit : quæritur an potuerint quendam beneficio priuare ; an ille rectè appellarit tanquam pronunciatum sit à non habentibus

1. iurisdictionem contentiosam ? Et quidem vbi duo sunt vicarij ; alter in contentiosis, alter in voluntarijs ; non posse hunc ad alterius terminos progredi proponitur ex ijs quæ tradunt Rebuffus *in praxi in form. Vic. n.*24. alijque.

Vbi duo sunt, vterque intra suos terminos se debet continere.

2. Constituentis mentem, & loci consuetudinem in discriminanda Officialium & Vicariorum, vbi duo sunt, potestate attendendam existimaui *in Consultat. canon. de appell. consult.* 1. quoniam autem vtraque hoc in casu obscura esse dicitur, iamque ante creationem vicariorum declaratum, dandam illis omnem potestatem, quæ de iure competat; videtur commissam illis esse omnem illam,

Mens spectanda, & consuetudo.

3. quæ ipsi Capitulo competat Sede vacante. (adeò vt quidam disputent, an aliqua penes Capitulum remaneat ? *Quaranta in sum. in v. Capitulum sede vac. n.* 4.) atqui Capitulum succedit in omnem iurisdictionem Episcopi: *c. vlt. & penult. de supplend. neglígent. prælat. in* 6.

Aliàs omnia illa Vicario cõpetit, quæ Capitulo Sede vacante.

4. Episcopus autem constituendo Officialem, similem aut maiorem potestatem ipse retinet : vt generaliter traditur, quantam quis dat, ipsum retinere. *Felinus in c. non'it. n.* 8. *vers. quod tamen X. de iudic. ex Baldo in l. qui se patris C. vnde liberi. num.* 24. *Grammat. decis. n.* 30: *n.* 7. *Scaccia de iudic. l.* 1. *c.* 66. *n.* 5. adeoque Capitulum, cùm Officialem constituit in contentiosis, eandem & maiorem retinet : ideóque hi Vicarij pòst creati cum facultatibus quales iure competunt, generaliter constituti videntur, non specialiter tantùm in spiri-

Et quæ Episcopo.

5. tualibus ; sicut Officialis in contentiosis : & consequenter possunt hi vti etiam iurisdictione contentiosa ; sicut posset Episcopus, seu Capitulum, quorum vices generaliter in eos transierint. Sed neque videtur obscura omnimò esse Capituli intentio. quippè declarando eam velle potestatem collatam quæ de iure competit ; cùm illa sit vniuersalis; & intentio etiam Capituli fuit satisfacere Concilij Trid. decreto *sess.* 24. *c.* 16. quod loquitur de vicario generali non in spiritualibus seu voluntarijs tantùm : est censendum ad mentem decreti eos constituere voluisse. *c. causam X. de rescript.* & verò quoniam credo, non obstante Officialis & Vicariorum creatione, à Capitulo non esse abdicatam iurisdictionem, & solicitudinem Episcopalem, in quam illud successit ; puto spectare ad Capitulum interpretationem suæ commissionis : præsertim in futurum : sicut spectasset ad Episcopum. Clarè porrò mihi videtur agnosci Capituli retenta iurisdictio in Epistola Clementis VIII. *apud Quarantam vbi supr. scripta ad Capitulum Neapolitanum, in verbis ; date operam, vt cultus Dei & ecclesiastica disciplina accuratè obseruetur, & ius ecclesiæ, eiusq; iurisdictio & libertas vbique sarta & tecta sit. neque vlla ex parte imminuatur. denique quicquid ad Dei honorem & animarum vtilitatem pertinet, summa inter vos concordia procurate quàm diligentissimè.* Eodem facit, quod Concilium *Trid. sess.* 24. *c.* 16. iubet quidem vicarium à Capitulo Sede vacante constitui ; non tamen omnem potestatem tribui, nihil Capitulo reseruari : imò dum *ibid.* liberatos à Capitulo iterum successori rationem dare iubet : non tamen declarat liberationem nulliter factam esse : item chartas Episcopales non vetat ad Capitulum peruenire ; sed mandat successori restitui : & *s.* 7. *c.* 10. intra annum vetat; post annum permittit dari dimissorias à Capitulo. ac proinde satis liquere videtur agnosci in Capitulo iurisdictionem, etsi vicarium creârit ; vnum, vel plures, & œconomum pro fructibus. Id enim ea ex causa potissimùm videtur fieri iussum, quia pœnè esset impossibile, vt, si Capitulum per se totum administraret, singulis ecclesiæ necessitatibus, præsertim repentinis, & moram non ferentibus, pro debito posset satisfieri.

Eaque mens Conc. Trid. s. 24. c. 16.

6\. Interpretatio potest Capitulum penes quod & mansit iurisdictio etiam ex mente *d. c.* 16. & *s.* 7. *c.* 10.

De feudis.

RESPONSVM I.

De diuersis dominis vnius feudi, & iure venandi.

1\. OFficium villici feudi nomine possidetur ; præscribere ergo aduersus fidelitatem non potest. *Papon. arrest. lib.* 12. *t.* 12. *arrest.* 20. 21. Villicus officiarius est, procurator, seu mandatarius. *l. vrbana familia & ibi Alciat. D. de verb. signif.* vnde illud euangelicum ; *redde rationem villicationis tuæ.* siue

Villicus vasallus an aduersus dominum præscribat.

2\. ergo officium sit perpetuum, siue temporale ; fines mandati domini sui diligenter debet obseruare. *l.* 5. *D. Mandat.* & non obsistere domini vtilitati, aut committere feloniam. ex qua etiam hodiè vasalli priuantur. *Gudelinus de feudis part.* 5. *cap.* 1. *post Chassan. Boër. Molin. Papon. d. libr.* 13 *titul.* 13. *arrest.* 9. *& seqq.* aut debet sponte

Obsistens domini vtilitati feloniam committit, & feudo potest priuari.

refutare feudum. *l. 2. feud. t. 28. Gudelin. vbi suprà c. 2.* nec potest vasallos aut emphyteutas Domini sui, suos vasallos aut emphyteutas, aut censuarios facere; aut censualibus

3. An vnius feudi plures domini esse possint?

suis libris inscribere. quamquam enim secundus census sine præiudicio primi imponi posse dicatur; *Papon. arrest. l. 13. t. 2. n. 9.* ita vt prior tempore maneat præcipuus: *arg. c. constitutus. X. de relig. dom. Papon. vbi suprà citans Felin. in c. causam de prebat. Ioan. Fabr. in §. adeò Inst. de loc. & cond.* tamen quoad iura dominicalia ab alio, quàm primo domino recognoscenda, id non est permissum. *idem Faber in l. cùm dubitatur in princ. n. 8. C. de Iur. emphyt.* & de fidelitatis iuramento disertè decisum est. *in c. 22. X. de Iureiur.*

Dux Brabantiæ omne allodium in villa W. contulit monasterio S. B. retinuit tamen in eadem *dominium altæ iustitiæ, & in sylua H. venationes ferarum: quod teuthonicè vvilt-vank dicitur: & quod monasterium non poterit exstirpare sylnam, nisi de Ducis voluntate:* quæsitum

4. Venatio ad quem pertineat?

est an ad monasterium spectet venatio perdicum; an ad illum cui posteà Dux dominium altæ iustitiæ concessit? Iure quidem naturali, & ciuili Romano venatio cuique permissa est; ita vt feræ capientium fiant. *l. 1. D. de acquir. rer. dom.* nec intersit quoad bestias, feras, & volucres vtrùm in suo quisque fundo capiat, an in alieno. *l. 3. D. eod. §. fera Inst. de rer. diuis. c. ius naturale. dist. 1. l. vn. C. de venat. fer. lib. 11.* vt iniuriarum teneatur, qui piscari aut aucupari quem prohibuerit. *l. iniuriarum 13. §. vlt. D. de iniur.* Quamquam in Germania venatio Principibus reseruata ex historijs pridem videatur. vnde *ex Crant. histor. eccles. l. 1. c. 2.* refert Baronius *ad ann. 804.* Carolum Magnum Osnaburgensi ecclesiæ nemus certis finibus definitum dedisse, *cum omni*, inquit diploma, *integritate in peccu sylnestribus, ceruis, auibus, & piscibus, omniq; venatione, quæ sub banno vsuali ad forestum deputatur, ad similitudinem foresti nostri Aquisgrani in sylua, Osningi in perpetuum pietatis vsum donauimus: ea videlicet ratione, quod si quispiam hoc idem nemus nostro banno munitum sine prædicta Sedis Episcopi licentia studio venandi, vel aliud agendi vnquam introierit, sciat se tam diuina quàm regia vltionis vindictam incursurum; necnon pro delicto sexaginta solidos nostri ponderis, quos nobis pro banno violato debere statuimus, redditurum. Insuper verò eidem Episcopo, eiusq; successoribus perpetuam concedimus licentiam, libertatem, & ab omni regali imperio absolutionem: nisi fortè contingat &c.*

Superuenit tandem constitutio Frederici

5. *de pace tenenda, & eius violat. in vsibus feudorum. nemo*, inquit, *retia sua, aut laqueos, aut alia qualibet instrumenta, ad capiendas venationes tendat, nisi ad vrsos, apros, vel lupos capiendos.* quod & si non malè intelligatur ne cum armis huiusmodi venatio fiat; aut defendatur armis; propter paragraphum antecedentem, & consequentem, rusticis, viatoribus, nec non militibus non idoneo loco arma vetantem; tamen multis locis generaliter recepta est huiusmodi prohibitio. vnde nata est nobilis illa quæstio, an Principibus liceat venationem subditis interdicere? de qua citati à Fachin *lib. 1. controuers. c. 1.* & in Hollandia quidem Grotius *in Introduct. ad Batauicam iurisprudentiam l. 2. p. 4.* animaduertendum esse dicit, quod aucupium nobilium volucrum spectet ad supremitatem Principis; eorúmve quibus huiusmodi ius concesserit. piscatio etiam in fluminibus, & venatio quadrupedum. nisi quod magnates liberi domini, vnum ceruum quotannis, & minores feras, vt cuniculos & lepores, omnes nobiles venari possint. in Brabantia autem *per latum Introitum articul.* 33. 34. 35. liberior est venatio. vt quilibet venari possit lepores, & vulpes per totam Brabantiam, & cuniculos extra loca immunia (*vrije vvaranden*) & vndique cum volucribus aucupari. denique omnibus militibus, scutiferis, alijsque bonis viris incolis Brabantiæ, per totam item Brabantiam, exceptis certis locis liberis, seu syluis regis, grandes feras venari.

Vtrobique autem animaduerti potest venationem nobiliter esse exercendam, & ferè 6.
per nobiles maiorum ferarum. etsi vnicam quotannis magnatibus tantùm permittant Batani, vt diximus. vnde & alibi quæsitum est, quibus dynastis, aut toparchis, ius venandi competat? & in additionibus ad arresta Paponis *lib. 13. tit. 2. arrest. 2.* iudicatum dicitur in purpura 1573. Domino quidem per totum suum territorium; vasallo autem in fundo suo dumtaxat venationem licere. & 1561. in Arrestis general. etiam domino habenti mediam, & infimam iurisdictionem. ijsque arrestis conformiter sæpiùs hîc iudicatum fuisse refert Christinæus *volum. 5. de venat. ferar. decis. 84. num. 32.*

Et verò cùm iure quisque prohibere possit, 7.
ne alius agrum suum ingrediatur; *d. §. vlt.* venandi ius, aliumque prohibendi, magis ei qui habet infimam iustitiam quàm qui altam, competere dicendum foret: quippè is fundi directus dominus est, alius tantùm terrendi potestatem habet. *l. pupillus. §. territorium. D. de Verb. signif.* quo non spectat prohibitio ingrediendi fundum, & venandi. nisi & hoc à Principe supremo concessum sit. nam qui de prohibenda venatione tractant, & speciatim Couuarr. *in relect. c. peccatum. de reg. iur. p. 2. §. 8.* ijs ferè vtuntur argumentis dumtaxat, quæ supremo Principi competant; vt is possit prohibere, vt quæ natura fecit communia, vni Principi seruentur; aut ei, cui ille istiusmodi dederit. *Fachin. & citati vbi suprà §. sec. est causa.* quamquam Borell. *lib. 4. c. 3. de edict. magist.* huiusmodi venationes vel ab ipsis supremis Principibus prohiberi, multò minùs ab inferioribus poss. neget, pluresque secum sentientes citat. & n. quidem 7. dominũ territorij quidem asserat posse prohibere territorij (seu potiùs fundi) ingressum, non tamen aucupium, aut venationem.

Sed

9. Sed in casu nostro in sylua H. tantùm Dux reseruat venationes ferarum: quam *ex d. ar. 34. lati intreitus*, *& Gretio* dignissimam esse venationem ferarum grandium mox diximus; eoque Dux H. eandem sibi reseruat dictis verbis; *& in sylua venationes ferarum*, vtique ceruorum, aprorum & similium: quæ ferè alibi inter regalia habentur, adeò vt in Anglia ex constitutione Guilielmi II. capitale fuerit prehendere ceruum. *vt de ee Malmesbur.* loquitur autem Dux in singulari, de sylua; scilicet de qua paulò antè inquit, sylua quæ vocatur H. in istiusmodi enim magnis syluis grandiores illæ bestiæ solent hospitari, minores etiam alibi; adeoque harum respectu *retinuimus*, inquit, *in sylua venationes ferarum.* vbi feras eo sensu accipere congruit, quod in d. tit. de venat. *ferar. tit. 48. C. lib. 11.* vbi tota lex vnica loquitur de feris grandioribus. quo fine idem Dux stipulatur, quod d. syluam *Domus prædicta*, inquit, *non exstirpabit, neque, exstirpare peterit, nisi de nostra voluntate.* ne ea exstirpata desint feræ, & venationis voluntas ibi Principi auferatur (quale aliquid reperimus in c. cum dilecti. *X. de donat.*) In aliis autem syluis, pascuis &c. Dux omne allodium concessit, & ius omne retento tantùm altæ iustitiæ dominio.

10. Cùm ergo, quod prætor vetat in vno, censeatur in altero concedere; *l. cum prætor D. de iudic.* & quod de vno negatur, in altero censeatur admitti; *c. nonne. X. de præsumpt. qui res certas excipit*, inquit lex *quæsitum. §. idem respondit. D. de instru. le. non potest non videri de cæteris rebus sensisse.* dicendum est ergo tam extra d. syluam venationem non esse reseruatam; quàm in ipsa sylua venationem ferarum dumtaxat grandiorum, non minorum. idque significari ea voce *wilt-vanck*, quæ in principali significatu de grandiorum ferarum captura solet intelligi à venatoribus, & in vnaquaque arte vocabula artis accipienda sunt sicut solent accipi à peritis artis. vt dicitur de modo loquendi patris-familias, regionis, *&c. l. numinn. 75. D. de legat. 3.*

11. Nec obstare potest, si dicatur Ducem conferre allodium *in decimis, pratis, syluis, & piscarijs*; non autem ibi addere, *venationibus*: adeoque iure piscandi expresso venationem videri reseruatam: *d. l. cum prætor. d. c. nonne*: quia argumentum istiusmodi plausibile esset, si alia verba antecedentia & consequentia non obsisterent. præterquam enim quod exempla expressa non restringant regulam; insuper subiungitur; *cum omnibus appenditijs suis* qui autem omnia dicit, nihil excludit. deinde vt generi per speciem derogatur; ita specialis præsumptio præualet generali. *Menoch. de Præsumpt. l. 1. q. 29. n. 7.* adde argumentum d. c. cùm dilecti. vt interpretatio fiat plenissimè in beneficijs, cùm id admittit sanus intellectus.

12. Id quod iuuat summoperè quod monasterium S. B. iam olim fuerit in possessione aucupandi, & elocandi aucupationem perdicum: vt ex munimentis constat; & probatum fuit Ostiario, qui manu-tenuit Abbatem & conuentum in d. possessione, cum pœnali interdicto secundùm literas, *non obstante appellatione.* nec huiusmodi interdictum Ostiarij à Curia hactenus est mutatum: in dubio autem sermone, & iure melior est conditio possidentis. *c. in pari. de reg. iur. in 6.* & quando actor non potest probare rem suam esse, remanet in suo loco possessio. *§. retinend. inst. de interdict.* & hic præsumptionem facit donationem Ducis ius aucupandi ex antiqua interpretatione comprehendisse, secundùm quod & verborum donationis generalitas probat, & exceptio in non exceptis firmat regulam: & quia decet concessum à Principe beneficium esse mansurum. *c. decet. de reg. iur. in 6.* & id quod nostrum est sine facto nostro ad alium non potest transferri. *l. id quod. D. eod.* nec à quopiam plus iuris in alterum, quàm ipsi competat; *c. 79. eod. in 6.* sed is qui in ius succedit alterius eodem, quo ille, vti debet: *c. 46. eod.* sequitur aucupandi facultatem monasterio semel concessam, non potuisse auferri; nec in alium plus iuris potuisse Ducem amplius transferre, quàm ipsi iam competeret. sed eum qui oppignoratum nunc possidet dominium altæ iustitiæ, eodem tantùm iure nunc posse vti, quo Dux potuit post d. donationem monasterio factam. adeoque oppignorationem ex communi formula factam, seu venditionem, præiudicare non potuisse d. monasterio, aut emptori ius tribuere in re antè monasterio donata: sed tantùm actionem ex empto ad præstandam euictionem: debereque monasterium relinqui in iure, & possessione aucupandi. cæterùm quod spectat ad dominium altæ iustitiæ Duci reseruatum, ex d. formula translatum est in C. quondam villicum Ducis, præter illa quæ eadem formula excipit, inter quæ disertè non excipitur venatio ferarum, in d. sylua Duci reseruata.

Enimuerò quamquam per Brabantiam nobiliter cuiuis venari liceat; tamen aliàs retia tendere, aut ignobiliter venari, nec in fundo quidem suo licet. *Grotius vbi suprà.* multis tamen locis pagorum Domini quilibet in suo districtu ius venandi elocant, retia & laqueos tendi permittunt in rem suam; alijs prohibent: & in huiusmodi elocatione, seu vtilitate partem dominici iuris consistere putant. sicut responsum est aucupium venationemque in fructu esse. *l. 26. D. de vsufruct.* adeoque & hic dicendum erit hanc dominici iuris partem d. donatione Ducis comprehensam fuisse, atque ideo etiamnum d. monasterio competere. 13.

Quæ de perdicum aucupio diximus; ex iisdem causis tribuenda sunt monasterio, quoad aliarum volucrum nobilium, & quadrupedum venationem; excepta grandiorum ferarum venatione in d. sylua de H. Duci reseruata.

Mandati.

RESPONSUM I.

Commißio apostolica nullatenus est excedenda.

BReue, de cuius terminis & intellectu quæsitum fuit, ita habet; *Cùm ven. frater Archiepiscopus C. qui nostri & huius sanctæ Sedis Apostolicæ in belgicis ditionibus Nuncij munere functus fuit, ad almam Vrbem nostram, iussu nostro redierit, Nos ne propterea negotia contentiosa iurisdictionis earundem ditionum, aliqua detrimenta patiantur, prouidere volentes, ac de tua fide, prudentia, integritate, doctrina & religionis zelo plurimum in Domino confisi: Tibi vt ad beneplacitum nostrum quamcumque iurisdictionem contentiosam infra limites istius legationis, eidem Nuncio pro tempore existenti, de iure, vsu, consuetudine, aut in vim quarumcumque facultatum, & indultorum apostolicorum quomodolibet competentem, & alias eisdem modo, & forma, quibus Nuncius huiusmodi in dicta legatione existens potest, exercere, liberè & licitè possis, & valeas apostolica authoritate, tenore præsentium plenam & amplam facultatem concedimus, & impartimur. non obstantibus apostolicis ac in vniuersalibus, prouincialibusq́; & Synodalibus Concilijs editis generalibus vel specialibus constitutionibus & ordinationibus ceterisq́; contrarijs quibuscumque.*

1. Iurisdictio tribuitur quæ ex officio cōpetit, non quæ ex speciali concessione aliquando data fuit.

Tribuit hoc Breue exercitium contentiosæ iurisdictionis qualiscumque competijt Nuncio Belgij pro tempore existenti: non qualis speciatim his vel illis fuit tributa. nam si qua his vel illis Nunciorum personis facultas fuit concessa specialiter; significat generalem commissionem eò non extendi. sed regulam esse contrariam. *c. præsenti. §. loca. de prabend. in 6.*

Dixi; *Nuncio Belgij pro tempore existenti*: Ijs enim verbis vtitur Breue in tenore dispositiuo: vt in narratiuo his; *Archiepiscopus C. Nuncij munere functus fuit*: iterum in dispositiuo: *modo & forma quibus Nuncijs huiusmodi* (nota) *in d. legatione existens potest* (iterū nota) *exercere possit*. significat ergo facultatem, quæ officio, muneri, seu nunciaturæ competat: non quæ personæ alicui specialiter tributa fuerit. alioquin dicere, *potuit*, quippè tum Nuncius aliquis non erat, sed ad Vrbem redierat. facultatem ergo muneri, officio, administrationi Nuncij, vt talis, concessam tribuit: non verò singulariter personis indultam. quæ non abit in consequentiam. *c. 7. & 28. de regul. iur. in 6.*

Non obstant ea verba; *aut in vim quarumcumque facultatum & indultorum apostolicorum quomodolibet competentem*: quia rursus præcedunt illa verba; *eidem Nuncio pro tempore existenti*, id est, quæ nunciaturæ, officio, muneri concessam denotant; non personis indultam.

Minùs obstant illa verba; *de iure, vsu, consuetudine*. & quod Nuncij Belgij vti ita consueuerint: quia quæ fecerunt in vim specialium mandatorum, seu concessionum; non transeunt in vsus, & consuetudines. quarum omnis authoritas est à sola longæuitate temporis: non verò à mandatis, placitisque Principum. ius enim est non scriptum consuetudo, vsus, mores. *c. mos est. c. consuetudo. dist. 1. in v. de moribus tantum tracta*, & vbi deficit lex. *c. veritate. d. 8. in v. consuetudinem ratio, & veritas semper excludit. c. in his rebus. dist. 11.* vt si qui de vsu, aut consuetudine testentur, præmittere debeant sibi constare Nuncios in facultatibus hoc illúdve non habuisse expressum; sic tamen, vel sic vti consueuisse.

2. Internuncius non potest recipere appellationes interpositas à delegatis ab ipsa S. Sede.

Quare etiamsi quibusdam Belgij Nuncijs specialiter fuerit concessum, vt rescripta ipsi dare possent, & delegare causas appellationum à Iudicibus ab ipsa Sede apostolica delegatis interpositarum; tamen id est contra ius commune, *c. studuisti. X. de off. legat.* sicut *aduersus eius sententiam, qui vice Principis cognouit, solus Princeps restituit. l. aduersus C. si aduersus rem iu d. l. 1. C. vbi & apud quem. l. illi à quo. §. tempestiuum. D. ad Trebell. l. 3. §. tractemus. D. de arbit. c. innotuit. X. de elect.* vt par in parem non exerceat imperium: *sed in his omnibus casibus*, inquit d. §. tempestiuum, *atque similibus principale auxilium implorandum est*. quare & pro regula habetur, vt commissiones semel in Curia Romana signatæ, semper maneant curiales: & postquam S. Pontifex semel manum apposuit, vt nemo se possit intromittere. *c. 1. & 2. X. de confirm. vtil. vel inutil.* Dicitur etiā vltimus Nuncius asseruisse huiusmodi facultatem sibi non fuisse tributam, & si quid secùs fuerit expeditum, per sub & obreptionem fuisse obtentum. &, si quid huiusmodi foret ex vsu recipiendum, tamen vsus vltimus esset sequendus: *c. cùm de benef. de præb. in 6.* & vbi is varius est, neuter seruandus; sed ius commune, *Mynsing. cent. 6. obs. 42.*

3. Specialis concessio excipitur: sed illa exhibenda est.

Excipit d. c. studuisti; *nisi super hoc mandatum speciale receperit*. Id porrò docere debet. *l. 1. C. de mandat. princ. l. obseruare. §. hoc etiam D. de off. proconsul. glossa in c. nobilißimus dist. 97. Gambarus, tract. de off. legat. l. 1. §. qualiter legatus se gerere debeat cùm prouinciam est ingressus. n. 3. c. cùm in iure X. de off. delegat. c. 2. X. de dilat.* sic & *in Authent. de collator. §. cus.* missi à Principe pro fiscalibus exactionibus inchoare non possunt officium; *nisi priùs*, inquit, *prouinciali Iudicio insinuauerint impositas sibi de hoc iussiones. alias posset eis resisti*, inquit Tuscus *in verb. delegato; & alijs non creditur, nisi constet de delegatione. concl. 154. n. 19. si non præsentient literas suæ facultatis Præsidi prouinciæ*. vt hodiè dari solent à Papa Legatis seu Nuncijs literæ credentiæ: ijsque ita exhibitis, eis credi quoad ea, quæ iure legationis, seu nunciaturæ competunt, neque tendunt in præiudicium tertij: in ijs autem, quæ legatis sunt prohibita, nec veniunt iure legationis, sed requirunt mandatum speciale, non creditur: nisi doceant de mandato.

idem

idem Tusc. v. legato. concl. 160. post plures quos citat. quod eo magis dicendum est, quod & reg. 13. Cancell. reuocauerit etiam facultates Nuncijs concessas, officia ipsorum directè non concernentes.

Cùm igitur sine speciali mandato Inter-Nuncius non possit se immiscere causæ ab ipsa Sede Apostolica semel delegatæ, nec ei per hoc Breue aliquid sit datum, quod non iure muneris competat; nec aliud apud regium Concilium, vel Episcopos exhibitum, in Acta & Archiua relatum inueniatur; atque mandati fines diligenter sint obseruandi; eorumdemque excessus nullitatem inducat; c. venerabili sub fin. X. de off. deleg. c. cum dilecta. X. de rescript. c. cui de non sac. de præb. in 6. dicendum est vtique, quæ secùs acta, commissa, delegatáve sunt, nullius esse momenti. impune non pareri, si quis supra iurisdictionem suam velit ius dicere, inquit lex vlt. D. de iurisdict. om. Iud. eoque in casu præsenti magis, quod, etsi controuertatur an aliqua Nuncijs iure sui muneris sit in exemptos iurisdictio; tamen disertè ab omni authoritate legatorum per priuilegia exempti sint illi, de quibus hîc quæritur. Ac multo magis à recto abscessum est, quando Inter-Nuncius ipse censuram inflixerat, ab eoque ad Sedem Apostolicam appellatum erat, & illa candem alteri delegauerat; isque cùm de nullitate acta Internuncij damnasset, ab hoc rursus prouocaretur; ipse appellationem huiusmodi recepit; & alteri delegauit. non tantùm ex suprà d. causa quod appellatio definiatur ab inferiori Iudice ad superiorem prouocatio; & hi fuerint pares: d. c. studuisti. imò cùm, vt ibidem dicitur generi per speciem derogetur, in ea speciali causa superior: c. sanè quia. X. de off. delegati: sed etiam quod ad illum ipsum trahitur causa, à quo ante prouocatum fuit; cuius officium finitum fuerat mox atque semel pronunciarat siue benè, siue malè: ac sententiam suam executus fuerat. c. in litteris. X. de off. deleg.

4. Excessus commissionis inducit nullitatem.

5. Minimè delegare potest Internuncius cùm ab ipso appellatum fuit.

De rerum permutatione.

RESPONSVM I.

An vicariæ perpetuæ permutatio fieri possit sine assensu parochi primitiui?

Regulariter beneficia inuicem sine fraude permutare est permissum. c. vn. de rer. permut. in 6. in verb. sua beneficia permutare volentes liberè & sine fraude ipsa resignent, & volumus vllatenus impediri. quia tamen resignari, & inuicem conferri debent; clem. vn. eod. in ijs, quæ iuris patronatus sunt, seu ad nominationem, electionem, deputationem alterius quàm Ordinarij, spectant; eorum vtique quorum collatione, nominatione, electione, deputatione opus est; consequenter consensu opus est. Rebuff. tract. de benef. lib. 3. de permut. n. 21. Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 7. c. 29. q. 6. Garzias de benef. p. 11. c. 3. n. 21. & seqq. & ab his citati. vbi quidam vt permutationes aliter admissas nullas esse, aut anullandas contendunt; alij firmas, vt nec annullari possint.

1. Regulariter beneficia licitè permutantur.

2. Ex eorum consensu quorum est prouidere.

Alij exigunt in patrono iustam causam dissentiendi; aut saltem, si dissenserit, & tamen permutatio ecclesiæ vtilis sit, Ordinarius iustè patroni ecclesiastici (nam laicorum fauorabilior vbique causa est) officium supplere, seu emendare possit, & permutationem admittere, & permutantibus prouidere. & hodiè, inquit Rebuff. vbi sup. vsus communis obtinuit, quod post requisitionem patroni maximè etiam eo non consentiente, permutatio approbetur ab Episcopo, & valeat. & sic iudicauit totus Senatus Parisiensis, vt retulit d. Quadrigarius & Zerola in Prax. v. ius patronatus. §. 6. vbi & plures citat, & se ita obtinuisse ait. & refert Garzias declarationem Cardinalium pro hac sententia. vbi sup. n. 127. quos sequutus Lessius de iust. lib. 2. c. 34. dub. 36. n. 198. posse, inquit, Episcopum, si iudicat permutationem expedientem ecclesia sua approbatione supplere consensum, & valere permutationem.

3. Si dissentiat, & expediat ecclesiæ permutatio, prouidet Ordinarius.

Vtique ad Ordinarium spectat potissimùm ne quis ad beneficium admoueatur, seu renunciet. c. admonet. X. de renunc. etiam per viam permutationis. c. quæsitum. §. si autem Episcopus. X. de rer. permut. etiam in vicarijs perpetuis. c. ad hæc. X. de off. vic. patroni autem parum videtur interesse, cùm hodiè regulariter ita permissa censeatur permutatio. d. clem. vn. promptiùs quàm olim: cùm videretur requiri aliqua necessitas. d. c. quæsitum. ideoque nunc vix videatur in permutatione vera dari vacatio; secùs quàm in simplici resignatione, vel in fauorem (vbi nihil extra arbitrium patroni potest fieri. Zerola d. §. 6.) adeò vt quidam non nisi Ordinarij authoritate opus esse crediderint in permutatione. vide Azor. d. c. 29. q. 20.

4. Ad episcopum hæc potissimùm spectant, etiam in vicarijs.

Enimverò quæ de patronis ecclesiasticis dicta sunt, eadem locum videntur habere in parochis primitiuis: qui passim in iure & praxi patroni ecclesiastici nominantur: præsertim vbi ratio non est difformis. d. c. ad hæc. nam & vicariæ perpetuæ, beneficia censentur. DD. in c. 1. X. de off. vic. latè Azor. Inst. mor. p. 2. lib. 2. c. 6. adeoque permutari possunt. d. c. vn. de permut. in 6. d. clem. vn. eod. & vicariæ perpetuæ regulis sui principalis beneficij gubernantur quatenus in vtrisque eadem est ratio. clem. vn. de off. vicar. Zabarell. ibid. in 2. notab. & q. 25. quibus conformiter Azor. d. c. 29. q. 32. quæ de patronis inuitis dicta sunt, eadem respondet in alijs quomodolibet in permutatione interesse habentibus. identitas enim rationis etiam pœnalia iura in beneficijs ad non expressa extendit. c. si postquam. de elect. in 6.

5. Quæ & beneficia sunt & permutari permissa.

Eodemque capite q. 16. quamuis Pius V. const. inc. quanta, valde restrinxisset resignationes simplices, permutationes tamen admisisset quas canonicæ sanctiones admitterent; idem Azor. enumerat, quas non admitterent: neque tamen inter illas vicariatum perpetuarum permutationes recenset. illis ergo iure permissis parochus primititius sine iusta causa dissentire

non debet; alioquin Ordinarius supplere illius officium & authoritatem permutationi tribuere poterit.

6. Ad prouidendum citra patroni assensum an opus sit necessitate ecclesiæ?

Sed exigunt quidam ad hæc vel necessitatem magnam: *citati à Garzia. d. c.3. n.23. & seqq.* facit quidem d.c. quæsitum, necessitatis mentionem, sed & vtilitatis; nec addit magnæ: ideoque rectè Lessio sufficit, si Episcopus iudicat permutationem ecclesiæ expedientem; *vbi sup.* saltem vbi nihil fraudis aduersus patronum apparet. *c. 2. de renunc. in 6.*

Et verò fatendum est cùm strictior olim esset ecclesiæ disciplina, scrupulosiùs in beneficijs versari solitum fuisse. vt apparet ex Concilio Turonensi, & d.c. quæsitum illud citante. cùm illud simpliciter dignitatum permutationes inhiberet; d.c. quæsitum ex necessitate & vtilitate temperaret: d.c. vn. *in 6. & clem. vn. de permut.* successiuè liberiorem permutandi facultatem faceret: & vsus hodiernus magis firmaret. de quo Rebuff. vt maior hodiè quasi proprietas competere videtur in beneficijs: vt & liberior de fructibus disponendi facultas tam inter viuos, quàm per vltimam voluntatem vsurpatur.

7. Vbi ergo expedit potest episcopus inuito parocho primitiuo vicariæ perpetuæ permutationem admittere.

Ideoque ex his omnibus existimo vicariæ perpetuæ permutationem, quam Episcopus iudicat ecclesiæ expedire, fieri posse requisito, quamuis inuito, parocho primitiuo: supplente Episcopo illius defectum, & authoritatem permutationi præstante.

De testamentis.

RESPONSVM I.

De translatione monasterij & bonorum.

1. Cùm voluntas modo præscripto impleri non potest, implenda est quo optimo potest.

CVm legatum ciuitati relictum esset, vt ex reditibus quotannis in ea ciuitate, memoriæ conseruandæ defuncti gratiâ, spectaculum celebraretur, quod ibi celebrari non licebat; Modestinus respondit, adhibitis heredibus &, & primoribus ciuitatis, dispiciendum esse in quam rem conuerti deberet fideicommissum, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebraretur. *l. legatum 16. D. de vsufruct. legat.* ad eum modum dicendum hîc est cùm fundatio monastica, & officia diuina per edicta Ordinum suo in loco ritu Catholico effectum habere non possint; dispiciendum esse, quo alio modo fundatorum voluntas, vt executionem habeat, iuuanda sit.

2. Sic monasterium alibi ædificandũ, cùm non potest loco præscripto.

Ad eandem rationem cùm monasterium eo loco quo testator iusserat, exstrui non posset; respondit Pontifex *in 3. c. X. de testam.* vt loci episcopus cum hærede ageret, & alio loco ædificari curaret, ac omnia relicta loco ipsi sine diminutione qualibet assignari. In regularibus autem exemptis ipsi Generales Iurisdictionem quasi episcopalem habent, adeoque in negotijs religionis vices episcoporum supplent L. Miranda *in Manual. prał. t.2. q.7. & seqq.* commutationem ergo hanc vltimæ voluntatis authoritate quasi Episcopali ipsi facere possunt. Causa autem faciendi iusta ac rationabilis censetur à Panormitano, alijsque canonistis, *in d. c.3. Gambarupt. de offic. & potestat. leg. de later. l.6. num.223. Aloysio Riccio in Collect. decis. p.3. collect. 558. in fin. à Barbos. de offic. episcop. p.3. alleg. 83. num.* 10. si monasterium in loco certo à testatore construi est iussum, vbi construi non potest, vt alibi construatur. 3. Authoritate Episcopi in sæcularibus, Generalis in exemptis.

Quod etsi de primæua constructione decisum sit, eadem tamen ratio post ruinam ac destructionem eandem Iuris dispositionem facit. & propterea Concilium Tridentinum *sess. 21. c.7.* beneficia in ecclesijs vetustate ac aliàs collapsis, quæ instaurari nequeant, fundata arbitrio episcoporum ad alias transferri iubet: etiam parochiales ad matrices seu viciniores. quin & de regularibus, vbi eadem causa subsit, id accipiendum esse ratio quoque Iuris suadet, & connexio c.8. cum præcedenti *d. sess. 21.* & argumentum à pari locum habet. in beneficijs: *c. si postquam. de elect. in 6.* 4. Vt in prima structura, sic in ruina & destructione.

Quin etiam per viam vnionis, cùm necessitas id aut euidens ecclesiæ vtilitas exegerit, coniungi monasteria, & transferri monachos authoritate ordinaria rescriptum est. *in c. sicut vnire. X. de excess. Prælat.* & iusta vnionis causa est hostilis desolatio. *c. 2 X. de religios. dom.* quinimò Clem. 1. §. *ad hæc de stat. monach.* cùm in priori loco numerus competens sustineri nequit, ad alium locum, prout erit commodius, arbitrio Ordinarij, de consilio & assensu Abbatum, transferri permittuntur. quæ in exemptis rursus à Generali cum interuentu Capituli fieri posse censendum est. 5. Sic & monachorum translatio fit.

Igitur cùm in loco destructo nec conuentus formales restitui, nec diuinum officium celebrari per has turbas ciuiles licet; iustissima certè causa translationis esse dicenda est, vt ex huiusmodi vastato monasterio, monachi & bona aliò transferantur: quò consultiùs visum erit Generali, & Capitulo, seu Ordinis Primoribus; vt loquitur d. l. legatum. vocatis quidem & auditis ijs, quorum interest, vt loquitur d. c. 7. *sess. 21. Trident.* in translationibus; & regula 21. *Cancellariæ* in vnionibus. ne piæ testatorum pereant voluntates: ne caduca fiant vllo modo relicta in piam causam. *Panorm. in d. c.3.* Quemadmodum S. Congregatio Cardinalium an. 1608. commisit Nuntio apostolico, & Episcopo Antuerpien. vt collegia quædam sub hæreticis sita transferrent, ad loca vbi exercitium esset Catholicæ religionis. ex eademque causa Brædâ Lyram translatus est conuentus de Vredenborb. *vt diximus in Iur. Pont. nou. anal. de cler. non resid. num.* 36. & quamquam non in omnibus alijs id executionem obtinuerit ob inducias, seu alias causas; satis tamen hîc est fuisse iudicium Sedis apostolicæ, quod transferendi iusta causa sit religionis impedimentum, & 6. Eius iusta causa hæreticorum violentia.

vis

vis hæretica. quinimò œcumenici Concilij Trid. censura *s.25. de reg. c.5. in fin.* vt ob malorum hominum facinora, & leuioris generis impedimenta Episcopi, & alij superiores, si ita videbitur, Sanctimonialium ex rure transferant intra vrbes.

Atque hæc obtineant in casu suprà expresso; quamuis enim c. siquis *vult. 16. q. 7.* permittat ad meliorandum transferri, id hodiè non licet *per c. vnic. de excess. prælat. in 6.* nisi ex Sedis Apostolicæ authoritate.

7. An opus sit transferendorum consensu.

Sed an opus sit transferendorum consensu? consilium exigit d. c. siquis *vult 16. q. 7.* vocari & audiri vult d. c. 7. *& reg. 21 Cancellariæ* eos, quorum interest: consensu audiendorum, cùm causa subest, negat opus esse Rebuffus *in praxi benef. l. 1. reg. de vacan. glos. 11. num. 3. per c. dilectus X. de his quæ vi vel met. & ibi DD. Innocent. in c. in Lateranen. de prabend. Panormitan. & alij in c. nullus. de iure patronat.* & sic in d. c. 5. *de reg. Trident. in fin.* transferendarum monialium non exigitur consensus; sed & per censuras inuitæ compelluntur.

Videtur tamen nonnihil obstare d. Clem. 1. *§. adhac. de stat. monach. in verb. cum consilio & assensu Abbatum:* sed gloss. *in verb. assensu; si hoc,* inquit, *non addidisset, sufficiebat consilium quærere. de arbitris. c. cùm olim.* igitur in alijs vnionum translationumque casibus, quàm qui ibi proponitur, scilicet ne soli habitent monachi, vbi clarior erit necessitas, aut euidentior vtilitas, communi iure sufficiet auditos esse eos, quorum interest; quamuis non assenserint.

8. Cum hic nullus sit professus nullus refragari potest.

Quod hoc in casu multò maximè obtinere debet; quod nullus hic extet religiosus in domo destructa professus, in quo iura collegij conseruata possint censeri: sed deuoluta omnia sint ad ipsum Ordinem. *vt multis Scioppius in eo libro quem dedit de bonis monasteriorum per Germaniam pridem destructorum per hæreticos occupatis, & per tractatus Imperij, veteribus dominis restituendis.* Prior autem qui hîc superest, administrationem tantùm habet sibi commissam; & amouibilis ponitur. vt & Concilium Trid. *s.25. de reg. c.2.* omnes monasticos administratores, & officiales ad nutum superiorum facit amouibiles. d. porrò Clem. *§. ad hac* agit de Abbatibus, qui dignitates suas in titulum beneficialem possident. quibus competit plenaria administratio in spiritualibus, & temporalibus, & irreuocabilis, nisi ex delicto: & proptereà sequitur inter vtrosque euidens iuris diuersitas. vt in Abbatibus, non nisi quatenus de iure exprimitur, auferri aliqua authoritas inuitis possit; administrationem tantùm amouibilem habentibus in totum vel in partem à committentibus possit. *l. Iudicium D. de Iud.* adeoque nec possit sine offensa voti obedientię, & paupertatis Prior, Vicarius, aut procurator Generali, & Capitulo administrationes commissas reuocanti, non obedire; & contra illius iussum bona monasterij detinere: quin si contumaciter perseuerent, in pœnas d. c. 2. in fin. regulæ, & Ordinis incidant.

9. Administratores sunt amouibiles.

Atque hæc quidem ita se habent ex Iure communi. Cęterùm quoniam hic ordo ex concessione Gregorij XV. communicationem habet priuilegiorum aliorum Ordinum, & in alijs quibusdam Ordinibus inuenitur concessum 1. vt superiores monasteria minùs commodè sita transferre possint ad loca opportuniora; cum suis reditibus; etiam inuitis locorum specialium superioribus: 2. vel vbi Domini temporales bona ad monasteria spectantia occupant, vel quæ sterilia sunt, & inaquosa. 3. ac denique cùm transferunt, & bona omnia, exceptis ecclesijs, vendere, & ad alia loca transferre. quoad primum, vt constitutione Sixti V. *apud Em. Rodrig. tom. 1. q. 50. ar. 4.* data refertur facultas Congregationi S. Benedicti Portugalliæ, vt id posset Generalis d. Congregationis: secundum; concessione Pij II. *bulla illius apud eundem Rodric. in collect. priuileg. mendicant.* conuentui S. Benedicti Vallesolitano: tertium; *bulla 7. Alexandri IV, apud eundem Rodric.* Generali Minoritarum: inferendum est, has easdem gratias, & facultates Generali & Capitulo huius Ordinis competere, per d. communicationem à Gregorio XV. factam quoad omnia priuilegia, gratias, & indulta concessa alijs Ordinibus, superioribus, monasterijs, & locis, quibus de iure, vsu, consuetudine, priuilegio, aut concessione apostolica in genere, vel in specie ac tam coniunctim quàm diuisim, seu aliàs quomodolibet vtuntur, fruuntur, & gaudent, vti, frui, & gaudere possint, & poterunt quomodolibet in futurum: dummodo tamen sint in vsu, & non sint reuocata, aut sub aliquibus reuocationibus comprehensa, sacrisque canonibus, & Concilij Tridentini decretis, aut constitutionibus apostolicis non repugnent: pari modo non solùm ad eorum instar, sed pariformiter, & æquè principaliter, perinde ac si illis nominatim, & in specie concessa fuissent. 10.

Suffragātur priuilegia hic specialia per communicationem.

Neque verò hisce obstat constitutio Pauli II. super alienatione bonorum ecclesiasticorum: quippè Innocentius VIII. 1487. declarauit hunc Ordinem ab eadem constitutione esse exemptum. nec porrò Paulina constitutio ad hos casus, iure priuilegióve permissos, pertinet: (idemque est sensus aliorum id genus canonum) sed ad alios extra iuris priuilegiorúmve permissum attentatos ex ambitiosa cupiditate bona Deo dicata profanis vsibus applicare & cum diuini cultus detrimento sibi vsurpare præsumentium. huiusmodi enim verbis vtitur Paulus: cuius extat constitutio in c. vnic. *de reb. eccles. non alien. in extrauag. commun.* cùm hic finis translationis sit in contrarium, vt magis diuinus cultus augeatur per translationem quàm si pauci in loco priori, sub hæreticis latitantes, sine religionis exercitio, aut alio ecclesiæ fructu prouentus à fundatoribus relictos absumant; cùm per translationem finis testatoris haberi possit: & debeat per d. l. legatum, & d. c. 3, vt *memoria,* inquit d. lex *legatum* (is finis ibi propositus fuerat) *testatoris alio & licito genere celebretur:* & sic *defunctorum pias voluntates,* inquit d. c. 3. *episcopali decens est studio* 11.

Respondetur Obiectis.

adimpleri.

adimpleri. ergo sic erit decens in Ordine exempto studio Generalis, & Capituli pias fundatorum voluntates adimpleri.

His igitur consideratis existimo posse Generalem istius Ordinis cum Capitulo translationem, quam dixi facere, vnà cum omnibus bonis, siue in specie retinendis, siue si satiùs videbitur ritè distrahendis, & pretio in alium locum transferendo, & applicando: atque Priorem, vicarium, aut procuratorem illius & Capituli decreto opponere se non posse, aut mandato non obedire; sine grauis peccati pœnarum, & censurarum periculo.

RESPONSVM II.

De institutione liberorum, & bonorum diuisione per testatorem facta.

PAter Petro & Danieli hæreditatem vniuersam reliquit; alijs liberis certas summas. abillis rationes, aut inuentarium exigi vetuit; post summas adiecit hæc verba; *per quas de filiali portione illis erit satisfactum & illi alijs exæquati.*

Quæsitum est, cùm exequatæ non credantur esse portiones; an supplementũ debeatur?

1\. An parentibus facultates suas declarantibus standum sit?

In Nouell. 48. statutum est, vt ei qui moriens iurauit quantum haberet in bonis, omninò hæredes credant: nec vlteriùs inquirant. sed iurato: sine iuramento autem facta declaratio veritati non officit. *l. 1. C. arb. tut. l. scrip. C. comm. vtr. iud. l. si func. §. si libert. D. de leg. 1. l. cum pater. §. pat. qui fil. D. de legat. 2. l. 55. §. vlt. D. ad leg. falc.* quasi tunc non fuerit exquisita declaratio: adeò vt velit eam hæredes suos sequi. enixiorem voluntatem indicat iuramentum. *d. l. cum pat. §. fil. l. cum quis. §. codicillis. D. de legat. 3.*

2\. An diuisio sequenda.

Sed & cùm pater vlteriùs progreditur, & bonorum diuisionem inter liberos facit; ea seruanda est per hæredes, & Iudicem. *l. parent. C. de inoffi. test. l. filij. l. si cogit. l. vlt. C. fam. erc. l. si filia. §. si pat. l. ex parto. §. intest. D. eod.* si modò vel pater, vel liberi omnes subscripserint. *Nouell. 18. in 4. part.*

3\. Nomina & vnciæ vt scribendæ.

Adiecit Nouella 107. non notis & indicijs; sed claris literis dispositionem vltimam inter liberos perscribi debere: & propria quidem testatoris manu hæredum nomina, & vncias.

4\. Quid si sit imparitas?

Quod si imparitas appareat in rebus diuisis, seu relictis; si modò inofficiosum non sit testamentum, oppugnari non potest. *d. l. filij.* sed quod plus vni quàm alteri tributum videtur, per modum prælegati censetur relictum: & in diuisione ab intestato, per modum donationis causa mortis. *d. l. si cogit. Gudel. in iur. nouiss. lib. 2. c. 4. in fin.*

5\. Quid si pater exæquatas esse portiones narret: an disponere censeatur.

Enimverò ait pater æqualitatem hîc esse: quæritur ergo an ea affirmatio dispositionem inducat, vt & inquiri possit inæqualitas; & ad æqualitatem reduci debeat: an verò ea narratio nihil disponat? & quidem falsa demonstratio, vel causa non mutat dispositionem. *l. falsa demon. l. demonst. §. 1. D. de cond. & dem. §. hinc prox. inst. de legat.* rectè Cuiac. *in paratit. C. de fals. caus. adiect. leg. in fin.* sic vniuersaliter loquitur; *demonstratio rei vel quantitati adiecta, & ratio legandi superuacua est.* igitur nihil hæc vel illa nocet. dispositionem ergo sequi oportet. adeoque superuacuo nihil attento summam & quantitatem à testatore expressam *l. si non desig. l. refert. in v. nihil nocente falsa demonst. & tot. tit. C. de fals. caus. ad. leg.* quare etiam decisum est dote iam reddita, tamen si quasi reddendæ nomine 40. legentur, ea deberi. imò, quod propiùs ad nostros terminos accedit, si pater putet vnum ex filijs decem accepisse, & ideo alteri prælegat decem, æquationis causa; etsi frater decem non sustulerat, alter tamen prælegata decem habebit: quamquam secùs foret, si conditionaliter legatum fuisset, si alter decem sustulisset. *l. si ita legatum. 12. cum seq. l. demõstratio. 17. §. quod autẽ. D. de condit. & demonst.*

Itaque enuntiatio illa, seu narratio æquationis, nihil disponit, sed significat testatorem æstimatione sua æquasse hæreditatem Petro & Danieli vniuersaliter relictam, cum portionibus relictis alijs liberis. adeoque quamuis in hæreditate maior massa videatur, tamen certa & incerta nomina tanti per auersionem æstimasse videtur; & significare voluisse æqualitatis sibi curam, & amorem fuisse.

Vetuit autem testator, inquiri, aut rationes exigi, vel inuentarium: ideoque & æstimationem illam controuerti noluisse se significat: sed velle, vt isti æstimationi, seu declarationi stetur. quæ expressa dispositio satis enixam eius voluntatem patefacere videtur: vt de iurata declaratione dictum est; & per eam cessare in non iurata illa, quam suprà diximus, præsumptio.

Tradi quidem solet quod verba enuntiatiua principaliter in vltima voluntate propter se emissa, videantur facere dispositionem. *per l. 1. C. de fals. caus. adiecta legat. l. ex hac scriptura D. de donat. l. & eo modo. l. etiam hoc modo. D. de legat. 1.* sed enimverò habent hæ leges eiusmodi verba, vt de donatione, de legato facto disertè, vel per consequentiam necessariam loquantur. sciant, inqnit *d. l. ex hac hæredes mei me donasse,* clarè, non minùs aliæ per consequentiam. *l. 1. C si falsa causa adiect. leg.* alioquin regulariter narratio, vel enuntiatio non facit dispositionem. *Vid. Tusc. v. verba enunciatiua concl. 82. Menoch. de arbit. cas. 461. n. 15. & seqq.* & cùm verba hîc non enuntient aliquid gestum, sed describant, circumloquantur, aut circumstantias memorent, ad rationem falsæ demonstrationis, aut causæ pertinent. *de quibus suprà. & tractat Azor. alijq. ad d. tit. C. si falsa causa adiecta leg. & ad leges suprà citatas. ac alibi.*

6\. Quid si vnciæ scriptæ sint manu hæredis instituti?

Cæterùm offert se alia difficultas, quod vnciæ, seu summæ singulis præter vniuersaliter institutos relictæ; non tantùm non sunt scriptæ manu testatoris; sed neque eâ quâ reliquus

textus

textus teſtamenti: imò fortè manu vnius ex duobus vniuerſaliter inſtitutis hæredibus: imò dubitatur an antequam Notario & teſtibus oſtenderetur à teſtatore teſtamentum, fuerint inſcriptæ, an poſt mortem.

Verùm cùm teſtator exhibuit teſtamentum Notario & teſtibus, non neceſſarium fuit illud legendum præbere; ſed cùm dixerit illud ſuū eſſe teſtamentum; nec tamen teſtatio mentis eſſe poſſit non expreſſis vncijs; ſequitur credendum eſſe ante d. exhibitionem inſcriptas fuiſſe. *arg. legis non codicillum. C. de teſtam.* quodque ſolemnitates ſubſtantiales interueniſſe præſumantur. *l. ſciendum. D. de verb. oblig.*

Porrò teſtamentum, de quo agitur, non eſt imperfectum inter liberos; ſed ſecundùm mores & edictum an. 1611. perfectum. quod adeoque non requirit manu teſtatoris ſcribi hæredum nomina, & vncias: ſufficit ſubſcriptum eſſe à teſtatore, teſtibus, & Notario. quæ enim inter extraneos hodiè ſolemnitates ſufficiunt; multò magis ſufficere debent teſtamento patris inter liberos.

Quod ſi autem vnus ex hæredibus vniuerſaliter inſtitutis vncias inſcripſerit, quamuis iubente & dictante teſtatore, pro non ſcriptis habendæ ſunt. *l. filius. l. diuus l. Impuberem. D. de falſis. & C. tot. tit. de his qui ſibi adſcript.* quippe cenſetur commodū illud ſibi adſcripſiſſe, quod minus eſt in ſummâ adſcriptâ, quàm eſſet in vera filiali portione: & omne hîc commodum conſideratur. *d. l. Impuberem. §. adimendo. §. ſi teſtamentarius. in verb. quoniam nullum ipſius commodum eſt*, ideoque filij tanquam præteriti, ſeu quibus nihil relictū eſt, dum ſumma ſic ſcripta pro non ſcripta habetur, irritum faciunt teſtamentum. *Inſtit. de exhered. lib. in princip.* Neque hæc ad ſolemnia tantùm faciunt teſtamenti; quia & in milite obtinent ſcribente teſtamentum commilitonis. *l. quod adhibitus. C. de his qui ſibi adſcript.* vt etiā apud nos obtinere debeant; etſi per mores nobis, vt militibus, remiſſæ ſint ſolemnitates. quod & in notario & parocho adhuc memorat edictum anni 1611. art. 12. Quin & S.C^tum^. Libonianum ſeu Claudian. non tantùm nullitatem, ſed & pœnam irrogat. *d. l. Diuus.* & ignorantem etiam tenet. *l. 2. 3. 4. 5. C. de his qui ſibi adſ.* imò & in cauſa, vbi de veritate non dubitatur. quia etſi cauſa impulſiua legis ceſſat, non mox ceſſat lex. etſi adhuc pater ſubſcripſerit. *d. l. Diuus. § planè. cum ſeqq.*

Et verò an ſcribenti tantùm obſit ſua culpa, an etiam cohæredi cum ſcribente vniuerſaliter inſtituto? quæri poteſt: & deciditur *in d. l. filius. §. ſequens. D. de falſ.*

7. Quid ſi notario tantū quis ſibi dictauerit ad ſcribendum?

Eadem controuerſia mouetur quando non quidem quis ſibi ſcripſit, ſed vel notario tantū dictauit. vt apud Pecquium de *teſtam. coniugum lib. 3. c. 10.* videre eſt ex contentione Molinæi *ibid.* cuius rigor rei geſtæ primordium ſpectat; benignior ſententia inchoat rem ab interuentu notarij. Ita tamen vt ille mentem ipſius teſtatoris diligenter excipiat. *Idem Pecq. eod. l. 1. c. 17. Charond. Reſp. l. 5. v 46. Buſius. ad l. 21. D. Qui teſtam. fac.* adeò vt ſicut nec ſufficiat ſubſcriptio teſtatoris generalis, cùm quis ſibi quid adſcripſit, ſed requiritur vt dicat illa ſe iubente ita eſſe ſcripta, & à ſe recognita: *d. l. diuus. §. planè.* ſic & neceſſarium contendatur ſpecialiter ſcribere teſtatorem ita ex mente ſua ab alio dictata eſſe Notario, & à ſe recognita.

RESPONSVM III.

De teſtamento à notario teſtatore & teſtibus ſignato quidem, ſed in quo nec ſignationis, nec interrogationis, an ſcribere poſſent, eſt mentio.

IVbet edictum anni 1611. teſtamenta ſubſcribi per teſtatorem & duos teſtes, ſi quidē ſcribere poſſint; ſuper quo à Notario, parocho, ſeu vice-parocho interrogabuntur: qui tenebuntur in vno alteróve caſu eius facere mentionem in ſuis inſtrumentis. ex quibus verbis ortum eſt dubium, an Notarius teneatur mentionem facere ſuæ interrogationis, an tantùm ſcientiæ, potentiæve, aut ignorantiæ ſcriptionis teſtatoris, & teſtium: item an expreſsè in caſum ſcientiæ & potentiæ huius mentionem facere; an dicere teſtatorem & teſtes ſecum ſubſcripſiſſe?

Et ſanior ſenſus videtur interrogationis mentionem non eſſe faciendam; quando dicit declaraſſe teſtatorem ſe neſcire ſcribere; quippè ea declaratio præſupponit factam eſſe interrogationem. *argumento § ſi ſcriptum. Inſt. de ſtipul.* Iterum ſatis eſſe videtur ſi ſcripſerit teſtatorem & teſtes ſecum ſubſcripſiſſe: quod actus ipſe id ſatis inferat: & rationi, finique legis ſatisfaciat. & Concilium priuatum validum eſſe teſtamentum reſpondit ad relationem Senatus Audomarenſis 28. *Iulij.* 1621. *& Concilij Artheſien.* 12. *Nouemb.* 1628. 1. Quando ex actis infertur præceſſiſſe interrogationem ſatis eſt.

Facit ad hæc quod edictum mentionem fieri velit in vno atque altero caſu, ſcilicet quod ſcribere ſciant aut neſciant; ſubſcripſerintve. nam interrogationi faciendæ non tribuit duos caſus: ſed præcisè vult illam fieri. quamquam non certa forma verborum, dummodo effectus habeatur: ideoque non opus eſt præcisè interrogare expreſsè, ſed ſi dixerit; *placétne ſubſcribere?* & accepto calamo ſubſcripſerint; implicitè ſatis interrogatum: rationi, & fini legis erit ſatisfactum. nec in teſtamento illo Audomarenſi alia fuit interrogationis mentio. & in edicto quod pridem in Gallia latum eſt, interpellatio huiuſmodi tantùm requiritur.

Vt autem in vno atque altero caſu ſcientiæ vel ignorantiæ, potentiæ, vel impotentiæ mentio fiat: vel expreſſa vel qualiter diximus implicita; finis edicti, dubij ſcilicet, aut falſi vitandi cauſa, admodum facit. quippe, quamuis teſtator & teſtes ſubſcripſerint re ipſa; notarius tamen aut parochus ſubſcripſiſſe eos non adiunxe- 2. Dum finis edicti obſeruatur.

iunxerit, & teſtes fortè poſteà corrupti ſubſcriptiones aut ſubſignationes ſuas negauerint; notarius aut teſtes obiuerint : hæredes ſe non agnoſcere teſtium ſignaturas bona vel mala fide dixerint ; non erit obtentus finis vitandi dubij, aut falſi. ideoque omninò dicendum eſt expreſſam aut implicitam, vt diximus, mentionem eſſe faciendam tam quoad teſtes : quàm teſtatorem. nam edictum coniuncta, & plurali locutione omnes videtur comprehendere.

Cùm ergo in hac cauſa mortuo notario in protocollo non inueniatur facta mentio huiuſmodi interrogationis, niſi quoad teſtatricem; quod ob impotentiam, & cæcitatem ſcribere nequiuerit : de teſtibus autem ne quidem additum ſit à notario, quod ſecum ſubſcripſerint: quamuis eorum nomina ſubſcripta inueniantur :

3\. Si nec mentio facta ſubſcriptionis vel ignorantiæ, ſeu impotentiæ, erit nullitas.

neque ſuppoſititia habeantur : forma tamen ſeruata non eſt: neque finis per illam obtentus: ſed accidit per caſum ignorantiæ, & probitatis hæredum. adeoque id obtinet, quod ab eodem Concilio reſponſum retulimus ſuper omiſſione notarij *in Iur. Pont. Non. anal. de teſtam. n.* 20.

Accedit quod codicilli, de quibus quæſtio, conditi ſint à teſtatrice cæca : in cæcis autem

4\. Augetur circumſtantia cæcitatis.

Iuſtinianus *in l. hac conſultiſſ. C. qui teſtam. facere poſſ.* præter communes ſolemnitates exigit, tabularium : aut, ſi deeſt, octauum teſtem: vt quamuis moribus noſtris aut in edicto id disertè non exprimatur : tamen videri poſſit huiuſmodi caſum nota ſpeciali indigere. qualia ſi non ſint expreſſa cenſentur omiſſa *l. item. §. ait. D. De minor.* caſus autem omiſſus diſpoſitioni iuris relictus. *l. ſi extran. D. de condict. ob cauſ. l. ſi cum dotem. D. ſol. mat. l. commodiſſime. D. de lib. & poſth.* adeoque Princeps intra iuris communis cancellos edictum ſuum voluiſſe continere. *DD. ad l. hæredes mei D. ad Trebel. Bald. ad l. fidei commiſſum D. de legat. 3. Iaſon ad d. l. commod. Alciat. reg. 3. præſumpt. c.* 12. aut ſaltem accuratè admodum atque eximiè conſuetudinarias & edictales ſolemnitates ſeruari.

Sed obiecta eſt Actrici exceptio, quod codicillos ratificauerit, iuxta illorum tenorem hæreditatem diuidendo, quotam ſuam recipiendo, & ex illa partes, ſeu reditus vendendo, coram magiſtratu cum tutore extraneo, vt moris eſt, & aduocato ſuo :

Sed quoniam iuris ignorantia nemini, vt iuris ſui iacturam faciat, obeſſe ſolet ; & hæc, quam diximus, nullitas iam tunc antè in quæſtionem non venerit; ſubintrat hæc controuerſia ;

5\. Qui diuiſit hæreditatem ignarus nullitatis an cenſeatur teſtamentum probare.

an per aliquos actus quis cenſeatur id ratificare, cuius nullitatem ignorat? quam latè tractat Sanchez *& authores ab eo citati. de mat. l. 2. diſp.* 36. & verius ſanè eſt non ratificari id, cuius nullitas ignoratur. *c. 2. & c. fin. X. de cong. ſerv.* quoniam nihil eſt tam conſenſui contrarium, quàm error. *l. ſi per errorem. D. de iuriſdict. omn. Iud.* pro errante autem aut ignorante etiã ille habetur, qui titubat, dubitátve. *l. vlt. de condict. indeb.* vt quamuis leuis mentio iniecta fuiſſet huiuſmodi difficultatis ; per alios tamen actus non facilè etiam titubans tacitè cenſendus ſit ratificaſſe. *per ea qua Sanchez vbi ſup. latè tradit.*

Cæterùm quoniam faſſus hic eſt hæres ab inteſtato ſibi notam eſſe defuncti voluntatem; ſed obiecit eam legalibus ſolemnitatibus non eſſe conformem, obiectus eſt §. fin. *Inſt. de fideicom. hæred.* ſed is loquitur in eo qui priùs voluntatem negauit : non ſi ab initio faſſus ſit, & ſuper defectu ſolemnitatum exceperit. *Mynſing. Sueichdum. alijq. ibid.*

RESPONSVM IV.

Si quis aliquem teſtari probibuerit, an hodiè pœnæ legales obtineant.

IVre Romano multi ſunt caſus, in quibus fiſco applicantur, quæ indignis auferuntur. *D. & C. de his qua indignis. & ſpecialiter D. & C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit, vel coëgerit* quæſitum eſt, an huiuſmodi leges per mores noſtros receptæ ſint ?

Et quidem Bugnion *de lois abrogées l. 2. ſec.* 1. Negatiua probatur.
27. *moribus,* inquit, *Gallicis nullo ferè caſu quod aufertur vt indignis fiſco deſeritur.* idem tradit *l. 4. lem. 38. & latè Chriſtinæus vol. 1. deciſ. 200. nu. 17. & multis ſeqq. vbi citat authores omninò multos, & ſingulatim Molinæum ad Conſuet. Pariſ. tit. 1. 5. 8. gloſſ. 3. n. 9. in hoc regno,* inquit, *nec ex illo titulo D. & C. de his quibus vt indignis, nec ex titulo, ſi quis aliquem teſtari prohibuerit quicquam ad fiſcum deuoluitur,* ac denique *num. 26. certum eſt hanc opinionem vbique,* inquit, *vſu & praxi eſſe receptã, ac proinde ab ea in cõſulendo & iudicando non eſſe recedendum, paßim enim omnes indigni pro incapacibus & pro non ſcriptis habentur.* quod in fratricida latè deducit An. Rob. *rer. iudicat. l. 3. c. 7.* aſſeritque Chriſtinæus & in his ditionibus eam ſententiam eſſe receptam iudicio antiquiſſimorum practicorum Conſiliariorum, & aduocatorum, eandemq; iterum ſequitur vol. *4. tit. de his quibus vt indignis n. 5. & ſeqq. citatq; rurſum plures authores, quos etiam ſecuti ſumus in not. Iur. Belg. tit. de iur. fiſc. verſ. pen.* quorum ea

2\. In patria hæc conſuetudinaria.

ratio dari poteſt, quod hæ ditiones Belgicæ ſint conſuetudinariæ. *vt deduximus in Iur. Pont. non. anal. de conſt. n. 11. & altiùs in Hiatu. l. 1. c. 3.* & ſingulatim Brabantia, vt patet ex legibus Ioannis Ducis an. 1312. vt mirum non ſit apices illos iuris Romani, ſubtilemq; diſtinctionem inter incapaces & indignos, vt illis tanquam non ſcriptis ad agnatos deuoluatur ſucceſſio ; ab his tanquã qui ſucceſſerint id auferat Fiſcus, quo digni non ſunt; per conſuetudines nõ eſſe receptã: ſed benigna eas ſimplicitate indiſtinctè fauere agnatis, vt penes hæredes proximiores maneat, quod alteri auferendum eſt. quemadmodum eædem conſuetudines omnes ſubtilitates iuris ſcripti in condendis teſtamentis reiecerunt ; ſola notarij & duorum teſtium præſentia contentæ. adeoque partim teſtatum, partim inteſtatum decedere permit-

3\. Quæ in vltimis voluntatibus reſpuit veteres ſubtilitates.

4\. Fauet cognatis, excluſo fiſco.

permittunt, quod Romanæ leges ſoli militi permittebant.& bellicoſus ille populus,in quo nemo olim non militabat,ſi neceſſitas ingrueret, vt liquèt etiam ex dictis legibus Ioannis Ducis, ad omnes tranſtulit. & quidem aliquæ conſuetudines adeò fauent conſanguineis, vt vſum teſtamenti quædam non permittant omninò; quædam ad trientem tantùm patrimonij, & iam olim Tacitus *de moribus Germanorum* ſcripſerit vſum teſtamentorum illis fuiſſe ignotum. vt facile creditu ſit ex legibus Romanis voluiſſe fiſco deferri, quod ab inteſtato ad illos pertineret,ſi indignus defuiſſet.

Quemadmodum antiquus etiam rigor fiſcalis arripiebat qualiacumque etiam ſine crimine caduca. cuius rei iniquitas caducorum abrogatoriam legem extorſit vel ipſis Romanis.*l. vn.C.de caduc.toll.*

5. Ad mores feudales. Quinimò vt conſuetudines aliæ alias prouocant, & interpretantur ſecundùm caſus ſimiles, vt decernunt etiam dictæ leges Ioannis Ducis, coniecturare licet in his indignorum cauſis per proximiores agnatos excluſum Fiſcum: ad imitationem conſuetudinum feudalium; per quas qui fratrem occidit, vt totum feudum haberet,feudo quidem priuatur,vt indignus; ſed non ad Fiſcum illud;ſed ad proximum agnatum defertur.*c.1.§ ſimiliter.vbi gloſſ. in verb. fratrem. Quibus modis feudum amittatur.* iterum ſi vaſallus in dominum deliquerit, & ſi ob odium patris etiam filio feudum auferatur; non tamen agnato proximo. *c. vnic. tit.ſi vaſallus feudo priuetur. l.2.feud.* quam coniecturam iterum iuuat, quod tota hæc olim gens fuerit militaris, & feudorum conſuetudines leges ſint militares.

Adeoque tum in genere recipiendum videtur Fiſcum per. mores noſtros partem petere non poſſe, quæ indigno aufertur; tum in ſpecie,ſi quis aliquem teſtari prohibuerit,minimè poſſe.

RESPONSVM V.

Si quis aliquem teſtari prohibuerit, qua pœna Fiſco aut quæſitori criminali teneatur?

SI quis teſtari aliquem prohibuerit ſi per mores loci compendium fiſco non defeeratur, ſed agnato proximo; quæſitum eſt, an Fiſcus ad arbitrariam pœnam agere poſſit?

1. Arbitraria hodiè. Semotâ vi, cuius correctio eſt ex lege Iulia, non videtur olim pœna alia fuiſſe, quàm vt prohibens ex vi aut dolo lucrum non faceret. *l.1. D.ſi quis aliquem teſtari prohibuerit.* ſed ſucceſſit lex Alexandri Seueri *l.1. C.eod.* quæ crimen adiunxit. *vbi gloſſ. in verb. crimen* illud vocat extraordinarium, adeoque Menoch. *de arbitrar.l.2.caſ.395.n.1.*dicit criminalem pœnam iure definitam non eſſe; ſed arbitrio Iudicis relictam. quam cùm authores alij aliam exigant; ipſe *hodiè*, inquit, *non iniuria dicere poſſumus, omnibus in caſibus pœnam hanc eſſe arbitrariam.*

Porrò in arbitrarijs ſtatuendæ ſunt pœnæ ex cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate,euentu; pro religione iudicantis. vt conſiderat hæc omnia lex aut facta. *D. de pœn.* ita tamen vt ſemper in mitiorem partem Iudex inclinet. *c.de cauſis.de off.deleg. c.in pœnis de reg. iur. in 6. l.ſi præſes. l. ſi de interpretatione D. de pœnis.* 2. Qualiter ſtatuenda.

Denique ex authentica *vt nulli Iudicum §.& hoc peruenit.* non tantùm ſimplum ex eo quod intereſt læſo; ſed & duplum ex pœna præſtandum contendunt authores *Menoch.ibid.nu.27.* ſed id quidem læſis, criminaliter autem, *iubemus*, inquit, *huiuſmodi extra cingulum factos in exilium deſtinari. præmiſerat* autem hæc; *ita iniquè*, inquit, *agunt occaſione lucrorum: vt neque teſtamenta concedant facere &c.*ſed inquit, *quidam prouincialium Iudices*: & propterea ad tales reſtringunt illum §. *DD. citati apud Menoch. n. 29.*& quamuis ille diſſentiat, ob verba, *aut alij cuilibet*; tamen locus ille agit de Iudicibus,eorumque vicarijs: vt verba generalia videantur ad rubricam reſtringenda. vt ſolet dici *rubrum cum nigro eſſe concordandum.* præterquam quod illa verba generalia tantùm ponantur in prohibitione. poſt quam ita pergit ad pœnam; *ſi verò*, inquit, *quidam huiuſmodi odibilem rem in quolibet loco noſtra reſpublica præſumpſerit agere, aut miniſtrare* (nota) *ei, qui hoc præſumpſerit facere,iubemus huiuſmodi extra cingulum factos &c.* agit ergo de ijs,qui cingulum habent,id eſt Iudicibus;aut qui eis miniſtrant;id eſt officiarijs. vt priuatio dicitur ſupponere habitum; & valere argumentum ab illa ad hunc ductum. 3. Qua ex iure Romano?

Sequitur ergo, quamuis variè diſputetur quouſque ſe extendat arbitrium Iudici commiſſum, ad pœnam irrogandam; in hac tamen materia prohibentis teſtari infra pœnam amiſſionis cinguli,ſeu exilij retinendam eſſe:quando prohibens non eſt Iudex, aut ex eius officio.& eſt ratio ſumma differentiæ:quod Iudex obtentu poteſtatis delinquens, eiúſve officium,teneatur de vi publica, non autem priuatus. 4. Arbitrium vti moderandum?

Præterquam quod rectè Menoch. *vbi ſuprà* tradat *n.25.* locum non eſſe pœnæ prohibentis teſtari,quando teſtator exinde moram habuit, & libertatem poſteà teſtandi;ſed neque ſi leuis fuerit prohibitio; ſeu impedimentum;aut dolus malus abfuerit.*nu.32.33.* multo minùs ſi quod actum eſt ad amicam inductionem tantùm ſpectarit. vt *in l.vlt.D.& C.ſi quis aliquem teſtari prohibuerit*, & n.30. probationes exigi clariſſimas, adeoque teſtes omni exceptione maiores.

De sepulturis.

RESPONSVM I.

Vbi sepeliendi sint coniuges?

1. VXor eligere sibi potest sepulturam, quamuis marito non assentiente. *c. de uxore. X. de sepult.* si non elegerit; sepelienda est apud virum. *c. ebron. c. vnaquaque*, 13. q. 2. si plures viros habuerit; apud vltimum. *c. is qui. §. fin. de sepult. in 6.* sed quid si viro præmoriatur? pulcherrimam vocat quæstionem Panormitanus. *in d. c. de uxor. n. 6.* videntur enim ea iuris loca ita de vxore loqui, vt præmortuo marito apponatur. rectè tamen ait Panormitanus rationem militare in illis locis assumptam; vt *quos Deus coniunxit, homo non separet*; nec in vita, nec in morte. ideoque si maritus non tantùm sepulturam elegit; sed etiam sepulchrum, monimentúmve ædificauit, quod electionem non facilè permittit variari: rectè dici in eo sepeliendam vxorem præmortuam. vt quos coniunxit coniugium, coniungat sepulchrum, *d. c. ebron.* quod apud nos iuuari quidam rectè putant ex communione bonorum quæ per coniugium inducitur, vt si stante matrimonio sepulchrum ædificet maritus, commune vxori censeatur; & sepeliatur tanquam in suo: sin ante coniugium structum fuerit, vbi iure statutario, seu pacto domus & ædes etiam soluto matrimonio manent communes, idem dicendum est, vbi non manent: cessat communionis, & legis *ergo. 4. §. is autem. 21. D. de fidei commiss. libertat.* argumentum: non tamen ratio d. c. ebron.

Vxor apud maritum præmortuũ.

2. *Eumque vltimum.*

3. *Vbi si præmoriatur?*

Quid si ergo non proprium sepulcrum habeat maritus, sed maiorum, in quo intendat sepeliri? & existimat Panormitanus idem dicendum: si tamen resolutio certa sit, ne, si contingat variari, vxor sepulta maneat inter extraneos: quod viua non præsumeretur voluisse.

4. Quærit iterum, si maritus nec proprium, nec maiorum habeat sepulchrum; sed vxor habeat maiorum; an inferri debeat maritus in illud; quo illata, aut inferenda sit vxor? & magis est, vt debeat: ex eadem ratione *d. c. eborn.* si tamen non sit sepulchrum familiare; sed hæreditarium: non enim censetur vir transire in familiam vxoris; sed contrà: iura autem hæreditaria communicari marito per vxorem videntur. Pium tamen est argumentum, vt non excludatur maritus: quod per coniugium vna caro factus sit cum vxore; quæ excludi non potest.

An maritus in sepulchro maiorum vxoris?

De parochiis.

RESPONSVM I.

An rector aut decimarum possessor teneatur præter summum sacrum ad aliud pro populi commoditate?

PRæscribit Concilium *Trid. s. 21. cap. 4. de ref.* vt in omnibus ecclesijs parochialibus, & baptismalibus, in quibus populus ita numerosus est, vt vnus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui diuino peragendo; cogant Episcopi rectorem, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandum.

Quæritur, vbi populus est numerosus; & rector sufficienter dotatus; teneatur ipse, aut qui maiores decimas percipiunt, populo curare sacrum matutinale suis expensis, vel plura præter summum, pro populi necessitate, qui conuenire omnes non possunt ad summum? nec antè obligetur populus quàm non sufficiant omnes decimæ portioni congruæ, & isti oneri. vt in secunda parte *d. c. 4.* tum demum ad onus vocatur populus eùm necesse est, siue in subsidium, non sufficientibus fructibus quomodocumque ad ecclesiam pertinentibus. voluit enim Concilium necessitati populi prouisum esse, & tot esse sacerdotes, quot sufficiant cultui diuino celebrando, populo necessario. vnde videtur & id consequens de pluribus sacris vtique necessarijs, vbi non omnes ad summum conuenire possunt.

Verùm neque timorati parochi; neque Episcopi, Abbates, & Capitula, qui incorporatas habent parochias, & primitiui pastores dicuntur, id præstant: neque antiqui canones parochum obligant, nisi ad summum sacrum, seu missam parochialem, ad quam parochiani conuenire debeant. *de qua fusè Theophilus parochialis. p. 2.* eoque & Concilium secundùm antiquos canones accipiendum est, dum disertè aliud non exprimit: vt nihil de missa matutinali: de qua nec antiqui canones. 1.

Non tenẽtur.

Sanè, *si de interpretatione legis quæratur, imprimis inspiciendum est, quo iure ciuitas retrò in eiusmodi casibus vsa fuit. optima est enim legum interpres consuetudo. ita lex 27. D. de leg.* cùm ergo huiusmodi onus antiqui canones parochis primitiuis, seu vicarijs non imposuerint, neque consuetudo, nec Concilium Trid. exprimat; non videtur *recedendum ab eo iure, quod diu æquum visum est. l. 2. D. de constitut.* 2.

Optima etiã interpres consuetudo.

Nec verò necessitas audiendi sacri, quoad illos qui distracti curâ familiæ, pecorum, aliáve ad parochialem missam conuenire non possunt, facit vt secundum tertiúmve sacrum habea-

habeatur pro necessario cultu diuino, cui peragendo assumendi sint sacerdotes. quia vel simpliciter excusari possunt, ob impedimentum; ne teneantur ad audiendum sacrum: secundùm ea quæ habet Nauar. *in Manual. c.21. & passim Summistæ*: vel iterum ex consuetudine, qua in pagis præsertim vbi plura sacra non celebrantur, impediti censentur hactenus non obligati. & in huiusmodi missæ audiendæ etiã relaxanda obligatione valere consuetudinem tradit idem Nauarrus. *ibid. n.4.*

Imò audiendæ missæ parochialis tanta olim fuit obligatio *ex Concilio Constant. 6. general. can.80.* vt si quis tribus Dominicis abesset, nisi impeditus, excommunicaretur: eaque ratio vt alicubi obseruaretur, vt missa vnica dici permitteretur. quod reprehenditur *in c. necess. de consecrat. dist.1.* & alicubi adhuc obtinet, vt sub summo sacro alia fieri vetentur. *Choppin. de sac. policia l.2. tit.7. n.31.* vbi ille consuetudini etiam deferendum censet. & *in d. c. necess.* non dicitur obligationem incumbere; sed omnium deuotioni satisfieri non posse, si vnius tantùm missæ more seruato sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte (seu ad parochialem missam) conuenerint.

4. Cur verba Concilij eò non pertineant.

Et verò, si Concilij verba *cultum diuini peragendi* extendenda sint ad sacrum matutinale, aliúdue; non opus est exigere numerosum populum. cùm quæuis vel maximè exigua parochia, etiam paucarum familiarum, huiusmodi necessitatem sacri matutinalis patiatur. cùm in omnibus ferè familijs, præsertim rure, aliquis ad sarcinas, custodiam domus, pecorúmve relinquendus sit; & missæ parochiali adesse non possit. exigit autem Concilium Trid. valde singulariter populum numerosum. non igitur vbi non est numerosus obtinet. *arg. à contrario sensu, quod in iure dicitur esse validissimum. de quo latè Euerard. in loc. leg. loc.82.* atqui generatim traditur legem obtinere, vbi ratio legis obtinet, aut vbi certum est illam non obtinere, quærendam esse aliam legis rationem. *vide Euerard. in loc. legal. in loco à ration. legis.78. cum seqq.* vnde cùm in non numerosis populis obtineat tamen necessitas audiendi sacri; nec tamen obtineat decretum d. c.4. alia quærenda est d. c.4. ratio. nec obligare dicenda est illa necessitas, vbi populus est numerosus, parochum primitiuum, vicarium seu rectorem ad plura sacra. sed cultui diuino satisfacere censebitur, sufficienter administrando omnia sacramenta; prædicando verbum Dei, catechisando, missam parochialem celebrando, vesperas, laudes, aliaque, quæ potest, officia subeundo, secundùm consuetudinem loci. *c.1. 9. X. de celebrat. miss.*

5. Et si ad omnes qui parochorum iure & loco sunt.

Dixi parochum primitiuum, vicarium, seu rectorem: quia Concilium Trid. rectores vocat, seu alios ad quos pertinet. eo vtique modo, quo in secundo casu d. c. 4. loquitur, *in verb. ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus.* quales possident tam primitiui parochi, quàm vicarij, seu rectores. vt res illæ ad omnes transeunt cum suis oneribus. eademque æquitas est in vtroque casu, & ad omnes matricis ecclesiæ fructuum possessores spectat decretum d. c.4. sed eo tamen ordine, vt priùs teneatur rector, seu vicarius, quàm primitiuus. quia constituta illorum portione congrua translata sunt in illos onera parochialia ex formula omnium vnionum, & incorporationum: in subsidium autem tantùm tenentur primitiui; dum congrua portio non sufficit. seu potiùs illa augenda est ad rationem oneris, cui ferendo sit impar. quæ portio pendet ab arbitrio Ordinarij loci. ita vt certa taxa præscribi vix possit, ob locorum, temporum, & pretiorum varietatem.

RESPONSVM II.

De congrua parochorum & Vicariorum portione.

1. Postulari an debeat, & à quo possit?

IVdicium hoc non dari, nisi postulatum fuerit, *ex l.4. §. hoc autem iudicio. D. de damn. infec. & ibi DD.* ait Rebuffus *tractat. de congrua num.14.* sed rectiùs dicitur ex officio incumbere Ordinario. *ex clem. 1. de iur. patronat.* non tantùm initio, vt admittit Rebuffus; sed & posteà; si vicarius non tantùm congruè non se sustentat; sed nec hospitalitatem, & alia parochi onera, vt decet, sustineat. parochianos denique, eosque quorumcumque interest, congruæ portionis assignationem postulare posse diximus *in consult. can. tit. de paroch. consult.7.* quinimò rectè Rebuffus *vbi sup. nu.15. 16.* non posse ait vel expressè vicarium renuntiare portioni congruæ, in præiudicium successorum, vel iurium Episcopalium. adde, vel pauperum, & hospitum. quin & *num.31.* simoniacam dicit esse conuentionem de non petenda congrua portione, si initio fiat. sed nec transactione, aut aliàs tolli posse. *n.90.91.*

2. Vicarius perpetuus esse an debeat?

Portionem congruam restringit Rebuffus ad vicarium perpetuum *numer.18.* sed extendit secùs Concilium Trid. *s.24. c.18.* vbi vacante pastoratu debet Episcopus statim idoneum vicarium *cum congrua*, inquit, *eius arbitrio fructuum assignationis portione constituere, qui onera ipsius ecclesiæ sustineat, donec ei de rectore prouideatur.* temporali ergo hic etiam vicario congruè prouidetur. *ex qua ipsius*, inquit, *ecclesiæ onera sustineat.* hæc enim describitur congrua. sed & Tridentinum. *s.7. c.7.* congruam assignari vult vicario etsi non perpetuo. & sic in præsentatione à religiosis exemptis assignari iubetur. *in d. c. de monachis. X. de præb. c.2. de supplend. neg. Prælat. c.1. de præb. in 6.* vbi id extenditur ad qualescumque patronos: &, nisi id præstiterint, & vicarios præsentauerint, supplet Ordinarius. *clem. 1. de iur. patronat.* cuius clementinæ ordinem *n.25. & seqq.* contendit Rebuffus esse sequendum; alijs contendentibus nó esse necessarium. imò sæpiùs vacantis adhuc vicariæ

3. Quæ congrua?

4. Quis ordo?

vicariæ taxatur congrua portio; vt magis idonei prouocentur.

5. Vicarium ad rationem reddendam obligant canones *in c. in Lateranens. de prab. c. ex litteris in fin. de iur. patronat. c. cum & plantare.* §. *in eccles. de priuileg. c. sane.* 16. *quæst.* 2. Episcopo quidem de populi cura; Abbati verò pro rebus temporalibus, ad monasterium pertinentibus: id est, illis, quas nomine monasterij, seu patroni recipit. non verò de portione sua congrua, nisi sit regularis, quia rei suæ quisque moderator est, & arbiter. facultates suas alteri nudare, aut rationem dare non tenetur. sed earum tantùm, quas nomine alieno administrat. *clem. quia contingit. de religios. dom. latè Rebuff. ibid. num.* 40. *& seqq. vide quæ diximus in Consult. can. de regular. cons.* 6.

Quomodo vicarius ad reddendas rationes teneatur?

6. A quo congrua peti possit? quærit Rebuffus *ibid. num.* 47. & ait generaliter ab omnibus qui ecclesiæ prouentus recipiunt. *latiùs diximus de paroch. consf.* 4. §. *nam ad laicos. de repar. eccl. cons.* 4. §. *igitur. & in Iur. pont. noui anal. de paroch. n.* 12. *& seqq. de feud. n.* 3. *de ædificand eccl. num.* 13. vbi de decimis feudalibus etiam diximus. quæ si cum dominijs, & sub feudis iam antè laicis concessis ad ecclesiam venerint; huiusmodi decimæ à laicis feudi nomine possessæ, non tam censentur ab ecclesia moueri, quàm ab illis dominijs; neque naturam ecclesiasticarum induisse. *Vide V'ames. de decim. cons.* 439. *n.* 4. 9. sed ob nexum feudalem qui reuersionem impedit ad primæuam naturam mero iure, cùm illa sit spiritualis; ille secularis; magis ad iudicium sæculare quàm ecclesiasticum pertineant. *c ex transmissa. X. de foro comp.* quamuis nostratia edicta decimas quocumque titulo ab ipsis ecclesijs possessas non eximant ab oneribus ecclesiasticis. quod iterum examinandum est cùm patroni aut donatores decimas ecclesijs non simpliciter dederunt, sed sub oneribus, quæ annuè præstanda sunt. nam eatenus censendæ sunt adhuc penes laicos esse. quia bona non dicuntur nisi deducto ære alieno, onere atque impensis. *l mulier. D. de iur. dot. L. fructus. D. sol. mat. l.* 1. *C. de fruct. & lit. exp. C præsenti §. fin. de off. ord. in* 6. denique dicendum est de omnibus decimis onus feudale retinentibus, releuatisque à laicis, penes quos adhuc est directum dominium suo modo, vt verè non recuperent naturam spiritualem, sed tantum quę liberè sunt reuersæ. quamuis edicta non consonent.

A quo congrua præstanda?

7. Qua actione petenda sit congrua? etiam quærit Rebuffus. *n.* 52. & rectè ait conditione ex lege, & d. decretali de monachis &c. vindicari etiam potest, si in re certa semel fuerit constituta. sic vindicare dicuntur, qui indultum habent de percipiendis noualibus, vnam earum medietatem, alteram relinquunt pro congrua parochi. *c.* 2. §. 1. *& seqq. de decim. in* 6. & in Gallia praxim ait obtinere Rebuffus, vt vicarij & parochi petant sibi adiudicari decimas veteres, & nouales; & in subsidium congruam portionem: sed is modus apud nos non vsurpatur. nisi fortè non antiqua satis sit possessio aduersarij, & titulus non appareat. tunc enim parochus præsumptionem pro se habet, nisi titulus exhibeatur, aut immemorialis sit possessio. *c.* 1. *de præscript. in* 6. quod capitulum latè examinauimus *in Consult. can. de decim. cons.* 5.

Qua actione?

Petitur ergo hîc regulariter assignatio congruæ portionis. nec opus est hodiè expressione nominis ipsius actionis. sed contingit nonnũquam dubitari, quotam cum alijs decimarum partem habeat parochus? & nisi titulus possessione liquida sit, pro parocho standum est. *d. c.* 1. cui fauet ius commune, quatenus aliud non liqueat. sed cùm parochum diximus, primitiuum non excludimus: dummodo talem esse constet. quo casu potiora sunt illius iura, salua vicario congrua. *Rebuff. d. tract. n.* 108. *& seqq.*

Quærit exinde Rebuffus *nu.* 55. coram quo Iudice peti debeat congrua portio? & ait corã Ordinario. idque conuincunt textus quos suprà allegauimus etiam aduersus quomodolibet exemptos. negat *n.* 57. ad inferiores id spectare: tametsi alicubi obtinuerit, vt & Archidiaconi de illa statuant. Conseruatores Apostolicos permittit cognoscere, non Iudices sæculares. quod & tradit Ant. *Faber. in Cod. sua. tit. de Iurisd. omn. iud. d.* 18. sed apud nos quid obtineat diximus *in iur. Pont. nou. anal. de paroch. n.* 12. *& seqq.* 8.

Coram quo Iudice?

Negat etiam *num.* 60. summariam illius esse cognitionem: sed apud nos contrà statutum est in Synodo prouinc. Mech. 1607. Romæ probata. *tit.* 17. *c.* 4. *diximus ibid. n.* 11. & probat edictum ad illam *ar.* 15. 9.

Quo ordine litis.

Quanta debeat esse congrua? quærit Rebuffus *n.* 80. quartam quartæ assignari aliquando solitam liquet *ex c. exstirpanda. de præbend.* sed apud nos ferè duæ tertiæ à nobilibus olim possidebantur, quæ multis locis fundandis monasterijs, aut collegijs datæ sunt; vna tertia parocho relicta. quæ vbi fortè videbatur exuberare aliquantulum, multis locis ipsæ parochiales incorporatæ sunt monasterijs, aut Capitulis; & sic ea tertia diuisa vt vicarius mediam tertiam obtineret. iudicio Curiæ quartam pro congrua instar Trebellianicæ adiudicatam refert Rebuffus. Concilium Trid. autem *f.* 7. *c.* 7. tertiam, maiorem vel minorem partem adiudicari permittit. d. autem c. exstirpandæ. exigit vt pars vicarij sit sufficiens. remittit quidem d. c. 7. illud arbitrio Ordinarij; sed vtique secundùm canones regulato: id est, vt loquitur Clemens *in c.* 1. *de iur. patronat. in clem. vt secundùm conscientiam moderationem portionis, inquit, ipsum debitè faciant; nec odio, vel fauore, vel aliàs in pluri, vel minori circa illam scienter excedant.* vnde queritur Pius V, quosdam Ordinarios, ex facultate arbitrij per Concilium concessi, *ita modũ, inquit, excessisse, vt parum aut nihil ex fructibus, redditibus, & prouentibus parochialium ecclesiarum sic vnitarum ecclesijs, monasterijs, beneficijs, collegijs, alijsue locis pijs remanserit. cùm tamen ad diuina officia celebranda, hospitalitatem seruandam, & charitatis opera exercenda, & onera illis incumbentia supportanda vnientes essent facta.* quare impo- 10.

Quanta?

posterum portionem congruam non minorem esse voluit scutis quinquaginta, nec maiorem centum. quod ferè imitatum est Concilium prouinc. Mechlin. 1607. *tit.* 17. *c.* 3. vt neque desit vicario quod necessarium sit: nec suprà id patronis auferatur; quo minus & illi oneribus sibi incumbentibus possint satisfacere.

Itaque, vt Rebuffus ait *n.* 16. *& seqq.* expendenda sunt in vicario illius victus, dignitas, gradus, scientia, nobilitas, familia necessaria, denique beneficij onera, cathedratici, synodatici, similiumque iurium Episcopalium, hospitum, pauperum, fabricæ, procurationum, ætatis, mos regionis, & beneficij facultates. vt dos constituitur ex dignitate, & facultatibus, ex numero liberorum. *l. si filia.* 43. *de legat.* 3. quæ omnia tamen à Pio V. intra centum scuta rediguntur: *cuiuscumque*, inquit Pius, *valoris parochialis ecclesia vnita fuerit, &* habita etiam ratione redituum & onerum loci cui parochialis ipsa vnita sit. ita quod portiones vltra & infrà dictas summas scutorum centum, & scutorum quinquaginta hactenus assignatæ, vel in posterum forsan assignandæ, quoad excessum & defectum huiusmodi nullius roboris & momenti existant, & ad summas prædictas reductæ & auctæ respectiuè censeantur. vnum tantum casum excipit, quo ecclesia vnita non excedit scuta quinquaginta. tum porrò sufficit, quod *omnes fructus*, inquit, *eius dumtaxat attribuantur vicario perpetuo*, vt vicarij causa in defectu potior sit, quàm ecclesiæ, cui facta est vnio. *Faber in Codice l.* 1. *t.* 2. *def.* 5. 3. *Rebuff. ibid. n.* 101.

11. Quid in eam imputetur?

Sed neque apud nos obtinet quod ait *n.* 65. Rebuffus, vt inter onera referatur clericus, quem debet habere parochus; & sine quo missam celebrare non potest. *c. proposuit. X. de fil. presbyt.* sed populus illum alit per singulas domos, aratra, aut aliàs annonam assignando. & ferè ludi-magistri officium coniungitur *iuxta. c.* 3. *X. de vita & hon. cler.* quo fit vt ex minervali magis competenter alatur: & ordo ecclesiasticus seruetur, qui in sortem domini vocatos huiusmodi muneribus addicit. eoque & periti literarum esse debent, non sutores aut sartores duntaxat. nam imperitos ad tonsuram promoueri est prohibitum sub pœna suspensionis à collatione clericatus. *c. fin. de tempor. ord. in* 6. & desiderat Concilium *Trid. s.* 23. *c.* 17. vt omnes functiones reipsa suis ordinibus restituantur.

Quærit iterum *num.* 85. quid in quartam imputari debeat? & ait Rebuffus non aliud, quàm quod iure ecclesiæ suæ habet: non extra eam causam, non obligationes incertas, non distributiones, non anniuersaria, non alias fundationes, non legata pro missis, aut quodcumque lucrum aliunde habitum, quàm iure parochiali.

At verò Pius V. congruam constituit *computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obuentionibus communiter percipi solitis.* & consonat d. c. 3. Concilij Mechliniensis: *computatis*, inquit, *certis fructibus, & emolumentis, ac incertis, seu accidentalibus, quæ ad certam summam communiter tribus aut quatuor annis vltimò præteritis, redigi possunt.* Et neque Pius V. neque Synodus certa illa vel incerta requirit haberi iure parochiali. quinimò Concilium Trid. *s.* 24. *c.* 13. parochorum tenuitatem suppleri vult per beneficiorum simplicium vnionem: at illa semper eam clausulam habet, vt nihilominus illorum supportentur onera consueta: cum quibus res transire dicitur ad quemcumque possessorem. & d. Synodus à Sede apostolica probata etiam admittit vnionem vicinarum, & minorum ecclesiarum parochialium. vtique rursus cum suis oneribus: quibus vtrobique vicarius satisfaciat, nec stipendia ex fructibus deducat.

Sed vtique quasi iam propria, per vnionem ecclesiæ onera subit. vnde aliquando, dum citra vnionem huiusmodi prouentus percipiuntur, id solum, quod onerum honorario soluto superest, in congruam imputandum videtur. quamuis Synodus d. c. 3. vnionibus adiungit, & comparat deseruituras. vnde in hac prouincia idem de vtrisque non improbabiliter dicitur iudicium.

Nec vllibi statuitur, vt gratis debeat habere parochus congruam: & labor quilibet alius missæ, aut cuiuscumque officij diuini, anniuersarij, laudum, vesperarum, non possit proficere ad congruam inueniendam: non enim otio parochi fauent leges. sed & dominicis, festisque diebus, atque aliàs sæpè celebrare tenetur: cum qua obligatione generali sæpè compatibilis est fundatio specialis, etsi amplior fuerit labor, quam ex obligatione generali debeatur; satisfit intentioni canonum; si quo modo sufficienter viuere, & onera ecclesiæ supportare valeat. & verò Constitutio Pij V. desiderat finem vnionum non interuerti, quantum fieri potest per substractionem fructuum: ita tamen *vt nihilominus*, inquit, *cura animarum d. parochialium laudabiliter exerceatur*: id obtineri potest quamuis parochus ad peculiarem insuper laborem aliquem obligetur. finis autem moderatur media. idque eò magis dicendum est, quod d. c. 13. Concilium Trid. post media ibidem proposita permittit Episcopo, vt *qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris aut parochiæ necessitate decenter sufficiat.* commodior autem erit ea ratio, quæ eiusmodi onera & fructus confundit, nec delicatè nimis vicario faueat: dummodo tantum redigatur, quod sufficiat.

Pro rectoris, inquit, *aut ecclesiæ necessitate:* in alternatiuis autem sufficit alterum adimpleri. *c.* 70. *de reg. iur. in* 6. adeo vt portio pro ecclesiæ necessitate congrua, augenda non sit pro necessitate personæ: sed semel rectè constituta, vt minui non debet; *c. auaritiæ. de præbend.* ita nec augeri. ex contrariorum disciplina. & imputare sibi debeat, qui beneficium sibi non sufficiens acceptauit. *Rebuff. ibid. n.* 92. nisi rebus fortè mutatis. *ibid. n.* 93. 100. Parochiæ autem magis quàm personæ rectoris respectum habet d. Synodus d. c. 3. *in verb. nisi fortè parochiæ amplitudo aliquid amplius vltra* 50. *libras requireret.* quæ 12. Pro necessitate ecclesiæ & temporis.

verba examinauimus *d.cons.3.* & Conc. Trid. 21.c.4. vbi populum numerosum in vno casu, & in altero distantiam locorum considerat. vbi etiam est casus singularis, vt cùm pro numero populi plures assumendi sunt à rectore sacerdotes; etiam taxa Piana, & prouincialis debeat excedi.

13. Quibus in rebus?

Denique *n.81.* quærit Rebuffus, quibus in rebus assignanda sit portio? & ait in fructibus, & prouentibus beneficij *c.1.de præb. in 6. clem. 1.de iur.patronat.* ad quem modum Concilium Trid. *d.c.7.portione*, inquit, *etiam super certa re assignanda.* vbi & res vna, quod non probat Rebuffus, *n.84.* & stabilis, seu ex fructibus assignari potest. Obijcit sibi Rebuffus *c.rebu.12. q.2. nec cuiquam clerico pro portione sua aliquod solum ecclesiæ pulchris esse deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur*: sed non agit de portione vicariorum, sed administratione vetere bonorum ecclesiæ, tunc adhuc indiuisorum; arbitrio Episcopi administrandorum & partiendorum. at verò d. Constitutio Pij V. & d.c.3. synodi Mechlin. dum iubet illam congruam non supra centum scuta, nec infra quinquaginta taxari, pensionem nummariam videtur significare. at verò exaudienda est illa secundùm Conc. Trid. *d.c.7.§.7.* quod & in rebus permittit assignari: & porrò pergit Constitutio Pij V. *siue in quantitate*, inquit, *aut quota fructuum, pecuniaq. numerata, fundo seu alia re stabili huiusmodi portio constituatur.* & quia Concilium commodiorem rationem permittit Episcopo *d.c.13.§.24.* satius plerumque erit in rebus certis assignari portionem, cuius merces, quæ detrahetur patrono, sæpè minor futura esset, quàm fructus ex ipsius industria vicarij eundem fundum colentis, seu administrantis colligendus. accedit quod rerum pretia sequuntur caritatem annonæ; in pecunia autem illis mutatis sæpiùs actum agere oportet, & parochos futuris ex mutatione controuersijs exponere. quod vitandum quantum fieri potest.

14. Exequenda appellatione remota.

Ad extremum quod super congrua portione statutum est appellatione suspenditur. *Rebuff.n.79.* d. Synodus *c.4.* non obstante appellatione iubet exequi. quod & delegati apostolici sequi tenentur. cùm Synodus illa sit Romæ probata. imò Trid. *d.c.7.§.5.& 7.* ab assignatione congruæ portionis remouet appellationes. vtique quoad effectum suspensiuum. vt *d.Synodus d.c.4.& citati à Barbos. in Collect. DD. ad d.s.7.in verbo appellat.* & hîc datur auxilium brachij sæcularis, siue per interlocutoriam, siue definitiuam quid sit decretum. *vide vbi sup. in Iur.pont.no.anal.nu.12.* etiam ad parochianos collectandos. *ibid.* quæ remedia quò magis sunt prompta, minùs licet cessare à diuinis, etsi populus in ministrandis necessarijs deficeret. *Rebuff.n.94.*

RESPONSVM III.

De finibus parochiarum.

DVm quæritur de finibus parochiarum magnam præsumptionem faciunt fines pagorum, iurisdictionumque secularium. quippè Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, diœceses, parochiæ institutę sunt secundùm loca, limitesque prouinciarum, vrbium, pagorum. *c.vrbes.c.in illis & tot.dist.80.c. prouincia.cum seqq.dist.99.c. scitote.6.q.3.c. ecclesias.3.q.1.c.pastoral. X. de his quæ fiunt à prælat. Concil.1.Constantinop. c.2.* adeò quidem, vt & semel constitutos fines cõfundere, mutareue vllatenus, rigidè vetitũ sit. *c.li. ex.c.quicumque. s. iater.16.q.3.* neque præscriptio admittatur. *ibid.& c.super. X.de paroch.* tanquam irrationabilis. *c.cum sint homines.X.de decim.* ita tamen si fines legitima probatione, vel aliàs indubitata fide appareant. *d. c. super in fin.* alioquin præscriptio etiam in his finibus valet. *c.per singulas, cum pluribus alijs. ibid.q.3.* ita vt quadragenario possessori finium turbatio fieri non debeat. *c. volumus, 16.q.4.c.quia. X.de præscript.* vt tamen territorium non facere diœcesim ait d. c. licet *in fin.* ita nec præscripta diœcesi territorij conuentum adimi statuit c.sicut. *ibid.* neque adeò firma certitudo ex finibus pagorum sumi potest; quin speciales circumstantiæ generalem præsumptionem vincant, aut eneruent. neque enim firmatæ semel parochiæ mutationem capiunt si qua accidat, vt fit sæpè, in finibus iurisdictionum sæcularium. *c.1.§.nam quod sciscitaris.dist.10.*

1. Ad modum territoriorũ ferè olim statutis.

2. Non turbandis.

3. Non præscribendis, si certi sint.

At hîc de antiquis parochiarum finibus, distinctioneue nulla proferuntur munimenta quę admittit & qualescumque probationes c. cum causam. *X.de probat.* fines etiam iurisdictionum sæculariũ non seruatos hîc, vt fines parochiarũ constat; dum immemoriali vsu probatum est, & spiritualem iurisdictionem exercitam, & decimas vltra illos fines esse perceptas, sepulturas vti parochiales, parochialia iura presbyteri, custodis vltra illos fines recepta, habitantes extra fines in rectores fabricæ parochialis, mensæque S. Spiritus, seu eleëmosynarũ parochialium assumptos. vt ex finibus sæcularis territorij argumentum liquidò hîc fallat. & ratio distinctionis parochiarum, scilicet vt quisque sui gregis opportunè curã habere posset. *Conc. Trid.§.14.c.9.d.c.ecclesias* hîc non seruetur; cùm hic fluuiolus, iurisdictionum sæcularium terminos, quàm proximè alluat vnam ecclesiam parochialem, quam maximè in medio ferè populi cura animarum exigeret esse collocatam. *si contentio fuerit*, inquit c. plures. *ib.q.1. de terminatione duarum matricum; plebes vtrarumque discernant: & si non consenserint, Dei iudicio discernatur.* ergo vtriusque parochiæ seniores huiusmodi fines determinare deberent: si conuenire

noni

non possent; Dei indicio discerni debet contentio. Dei iudicium vocat glossa iuramentum, sortem, iudicium Ecclesię, quod vltimum ita accipiamus; vt cùm neutrius ius liquet; Ecclesia, vt olim omnium parochiarum fines posuit, eadem in obscuratis ex arbitrio suo statuat.

4. Quid statuendum in incertis?

Igitur cùm non esse, & non apparere eadem censeantur; nec demonstrari possint hîc olim distincti fines; nec præscriptione aliqua satis vniuersali quæsiti; nec plus præscriptum quàm possessum dici possit: vterque autem parochus permixtim hos, illósve agellos, prout quisque vigilauerit diligentiùs; proscissis ericetis nouales fructus decimando, & parochialia ministeria obeundo, possederit; neuter vniuersim vicum aliquem ex ijs, qui controuertuntur; & sic minimè obtineri possit intentio canonum, distinctionem parochiarum exigentium; meritò hoc casu recipietur decretum eiusdem Concilij *Trid. s. 24. c. 13. §. in ijs.* vt permixtæ huiusmodi parochiæ disterminentur; & cuique suus populus, aut grex proprius assignetur: quem exinde comitetur lac, & lana; quæ cuiusque pastori cedat, quemadmodum & in *c. 13. X. de decim.* Alexander III. Episcopo permittit assignationem decimarum noualium, quæ non fuerint natæ intra certam parochiam: alioquin propriæ vult relinqui. cùm ergo inter duas parochias hîc tantùm sit contentio; nec certi sint fines; poni vtique illi inter vtrasque possunt, & singulis suæ decimæ assignari, quod dubium nullum habet in terris adhuc incultis, in quibus nec possessio parochialis, nec præscriptio vlla est. sed & agelli illi, quorum decimæ pridem possessæ, & præscriptæ sunt; confusionis parochialis tollendæ causam nihilominus habent. vt & salus populi rationem exequendi decreti *d. §. in ijs*: vt terminentur indistinctæ parochiæ; vtiliori modo prout loci qualitas exegerit; vt loquitur Trid. vnde & quæ alter parochus intra alterius terminos nunc præfigendos olim possederit; iure quidem parochiali; terminis nunc illis sublatis, decimæ, aliæque vtilitates parochiales, tanquam accessoriæ, & in consequentiam iuris parochialis nunc distincti; atque inuicem sublati, & attributi; cedant oportet cuique parocho; intra suam nunc parochiam.

RESPONSVM IV.

De Mendicantium prædicationibus in parochijs.

1. Inuitari debent, non inuitis parochis concionari.

IN *ecclesijs parochialibus*, inquit, clem. *dudum de sepultur. fratres* (Prædicatores & Minores) *nullatenus audeant vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei; nisi fratres prædicti à parochialibus sacerdotibus inuitati fuerint, vel vocati; & de ipsorum beneplacito, & assensu, seu petita licentia fuerit, & obtenta: nisi Episcopus vel Prælatus superior per eosdem fratres prædicari mandaret*, consonat quoad Minoritas Regula S. Francisci *c. 9.* quæ disertè vetat suis prædicare inuitis parochis. vide etiam *c. exiji §. Verum. de verb. signif. in 6.* & quoad Prædicatores, eorum etiam Regula statuit, quod fratres omnia facient in diœcesibus Episcoporum, cum eorum licentia. & sic Martinus Papa prædicationis officium illis commisit, *sine præiudicio prælatorum, & rectorum. Sabarel. ad d. clem. dudum. §. ab olim. quæst. 25. & seqq.*

Eandem clementinam *dudum* obseruare promiserunt omnes Ordines Mendicantes ciuitatis A. in Concordatis cum Capitulo initis.

2. Cum Episcoporum licentia, cum nulla contradictione.

Iterum Concilium *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 4.* statuit, ne in ecclesijs non suorum Ordinum sine licentia Episcopi, aut illo contradicente vllatenus prædicent. & Greg. *XV. const. incip. inscrutabili* rigidiùs prohibuit; & ipsis Ordinarijs facultatem compescendi concessit. sed & hîc Capitulum ex antiquis priuilegijs Alexandri VI. & Leonis X. instar Ordinarij fuit, quæ etsi hodiè per erectionem Episcopatus A. cessent respectu Episcopi; non tamen respectu cuiusuis tertij. vt propterea Ordines Mendicantes sine Capituli licentia, & obstante eorum contradictione, prædicare non possint.

3. In subsidiū parochorū; non præiudicium.

Præterea officium prædicandi Ordinibus Mendicantibus commissum est in solatium & subleuamen oneris; non in præiudicium Episcoporum aut parochorum. *D. Bonauentura in Tractatu quare Minores prædicent. D. Thom. 2. 2. q. 188. ar. 4. ad 2. & in 3. p. q. 67. ar. 2. ad. 2.* & disertè exprimit d. clem. dudum. *sub fin. in verb. sic eos in prædicationis officio, & propositionibus verbi Dei, ac omnibus alijs suprà dictis tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes, prompta benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant, vt proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur.* cooperatores ergo ad auxilium assumpti; non debent supplantare parochos in suis ecclesijs, ad quas olim ad formam ex d. clem. recitatam sunt admissi. Sic Imago *primi sæculi. l. 6. c. 1.* de Societatis in Belgium admissione respondet; *sed neque nos adhuc vsos priuilegijs, neque porrò vsuros cum pastorum offensione, quibus non æmuli venimus, sed adiutores, & administri. Vide Suarez t. 4. de Relig. l. 9. c. 1.* vbi sic priuilegia docet intelligenda, cùm non derogent Ordinariorum & parochorum iuri. *l. 6. c. 3. statuta Societatis De Mission. ar 7. priuilegium Greg. XIII. quod refert Compend. V. Confess. §. 2. in V. non repugnantibus tamen curatis.*

4. Quæ mutare possunt quamuis diu in aliqua parochiali Mendicantes prædicauerint.

Neque verò qui heri vocauit, hodiè tenetur vocare; qui heri inuitauit, hodiè inuitare; sed qui heri voluit, hodiè potest nolle: nec quæ precariò, quod duntaxat durat quamdiu visum est concedenti; *l. 1. D. de precar.* admissa sunt, parere possunt obligationem in futurum: quantocumque temporis lapsu. *l. si certis annis. & ibi DD. C. de pact.* tùm quia tempus non est modus inducendæ obligationis: *l. obligationum ferè. §. placet. D. de act. & obl.* tū quia actus agentium

tium vltra eorum intentionem non operantur. *l. non omnis. D. de reb. cred.* tùm deniq; quia actus voluntarij non extenduntur, nisi quatenus de necessitate inferunt. *l. 1. §. si quis hoc interdicto. D. de itinere actuq́, priuat.* Ideoq; Capituli admissio ad normam d. clementinæ, extendi non potest ad obligationem, vt inuiti in suis ecclesijs parochialibus Mendicantes prædicatores aliter, quàm illa præscribat, pati debeant.

5. Nec priuilegia sunt contraria, nisi Episcopus contra mandet in speciali.

Et quamquam Ludouicus Miranda *in Manuali prælat. tom. 1. quæst. 50. ar. 4. conc. 2.* quædam his contraria priuilegia *Alexandri IV. Clementis IV. & Sixti V.* alleget; tamen subiungit ipse nec his vti debere Minoritas: obstante instituto S. Francisci. at verò dicendum est nec illa ipsa esse contraria: quippe quæ conditionem exigunt licentiæ vel Legati, vel Ordinarij; eamque exceptionem admittit d. clem. *dudum. in §. in ecclesijs verò parochial. in fin.* vbi mandatum contrarium superioris excipitur.

6. Sine præiudicio id fieri parochorum illa volunt.

Adiuncta etiam est clausula; *vt fiat absque ecclesiarum parochialium præiudicio.* quod etsi intelligi Miranda velit de decimis, primitijs, &c. nihilominus materia subiecta, de qua sermo est, conuincit & de eadem esse accipiendū. *Euerard. latè in loc. legal. à subiecta mater.* & de tali præiudicio, ad quod negat D. Bonauentura Minores prædicare. vt non tantùm parocho cedere teneantur volenti ipsi prædicare: vt decisum refert Barbosa *de off. paroch. cap. 14. n. 5.* & satis innuit Triden *d. c. 4. in verb. vel ipsis impeditis,* & expressè cauit Synodus Antuerp. *an. 1609. tit. 11. c. 7.* sed etiam ne contemnant parochum; & insulsent tanquam ipso inuito prædicantes in ecclesia cuius ipse est rector.

7. Quod vt intelligatur?

Denique conditionem habent d. priuilegia, vt diximus, mandati Episcopi, seu Legati: cui refragari non possint parochi: & quasi in voluntate superioris inclusa sit voluntas inferioris: vt ait Miranda: sed non eo sensu loquitur d. clem. *dudum.* quæ parochorum vocationem, inuitationem, beneplacitum, assensum, licentiam petitam, & obtentam exigit. sed quia parochi indiscretè aliquando possent dissentire, adiecit clem. exceptionem contrarij mandati superioris: *nisi,* inquit, *Superior per eosdem fratres prædicari mandaret.* non sufficit ergo Superioris licentia generalis prædicandi, sed specialis cuiusque parochi, aut illo dissentiente mandatum (non licentia generalis tantùm) Superioris contrarium: adeoque & speciale. nam & illud causæ, cur parochus dissentiat, cognitionem exigit: & in generali concessione non censentur ea venire, quæ quia non esset verisimiliter in specie concessurus. *c. in generali. de reg. iur. in 6.* non est autem verisimile Superiorem aliquem concessurum aduersus canones, vt via regia Mendicantes inuitis rectoribus vbique possint suggestum ascendere parochialem. adeoque d. priuilegia, exigentia consensum Superioris, intelliguntur de eo, qui sit conformis iuri, in ædificationem, non destructionem. & vnde *animarum salutis incrementa felicia procurentur:* vt loquitur d. clem. *dudum, seu Bonifaciana illi inserta.* Sicetiam in admissione Societatis IESV in Belgio Rex literis suis datis 20. Aug. 1556. inseruit, ne se possent ingerere exercitio vllarum rerum ad officium pastorale pertinentium, sine scitu, consensu, ac beneplacito tam parochorum, quàm Ordinariorum, ad quos pertineat. & in Sanctiori Concilio iudicatum est 18. Mart. 1644. pro Ordinario Gandauensi mutante, auferente, transferente ad parochos quasdam cathechizationes alijs pridem antè commissas. Vide quid in Gallia declaratum sit an. 1633. apud R. Belley, *En la Reuision de l'aduis d'un docteur.*

Neque verò satis d. clementinæ congruit, aut rationi; quod quidam videantur dicere, si stationes illis auferantur, recursuros sese ad Concilia regia: vt in illarum possessione manu teneantur: quia satis clarum est sine alio titulo non competere beneficium possessorium: nec est vllus hîc Ordo, qui proferet alium possessionis titulum. sed potiùs obstant Concordata in quibus promiserunt seruare d. clementinam *dudum.*

Quin & si Romæ tales minæ & recursus indicarentur; possent Generalibus Ordinum à Papâ ea indici, quæ huiusmodi proposita succiderent. vt nonnunquam accidit.

De Decimis.

RESPONSVM I.

An decimæ agnorum sequantur conditionem prædij?

IN pago N. soluuntur decimæ agnorum: & in eodem est prædium feudale, quod soluit solummodo manipulum trigesimum tertium ex fructibus prædialibus: parochus nascentibus in eo prædio agnis exigit vndecimum: colonus offert trigesimum tertium, ad ratam prædialis decimæ; contendit vlteriùs se non teneri. 1. An quota agnorum sequatur quotam frugum prædij.

Parochus procul dubio fundatam habet intentionem in iure communi quoad decimum; in consuetudinario hîc quoad vndecimum agnum.

Omnis ergo quæstio ex eo dependet, an rata consuetudinaria prædij affectet aut transeat ad agnos; seu ius ipsum reale prædij communicetur istis animalibus in prædio natis; an verò huiusmodi animalium species regulentur communi iure pagi consuetudinario?

Pagi inquam: quia edicta Caroli V. quæ agunt de nouis & insolitis frugibus decimandis, semper mentionem faciunt pagi: vt illius per annos quadraginta recepta consuetudo in decimandis frugibus sit seruanda: vt etiam pullorum decimas solui velit natorum in prædio nouali, si in pago pullorum decimæ soluantur. 2. An consuetudinem pagi?

Mobilia ſanè, vt ſunt animalia, dicuntur ſequi conditionem perſonæ cuius ſunt, non glebæ aut loci vbi ſunt: imò cenſentur eſſe in loco domicilij eius, cuius ſunt. *Burgund. ad conſuet. Fland. tract. 1. n. 21.* ideoque loci illius ſtatuto ſubijci. *idem ibid.*

Adeoque inferri rectè videtur agnos in eo loco natos, vbi vndecimus parocho ſoluitur, iure conſuetudinario pagi debere decimari, non ad ratam prædij.

Et quamquam gloſſa *in c. ab Apoſtolica X. de decimis* animalium decimas magis annumeret prædialibus, quàm perſonalibus: tamen *ibidem* etiam aſſerit, vt & alij Doctores, quos

3. Vbi ſtabulātur, an vbi paſcuntur?

etiam ſequitur Wameſ. *de decim. conſ. 445. n. 4. Moneta de decim. c. 4. n. 16. 17.* animalium decimas deberi non vbi ſtabulantur, ſed vbi paſcuntur; aut etiam diuidi inter vtramque parochiam. *Vide Rebuff. de decim. q. 8. n. 15. q. 6. n. 2. Vide Barboſ. de offic paroch. c. 28. n. 37.*

Vnde ſequi videtur decimandi modum & ratam etiam redigendam eſſe ad conſuetudinem loci vbi ſoluenda eſt decima. erit ergo videndum an iſte grex ouium non ſoleat paſci in locis parochiæ, vbi integræ decimæ ſoluantur.

Sed obijci poſſet *ex l. 2. de verb. ſig.* gregem haberi per modum acceſſionis ad prædium, vt equus & boues ad arandum; vaccas, oues ad ſtercorandum. *l. cum quidam D. de fund. inſtruct.* inſtrumenta autem fundi vt acceſſoria ſequi conuenire conditionem fundi principalis, vt boues illius loci in quo laborant. *d. l. cum quidam.* ſed prærerquam quod dici poſſit hæc animalia non haberi omninò vt inſtrumenta prædij; ſed pro œconomia, & arbitrio coloni; manifeſtum eſt in materia decimarum equos, boues, & vaccas non ſequi conditionem prædij, aut vllatenus hîc decimari; adeoque nec hic gregem ouium fundi naturam ſequi debere; aut prædio quoad quotam decimarum pariari.

Nihilominus hoc argumento vſus eſt Wameſ. *de decim. conſ. 441. n. 51.* ſed non ad eum effectum; ſed vt cenſeantur animalia illi parocho debere decimas, cui & prædium in quo ſtabulantur.

Verùm *ibid. n. 10.* ait conſuetudinem ibi probatam eſſe, vt ibi debeant agni decimari, vbi ſtabulantur, non vbi paſcuntur: ſed videtur de conſuetudine ſpeciali locorum, non generali agere: quia in alijs conſiliis ſæpiùs ingerit conſiderationem loci, vbi paſtæ fuerint oues. *c. 450. n. 1. 3. de decim.*

Et ſingulatim alibi: *vbi paſtoris intentio*, inquit, *ſine vllo impedimento erit benè fundata contra colonos; ea potiſſimùm etiam conſideratione, quod animalia publicis & communibus paſcuis, non tantùm quæ conducti titulo poſſidentur, ſed etiam alijs plerumque alantur; & ſic ratione prædij, vbi ſtabulantur, hanc immunitatem habere nō debeant.*

Quibus verbis ſatis videtur decidere à prædio, vbi ſtabulantur animalia, his non imprimi immunitatem; vt ibi omnimodam (agit enim de Ciſtercienſibus) ita nec hîc aliqualem: ſcilicet quoad minutiorem quotam.

RESPONSVM II.

Hodiè decimas in laicos etiam via permutationis transferri non poſſe.

1. Vt olim in feudum darī ſoleant.

Decimarum, ſpiritualiumque iurium laicos eſſe incapaces paſſim receptum eſt: *c. decim. 16. q. 2. c. cauſam. de præſcript. c. 2. de Iud.* vtilitatem tamen temporalem, conductionis titulo, aut ſimili, à laicis haberi nihil vetat: ſi non ad longum nimis tempus concedantur. & ante Concilium Lateranenſe ſolitas fuiſſe in feudum dari, ſeu ad tempus, ſeu perpetuò, conſtat de facto. Concilium autem celebratum ſub Alexandro III. vt demonſtrat Couarruuias, *variar. reſol. l. 1. c. 17 n 8.* magno conatu eam praxim ſublatam voluit. adeò vt vetuerit ne laici decimam à ſe poſſeſſam in alium laicum poſſent transferre. *c. probibemus X. de decim.* ſed nec ab ijs nomine pignoris in alias eccleſiaſticas perſonas, & niſi à proprijs eccelſijs recipi. *c. final. X. de decim.* ſed neque à religioſis quibuſdam priuilegiatis quocumque modo ſine diœceſanorum aſſenſu. *c. 3. X. de priuileg.* quod generatim intelligendum eſt de decimis perpetuò in feudum laico conceſſis; non tantùm iniquo aliquo titulo detentis. *de quo Gutier. pract. l. 1. q 15.* vt indiſtinctè Innocentius III. *in c. cùm apoſtol. in fin. X. de his quæ fiunt à Prælat.* de decimis quæ laicis in feudum ſunt conceſſæ *monendus eſt*, inquit, *laicus, qui decimam detinet, vt eam reſtituat eccleſiæ, ad quam ſpectat. qui ſi fortè induci nequiuerit, ſed eam cum diœceſani conſenſu alteri eccleſiæ aſſignauerit, præſertim religioſo conuentui conſtabit ipſa donatio.* conſtare non poſſet, ſi omninò iniquus poſſeſſor eſſet laicus. quia talis v. g. qui poſt Concilium Lateranenſe acquiſiuit per excommunicationem ad reſtitutionem compellitur. *c. ad hæc. X. de decim.* & aliàs *quod meum eſt ſine facto meo non poteſt ad alium transferri.* ſaltem non ſine iuſta cauſa, etiam in decimis. *c. plures. c. ſtatuimus. c. fin. 16. q. 1.* ideoque decimæ poſt Concilium Lateranenſe in feudum conceſſæ ne quidem de conſenſu diœceſani poſſunt religioſo loco donari. *c. 2. §. ſanè, de decim. in 6.* cùm antè infeudatæ poſſint de conſenſu diœceſani. *ibid.* & quidem ſolius. *d. c. cum apoſtolica.* ſi enim poſt d. Concilium conceſſio facta fuerit, irrita eſt; & concedens puniendus. *d. c. ad hæc. c. quamuis. X. de decim.* ante illud Concilium autem poſſidentes, cum periculo poſſederunt. *d. c. prohibemus.* quoniam pleræque à Martello, & ſequacibus non ſatis liquido titulo à laicis arreptæ fuiſſe creduntur, aliæ per conceſſiones apoſtolicas, vt in Hiſpanis aſſerit Guttieres *d. q. 15.* obtentæ. vt & in Flandria quædam à ſummis Pontificibus datæ ipſis Comitibus, in ſubſidium ſumptuum ad pellendos barbaros neceſſariorum, multæ autem poſſeſſæ fuerunt à ſucceſſoribus ſine ſcientia

2. Poſt Conc. Lat. vetentur. (quod non æquè ſeruatum.)

3. Qualiter à laicis in monachos transferri poſſint.

tia tituli primæ acquisitionis. qui ob bonam fidem damnandi non erant e periculum tamen rei alienæ subesse poterat. & ideò multa omninò diplomata pontificia reperias, quibus in religiosos translatio decimarum à laicis facta probetur: narrantur autem illi eas possedisse *tanquam alios suos reditus*; nullo alio acquisitionis titulo expresso, quasi ignoto. diœcesanorũ etiàm diplomata huiusmodi diuersa videas, quę narrant emptas per monachos à laicis huiusmodi decimas; postquã tamẽ parochis oblatæ fuissent; illiq; negassent ad pretium soluendum sibi suppetere facultates. igitur in quadantenus dubijs possessoribus admittenda est translatio in monachos, ex cõsensu diœcesanorum; dummodo non constet post Concil. Lateranense infeudationes esse factas. nam & antè factas esse possessorem probare non oportet; sed præsumitur. *Guttieres vbi sup. q. 16. diximus in Iur. Pont. nou. anal. de repar. eccles. n. 2. & 13. de decim. n. 2. 40.*

4\. Vt nec alio titulo alienationis in laicos possint decimæ transferri.

Cæterùm nec crediderim ante Concilium Lateranense passim licitum fuisse decimas infeudare *de quo Couarruuias & Guttieres vbi suprà.* vsum inualuisse diximus de facto. hodiè à Concilio, & Alexandro III. locis *vbi suprà, præsertim d. c. ad hac. d. c. quamuis. X. de decim.* prælati & diœcesani vetantur decimarum concessionem laicis facere, aut confirmare. ne quidem eo loci, vbi Ordinarij retinuerunt facultatem alienationes ecclesiasticas permittendi. quoniam, etsi generatim de rebus ecclesię non alienandis statutum sit; admittitur tamen exceptio necessitatis, aut euidentis vtilitatis: prohibitio tamen illa exceptionem istam non admittit. & sic curia Romana decimarum alienationem in laicos reijcit; etiam quando prædiorum, aliorumque bonorum admittit.

Quod enim Moneta *de decim. c. 5. n. 62.* de fructibus ait laico ob merita concedendis; nihil continet spirituale; & vtilitas tantùm quædam in concessionem venit; non ius ipsum, aut titulus decimarum, quod autem addit non per viam iam priuilegij aut concessionis, sed alienationis, cum causæ cognitione fieri posse: *per c. 2. de his quæ fiunt à Præl.* nihil simile textus innuit. neque dicitur H. cui ibi decimæ concessio facta, an clericus an laicus fuerit. itaque clericum dicere *cum Glossa* oportet. vt iura concordent. itemq; concessionem temporalem fuisse, *vt eadẽ Gloss.* vel ante Conc. Lateranense factam, vt ius ipsum iterum non fuerit translatũ, sed cõmoditas, fructúsue dumtaxat.

5\. Ideoque permutationem non subsistere.

Quibus expensis, quamuis per mores laicæ decimæ in commercium veniant; nec seruetur antiqua, quam diximus prohibitio; tamen dicendum est permutationem quam fecit Capitulum S. G. cum laico de decimis I. & iure patronatus, seu personatus sui, cum decimis illius B. & confirmationem sui Episcopi non posse subsistere, obstante *d. c. ad hac. d. c. quamuis. c. peruenit. 1. q. 4. c. benè quidem. c. venerab. de confir. vtili vel inutil.* quamuis enim in vicem videantur recuperari ab ecclesia aliæ decimæ, pridem laicales; non tamen ideò harum alienatio permissa est: nam & permutatio in hac materia ad alienationem pertinet. *c. 1. X. c. vnic. de reb. eccl. non alien. in extrau. com.* idque multò magis hîc obtinet ideò, quod longè impar sit quæ recuperatur ei, quæ alienatur. ideoque laicus graue pretium superaddidit.

6\. Præsertim quæ titulo spirituali omninò colliguntur.

Vt omittamus ius patronatus & personatus hîc spirituale esse; & titulum quo possedit Capitulum istas decimas: scilicet per incorporationem d. personatus. non verò ius patronatus & personatus venire in consequentiam vniuersitatis bonorum; sed esse causam dominij, & possessionis; ideoque multò magis illius iuris spiritualis laicum incapacem esse: & simoniam videri in contractum obrepere. quare antiqua forma erat, vt decima laicalis emeretur per ecclesiasticos à laicis; ius patronatus illis donaretur: at ecclesiastici donare non possunt; quia nec alienare.

Accedit quod diœcesanus hic, de cuius assensu citati canones loquuntur, accipiendus sit de loco beneficij; non autem beneficiarij. quia quæuis dispositio beneficium spectans pertinet ad diœcesanum situs. *c. omnes basilica, 16 q. 7.* non autem Ordinarium loci, vbi degit beneficiarius. adeoque incorporationis solutio spectat ad eum, qui vnire potest. quia eius est soluere cuius est ligare. ideoque non satis est Episcopum Ordinarium Capituli censisse; sed requiritur in quacumque dispositione consensus Ordinarij ipsius beneficij. & sic intelligendum venit Concilium Trid. circa vniones reuidendas s. 7. c. 6.

RESPONSVM III.

De Noualium immunitate à regularibus cultorum.

AB annis plusquam 500. cepit monasterium de V. in eoque loco instituit, destituitque pastores, religiosos, pleno iure, sine Ordinarij interuentu *iuxta c. 3. §. in eccl. X. de priuileg.* decimarum partem tertiam collegit, ac de terris, quas sumptu aut operis suis coluit, decimas non soluit. conuenitur à Capitulo B. quod alias duas tertias ibidem ex donatione quondam Arnulphi magni an. 961. obtinet. pro immunitate sua probanda, *iuxta l. 1. & 2. D. de except.* obijcit priuilegia, & possessionem.

Prius est Innocentij III. *an. eius tertio, id est Domini 1200. 4. Kalend. Augusti. decimas,* inquit, *laborum seu nutrimentorum suorum spretis priuilegijs Apostolicæ Sedis,* extorserint: alterum 4. *non. Augusti eiusdem anni: Sanè,* inquit, *noualium vestrorum quæ proprijs manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis animalium vestrorum nullus à vobis decimas exigere, vel extorquere præsumat,* priores literæ formulam non continent priuilegij; sed epistolæ excitatoriæ Ordinariorum: vt hos religiosos aduersus malefactores tueantur. inter maleficia autem refertur, quod quidam

dam ab illis extorquebant decimas laborum, seu nutrimentorum suorum. quæ vox *laborum*

1. Laborum vox quid?

generalis quidem est: *c. ad audientiam. 2 a. X. de decim. in verb. nam si intelligeremus tantummodo de nouali bus, vbi ponimus de laboribus, de nouali bus poneremus*. verùm non sunt illa verba concessiua priuilegij; sed vel desumpta ex antiquo formulari, seu stylo Curiæ, qui tunc fuerit secundùm *c. ex parte.* 10. *X. de decim.* vbi Alexander III. qui paululum antecessit Innocentium III. *nolumus*, inquit, *latere, quod prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant.*

2. Omnibus ferè olim illorum immunitas regularibus concessa.

vnde natus ille stylus vsque ad Innocentium III. potuit durasse non mutatus; aut, quod etiam innuunt literæ, ex querela religiosorum sumpta ea verba possunt censeri.

Et verò, vtcumque illud fuerit, connectuntur hæc verba; *spretis priuilegijs Apostolicæ Sedis*: quæ relatio facit vtique, vt illa inesse censeantur referenti, cum omnibus suis qualitatibus: *l. asse toto. D. de hæred. instituen.* ergo videndum est quænam hîc sint priuilegia: speciale est huius monasterij illud, cuius verba mox recitauimus; & paucis diebus post alias literas expeditum fuit. & generaliter Alexander III. *in d. c. ex part. prædecessor noster*, inquit, *Hadrianus solis fratribus Cisterciensis Ordinis, &*

3. Deinde restricta ad nouales.

Templarijs, & Hospitalarijs, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris verò, vt de nouali bus suis, quæ proprijs manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persoluant: quem sumus super his imitati. Quare ij, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de alijs rebus ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid vlteriùs vindicare.

Vt ergo Alexander III. generaliter, ita & vicinus illi Innocentius III. in hoc speciali priuilegio, à noualium dumtaxat decimis immunitatem concessit: præcipitque *in d. c. ex parte* Alexander ad res alias non extendi.

At verò arbitrorum quadam sententiâ duæ

4. Arbitrorum sententia Capitulo duas tertias qualiumcumque fructuum ex terris rei decimalibus vnde processerit.

partes decimarum adiudicatæ sunt Capitulo, *quorumlibet fructuum crescentium in terra, quæ ecclesiæ Capituli aliquando fuit decimalis*, etiam noualium præsentium, & futurorum; sicut Arnulpho narrantur concessæ à Papis, *de terris cultis & incultis*: & sic conformiter *d. c. 1. de decim. in 6.* vt noualium concessio ad ratam veterum redigatur. & videtur ratio d. sententiæ alludere ad causam *c. cum in tua.* 30. *X. de decim.* vbi deciditur fructuum decimas spectare ad monasterium cui terra fuerat decimalis; quamuis tales fructus antè non percepisset. & sic in d. sententia addicuntur duæ partes *quorumcumque fructuum*, præsentium & futurorum, crescentium in terra, quæ ecclesiæ B. aliquando fuerat decimalis: seu quæ vnquam ei soluerit decimas; quamuis superuenirent fructus insoliti. & fieri potest quod aliquæ terræ nullas soluerint decimas, seu præscripsissent immunitatem, quas excluderet d. clausula, & fortè fuerint tales aliquæ nouales à religiosis de V. ad culturam redactæ, ad quas respexerint d. arbitri. nam etsi mero iure, aut ex tenore priuilegiorum suorum non sint liberi; potuerunt tamen siue ratione indultorum, quæ dabantur ante tempus d. c. *ex parte* 10. siue ex intellectu obscuro d. literarum *datar. 4. kal. Aug.* possedisse noualium immunitatem, & præscripsisse secundùm rationem c. cùm *persona. de priuil. in 6. vers. & si priuilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat. &c.* quod eò magis procederet quo antiquius esse monasteriũ de V. doceri possit. vt ex historijs inuenitur antecedere datas omnium diplomatum pontificiorum, à d. Actoribus exhibitorum. quippè apud Suiero *In Annalibus Flandriæ ad ann.* 1123. inuenitur Abbatem tunc 23. tribus annis administrasse abbatiam seu præposituram de V. adeoque ab anno 1100. antiquissimum autem munimentorum pontificiorum exhibitorum à D. Actoribus non peruenit vsque ad illam ætatem: adeoque & antecedit fundatio tempus d. c. ex parte. 10. *X. de decim.* sed illo tempore sedit Paschalis II. author c. decimas 16. q. 1. *&* 5.

c. nouum. 2. X. de decim. quando religiosi de laboribus suis decimas non soluebant. quo iure immunitatem cepisse, & continuasse potest monasterium de V. de terris suo sumptu cultis. quæ ætas etiam superat omnes à d. Actoribus obiectas decretales restrictiuas. sed diploma Arnulphi datum an. 961. & antiquius est, & complectitur suprà d. clausulam *de terris cultis & incultis.* sed quia & illa contra ius est, *in c. tua. §. fin X. de decim.* credi posset dedisse contrariæ possessioni causam: præsertim in pringua incipientis monasterij paupertate; & quoad noualia ab eo ad culturam redacta; cuius antecessores DD. Actorum miserti fuerint, & quoad illa per suam patientiam d. clausulæ priuilegiariæ renunciauerint. *c. accedentibus. X. de priuileg.*

5. Antiquitus religiosi vt nullas decimas soluebant.

Quibus considerationibus remotis, D. Reo valde obstarent quæ suprà diximus, & quod 6.

6. Quomodo priuilegia immunitatũ restringẽda?

etiam qui priuilegia summa habent, ea non possunt extendere ad possessiones post Concilium generale acquisitas: *c. nuper. X. de decim.* quod priuilegium super noualibus concessum non extendatur ad noualia anteà ab alijs possessa: *c. dudum. X. de priuil. c. 2. in princ. de dec. in 6. c. commissum. X. de decim.* quod generatim priuilegio priori non derogatur per posterius, si de illo non fiat mentio: *c. veniens de præscript. c. ex multipl. X. de decim.* quamuis prius sit generale, posterius speciale. *gloss. & DD. in c. generi. de reg. iur. in 6. Abbas in d. c. veniens & in c. 1. X. de rescript.* quod potentius debeat esse priuilegium quàm sola possessio: & hæc tamen illud operetur; *d. c. dudum. & d. c. 2.* quod non facta mentione illius non creditur mutata voluntas: *c. cùm olim. de re iudic.* eoque minùs præsumatur voluntas Concedentis alteri ius tollendi: *c. pastoralis. de donat.* & nominatim in materia decimarum. *d. c. dudum. d. c. 2. c. commissum. c. dilecti. c. quid nouale. X. de verb. signif.* adeoque cùm in d. priuilegio monasterij non fiat mentio prioris concessionis, & priuilegij Capituli DD. Actorum; non videbitur huic per illud esse dero-

gatum

gatum. vt ſic vtriſque expenſis rectè ſit lata olim arbitralis ſententia, & Ordinarij confirmatio in lite exhibita, his quæ diximus conformis.

7. Obiecta pro immunitate regularium

Videamus nunc an intentioni D. Rei ius commune ſit conforme, quod de laboribus ſuis decimas dare non teneatur; vt contendit *ex c. 2. X. de decim.* vbi genus nouum eſſe exactionis dicitur, ſi clerici à clericis decimas exigunt: *ex c. decimas. 16. q. 1. quod à monachis ſiue clericis communiter viuentibus nulla ratio ſinit, vt milites* (ſeu nobiles, eorúmve donatarij) *aut Epiſcopi* (pro ſua quarta Epiſcopali, aut vbi eis reſeruatæ ſunt) *aut perſona qualibet* (ſeu parochi, ſeu clerici eccleſias, altaria, ſeu decimas obtinentes. c. quæſitum 1. q. 3.) *decimas de laboribus ſeu nutrimentis ſuis proprijs extorquere debeant.* ita vt vlli generi decimationum ſubijci illic vetentur. *ex c. quæſti. ibid. decreuit,* inquit, *ſacer iſte conuentus, vt Epiſcopi & Abbates de agris, & vineis, quæ ad ſuum vel fratrum ſtipendium habent, decimas ad eccleſias ſuas deferri faciant, familiæ verò eorum ibidem decimas ſuas ubi infantes eorum baptiſantur,* &c. denique quod multis locis videantur priuilegia ſuper decimis & immunitate conceſſa reſtringi à iure; id fieri in gratiam eccleſiarum parochialium: vt in multis locis exprimitur: adeoque Præpoſitum de V. eius loci parochum primitiuum fauorem & extenſionem promereri, non in odium illius limitationes eſſe retorquendas. ſed enimuerò Rebuffus *tract. de decim.* nouo, vt ait, intellectu d. c. 2. X, *eod.* interpretatur de decimis perſonalibus, ne eas clerici à clericis exigant. idque probat per exceptionem ibi ſubiunctam, de clericis ſpiritualium miniſteriorum labores accipiunt, vt eis decimas debeant. Cæterùm quia idem c. 2. eſt eiuſdem Pontificis Paſchalis II. cuius eſt d. c. decimas. 16. q. 1. quod agit de laboribus etiam, & nutrimentis; & d. c. quęſti de agris & vineis loquitur; videtur etiam in illis accipiendum: & propterea rectiùs gloſſa *in d. c. ex parte. 10. X de decim. in V. laborum.* diſtinguit tempora; canones, & decreta citat, ſecundùm

8. Ex temporum ſucceſſu ſoluenda.

quæ magis minúſve immunes fuerint clerici, ac religioſi. vt clarum eſt eos textus, qui in gloſſ. citantur, non niſi ex temporum ratione conciliari poſſe. prout & in priuilegijs, ſeu indultis ex temporum diuerſitate contrarietatem ſoluit d. c. ex parte 10. quod & ſatis innuit iure communi eos ad decimas obligatos alioquin eſſe, qui priuilegia, quę iuris ſunt relaxatio, & quaſi priuata lex, petunt. quia fruſtrà impetratur, quod iure communi conceditur. *l. vnic. C. de theſaur. lib. 10.* atque adeò omnes religioſi mero nunc iure ad decimas obligati forent; ſi non haberent priuilegia. Priuilegiorum cauſa fuiſſe credi poteſt, quod refrigeſcente charitate, parochi, ad quos cum parochiarum & bonorum eccleſiæ diſtinctione decimæ tranſierant, non tam ad dominium olim quàm adminiſtrationem pro omni ſuo clero, *vt diximus in Conſult. canon. de decim. conſult. 5. & 7.* religioſi; in prima ſua paupertate non ſatis, prout opus erat, compatiendo erogabant; aut decimas nimis rigidè exigebant; ideo largiora immunitatum indulta ſunt conceſſa: poſteà ceperunt religioſi diteſcere, & parochi nimiùm per indulta alicubi depauperari, & egere; reſtrictaque ſunt indulta. *c. ſuggeſtum. c. nuper. X. de decim. c. 2. eod. in 6.* vt latiùs referuntur reſtrictiones *in d. gloſſ.* adeoque priuilegia hodiè diligenter inſpicienda ſunt, ſecundùm diuerſitatem temporum diuerſimodè conceſſa; eorumque tenor exactè ſeruandus. *c. porrò. X. de priuileg. Vide latè Barboſ. de offic. parochi c. 28. §. 3. omnium immunitates narrantem.*

Quod illa autem hinc inde reſtringantur à iure, fieri id in gratiam parochorum, verum quidem eſt ſæpiùs: ſed & illud aliquando in gratiam aliorum, vt antiquiorum poſſeſſorum. *d. c. dudum. d. c. 2,* vnde in plerіſque indultis poſterioribus ſolet inſeri generalis clauſula hæc; *ſine præiudicio iuris alieni. quam excuſſimus in Conſult. can. tit. de decim. conſult. 7.* vt hac in cauſa non videatur prodeſſe, quod monaſterio de V. competat ius parochiale, quamdiu priuilegium eccleſiæ B. conceſſum non fuit nimis damnoſum. *d. c. ſuggeſtum. X. de decim.* vt ſi ex priuilegio Arnulphus, aut actores eius donatarij totas decimas ad ſe traxiſſent: tunc enim dimidiam noualium relinquere debuiſſent parocho. *d. c. 2. §. ſtatuimus.*

Reſtat igitur, vt videamus de poſſeſſione Actorum, & Rei. & quidem cùm præſcribitur ius decimandi aduerſus eum, cui iure communi decimæ competunt, eò quòd præſcribenti ius commune aduerſetur, requiritur poſſeſſio centum annorum ſine titulo; 40. annorum cum titulo. *c. 1. de præſcript. in 6.* tamen cùm preſcribitur aduerſus priuilegiarium, ſufficit ſola poſſeſſio continua 40. annorum. *c. accedentibus. X. de priuileg.* vbi aduerſus Templarios, vtique maximè priuilegiatos *d. c. ex parte. c. nuper. X. de priuileg.* allegata tantùm fuit poſſeſſio 40. annorũ, & quatenus *ſi Abbas,* inquit, *& monachi ſufficienter oſtenderint, quod à Templarijs decimas de terris prædictis per 40. annos continuò perceperint ſine lite* (nota) *vos ad præſtationem ipſarum Templarios compellatis.* ſatis ergo erit & hîc oſtendere poſſeſſionem 40. annorum ſine lite mota ab Actoribus, ſeu eorum anteceſſoribus. & ratio eſt, quia d. c. accedentibus. diſpoſitio non procedit in vim præſcriptionis, ad quam multa ſunt requiſita; ſed præſumptæ renunciationis priuilegij: quod amittitur faciliùs, etiam ſolo non vſu, quàm id quod iure defertur. *cùm enim,* inquit d. c. accedent. *tanto tempore contra indulta priuilegia decimas ſoluerint, eis renuntiaſſe tacitè præſumuntur.* idem deciditur *in c. ſi de terra X. eod.* quod tantùm 30. annos requirit ad præſumptionem, & deciſionem huiuſmodi.

9. Vt immunitas præſcribatur aduerſus eos quibus decimæ iure competunt & quibus ex priuilegio?

Et quaquam hæc loca agant de priuilegio immunitatis amittendo; quodque non idem ſit in immunitate acquirenda ſine titulo per non ſolutionem; ſed requiratur vt oſtendatur ratio exemptionis à decimis; *c. 24. X. de decim. Rebuffus eod. tit. n. 40. 41. 55.* tamen

cùm

cùm non tantùm non solutio, sed & priuilegium habetur, quod creditur sufficiens, etsi non sit; præstat tamen præscriptioni titulum, vt 40. annis procedat. *c. cum persona. de priuil. in 6*, atque ita hic eam immunitatem, quæ ex rigore verborum non competeret: vt quamuis decimæ non sint præscriptæ, cùm eæ terræ non fuerunt monasterij operis & sumptibus cultæ; sed à colonis: præscripta tamen sit immunitas culturæ monasticæ. *vt diximus.*

10. Examinatur possessio & illius probatio.

Ex ijs autem quæ testes deposuerunt, munimentisque exhibitis constat monasterium de V. de terris suis laboribus cultis fructus integros in horrea auexisse, immunes à decimis, & quidem sine lite. nec enim arguunt quidem Actores litem vllam motam esse desuper aduersus monasterium.

Negant siquidem eiusmodi culturam & immunitatem, seu non præstationem decimarum; eò quòd semper ipsi elocarint suas decimas sine talium exceptione: sed id non satis est. quia eiusmodi indefinitæ & generales elocationes intelliguntur commodè secundùm jus & priuilegia: vt vniuersalitas eorum sit tantùm, quæ eandem habent rationem. *latè Tuscus, & ab eo citati in verb. Indefinita æquipollet vniuersali, & quando secùs. conc.* 86. Neque contraria Actorum assertio tollit iuris præsumptionem, in qua fundatur dispositio d.c. *si de terra.* sicut in rebus incertis feudalibus v.g. & censualibus, territorijs, seu iuribus locatis vel venditis non singulorum descriptorum censuum, canonum, seu iurium territorij, catalogi, seu iuris debetur euictio; sed totius complexi iuris dumtaxat. vt in hæreditate vendita. *Papon. arrest. l. 11. tit. 4. arrest. 17.*

Rectiùs Actores arguunt aduersus testimonia, & munimenta: quia d.c. accedent. requirit, vt possessio sufficienter ostendatur; & si allegans in probatione defecerit, aduersarium iubet absolui.

Sed perperàm aiunt in hac causa testes, qui olim monasterio famulati sunt, aut impræsentiarum famulantur, tanquam domesticos non censeri idoneos; quippè & ipsi clerici ac mo-

11. De domesticis, & olim famulis; an probent?

nachi in causa suæ ecclesiæ, aut monasterij testificari iure possunt. *c. cum nuntius. c. insuper, & quæ vtrobique à gloss. latè citantur. X. de testib.* præsertim cùm hodiè famuli mercede conducti, quamuis in eadem domo habitent, ex contractu tantùm operas præstant; non gratis impensas accipiunt; nec eis vltra operas locatas imperari potest: & magis vtique extranei censendi sunt, quàm clerici, aut monachi in causa ecclesiæ suæ: cujus hi sunt partes & membra. cùm ergo maior sit ratio repellendi testimonium clerici & monachi, quàm famuli; & illud tamen admittatur; debebit & famuli. *arg. à maiori. de cuius energia latè Euerard. in loc. legal. à maiori*; præsertim dum famuli esse pridem desierunt. quippè qualitas adiecta verbo intelligitur secundùm tempus verbi, *l. in delictis. §. si extraneus. D. de noxal. clem. si benef. de prebend.* adeoque quod dici solet de testibus domesticis repellendis intelligitur de ijs, qui domestici sunt tempore quo testantur, seu repelluntur.

Sed & videndum est an testimonijs & munimentis possessio quadragenaria sit satis probata? & quidem ad illius probationem sufficit probare principium, & finem, & aliquid de 12.

Probandum principium & finem.

medio. *gloss. in c. volumus. v. inconcussam, 16. q. 4. Bart. in l. Celsus. D. de vsucapion.* eo enim ipso continuitas mediorũ præsumitur, quod extrema probentur. *Menoch. de præs. l. 1. 4. 24. n. 23.* sed si vterque possessionem inuicem contrariam prætendit, aut alter præscriptionem, alter interruptionem; ab vtraque parte testes recipiuntur; & si probata fuerit interruptio, 13.

Medium an, præsumitur, an interruptio?

præscriptio non tenebit, *c. illud. X. de præscript.* vt etiam immemorialis præscriptio cesset siqua de visu vel auditu sit in contrarium memoria. *l. 2. §. item labeo. D. de aqua pluuia arc. l. 8. arbiter. 28. D. de probat.* probanda fuisset ergo ab Actoribus interruptio; si ante 40. annos, & de præsenti Reus probarit proprijs operis aut sumptibus monasterij terras fuisse cultas, & fructus à decimis immunes auectos.

Et quamuis daremus Actores habere intentionem fundatam in generalitate iuris decimandi, quoad duas tertias; tamen, quoniam & illud ex priuilegio natum est; & contra dispositionem iuris: *d. c. tua. §. fin. X. de decim.* imperfectæ probationes faciliùs recipiendæ sunt. 14.

Antiquitatis fauorabilis probatio.

tum propter fauorem antiquitatis d. monasterij; vt passim illum DD. admittunt; tum propter causam d. c. ex parte. 10. X. *eod.* quod olim omnibus ferè religiosis generaliter de laboribus fuerit concessa immunitas. vt ibidem dicitur. imò tum ea quasi iuris communis fuerit, *d. c. decimas.* cùm monasterium hoc construeretur. eoque in principio fundationis illa vsos nostros fuisse; aut has terras olim ad culturam redegisse; & sic ex noualibus (quales semper exinde manent *c. fin. X. de priuil.*) decimas non soluisse, probari censeatur. *arg. à communiter accidentibus.* quia præsumitur pro eo, quod communiter accidit. adeò vt onus probationis contrariæ transferatur in aduersarium. *Euerard.* 15.

Iuxta præsentem statum.

vbi sup. loc. à communiter accidentib. & quia mutatio non facilè præsumitur. *Menoch. de præs.* 37. 42. *& alijs pluribus seqq. eiusdem libri.* & ex præsenti possessione præsumptio infertur de præterita. *Moneta tract. de decim. c. 5. n. 74. 103. & seqq.*

Si tamen imperfectior probatio videbitur, 16.

Seu possessionem.

poterit redire Reus ad possessorium iudicium. quod semper licet. *l. naturaliter. §. nihil commune. D. de acquir. poss.* vsque ad causam conclusam. *c. pastoralis. X. de caus. poss. & propr.* vt hæc 17.

Ideoque possessorio judicio hic experiundũ quo rediri potest, vsque ad causam conclusam.

causa per appellationem redacta est ad statum litis contestatæ. *l. furti. 6. D. de his qui not. infam.* In possessorio autem iudicio posteriorum aliquot annorum possessio satis sufficiet ad securiorem spem victoriæ. ac deinde, si repetatur causa petitoria, secundùm possessorem erit iudicandum, nisi de iure petitoris euidenter doctum erit. *§. retinenda. inst. de interd.*

De regularibus.

RESPONSVM I.

De Donatis, an sint veri religiosi?

1. Ad hoc quid requiratur?

VT quis verè sit religiosus requiritur professio expressè, vel tacitè facta alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. *c. vn. de vot. in 6.* eiusmodi votum non faciunt Donati; sed solummodo obedientiæ & fidelitatis, quod, etsi fiat in manibus Prælati, simplex dumtaxat est, non solemne. vnde concludit Caramuel *in Comment. ad Reg. D. Benedicti. disp. 36. n. 409.* monachos illos non esse, sed monasterij famulos; dimitti posse; quamuis non exire, sine licentia Superioris. imò virtute promissæ obedientiæ non posse imperari eis castitatem, aut paupertatem. quod illa tantùm se extendat ad fidele seruitium, non virtutes regulares imperandas. quamuis

2. Vt vota faciant secundùm regulã, non statuta tantùm.

verò ex simplici voto non possit irritari matrimonium; impediti tamen posse eo loci videbitur, vbi pridem non obedientia tantùm, sed & castitas, & paupertas à se offerentibus fuit exacta. vt decretum Ordinis Cisterciensis an. 1233. & aliud. 1213. de tonsura & peculiari habitu refert *ibid.* Caramuel *nu. 411.* & simili formula non obstante ait censendos tantùm promittere iuxta leges monasterij. eoque, si vel expressum sit Donatos per votum suum non fieri veros religiosos, cùm illud facerent; vel leges Ordinis aut loci ita habeant; statuendum est secundùm illas receptos per huiusmodi votum non aliud consequi, quàm quod verbis expressum, vel huiusmodi legibus cautum est.

3. Vbi Donati profitentur secundùm regulam sunt veri religiosi, non alibi.

Cæterùm sicubi Donati emittunt tria vota secundùm regulam; vt in Benedictinorum congregatione Vallis-soletana, erunt veri religiosi. *Em. Rod. tom. 2. quæst. reg. q. 78. ar. 2.* non illi qui sic non promittunt. *idem eod. tom. quæst. 21. ar. 1.* omnis enim professio solemnis debet fieri secundùm regulam aliquam approbatam. *d. c. vn. Em. Rod. tom. 1. q. 1. ar. 2. consonat Trid. s. 25. de reg. c. 1. in verb. vitam instituant ad regula quam professi sunt præscriptum.* vnde & religiosi regulares dicuntur, & per eiusmodi certæ regulæ professionem, statum perfectionis assumere. *D. Thomas. 2. 2. q. 88. ar. 7.*

4. Non si tantùm donent se & sua monasterio.

Facit c. in præsentia *X. de probat.* per quod ait Panorm. non eò quem monachum effici, quod quis donet se & sua monasterio: sed requiritur professio regulæ approbatæ, seu emissio trium votorum in religione approbata. vt non sufficiat illorum emissio in modo aliquo

5. Aut secundùm laudabilem modũ viuere vouẽant.

viuendi approbato, quamuis per Sedem Apostolicam. vt glossa *in clem. cum ex eo. de sent. excommun.* habet modum viuendi tertiæ regulæ S. Francisci approbatum esse à Nicolao Papa; sed non pro regula: vt nec fiat religiosus qui illum profitetur. *& sequitur Nauarr. cons. 12. de reg. per rationem quam diximus. & iterum cons. 7. ibid. in fortioribus terminis, quin & generatim cons. 81. & 82. ibid.* respondit Donatos non esse monachos, & nuncupatim oblatos collegio turris nouæ speculorum ex eiusmodi defectu non esse monachos, promissâ quamuis obedientia, paupertate, & castitate. quòd promissa obedientia huiusmodi non esset monachalis. scilicet quæ secundùm regulam fiat. quare & Nauarrus *& gloss. in clem. 1. de decim.* ait constitutionem pœnalem aduersus monachos, non comprehendere Donatos. vnde & Lud. Miranda *in Man. prælat. quæst. 29. ar. 2.* illam sententiam, quod Donati non sint monachi, certissimam esse ait apud omnes. imò minùs esse Donatum, quàm Conuersum passim omnes tradunt *ex c. ex eo. §. 1. de elect. in 6. c. vt priuilegia. de priuil.* & verò cùm non eadem formula profiteantur monachi & Donati, & forma det esse rei; *c. in ciuitate. & ibi gloss. de vsur.* omninò est statuendum non hos, vt illos, esse monachos.

6. Etiam promissa obedientia, castitate, & paupertate.

Neque his obstat, vt ait Nauarrus *d. cons. 7. ex Panormitano aliisq; in Rub. c. 1. de reg.* quod videatur verè esse religiosus, qui vouit tria substantialia vota religionis, in manu eius, qui potest eum aggregare religioni approbatæ: *arg. c. cum ad monasterium. de stat. monach.* id enim accipiendum est ita, vt qui potest aggregare, etiam velit. nam actus agentium non operantur vltra eorum intentionem. *l. non omnis. D. de reb. cred. c. fin. X. de preb.* atqui nec emitiens, nec recipiens vota Donatorum eos intendit fieri religiosos, vbi illa non emittunt secundùm certam regulam approbatam; sed secundùm quædam statuta non approbata, vt regulam, sed tantùm vt statuta, & laudabilem viuendi modum.

7. quamuis in manu potentis aggregare Conventui seu Corpori: nisi id velit, & quo potest modo.

Iterum non obstat, *secundùm Nauarrum d. cons. 81. n. 9.* quod qui promittit obedientiam perpetuam, videatur promittere tria vota substantialia: *c. consuluit. X. qui cler. vel vouentes. vbi Innoc.* atque is sit religiosus: Donati porrò illam promittant: quia non sufficit quælibet obedientia; sed requiritur monachalis seu secundùm certam regulam: at hanc non promittunt Donati. Et quamquam nec Societas IESV, nec Carthusiani habeant regulam; sed tantùm statuta; ea tamen sunt approbata tanquam regula. qualis non fuit modus viuendi Congregationis, de qua Nauarr. *d. cons. 82.* in qua ea propter non obtinere præceptum clausuræ, monialibus præscriptum declarasse Greg. XIII. refert. vt de tertia regula S. Francisci diximus. quare & Pius V. Tertiarias iussit recipere regulam aliquam approbatam, & secundùm illam emittere tria vota substantialia religionis; & ijs factis, cogi ad clausuram. tales etiam sunt *Commissi* in Benedictinis Cassinensibus. *de quibus in illorum Declarationibus ad c. 58. Reg. S. Benedicti.*

Et verò in Ordine D. Benedicti Congregationis Bursfeldensis triplex est dumtaxat

differentia personarum : primò earum quæ choro deputantur : secundò Conuersarum, quas vocant : tertiò Donatarum. itaque professionis actus ad illorum aliquam speciem referendus est. neque enim Abbati cuiuis alias formulas proponere iure permissum est, ita vt votum solemne possit inducere. *c.1. de relig. dom. in 6.* de choristis vota emittentibus secundùm regulam, non est dubium : neque de fratribus laicis , quorum professio à choristis substantiâ non differt ; eoque veri religiosi
8. sunt. *Caramuel in d.comment. disp.36.n.407. Vide Haftenium disqu. mon. l.3.t.1.d.8.* Sed an in Belgio conuersi, quos vocamus , eodem modo voueant, religiosique fiant ? idem Caram. latè quærit *disp.37.* de Donatis dicendum est, quamuis tria vota alicubi emittant, non tamen profiteri regulam; eoque solemnia illa non esse, vt diximus.

Quid de laicis conversis in Belgio ?

9. Rectè ergo Caramuel *n.425.* facti circumstancias , in quæstione de Donatis proposita, examinandas esse dixit. & porrò, vt solemnis sit professio , *requiruntur* , inquit, *præter annum probationis & alias communes circumstantias , vouentis & acceptantis voluntas, & expressa promissio.*

Circumstantiæ omnes & Ordinis, & Domus leges sunt examinandæ.

In casu autem, de quo quæritur , nec annus nouitiatus fuit, nec voluntas acceptantis alia, quàm Donatam recipere : nec vouentis, quàm Donatam esse : ideoque cùm in substantialibus conuenerint, & vouens & acceptans; & cætera in considerationem venire non possint ad mutandam rei substantiam ; *Caramuel ibid. n.428. 431.* dicendum est Donatam , de qua quæstio, veram religiosam non esse; dimitti posse; matrimonium contractum valere ; quamuis contrahendum à nondum dimissa, impediri possit : in dimissa, vide vt philosophetur Caramuel, & nihilominus Mirandam. *d.q.29.ar.1.2.3.*

RESPONSVM II.

De receptione valida, à qua inchoetur nouitiatus , & potestate recipientis.

1. QVoniam ad validam professionem præ-requiritur annus integer nouitiatus : *Con.Trid.s.25. de regular. c.15.* & sicut ad professionem requiritur consensus illius , qui habet potestatem monasterio, seu Ordini incorporandi : *c.fin.de regul.in 6. Lessius de iust. lib.2, c.41.dub.7.* ita & in receptione, habitúsve concessione; à quo inchoari possit nouitiatus. *d.c. 15. in v. post susceptum habitum ; Mirand. in Manual. tom.1. quæst.15. per varios articulos.* neque potest quis receptionem, non legitimè factam , retrotrahendo ratificare , nomine suo non factam ; ex generali regula iuris , qua *ratum quis habere non potest , quod ipsius nomine non est gestum c. 9. de reg.iur.in 6.* si autem eius nomine esset facta receptio ; probabile est ratificare posse. *Lessius d.dub.7.n.62.*

Receptio invalida, an posteà ratificari, & retrotrahendo computari ab ea tempus nouitiatus possit ?

Quamuis enim actus initio nullus à lege possit confirmari : vt *in l. cum hic stat. X. de donat.inter vir. & vxor. l.2. C.si quis alteri vel sibi.* regulare tamen est, vt quod ab initio non est validum , tractu temporis non conualescat. eoque nec Superior , qui legi est subditus, retrotrahendo validare possit actum nullum; vbi lex disertè id non permittit. non ergo receptionem inualidè , & non suo nomine factam, retrotrahendo validare. eoque sequitur annum nouitiatus computari non posse à tempore receptionis inualidæ ; sed demum à tempore, quo Superior consensit.

Et huiusmodi initij receptionis summam esse habendam rationem etiam ex eo constat, quod Vrbanus VIII. dispensans super non receptis secundùm præscripta Clementis VIII. *(quæ habentur apud Quarant. in summa Bull. v. Monasteria. §. institutiones super receptione nouit.)* in locis ad nouitiatum designatis *bulla 2.April.1631.* adiecit clausulam , *si modò ad habitum aliàs canonicè essent recepti.* canonica autem receptio requirit, vt diximus, in recipiente facultatem incorporandi monasterio, seu Ordini. nam prouincia, quasi pro vnica domo reputatur , vbi constitutiones eam communionem faciunt. *Suares tom.3.de relig.lib.5. c.9.* vt in hoc Ordine, vbi recipi debens tanquam filij totius prouinciæ, quæ receptio instar adoptionis est , & quâ iura Ordinis receptis tanquam filijs communicantur, eoque facienda est ab eo , qui toti saltem prouinciæ potest incorporare. neque actus legitimi conditiones , aut partitiones recipiunt. *c. actus legitimi, de reg.iur. in 6. tot.tit. X. vt ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.* 2.

Receptionis summa ratio.

Porrò in casu , de quo quæritur, legitima fuisse receptio dici non potest, quia Vicarius super paucis conuentibus ab Inter-Nuntio constitutus , recipiendi facultatem non habuit : quia nec ipse Inter-Nuntius. qui non potuit plus iuris in alium transferre, quàm ipse haberet. datus enim fuit ille dumtaxat ad exercendam iurisdictionem contentiosam. *Breue retulimus suprà Mandati. resp. 1.* fines autem mandati diligenter sunt seruandi. *l.5. D.mandat.* neque iurisdictio contentiosa demandata ad aliam potuit extendi. *arg. c.dilect. X. de off. ordin.* nec aliud in illum transijt , quàm sine quo illa expediri non posset ; seu quod inde dependeat. *c.præterea de off.deleg.* 3.

Receptio nulla facta à non habente potestatem, quam Vicarius non habet constitutus ab Inter-Nuntio, cui iurisdictio contentiosa tantùm demandata.

Contentiosa porrò iurisdictio exercetur in inuitos. *l.inter stipulantem. §.1. D. de verb. obligat.* vbi contra reum actor contendit. at hîc non fuit contentio cum Prouinciali , quippè qui nec citatus fuit. nam omnium iudiciorum principium est citatio. *§. omnium. Inst de pœna tem.lit.* sine qua, & litis contestatione non potest censeri , aut subsistere iudicium. *c.nunc.X. de litis contest.* & quamquam in iudicijs summarijs, vt sunt regularium , litis contestatio non sit omninò necessaria ; tamen nunquam cita-

citatio, defensio, probatio, similiaque omitti possunt. *clem. sapè. de verb. signif. vers. non sic tamen.* sed neque potuisset Inter-Nuntius inter illos aliud quàm ius dicere, & sententiam petitis conformem dare. *d. clem. sapè de verb. significat.* eoque non aliquem constituere pro aliquot conuentibus vicarium. tum quia nemo id petere poterat: nemo sine authoritate Apostolica diuidere prouinciam. *c. 1. d. 10. & tot. dist. 101.* quod & inhibuit Nicol. IV. quoad prouincias regulares. *Rodriguez quæst. regular. tom. 1. q. 23. ar. 8.*

4\. Denique esto constitui potuerit ab Inter-Nuntio Vicarius aliquot conuentuum; cum iurisdictione quasi Episcopali: quam exigit illa administratio: cùm nec legatus ex vi officij habeat collationem beneficiorum, quamuis simplicium; *c. officij de off. leg. in 6.* tamen mansisset illud officium, seu beneficium manuale ad nutum Superioris reuocabile. *c. monach. c. cum ad monasterium de stat. monach.* neque officij vel beneficij naturam mutat, quod alter sic contulerit. *clem. vn. verb. præmissa. de supplend. negl. prælat. vbi gloss. in verb. reuocari.* quia eodem iure, quo primæuus collator, censetur conferre. *ibid. in verb. negligentiam super hoc suppleant eorundem. Sanchez in præcepta lib. 7. c. 29. n. 133.*

Et vt potuerit, mansit tamen ille ad nutum reuocabilis.

Posse autem in hoc Ordine Generalem quoscumque in officijs constitutos reuocare, seu absoluere, præter Prouinciales; decisum est in illius constitutionibus: & consonat Trid. *de regular. s. 25. c. 2. vide Dianam tract. de dubijs regularium, res. 117.*

5\. Reuocasse autem, liquet eo ipso; quod etiam d. Vicarium iusserit obedire Prouinciali propter repugnantiam, qua & subesse Vicarius non potest, & non debere obedire. *l. vbi repugnantia. D. de reg. iur.* vt liquet rubrica de maioritate & obedientia. à qua nec eximi potuit, vetante constitutione Vrbani VIII. *inc. pastoralis. 1626.*

Reuocatus censetur iussus obedire Prouinciali, à quo fuerat exemptus.

6\. Neque obstat appellatum esse à Generali ad S. Congregationem Regularium: tum quòd appellatio friuola non excusat ab obedientia. *c. cum parati. 19. X. de appell.* & reiecta sit ab eo appellatio tanquam friuola. vtpotè sine causa legitima ab ijs interposita, qui non grauantur iniustè. *Portel. v. appellare. post plures.* neque patet hactenus introductam, aut admissam esse à Congregatione appellationem post annum & amplius. neque sola lis aufert Superiori iurisdictionem. *c. nonne. 8. q. 4. c. olim. 26. X. de accus.* neque appellatio, quamuis legitima, in alia causa iurisdictionem. *c. 6. c. proposuit. X. de appell. l. vnic. D. Apud eum à quo prouocauit.*

Neque lis, aut friuola appellatio aufert iurisdictionem.

7\. Sed neque hæc lis, neque appellatio facit ad præsentem casum: vbi consensu opus est Generalis, seu Prouincialis. qui non solùm positiuè hîc non adest; sed in contrarium expressus dissensus; cum clausula, quod si qui reciperentur ad habitum, vel professionem; omnia gesta pro irritis haberet. prout eam clausulam adijcere potest is, cuius est monasterio, aut Ordini incorporare. *vide Sanchez in Præcept. l. 5. c. 4. s. 71.* tanquam sui dissensus iudicem, & effectum.

Aut aliquid hic adfert momentum vbi opus est consensu Generalis aut Prouincialis.

RESPONSVM III.

De anno probationis.

1\. Contendit Petrus professionem suam in Ordine Minimorum esse nullam, ex decreto c. 15. s. 25. *de regular. Concil. Trid. in verb. nec qui minori tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur: professio autem anteà facta sit nulla, nullamq; inducat obligationem. &c.* se autem ait non ita in probatione stetisse: sed nominetenus tantùm probatum fuisse; cùm verba intelligenda sint cum effectu. *l. 4. §. condemnatum. D. de re iudic.* eoque qui duret. *l. si pro patre §. versum. D. de in rem. verso. in verb. versum autem sic intelligimus, vt duret versum. c. nam & ego. X. de verb. sign. Tusc. Verba intelligenda cum effect. concl. 90. & effectus à causa regulatur, & attenditur potius quàm verba. concl. 49. & 50. & perseuerantia requiritur, vt effectum producat. concl. 315. & Venisse non videtur qui non stetit. concl. 75. c. postquam. c. cupientes. vbi gloss. in v. comparare. de elect. in 6. non solum vt quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod vsque ad finem negocium prosequatur.* Sed & perseuerantem huiusmodi probationem finis d. c. 15. exigit. cùm & probatio spatij annalis inducta sit tam in subsidium fragilitatis humanæ, quàm vt nouitius asperitates Ordinis, & monasterium mores illius valeat experiri. quod vtrumque diligenter est obseruandum. *ita c. ad apostolicam. X. de regular.* quare & D. Benedictus *in regula. c. 58.* iubet nouitijs prædici, & prædicari omnia dura, & aspera: & regulam pluries prælegi. qualis & habent Institutiones, quas Clemens VIII. pro nouitijs præscripsit. *§. prouideant. & §. curam adhibeant. apud Quarantam in sum. v. monasteria.* & Concilium *Trid. de regular. c. 1.* eximiè mandat, vt regulares dirigantur imprimis ad ea, quæ ad suæ professionis perfectionem pertinent, ac si quæ alia sunt alicuius regulæ, & Ordinis peculiaria vota, & præcepta obseruanda, vt est in Ordine Minimorum perpetua à carnibus ex voto abstinentia. Vide de necessaria nouitiorum probatione Haftenium *disquis. monast. lib. 4. tract. 3.*

Annus probationis ad validam professioné. & reipsa probatio facta requiritur.

Ait ergo Petrus non aspera & dura satis sibi fuisse prædicta; sed ita blandè se & molliter habitum, vt prædictum non fuerit peculiare votum de abstinentia ab omni cibo non quadragesimali; & per septem menses in nouitiatu ægrotantem, & carnibus vsum fuisse; adeò vt tempore professionis intenderit expressè ad huiusmodi abstinentiam non obligari ex voto, & sub peccato mortali; sed tantùm quasi ex regula & constitutionibus Ordinis,

dinis, quæ nec sic ligent, & super quibus facilè dispensetur.

2. Continua etiam,

Ait insuper annum probationis debere esse continuum *c.1. de regular. in 6. in v. per totum sequentem annum* : etiam ex decreto Concilij *d.c. 15. in verb. per annum in probatione steterit*: qui enim interrumpit, non censetur stare. *diximus in Consult. can. h.t. cons.* 18. idque satis est receptum : sed, quomodo annus interrumpi censeatur, paulò magis controuersum. Contendit Petrus interruptionem accidisse ex eo, quod, cùm monasterium peste contigerit esse infectum, educti fuerint in pagum vicinum, & domum sæcularem nouitij : vbi, etsi sub Superiore, erant tamen immixti sæcularibus; neque exactè exercitia monastica seruabant : & ipse ad monasterium reuersus, ex cibis quadragesimalibus, quos stomachus eius non ferat, inciderit in septimestrem morbum : ex quo ita decubuit, vt nec asperitatem habitus probaret : tametsi continua habitus delatio essentialiter requiratur ad probationem : *Mirand. in Man. prælat. q. 22. ar. 6. Sanchez in decal. l.5. c.4. n. 29. Tamburin. de iur. abbatiss. d.4. q.7.* quamquam neque sæculari vteretur, nec abstinentiæ quadragesimalis probaret austeritatem. vt quamuis nec in Superiore, nec in ipso culpa fuerit, reuerà tamen defuerit realis probatio duritiei Ordinis. præsertim deducta ex spatio annali tam mora vnius aut amplius mensis pestifugæ mansionis ; quàm morbi septimestris, qui solus maiorem partem anni abstulit. vt, si à maiori parte desumatur denominatio, dici non possit per annum *stetisse in probatione* : eaque imprimis continua. cùm & ipsa continuatio pars maxima sit austeritatis. *vt rectè Siluester in Sum. v. religio 50. vbi hac habet ; sicut patet quod is qui difficultatur ieiunare quadraginta dies, facilè ieiunaret eos, si inter diem & diem interponeret aliam diem refectionis, vel plures : tum quia textus dicendo indefinitè austeritates, omnes vniuersaliter comprehendit. vt not. per Dyn. de reg. iur. in Rub. & facit de decimis c. ad audientiam.* accedit quod morbus mox à professione illum iterum inuaserit, iudicio medici ex cibis quadragesimalibus. vt morbus ei semper sit timendus, & vitæ periculum, vt ait. ex his infert Petrus se professum esse antequàm stetisset in probatione per annum ; & quidem integrum, eoque nulliter.

Et quidem mansionem extra monasterium naturâ suâ non obesse nouitiatui constat *ex c. insinuante. X. qui clerici vel vouent.* sed c. 1. de *regular. in 6.* exigit intra monasterium : *in Ver. qui per totum annum in monasterio permanserit.* tamen ex iusta causa moram extra monasterium factam non interrumpere nouitiatum, si modò non longa sit, & facta ex Superioris assensu, satis receptum est. *L. Miranda in Man. prælat. q. 22. ar. 5. & 4. alijq. passim.* vt morbum etiam exigui temporis non interrumpere, satis ratio probat, & praxis vniuersalis.

Verùm hæ circumstantiæ morbi septimestris, & mansionis pestifugæ extra monasterium simul in vnum annum concurrentes, tantam lacunam faciunt, vt vix tertia pars remaneat reipsa probandæ austeritati ; & disciplinæ monasticæ. vt sanè non desit iustæ species querelæ. eaque ex causa in Ordine Minorum refert Miranda *d. q. 22. ar. 5.* statutum ; vt, præter casum transitionis, non computetur tempus, quo nouitij ante exitum in probatione steterint, sed post reditum annus probationis incipiat.

Iustæ ergo species querelæ hîc subest. sed an species tantùm ? & Miranda quidem *d. ar. 5.* ex sententia, vt ait, omnium, religiosum qui in infirmaria monastica, vel hospitali, sub obedientia Superioris egerit, ægrotans ad menses quamuis decem, in fine eiusdem anni rectè, ac validè profiteri : & satis esse sub obedientia experiri vniuersaliter asperitates Ordinis, non singularum requiri experientiam. quæ eadem tradit Sanchez *in Decalog. l.5. c.4. n.28. & 52.* vbi in terminis docet in Ordine Minimorum *nouitium toto anno ægrum, eoq; carnibus & lacticinijs vtentem validè tamen profiteri ad finem eiusdem anni.* quod verum fuisse ante Concilium Trid. non dubito ; cùm liceret experientiæ renuntiare ; & renuntiare censeretur ipso facto profitens. *d.c. ad apost. X. de regu.* sed id cùm hodiè non liceat, *L. Miranda in Manual. prælat q. 22. ar. 7. Sanchez in Decaleg. l.5 c.4. n.19. Tamburin. de Iur. Abbatiss. d.4. c.7.* vtique nec expressè nec tacitè lapsum anni præueniendo ; *vt in d. c. ad apostol.* & Tridentinum nunc requirat, vt *in probatione steterit per annum* nouitius ; & noster per septem menses ante professionem, & rursus post passus sit morbum recidiuum : vt sonticus dici, & impedimento esse videatur, *iuxta legem, morbus sonticus. D. de verb. signif. l. quæsitum. D. de re iud. l. fin. D. de adilit. edict. Sanchez in Decal. l.4. c.16. n.36. 37. 38. l.4. c.45. nu.41.* deesse non parum probationi videri potest : & si Medicorum iudicio stomachus incurabilis iudicetur, impedimentum, quod in Ordine Minimorum, ob quartum votum ciborum quadragesimalium, essentiale censeatur ; videbitur, neque sufficisse probationem sub solo nomine obedientiæ, sine reali tam grauium alijsque Ordinibus ignotarum austeritatum experientia. Si dicas in gratiam Ordinis illud impedimentum censeri ; sciuisse Superiorem, admisisse tamen ad professionem ; eoque dispensasse : quærendum erit, an verè pro tali habuerit, verè ac positiuè intenderit dispensare ; eamque facultatem habuerit : alioquin serius id nunc fieret : cùm interim vxorem duxerit ; vt iam dispensari, aut validari actus ante gestus nequeat, aut ius vxori interim quæsitum auferri, seu matrimonium irritari. quod post consummationem non minùs indissolubile est, quàm religionis votum.

3. Longus morbus an probationis interruptionem faciat?

Cæterùm extra casum morbi sontici, seu impedimenti huiusmodi, ob solam non experientiam huiusmodi continuæ abstinentiæ, non ausim nullitatis damnare talem professio-

nem. cùm in casu longioris absentiæ, & in curia mansionis, etiam post Concilium Trid. Sacra Cong. censuerit valere professionem. apud *Nauar. de regular. cons. 32. n. 5.* aitque is nullum Doctorem docere contrarium, *nec auderet*, inquit, *vt puto: ergo non est absque vlla lege dicendum quod teneatur experiri omnes austeritates in specie*: sed dici posset d.c. 15. legem esse nouam, quæ nullitatem nouam inducat. ob considerationem multorum apostatarum, qui si debitè antè Trid. fuissent probati, fortè non apostatassent. sed etsi non omninò omnes austeritates nouitius teneatur experiri; at neque nullas potest: & præcipuè eam quæ tam singulari voto præscribitur. consideratis etiam ijs, quæ suprà deducta sunt. quæ vt puto esse non contemnenda; non tamen, vt dixi, ausim certò à Nauarro dissentire, donec S. Cong. etiam nostri casus facto examine aliter declararit.

Necessariam porrò, quam diximus, instructionem, nouitio datam non esse, reijciendum est vti non verisimile *c. quod non. X. de præsumpt.* vel antè propositam non fuisse votorum formulam, vel ignorasse illum cùm profiteretur conditionem Ordinis. *l. qui cum alio. D. de reg. iur.* præsertim quod peculiariter author Ordinis suos quarto voto obstrinxerit abstinentiæ quadragesimalis. cuius vitam ei prælectam non fuisse credibile non est. & vel in ipso officio illius in Breuiario Rom. refertur. vt suspecta sit talis allegatio. *c. vbi. X. qui matr. accus.* quare neque ad iuramentum ignorantiæ recipiendus videtur. *c. Vidua. X. de regul.* quod fortè aliàs obtinet. *d. c. vlt. Nauarr. de regul. cons. 42.* eò quòd hic obstet ei iuris præsumptio. *c. vlt. §. fin. X. de iureiur. c. per tuas. X. de probat. c. tua nos. X. de sponsal. Menoch. de præsumpt. l. 1. q. 77.* & testimonia eorum, qui cum illo nouitij fuerunt, qui & de morbo, sed non fontico; & mansione extra monasterium, sed de licentia & sub obedientia Superioris testantur. vt nec hîc collusio vlla reperiri, nec argumentum c. super eo. *X. de eo qui cognouit consang. vxor.* locum habere possit. & porrò vel sola votorum formula consueta, iuxta quam edidit professionem, huiusmodi allegationem excludit.

Nam etsi certum sit ad votum requiri consensum, & Petrus neget se vouentem consensisse in obligationem sub mortali; tamen non defuit consensus in votum ipsum, & causam: etiamsi effectum totum non intenderit. an id sufficiat *vide Sanchez in decalogum. l. 4. c. 1. n. 18. & multis seqq. c. 2. n. 18. & seqq. de mat. l. 1. d. 9.* & porrò quæ allegatur intentio, in foro externo sine plena probatione, quę non est possibilis, *d. c. tua nos.* recipi non potest. *d. c. vidua.* præsertim cùm nec vlla protestatio priuata, aut declaratio super intentione verbis professionis, & regulæ contraria, emissa ab eo fuerit.

RESPONSVM IV.

De corrupta professa, in abbatissam electâ.

QVod si me virginem emere putarim cùm esset mulier, emptio non valebit, inquit Vlpian. *in l. alioquin. D. de contrahend. empt.* si ei nuptias, quamuis iuratus, promisi, quam virginem putaui; si deprehenditur corrupta, non teneor ducere. *Less. de iust. lib. 2. c. 18. dub. 10. n. 72. c. 42. dub. 4. n. 22.* sic per ædilitium edictum in multis redhibitioni locus est; præsertim quoad conscium vitij, si deceptus voluerit. *Less. c. 57. d. 5. nu. 33.* adeò vt & religionem fraudulenter professus, ob vitium suppressum eijci possit. *idem c. 41. de stat. rel. d. 7. n. 62.* nihilominùs dicendum est, corruptam, quæ putabatur virgo, professam, quamuis vitio cognito non fuisset admissa, validè esse professam. sicut matrimonium cum corrupta initum, quæ putabatur virgo, validum est; nec dimitti potest. quia huiusmodi qualitatis ignorantia non tollit consensum circa substantiam actus. qui nec est solubilis ex voluntate partium: nec factus conditionalis ex eo, quod quis ita sit affectus; quod si vitium sciret, coniugium carnale, aut spirituale non admitteret. neque enim influit ea affectio in actum admissionis, sed concomitanter tantùm se habet. non poterit ergo sic professa eijci. quia iam non præstat impedimentum religioni. 1. Corrupta quæ virgo putabatur, validè est professa, neque iam dimittenda.

Sed an corrupta eligi in Abbatissam, seu illa electioni consentire possit? agimus autem de illa, cuius vitium occultum est, eaque corruptione, quæ carnis integritatem tollit. nam & voluntariam pollutionem passa, manente carnis integritate, consecrari potest consecratione virginum *Less. de iust. lib. 4. c. 2. d. 16. nu. 120.* Quæstionem nostram tractant Paulinus Berti. *in prax. crim. reg. tit. 4. de visit. c. 13. n. 3. Em. Rod. quæst. reg. t. 1. quæst. 64. art. 4. t. 2. q. 55. ar. 3. L. Miranda in Man. præl. de mon. q. 7. ar. 6. Bonacina de mat. quæst. 4. punct. 17. num. 4. 5. 6. Sanchez. lib. 5. in decal. c. 5. num. 21. 22. Diana tract. 2. de dub. reg. res. 99. Barbos. de potest. epis. p. 3. alleg. 100. num. 14. & de iure eccles. lib. 1. c. 45. n. 24. Portel. v. Abbatissa.* vbi quærit de vidua, & ait se habere scriptum Suarez, dicentis neque esse de iure diuino, neque naturali, neque ecclesiastico, quod Abbatissa sit virgo, citanturque apud illos alij. 2. An in abbatissam eligi possit?

Nihilominus communiter credi solet Abbatissam debere esse virginem. *ex c. iuuenculas 20. q. 1.* vbi iuuenculæ fieri Abbatissæ prohibentur: *nullam nisi sexagenariam*, inquit, *virginem velari permittat.* cuius ratio à glossa traditur. *ibid.* quòd aliàs ad virginitatem adhortari non possit. *c. vna. dist. 26.* iterum gloss. in *c. quomodo virginibus ad verbum eligatur. 32. q. 2.*

Insuper,

Insuper, *in c. si quis omnem. q. 1. quaest. 7.* Maria quae peccatrix fuerat, dicitur inter diaconissas non esse relata. denique *c. si Paulus 32. q. 5.* vbi Hieronymus virginibus, quae membra Christi prostituerunt, applicat illud Isaiae 47. *descende, sede in terra virgo filia Babylonis.* vnde & corruptas descendere potiùs, & in puluere sedere, quàm inter Abbatissas assumi debere, vt nec inter diaconissas, videtur dicendum. denique & ipsa virginum velatio, seu consecratio virginitatem exigit. vt Leo I. statuit *ne monacha benedictum capitu velamen reciperet, nisi quadraginta annorum virginitatem probasset. ita Breuiarium Rom.* super eaque interrogatur consecranda: adeoque & tandem meritò exiget dignitas Abbatialis. Ad extremum facit Concilium *Trid. s. 25. de reg. c. 7. in verb. laudabiliter vixerit.*

Porrò verba d. c. iuuenculas *sexagenariam virginem* accipiunt aliqui, vt ea aetas dumtaxat ibidem exigatur: ad antithesin iuuencularum: nomen autem virginis illapsum fit, sicut dicuntur monasteria virginum; & loquitur Trid. *vbi sup. c. 17. in verb. libertati professionis virginum &c.* tametsi nonnunquam vel viduae, vel occultè corruptae etiam in monasterijs habeantur. Rectè tamen & de vtraque qualitate d. c. *iuuenculas* accipi potest. cùm Gregorius *in Regist. lib. 3. ep. 11. vnde sumptum est d. c. iuuenculas,* vtramque consideret; *in verb. cuius aetas hoc, atque mores exegerint.*

3. Valida est electio.

Caeterùm, quoniam de vitio occulto agimus, si contingat putatam virginem eligi in Abbatissam, validam esse electionem, coofirmationemque dicendum est, vt matrimonium corruptae quae putabatur virgo. quamuis enim eligi confirmarique non debeat corrupta, etsi occultè; nec electa assentiri, si citra infamiam possit repugnare electioni; nihilominus si eligatur, assentiatur, confirmetur; actus erunt validi. quia d. canones non induxerunt incapacitatem simpliciter corruptae. vt & in matrimonio carnali quaedam impediunt, quae non dirimant contractum matrimonium. sicut & aliàs multa fieri prohibentur, quae facta tenent. Neque porrò benedictio Abbatissae per se absolutè est necessaria. vt multae non benedicuntur. *clem. attendentes. §. statuimus. de stat. monach.* minùs priorissae, similesque praefectae de quibus etiam tamen agit Trid. & accipi etiam potest d. c. *iuuenculas.* eoque per benedictionem, non simpliciter necessariam, non videtur inferri necessitas virginitatis.

Quod si obieceris d. c. *si quis omnem.* quòd ibidem, vt à sacerdotio repellitur, qui fornicatus est post baptismum; ita & promotus per vitij ignorantiam degradatur, dum id posteà venit in notitiā: eoq; inferas occultè corruptā, cū vitiū innotescit, deponendā: dici potest in neutro casu d. c. *si quis* vsu, praxiq; receptū esse. deinde leges poenales nō extendi extra casum suum; neque in illis masculinū comprehendere femininum. denique purissimā functionē esse sacerdotis, à qua procul distat praelatura monialium. cùm monachi Abbatesque veteres in sorte ferè laicorum reputarentur dumtaxat: illorumque Abbatum gradum transcendere feminae, nec hodiè possint: vt iste rigor, quamuis non esset obsoletus, trahi nullatenus posset ad feminas. Vt omittamus, quod ait glossa, durum esse, si verbum fornicatio accipiatur de simplici; & non potiùs de adulterio, alijsque grauioribus carnis vitijs. quale esset si virgo, post votum iam in religione emissum, esset corrupta. cuius nulla paritas est cum illa, quae adhuc libera peccauit occultè. quin & c. fin. *de temper. ord.* olim fornicatis & adulteratis iam emendatis contra veterem rigorem admittit adscensum ad ordines.

Enimverò vt apud nos Rex denominat personas sibi gratas, quae eligantur, & confirmentur, eaque nominatio mox omnibus innotescit; si assentiri noluerit nominata, Rex putabit magis dignam, magisque cogendam: & accedere possunt aliae circumstantiae graues, ob quas aut difficile nimis, aut impossibile sit subterfugere, si casu contingeret occultè corruptam nominari, de qua non esset *qui loqueretur verbum malum,* vt dicitur de Iudith. *c. 8. Iudith.* dicendum foret non teneri sic nominatam occultum suum vitium manifestare: infamiamque sibi, ac monasterio suo inferre: adeoque minus malum posse ab illa eligi. quia ergo *melius est nomen bonum, quàm diuitiae multa*; posset ad conseruandam famam nominationi assentiri: quod infra famae iacturam sit. crudelis esse dicitur, qui famam negligit. & cùm ex suprà citatis authoribus pateat, etiam sententiam illorum, qui aiunt corruptam occultè iure non prohiberi Abbatissam fieri, etiam esse probabilem, poterit sic electa eam amplecti. *argumento eorum quae citat Diana de Opinione probabili.* 4.

4. Electa si citra infamiā nequit dissentire, potest electioni assentiri

RESPONSVM V.

Ex clausura an Abbatissa extrahi possit, ex causa inobedientiae, & incorrigibilitatis?

Pius V. cuius constitutio seruari iussa est in Concilio Prouinciali Mechliniensi 1608. *tit. 24. c. 3.* clausuram monialium per egressum vel ingressum infringi vetat, nisi ex iustis arbitrio Ordinarij causis quoad ingressum: quoad verò egressum monialiū, adeoq; extractionem; ex causis non arbitrio Ordinarij permissis; sed tribus dumtaxat in Piana expressis: alijs exclusis. admittunt tamen aliqui, vt causa correctionis, quae obtineri non in loco, sed alibi speratur, transferri possint moniales. *vide citatos à Tamburino de iure Abbatiss. d. 21. q. 3.* quasi commune bonum monasterij praeualens priuato id mereatur. & ob crimen simoniae recipiens, & receptas iubetur de suo monasterio expelli, *c. quoniam X. de simon.* quem textum 1.

1. An ex constitutione Pij V. id admissum?

textum Bonacina negat reuocatum. tamen

2. Non vtique ex sententia Interpp. Concil.

S. Cong. censuit, monialium nullam sibi subiectarum ex vno monasterio ad aliud transmittere posse locorum Ordinarios, vel superiores regulares; etiam ex causa seditionis, vel incorrigibilitatis, aut criminis perpetrati. *Tamburin. ibidem.* sed & formant quæstionem

3. Sed neque de iure in abbatissa.

in monialibus corrigendis, non in Abbatissis. in his enim, dum fit inquisitio, aliud canones decernunt. *in c.olim.* 26. *X. de accusat. promiso,* inquit, *vt negotio ipso pendente monachi abbati obediant, & intendant.* quod idem in Episcopis statutum est. *in c.nónne.* 8. *q.* 4. sed neque color quærendus est incorrigibilitatis. ad hanc non tantùm exigitur aliqua ex ijs causis, quæ à scribentibus solent; sed S. Congregatio de-

4. Qui demum censendi incorrigibiles hodie.

creuit, ne incorrigibiliłes censeantur; nisi quæ annali carcere in pane & aqua emendari non potuerint. aliaque requirit antequam eijci aut transferri possint. iterum declarat incorrigibiles moniales eijci non posse Sede Apostolicâ inconsultâ *Tamburin. ibid. q.* 4. vbi & *ex Sanchez.* nullam praxim esse contrariam ait. quod & congruit rationi c.fin. *X. de regul. & c. periculoso. de stat. monach. in* 6. sed neque color ille probari potest quoad extrahendam Abbatissam extra clausuram; qui proponitur, vt veniat visitatum nouum opus. *Tamburin.* qui dicit communem. *de iure abbatissa d.* 19. *q.* 4. §. 14.

RESPONSVM VI.

An asyli causa ingredi clausuram liceat?

1. Ex metu instanti, & cadente in virum constantem.

QVæsitus ad carcerem iam decretum satellitibus insequentibus, & septa obsidentibus, intra illa fugit M.: præsentaneum hunc metum, cadentem in virum constantem *l. metum autem. D. quod metus*, iure profugum hunc excusare censet Sanchez *in decal. l.* 6. *cap.* 16. *n.* 59. *Tamburin. de iur. abbatiss. d.* 22. *q.* 3. §. 6. eoque latebræ pertinent, quamuis aliquot dierum, si durat metus; neque est egressus liber. Neque ab asylo excludit, quod sibi ipsi cau-

2. Neque præuia culpa eo iure priuat.

sam metus intulisse delinquendo dicatur; eoque non excusandus: *ex l. si mulier.* 21. *D. quod metus.* quia ab asylo iure hæc causa non excludit. vt patet in reis grauissimorum criminum, non exceptorum per constitutionem Greg. XIV. *super immunitate ecclesiarum latam.* ius asyli est tam vt profugere eò liceat, etiam ex literis sa-

3. Nec moniales admittentes sunt excommunicatæ.

cris; quàm ne confuga extrahatur. *vide Couuar. var. l.* 2. *c.* 20. sed neque moniales admittentes, quamuis immeritum, incurrunt excommunicationem. cùm ius illam eis non infligat. *Sanchez. in decal. lib.* 6. *c.* 16. *n.* 18. *Bonacina de clausur. q.* 4. *p.* 6. *prop.* 2. *n.* 23. sed pœnam Iudicis arbitrio permittat.

RESPONSVM VII.

Licentiam ingrediendi monasterium monialium quis dare possit?

DAre, inquit Conc. Trid. *de regul. s.* 25. *c.* 4. *tantum Episcopus, vel superior licentiam debet, in casibus necessarijs, neque alius vllo modo possit: etiam vigore cuiuscumque facultatis, vel indulti.* Superior in exemptis regularibus quasi Episcopalem iurisdictionem habens à multis intelligitur: ne abbatissæ, quamuis superior sit, *c. dilect. X. de excess. prælat.* prudentiæ muliebri id commissum censeatur. *Suares t.* 4. *de relig. l.* 1. *c.* 10. *n.* 14. *Azor. t.* 1. *l.* 13. *c.* 8. *q.* 7. *Rodrig. q. regul. t.* 1. *l.* 6. *c.* 16. *n.* 21. 22. *Tamburin. de iur. Abbatiss. d.* 23. *q.* 3. alij eum omnem intelligunt, cuius sit clausuram imponere. *Tamburin. de iur. Abbatiss. d.* 13. *q.* 3. *& citati à Barbos. in Collect. DD. ad c.* 5. *s.* 25. *de regul. Conc. Trid. n.* 68. quibus fauet c. periculoso *de stat. regul. in* 6. vbi quoniam in materia curandæ clausuræ Episcopis opponit Abbates, & alios tam exemptos, quàm non exemptos prælatos: quod non corrigit Trid. *de reg. s.* 5. sed Episcopo æquiparat Superiorem; alium excludit, indultis fortè nixum. at monasterium de quo agimus, præter excepta, exemptum est: & hæc ingressus permittendi licentia in bullis exemptionis non est excepta. imò Conc. *Trid. s.* 25. *de regul. c.* 9. vult exemptas à regularibus regi solitas, sub eorum cura relinqui. igitur spectat ad regularem superiorem licentiæ concessio; imò multi negant in exemptis, qui regulares superiores habent, Episcopis vllam esse potestatem quoad clausuram. *Tamburin. de iur. Abbatiss. d.* 24. *q.* 9. *n.* 5. quos iuuat d. §. & quoniam. etsi & d. c. 5. contrà facit, in verbis *in monasterijs sibi subiectis ordinariâ, in alijs &c.* si ergo hic Confessor generalis est prælatus, & superior; iuxta declarationem Martini V. vt ex *Regula cap.* 14. ipse alios confessarios ordinat; aliaque iuxta constitutiones spiritualis prælaturæ negotia disponit; si referendus vtique non videatur absolutè inter superiores authoritatem quasi Episcopalem habentes; saltem clausuræ cura inprimis ad eum pertinet. vt generatim in spiritualibus caput est, & regimen ei competit, ex regula & fundatione huius monasterij, adeoque ad eum facultas ea spectat. quemadmodum & tradunt citati à *Barbos. ibid. n.* 71. si prælato particulari authoritate apostolica monasterium subiectum sit; ad hunc, non ad Generalem, aut Prouincialem, spectare huiusmodi licentiæ concessionem. vnde & sicuti alij Superiores regulares, & Episcopi vt alijs, ita & sibi ipsis, cùm causa exigit, nec aliter sine pœnarum periculo: *Tamburin. d. q.* 9. eam dare possunt; ita & hic Confessor generalis.

Right-margin notes to Responsum VII:

1. Episcopus & Superior regularis. sed qualis?

2. An hic Confessor generalis.

ornandis, curandis ornamentis, fortis tectis habendis, ac aliàs subministrant. præter domestica sub iisdem tectis obsequia, citra crimen aut offensam.

4. Quod si illa clausura in istis monasterijs quomodolibet duplicibus integra aliquatenus non seruetur; non obstante exemptione aut appellatione prouidere potest Ordinarius: tam in vim Concilij Trid. *s.25.c.5.de regul.* quàm d. constitutionis Bonifacij VIII. *d.c. vn.ibid.* innouatæ. & si peruicacia regularium superet exequendi vires spirituales; potest inuocari brachium sæculare. & requirit Conc. Trid. *ibid.c.22.in fin.* omnes Principes, vt illud præstent, vt contumaces etiam vi maiori ad obedientiã cogantur. sed non ideo euerti institutum potest, sed mores reformari debent. si enim credimus cum Ecclesia Regulam à Christo dictatam; dum in ea duplicia monasteria præscribuntur, quis tam altùm velit sapere, vt cum suprema non sapiat Sapientia? quæ ex ore Altissimi prodijt; & Regulam ad solum suum Vicarium firmandam remisit. *qui omnipotentem*, inquit Fabianus Papa, *Deum metuit, nec contra Euangelium, nec contra Apostolos, nec contra Prophetas, nec contra sanctorum patrum instituta aliquid vllo modo consentit. c. qui omnipotentem.11.q.3.* improbare potest nemo, quæ œcumenica Concilia probarunt. *c. confidimus. c. omnia.25.q.1.* sed manere debent termini, quos posuerunt Patres nostri. *c. qua ad perpetuam. ibidem c. priuilegia.25.q.2.& tota illa causa. Vid. infra.§.4.*

Vt in his clausura tamen seruetur.

RESPONSUM VIII.

De duplicibus monasterijs Ordinis S. Saluatoris.

I. Vetita sunt per veteres canones duplicia monasteria, id est vtriusque sexus. *c. definimus. & seqq.18.q.2.* nec tantùm permixta virorum, fœminarumque habitatio: *d.c. definimus. c. in nullo ibid.* sed etiam coniuncta tantùm, & habitaculis distincta. quemadmodùm vetita cohabitatio clericorum, & mulierum. *tot.tit.X.de cohab.cler.& mulier.* quod nullibi in Belgio receptum est, quin & lex.3. C. *de episc. reor. sexu*, inquit, *dispares diuersa claustrorum incamina habere iubeantur.* quod nec in Episcopalibus carceribus vbique obseruatur. quemadmodùm etiam olim circa templa, laicorum habitacula esse non poterant, sed soli clerici habitare. *c. nulla.12.q.1.* ne conducere quidem laici ædes clericorum poterant. *Con. Aurel.2.c.9. Choppin.monast.l.2.t.3.num.18.* vt liberiùs isti Deo vacarent. commune dormitorium & refectorium haberent. *c. necessaria 12.q.2.* quod nec vllibi hodiè seruant Episcopi. excipit tamen d.c. *definimus* monasteria, *qua hactenus*, inquit,

Vt generatim vetita.

2. *fuerunt dupla secundùm regulam Basilij: & secundùm præceptionem eius ita formentur: non habitent in vno monasterio monachi & monachæ.* ita requiritur inter sexum vtrumque monachorum longius spatium. *c. monasteria. ibid.* quia *scandalum id, & offendiculum multis efficitur*; inquit, *d.c. definimus. c. monast. ant propter diaboli*, inquit, *insidias, aut propter oblocutiones*, inquit, *hominum.* vt ne quidem in vno choro permittantur conuenire ad psallendum. *c. periculosam. §. fin. ibid.* D. verò Birgitta Regulâ à Christo Saluatore dictatâ (ita enim credit Ecclesia, & in Breuiario Romano, illiusque officio ab Vrbano VIII. inserto legimus) Ordinem S. Saluatoris instituit; & vtriusque conuentus monasticorum ædificiorum formam ita præscripsit, vt vterque quidem conuentus ita esset coniunctus, vt *iuxta c. in decima.18.q.2.* virgines monachorum administratione, & præsidio gubernandæ, & è vicino semper in necessitatibus spiritualia auxilia præstò haberent: & parietibus ita distinctus; vt scandalum non pharisaicum, & oblocutiones hominum, quorum oculi nequam non essent, cauerentur. adeoque non nisi ex templo, atque ex publico ad alterum pateret accessus: & sanctimonialium septa ita essent clausa, vt *iuxta c.8.X.de vit.& honest. cler. c. vn. de stat. Reg. in 6.* ingredi, egredive nemini esset permissum. *Vide Choppin. monast.l.1. t.3.n.18.* quemadmodum in Belgica superiorique Germania multa etiamnum sunt sæcularium, canonicorum simul, & canonicarum collegia in vnis ecclesijs, sed diuersis choris; inoffensa tamen fama Deo seruientium. multæ virorum ecclesiæ in quibus & mulieres altaribus

Vt quædam excepta.

3. V.g. Ordinis S. Saluatoris.

§. I.

De superioritate, & præfectura eiusdem Ordinis.

I. Abbatissa, inquit Regula *c.10. vnum de tredecim sacerdotibus, in quem ipsa cum omni congregatione sororum & fratrum consenserit, in cõfessorem eligat, ipsumque Episcopus constituat, & confirmet; eique autoritate ligandi atque absoluendi, corrigendi atque reformandi plenariè ab Episcopo concessa, omnes*, inquit, *sacerdotes & fratres, sicut sorores Abbatissa* in omnibus *obediant: extra præceptum eius nihil omninò, ne vel minimum quid facientes.*

Vt Confessor generalis & Abbatissa superiores.

Abbatissam, inquit bulla erectionis T. *per quam in temporalibus, & confessorem generalem, per quem in spiritualibus monasteria huiusmodi regi & gubernari possint, in eis instituit.* nec mirum; cùm & S. Augustinus, sub cuius generica Regula & hic Ordo militat (*S. Birgitta*, inquit Paulus II. *in d. bulla erectionis huiusmodi monasterij S. Saluatoris nuncupatis sub regula S. Augustini*) in Regula sua negotia maiora velit ad presbyterum eis præpositum deferri. vnde ferè (saltem inter Præmonstratenses) confessores monialium S. Augustini præpositi vocantur. de qualibus Isidorus *in c.9.X. de verb. signif. quamuis*, inquit, *omnes qui præsunt, præpositi ritè vocentur; vsus tamen obtinuit eos vocari præpositos, qui quandã prioratus curã super alios gerunt.* eo ergo sen-

ſenſu hic Conſeſſor generalis non tantùm fori internl authoritatẽ; ſed etiã externi ſpiritualis regiminis ſuper omnes vtriuſque conuentus regulares prioratum,& curam gerit. pro Ordine autem generatim *Nos*, inquit Mart. V. *attendentes, quod huiuſmodi generalis afficium confeſſoris in ſpiritualibus nulli alij cangruentius cõpetat; authoritate præſentium præfatos generales confeſſores, qui ſunt & erunt pro tempore in præfato Ordine & monaſterijs, caput exiſtere, & eſſe debere; Abbatiſſam quoque in temporalibus eſſe caput in Ordine, & monaſterijs. & locis huiuſmodi. in ſpiritualibus verò non ſupereſſe, ſed potiùs ſubeſſe ipſi generali confeſſari ſtatuimus, & ordinamus; & ſic volumus, & mandamus futuris ſucceſſiuis temporibus intelligi, &*

2. Vt ille eligendus? *abſeruari*. & Ioannes XXIII. ſtatuit, vt defunctis confeſſoribus generalibus ſeu Abbatiſſis, *nullus ſeu nulla*, inquit, *ibi qualibet ſubreptionis aſtutia, ſeu violentia præponatur, niſi quem vel quã fratres & ſorores vtriuſque conuentus communi aſſenſu, vel maior pars ſanioris conſilij ſecundùm Deũ & B. prædictæ regulam prouiderint ſic eligendum, vel eligendam.* vbi nec diœceſanis alium præponere permittitur, quàm ſic electum; nec alijs alium eligere, quàm ſecundùm regulam: at hæc c. 14. vnũ ex ſacerdotibus iſtius congregationis iubet eligi, qui ſunt iſtius Ordinis profeſſores. *ibidem c.* 12. 13. 14. 16. adeò vt, quamuis cõuentus eligeret, ſeu præſentaret ſæcularẽ; diœceſanus tanquam non ritè electum non poſſet confirmare. eoque minùs quòd omnis paternitos, iuriſdictio, & viſitatio per c. 26. Regulæ conceſſa, eum finem ſpectet, vt ſit diligens ſpeculator, *ſi regula*, inquit, *in omnibus punctis obſeruetur*. ſi in omnibus; cur nõ in ſummo eo, quod de capite & Prælato Congregationis inſtituendo illa decernit? ſed & d. c. 14. Regulæ huiuſmodi facultas non eſt obſoluta; ſed reſtricta ad ſic electum, & ſic præſentotum. adeò vt ſi quis non electus, non præſentatus inſtituatur, ſit extra fines mandati, & regulæ; extra ibi conceſſam iuriſdictionem. inſtitutio in beneficio iuris patronatus ab Epiſcopo facta non præſentati, irrita eſt, aut ſaltem irritanda. *ſ c. 14. X. de iur. patronat.* ſic & inſtitutio rectoris ſine cõſilio eius qui rogari debuit, irrita dicitur, & ei poteſtas negatur inſtituendi, qui ſic inſtituit. *c. cum olim. X. de arbitr.* ſi id in conſilio dicendum, quanto magis in conſenſu requiſito? Ideoq́ue ſiue Ordinem quoad hæc exemptum dicamus; quo modo rectè Ordinarius confeſſores dabit? ſiue d. c. 14. regulam vigere; quo modo rectè illius limites excedet? ſed & *in authentica de ſanctiſſ. Epiſ. col. 9. c. 37. ſiue §. in omnibus verſ. feminis*, disertè ſtatuitur, vt ſolutis huiuſmodi monaſterijs duplicibus, Epiſcopus eis ordinet confeſſarium, quem ipſæ elegerint.

Denique Bonifacius IX. *bulla quæ incipit, Et ſi ex debita, authoritate*, inquit, *apoſtolica ſtatuimus & ordinamus, quod in quolibet monaſterio & loca dicti Ordinis, quæ nunc ſunt & erunt in futurũ,*

3. Vt perpetuus eſſe debeat? *vnus confeſſor generalis iuxta conſtitutiones prædictas eligatur, qui ſit & eſſe debeat perpetuus: niſi, quod abſit, contra regulã, conſtitutiones, & ſtatuta ſuprà d. aliquid attentare præſumpſerit.* hæc exceptio inuerti non poteſt, vt perpetuus eſſe deſinat, ſi pro regula, conſtitutionibus, & ſtatutis decertauerit: & in caſum incidat per diœceſani admiſſionem reſeruatum. quin imo cùm aliquando Bonifac. IX. huiuſmodi confeſſores nudos miniſtros, etſi perpetuos, eſſe voluiſſet; Ioanni XXIII. diſcrepare id viſum eſt à mente Regulæ; & confeſſores generales capita congregationum eſſe voluit: quibus & ipſa Abbatiſſa, omneſq́ue alij in ſpiritualibus debeant ſubeſſe.

§. II.

De reuocatione admiſſionum.

VNde ſequitur & huiuſmodi confeſſarios generales vt in alijs multis Ordinibus, non poſſe ab Ordinarijs ea authoritate priuari. quippè quod & bulla non concedit: ſed cùm viſitant, correctiones tantùm, & pœnitentias imponere: quas nec per ſe poſſint exequi. vt priuare non poteſt, qui viſitator dumtaxat eſt. *c. in ſingul. cum ſeq. X. de regul.* ſed cui plena iuriſdictio data eſt. *c. dilectus. 26. X. de reſcript. c. cum I. & A. X. de re iud.* eoq́ue minùs, quòd prohibitio audiendarum confeſſionum, & adminiſtrandorum Sacramentorum re ipſa incidat in ſuſpenſionem ab officio. nam hæc nulli verborum formulæ eſt adſtricta. et diœceſanis non eſt permiſſum in regulares S. Saluatoris ferre ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti. qualis exemptio ſeruanda eſt, etſi plena non ſit. *c. 1. de Verb. ſignif. in 6.* I. Priuari pro arbitrio nequeat.

Neque verò rectè dicitur ex lege, pacto, conditione admiſſionis pro libitu licere hîc reuocationem: nam, præterquàm quòd tale pactũ referendum foret ad arbitrium boni viri; *l. hac venditio. D. de contrah. empt. Tuſcus v. beneplacitum. conc. 9. n. 13. & latiſſimè VVameſius conſ. can. de precar. conſ.* 301. 302. non intempeſtiuè; *§. manet. inſt. pro ſocio*, neque ex cauſa infamante, non cognita, & probata; *diximus in Iur. pont. nou. anal. de regul. n. 46.* locum haberet: tamen ea vocabula non rectè rebus diuinis applicantur. vbi Epiſcopus pro munere ſuo aliquẽ probat ad miniſterium Sacramentorum. præterquam etiam quod actus legitimi conditionem non recipiant. *c. actus de reg. iur. in 6.* & in electionibus, admiſſionibus &c. conditiones reſpuantur, & fiunt pura ſuffragia. *c. 2. de elect. in 6.* puriùs loquitur Concilium *Trid. ſ. 23. c. 15.* ibidemq́ue, ſi examinatus idoneus iudicetur, *approbationem*, inquit, *quæ gratis detur, obtineat.* vbi non admittit pacta, & leges, & conditiones; ſed præſcribit, vt idoneis approbatio detur; & gratis. vnde Layman regularibus ad examen oblatis, ex ſummi, inquit, Pontificis voluntate, ac tacito mandato, ſi idonei reperiantur, approbatio debetur. *lib. 4. de Sacram. pœnit. tract. 6. c. 11.* Quare Concil. Trid. d. c. 15. requirit duo. 1. vt detur approbatio: 2. vt ſimpliciter & gratis detur. non tantùm gratis reſpectu pecuniæ; ſed & ſine quopiam grauamine, 2. An ex pacto?

mine, lege, aut pacto, per quod daoti quid liceat, quod alioquin iure ipso non liceret. Omitto nunc quod regula *d.c.* 14. confessorem electum, & præsentatum velit ab Episcopo confirmari; darique licentiam audiendi confessiones: vt si idoneus sit, neutiquam id negare possit Episcopus; & extra terminos regulæ religiosos Ordinario subijcientes, sunt exempti; vt nec alij dari; nec secundùm illos negari hi possint: sed omninò mandati fines sint seruandi. *c. cui de non sacerd. de prab in 6.*

Quemadmodum Mendicantes præsentari iubentur Diœcesanis, & ab ijs petere licentiam confessiones excipiendi; quam idoneis negare non possint: & si negauerint; tribuit ipso iure Sedes Apostolica. *clem. dudum. de sepult.*

Mendicantium priuilegia in audiendis confessionibus eis confiteri volentium communicata sunt Ordini S. Saluatoris. an & quoad hoc punctum? inspicienda sunt proprius. alia sunt similia in iure transeundi ad strictiorem Ordinem: cùm prælatus negat facultatem; ius tribuit. *c. licet quibusdam. X. de regul.* Abbas ter benedictionem postulans, si negetur; pro benedicto à iure reputatur. *c. statuimus. de supplend. negl. prælat.* vt & prædicator regularis. *Trident. s. 5. c. 2.*

§. III.

De dimißione Confessorum generalium Ordinis S. Saluatoris.

1. Prælati sunt & non ad nutum amouibiles.

DE reuocatione facultatum vt iusta ex causa, & quasi denique fieri possit diximus *infrà de pœnit. & remiss.* hîc de Confessoris generalis dimissione tractemus. Prælatum eum esse mox diximus. vt Martinus V. generatim pro Ordine; Paulus II. pro hac domo declarauit. Religiosi quidem subditi possunt sine contradictione amoueri: *c. cum ad monast. X. de stat. monach.* & ad claustrum reuocari: *clem. 1. de supplend. negl. prælat.* & ipsorum beneficia sunt manualia, vt nec sub regulam triennalis possessoris veniant; nec spoliati aduersus superiorem redintegrentur. *vt aiunt VVames. c. t. conf. 456. Rebuff. de pacif. poss. 274.* sed non possunt amoueri prælati à suis dignitatibus (vt Martinus V. & Paulus II. Confessorem generalem hîc esse declarauit) nisi ex causis in iure expressis. *c. in singulis. cum. seqq. X. de stat. monach.* Quin neque Priores pro arbitrio amouentur qui per electionem promouentur. *c. 2. §. priores X. de stat. monach.* nisi ex graui causâ: vt dilapidatores sint, aut incontinentes. aut prò maiori officio aliò transferendi. & amotiones non nisi graui ex culpa & canonica seueritate fieri debere ait *c. inventum. 16. q. 7.* eamq; interpretes exigunt, cui priuationis pœna expressè à iure irrogetur. Neque est in potestate Ordinariorum aduersus regulam à Sede Apostolica approbatam, seu contrà, quam illa mandet; instituere, aut destituere. *c. institutionis. 25 q. 2. c. dilectus. X. de temp. Ordin. clem. 2. de elect.*

Neque Martinus V. dnm duplicia diuidi, simplicia erigi huic Ordini permittit; ea redigit sub Ordinarios: sed imò iubet omnibus priuilegijs gaudere, vt alia, opúsne est ergo, expeditve anarchiam hîc esse? an quod alijs licet, vt, si à regularibus gubernentur, obtineat decretum Concilij *Trid. de regul. s. 25. c. 9. vt sub eorum, inquit, cura & custodia relinquantur:* hîc est negandum? si non, vt sit duplex conuentus, vt Ordo & fundatio exigit; saltem vt ex eodem Ordine habeatur Confessor, etiamsi quis infra Papam diuidere posset?

§. IV.

De dissolutione duplicium monasteriorum S. Saluatoris.

PRincipium omnis reformationis ponit Concilium *Trid. s. 25. de regul. c. 1.* in reuocatione omnium ad primæuum institutum: & vt, si qua sint Ordinis peculiaria vota, atque præcepta, fideliter obseruentur. *omnisq; cura, inquit, c. 1. & diligentia à superioribus adhibeatur, vt ab illis non recedatur.* & c. 22. eorum omnium, quæ de regularibus decreuit, *non obstantibus, inquit, eorum omnium & singulorum priuilegijs, atque etiam consuetudinibus, vel præscriptionibus immemorabilibus;* seruari præcipit executionem: à Regibus & Principibus manus auxiliatrices exigit: *vt sine vllo, inquit, impedimento rectè exequantur ad laudem Dei omnipotentis.* ob nimis tamen remotam Pontificis præsentiam statuit idem Tridentinum *de regul. c. 9.* vt sanctimonialium monasteria immediatè Sedi Apostolicæ subiecta à locorum Ordinarijs gubernentur: non quidem ideo sublata exemptione, sed *tanquam à d. Sedis delegatis*, inquit, *gubernentur.* qui corà possint inspicere & prospicere. *quæ verò à regularibus*, inquit; *regantur, sub eorum cura & custodia relinquantur.* consonat d. c. 10 *s. 14. Conc. Trid.* vt ne homines diuersæ professionis iungantur. cui aptatur non deferendam vestë lana linoque contextam: non arandum in boue & asino. denique *c. in decima* 18; *q. 2.* iubet monialibus præesse monachos, & instruere etiam in doctrinis. puta inprimis quoad regulam, & constitutiones: quas sciunt regulares; ignorant ferè sæculares sacerdotes, vt hodiè multæ sunt; tempore veterum canonum non erant. nec est porrò regulares maior hîc tollendi necessitas; quàm in cæteris exemptis Ordinibus. & pridem inter effectus sinistrorũ affectuum, & grauamina, quę aliquando ab Ordinarijs inferuntur regularibus exemptis, refertur in *c. nimis iniqua. X. de excess. prælat.* quod *eos de locis*, inquit; *in quibus Domino famulantur, satagunt amouere; nisi eis obediant.* an hic idem superioritatis aculeus animas partium transfixit? quod si quod ex facto incommodum datum foret, de quo in actis allegatum nihil, minùs probatũ; non tamen exemplò exscindere Ordi-

1. Aduersatur Conc. Trid.

2. Veteribus Canonibus.

Ordinem oportet, monasterium, aut conuentum. non fecit Deus vacuum cœlum, quia & in angelis reperit prauitatem: non Apostolorum missionem intercidit; quia & in his proditorem; non si in clero regulari, sæculari; non, si in capitibus & membris defectus inuenti sunt, & excessus; ideo exstirpatus est clerus; & populus sibi relictus: sed Pontifices summi & Concilia œcumenica morbis remedia attulerunt, non ægros sustulerunt, vt deëssent morbi. corrigatur igitur, & emendetur si quid est morbidum; & monialium monasteria, quæ à regularibus reguntur, *sub eorum cura*, inquit Conc. Trid. *& custodia relinquantur*. quod si quid his aut illis desit, eligantur austeriores: prouideatur quàm optimè disciplinæ: sed ordine iuris seruato: sed monasteria sub regularium cura relinquantur. aut si quid porrò mutandû; mutentur leges ab eis, qui tulerunt. neque enim ab alijs possunt. *c. institutionis. 25. q. 2. clem. 2. de elect. c. dilectus. X. de temp. Ordinat. lex*, inquit, *superioris per inferiorem tolli non potest*. Abraham *c. 18. Genes.* negat iudicium esse iustum, vt iustus cum impio luat. quæ semel Deo dicata sunt monasteria, mutari non possunt. *c. qua semel. 10. q. 3.* nemo potest mutare quæ Romani pontifices instituerunt. *c. institutionis. 25. q. 2.* id quod & Leo scribit Marciano Imp. *c. priuilegia. ibidem.* quare is nullam in rebus ecclesiæ, in eius etiam commodum, in sexta synodo vsurpare authoritatem voluit. *c. nos ad fidem. c. benè. d. 96. nulli hominum liceat hanc paginam infringere*, inquiunt Pontifices, *aut ei temerario ausu contraire: alioquin indignationem Dei omnipotentis, & B. Petri & Pauli se nouerit incursurum.* quis ergo infra Papam neget se ea voce *nulli hominum* cõprehendi? aut diuinas has minas non vereatur?

3. Rationi.

4. Facultatis defectui Ordinariorum seu quorumcumque infra Papam.

Graue negotium est statum alicuius ecclesiæ mutare, ac iure vetitum. *c. 2. X. de suppl. negl. prælat. in verb. nolentes vt status ecclesiæ debitus, & antiquus per insolentiam alicuius subuertatur.* & Regula 12. Cancellariæ exstinctiones omnes, & suppressiones vetat, & irritat; quæ non fiunt vi Concilij Trid. at illud monasteriorum exstinctiones ne quidem admittit pro grauissimis causis. *s. 24. c. 13.* sed imprimis vetita est suppressio monasterij, si illius institutio, aut confirmatio à Sede Apostolica emanauit. aduersus quam quisquis alius quidpiam decernere prohibetur. *c. 1. & 2. & tot. tit. X. de confirm. vtil. vel inutil.* vnde Innocentius III. *in c. 1. X. ne sed. vac.* statum ecclesiæ Glastonensis mutari noluit, *quamuis Rex*, inquit, *quoque cum Regni magnatibus, & quidam Episcopi, cum multis Abbatibus poscerent illud. & infrà cùm ecclesia B. de præsule fuerit ordinata, ius vestrum apud Sedem*, inquit, *Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis.* quod si instituta à Papa à nemine subuerti debeant; si credimus, quod ait Breuiarium Romanum in Officio S. Birgittæ, Ordinem illum à Christo Saluatore esse institutum; quis cum ratione illum putet licere sibi destruere?

Permiserat quidem aliquando Martinus V. separari huius Ordinis monasteria; sed tam ipsemet, quàm subsecuti aliqui Pontifices id reuocarunt. Eugenius 15. kal. Octob. 1434. & id refert D. Antoninus 2. *part. histor. tit. 16. c. 1. §. 3.* & hîc post Martinum Paulus II. sub vtroque sexu erexit monasterium. sed Martinus quidem construenda in futurum mandat esse simplicia: in constructis; si plura sunt in vna diœcesi, vt Ordinarius alterum viris, alterum mulieribus, distributis etiam bonis communibus, assignaret: si vnicum; *cogat*, inquit, *fratres aliud monasterium simplex construere:* vtique non ex nihilo; sed ex bonis sui antè monasterij: *vel sic constructum acceptare*; eoque migrare. consonat c. in nullo. 18. *q. 2.* non verò vult Martinus fratres eijci, & communibus bonis priuari, vel vt mendicabula expelli. *& d. c. 37. De Sanctiss. epis. in Auth.* iubet vt in dissolutione duplicium monasteriorum omnia antè communia viri & fœminæ diuidant.

5. Martin. V. permissio qualis?

Sed neque Bulla Martini V. ipsis Ordinarijs permittit diuidere duplicia monasteria; sed ipsis regularibus. *vniuersis*, inquit, *fratribus d. Ordinis præsentibus & futuris &c. concessimus facultatem.* neque aliam ipsis imponit necessitatem; quàm, ne in duplicibus, fratrum deinceps professiones admittantur.

Et valde notandum est, quod Martinus V. ob scandalum ex separatione natum, reuocet permissionem; seu potiùs dicat suæ intentionis non fuisse tota illa regna Daniæ, Sueciæ, Noruegiæ in sua reuocatoria comprehendere: quidni idem sentiret, si illud alibi emergeret? sed satis sit permissionem separationis, vt diximus, reuocatam esse.

6. Ad loca vbi scandalum pariat non extensa.

Clemens etiam VIII. diuisa in Belgio monasteria deinceps erigi permisit. 20. Decemb. 1603. & Greg. XV. anno 1622. regulam approbauit, & erigi monasteria simplicia permisit sub altero sexu. Priorem & fratres ordinariæ iurisdictioni quidem subiecit, donec aliud à Sede Apostolica ordinetur: sed omnia hæc agunt de futuris: nullatenus regias fundationes antiquas conuellunt.

7. Permissiones aliæ de futuris.

Multò minùs obstat, si quid alibi fiat: *L. 12. de off. præs.* si quid alij circa subiectionem sunt stipulati. vt pacta quidem seruentur: *c. 1. X. de pact. c. 1. & 3. de pact. in 6.* sed inter paciscentes; non vt in antiquis quomodocumque mutetur quippiam, citra authoritatem Sedis Apostolicæ. *Clem. quia contingit. de relig. dom. c. institutionis. c. priuilegia. 25. q. 2.* maximè in exemptis; vbi ipsius S. Sedis interest, ne quid aduersus Institutionem, exemptionémve fiat. *c. tempore. X. de arbit. c. olim. 2. X. de priuil. in v. priuilegia exprimebant ius nostrum, & ecclesiæ Rom. institutam tuebantur, ne in nos monasterij læsio redundaret. c. cum venientes. X. de in integ. restit. verb. ius non tam suum, quàm nostrum.*

8. Nec quid alibi fiat, aut in pactû ducatur, hic attendendum.

§. V.

De Incommodis dissolutionis non ritè factæ.

1. Statui ab Ordinario an hic possit aliàs Confessor, seu quâ facultate?

QVamuis monasterium simplex esse iuberetur authoritate per canones admissa; non ideo confessariorum Ordinis pastoralis authoritas exscindi posset; nisi etiam ab eo, qui authoritatem habeat exemptos ligandi, atque soluendi. *Persuasum*, inquit Concil. *Trid. s. 14. c. 6. de cas. res. semper in ecclesia Dei fuit; & verissimum esse Synodus hac confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut delegatam non habeat iurisdictionem.* & antè declarauit Concilium Lateranense *in c. omnis vtriusque. X. de pænit. & remiss.* atqui Episcopus non potest habere ordinariam in exemptas: implicaret enim id contradictionem. vnde inter cætera quæ aliquando àb Ordinarijs inferuntur grauamina regularibus, refertur *in c. nimis iniqua. X. de excess. prælat.* quod illorum velint audire confessiones, & iniungere pœnitentias. delegata etiã non tribuitur à Concilio Trid. aut alio ecclesiæ decreto: non igitur potest in alios transferre, aut deputare alios ad confessiones audiendas.

2. An Regulæ?

Regula quidem *c. 14.* confessorem generalem ab Abbatissa, & vtroquè conuentu eligi vult; & sic electum ab Episcopo accipere potestatem; ab illo autem statui alios ex fratribus confessarios; non adiecta mentione Episcopi. vt nec Tridentinum exigit, quoad confessiones regularium: *s. 23. c. 15.* sed demum constitutio Gregorij XV. *incip. inscrutab.* quoad monialium confessiones exigit examen, & probationem Episcopi. quod tamen nondum hîc satis receperunt Mendicantes, alijque exempti. & d. c. 14. Regulæ concessa facultas non est

3. Qualis illa?

absoluta; sed restricta ad sic electum, & sic præsentatum. adeoque, *vt diximus suprà*, si quis non præsentatus instituatur, extra fines mandati & regulæ fit, commissamque ibi iurisdictionem; respiciatque rationem *l. fin. D. de iurisd. om. Iud.*

4. Quæ circa hæc priuilegia?

Omitto priuilegia omnium ferè Ordinum, quę refert Mirand. *in Manual. prælat. t. 2. q. 33. art. 1.* quale & huic Ordini concessum asseritur. sed & illis competere potest, qui ius habent communicationis priuilegiorum, idque ritè acceptauerunt, vt nullus Regularis alicui sacerdoti non sui Ordinis, qualitercumque priuilegiato, confiteri possit. Quod autem Regula S. Salua-

5. Regulæ sensus.

toris *c. 14.* ait: Confessori generali ab Ordinario concedi authoritatem ligandi, & soluendi; interpretantur quidam pro permissione, vt verbum illud accipit glossa *in c. concedimus. de consec. d. 5.* seu potiùs exercitij clauium, vt est in Mendicantibus *clement. dudum. de sepult.* sed Regula dicit, *authoritate*; clementina autem; *licentia*: alij aiunt initio eam diœcesano competijsse authoritatem ante exemptionem; nunc eâ concessâ sublatam: ob repugnantiam. *l. vbi repugnantia. de regul. iur.* sed pleniùs dicatur non competere diœcesano, nisi cum restrictione ad præsentandos; vt d. c. 14. præsentationẽ 6.

restrictam ad Congregationem *eod. r. 14. vt diximus*: extra exceptiones, Ordinem esse exemptum; cum decreto irritanti omnia, quæ contrà fuerint acta. aduersus quod nec ignorantia quidem à nullitate solet excusare. *c. si eo tempore de elect. in 6. c. quidam de præb. in 6.* Sed & difficile est cõsuetudine aut præscriptione hæc introduci. quia claues ecclesiæ difficilè præscribuntur. vnde *c. si Episc. de pænit. & remiss. nulla*, inquit, *potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat; qui eum possit soluere, vel ligare.* quod idem dicendum est in alijs casibus ad potestatem clauiũ spectantibus: quatenus ratio dispar non assignetur. nisi quod in probabili controuersia ecclesiam supplere authoritatem dicatur: aut nisi in radice præscriptæ iurisdictionis fundetur, quæ facti est: & probatione eget.

Decretumque irritans priuilegijs adiectum.

7. Possessio, aut præscriptio an in his attendenda?

Si ergo, vt diximus, caput & superior est confessor generalis; sequitur acephalũ, & anarchicum esse in spiritualibus monasteriũ à quo ille diuellitur: idque si exemptum est ab Ordinario, eius superioritatem internam vel externam in alium transferri non posse ab Ordinario. præsertim contra formam Regulæ, extra regulares, contra priuilegia in sæculares: minimè in Abbatissam: vtpotè spiritualis regiminis incapacem; secundùm ea, quæ tradit Siluest. *in sum. v. Abbatissa. v. femina. L. Mirand. de monial. q. 6. ar. 5. Sanchez. oper. moral. l. 6. cap. 1.* 8.

Amoto confessore vt hîc introducatur anarchia.

Extra controuersiam incapax femina est regiminis spiritualis à clauium potestate dependentis. adeò vt nec D. Virgo fuerit excepta. *c. noua. X. de pænit. & remiss.* igitur submoto con- 9.

fessore generali manent anarchicæ moniales; tam supposita exemptione; quàm simpliciter secundùm Regulã: quæ eis pro capite assignat confessorem generalem; eis dandum secundùm regulam. *vt diximus.* non debet autem non mo- 10.

nachus eligi in superiorem monachorum: *r. cũ ad nostram. de elect. c. nullus. eod. in 6.* non instructus in regula: *c. officij. X. eod.* non professus, & qui non fuit discipulus assumi in magistrum: *c. vt magistrum. X. eod.* nec monachus quidem alterius monasterij, cùm domi sunt idonei: *r. quam sit. 18. q. 2.* consonat Regula S. Saluatoris *r. 14.* minùs alterius Ordinis. *clem. 1. eod.* minimè alij. *Trid. s. 14. c. 10. c. relatum. X. de cler. vel monach. c. inter. X de rel. dom. r. quæ semel. 10. q. 3. c. possessiones. X. de reb. eccl. non alien. r. peruenit. 18. q. 2.* & quamuis hæc loca ferè dici possint agere de beneficijs, & dignitatibus; tamen antiqui etiam canones agunt de præfectis per modum officij. imò quidam antiquiores sunt, quàm beneficia; vt ea hodiè in proprietatem possidentur. & ferè eo spectant, quod monachi eiusdẽ instituti magis ipsi instructi in eo sint, vt rectiùs secundùm illud moniales dirigere possint. quod si ergo confessorem à monasterijs Ordinis S. Saluatoris amoueas; Abbatissa potestatis non tantùm clauium incapax sit; sed cu-

9. Abbatissa an esse in spiritualibus superior possit.

10. An in monasterio non monachus?

11. *Incommoda amoti Confessoris, si abbatissa sit incapax spiritualium.*

iuſcumque tegiminis ſpiritualis; ſi credimus Marchantio *in Baculo paſtoral.d.6.* quod ſi extra c. 26. regulæ Ordo exemptus eſt, *vt alibi probamus*, cui bono inducitur hoc in loco anarchia, vbi illa non poſſit præceptum aliquod ſpirituale imponere? *vt idem aſſerit. q.4. conc.1.* nihil præcipere per ſanctam obedientiam: *vt conc.2.* nihil ſub peccato mortali: *vt q.5. conc. 2.* quod eius præcepta non verſentur circa virtutes & profectum ſpiritualem, *vt ibidem*: quod ex vi officij non habeat poteſtatem diſpenſandi in regulæ præceptis, ieiunijs, legibus eccleſiaſticis: ſed tantùm vt miniſtra præcepti Prælati: *vt quæſt.6. conc.1.* Si hic tollatur qui ſolus eſt prælatus, cuius illa miniſterium geret? quod ſi in hac domo datum eſt regimen Confeſſori generali in ſpiritualibus; Abbatiſſæ dumtaxat in temporalibus; illo ſublato, quis in loco exempto has facultates regendi in ſpiritualibus, dirigendi, diſpenſandi, in domo religioſa benè conſtituta neceſſarias, ſubibit? an non reducit illa anarchia ad incommoda, de quibus dicitur; *paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis?*

12. *Iure ciuili ex electione monialium dandus Confeſſor diſſoluto duplici monaſterio.*

In authentica *de ſanct. Epiſ. coll.9. c.37. ſeu §. in omnibus ſ. fœminis.* expreſsè ſtatuitur, vt diſſolutis huiuſmodi duplicibus monaſterijs, ab Epiſcopo eis confeſſarius detur, quem ipſæ elegerint. vt & ſi non fuerit ſacerdos, eum Epiſcopus ordinet; *ad faciendum*, inquit, *eis reſponſum, & ſacram eis communionem portandam.* ſed agit de ſubditis, cùm tunc nondum vſurparentur exemptiones.

RESPONSVM IX.

De tranſitu ad aliud monaſterium, ſeu Ordinem.

1. *Ex ſuperioris licentia.*

PRidem ſtatutum eſt ne tranſire liceat, vel recipi ſine Superioris licentia; ſeu leuitatis inſtinctu, ſeu diſtrictioris religionis obtentu. *c. ſtatuimus.19. quæſt.3. c. mandamus. ibid. c. non eſt de regular.* in eandemque ſententiam data olim ſunt diuerſa priuilegia: ſed tamen illa ita interpretatus eſt Innocentius III. vt ſi verè zelo perfectionis quis deſideraret ad alium locum tranſire; petita, quamuis non obtenta, licentia Superioris, id liceret. *c. licet quibuſdam. X. de regular.*

2. *Niſi zelus perfectionis adſit, tunc ſufficit petita etſi non obtenta.*

ſed iterum Martinus IV. *in c. viam ambitioſè. de regular. in extrauag. commun.* generatim vetuit, ne quis quocumque prætextu, aut licentia de Ordine Mendicantium tranſiret ad non Mendicantem; ſolo Carthuſienſi Ordine excepto. *Clem. ne profeſſores. de regul.*

Rurſus ſuperuenit Concilium Trid. tranſlationes & licentias iterum reſtringens. *ſ.14. c.11. ſ.25. de regular. c.19. & c.4.* Conſtitutiones Pij IV. & Pij V. *de quibus Azor. Inſt. mor. p.1. lib.12. c.14.* & multis Ordinibus conceſſa ſunt priuilegia tranſlationum prohibitiua: quamuis ad perfectiorem Ordinem. de quibus rectè dicit L. Miranda *in Man. prælat. q.32. ar.6. conc.3. in fin.* quod oporteat inſpicere ipſa priuilegia; & maturè deſuper deliberare. quod generatim decernitur *in c. porrò. X. de priuileg. c. recepimus. eod.*

3. *In dubio Superioris iudicium expectandū eſt.*

Cæterùm Innocentius *in d. c. licet. ſi probabiliter*, inquit, *dubitetur. vtrùm quis velit ad Ordinē arctiorem, aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate tranſire; ſuperioris eſt iudicium requirendum: ne fortè angelus ſatanæ in lucis angelum ſe transformet.* vt rectè examinat Haſtenus quum commendandus ſit de vna religione ad aliam tranſitus. *diſquiſ. l.4 t.2. d.6.* Peccatum ergo eſt aduerſus hanc cōſtitutionem. quippè meritò tam Superior regularis, quàm loci Ordinarius dubitare potuit de ſpiritu, quo iſti religioſi, Ordinario etiā plenè ſubiecti, ducerentur: inſpicere etiam priuilegia, an capiant interpretationem d. c. licet, an illi derogent: quin & examinare an arctior an laxior ſit Ordo ad quem tranſiretur (nam quæ, quibuſque ex cauſis arctior, altior, perfectiórve dici debeat, magna eſt vbique cōtrouerſia; tum inter Theologos, tum Canoniſtas. *vt rectè idem Miranda vbi ſup. ar.3.*) denique an ſine iniuria prioris monaſterij ſeu Ordinis tranſitus fieret. *d. c. licet.*

Cùm ergo horum omnium examen Innocentius remittat ad iudicium Superioris: quem ſiue regularem hîc dicamus, ſiue Ordinarium loci; cùm hic rogatus ſuper licentia tranſeundi religioſis præſcripſerit locum & diem, quo illorum cauſas, & Prioris contrarias audiret; & quod dictaret ratio, ſtatueret; id d. religioſos contemnere, & ſe præſcripto loco & tempore non ſiſtere, ſed de facto tranſire, non licuit. nec magis ipſis Fratribus R. licuit ſic tranſeuntes recipere: *d. c. ſtatuimus.* ſine periculo cenſurarū, per priuilegia illis denuntiata comminatarum.

4. *Quo neglecto trāſiens remittendus eſt donec cognoſcatur.*

Perperam ergo tranſlatos viâ malè ceptâ pergere non oportet; ſed reuerti ad ſubeundū examen ſui Superioris. *d. c. mandamus in verb. præcipimus vt redeat. c. non eſt. c. Ioannes. X. de regul. Azor. d. c.14. q.5. & 6. vbi plures citat.* quamuis *in c. ſanè. X. de regul.* fugiens ſeu tranſiens relinquitur vbi religio maior eſt. ſed agit de canonico iam ab Abbate recepto; neque mentionem facit priuilegiorum. & de canonico quidem: cùm antè canonico nō liceret tranſire ad monachos. *c. nullus enim ſeqq. 19. q.3.* cùm hi tantùm eſſent laici. ſed cùm & Abbates eſſe presbyteri, *c.1. X. de ætat. præfic.* & monachi muneribus eccleſiaſticis applicari cœperunt, permitti tranſitus cœpit; ſi maior apud monachos, quàm canonicos, eſſet religio. denique ad cauſæ deciſionem, non ordinationem litis pertinet d. c. ſanè. Alioquin Miranda *d. conc.3.* refert receptiones & profeſſiones aduerſus priuilegia factas, declaratas fuiſſe irritas, in alijs Ordinibus, quorum communicationem hic etiam Ordo habere dicitur.

Quinimò habet hic Ordo ſingulare priuilegium à Martino V. vt illum profeſſi ad nullum alium Ordinem, ne quidem Carthuſianum, tranſire poſſint, quaſi & hunc pro laxiori habuerit. & cùm hodiè Concilium *Trid. ſ.25. de regular. c.19.* decreuerit, vt nemo regularis

cuiuſ-

cuiuscumque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem; dicendum est *ex d. c. licet*. nullatenus d. religiosos transire potuisse, ad Ordinem R. Mendicantem, cùm à d. extrauagante *viam ambitiosè* Mendicantibus permittatur transire ad d. Ordinem Carthusianum. vt adeoque constet d. Ordinē R. habendum esse pro laxiori; ad illumque ex hoc transitum à Concilio Trid. esse prohibitum.

Sed quomodocumque negotium principale dirimendum sit: id tamen admitti non potest, vt quis ex priuato sensu, neglecto iudicio Superioris causam examinare volentis, transire possit. ita enim statuit Innocentius *in d. c. licet*: §. *si verò probabiliter. cuius verba mox retulimus*. qui nec alijs eam concedit, quàm qui cum humilitate illam, & puritate postulant. *subditus* inquit, *à Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare*. neque aliter supplet licentiam Prælati, quàm his verbis; *non obstante proterua indiscreti contra-dictione Prælati*. atqui credi non potest ausuros dicere illos religiosos, sui Superioris regularis, & Episcopi loci Ordinarij fuisse indiscreti Prēlati proteruā contradictionem. transiuerunt ergo sine vlla, à iure concessa, licentia.

Igitur restituendi sunt, & remittendi ad iudicium sui Superioris: vt ille omnia examinet, *vt suprà diximus*. & quemadmodum pater naturalis, ratione patriæ potestatis, petere potest filios sibi exhiberi, & potestatem fieri domum ducendi: *l. 1. in princ. l. 3. D. de liberis exhibendis, item ducendis*. ita dicendum est de religiosis respectu patris spiritualis, quem Dei vice supra caput sibi imposuerunt. vt loquitur, & considerat d. c. statuimus. & sanè huiusmodi spoliū est ante omnia redintegrandum. *c. 1. & tot. tit. X. de restitut. spol.* neque illi præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum. vt est transitus sine forma d. c. licet attentatus. præsertim attento etiam decreto irritante à Pio V. adiecto.

RESPONSVM X.

De fratribus Cellitis.

1. In Belgio multi sunt.

FRatres Cellitæ, qui in Belgio multi sunt, ab aliquibus creduntur designari *in c. sancta de religios. dom. in extrauag. Ioan. XXII.* sub nomine fratricellorum: & alij credunt fuisse tertij Ordinis S. Francisci; aut illum nominis prætextum assumpsisse. & de talibus quærit Tuscus, *& citati ab eo V. fratres tertij Ordinis, an sint ecclesiastici, & subsint Episcopo? conc. 470. & V. Beguina. conc. 32.* sed vt in Beginis accidit *per c. ratio. eod. in extrauag. com.* vt culpabiliū damnatio non traheret secum insontes: ita & hic in fratribus cellitis, vt eadem fratricellorū damnatione declarati sint non comprehendi rectè & sine errore viuentes. imo à Iulio II. alijsque antè Pontificibus Romanis permissi sint acceptare regulam S. Augustini (cùm *in c. vn.* §.

2. Non damnati.

3. Permissi acceptare Regulā S. Augustini.

ad hac. eod. in 6. prohibitum esset, ne qui de Ordinibus non approbatis collegialiter transirent ad approbatos; sed dumtaxat singulariter, sine domibus suis, aut bonis) concessis eis diuersis priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus; & nominatim facultate eligendi aliquem confessarium, sacerdotem regularem, seu sæcularem, qui facultatem habeat etiam à reseruatis per bullam cœnæ, certis exceptis casibus, absoluendi. data superiori illorum potestate regendi, corrigendi, incarcerandi. &c. eodem modo hactenus in simplicitate subditi suis superioribus obedierunt; nunc orta quadam difficultate, quidam ab aliquibus subditorum consulti negant superiores huiusmodi, vtpotè laicos, spirituale regimen aliquod, aut iurisdictionem habere; in virtute S. obedientiæ præcipere posse.

4. Priuilegijs apostolicis donati.

5. Confessariū eligendi,

6. Superiores regendi, cum ampla potestate.

7. An hoc regimen, & iurisdictio sit spiritualis?

Sed satiùs indocti isti homines subtilitatum huiusmodi, quæ nec vernaculè quidem rectè possunt efferri, non capaces, instruerentur in simplicitate obedire præpositis suis. vt regulæ etiam D. Benedicti & Antonij, qui laici fuerunt, aliæque communiter loquuntur, & in iure ordinariè accipitur, cùm Abbati, quin etiam Abbatissæ, subditi iubentur obedire. ex Regula Bened. docet Haftenus quid religiosus suo debeat superiori, *disquis. monast. p. 1. disq. 2.* quæ & erga superiores laicos olim obtinuit.

Spirituale quidem regimen, aut iurisdictio, quatenus est clauium ecclesiæ, procul dubio competere non potest viro laico, aut fœminæ; quæ omninò illarum est incapax, quamuis ipsa Virgo, *c. noua X. de pœnit & remiss.* vbi ad claues referri videtur benedicere, confessiones criminum audire, legere, & prædicare publicè Euangelium. quibus Siluester *in sum. v. abbatissa. n. 8.* addit quemcumque actum sacramentalem exercere. vide etiam quæ de monachis olim laicis dicuntur *causa 16. q. 1. tot.* 8. Non vt clauium.

Cæterùm spirituale regimen & iurisdictio sine stricto rigore accepta, & quatenus ad potestatem clauium non restringitur, competere potest viris laicis; atque etiam fœminis, præfectis monialium. sicut Anthonius, Benedictus, alijque monachorum veterum Superiores illam habuerunt: & Benedicti regulam docet esse spiritualem Haftenius *Disq. mon. l. 2. t. 3. d. 6.* præcepta spiritualia, legemque. quamuis tamen nulla illis erat iurisdictio in rigore vocis, quo accipitur in *tit. D. de iurisdict. om. Iud.* & totis Romani iuris voluminibus. quo Cuiacius etiam & alij Legistæ negant competere Episcopis & iudicibus ecclesiasticis: minùs autem eo sensu, quo iurisdictio spiritualis restringitur ad claues ecclesiæ, Ordinis, aut iurisdictionis inde fluentis. 9. Sed ad sensum Regularum & iuris.

Attamen, quomodocumque vocanda sit illa authoritas quæ competebat huiusmodi Abbatibus veterum monachorum, eo sensu spiritualis erat; ipsumque illorum regimen; quo distinguitur aduersus carnem, & mundum; quo in religione promittitur conuersio morum: quo regula præscribit viam ad 10. Qualis & quanta in veteribus abbatibus.

 virtu-

virtutes. vt in regula D. Bened. *c.*4. inſtrumenta bonorum operum; vbi *ad fin.* D. Benedictus; *hæc*, inquit, *ſunt inſtrumenta artis ſpiritualis. de quibus latè Haſtenius vbi ſup. l.6. t. 1.d.1.a.3.* D. Paul. 1. *Cor.*9. dicit ſe ſpiritualia ſeminaſſe: & *c.*14. monet: *æmulamini ſpiritualia*: & *c.*2. animalis homo diſtinguitur aduerſus ſpiritualem.

11. Quo ſenſu & in fœminis eſt.

Eoque ſenſu Abbates illi laici, & fœminæ, veri erant prælati. quo & præpoſiti Iſidoro dicuntur. *c. quamuis. de verb. ſignificat. c.*1. *X. de maiorit.* vera illis competit ſuperioritas, & à ſubditis debetur obedientia. *c. dilecta. X. de maioritat. & obedien. c.*1, 10. *& tot. tit. X eod. c. dilecta. X. de exceſſ. prælat.* vbi, ex titulo argumentando, abbatiſſa & prælata eſt, & in textu capituli etiam clericorum dicitur caput, & patrona: & in *c. dilecti X. de arbit.* excellens fœmina ex conſuetudine admittitur iuriſdictionis eſſe capax. vt & apud Azor. *Inſt. mor. p.* 1. *l.* 13. *c.*16. *q.*5. etiam ſpiritualis iuriſdictionis. quomodo D. Benedictus in *c.*2. *de abbate & c.* 4. *de obedientia* loquitur: monet nomen *maioris* factis implere; Chriſti dicit vices gerere; explicat illud Apoſtoli *accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.* proſequiturque de doctrina per Abbatem impendenda: & *ad finem*: *ſciat*, inquit, *qui ſuſcepit animas regendas; præparet ſe ad rationes reddendas.* iterũ *c.* 27. *nouerit ſe infirmarum ſuſcepiſſe curam animarum.* ecce regimen animarum; etſi non cum ſpirituali clauium poteſtate; quod vt laicis, ita & fœminis competit in ſuos. & *c.*4. obedientibus Abbatibus applicat illud; *qui vos audit, me audit.* quare vt in manu abbatum, ita & abbatiſſarum ſolemnis fit profeſſio. *c. conſuluit. X. qui clerici vel vouentes.* & ſicut abbatiſſa ſuas velare prohibetur *c. ſtatuimus.* 20. *q.*2. ita & abbas laicus cætera ſacra peragere.

12. Obedientiæ votiuæ rationem non mutauit, quæ ſuperuenit Ordinis & clauium poteſtas.

Quod ſi poſtmodum in Concilio Pictauenſi *c.*1. *X. de ætat. qualitat. & Ord. præficiendor. & alibi* decretum fuerit vt Abbates, Decani, & præpoſiti presbyteri fierent, eiſque in ſuos tantũ data poteſtas clauium; non tantùm quanta parochis in ſuos ad ligandas & ſoluendas animas; (adeoque in monachos competebat parochis locorum, ſi alium ſibi aſſignatum non haberent; vt ferè ſolebant, cui in eos dabatur quaſi cura paſtoralis, & parocho iuriſdictio ſpiritualis: *c. qui verè. c. agapitus.* 16. *q.*1. & in regula S. Auguſtini presbytero monialium maior authoritas tribuitur, quàm Præpoſitæ: vt ad illũ referatur, quod huius vires excedit: ſed notabiliter inquit, *apud vos*; quaſi non paſſim): ſed & ferè quãta Epiſcopis per diœceſim, per diuerſos ſucceſſiuè canones, vt multi quaſi Epiſcopalem in ſuos iuriſdictionem habeant: tamen id non mutauit rationem naturámve votorum, inſtituti, aut Ordinis: adeoque quo vſque ſe extendebat abbatum veterum poteſtas præcipiendi, & in monachis obligatio obediendi; quæque ex regulis Anthonij, Benedicti, Abbatibus competunt, aut ſubditi eis deferre tenentur; quæ de illis veteres patres ſcribunt, aut antiquę eccleſiæ canones pręſcribunt, mutata non ſunt. ſed quæcumque eſt obedientia ex regula debita; vna hodiè, eademque eſt, quæ olim: idem inobedientiæ peccatum, quoad votum: cuius obligatio ex regula, eique innixo immutabiliter voto, nullam recipit mutationẽ ex augmento iuriſdictionis Abbatis, aliundè quã ex voto adſcitæ: ſcilicet ex attributa ei ſpirituali iuriſdictione clauium. cui ideo non ex voto, ſed lege eccleſiæ ſubijciuntur. adeoque in quantum ei tributa eſt parochi poteſtas, in tantùm ad eundem modum debent ei obedire vt parocho: in quantum ex Epiſcopali eſt ei authoritate tributum, quantum debebant concedenti quoad conceſſa: ſed rurſum ex lege, non ex voto. ſicut Epiſcopis non permittitur regularibus quidpiam præcipere ſupra regulam, niſi ſecundùm canones. vt omnis obedientia à religioſo debita eſt ſecundùm regulam, non ſupra. *Vide quæ diximus in conſult. canon. de maioritate & obedientia, conſult.* 1. regulæ autem obligatio ex ſua inſtitutione cognoſcenda eſt; vt ſpectanda rerum primordia. *l. denique. §. ſi quis. D. de minor.* adeoque aduentitijs mutationibus ipſa non alteratur. velim autem ſcire, an quod v.g. D. Benedictus laicus (vt latè docet Haſtenius *in Regul. S. Benedict. prælег.*18. vt generatim monachi, quod nomen & abbates comprehendit, olim non fiebant clerici *cauſ.*18. *q.*1. *c.*28.) ex regula ſua, & ſuſcipientium illam voto non potuiſſe exigere, nunc illi auctiores aliundè prælati exigere poſſint ex voto? an, quod ille non potuit exigere, imperfectam reddiderit abbatum authoritatem, & monachorum obligationem? veteribus illis quidem defuiſſe aliquid ad omnimodam authoritatem nemo negarit. hinc enim D. Benedictus in reg. c.64. requirit in ijs, qui domeſticis monitis & correctionibus emendari non potuerint, Epiſcopi acceſſum. quod ſi hoc imperfectionis eſt; non voti eſt; ſed iuriſdictionis. cui ſi nihil imperfectionis ſit relinquendum; & omnis Epiſcopalis, & Papalis ſupremitatis plenitudo aduocanda eſt. ſed hæc non ſunt regulæ aut voti; ſed hierarchiæ. cui quæ ſubordinatio obedientiaque debetur; legitima eſt; non votiua. atque ita diſtinguere oportet vtramque in hodiernis Abbatibus: multoque magis in Epiſcopis, vbi ſe pro immediatis prælatis habent, quoad eos Ordines, qui quamuis non ſint exempti; tamen ex præſcripto regulæ id non obtinent.

Itaque non eſt hîc anxiè diſputandum an huiuſmodi ſuperiores laici fratrum cellitarum veri ſint prælati? non quoad dignitatem, quæ in opinione hominum maximè conſiſtit; ſed authoritatem & iuriſdictionem, qualem habuit Anthonius, Benedictus, & ſimiles laici olim Abbates. in quibus procul dubio non fuit poteſtas ſpiritualis aliqua clauium, quarum laici ſunt incapaces, & tamen fuit omninò illa, quæ ex regula fuit requiſita, & ad regendum neceſſaria; ad leges ſuis ferendas, ius ſuis dicendum, rigorem relaxandum, pro temporum perſonarumque oportunitate, ſeu diſpenſandum, præcipiendum, vetandum, corrigendum, puniendumque quantum cauſa, & natura 13. An hi ſuperiores ſint prælati?

ſtatus

ſtatus religioſi exigit. adeoque & in virtute obedientiæ præcipiendum, ad conuerſionem morum,& ſpirituales virtutes dirigendum,atque profectum omnem ſpiritualem religioſorum ſuorum procurandum: & conſequenter religioſos in vim votiuæ obedientiæ monitos ab his abſtinere, vel illa facere iuſſos teneri quod ſuperioribus vouerunt reddere: tantamque fuiſſe obligationem vouentium olim D. Benedicto, quanta nunc eſt vouentium Abbatibus illius ſucceſſoribus, quamuis hi & mitras nunc, & peda habeant, iuriſdictionem ſpiritualem, baculum paſtoralem, & ferè Epiſcopalem.

Hæc enim omnia Regulæ & regularibus præfectis aduentitia ſunt, nec regulæ effectus, obligationéſve votorum mutauerunt: ſed conſideranda ſunt tanquam duæ naturâ diuerſæ poteſtates, in eadem perſona, diuerſis ex fontibus confluentes. ſicut diſcreta, ſacra & ciuilis poteſtas; *c. duo ſunt. diſt. 96.* tamen diu apud Iudæos ſacerdotes ſummi ſacrum & profanum imperium in populum habuerunt. Melchiſedech Rex Salem fuit, & Dei ſacerdos; & Anius apud Virgilium *Rex idem hominum, Phœbiq; ſacerdos.* ſic & Romanus Pontifex hodiè & caput eccleſiæ eſt; & Romæ pluribuſque Italiæ locis temporalem etiam gladium obtinet: ſed aliter atque aliter. & propterea obedientia Pontifici Romano, vt Chriſti Vicario, debita non ſe extendit ad alterum gladium, dum alio iure obtinetur, aut exercetur. & vice verſa obedientia à Romanæ vrbis, patrimonijque S. Petri ciue, incola, aduena, quouis pagano etiam & Iudæo debita latè diſtinguitur ab illa, quæ ab aliquo membro eccleſiæ debetur illius capiti, vt tali.

14. Satiùs ergo remotis ſubtilibus intellectibus, & difficilibus diſputationibus, fratres Cellitæ ſubditi homines indocti monerentur, eo ſenſu debere obedire ſuis ſuperioribus, quo regula diſponit: plano ſcilicet, & ſimplici & vt centurio ille dicebat *Luca 7. & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites; & dico huic vade, & vadit; & alij veni, & venit: & ſeruo meo fac hoc, & facit.* & Petrus *ep. 1. c. 1. quaſi filij obedientiæ.* & Eccleſiaſticus *c. 3. filij ſapientiæ eccleſia iuſtorum. & natio illorum obedientia, & dilectio.* & Samuel *1. Reg. 15. melior eſt obedientia, quàm victima.* & Patriarcha Benedictus, quamuis, vt diximus, laicus, *in regula c. 5. mox vt aliquid imperatum à maiore fuerit, ac ſi diuinitus imperetur, moram pati neſciant in faciendo.* & Paulus *ad Epheſ. 5. omnia facite ſine murmurationibus.* & Dauid, *voluntariè ſacrificabo tibi. pſal. 53.*

Satiùs conſulere iſtiuſmodi religioſis ſimplicem obedientiæ obuio planoq; ſenſu acceptam.

Quibus expenſis cenſeo bonis monitis dedocendam eſſe ſubtilem nimis murmurationem, cœtum hunc inſtruendũ ad plenam obedientiam, quam parificari non rectè puto cum obligatione patris & filij-familias. quia etſi iuriſdictio propriè ex voto non tribuatur prælato, vt tali ſeu laico, & habere cenſeatur œconomicam tantùm; exiſtimo tamen maiorẽ ex voto obediendi naſci obligationem ſecundùm regulam; quam ex decalogo filijs quoad parentes: & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipere poſſe huiuſmodi prælatos laicos, & fœminas: iuxta Azor. *Inſt. mor. p. 3. l. 13. c. 10. q. 7.* etſi alij diſſentiant. Tamburin. *de iur. abbatiſſ. d. 12. q. 5.* neque vſus loquendi attendendus eſt, ſed intentio regulæ, cùm de illius obligatione quæritur. quæ vtique tendit ad ſimplicem & plenã obedientiam; iuxta præſcripta regulæ S. Auguſtini: quam vt diximus, fratres Cellitæ hîc acceptarunt. &, ſi manſerit peruicacia, certum eſt poſſe ſuperiorem ad coactionem, & pœnas procedere, per priuilegia Apoſtolica permiſſas; & vbi monitionibus ampliùs locus non datur, conceſſo baculo vti, & *compellere intrare.*

Igitur quæ de ſuperioribus laicis diximus, applicari poſſunt & fœminis. nam poteſtas ea quæ Iuriſdictionis eſt, non clauium, æqualis eſt Abbatiſſæ, vt Abbati. & ordinariam eſſe vult Panorm. *in c. continebatur. X. de his quæ ſiunt à prælat. ſine conſenſu Capit.* quippè quæ competat ratione dignitatis. neque tantùm in temporalium bonorum adminiſtratione. ſed etiam in regimine ſpirituali. idque diſertè euincitur per c. dilecta *& c. vlt X. de ſtat. monach.* vbi, præmiſſis pluribus ad regimen ſpirituale ſpectantibus, de correctione ſuperiorum, inferiorum, viſitatorum, beneficijs &c. ad finem *hæc omnia*, inquit, *etiam in monaſterijs monialium, quoad articulos Abbatiſſis & monialibus congruentes, præcipimus obſeruari.* congruere autem poteſt poteſtas, non Ordinis, ſed iuriſdictionis. *d. c. dilecta.* ex eoque cap. Stephanus D'aluin *in tract. de poteſt. epiſc. c. 3. ex Panorm.* notat primò correctionẽ monialium principaliter ſpectare ad Abbatiſſam, vt monachorum ad Abbatem; ſecundò correctionem fieri non tantùm ſecundùm regulam; ſed & ſecundùm canones; tertiò diſpoſitũ in monachis & Abbatibus, extendi ad Abbatiſſas, & moniales. vt maſculinum concipere dicitur fæmininum in fauorabilibus, non odioſis. 15.

Quatenus hæc eadem obtineant in præfectis monialium.

Porrò prælaturam cum iuriſdictione ſpirituali competere poſſe Abbatiſſis, imò & ius viſitationis etiam extra monaſteriũ, quod, vbi clauſura ſeruatur, etiam alteri committere poſſint, ait idem D'aluin. *d. c. 3. n. 10. ex Pariſio de reſig. benef. lib. 3. q. 12. n. 14.* idemque tradit Baunius *in ſua Prax. can. lib. 1. c. 2. ex Barboſ. lib. 1. iur. eccleſ. c. 45. n. 38. Eman. Rod. quæſt. reg. q. 5. ar. 1.* & ex Barboſ. rationem profert, quod moniales Abbatiſſæ obedientiam voueant, non tanquam matri; ſed tanquam Prælatæ. cuius munus eſt approbatũ à Sede Apoſtolica, iuxta regulam, quam profitentur, ad regimen ſpirituale, & temporale, gregis ſibi commiſſi, in omnibus quæ non repugnant ſexui fæmineo. eoque iure ait eſſe in poſſeſſione abbatiſſas diſpenſandi in ieiunijs regulæ, in eſu carnium & ouorum, alijſque auſteritatibus regulæ. atque eiuſmodi prælaturam & præbendas monialium eſſe vera beneficia eccleſiaſtica luculenter probat idem *D'aluin. c. 4.*

RESPONSVM XI.

Monialibus sub conditione, si dispergantur, vt relinqui possit.

A Leydis ingressura monasterium testamento cauit, vt si contingeret, occupantibus vrbem hæreticis, moniales dispergi, nec conuentualiter habitare posse; certus reditus ei solueretur, aut certi fructus bonorum hæredibus alioquin relictorum ipsi cederent; quos in alimenta sua reciperet; de licentia superiorum ecclesiasticorum, ad id potestatem habentium.

Non peccat hæc forma contra votum paupertatis, aut rationem. & quicquid mali concipi potest, tollit conditio beneplaciti; seu licentiæ superiorum.

1. Priùs vt de ipsis relictis viuant, æquum est.

Rationi congruit; vt quamuis, quæ monacho dantur, legantur, aut ab ingressuris monasterium sibi danda ordinantur, in monasterij proprietatem transire intelligantur: tamen si contingat non totum monasteriũ posse sustentari; data sic legata, vel ordinata verti ante omnia debeant in necessitates eius, cui data, legata, reseruata sunt. *Nauarr. & alij citati à Barbosa.*

2. Vt dispersæ sibi relicta administrẽt, cum antiquo & hodierno iure conuenit.

Substantiam voti paupertatis ea formula nõ oppugnat: neque quod monialis administret quosdam reditus vitalitios, seu peculium, ex quo viuat. dummodò non animo habendæ proprietatis; sed administrationis dumtaxat, à Superioribus permissæ, id fiat. quod ne quidẽ hodiè aduersari Concilio Trid. tenet Nauarrus, *& alij omninò multi, quos citat Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. s. 25. de regular. c. 2. n. 2. & seqq. & n. 14.* Et quamuis regulariter dicamus id à mente Concilij recedere; tamen casus tantæ necessitatis meritò dicetur non pati communem legem; sed causam reducere ad naturalem æquitatem. Quinimò mens Concilij *d. loc. c. 2. sub fin. in verb. nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur,* satis videtur facere, vt huiusmodi conditionalem dispositionem legitimã dicamus. cùm illâ conditione eueniente, iam ibi disciplina regularis, & dispensatio cœnobitica seruari nequiret, eoq́ue necessarium foret singulis dispersis administrationem concedere. quemadmodùm olim etiam, qui votum religionis emiserant, permissi etiam fuerunt in parentum, ac alijs ædibus sibi viuere, & peculium habere, sine offensa voti paupertatis. *c. de viduis & puellis. & ibi gloss. in v. proprijs. c. mulieres. & ibi gloss. in v. donibus. 27. q. 1. c. insinuant. X. qui cleric. vel vouentes.*

Sed neque contrariatur dispositioni istiusmodi conditionali fideicommissaria hîc substitutio. quippè quæ sicut per ingressum religionis de iure cessat: *Nouell. 123. §. sed & hoc præsenti.* sic neque edicta patria, quæ immobilium tantùm acquisitiones per manus mortuas, non huiusmodi casum respiciunt, aduersantur. & quamuis videatur aliquibus dicta Nouella à praxi nostra non esse recepta; tamen alimenta ad vitam, reditus, aut fructus non possunt videri in eandem causam cadere.

RESPONSVM XII.

De congregationibus regularium.

1. An solis exemptis competant?

COngregationes regularium in singulis regnis, prouincijsue institui, ac singulis triennijs Capitula generalia celebrari, pridem decretum est. *c. in singulis cum seqq. X. de stat. monach.* resumpsit illud Concilium *Trid. de regular. s. 25. c. 8.* sed interest; quod d. c. in singulis, cùm raræ adhuc essent exemptiones, maximè loquatur in non exemptis: atque eapropter eiusmodi congregationes institui iussit *saluo iure diœcesanorum pontificum.* tametsi non excludat exemptos. & *in c. ea quæ. seqq.* diserta fit distinctio inter exemptos, & nõ exemptos. ita vt secundùm duas illas decretales vtrosque indistinctè in eandem congregationem conuenire oporteret: *ad quod,* inquit d. c. in singulis, *vniuersi conueniant.* Concilium autem Trid. dumtaxat cogit congregationes instituere illa monasteria, quæ non habent Capitula, & Visitatores generales; sed immediatè subsunt Sedi Apostolicæ: neque tamen excludit non exemptos: quin potiùs includit; dum has congregationes mandat fieri iuxta formam d. c. in singulis: quæ potiùs innouatio est; adeoq́ue non exemptorum etiam inclusio. & sanè differentiæ ratio non est exigua vt hi cogantur; nõ illi: cùm tales exempti neminem; non exempti Episcopum habeant inspectorem. eoq́ue d. c. 8. non obseruantes illud decretum, pro omni pœna subijcit Ordinarijs; prout c. 9. *ibid.* monasteria talia monialium simpliciter subijcit. Igitur possunt congregationes exemptorũ & non exemptorum fieri prioris iure; quod Concilium non mutat. neque porrò eo fine Pontifices exemptiones concedunt, vt dissoluatur minuatúrve disciplina, & per illas ab alijs secernantur in his quæ communia sunt religioni. Sic Benedictus Papa an. 1337. Capitula huiusmodi esse voluit pro exemptis simul ac non exemptis. & Pius II. an. 1458. Bursfeldensem Congregationem olim reformatissimam, & quæ vtrosque complectebatur, laudauit, atque confirmauit.

2. Nõ exempti non sunt incapaces congregationũ, & in eis officiorum.

Instituta tamen hîc est congregatio talium exemptorũ dumtaxat; quæ, seu ex non recto d. c. 8. intellectu (vt & alibi accidit *Chopin. de sac. polit. l. 2. t. 7. n. 13. Monast. l. 2. t. 2. n. 7.*) seu aliàs, quosdam non exemptos in illam venire postulantes reiecit: quendam autem Prælatum de exemptione cum Ordinario litigantem admisit: adiecta tamen conditione, si exemptum se doceret. Is annis nunc viginti in ea fuit possessione, vt ad omnia Capitula fuerit receptus; & cùm

cùm sæpiùs eadem quæstio recoqueretur, tandem à Capitulo generali impositum est silentium promotori congregationis: denique ipse in præsidem, ac visitatorem est electus; non obstante quorundam protestatione contrariâ, (quæ ius non tribuit, etsi conseruet, *c. fin. X. de appell.*) & appellatione (quæ aduersus constitutiones regulares non iuuat. *d. c. in singulis. c. quia nos. X. de appell. vbi gl. & DD.*) Opponitur autem incapacitas ex defectu exemptionis: at verò nulla est incapacitas inducta à iure; vel Concilio Tridentino, non à iure; quia d. duæ decretales non admittunt tantùm; sed pro vsu illorum temporum loquuntur potissimùm de non exemptis: non à Concilio Trid.; quia d. c. 8. nullatenus d. decretalibus derogat; sed potiùs innouat, vt mox dictum est, & causa differentiæ reddita: neque porrò iuris derogatio intelligitur fieri, nisi disertè exprimatur. *l. sancimus. C. de testam. l. pracip. C. de app.*

3. Per electionem in præsidē remissa conditio docendæ exemptionis.

Quod verò spectat ad intentionem, & fortè expressam conditionem institutæ d. congregationis, vt in eam non nisi exempti recipiantur; isti iam derogatum est contrario Congregationis decreto; quo desuper impositum est promotori Congreg. silentium. potest autem à priori decreto discedi; si ad publicam vtilitatē spectat rescissio. *l. 5. D. de decret. ab Ordine faciend.* quin & ipsa electione in præsidē, & missione in visitationem videtur recessum à conditionibus anteà appositis. vti decisum est in matrimonio carnali; per illius consummationē recessum intelligi à conditionibus contractui appositis. denique qui aliquem, non ignarus conditionis eius, assumit in Iudicem; intelligitur super requisita alioquin qualitate dispensare; seu à iure suo recedere. *l. 57. D. de re ind.*

Vt sanè nihil ei deinceps ex eo capite obijci possit. quinimò mota quamuis quæstione super capacitate, remanere debet in possessione quasi membri d. Congregationis: & nunc in præsidem, visitatoremque assumptus, officiū exequi; ac recipi debet. quamuis posteà proprietas iuris eninceretur, & membrum iure declararetur esse non potuisse. *arg. c. 19. X. de iur. patronat.*

4. An protestatio aliquorum seu appellatio visitatis à Præside opinculetur?

Neque verò visitatis patrocinatur protestatio contraria, seu appellatio; vt diximus. quin & eam pro friuola in causa visitationis habendam expressè decreuit Concilium Trid. *s. 13. c. 1. in fin.* eoque & in causa Congregationis habendæ, cùm ea præordinetur ad visitationes, morum reformationem, & correctionem excessuum, *Conc. Trid. s. 24. c. 2. in prin.* in quibus appellatio cessat. *d. c. 1. c. 10. s. 24.* quod cap. 1. etsi vt & *c. 10. s. 24.* tantùm videatur loqui in Episcopis, eorúmve vicarijs; vt in inferioribus non obtineat: *citati à Barb. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 1. n. 8.* tamen generaliùs loquitur *s. 22. c. 1.* vt meritò obtinere debeat in habentibus iurisdictionem quasi Episcopalē, qualis tribuitur alijs Capitulis, Præsidibus, & visitatoribus generalibus Ordinum: cùm & hæc ipsa à d. c. 8. Congregationibus tribuatur.

5. Competit ei vt alijs iurisdictio quasi Episcopalis.

de quorum Capitulorum generalium aliorúmque authoritate vide latè Mirand. *Man. Pral. t. 2. q. 6. 7. art. 1. & multis seqq.* præter ius commune *in d. c. 10. c. reprehensib. X. de app. c. ad nostram eod. c. irrefragabili X. de off. Ord.* diximus *in Cons. can de accus. cons. 3.*

6. Tributa à Concilio Trid.

Sed & in d. c. singulis *& seqq.* non plena attribuitur præsidibus, & visitatoribus electis authoritas; vt in Concilio Tridentino *d. c 8. §. ipsis autem congregationibus constituti illarum generalia capitula, & ab illis electi prasides, vel visitatores eandem habeant authoritatem in sua congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes, quam alij prasides, ac visitatores in cateris habent ordinibus &c.* iure ergo magistratus sui habent iurisdictionem à Concilio attributam: eoque in numero Ordinariorum Iudicum sunt censendi. vt non videantur habere perplexam, intricatámque iurisdictionem; minúsque facilè recusari possint, vt commissarij, seu extra ordinem delegati: dummodo à Capitulo generali sint ritè electi.

7. Eoque ordinaria, nec perplexa.

8. Visitatori incumbit cura reformationis, regularis obseruantiæ &c.

Enimuerò non tantùm ad crimina & excessus corrigendos, sed maximè illæ Congregationes instituuntur, vt in illis *diligens*, inquit *d. c. in singulis*, *habeatur tractatus de reformatione Ordinis, & obseruantia regulari, & quod statutum fuerit, inuiolabiliter obseruetur: omni excusatione, contradictione, & appellatione remotis*: & d. c. 8. *teneantur*, inquit, *sua Congregationis monasteria frequenter visitare, & illorum reformationi incumbere, & ea obseruare, qua in sacris canonibus, & in hoc sacro Concilio sunt decreta.* adeoque s. 22. c. 1, alijsque suprà, ac infrà citatis.

9. Eoque & habitus, cucullæ, tonsuræ.

Quare ad præsidem, visitatorémque spectat inspicere habitum, cucullam, tonsuram regularium. *etsi* enim, vt inquit Concilium Trid. *s. 14. c. 6. habitus non facit monachum; oportet tamē clericos vestes proprio congruentes Ordini semper deferre; vt per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant.* & s. 23. c. 6. habitus & tonsuræ conuenientis delationem exigit: vt & omnem honestatem *s. 22. c. 1.* & denique omnem monasticæ vitæ disciplinam restitui cupit: *de regular. c. 21.* sed imprimis *c. 1. ibid.* religiosos ad primæuū institutum, & ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituere; & superiores in Capitulis, & visitationibus curare, vt ab eo non recedatur.

10. An vera an obtexta reformatio sit.

Ideoque rectè inquisitum est à Præside, Visitatoréve in cucullæ, habitus, & tonsuræ formam: & in, titulo reformationis, mutationē: & an gratis nouitas dumtaxat, & nomen reformationis; an magis res ipsa sit: aurúmne an aurichalcum; an assumpta forma ad primæuum Regulæ institutum, præscriptúmve pertineat? an salua fratrum charitate, an sine scandalo (nam & hoc in reformatione abesse cupit d. c. in singulis; & illa semper primas partes habet) mutatio fiat. nam & morborum leuiorum curam suspendere medicos interdum oportet; si vrgeant grauiores; at morbo medicina grauior sit futura. adeoque Visitatori actionum suarum rationem dare debent tam Prælatus, quàm regulares. nam ad vtrosque Præsidis Visitatorisque

11. An omittenda ob scandalum, aut fraternæ charitatis iacturam?

que cura extenditur. *d.c. in singulis. cum seq. d.c. 8. in v. in sua congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes.*

12. Prælato, an Visitatori obediendum sit?

Prohibere ergo non potest Prælatus suis religiosis ne coram Præside ritè electo compareant; sed & in ipsos contumaces præses potest animaduertere. *d.c. ea. X. de stat. mon. vers. ipsi autem Visitatores monachos, quos contumaces inuenerint, & rebelles; iuxta modum culpæ vice nostra, regulari censura; percellant: absque personarum delectu: non parcentes rebellibus ob suam pertinaciam; vel potentiam amicorum: quin eorum morbidam eijciant ab ouili, ne inficiat oues sanas.* adeoque religiosi iubente præside, vetante prælato, maiori potestati debent obedire. *c. qua contra. dist. 8. c. qui resistit. 11. q. 3.* nisi fortè rationabiliter controuersa fuerit illius iurisdictio. nam cùm huius certa sit authoritas; certum obedientiæ ex voto debitum; facit ea certitudo vt potiùs huic, quàm illi obedientia exhibeatur. qua tamen in controuersia, sepositis iuris apicibus, multum deferendum est possessioni: in qua si pridem fuerit superior potestas; illi præ inferiori obediendum est: donec aliud causâ cognitâ sit statutum.

13. Concordi deliberatione terminatum ab Ordinibus seruandum.

Quare, si quid emerserit quod non possit concordi deliberatione in ipso Capitulo expediri, iussit d.c. in singulis §. *si verò; id ad iudicium Sedis Apostolicæ sine scandalo referri.* quæ interim dum consulitur, nihil est innouandū. concordi, inquit: sicut paulò antè dixerat, quod à quatuor præsidibus in inchoatione congregationis concorditer esset statutum, obseruaretur, sine vlla contradictione. quod ipsum etiam in principijs Congregationum seruari voluit Concil. *Trid. d.c. 8.* dum formam d. c. in singulis iubet seruari in inchoandis congregationibus. sed & pergit vlteriùs Concilium *in §. ipsis autem congregationibus constitutis*, mandatque vt *illarū generalia Capitula eandem habeant authoritatē, quā aliorum Ordinum*: ideoque non iam concordi

14. Seu quod à maiori & saniori parte decretum.

deinceps resolutione opus est; nec vnius, paucorúmve contradictione remorari potest deliberationem, & executionem: sed quod maior pars statuerit, vires integrás habet. secundùm cōstitutiones aliorum Ordinum. ita vt & quod in illis decisum fuerit, censeri amplius nō debeat ad difficultatem spectare; ob quam recursu Romano opus sit.

15. Intra terminos tamen Capitulis & Visitatoribus præscriptos.

Sic tamen vt capitula, præsides, visitatoresque maneant intra limites reformationis, & visitationis respectiuè. nam illos si excesserint; non eis suffragabitur priuilegiū d.c. *in singulis.* excusationem, & appellationem reijciens, aliorúmve similium canonum. Termini reformationis autem & visitationis etiam temporaliū administrationem complectuntur. *d.c. in singulis. in fin. d.c. ea seq. in princ. in v. tam in spiritualibus quàm temporalibus. & vers. si autem dilapidator. d.c. 8. de reg. Conc. Trid. c. 8. s. 21.* vt magno abusu à Curia Parisiensi, quò abusus ergò prouocatū erat, irritata sint decreta quoad monasticos prouentus rectè administrandos, à simili congregatione edita. *vt refert Chopin. d.c. 7.*

Sed & quæritur cùm vniuersi abbates, & priores abbatem non habentes, vocari debeant; *d.c. in singulis.* quid si vel Sedes quorundam vacent, vel hostilitate venire impediantur, vel cōtumaciâ absint, & qui cōpareant non conficiant duas tertias; an ij Capitulum celebrare, præsidem eligere, visitatorem committere, cætera congregationis munera exequi possint? remittenda est vtique quæstio ad cōstitutiones aliorum Ordinum, præsertim Cisterciensis *d.c. in singulis in princ.* super authoritate concessa Capitulis, Præsidibus, visitatoribus decernentes. *d. §. ipsis verò congregationibus constitutis. de quo videndi DD. in d.l. 3. D. de decret. ab ord. faciend. & alibi passim.* sed & ipsæ constitutiones aliorum Ordinum inspiciendæ, ac canones in Capitulis prouincialibus, & generalibus desuper statuentes. 16.

Quid si non conuenerint duæ partes?

RESPONSUM XIII.

Professus egressus si vxorem duxerit, vbi ea de re instituenda cognitio?

PEtrus post emissam in Ordine M. exempto professionem intra quinquennium de nullitate questus, & Romā est profectus: quid peregerit non satis constat: inde rediens & in Angliam diuertens ibidem citra formam Cōcilij Trid. ibi non publicati vxorem duxit: in Belgium rediit, & in pago L. quasi domicilium fixit, aliquot mensibus habitauit: certiores facti Superiores Ordinis illum currui impositū abduxerunt ad conuentum A. & carceri inclusum illa prosequitur, quæ se dicit vxorem.

Rectè iure patrio per Ordinarium ei permissum est inijcere arrestū, vt causa matrimonialis ab illo cognoscatur. quippè quæ in prima instantia ad solos Ordinarios pertinet. *ex regula cap. 20. in princip. & §. ad hæc. s. 24. Conc. Trid.* & consequenter causa legitimitatis suæ prolis, quæ etiam ad Ordinarium pertinet. *tot. tit. X. qui filij sint legit.* 1.

Coram Ordinario loci arresti de causa matrimoniali principali.

Et quamuis idem Concilium *s. 25. de regular. c. 19.* quæstiones nullitatum professionum disceptari velit coram regulari Superiore, & Ordinario: tamen loquitur illud quando causa nullitatis instituitur principaliter, & ab ipso professo; non verò, quando incidenter, & ab ea, quæ se dicit vxorem, matrimonialis quæstio principaliter instituitur, & incidenter tantùm potest excipi super nullitate professionis. incidentalis enim quæstionis legitimus Iudex est idem, qui principalis: etiam qui de illa principaliter instituta cognoscere non posset. *c. causā X. de in integ. restit. L. quoties. C. de iud. l. 1. C. de ord. cogn.* vbi iudex de causa status cognoscit incidenter, qui non potest principaliter. 2.

Et incidenter de nullitate professionis.

Potest ergo Superior, in exceptione se causæ interponere tanquam pars; non verò vt Iudex, inuito Ordinario. si tamen cum Ordinario cognoscere cepit de nullitate; ob præ- 3.

Quando etiam tenetur Ordinarius Ordinis Superiorem admittere vt coniudicem.

præuentionem iuxta formam d. c. 19. illam quæstionem peragere poterit: ob eandemque tanquam præiudicialem causa matrimonialis suspendi debebit. *c.tuam. X. de ord.cog. Mynf. cent. 1. obf. vlt.* manente interim arresto.

4. An vxor spoliata, an monasterium sit restituendū? Sed dum causa cognoscitur, nisi euidenter friuolæ sint allegationes nullitatis, adeò vt nec spolij cadat restitutio; an obtinere debeat dispositio d.c.19. vt reassumpto habitu in monasterio sit; an demum eò redire compellatur causa cognita & decisa; iuxta formā *c.1.X.de ijs qua vi & met. vide qua diximus in Iur. pont. nou. anal. de regular. n.47. in fin.* vide *& c.tenor.10. X.de sentent. & re iud.* vbi ante decisionem ad superinductam accessus prohibetur.

RESPONSVM XIV.

Testator legatum perpetuum reliquit consanguineis soluendum cùm ad statum peruenerint: quæsitum est, an, quæ beginagium ingressa, & illius more professa est, ad statum peruenerit, & legati capax sit facta?

1. Ad statum peruenire. QVemadmodum in lege ex his C. *quando dies leg.* legitur hæc clausula, *cùm filia ad legitimum statum peruenerint;* ita vetus formula notariorum erat in condendis testamentis, vt huiusmodi legatis aut institutionibus adijce-

2. Approbatū? rent, *qui, aut quando haredes, legatarijve peruenissent ad statum aliquem approbatum, siue ecclesiasticum siue sacularem.* eâ phrasi immutatā secutum est illud Horatij; *breuis esse laboro; obscurus fio.* si notarius hîc statum approbatum addidisset, careret elogium controuersiâ. Quamquam à Clemente V. *in c.1.§.fin.de religiof.dom.* non reprobatum sit, genus vitæ Deo deuotum, sub modesta veste, in spiritu humilitatis Deo famulantium: tamen si schema publici regiminis assumpserint, id reprobatur. *c.sancta de rel. dom.in extrauag. Ioan.XXII. in verb.quidquid per eas communiter vel diuisim sub religionis, consuetus, collegij seu congregationis nomine, vel*

3. Vt quis intelligatur? *colore attentatum extitit, nullius fuisse, & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, reuocamus omninò.* Sic Greg. IX. re-

4. Religionum non approbatarum damnatio antiqua. probauit mulieres discalceatas, chordularias, seu minoretas nuncupatas. *diploma recitat Tamburin.de iur. Abbatiß d.7.q.10.* Concilium Lugdunense sub Greg. X. omnes nouas religiones, sine Sedis Apostolicæ authoritate erectas. *c.1. de religiof.dom.in 6.* & Pius V. *constit. incip.circa*

5. Pij V. *ca 4. kalend. Iunij* 1566. omnes etiam tertiarias in congregatione viuentes tria vota solemniter emittere voluit, aut imposterum nullas recipi: & alia constitutione *edita 15. kalend. decemb.* 1568. omnino huiusmodi congregationes vetuit non tantùm; sed etiam separari iussit; nisi solemnem professionem sub aliqua regula approbata, quam elegerint, emittere moluerint. de qua Malderus *de iustit.tract. 10.c.5.de voto dub.3. in fin. illud denique,* inquit, *hic monendum meritò à Pio V. constitutum esse constitutione vnica de voto in Septimo Decretalium per P. Matthaeum edito, vt congregationes in communi, & sub obedientia voluntaria, cum distinctio à sacularibus habitu, extra votum solemne religionis viuentes, teneantur eligere vnam ex religionibus approbatis, quam profiteantur.* ita ille.

Inde & processit damnatio Iesuitissarum ab Vrbano VIII. *const. incip. Pastoral. Rom.* 6. Vrbani VIII. *quam refert Tamburin. ibid. q.11.* quæ describit quænam illæ vsurpabant schemata publica quasi religiosæ vitæ, redigendo se in congregationes, collegia, domos probationum, assumendo superiorem, Præpositam generalem, in cuius manu tria vota religionis ad instar solemnium emittebant.

Quoad Beginas autem sub damnatione *d. c. sancta* non comprehendi declaratas *in c. ratio de relig. dom. in extrauag. commun.* ita descri- 7. Beginæ non damnatæ. buntur; *segregata quandoque in parentum, aut suis, interdum verò in alijs, aut conductis, sibi communibus domibus insimul habitantes, vitas ducunt honestas ecclesias de nocte frequentant, diœcesanis locorum, & parœcialium ecclesiarum rectoribus reuerenter obediunt, curiositatem disputandi aut authoritatem, seu temeritatem potiùs pradicandi, nullo modo sibi vsurpant, nec se vel alias seu alios quoslibet pramissis opinionibus, erroribusque, inuoluunt: nec vlla super his est, aut fuit hactenus nota, seu suspicio contra eas, qua ipsas dissimilet à luce sua constringeret, vt nulla earum, qua perpetuam fortè domino continentiam deuouerunt, occasio prabeatur ad lapsum &c.*

Beginæ igitur non habent formam vitæ 8. regularis, non emittunt vota in manibus rectricum; sed Episcopi, aut parochi, ab eo commissi; nec aliud quàm castitatis; idque loco & Non habent formam vitæ regularis. tēpori astrictum: diœcesanis locorum & parochialium ecclesiarum rectoribus reuerenter o- 9. quam tamen? bediunt. etsi hodiè proprium parochum habeant, plerisque locis, separatum à matrice parochia, vt speciali illius curâ diligentiùs regantur. ex simili causâ qualis est in *c.2.X.de adific. & repar. eccl.* Rectrices etiam ad mores inspiciendos, vt matresfam. à diœcesanis per 10. Sine voto obedientiæ. aliarum electionem constituuntur: quibus nulla vouetur obedientia; sed ex lege statuaria, & secundùm statutum præstatur: proprie bona & œconomiam retinent: à vulgo beginæ vocantur. *d.c.ratio* fideles mulieres vocat *d.clem. & d.c. ratio* & beginas: vbi adiungit hæc verba; *caterùm statum beginarum huiusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per sedem Apostolicam aliter ordinatum exstiterit) nullatenus ex pramissis intendimus approbare.*

Vbi duo simul proponuntur; & permissio, 11. & tamen negatio approbationis status. per- Permissæ nō approbatæ. mittuntur ergo ab ecclesia non tantùm in domibus priuatis; sed etiam communibus (vt ibi præmittitur) habitare; nec tamen status illarum approbatur. quamuis *perpetuam fortè Domino continentiam deuouerunt:* vt loquitur d. c. ratio;

tatio; *seu promissa*, inquit d.clem. *continentia, vel etiam non promissa, virtutum domino in humilitatis spiritu deseruiant.*

12. Vtraque secundùm totam vitæ rationem. nam status continentiæ probatus omninò est.

Non negat Clem. V. aut Ioan. XXII. *dd. ll.* quin status virginum, aliarúmve mulierum continentiam vouentium, aut seruantium à Christo probetur, Apostolis, & ecclesia; ac nouissimè *Conc. Trid. s.24. can. 10. de sacr. mat.* sed eam approbationem negant, de quali agit, & exigit *c. 1. de religios. dom. in 6.* nam nec prior illa defuit ijs, quos damnauit Greg. X. *in d.c.1.* Pius V. *d. const. 15. kal. decemb.* 1568. & Vrban. VIII. *const. pastoral.*

Igitur si de statu simpliciter loquendo approbato, testator sensit secundùm veterem formulam; Beginæ illum non habent; vt diximus; & ita Domino deseruiunt, vt nec simpliciter mundum reliquisse censeantur. vt de solemniter professis loquitur c. cum *saculum. X. de iur. pat. c. veniens. X. de conuers. coniug. & diximus in Consult. can. tit. de regul. c. 1.* Dixi simpliciter loquendo statum non habere; id est, secundùm totam vitæ & instituti rationem: sed procul dubio secundùm quid: id est, quoad articulum promissæ aut propositæ continentiæ. status ille virginitatis, cœlibatus, seu continentiæ probatus, laudatus, & eximius est. *Matthæi 19. qui potest capere capiat:* & d. canon 10. *s.24.* anathema dicit ei, qui dixerit *statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatus; & non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu; quàm iungi matrimonio.*

13. Status virginitatis & cœlibatus etiam matrimonio præfertur.

Vbi non tantùm perpetua virginitas; sed & alius cœlibatus, ac viduarum castitas matrimonio præfertur; nec votiua tantùm; sed & non promissa continentia: vt loquitur d. clem. 1. vbi non probat Concilium vel Beginarum, vel aliarum virginum ex voto castè, modestè, deuotè viuentium statum, vt talem; sed dumtaxat virtutis, virginitatis, cœlibatus, continentiæ: adeoque antithesin facit non personarum sic vel sic viuentium; sed *statum*, inquit, *coniugalem*; & *statui virginitatis, vel cœlibatus*: & rursus, *manere in virginitate, aut cœlibatu; quàm iungi matrimonio.*

14. Etiam sine voto.

Quod anathema dicitur aduersus eos, qui aduersantur doctrinæ D. Pauli 1. *Cor.* 7. & oppugnant illa verba finalia *d. c. 7. beatior autem erit si sic permanserit secundùm meum consilium.* vbi D. Paulus virginitatem cœlibatumque commendat, & matrimonio præfert; & tamen concludit; *qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit; & qui non iungit melius facit:* vbi loquitur de statu virginitatis sine voto. nam qui matrimonio iungit virginem suam, quæ votum habet, vtique non benè facit. de votiuo autem agit 1. *ad Thimoth. c.5. Cùm,* inquit, *luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem; quia primam fidem* (nota) *irritam fecerunt.* de quibus vlteriùs D. Augustinus *in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur, qua expetita, & electa, & vti debito oblata, iam non solùm capescere nuptias, sed, etiamsi non nubant, nubere velle damnabile est. c. nuptiarum. 27. q. 1. c. vouent. 17. q. 1.* Ad sensum ergo D. Pauli accipiendus est canon Concilij Tridentini; & vt agat generatim de statu virginitatis, aut cœlibatus (cœlebs autem est tam, inquit Spigel. *in Lexico, qui caruit semper vxore, quàm qui nunc caret. vt notatur in Rub. C. de infirmand. pœn. cœlibat.*) non autem de votiuo dumtaxat; sed & eorum qui viuunt sine voto; seu, vt inquit Clemens *d. c. 1. promissa continentia, vel etiam non promissa.*

Quemadmodum & illud D. Pauli, melius est nubere quàm vri, *ad non pollicitam pertinet, ad non velatam,* inquit D. Ambros. *ad virg. laps. c.5.* habent ergo beginæ statum virginitatis, cœlibatus, seu continentiæ eatenus probatum; non habent statum probatum simpliciter; spectantem totius vitæ conditionem: quod exigit d. c. 1. *de relig. dom. in 6.* & declarat d. Clem. 1. *in fin. d. c. ratio. §. cæterum.* aliàs enim quomodo non probatus status promissæ continentiæ dici posset? quâ tamen non obstante beginarum statum Clemens non vult esse probatum. Quod si ergo testator ad veterem formulam, quam diximus, intelligendus sit; beginæ non peruenerunt ad statum approbatum.

Videamus, si non ad eum rigorem testator Intelligendus sit, an saltem peruenerint ad statum? analogicum valde, atque æquiuocum est vocabulum *status*; varioque sensu accipitur. vnde Iob ait, *homo nunquam in eodem statu permanet*; medici morbi statum vocant, cùm ad summum peruenit: *sic in d. l. ex his.* status etiam dicitur ætas maior annis viginti quinque: & apud Quintilianum *status causa* dicitur: in iure ciuili tituli sunt; *De statu hominum; de statu-liberis; ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur &c.* & in iure canonico, *De statu monachorum & canonicorum regularium:* eoque alij spectant, *de conuersione coniugatorum; de regularibus & transeuntibus ad religionem; de voto; Qui clerici vel vouentes matrimonium contrahere possint. &c.*

15. An beginæ peruenerint ad statum.

16. Analogicum status vocabulum.

Igitur statum esse volunt ex D. Thoma 2.2. *q.183. ar.1.* vitæ conditionem, cui firmiter insistendum sit; & quæ variari leui saltem ex causa non possit. & sic Syluius *in Resolut. V. status honorabilis. r.1. & 2.* dicit votum continentiæ perpetuæ, factum in manu Episcopi, vel ab eo deputati, constituere quem in statu; etiam honorabili. sed & alij quidā viri docti, nuper censuerunt deuotariarum viuendi modum propterea non malè statum appellari. vtpotè in quo iure ita permittente perpetuò stare quispiam intendat. quinimò Wamesius *can. cons. t.2. cons. 395.* ex professo docet eum, qui citra coniugium carnale aut spirituale, seu votum, aut Ordines sacros, manere intendit in cœlibatu; esse in statu: & *n. 3. status,* inquit, *hominis triplex est; vel matrimonialis, vel ecclesiasticus, seu religiosus, vel sine horum altero, quem cœlibatum vocamus.* quamquam Caietan. 2.2. q.183. asserat nec virginitatem, nec viduitatem constituere statum, nisi vinculo firmetur. sed & d. can. 10. *de sac. mat. s.24. Conc. Trid.* vocat statum cœlibatus:

17. An status propriè &

18. honorabilis in habentibus votum continentiæ perpetuæ, in beginis & deuotis?

cœlibatus: & Clem. V. *in c. attendentes. de stat. mon. in Clem.* dum negat se statum canonissarum approbare; & Ioan. XXII. *d. c. ratio.* beginarum statum esse aliquem fatetur, secundùm analogiam dum ei negat probationem, & ponit Clemens constitutionem suam sub rubrica *de statu monachorum*: & Wamesf. *cons. 396. ibid.* beginas negat in approbato Ordine versari, vel personas esse religiosas.

Secundùm ergo hanc analogiam omninò dicendum est beginas esse in aliquo statu: nec illas tantùm, quæ votum perpetuum habent; quale olim illarum fuisse videtur *ex d. c. ratio in verb. perpetuam fortè Domino continentiam deuouerunt*; sed addidit *fortè*. & d. clem. 1. *de relig. dom. aut promissa vel non promissa.* sed & illas quę tantùm (vt ferè hodiè) secundùm statuta curiæ; seu donec ibi manserint. vt etsi non obligatio; tamen intentio sit manendi perpetuò in curia beginagij, & cœlibatu.

19. *Non status approbatus secundùm modum loquendi Decretalium.* Cùm tamen huiusmodi statum neget Clemens, & Ioan. XXII. esse approbatum; vtique secundùm totam vitæ conditionem, sacro-politica illa approbatione, de qua in d. c. 1. *de relig. dom. in 6.* quæstio nostra eò deuoluitur, quo loquendi modo testator locutus esse censeri debeat; & quo sensu ad legatum vocasse consanguineos? an secundùm considerationem

20. *Quo sensu statũ vocasse testator censendus sit?* illorum Pontificum, ac sacram ecclesiæ politiam; an remissiori modo secundùm grammaticum standi sensum, seu aliàs? cùm & ipsa standi ratio vel ad tempus, vel perpetua, & necessaria, vel arbitraria intelligi possit. arbitraria in Beginis voto perpetuo non astrictis; necessaria in astrictis; etiam simplici. quod impedit quidem, sed non dirimit matrimonium, vt solemne; & faciliùs dispensatur, non autem solemne. & ipsæ quæ voto simplici, etsi perpetuo tenentur, de facto matrimonium contrahentes validè statum mutant; etsi illicitè: quod non accidit solemni voto astrictis: quæ nullatenus mutare possunt: sed quidquid attentarint, & illicitum est, & inualidum. *c. vnic. de vot. in 6.*

21. *De status perpetuitate diuersa in solemni voto, & simplici.* Quod enim ad dispensationem pertinet, Innocentius III. *in c. cum ad monasterium in fin. X. de stat. monach. abdicatio*, inquit, *proprietatis, sicut & custodia castitatis adeò est annexa regulæ monachali, vt contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere*: cui nihil simile in iuris codicibus legitur de voto simplici castitatis. de alijs sanè votis legimus vt redimi, ac mutari possint. *Rub. & tot. tit. de voto & voti redemptione.* & Bonifac. VIII. *in c. vnic. de vot. in 6.* cùm solemne votum dicit matrimonium irritare, *reliqua verò*, inquit, *etsi quandoque matrimonium impediant contrahendũ; non tamen rescindere possant pòst contractum.* imò *c. 1. X. de vot.* considerandum dicit, an compensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & *secundùm hoc debet*, inquit, *exinde dispensare.* & quidem multa sunt in quibus non tantùm Papa; sed & Ordinarij dispensare possint; etiam nonnumquam in voto simplici perpetuæ castitatis. *Malder. de Iust. tract. 10. c. 5. d. 10.* quod autem aiunt impossibile dici quod à Principis pendet voluntate, *l. continuus. §. cum quis. & ibi gloss. D. de verb. signif.* rectè accipiunt interpretes, cùm Princeps aut numquam, aut quàm rarissimè dispensare solet; non autem cùm non difficulter. in voto solemni diceret Innocentius numquam dispensari; alijque dixerunt; historiasque in contrarium allegatas aut negarunt, aut de facto processisse, & non iure asseruerunt; *vt apud Malderum de Iust. tract. 10. c. 5. d. 9. § dico 8.* alij saltem dicerent rarissimas semper fuisse huiusmodi dispensationes; & non nisi ex summis Christianæ reipublicæ causis. *sic Malderus*: adeoque rectiùs Sanches *lib. 5. de voto c. 1. n. 13.* fatetur, *simplicia vota esse perpetua quoad voventem, qui se ab illorum obligatione propriâ authoritate nequit eximere: at non quoad dispensationem, quæ ex causis*, inquit, *communibus passim conceditur &c.*

Vt hinc deducatur plures esse status analogici gradus; simplicem cœlibatum sine voto; sub proposito in eo standi; deinde cum voto; non tamen perpetuo: denique cum perpetuo; sed simplici; ac tandem sub voto solemni: quod perfectè statum, & quidem approbatum continet. ad hunc non perueniunt Beginæ, sed illius initium & tyrocinium. *Malder. de Iust. t. 10. c. 5. de voto. d. 10.*

Allegant quidem quod ex instituto ecclesiæ sit ea solemnitas; rei natura simplex & solemne votum non differant: *Azor. Instit. moral. l. 12. c. 6. q. 1.* neque illud vocabulum votis fuerit tributum primis quatuor pòst Christum sæculis; sed vt demus vocabulum etiam ante Bonif. VIII. *c. vn. de vot. in 6.* non fuisse in vsu, (vt tamen fuit. *c. fraternitatis. X. de frig. & malef.*) rem tamen fuisse asserit Bonifacius: cùm de præterito dicat voti solemnitatem ab ecclesia fuisse inuentam; & institutum hoc esse Apostolicum, cuius aliud non exstet initium, exactè docet Malder. *de Iust. tract. 10. c. 5. de voto d. 3.* quin & à Concilio Carthaginensi IV. manifestè agnitum; cui & Augustinus interfuit: adeoque quis illius sensus fuerit, quis Cælestini III. latè Malderus explicat: docetque semper in ecclesia fuisse notas, quibus vota simplicia, atque solemnia discriminarentur. quo modo hæc matrimonia irritarent, illa non æquè. solemnitatem hanc in Carthaginensi reperiri, *quod se domine deuoueant, & veste laicali abiectâ, sub testimonio Episcopi, & ecclesia in religioso habitu appareant.* cui ex Bonifacio VIII. *d. c. vnic.* addendum est, ex posterioribus ecclesiæ constitutionibus, vt fiat in religione approbata. religiosum porrò habitum, de quo agit Concilium Carthaginense, complexum fuisse etiam velum professionis, quod profitentibus Episcopi imponebant; satis liquet ex omni antiquitate: vbi virgines velatæ dicuntur; sacrari dicuntur sanctimoniales vocantur. *c. sciendum. 27. q. 5. c. quicumque. c. monachũ 20. q. 1. c. virgines sacræ. 20. q. 1. c. virginibus sacris. 27. q. 1. c. sanctimonialis virgo dist. 24. c. vidua 20. q. 1. c. vt periculosè ne cler. vel mon. in 6. c. hæ verò quæ necdũ. 27. q. 1. c. deuotis. 20. q. 1.* forma Põtificalis de cõsecratione

virginum;

virginum, Trid. *de reg. ſ. 25. c. 18. v. habitum ſuſcipere.* quæ adeoque magis propriè Chriſto nubere dicuntur. quippè quæ præter caſtitatem, paupertatis, & obedientiæ votis ornatiores, Chriſto nubunt perfectiùs.

Igitur cùm de vocis acceptione quæritur, *non aliter*, inquit Marcell. *in l. 60. D. de leg. 3.*
22. Vocis ambiguæ ſignificatio vt accipienda? *à ſignificatione verborum recedi oportet, quàm cùm manifeſtum eſt aliud ſenſiſſe teſtatorem*, ſed & cùm origo & ratio grammatica ab vſu mutata eſt, hìc maximè attenditur. *l. labeo. D. de ſupell. leg.* & generatim *ad communem verbi intelligentiam recurritur*, inquit c. 7. *X de ſponſal. & verba in eo ſenſu retinentur, quem ſolent rectè intelligentibus generare.* & cùm voces habent plures acceptiones, exaudiendæ ſunt in potiori ſignificatione. *l. 1. §. qui in perpetuum. D. ſi ager vectigal* ſimpliciter & non ſecundùm quid. *Menoch. de præſ. l. 3. præſ. 40. n. 2. poſt Barthol. Alexand. Decium.* vt in rebus etiam iudicandis attenditur id, quod præualet. *l. quæritur. D. de ſtat. hom.*

23. Propria & potentior. Quare de voce *ſtatus* dicendum videretur accipiendam illam eſſe in ſignificatione propria, ac potentiori, &, vt Philoſophi loquuntur, analogum ſtat pro principali ſuo ſignificato: nec recedendum à verbi ſignificatione; *niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe legatarius doceat*, inquit *lex cum quidã. § niſi D. de ſupell. legat.* ſed & vbi in verbis nulla eſt ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæſtio. *l. 25. D. de leg. 3.*

Quemadmodũ Vlp. *in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. D. ad Trebel.* ait, *ſi quis rogatus fuerit, vt, ſi ſine liberis deceſſerit, reſtituat hæreditatẽ; Papin. l. 8. reſ. ſcribit etiam naturalem filiũ efficere, vt deficiat cõditio: & in liberetino, eodemq́; conliberto hoc ſcribit: mihi autẽ quod ad naturales liberos attinet, voluntatis quæſtio videtur eſſe, de qualibus liberis teſtator*
24. Conueniens conditioni loquentis. *ſenſerit: ſed hoc ex dignitate, & ex conditione eius, qui fideicommiſit; accipiendum erit.* quod quidem reſponſum, an in fideicommiſſo liberorum nomine non tantùm legitimi veniant, ſed & naturales, latè examinat Menoch. *de præſ. lib. 4. præſ. 78.* ſed hîc ſatis eſt, cõditionem teſtatoris in huiuſmodi verborum ambiguitate eſſe expendendam: de quali ſtatu ſenſerit: &, vt in homine vilis conditionis, nomine liberorum etiam venient naturales; in perſona in dignitate conſtituta non item. ſic & caſus noſter videbitur recipiendus in ſenſu, qui teſtatoris dignitati, & conditioni conueniat. vt & aliàs ſepè deciſum eſt attendendam eſſe qualitatem, & conditionem loquentis. *l. ſi miles vnum D.*
25. Eius quocum agatur. *de teſtam. milit.* vt eius etiam cui datur: *l. plenum §. equitij, cum ſummario, & gloſſ. in v. ſenſiſſe. vbi & alia leges, D. de vſu & habitat.* & ſubiectam ma-
26. Materiæ. teriam: *l. ſi vno. D. locati verſ. ſed etſi. in verb. quaſi* non ſit donatio, ſed tranſactio, ob materiam locationis: *cum ſummario Bartoli & legibus ab eo citatis. & gloſſ. in verb. tranſactio. c. ſoluta X. de maior. & obed. in verb. ſi perſonam loquentis &*
27. Secundùm conditionem ergo teſtatoris, cęteraſq; circũſtantias. *eorũ ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentiùs attendiſſes. vbi gloſ. in v. ſi perſonã & quæ citat.*

Itaque conſideremus conditionem teſtatoris, an illa faciat ad eliciendam eius voluntatem in hac verborum analogia. fuit is vir doctus, iuris etiã peritus, presbyter, & pietate ſingulari: videtur ergo ex his cõfici eius verba accipienda eſſe ſecundùm eam rationem, qua de *ſtatu*, in digniori ſua, & potẽtiori ſignificatione accipitur, ſiue ſæculari, vt eſt matrimonialis, ſiue eccleſiaſtico, ſæculari, ſeu regulari; non tantùm ſimplici cœlibatu. *de quo VVameſ.* nam etſi hodiè pœnæ cœlibatus, ſublatę ſint; quod arguit Wameſ. & vt loquitur Conſtant. *in l. 1. C. de infir. pæn. cœlib. impoſita iuris imperia velut quadam iuga ſoluit promiſcuè omnibus*; licituſque adeò ſit cœlibatus, imò ſtatus, matrimonio anteponendus; *d. can. 10. de ſacr. mat. Trid.* tamen nõ dicuntur cœlibem vitam ita ducentes ſtatum habere ab eccleſia approbatum: *d. c. 1. de relig. dom. in 6. d. c. attendentes de ſtat. reg. in Clem. d. c. ratio in extrauag. commun. de relig. dom.* ſed & cœlibatus communis eſt omnibus, antequam ad matrimonium carnale, aut ſpirituale ſe determinent: atque ita videtur teſtator ſpectare eam determinationem, ſeu determinationis executionem: imperfecta ea eſt in proponente manere in cœlibatu. perfectior in addente votum conditionale ſeu temporaneum; vt in inſtituto cõmuni Beginarum: perfectior magis in perpetuo voto etſi ſimplici: perfectiſſima in ſuſcipiente ſacros Ordines, aut votum ſolemne emittente. teſtatorem autem hanc perfectiorem, & quæ habet comitem ſtatum ab eccleſia approbatum attendiſſe eæ, quas recenſuimus, illius conditiones perſuadere videntur.

Præſertim cùm in dubio is ſenſus recipiendus dicatur, qui pro religione, pro cauſa pia, 28. Fauorem religionis.
pro eccleſia facit *l. ſunt 43. D. de relig. & Alciat. in priuil. pia cauſ. priu. 148. vbi poſt plures citatos ita claudit; & ſcribunt vbique omnes.* porrò pro incitamento religionis facit, vt ſenſus perfectioris ſtatus aſſumatur: quo plures ad illum alliciantur, quàm hæreant in cœlibatu, ſine voto ſolemni, aut Ordine ſacro non tantùm; ſed nec ſimplici perpetuo; ac ne quidem temporaneo, aut conditionali; ſed ſimplici propoſito cœlibatus, non votiui.

Enimverò à ſimili proponi non abs ratione 29.
poteſt huiuſmodi argumentum; ſi ea quæ pro An relicta pro monachatu capax ſit beata, bizuccha, tertiaria?
ſtatu perfectiori expreſſo; ſeu monachatu, legata ſunt, capere poteſt beata, bizoccha, ſeu tertiaria; poterit eo magis cùm ſimpliciter conditio propoſita eſt de ijs, qui peruenerint ad *ſtatum*, illud vocabulum benignè intelligi, vt huiuſmodi perſonas comprehendat; adeoque eis ſimiles beginas. Atqui Diana *p. 1. t. 2. reſol. 84. & in fin. operis in Addit. Secunda reſolut. 28.* quærit an tertiariæ & beatæ gaudeant priuilegio fori, & conſequi poſſint legatum relictum pro monachatu; de priori & authores, & Cardinalium reſponſum adfert, vtique priuilegijs gaudere: ſi viri in congregatione; fœminæ ſaltem in habitu à Leone X. in Concilio Lateranen. *ſ. 11. in fin.* præſcripto egerint; regulam tertij Ordinis ſeruãtes: de legato negatiuè ſenſiſſe refert Caſtillo, & Ricciumi ipſe autem affirmat, *& eum ſecutus vt allegat d. reſ. 28. Ioannes Maria Nonarius*, allegat Diana §. ſed hoc pręſenti *Nou. 123. ſeu auth. de ſanctiſ. Epiſ. col. 9.* vbi ſubſtitu-

ſtitutiones, & reſtitutiones, ſi quis ſine liberis moriatur, aut matrimonio iungatur, ceſſant; ſi perſonæ talibus conditionibus ſubiectæ, ſiue maſculi ſiue fœminæ, monaſteria ingrediantur; aut clerici, aut diaconiſſæ; aut aſcetriæ fiant. nec tantùm de profeſſis monachis, aut ad ſacros Ordines promotis agere liquidum faciunt verba, *ſi vſque ad ſuam vitam perſeuerauerint.* ex quibus argumentum duci poſſet pro Beginis. ſed quoad priuilegia, illis obſtat quod non ſint tertij Ordinis; aut ſi quæ ſint, non geſtent, habitum à Leone, & Cardinalibus requiſitum. nec vllus hic vſus id admiſit, niſi quoad collegialiter & regulariter viuentes, & tria vota ſolemnia emittentes. Quoad legatum; obſtat illis verſic. fin. *d. §. ſed & hoc præſent.* qui ſubſtitutionem pauperibus aut captiuis factam tolli negat per clericatum, aut monachiſmum. quod Angelus extendit ad locum venerabilem: alij generaliùs ad piam cauſam. & ratio d. §. redditur, quod pro matrimonio carnali ſpirituale ſuccedat; pro liberis carnalibus monaſterium, *c. in præſentia. X. de probat.* Itaque ſi teſtator reliquit non pro matrimonio, aut liberis carnalibus, ſed pro pia cauſa, pro ipſo monachatu; *ex nullo*, inquit, *§. memoratorum modo eam ſubſtitutionem, aut reſtitutionem excludi permittimus.* & verò aliàs in grauamen religionis retorqueretur, quod in eius gratiam eſt inuentum; ſi, vt matrimonij carnalis conditio expleri poteſt per monachiſmum, aut clericatum, tanquam ſtatum perfectiorem, (vt omne votum ſoluitur per ingreſſum monaſterij. *c. 4. X. de voto*, & matrimonium ratum, non conſummatum. *c. 2. de conuerſ. coniug.*) ſic monachiſmi aut ſacrorum Ordinum conditio expleri poſſet per id quod eſt imperfectius: ſcilicet per Beatarum aut Beginarum vitæ genus. adeoque negatiuè opinantium ſententia iuri eſt conformior, ac rationi.

Iterum proponi poteſt & hoc argumentum in d. §. *ſed & hoc præſent.* conditioni nuptiarum ſatisfaciunt, qui *monaſterium ingrediuntur*, inquit, *aut clerici, aut diaconiſſa, aut aſcetria fiant.* & infrà *ſi vſque ad ſuam vitam in his perſeuerauerint*: adeoque ſi Beginæ his poſſint comparari; ſi non aſcendunt gradum probati ſtatus regularis; ſaltem gradum ſtatus coniugalis tranſcendent; & cùm legatum debeatur etiam matrimonij ſtatum dumtaxat aſſumentibus; debebitur & illis, qui ſaltem in ſtatu clerici, diaconiſſæ, vel aſcetriæ fuerint. vrget ſanè hoc argumentum. videamus ergo an Beginæ ſaltem locum clerici, diaconiſſæ, vel aſcetriæ obtineant, eundemque fauorem mereantur? diaconiſſæ ſanè multas qualitates exigebant. *Nouell. quomodo oportet Epiſ. 6. §. quanta. l. nullam C. de Epiſ. & cler. Authent. diaconiſſam. C. de Epiſ. & cler. c. diaconiſſ. 27. q. 1. vbi gloſſ.* ſuo modo ordinabantur, & ad perpetuam caſtitatem tenebantur. *d. c. diaconiſſ.* aſcetriæ moniales erant: & pro iiſdem habet d. §. *ſed & hoc verſ. in perſonis, quæ in monaſterium aut aſcetrium ingrediuntur.* vt res ſic donatas iis acquirant clerici aut diaconiſſæ, ſi ad finem vitæ perſeuerauerint. in propria opera expendant, aut relinquant; diſponant per vltimam voluntatem ſi voluerint. ergo pro viris clericatus ſufficit: in fœminis, quæ monaſterium non ingrediuntur, requiritur vt diaconiſſæ ſint. at in his votum eſt perpetuæ continentiæ, vt nuptiis ſe nequeant tradere: *d. c. diaconiſſam.* at hoc non habent Beginæ, ſaltem ex ſuo inſtituto: imò in diaconiſſis ſolemne votum fuiſſe olim videtur, aut ordinatio ad huius obſeruantiam, vt in viris diaconis: quaſi æquiualens extra characterem Ordinis propriè dicti *per d. c diaconiſſ. in verb. ſi Ordinationem ſuſceperit, & poſteà nuptiis ſe tradiderit, anathema ſit, cum eo qui in nuptiis eius conuenerit.*

Nihilominus, argumentando ex ratione clerici vtique ad mutandum ſtatum, videri 31.
poſſet vt clericis, ita beginis legatum ſub conditione nuptiarum relictum deberi, donec perſeuerauerint: vt vbi eadem eſt ratio, ſit eadem iuris diſpoſitio. ſed neque omnimodo pares ſunt termini. clerici leguntur ſimpliciter; non beginæ; in ſortem Domini: & quamuis nubendo tranſire videantur in aliam ſtationem, ac coniugatorum caſtra; non tamen ſimpliciter cenſentur ſub alia claſſe; ſed & characterem retinent, & priuilegia quædam clericalia. *tot. tit. de cler. coniug.* beginæ nec characterem vllum adipiſcuntur; nec, ſi ad matrimonium tranſeunt, vllum priuilegium retinent.

Fatendum eſt tamen ſimilitudinem hanc 32.
non eſſe omninò diſparatam; nec rationem omninò difformem: cùm & diaconiſſæ fuerint, ordinatione non ſuſceptâ adhuc ad quam parabantur. eoque additum etiam videri, vt in clericis, ita & in his; *ſi ad finem vitæ perſeuerauerint.* ideoque, ſi vſus & ſermo conſuetus, non vulgi tantùm, ſed & eruditiorum claſſis haberet, vt beginarum ſtatus ita accipi poſſet, vt ſub voce *ſtatus* comprehendi crederetur; non improbabilis videretur benigna beginis ſententia; & fauoris ampliatio. niſi impediretur à concurſu & fauore Eccleſiæ ſubſtitutæ.

Quare *in Iur. pont. non. anal. de regular. n. 13. in fin.* Beginas pro perſonis eccleſiaſticis, ſtatum pro eccleſiaſtico, quamuis non in rigore, habitum iam olim fuiſſe diximus, ſecundùm materiam, de qua quærebamus; vt Epiſcopis ſint ſubiectæ; earumque ædes ſacræ, aliaque bona communia, religioſarum domorum priuilegia ſortiantur; oneribus ſint eccleſiaſticis ſubiecta; immunia à laicis. ita tamen vt nec hîc habeantur priuatæ ipſarum res, aut perſonæ exemptæ à iuriſdictione ſæculari. quamuis in literis, quas ibidem citauimus, perſonæ nominentur eccleſiaſticæ.

Igitur in huiuſmodi analogicis vocibus, dum quæritur qua ſignificatione ſint exaudiendæ; quàm maximè inſpicienda eſt materia ſubiecta; & circumſpiciendæ omnes circumſtantiæ; tum rei, tum perſonarum; ſeu

contrahentium, seu testantium, hæredum, legatariorúmve. *vt multis exequitur Euerard. in loc. legal. à materia subiecta, & singulatim n. 30. verba*, inquit, *ambigua sunt interpretanda largè vel strictè secundùm materiam, in qua fit sermo de iis. vnde si materia, in qua proferuntur, est fauorabilis; fit larga interpretatio: si verò est odiosa, & præiudicialis; fit stricta interpretatio* &c. atque eapropter cùm testator vetuisset liberis bonorum immobilium alienationem, si ad statum ecclesiasticum venissent; respondi in odiosa hac clausula Beginam, & deuotariam comprehensam non esse. quippè secundùm totam vitæ conditionem nec approbatum, nec principali ac propriissima significatione nominis, statum; minus ecclesiasticum, adeptam. Iterum substitutam ecclesiam sub conditione nisi hæredes statum ecclesiasticum amplecterentur; non excludi per deuotariam, aut Beginam: exceptis iis, quas testator expresserat. si quidem in concursu personarum etiam, causarúmque fauorabilium, summa ratio est, quæ pro religione facit. *d.l. sunt personæ.* pro religione autem facit, vt Ecclesia in hoc concursu non excludatur, nisi per dispositionem propriè ac strictè acceptam. quamuis fortè sine huiusmodi concursu in fauorabili dispositione secundùm ea quæ suprà diximus, diuersimodè censeri posset. quod non rarò accidere etiam docet Euerard. d. loco.

RESPONSVM XV.

Mortuo Abbate an Conventus nouitios ad professionem recipiat?

QVoniam Concilium Trid. *s. 25. de regular. c. 16.* finito tempore nouitiatus habiles nouitios admitti, inhabiles eiici voluit; vacante Abbatiali Sede & finito nouitiatu, Conuentus B. Ordinis S. Benedicti nouitios ad professionem admisit; eamque excepit: quæritur an validè?

Non nisi ius habeat communiter cum Abbate id aliàs faciendi.

Si ad solum Abbatem, inquit Bonifacius VIII. *in c. fin. de regular. in 6. pertineat creatio monachorum; eo defuncto nequibit nouus monachus à conuentu creari: aliàs poterit; si eorum creatio spectat insimul ad vtrumque.* consonans ratio est *in c. 2. X. ne sed. vac. c. vn. eod. in 6.*

Benedicti regula c. 65. *iuxta c. nullam. 18. q. 2. in V. ad quem potestas tota. & ibi glos. c. ad monaster. in V. per se. X. de regul.* regimen monarchicum in suo Ordine esse voluit. *in Abbatis*, inquit, *arbitrio pendere ordinationem monasterij.* quamquam consilium adhiberi velit in multis: præsertim in grauioribus. de quo rectè Haftenus *Disquis. monast. lib. 3. tract. 5. disq. 6.* ideoque rectè is consilium in receptione nouitij suadet. tametsi in professione etiam exigit consensum Conuentus, seu maioris partis; vt in aliis statuitur, in *c. 6. X. de his quæ à prælat.* cum hic à Regula alia sit concessa libertas; quam excipit d. c. 6. secùs alioquin de iure, & communi sententia: quam exactè discutit Mirand. *in Man. p. 1. q. 15. art. 2.* non tamen secundùm verba Regulæ: quæ solùm consilij meminit. adeoque ad solum Abbatem creatio monachorum hic spectare videbitur: esto consilium adhibere debeat.

Quid si per consuetudinem, statutum, priuilegium, etiam adhibere debeat consensum? & videtur si ad solum Abbatem spectet creatio monachorum, licet de eorum consensu & consilio, nihilominus illo mortuo authoritatem non transire in Capitulum. *Ioan. Andrea in d. c. fin.* vt non idem sit electionem communiter collegio cum Abbate competere, vel ad Abbatem spectare, quamuis de consensu collegij. vt quamuis Acta Abbatis sine consensu conuentus non valerent: *c. ea noscitur. X. de his quæ fiunt à prælat. sine consens. cap.* tamen non tribuit ille consensus ius communis electionis. *d. c. vn. §. cum verò in verb. consilio seu Capituli vel assensu.* cùm etiam aliàs non succedat Capitulum in iura Prælati, nisi iure sit expressum. *c. a. in verb. cùm nusquam videatur cautum in iure. X. ne sed. vac.*

Nisi ergo conuentus B. specialem habeat consuetudinem, statutum, seu priuilegium creandi monachos, vacante Sede Abbatiali; non valida erit professio. nec mouere eum debuit d. c. 16. *de regular. Conc. Trid.* quod compellat superiores, non conuentus: & casum Sedis vacantis dispositioni iuris relinquit, dum aliud non exprimit.

De religiosis domibus.

RESPONSVM I.

Non sunt extinguenda monasteria leprosis seruientia, etsi pauci aut nulli nunc sint, aut non approbati Ordinis arguantur; nec bona illorum alio diuertenda.

DEcretum Episcopi, quo bona monasterij leprosorum applicuit nosocomio, quasi in vim Concilij Trid. s. 25. c. 8. nec cum verbis congruit; nec cum mente Concilij; nec cum iuris ratione. I.

Contrariè decretum non consta cum Concil. Trid.

Non cum verbis; quia loquitur decretum *d. c. 8.* de personis ecclesiasticis, beneficia possidentibus, vel hospitalia per modum beneficij in commendam, administrationem aut *quemcumque titulum*, inquit, *vers. illis verò & vers. quod si ibidem proxime hospitalia hac*, inquit; scilicet sic possessa; & *vers. itaque si prædicti omnes*; qui administrationem hospitalium habent; *non tamen regularibus subiecti*, inquit: 1.

Verbis;

iterum

iterum *priuari possint*, & *vers. & prædicti nihilominus nec administratio*, inquit, *seu gubernatio huiusmodi locorum vni*, *& eidem personæ vltra triennium deinceps committatur*: quæ non congruunt regularibus.

3. Quinimò Clementina *quia contingit de religios. dom. d.c.8. & s.7.c.15. innouata*, & iuxta quam exerceri iubet d.c.8. & 15. hospitalitatem præscriptam, (quæ adeoque illis decretis inest, vt relatum referenti), disertè excipit ab huiusmodi dispositione; *hospitalia*, inquit, *militarium Ordinum aut religiosorum etiam aliorum: ad quæ præmissa*, inquit, *extendi minimè volumus.* eademque clementina alios administratores hospitalium *in vers. illi etiam* comparat tutoribus & curatoribus; & eorum instar se gerere iubet: religiosorum autem *hospitalium*, inquit, *rectoribus mandamus, vt in illis secundùm suorum Ordinum instituta & antiquas obseruantias prouidere pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis tenere procurent.* adeoque huius loci administratio secundùm illius institutionem, & antiquam obseruantiam dumtaxat, exigenda est: nec mutandum quod certam semper habuit interpretationem. *l. minimè. D. de legib.* & , si de legis huius interpretatione quærendum esset, vsus nunc & consuetudo 70. annorum post Conc. Trid. lapsorum optimus illius decreti, regulæ, & instituti huius domus, interpres esset censendus *l. si de interpretat. D. eod.* qui nunquam triennales tutorum instar, aut administratorum, aut beneficiariorum possessorum habuit, sed præfectam monasterij, & officiales monasticos.

4. Iterum d.c.8. non dicit bona hospitalibus auferri, & alijs dari; sed fructus in alium vsum conuerti: vt videri possit significare non perpetuam diuersionem; sed temporalem: dum similes personæ non reperiuntur. veluti pauci hîc nunc sint leprosi, imò cesset lepra; quis fideiusserit in futurum? cùm fundatores leprosis perpetuò futuris prospectum voluerint. nec desunt sanè dum passim vbique mendicant; si tam laboretur illis per compita colligendis, quàm bonis aliò distrahendis. d. autem c.8. obtinet tantùm cùm ij, pro quibus quid institutum est, non reperiuntur, inquit. Id quod iuuat quod d.c.8. vsum proximum substitui velit, *qui pro loco*, inquit, *& tempore vtilior sit*: tempora autem variantur, & emergere possunt nunc huiusmodi morbi; nunc euanescere: nunc his proximi: eoque debere videantur secundùm temporis varietatem diuersiones fructuum variari.

5. Quid ni & eò respicere credamus, quod Ordinario cum duobus de Capitulo hæc diuersio committatur? tanquam temporaria & minoris momenti: alioquin in perpetua alienatione totius Capituli interuentio requireretur. *tot. tit. de his quæ fiunt à prælatis sine consensu Capit. tot. tit. de reb. eccles. non alienand. Trid. s.24 c.15. s.25 c.4.* vbi & Capitula generalia, & Synodi exiguntur in huiusmodi decretis perpetuis.

6. Denique mandat d.c.8. d. hospitalitatem exerceri *ex fructibus ad id deputatis*: non itaque per auersionem omnes auferri; sed deputatos ad hospitalitatem dumtaxat: adeoque primordiales tantùm, & leprosis relictos, dum illis adhuc per famulos & ancillas seruiretur; non postquàm mutatus est primæuus status; & an. 1220. institutus ibi regularis: post quem religiosi vtriusque sexus patrimonia sua, & dotes eò intulerunt: aliaque legata pia illis relicta; & per Pontifices *illis*, *& per illas huic domui confirmata sunt*: vt loquuntur diplomata. sed examinanda hæc omnia forent; & excutiendi omnium tituli; non abripiendum, quod in templum & sacerdotē relictum fuit, (nam & illud sibi struere, ac hunc dotare leprosis permissum fuit, *c.2. X. de eccles. ædificand.*) quod in vsus regulares collatum, legatum, aut quomodocumque quæsitum. nam de genere prohibitorum est pias voluntates, extremáve hominum elogia sine necessitate immutare. & vix sine Sedis Apostolicæ authoritate permissum. *d. clem. quia contingit. d. c.4. Conc. Trid. s. 25. d. c.15. s.24. c.6. s.22.* sed fructus tantùm deputati ad hospitalitatem, cùm illius generis pauperes desunt, diuerti posse videntur. *d. c.8. s.25.*

Quod si tituli non apparent, alijs tamen modis intentionem diuertere volentis probari oportet. famam saltem, aut aliam verisimilem præsumptionem: aut saltem fieri æstimationem congruam. *vt d. c.12. X. de testam. c. sacerdotes. 12. q.4. c. statutum. 18. q.1. c. in præsentia de probat. authent. ingressi. C. de sacrosanct. eccles.* quamquam & rectiùs dici possit postquam bona omnia istis religiosis per Pontifices, vt diximus, confirmata sunt, *illis*, inquam, *& per illas isti domui*, cessare veteres titulos, religiosis ipsis bona confirmata esse, eorumque domui per ipsos: eoque auferri non posse: sed eos titulos penes domum retinendos; hospitalitatem leprosis in ea exhibendam; aut, si & eo extendatur, itidem morbidis lepræ proximis: vt non sunt omnis generis ægri, qui in nosocomio excipiuntur.

A mente etiam Concilij Trid. alienum esse 8.
Episcopi decretum ex eo liquet; quod Con- Aut mente?
cilium d.c.8. primò monet omnes beneficiorum qualiumcumque possessores, hospitalitatem exerceant, *quantum per eorum prouentus licebit*; tanquam magnoperè à Patribus commendatam: illos autem qui hospitalia possident quocumque titulo, cogit etiam per censuras, vt bona in eam causam relicta in eandem expendant: totaque dispositio tam d.c.8. s.25. quam c.15. s.7. Conc. Trid. quam d. Clementinæ in id fertur. vno quidem verbo d.c.15. vt hospitalia fideliter, & diligenter gubernentur; pluribus d. c.8. & d. clem. ad quam vteraque Concilij locus se refert. vnde rectè S. Cong. Interp. Conc. censuit in hæc verba; *In hospitalibus in quibus non habentur laborantes proprio morbo, iuxta institutum hospitalis, licet ordinentur accipiendi proximiori morbo laborantes; iuxta verba Concilij: non tamen ejiciendi sunt, si qui pauperes diuerso morbo laborantes, aut alij*

miserabiles recipiantur. cùm verò mens Concilij (nota) *fuerit prouidere, ne qui possident hospitalia, omnes fructus in vsus suos conuertant; sub prætextu quod non inueniantur infirmi secundùm propriam institutionem hospitalis.* hæc mens vera Concilij est; non sub eo prætextu monasteria destruere. sed illa excipit Clementina à communi dispositione. ita tamen vt hospitalitatem non minùs velit obseruari; sed mandet *vt in illis* (nota non foris, non alibi) *secundùm suarum Ordinum instituta, & antiquas obseruantias, prouiders pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis* (iterum nota domesticam) *teneri procurent.* Clementinam innouat Concilium Trid. adeoque accipiendum est secundùm sententiam Clementinæ inhærentem, quemadmodum generatim leges antiquæ obtinent, quatenus expressis verbis non fuerint derogatæ.

9. *Aut iuris ratione.* A iuris ergo etiam ratione alienum est istiusmodi decretum. de quo paulò latiùs est dicendum. fauent canones quàm maximè regularibus institutis.

10. *Episcopus contra loca pia potest mutare in regularia.* Huiusmodi enim ecclesiarum, aut congregationum sæcularium, qualis hic initio fuit, mutatio in regularem ab Episcopo iure permittente fit, saltem sine præiudicio oneris rebus per fundationem primæuam impositi. *c. si Episcopus, 12. q. 2.* Imò collegæ per se possunt regulam assumere, & facere ecclesiam suam, & congregationem regularem *c. cum dilect. X. de his quæ vi. si Episcopus*, inquit, *vnam de parochianis ecclesijs suis monasterium dicare voluerit, vt in ea monachorum regulariter congregatio viuat, hoc de consensu Concilij sui habeat licentiam faciendi.*

11. *Et ex bonis attribuere aliquid.* Et ad res pergens; *qui etiam*, inquit, *si de rebus ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum ecclesiæ non exhibeat, eidem loco donauerit, sit stabile Rei enim bonæ statuendæ sanctum Concilium dat consensum.*

12. *Tanquam in rem bonam.* Bona res est vita regularis. eoque per illius susceptionem cessat cuiuscumque bonæ rei votum. *c. scriptura. X. de vot.* non permittit tamen Sabarella *in d. Clem. quia contingit.* relictum ad certum vsum pium in monasterium mutari: quia vnusquisque in suo sensu abundat. de quo vt nihil dicatur, quando fundatio effectum sortiri potest; tamen iuxta c. nos

13. *Non tamen cùm res vt est relicta obtinere potest.* *quidem. X. de testam.* quando non potest, rectè succedit religio in locum alterius piæ causæ. ideoque sicut bona, exstantibus leprosis, pro leprosis relicta non debent in alium vsum conuerti; quia vltima voluntas pro lege seruanda est. *c. vltima. 13. q. 2.* sic illis deficientibus

14. *Quia pro lege est vltima voluntas.* nulli fit iniuria, si illa cedant religiosis. quod *detrimentum*, inquit, *d. c. si Episcopus, ecclesiæ non exhibet, si eidem donauerit, sit stabile*: at hîc exhibitæ sunt non tantùm donationes Episcopi; sed etiam confirmationes diuersorum S. Pontificum: *bona vobis*, inquiunt, *& per vos domus vestra confirmamus.*

15. *Caduci legati pij in causam proximâ vertendi politia sacra.* Eoque minùs cuipiam iniuria fieri censetur, quod ex summo iure deficientibus ijs, quibus relictum est, id quod relictum est, caducum fiat: sed ex benignitate legis à caducitate liberatur, & in aliam piam causam vertendum est. *gloss. in d. c. nos quidem in verb. in loco.* Id quod tamen fit ex sacra ecclesiæ politia, & officio Episcopi, non actione quapiam alicui competenti, vt nulli speciatim ius quæsitum sit, aut iniuria fiat, vt dictum est. Cæterùm cùm iure veteri vaga essent illa Episcoporum arbitria, & deliberatio, in quam aliam piam causam verterent; *l. legatum. 16. D. de vsuf. legat.* determinauit Concilium Tridentinum *d. c. 8. s. 25.* proximiorem vsum, pro loci, & temporis ratione: quibus scilicet casibus liberum erat Episcoporum arbitrium. vt non est quando in eum casum iam prouidit fundator. *d. c. 8. s. 25. vers. nisi fortè.* vt non est etiam in monasticis hospitalibus *d. clem. quia §. per præmissa.* & in re & verbis coniunctis. quæ quantisper reperiuntur cessat d. c. 8. *vers. Quod si hospitalia.*

Quemadmodum literis hîc exhibitis Episcopus Cameracensis non tantùm institutum probauit; vt religiosæ leprosis seruirent, vt membris Christi; sed coniunctim dixit *Christo, & membris eius*: quare sublatis leprosis, non continuò tollitur Christus: nec tollitur totalis instituti causa; sed manet prima charitas, & ministerium per exercitia vitæ religiosæ Christo impendendum; & contemplatio Magdalenæ, quæ optimam partem elegit: cessante, quoad Christi membra, actione Marthæ. adeoque potiùs dicendum est, quod post mutationem status monialium magis dignum deinceps traxit ad se minus dignum; *c. unic. de consec. eccl. in 6.* vt leprosi quidem non minùs quàm antè curarentur; sed ipsæ religiosæ præcellentiores remanerent; nec iam quasi leprosorum causa dumtaxat haberentur. 16. *Non cessare hîc causam totalem cessantibus leprosis, exstantibus religiosis.*

Prout diximus ideo hospitalia religiosorum excepta esse à dispositione d. clem. *quia contingit.* adeoque decreto Concilij Tridentini; vbi administratores, non perpetui sed triennales constitui tantùm possint: dum contra hoc monasterium perpetuum est, neque moritur: perpetuam administrationem habet; nunquam triennalem. præsertim attentâ etiam Cardinalium declaratione suprà relata. 17. *Regularia hospitalia excepta à c. 8 s. 25. Côc. Trid.*

At, inquiunt, non influit Clementina in hoc decretum Concilij quoad §. *quod si hospitalia*: quoniam Clementina illum casum non expressit: at verò satis expressit Clementina de quo genere hospitalium disponeret; excepitque ea, quæ sunt religiosorum; etiam latè significatorum. atqui Tridentinum *in d. §. quod si.* loquitur de eo genere, de quo Clementina ibi innouata, dum ait, *quod si hospitalia hæc*, relatiuè ad ea, de quibus Clementina: vt huiusmodi relatio includat tantum ibidem inclusa, excludat ibidem excepta. 18. *Vt Clementina constituit, insit decreto Trid.*

Sed aiunt Tridentinum se explicat in §. *itaque si prædicti omnes & singuli cuiuscumque Ordinis & religionis, qui administrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, vbi viget regularis obseruantia &c.* vbi satis innuit etiam in regularibus se loqui: ita quidem est in personis regularibus; non tamen in rebus, & 19. *Quid ergo in regularibus Trid. statuat.*

hospi-

& hospitalibus ipsis regularibus. nam Tridentinum, *prædictis*, inquit, *omnes* personas significat; quæ vt dixerat antè, *hospitalia in commendam, administrationem, aut quemcunque titulum* &c. obtinent. *hospitalia*, inquit Clementina, *militarium Ordinum, aut religiosorum etiam aliorum* &c. & *quorum tamen hospitalium rectoribus* &c. alia de hospitalibus, alia de rectoribus disponendo.

Deinde agit Tridentinum *in eo* §. de monendo & cogendo per censuras: vbi iurisdictio requiritur, quæ in subditis Ordinario dici posset esse prompta; In regularibus exemptis, vti sunt plerique, non æquè. sed ad causam leprosorum, bonorúmve diuersionem quid interest administrantes Ordinarijs, an regularibus subsint. cur quod an his, non in illis obtineat? præsertim cùm ibidem exemptioni derogetur. nisi quod foris alius pius vsus quærendus non sit; qui intus habetur in monasterijs: præsertim vbi viget regularis disciplina?

20. Superiores prouident. Addit autem *vbi viget regularis disciplina*: quod tum Superiori Ordinis ea cura incumbat imprimis: & Clementina à Tridentino innouata, regulares debitam hospitalitatem negligentes *per superiores*, inquit, *eorum arcta districtione cogantur*: eodemque modo Tri-

21. Vbi non viget regularis obseruantia, Episcopi etiam in exemptis. dentinum *s.* 21. *c.* 8. emendanda, in monasterijs, quamuis exemptis, vbi non viget regularis disciplina, committit Episcopis: in ijs, vbi viget; Superioribus Ordinis. vnde liquet hunc §. non obstare, quo minùs decretum Concilij intelligatur de ijs hospitalibus, de quibus Clementina; cui inhæret, refert, sequitur, innouat.

Vrgentur & alia verba Tridentini, *hospitalia in quemcunique titulum concessa, vel si ecclesiæ parochiales hospitalibus fortè vnita, aut in hospitalia erecta, & personis in administrationem concessa fint*: sed nullibi in his verbis de regularibus: neque leprosaria hæc propriè vnita cui-

22. Clementina in regularibus excludendis intelligenda, vt in Trid. relata. piam est; sed status antiquus personarum famulantium in regularem mutatus. & denique quemcumque sensum ea verba habere possint; tamen restringuntur per verba relatiua mox sequentia; *iuxta constitutionem Concilij Viennensis, qua incipit, quia contingit*: quæ, disertè hospitalia religiosorum excipit.

23. Etiam in regularibus latè dictis. Nec tantùm religiosos excipit in propria significatione dictos, de qua re mox pluribus, sed etiam latiori acceptos: vt ea disputatione planè opus non sit, an religiosæ, de quibus quæstio, sint veri nominis religiosæ; dum d. Clementina *quia contingit* excipit hospitalia militarium Ordinum, & religiosorum aliorum, vocabulo latè accepto; tum propter regulam 15. *de reg. iur. in* 6. *odia restringi, & fauores congrui ampliari*: tum propter vocabulum *aliorum*, quod connectit ea quæ eiusdem quasi sunt generis; adeóque religiosos etiam latè sic dictos, quemadmodùm militares, præsertim coniugati, lata admodum significatione sunt religiosi. quare & illi intelliguntur, qui religiosi sunt, quamuis non à Sede Apostolica positiuè probati, præsertim non Mendicantes: qui soli ex importunè etiam confirmatis *in c.* 1. *de religios. dom. in* 6. *in princ.* inter non probatos ibi sunt extincti. *Religiosi*, inquit Spigelius *in lexico*, *nostris propriè dicuntur, qui paupertatem, obedientiam, castitatem perpetuam Deo vouerunt; sed & ampliori significatu hi accipiuntur, qui aliquid ex illis votis obseruant, vt hospitalarij, & templarij*. sicut ergo huiusmodi impropriè dictorum religiosorum militarium hospitalia non licet euertere; sic nec aliorũ; qui non omnes solemnes notas religionis habent.

Denique Pius V. 15. *kal. decemb.* 1568. statuit, 24. Quid Pius V. in his exigat?
vt congregationes omnes in communi viuentium, cum distincto à sæcularibus habitu, extra votum solemne religionis, teneantur eligere vnam ex religionibus approbatis, quam profiteantur: *electa*, inquit, *vna sub quà degant ex regulis approbatis, in quam maior pars vocum ipsius Capituli consenserit, trium votorum substantialiũ professionem regularem intra mensem solemniter emittant, & in ea tam ipsi, quàm illam deinceps ingressuri atque professuri, perpetuum ferant Altissimo famulatum*. regulã approbatam assumere nolentes intra annum, iubet eijci. quod si ergo hęc domus non fuisset religionis approbatæ, Superiores nec tam ignari, vt nesciuissent; nec tam ignaui fuissent vt noluissent hactenus obedire Sedi Apostolicæ, & præcepto d. bullæ iam pridem editæ. Deinde pridẽ de illis pronunciauit Episcopus Cameracensis; *quarum nota est deuotio, & religio*, inquit, *approbata*: Item *iugum eũ imposuimus Ordinis*. Item *viuent sub regula S. Augustini cum tribus votis*: Item *professa canonicè regulam S. Augustini*: Item, *diuinis vacent obsequijs*: Item, *velata sint*, seu velum fuit ijs iam olim datum: quod à primordijs ecclesiæ signũ fuit voti solemnis. *c. virgines*, 20. *q.* 1. *Tertull. lib. de velandis virgin.* tesseram & characterem virginum vocat Haltenius *Disquis. mon. l.* 5. *t.* 9. *d.* 7. describitq; quod probationis, professionis, consecrationis, &c. quæ omnia vocabula nec congruunt ijs, qui simplex tantùm votum habent; sed qui solemne. vt *c. nullus*, 19. *q.* 3. canonicorum regularium professionem, canonicam vocat.

At, inquiunt; data est illis olim ab Ordinario regula S. Augustini: at hoc non sufficit: 25. An præter regulam requirantur aliæ institutiones à Sede Apostolica approbatæ, vt dicantur veræ religiosæ.
quia c. vlt. X. *de rel. dom.* coniunctim *regulam*, inquit, *& institutionem accipiat de approbatis*: vt non videatur regula sola sufficere; sed institutiones approbatæ requirantur. vt Institutiones hic dedit Ordinarius non approbatas à Sede Apostolica; sed suas. sed error is est. vel enim synonima sunt ea verba; vel dictio, *&*, coniunctiua intelligenda est pro disiunctiua. siquidem quædam religiones approbatæ regulam duntaxat ab origine habent, non alias constitutiones à Sede Apostolica approbatas: aliæ regulam non habent; sed institutiones aut constitutiones tantùm: vt religio Carthusianorum, & Societas Iesu, vnde etiam Conc. Trid. *s.* 25. *de reg. c.* 16. Societatis institutum vocat; non regulam: & tamen quis ideo neget Societatem religionem, seu Ordinem esse? quare Nigronius *in Comment. in regul. commun. Societ. relatus*

ab Auberto Miræo in forma institutionis canonicorum in notu eam regulæ institutionum,& constitutionum acceptionem rectè & latè deducit. *Vide & Hafteniam disquis. monast. lib. 5. d. 2. & 3.* & Ioann. Andreæ *in c. 1. de religios. dom. in 6.* in simili quærit ; an diuersa sint religio & ordo ? qui effectus sunt aut nascuntur ex regula,& institutione: vt non tantùm ordo approbatus, sed & religio esse debeat ? & ex eadem decretali rectè deducit pro iisdem illa accipi. vt certò dicendum sit sufficere susceptionem regulæ, aut instituti approbati. vt *in c. perniciosum. 18. q. 2.* vt aliquæ sint sanctimoniales non aliud requiritur, quàm vt secundùm regulam Benedicti, Basilij, aut Augustini viuant. quod si accedant aliquæ fundatorum,aut Episcoporum ordinationes ; fundatorum voluntas pro lege est. *c. vltima. 13. q. 2.* & aliàs vtile per inutile nō vitiatur. tametsi nec Ordinariorum inutiles dici oporteat ordinationes. imò Gregorius *in c. cognouimus. 18. q. 2. Episcopo loci*, inquit, *cura sit monachorum causas, vtilitatesq; dispo-nere.*

26. Vnde multi in his locis sunt Episcopi, qui in monasterijs fœminarum sibi subiectis non tantùm initio dum fundantur ; sed & quoties ab eis visitantur, si visum eis sit, non tantùm statuta & ordinationes eis præscribunt ; sed etiam formulis professionis quidā interserunt; vt præter castitatem, & paupertatem, obedientiam spondeant superioribus regularibus non tantùm ; sed etiam ipsi Episcopo ; cùm tamen hanc nulla, quod sciam, regula approbata vouendā præscribat,& toto genere differat obedientia, quæ Episcopo debetur, ab ea quæ regularibus Superioribus, hæc votiua est, secundùm regulam ; & ex voto promanat : illa ex ecclesiæ canonibus tantùm, & ex hierarchico Episcopi officio. hæc quasi priuati iuris ; illa publicæ potestatis est. *tot. tit. X. de maior. & obedient.* neque tamen quisquam dixerit propter huiusmodi additamentum omnes professiones vitiari.

Statuta regulam non vitiant, etsi illa non sint à Sede Apostolica approbata.

27. Imò, vt mox citauimus; Gregorius *in c. cognouimus. 18. q. 2. Episcopo loci*, inquit, *cura sit monachorum causas vtilitatesq; disponere, illorum vitam competenti, regularíq; debet moderamine disponere*, fundaríque eius authoritate debent noua monasteria congregationesque. *c. de monachis. c. cellulas. c. nullus. 18. q. 2.* ad eum *pertinet Monachorum disciplina. c. Abbates. c. monasteria ibid.* ita quidem vt si locus aliquid præter regulam exiget, statui illud, ordinaríque ab Episcopo possit, & debeat. regulari moderamine disponi monasterium nouum ab eo permitti, seu probari. *d. c. cognouimus. d. c. de monach.*

Iure permittitur Episcopis illa regularibus dare.

28. Iterum negant institutionem esse probatam pro religiosis vtriusque sexus, in eodem loco cohabitantibus : quod ea forma ecclesiæ Romanæ sit ignota : sed ignota non est : at in VII. Synodo, Concilio Agathensi ; atque aliàs duplicia huiusmodi monasteria separari iussa sunt. *c. definimus. c. in nullo. c. monasteria. 18. quæst. 2.* non vt soluantur monasteria, & religiosi in mundum eijciantur ; *c. peruenit in fin. eod.* sed vbi essent plura, in his monachæ, in illis monachi collocentur: vbi vnicum ; *religiosus Episcopus*, inquit d. c. in nullo, *mulieres quidem in suo loco manere studeat* (vt hic est factum) *monachos autem aliud monasterium ædificare cogat* : nec additur quidquam de noua eis vlteriùs institutione danda. ecce quantùm absunt isti canones ab eo, quod hic intenditur. quinimò *in d. c. definimus* non exstirpatio huiusmodi duplicium monasteriorum ; sed reformatio præscribitur. ad eum ferè modum, quo sonant statuta cætera horum monasteriorum, cùm in illis adhuc esset vterque sexus.

Quid de duplicibus monasterijs sentiendum?

In summa huiusmodi cohabitatio non inficit regulam, aut institutionem ; quo minùs veri sint religiosi ita cohabitantes ; & maneant tales ; sed separatim debeant, *propter insidias diaboli*, inquit d. c. monasteria, *aut propter oblocutiones hominum, collocari* : non autem noua vlteriùs regula,aut institutio separatis danda est, nec id vlli canones requirunt.

Quinimò regula à Saluatore S. Birgittæ dictata, vt ait Breuiarium Romanum, & pluries à Sede Apostolica approbata, duplicia monasteria, muris tamen suis & claustris separata admittit. *& c. perniciosam. 18. q. 2.* etiam canonicos viros & fœminas in ecclesia sociari vetat ; quod vsus tamen in superiori & inferiori Germania multis in locis retinuit. & verò nosocomia Belgica olim pleraque fuerunt vtriusque sexus. vt hæc cum leprosarijs eandem obiectionem patiantur, neque cedere debeat cacabus ollæ ; sed in pari causa melior sit conditio possidentis ; etiam incerto, imò nullo titulo. quanto magis & iusto titulo, & confirmatione Apostolica ? vt à monasterio leprosis seruiente auferri non debeat, quod detur nosocomio.

29. *Nota*, inquit Sabarella *in Clement. quia contingit de rel. dom. ista quatuor æquiparari: ius commune ; statutum in fundatione appositum; consuetudinem præscriptam ; & priuilegium.* & id satis probat d. Clement. *vers. vt ij ad quos.* quamuis ijs deroget in *fin. §. pen. ibid.* vt consuetudo quater centenaria sufficere debeat ad hanc regularium reputationem ; præsertim vbi contrarium non demonstratur.

Vetus immemorialis consuetudo præscripta approbationi æquiualet.

30. Quod si is sensus ecclesiæ Belgicæ hactenus fuisset, multa hîc sunt hospitalia vtriusque sexus, vbi eadem ferè, quæ hîc obtinent : & aliquibus quædam olim locis lapsæ sunt, quibus alioquin melius fuisset nubere quàm vri ; nec vllæ tamen permissæ sunt nubere : imò de facto hæreticorum tempestate nuptæ, deinde separatæ, ab hæreditatibus vbique sunt exclusæ, opinione communi, & Iudicum sententijs pro veris religiosis sunt habitæ. quod Belgicæ ecclesiæ Iudicium semper fuerit, tales solemniter esse professas,& matrimonij, proprietatisque incapaces.

Passim pro religiosis habitæ hîc istiusmodi personæ.

Adeoque cùm hîc sint infinita monasteria ab

31. Aut ergo constitutiones illæ hic olim tũ publicatæ, receptæ, aut regulam approbatam Episcopalia statuta non impediunt.

ab Episcopis sic instituta, inferre oportet tunc illas constitutiones nondum fuisse receptas, vt aliàs non præsumuntur: *Menoch. de præsumpt. lib. 2. c. 2.* aut retentam ab Episcopis veterem authoritatem, communi vsu & more firmatam; *Azor. Institut. mor. p. 1. l. 11. c. 23. q. 6.* seu potiùs iure eis competentem, & ante Concilium Lateran. & Lugdunen. nondum Sedi Apostolicæ reseruatam. ob quam causam institutos ante illud ordines negat approbatione illa egere c. 1. §. *sanè. de relig. dom. in 6.* vbi sine illa solidum illorum statum vocat. aut denique (quod verum est) assumpta solùm regula approbata à Sede apostolica inductam esse religionem approbatam; tanquam illius effectum.

32. Illa immutabilis est, non ista.

Siquidem, *vt dictum est suprà*, regula approbata facit religionem, & monasterium approbatum: eaque citra potestatem pontificiam est immutabilis: aliæ extra regulam constitutiones mutari possunt: sicut & in principio statui, siue ab Ordinarijs, siue à Superioribus, siue à Capitulis Ordinum. Nigron. *vbi sup. & quos citat, & Azo. inst. mor. p. 1. l. 13. c. 11. q. 2. Hasten. d. disq. 3. num. 3. alijq; passim.* quod autem à doctoribus dici solet modum viuendi approbatum esse debere, vt sit religio; id ipsum intelligunt de ipsa regula, aut instituto cuiusque Ordinis, *c. regula. dist. 3. Nigron. vbi sup.* In secundarijs autem ordinationibus, & statutis cuiusque domus authoritatem Ordinariorum, Superiorum, aut Capitulorum Ordinis Concilium Lateranen. aut Lugdunen. *d. c. ne nimia. X. de religios. dom. & c. 1. eod. in 6.* nullo verbo imminuit: aut huiusmodi secundaria statuta, aut Ordinationes vllatenus vetuit. vt idem monasterium improbari non debeat, quod præter regulam approbatam aliquas ab Ordinario, aut fundatore leges acceperit. vt clarè admodum dicit Walterus Abbas *in literis suis* an. 1281. huic domui datam regulam S. Augustini, & insuper statuta Episcoporum Camerac. & inter ea vnum, de numero, additque hæc etiam ab Vrbano IV. confirmata: & propterea se, quamuis Prouisorem domus, mutare nihil posse, ergo à G. Episcopo Cameracen. an. 1220. præscripta sunt regula, & tria vota substantialia, paupertatis, castitatis, obedientiæ: in quibus vtitur verbo *profitentes*: quoad statuta verò, accuratè alijs verbis; *eorumq;*, inquit, *quæ authoritate nostra seu successorum ibidem ordinata fuerint, obseruantiam promittentes.* quæ verba ibidem accuratiùs regulam, & vota substantialia distinguunt ab ordinationibus; quàm vt admittant vllas cauillationes. accedit quod in emissione huiusmodi votorum datur à sacerdote velum professis, eaque fit in manu præfectæ. *iuxta c. pen. 20. q. 1.*

33. Regula & modus viuendi militarium, vt debuit à Sede Apostolica approbari, an non ita & hic leprosis seruientium?

Quod aiunt Ordines militares, quamuis assumpta regula approbata, futuros non fuisse religiones approbatas; nisi sub eo statu à Sede Apostolica fuissent approbati: & pari modo hîc non sufficere, vt assumpta sit regula S. Augustini; nisi simul institutum seruiendi leprosis coniunctim cum regula à Sede Apostolica probetur: iudiciaria scilicet, & practica confirmatione; qua opus esse declarat Suarez *tract. de virt. & stat. relig. t. 3. l. 2. c. 15.* sanè argumentationem sophisticam continet, coniunctorum & diuisorum.

Si quidem authores istorum Ordinum militarium nouam religionẽ inuenire voluerunt, & præter regulam Ordinis, pecularia vota & præcepta instituti primaria, & instar regulæ; seu quæ simul complexa nouum institutum facerent; quod, vt tale, eguit apostolica probatione: cæterùm si eidem authores regulam tantùm approbatam assumpsissent, vt regulam; reliqua vt secundarias & mutabiles ordinationes; si hæ consisterent cum præscriptis alicuius regulæ, cognoscente & permittente Episcopo; *iuxta d. c. de monach.* poterat fieri monasterium, & religio approbata: sed quoniam huiusmodi militaria instituta cum regula non consistunt; & tamen primariò intenduntur, egent apostolica probatione. vti Alexand. IV. Ordinem militarem S. Lazari, *bullâ quæ inter illius primas extat in bullario*, &, vt sonant verba, illis regulam S. Augustini confirmauit: cùm regula S. Augustini simplex confirmatione non egeret. *c. 1. de religios. dom. in 6.* sed quatenus contrariatur militiæ: & sic ipsum institutum pro parte illa commixta tanquam noua religio, eguit apostolica probatione.

Mutari, inquam possent hæ ordinationes: sed in quantum sunt ordinationes: cæterùm quæ descendunt ex fundationibus patronorũ, ea mutari omninò non possunt. *d. Clement. quia contingat. & ibi Sabarella n. 11.* nisi fortè fundatio executionem habere non possit. *c. nos quidem. X. de testam. & ibi DD. & in d. Clement. quia contingit. d. c. 8. vers. nisi fortè. s. 25. Trid.* & quidem in vsum proximiorem institutioni tunc fit mutatio. *d. c. 8. s. 25. Trid.* 34. Mutari regula non potest, sed ordinationes.

Quod si ergo iustum olim hîc visum fuerit viros dimittere; Episcopus religiosas mulieres in suo loco manere studuit; quamuis circa alia aliquid mutandum foret, quod secundarias ordinationes spectat; circa mulierum tamen mansionem mutandum nunc nihil est. *d. c. in nullo. 18. q. 2.* vt omittamus liberum arbitrium nullatenus esse in hospitalibus fundationis Regiæ. *de quibus latè Barbos. de iure eccles. vniuers. l. 2. de hospital. c. 11. n. 56.* vt est hoc; quatenus fundatum est à Regis prędecessoribus: nec in ijs, quæ sunt sub protectione etiam regia immediata. *Trid. s. 22. c. 8.* vt & hoc esse creditur.

Iterum vrgent; Episcopo non competere ex vi sui muneris, etiamsi non adesset prohibitio, approbare religionem, solemnizando vota: inhabilitare enim personam ad matrimonium subsequens in vniuersa ecclesia, & efficere vinculum religionis, & religiosi, Pontificis summæ potestati competit. Suares *vbi sup. c. 17. n. 25. & seqq.* ex quo ibi *n. 27.* dicunt non improbabile veteres ordines ante confirmationes apostolicas vota simplicia tantùm habuisse, non irritantia matrimonium. 35. Qualiter olim religiones ab Episcopis probatæ etiã voti solemne & matrimonij dirĩmentium continuerint.

Sed periculosa esse hæc doctrina videtur.

 quan-

quandoquidem nec hodiè quidem confirmatione iudiciaria & practica, quam, vt aiunt, Suarez requirit, illi veteres Ordines à Sede Apostolica sunt approbati; sed tantùm illos Ordines, quorum institutio Concilium generale præcessit, in solido statu Pontifices voluerunt permanere. scilicet eo iure quo antè, tacito Sedis apostolicæ assensu, ex Episcoporum authoritate, & communi vsu, ac more ecclesiæ suffultos. ita loquitur c. 1. *de religios. dom. in 6.* sequeretur ergo; si vera foret doctrina huiusmodi, nec hodiè solemnia esse vota in religione S. Anthonij, Benedicti, Basilij, Augustini; nec religiosos matrimonij incapaces. quo nihil sit absurdius. & propterea sanius Malderus *de inst. tract. 10. c. 5. d. 3. §. dico quintò lex*, inquit, *irritans matrimonium post solemnia. aut vitè facta vota monastica, ab Apostolica traditione descendit, & semper in ecclesia fuit.* quod exinde multis probat.

Quare vi Apostolicæ traditionis huiusmodi vota solemnia etiã olim fuerunt, seu ex cõmuni vsu, & more ecclesiæ, *vt vult Azor. instit. mor. p. 1. l. 11. c. 23. q. 6.* aut etiam vi potestatis episcopalis nondum facta Sedi Apostolicæ reseruatione approbationis nouæ regulæ. ex communi doctrina; qua dicitur Episcopũ vnũquemque in sua diœcesi omne id posse, quod Pontificem in orbe vniuerso: ijs exceptis, quæ in signum supremæ illius potestatis expresse, & specialiter sunt reseruata, aut de quibus in cõtrarium per sacros canones non sit statutum. *Cucch. inst. maior. de off. legat. num. 103.* alioquin certum est Episcoporũ statuta intra suas diœceses coarctari, vt talia: *c. 2. de constit. in 6.* quãuis qualitates subditis impressæ eos vbique comitari possint. vt Ordo clerico aut sacerdoti collatus eum vbique sequitur, matrimonij incapacem facit, vt & matrimonium secundùm solemnitates loci celebratum, extra locum sequitur, & incapacem alterius coniugij reddit, durante primo. *c. 1. X. de sponsal. & matrim.* & pariformiter dicendum est, vota olim ritu prisco ecclesiæ celebrata, *de quo Malder. & Azor. vbi suprà, & pleniùs Haftenus disquis. mon. l. 4. t. 8. d. 1.* veros fecisse religiosos, & incapaces matrimonij, etiam extra locum vbi iuxta illius solemnitates emissa fuerant.

Denique etiam vetitæ sunt hodiè omnes suppressiones, dismembrationes, & applicationes *per reg. 21. Cancellariæ*, nisi auditis partibus, verificatis causis, secundùm præscriptũ d. regulæ 21. *& c. 6. s. 7. c. 9. s. 14. s. 24. c. 13. Trid.* Neque porrò partibus inauditis per prouisionẽ aliquid decernere permissum est: multò minùs remotã appellatione exequi; quasi id concedere videatur bulla confirmatoria Concilij; & Sanctio Clementis VIII. 1600. *incip. ad tollend.* quia illa non aufert ius naturæ, ne quid aduersus inauditum statuatur. & loquitur de executione decretorum Concilij. at hîc negamus eo in casu nos esse, sed Episcopi decretum esse dicimus; non Concilij; atque prætextum Concilij perperam adductum. ac magis præposterè imploratam plenitudinem potestatis sæcularis, quam in rebus ecclesiasticis non agnoscit ecclesia. *c. benè. d. 96. c. t. X. ne Sede vac.* vbi in negocio monasterij Rex Hungariæ, Episcopi, & Primates supplicarunt Papæ, non suo marte statuerunt; sed nec eo tempore exauditi, sed in aliud reiecti.

RESPONSVM II.

Hospitale olim exemptis vnitum non fieri exemptum.

Religiosorum exemptio hospitale, eiusq; sacellum ipsis vnitum non facit exemptum. *c. ex ore. in fin. X. de priuileg. c. volentes. in fin. eod in 6. clem. quia contingit vers. contradictores. de religios. domi.* quam etiam innouauit Concilium Trid. *s. 7. c. 15. de reform. s. 25. c. 8. & consonat s. 22. c. 8. & 9.* quibus in locis vnio, exemptio, priuilegium, præscriptio, vel consuetudo immemorialis, non obstare declaratur, quo minùs visitari hospitale ab Ordinario, & rationes exigi possint, id adeoque hic obtinet, quamuis ab annis centũ religiosæ sint in pacifica possessione hospitalis, sacelli, & bonorum, sine Episcopi visitatione, aut rationum exactione, qualem allegationem *in c. cum ex officij, X. de præscript.* nullam Innocentius III. reputat. cùm *contra visitationem*, inquit, *non potest aliquo modo præscribi.* liquidum autem hic est ante vnionem hospitale & sacellum, vsque Beginarum, fuisse sub Ordinario, vt & erant Beginæ, *c. ratio. de relig. dom. in extrau. comm. in verb. diœcesanis locorum & parochialium ecclesiarum rectoribus reuereniter obediunt.* quamuis etiam tunc esset sub patronatu Abbatis Ordinis exempti. patronatus autem vbique admittit, imò ferè exigit Diœcesani institutionem, aut superioritatem, *tot. tit. de iur. patron. Conc. Trid. s. 14. c. 12.* vt ne quidem, si à laicis ad exemptos peruenerit, ius Episcopale minuatur. *c. cum saculum. X. de iur. patronat.* quin, etsi rationes ex consuetudine aut pripilegio alijs reddi debeant, etiam adhiberi debeat Ordinarius. *Trid. d. c. 9. s. 22.*

1. Eoque visitari potest ab Ordinario;

2. Visitationi nulla obstat præscriptio.

3. Patronatus à laicis aut alijs ad exemptos delatus iura Episcopi nõ minuit.

De Iure patronatus.

RESPONSVM I.

De aduocatis.

Cvm non sit nouum malè à laicis haberi ecclesias, & clericos; *c. non minus. X. de immunitat. ecclesi. c. clericis eod. in 6.* sed id iradat, inquit, *antiquitas*: Concilio Carthaginensi V. iam olim visum est, ab Imperatoribus postulandos esse defensores: ne fatigetur ecclesia. *c. ab Imperatoribus. 23. q. 3.* sicut defensores ciuitatum inuenti sunt ad propulsandam potentiorum

1. De defensoribus olim postulandis.

rum iniuriam. *l. defensores. C. de defensor. ciuitat.*
2. De aduocatis ecclesiarum.
ex hac origine prodierunt aduocati ecclesiarũ. *Eras. Chokier tract. de aduocatijs. l. 1. q. 7. Burgund. ad Consuet. Fland. tract. 8.* sed quoniam quod ad defensionis subsidium est inuentum, à quibusdam ad depressionis dispendiũ est retortum; *prohibemus*, inquit Concilium Lateranense *in c. in quibusdam. X. de pæn. ne patroni, vel*
3. Ne præter olim reseruatos reditus quid exigant.
aduocati, seu vice-domini de cætera plus vsurpent; quàm reperiatur in iure permissum. reperitur autem in iure nihil permissum præter *antiquos*, inquit Lucius III. *in c. præterea. 23. X. de iur. patronat.* & moderatos reditus; ab Episcopis institutos: seu vt interpretatur Panormitanus *& alij ibidem* in erectioné reseruatos.

Sed, vt Saluianus *l. 5. de prouidentia Dei* ait quosdam, vt onus exactionis euadant, tradere se tuendos, protegendosque maioribus, deditiosque se diuitum facere: hos autẽ sæpè hac lege tueri pauperes videri, vt spolient. ita Gail. *l. 2. obs. 54. n. 6. aduocatus tutelaris* (inquit) *non*
4. Non collectaz.
collectare suas tutelares, sed pro viribus defendere atque protegere debet. quia ius protectionis nullam
5. Non subiectionem.
tribuit subiectionem. etsi in ea re quandoque perniciosè erretur: & ius aduocatiæ plus æquo extendatur: & ad quæstum, atque priuatam vtilitatẽ transferatur, nullum sanè grauamen inferri vult ab
6. Nullum grauamen.
aduocatis, seu patronis d. c. in quibusdam *d. c. præterea.* quo etiam spectat Concilium *Trid. s. 22. c. 11.* quod generalius Concilium Lateran. *in d. c. non minùs* in ijs, qui potestatem habere videntur, reprehendit; quod ecclesia tot angarijs affligatur; vt ei quadrare videatur deploratio Ieremiæ, *Princeps prouinciarum facta est sub tributo: iurisdictionem etiam*, inquit, *& authoritatem*
7. Iurisdictionis immutationem.
prælatorum ita euacuent, vt nihil potestatis eis in suis hominibus videatur remansisse, vt non tantùm prouentus, sed etiam iurisdictionem ad se diuertant; seu, quod amplius est, quasi iure aduocatiæ, in ipsas ecclesias, & prælatos iurisdictionem vsurpent.

Quare idem Chokier *d. tract. q. 34.* negat ad-
8. Regium, albergariam, fodrum.
uocatis ius esse collectandi, quod d. c. præterea vetari Interpretes intelligunt per verbum, *exegium*; quod pro tributo accipiunt. ius etiá hospitij militum, & pastum iumentorum, *in verb. albergariam, & fodrum:* & *in d. c. non minùs* fossa-
9. Fossatam, expeditionem, &c.
tam, expeditiones, & alia: seu quę ad necessitates castrenses pertinent, multò magis canum venaticorum nutrimenta, & expensas, extra necessitatem publicam, in vsus aduocatorum priuatos. quamquam multis locis huiusmodi vsurpatio, vel expensarum redemptio inualuerit aduersus canones, & etiamnum obtineat: etiam pacto illo adiecto, quod nihil vmquam exigetur aliud. quale pactum ex causa onerosa
10. Pacta super his ne quidẽ ob necessitatẽ mutanda.
natum reuocari non potest. vt aliquando priuilegiũ in mera liberalitate fundatum. *Euerard. cons. 31. n. 18.* & in vectigalibus ne quidem in extrema necessitate admittit. Wamel. *cons. can. 519. n. 2.*

Et quoniam alia est affectio parentum naturalium ergà liberos, quàm vitrici & nouercæ; vetitum est ne ius aduocatiæ, quocumque contractu in aliũ transferatur. *d. c. præterea*, nisi forte cum vniuersitate bonorum, cui adhæreat. *c. ex literis. eod.* quod & Concilio Trid. innouatum est. *s. 25. c. 9. vers. nec dictum.* nam vt ille di- 11.
Aduocatiá vt in alium nequeat transferri.
cebat, fieri nequit, vt, qui officia emerint, non vendant: sic qui non ex fundatoribus descendunt, sed pecunia aut simili modo aduocatias,
12. Nisi per consequentiam bonorum.
& patronatus acquisiuerint, grauiores vtique exactiones inferant. præterquam quod patronatus, etsi non sit spiritualis; tamen iuri spirituali annexus est; & ita pecuniaria acquisitio ad simoniacam prauitatem vergit, eoque magis
13. Cur?
damnatur illius acquisitio ad finis spiritualis abusum: *c. quia clerici. X. eod.* ambitionem aut cupiditatẽ. *c. si quis basilicam. de consecr. d. 1.* quamquam aduocatia armata, vice-dominatus, guardia, vel custodia, nonnumquam merè aut magis temporalis sit: tamen in genere *d. c. præterea* contractus super illis facti damnantur, &
14. Contractus desuper nulli irriti.
grauamina ecclesijs illata. quin & maximè vacatione illarum occurrente bonorum & iuriũ ecclesiæ vsurpatio. *d. c. in quibusdam. c. generali. de elect. in 6.* quæ ferè est regalia. *quam tetigimus in Iur. pont. nou. anal. de elect. n. 3. & de iur. patronat. in fin.*

Conradus II. Imp. Ducibus Brabantiæ ius 15.
Aduocatia ecclesiarum Brabantiæ.
aduocatiæ concedit in omnes ecclesias, & ecclesiasticas personas: earumque bona in suo principatu existentium; sed in gratiam ipsorũ. quia nimis graue eis esset propter distantiam & paupertatem Regem ipsum adire. vbi & hoc ait, nulli licitum esse alicuius ecclesiæ aduocatiam vsurpare, nisi banno regio ad hoc esset institutus. & infrà; mandat vt nomine Imperij ita tueantur, & defendant; ita *quod*, inquit, *ab ipsis nil per potestatem recipiant, aut exigant præter ius aduocatiæ: quia aduocati non debent esse* 16.
Sine exactione.
deprædatores, sed defensores ecclesiarum, &c. Refert *Butkens aux Trophées de Brabant aux Preuves p. 39.* in diplomate autem Othonis Regis Lotharienſ. 948. *ibid. p. 16.* pro Abbatia Gem- 17.
Subaduocatia.
blacen. permittitur subaduocatus; sed vnicus: qui *nihil aliud*, inquit, *iuris habebit, nisi per singu-* 18.
Quæ iura?
las annas de vnaquaque domo denarium vnum, gallinam vnam, auenæ sextarium vnum. cùm Duces Brabantiæ progressu temporis plura exegissent, sub Ioan. III. an. 1336. est transactum; vt per omnes simul Brabantiæ prælatos præstitis 1600. coreweis, quas angarias vocat, & canum certorum dierum nutrimentis, ab omni vlteriori onere essent liberi: *saluis correweis receptis consuetis in expeditionibus, & caualcaturis publicis, cùm eos guerram apertam habere contigerit.* quæ tamen damnat d. c. non minùs; sed non satis antiquæ Impp. leges. quas plurimi sequuntur quę clerum cum populo obligant ad commune bellum defensiuum, seu cùm Princeps inuaditur. *vitati à Mart. de Iurisd. p. 3. cas....* alioquin omnia huiusmodi seruitia incerta sunt: ex pactis, & vsu pendent. *Vid. Miræum donat. Belg. l. 2. c. 51.*

RES.

RESPONSVM II.

De iure quaſi patronatus per territorium vniuerſali.

1. Contra communes regulas eſt.

IVs patronatus laicum vniuerſale, per totum territorium A. extenſum ad omnes paſtoratus, capellanias, matricularias, aliaque beneficia, quod ab immemoriali tempore competere aſſeritur Comiti I. videtur communes iuris regulas tranſilire; quæ ius patronatus nõ agnoſcunt, niſi in ijs, qui eccleſias, aut beneficia fundauerint, dotauerint, aut conſtruxerint. nec eſt veriſimile eccleſias omnes parochiales præſertim tam antiqui territorij, omniaque territorij beneficia fundata eſſe à prædeceſſoribus eiuſdẽ Comitis. & quamuis patroni eccleſiaſtici, quibus ius parochiale competit, per incorporationem eccleſiæ parochialis, perſonatus, aut alterius ſpiritualis iuriſdictionis, aut authoritatis multis in locis vſurpent prouiſionem beneficiorum; quamuis poſteà nec à ſe, nec anteceſſoribus fundatorum, vbi fundantibus alijs ius patronatus expreſsè reſeruatum non eſt; tanquã vniuerſale ius in parochia habentes. *c. quæſitum* 5. *q.* 3. *c. in apibus* 3. *q.* 1. *c. cum priori cum. ſeqq.* 13. *q.* 1. & Ordinarij: qui vt tales ibi fundatam habeant intentionem : *c. cum contingat. X. de for. compet.* & quibus accreſcit quod intra ſuum territorium de nouo emergit : vt capellæ intra terminationem parochiæ. *c. plures.* 16. *q.* 1. & nouæ parochiæ : *c. ad audientiam X. de eccleſ. ædif.* tamen, vt tales eccleſiaſtici propriè dictum ius patronatus non cenſentur habere, *vt in c. dilecta. X. de exceſſ. prælat.* ita in ijs, qui propriè dictum habent, ſeu eccleſiaſticis, ſeu laicis, non porrigitur illud ad capellas, oratoria, hoſpitalia, beneficia ab alijs poſteà in eccleſiarum, aut territoriorum diſtrictibus fundata, *arg. l.* 1. *D. commun. præd. non videtur*, inquit Rochus de Curte, *tract. de iure patron. in verb. conſtruxit. q.* 7. *ſub fin. rationabile, quod quis ſit patronus poſteà conſtruendorum, ex quo nondum ſunt in rerum natura, tempore quo ius patronatus acquiritur. &c.* quamquam *ibid. & q.* 16. *v. conſtruxit.* admittat conſtructorem eccleſiæ huius patronatum acquirentem, ſimul acquirere altarium, & capellarũ antè in ea exiſtentium, tanquam acceſſoriorum. quod vix hodiè conſtabit cùm *c.* 12. *ſ.* 14. *c.* 9. *ſ.* 25. *Conc. Trid.* & idem Rochus *q.* 10. & 11. *ſuper verb. eccleſiam fund.* benè diſtinguit inter habentes ius patronatus, & ius parochiale; & eos qui tantùm iuriſdictionem in diſtrictu habent. tametſi & confundatur ſæpè ius patronatus, primitiui parochi, ſeu perſonę, & ſæpè hæc vocabula *rectoria eccleſia parochialis, perſonatus, & ius patronatus* in diplomatibus coniungantur. vt & *in d. c. cum dilecta* abbatiſſa caput dicitur ſuæ eccleſiæ, & patrona. quæ vocabula in rigore ſimul non conſtant. vt res ſua nemini ſeruit, non patrona eſt, quæ caput eadem, & ſuperior. & huiuſmodi patroni, tanquam ſuperiores in loco, extendunt iura ſua ad omnia quæ naſcuntur in ſuo territorio. *arg. c. omnes baſilicæ.* 16. *q.* 7. & ad nouas eccleſias. *d. c. ad audientiam.* de quaſi patronatu diximus *in Conſult. can. de eccl. ædif. conſ.* 1. & *vid. Garciam de benef. p.* 5. *c.* 9. *n.* 56. ſi quid conferat matrix aut illius parochus : aut noua ex neceſſitate ſtruatur, (vt etiam cenſetur peregrinorum obſequium. *c.* 1. *X. de celeb. miſſ.*) & in quibuſdam diplomatibus donantur eccleſiæ ſub his verbis, *libera ab omni perſonatu, & patronatu:* id eſt optimo iure ſalua Epiſcopi ordinaria poteſtate.

2. Niſi in eccleſiaſticis quaſi paſtoribus primitiuis.

3. Propriè dictũ non porrigitur ad futura.

4. Sed ad præterita poteſt.

5. Qui iuriſdictionem tantùm habent diſtinguendi à perſonis, patrones eccleſiaſticis &c.

Itaque, cur hic videatur obtinuiſſe, vt laici patroni ius vniuerſaliter fuerit extenſum, etiam ad futura, aliò referendum videtur. neq; enim vſus immemorialis & præſcriptio hanc cauſam videntur dirimere: cùm non plus cenſeri poſſit præſcriptum, quàm doceatur poſſeſſum: poſſeſſio autem extendi non poſſit ad futura, & nondum exiſtentia. quia quod nondum eſt, haberi aut poſſideri non poteſt. non entis nullæ eſſe dicuntur qualitates : adeoq; ne nec poſſeſſio. ſed & vſurpatio à d. c. 9. ſ. 25. Conc. Trid. in potentibus, ac iuriſdictionem habentibus præſumpta, nimis vniuerſalis in hoc caſu videtur, practicato poſt Concilium etiam Trid. per annos plus minùs octoginta. Credendum eſt igitur alio olim titulo hæc Comitis anteceſſoribus obueniſſe. veriſimile eſt, vt olim nimiùm frequentabatur, vt Epiſcopi, & Prælati collegia, eccleſias, earúmve bona ſubijcerent aduocatiæ Principum, aut potentum, nobilium perſonarum (quæ aduocatia etiam patronatus dicitur, & aduocati huiuſmodi patroni) quod ideoque deinceps prohibitum fuit in Concilio Lugdunenſi, *c.* 2. *de reb. eccleſ. non alien. in* 6. veriſimile eſt, inquam, huiuſmodi aduocatiam pro eccleſijs totius territorij; & omnibus pijs locis cum facultatibus, in quarum poſſeſſione reperitur Comes, fuiſſe conceſſam. idque eò magis, quod dictus locus olim ſubditus fuerit Epiſcopatui Vltraiectino, cuius Præſules magni tum item Principes, non tantùm inſignia loca, terras, & bona, tunc alijs in feudum dederint; ſed etiam eccleſias, & loca pia nobilium virorum aduocatiæ commiſerint.

6. Nec in futuris præſcriptio ſine poſſeſſione eſſe poteſt.

7. Sed aduocatia admata.

Hoc ſuppoſito, cùm huiuſmodi aduocatiæ titulus ſit pro d. territorio vniuerſalis, poſſeſſio & conſuetudo hactenus vniuerſaliter practicata; dicendum videtur non poſſe eundem Comitem, eiúſve commiſſarium excludi ab ijs prærogatiuis exercendis in ſacello, de quo quæſtio; eiúſve bonis; quas exercet vniuerſaliter in alijs piis cauſis per dictum territorium.

8. Vniuerſaliter etiã per territorium.

Præſertim cùm edictum datum ad Concilium *prouinc. Mechlin.* 1607. *art.* 23. 24. 25. ad audiendos compuſus, & adminiſtrationem curandam piorum quorumcumque locorum, præter Epiſcopos, vocet patronos, vel officiarios locorum, eoſque qui huc vſque iſti rei operam præſtiterunt, ſiue nomine ipſius Principis, ſiue vaſallorum : audiendis autem rationibus, & adminiſtrationibus curandis omnium piorum

9. Cum prærogatiuis in alijs conſuetis.

piorum locorum dicti territorij A. hactenus interuenerunt idem Comes, & eius antecessores.

10. Vt audiendi compulsum &c.

Vel denique verisimile est ius eiusmodi eos obtinuisse concessione Comitum Flandriæ: Comites autem Flandriæ ex concessione Imperatoria, vt Conradus Imp. an. 1140. Godefrido Duci Brabantiæ ius aduocatiæ in omnes ecclesiasticos, & eorum bona concessisse reperitur, & successoribus, ita vt nihil per potestatem exigant, præter ius aduocatiæ. refert diploma Butkens *aux Trophées de Brabant. Preuues p. 39. alia ibid. p. 16. de Gemblaco. p. 24. de Niuella: p. 39. de Tongerlo: &c.* & quamuis aduocati regulariter ius suum in alios non possint transferre, *c. præterea. X. de iur. patron.* tamen vsus aliquando admisit substitutionem, vt in d. diplomatibus Impp. & in diplomate Gemblacensi permittitur subaduocatus vnicus institui. qualis fortè principio hic institutus aliquis Comitis I. prædecessor. cùm & hic districtus olim fuerit sub Imperio.

In antiquis ante Concilium Lateranense.

Sed neque ijs, quæ de aduocatia diximus, aduersari credendum est d. c. 23. quia facile creditu est antiquissimam hanc familiam; seu ipsum etiam Comitem Flandriæ illud ius obtinuisse ante d. Concilium Lugdunense. neque iterum quod Concilium *Trid. s. 14. c. 12. s. 25.*

11. An aduersetur Concilio Trid.?

c. 9. de reform. sustulerit omnes patronatus ex priuilegio, & sic qui originem haberent ex concessione Episcoporum, qualem supra hunc dictum est esse præsumendum: quia in primis d. c. 2. tantùm de futuris priuilegijs agere visum est Lessio: *de iust. l. 2. c. 33. d. 5. n. 24. d. c. 9. sub fin.* ea saltem videtur tantùm tangere, quæ à 40. annis ante Concilium impetrata essent, vt contra huius iuris origo non tantùm hominum memoriam excedit; sed quatuor sæcula. ac denique, esto, detur ea Concilij loca etiam ad antiquiora referri, & olim concessa complecti; ob verba d. *c. 12. impetrare, vel obtinere*; & d. c. 9. *antiquissimum vsum, memoriam hominum* &c. tamen Concilium Trid. hîc tantùm receptum est citra imminutionem iurisdi-

12. Non loquitur illud in aduocatijs.

ctionis, & patronatus Regis, & vasallorum; multò magis citra præiudicium huiusmodi feudalis prærogatiuæ, aut etiam aduocatiæ. de qua etiam d. c. 9. non loquitur. lex autem noua, prioris non tantùm legis; sed & iuris singulorum abrogatoria, extendi non potest vltra tenorem in illa expressum. *l. sancimus. C. de testam.*

13. Neque in patronatibus impropriè dictis, vt sunt Personatum, & parochorum primitiuorum.

Cæterùm in patronatibus in rigore nominis sumptis obtinet, vt ex priuilegio sint aboliti, saltem ad futura non porrigendi: sed id non habet locum in ijs, de quibus suprà initio diximus, qui parochialem iurisdictionem habent in loco vniuersalem, quæ porrigitur ad futura. nam huic accrescit quod de nouo emergit, *c. 3. X. de off. archipres. d. c. cum contingat X. de for. comp. in v. ad te*, *vtpotè Ordinarium.* vt hærede simpliciter instituto, altero tantum dato in re certa, illi accrescit; non huic. *l. quoties. C. de hæred. instit.* sic ei, qui in territorio vniuersalem habet iurisdictionem, fit accretio. *Tusc. v. iurisdictio. concl. 547.* qualem habet rector, persona, patronus, ecclesiæ parochialis: in quantum generi per speciem non sit derogatum. atque huiusmodi extensio non dicitur 14.

In quibus extensio fit non per priuilegium, sed ius commune.

fieri per priuilegium, sed ius commune, neque in rigore nominis patronatus ille est, de quo agit d. c. 9. s. 25. Trid. quod in propria sua significatione est exaudiendum; sed magis ius primitiui parochi.

Rector porrò ecclesiæ, & persona, parochus vocatur *in d. c. ad audientiam*: & in filiali ecclesia pro patrono *ibidem* habetur. parochus idem, & presbyter ecclesiæ vocatur in *c. ad audientiam. X. de appell. c. cum esses. X. de testam. clem. 1. de iur. pat.* & persona. *d. c. quæsitum. 1. q. 5. c. personas. c. bona. X. de app. c. audita de rest. spol.* & qui parochiales ecclesias incorporatas habent, rectoriæ, & personatus iura, præsertim honorifica, ad se trahunt; & prærogatiuâ dignitatis, & vnitæ potestatis vicarium deputandi, patronatus iura imitantur: &, vt confusionem rerum, ita nominum faciunt. sed d. c. 9. strictas; & distinctas vocum acceptiones exigit.

Quemadmodùm cùm an. 1404. Episcopus Cameracensis concessit monasterio T. rectoriam ecclesiæ parochialis D. personatum, ac ius patronatus, in beneficijs actu fundatis, & inposterum fundandis, infra metas d. ecclesiæ parochialis; ex stylo ac more loquendi tunc harum regionum: confirmarunt quidem huiusmodi concessionem duo Romani Pontifices; rectoriam quidem & personatum exprimendo; vocabulum autem iuris patronatus omittendo, ne huiusmodi loquendi modo propriè dictus patronatus comprehensus videretur: cùm impropriè dictus ex concessis nasceretur: seu potiùs cum illis idem esset. impropriè autem dicto ea competunt, quæ diximus, propriè non item. *Conc. Trid. s. 24. c. 3. sub fin.* tametsi edictum *ad Synodum prouinc. Mechlin. an. 1608. art. 23. & seqq.* quædam tribuat. illudque accipiendum sit de vtrisque more communi hîc loquendi.

RESPONSVM III.

Quid hodiè ad acquirendum patronatum requiratur?

QVod hîc in receptione Concilij Trid. Rex excepit iura patronatuū suorum, & vasallorum; ad iam constitutos pertinet; non futuros: de iure quæsito non tollendo agit; futuri præiudicium non dicitur: vt non entis nullæ qualitates. In reseruando igitur imposterum patronatu obtinet c. 12. *s. 14. c. 9. s. 15. Conc. Trid.* vt titulus sit ex fundatione, seu dotatione ex bonis patrimonialibus, ex necessitate ecclesiæ, cognitione, & decreto Ordinarij. 1.

In acquirendo hîc seruandum Concilium Tridentinum.

2. Ex fundatione, ædificatione, dotatione vt acquiratur?

Iure quidem veteri & fundum, & structuram, & dotem conferebat, qui patronus dicebatur. *c. nemo de consec. dist. 1. c. pia mentis. c. seqq. 16.*

seqq. 16.q.7.c.filijs.c.decernimus. ibid. indulgentiùs agit d.c.12.*& d.c.9.* vt vel fundũ & structuram, vel dotationem congruentem admittat: magis adhuc versiculus vulgaris;

Patronum faciunt dos, ædificatio fundus:

quasi vel quippiam horum sufficiat. & si plures alij fundum, alij fabricam, alij dotem dederint, partiales patronos fieri communiter receptum est. *Rochus de Curt.tract.de iur.patron. v.ecclesiam fundauit.q.3.* etiam inuito priori cõstruentes, nisi is id præstare maluerit. *idem ibid. q.4. v. construxit. q.7.* & Concilium quidem Trid.d.c.9. admittit etiam augmentum dotis, nouam constructionem, vt d.c.12. vel aliam similem causam. d. c.9. decem recitat Zerola. *in Prax. v. ius patronatus.* §.2. sed non omnes omninò similes. quales non sunt quæ vel omninò ex priuilegio sunt; vel non omninò ex bonis patrimonialibus; fundatione, structura, dotatione deductæ. quales patronatus, etiam quadantenus solùm priuilegiatos, d.c.9. abrogat. quod vt hîc inpridem concessis non obtineat: non tamen de nouo concedi possunt patronatus; nisi cognoscente Episcopo fundatio, structura, & dos sic congrua fuerit. alio-

3. Congrua fundatio, structura seu dos requiritur.

quin quod ita acceptum fuerit, neque satis dignum; in præteritum restitui mandat. d.c.9.*in fin.* minùs admittit sub tali onere, nomine, ac seruitute deinceps recipi.

Igitur qui vilem dumtaxat fundum, paucorumque aureorum aream dederit, quam occu-

4. Vilis areæ donum an sufficiat?

pet structura multorum millium, ex eleëmosynis peregrinorum curata, non magis dicendus est fundator, ex sola allusione vocis; quàm respondit S. Congregatio ex dote non congrua patronum non dici: sed dumtaxat benefactorem. *apud Riccium in Prax.iuris patronatus decis.140.facit gloss. in c.quicumque 16. q.7. in v.aliquid.*

Quidquid igitur olim fuerit, iam nec ratio, nec verba Concilij, neque primæuorum canonum, vt diximus, suffragantur, vt alijs quam condignè fundantibus, vel dotantibus ius patronatus reseruetur.

5. Fundatio structuram simul & fabricam implicat.

Allegatur quidem c.nobis *X.de iur.patronat. & c.Abbatem in monasterio in verb.possessionis dominus.18.q.2.* quasi is ibi censeatur patronus, à *Rocho de Curte tract.de iur.patronat. ad verba & ecclesiam fundauit*: sed verbum *possessionis* magis ad dotem pertinet: vel si idem & monasterium struxerat, de quo loquitur, iam ibi & dotem habemus, & structuram: vt pro vili dumtaxat area nihil arguat: sed amplam possessionem & structuram insinuet. sed neque d.c. nobis pro huiusmodi areæ datore quidquam facit. *pro fundatione*, inquit, *ecclesia honor processionis fundatori seruetur*: non ait, pro area, aut fundo: sed pro fundatione ecclesiæ. accesserat ergo & structura. & fundare dicitur non qui fundum dat; sed qui fundamenta iacit. adeò vt in d.*c.nobis* vnum & idem sit quod ait in principio *construere*, & in fine *fundare ecclesiam.*

Ibidemque non tam quæstio est, quibus ex causis patronatus deferatur; quàm quæ sint illius iura, quæ diuersimoda ibidem referuntur.

Nisi quod quæsitum ibi fuerit à Clemente III. *vt habetur in supplemento; si aliquis efficiatur sola constructione patronus?* qui respondit, non fieri; nisi ecclesiam construxerit, cum assensu diœcesani: sed *ex eo*, inquit, *acquirit.* prout etiam in conuentuali ecclesia, si ita cum Episcopo in fundatione egerit: & *de sua*, inquit, *iurisdictione obtinuerit.* 6.

Sola fundatio non parit ius patronatus.

Vt neque ipso iure enascatur patronatus. 7.

Sed cognitio Episcopi, & reseruatio exigitur.

quamuis multi *apud Garciam de benef.p.5. c.9. n.62.45.* id existimarint: sed ex concessione ipsius Episcopi. eodem namque modo loquitur c. si quis *Episcoporum.16. q.5. in verb. ædificatori quoque hac gratia reseruetur*: vt actu dispositiuo Episcopi, ac reseruatione opus sit. & hæc etiam sit gratia. *Tusc.in verb.ius patronatus. concl.596.& concl.598.n.7.*

Quare & veteres canones insequendo Trid. d.c.9. *in fin.* demandat Episcopis cognoscere diligenter causas patronatus; etiam acquirendi; & nisi in euidentem necessitatem repererint esse legitimè constitutos (nota) in totum vt reuocent; minùs permittit, vt de nouo in tales consentiant, reseruent, vel admittant.

Quare etiam d.c.9. constitutum est, vt probatio iuris patronatus fiat per authenticas scripturas. easque requiri pro forma censuit S. Congregatio *apud Riccium vbi sup.decis.141.* vt Episcopi cognitione, decreto, & literis sit opus: non ex solo fundi dono, structurâ, ipso iure surgat patronatus. præsertim hodiè ob d. c.9.*§.25.& d.c.12.§.14.* quod & vetat deinceps cuipiam acquiri ius patronatus, *nisi ecclesiam*, in- 8.

Reseruatio non fit nisi constructio, vel dotatio sit.

quit, *beneficium, aut capellam de nouo fundauerit* (nota coniunctiuam) *& construxerit: seu* (nota disiunctiuam) *iam erectam, quæ tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis proprijs, & patrimonialibus bonis competenter dotauerit.*

Qui ergo vilem tantùm aream dederit, nihil de suo aliud in dotem, vel structuram con- 9.

Patronus non dicitur, sed benefactor qui vilem aream tantũ donat.

tulerit, patronatum acquirere non potest: nec huiusmodi nomen, magna nimis secum iura trahens, explicita in d.c. nobis, ei Episcopus reseruare: benefactor quidem dici potest, & honor aliquis sessionis, processionis, sepulturæ &c. ex arbitrio Episcopi ei deferendus decerni.

Sed neque recipiendum videtur quod ait 10.

Vbi plures fundant, dotant, dant, vel structurã faciunt an æqualiter pro beneficio inæquali patroni fiant?

Azor.*Inst.mor.p.2.lib.2.n.19.quæst.6. post.glos. Innocent. & Panorm.* si aliquis fundum dederit, alter ecclesiam struxerit, tertius dotarit, quamuis inæqualiter contulerint, æqualiter patronos fieri. non enim id conuenit cum Christi parabola, *Luc.7.* vbi ait Simonem rectè iudicasse eum plus diligi, qui plus donauit: sed ex eo iudicio debet ecclesia inæqualiter tribuentes inæqualiter diligere, & remunerari per gratiam patronatus. nec enim in patronatu inæqualitas canonibus ignota est. sed *in clem. vlt.de iur.patronat.* statuitur inæqualitas suffragiorum: vt inter hæredes non per capita numerentur, sed per stirpes. quomodo & accipiendum c. quoniam *X.eod.* & dicitur *in l.8.D.de pact.* maiorem esse partem pro modo debiti, non pro numero personarum. nec vlla censeri potest cõ-

paratio

paratio muscæ ad aquilam. adeoque nec eius, qui vilem aream paucorumque florenorum dederit, ad quadraginta millia florenorum, ex peregrinorum eleëmosynis in fabricam impensa: vt talis areæ dator capellæ non possit dici simpliciter patronus: sed dumtaxat secundùm quid: & quatenus nigredo reperitur in niue, minùs ab Episcopo ei tale nomen reseruari: obstante vndequaque d. c. 9. & d. c. 12. quod sine congruis meritis ambitiosa istiusmodi nomina reijcit. vt aliàs cupiditates abominatur c. si quis *basilicam. de consf. d. 1.*

RESPONSVM IV.

Cedi fine solemnitatibus non potest ius patronatus.

1. Non potest nisi ritè alienari, non donari.

ORdo Præmonstratensis institutus specialiter est à fundatore suo S. Norberto in subsidium apostolici muneris. eoque plures illi ecclesiæ, curata beneficia, & patronatus concessi. de quibus priuilegiũ quoddam Clementis ita habet; Inhibemus etiã ne ecclesias, aut terras, seu aliquod beneficium ecclesiæ vestræ collatum liceat alicui personæ dari; siue aliquo modo alienari sine consensu totius Capituli vel maioris & sanioris partis eiusdem: igitur inutilis alienatio est, sine superioris congrua authoritate tractata, & spontaneo plenoque assensu Conuentus, per Prælatum facta cessio iuris patronatus. quippè non tantùm aduersus specialem huiusmodi prohibitionem, sed & iuris generalem. eoque imprimis quòd in meram donationem incidit, omni iure vetitam. *c. 2. X. de donat.* grauiusque etiam alijs vindicandam. *auth. qui res §. denatarius. C. de sacrosanct. eccles.* neque enim res hæc exilis est, in qua benignior esse possit dispensatio. *c. 3. X. de donat.* quamuis de proprietate dubitaretur, *c. 8. X. de reb. eccles. non alien.* vt ne quidem ob dubium litis euentum transigendo cedi possint istiusmodi iura. *c. statuimus. c. veniens. X. de transact.* quæ non tantùm veniunt nomine bonorum. *l. bonorum. 49. D. de verb. signif. clem. exiui. §. annui eod. Conc. Trid. s. 22. c. 11.* sed honorifica sunt imprimis alienari vetita. *clem. 1. de reb. eccles. non alien.* vt & iurisdictionem, etiam voluntariam, complectentia. *c. fin. X. de reb. eccles. non alien. d. c. 11.*

Quod si autem res singulares alienari sint prohibitæ, multò magis tota ecclesia. *auth. multo magis. C. de sacrosanct. eccles.* conformiter Innocentius III. *in c. 10. X. de reb. eccles. non alien. possessiones*, inquit, *alienare non debes, aut ecclesias, in quibus monachi ministrare consueuerunt, clericis vel laicis assignare.*

2. Ex consensu Conuentus, authoritate Patris Abbatis.

Qui à pupillo emit, inquit lex 23. *de public. in rem act. probare debet tutore authore, lege non prohibente se emisse.* adeoque ad exemplum tutoris, vel superioris, oportet in immobilium alienationibus Patris Abbatis authoritatẽ interuenire. illum regulares vocant ex cuius monasterio colonia sua est deducta. & constitutionibus monasticis iubentur in grauibus causis eius consilio vti, & assensu. quomodo & *in c. 1. de reb. eccles. non alien.* mentio est proprij Prælati, quem glossa & DD. *ibid.* Superiorẽ immediatum interpretantur: vt eius consensus sit opus: non tantùm, vt illa d. clementina videtur loqui, vbi non est conuentus, sed indistinctè. *vt ibidem Zabarella n. 28. 29.* ex rationis paritate, & argumento clem. *attendentes de statu monach.* Romano. *§. ab Archidiacono de appel. in 6. Siluest. in Sum. V. alienatio n. 3. sub fin.*

Qui igitur cessum sibi allegat patronatum, docere debet lege non prohibente factam esse alienationem. adeoque interuenisse omnia illa, quæ in alienatione bonorum ecclesiæ requiruntur. quæ hîc non apparent.

RESPONSVM V.

An regula Cancell. de infirmis resignantibus obtineat in beneficijs iuris patronatus.

CVm verum beneficium à sola manu patroni laici non possit obtineri: *c. 4. 10. 15. 21. X. de iur. patronat. c. quod in dubijs. X. de renunc.* & hic vterque litigantium in vim solius prouisionis patroni laici sine institutione canonica possessionem iniuerit, à solo etiam notario dicatur introductus; non videtur hoc beneficiũ esse verè ecclesiasticum: imò neque officium ecclesiasticum, extra considerationem obiecti & subiecti, in quo non interuenit ecclesiæ authoritas. sed legatũ pium dumtaxat, annuum, ex nominatione, seu electione hæredis, seu successoris obtinendum. 1. Beneficium verum sola patroni concessione non potest obtineri.

Adeoque videri non potest esse comprehensum sub regula Cancellariæ, quæ dumtaxat loquitur de beneficijs ecclesiasticis: eoque in capellanijs, similibusque fundationibus, quæ nõ sunt beneficia, non obtinet. *Gomes. ad d. Reg. de infir. ref. q. 22.* vt, quod semel placuit, amplius displicere non possit: vt deceat beneficium semel datum esse mansurum: vt optio, electio, seu prouisio; hæredi commissa semel facta mutari non possit. quia optando ius omne suum consumpserit. *l. 2. 3. 4. 5. & 20. D. de opt. legat. d. c. 4. & 9. X. de iur. pat.* & consequenter rata manere debeat prouisio facta: & præferri qui eam obtinuit ex vero modo vacandi. *c. susceptum. de rescript. in 6.* vt nec l. quoties *C. de rer. vend* obtinet in beneficijs. *c. ibi qui de rescript. in 6. c. si tibi absent. de prab. eod.* 2. Quod sic collatum præsumitur non esse beneficiũ, nec subiectum regulæ. 3. Nec in hoc variare potest patronus.

Verùm si beneficium, de quo quæritur sit verè beneficium, sed iuris patronatus; contra communes iuris regulas, concessum est patrono laico, vt variare possit, & alios post alios nominare. *c. 5. X de iur. patronat.* & tunc Episcopus eligit ex pluribus, quem putat ecclesiæ fore magis vtilem; eumque instituit: qui tunc irreuo- 4. Vt in verò beneficio.

irreuocabiliter retinet beneficium. *c.3.12.24. X.de iur. patronat.*

5. Sed prævalet in hoc institutus. Adeò, vt si beneficium habeatur pro vero, eiusque institutio ab Ordinario postuletur, is præferendus sit, quem Ordinarius instituerit, *c.20.29.X.de iur. pat.* nisi, re adhuc quoad Ordinarium integrâ, admittamus non tantùm patronum laicum variare posse plures cumulando; sed etiam priorem vel secundam præsentationem reuocando, & adhærendo huic vel illi, vt plures DD. huiusmodi reuocatoriam variationem admittunt.

6. Regula obtinet in beneficijs permutatis. Supponendo autem verum esse beneficium de quo quæritur, videndum est an Regula Cancellariæ Romanæ *de infirmis resignant.* obtineat in casu permutationis. & quidem Gomes. *ad tandem regulam quæst. 19.* hoc *non videtur*, inquit, *habere dubium, tùm in regula antiquis & modernis expressè hoc dicatur.* sed exindè contendit non in omni permutatione, sed demum imparium beneficiorum habere locum. vt huiusmodi verborum generalitas restringenda sit secundùm causam legis, præsumptionemque fraudis, nascentis ex imparitate, *iuxta d.c.2. de renunciat. in 6.* quod ait fontem & originem huius regulæ, neque verò infrequens est constitutionem nouam interpretationem capere ex anteriori. alij aiunt constitutionem indistinctè hîc loquentem esse indistinctè accipiendam. *Azor. Inst. mor. p.2.l.7.c.28.q.5. Rebuff. in prax. ben. p.3. ad eam Reg. gl.4.n.55.gl.14.n.6.*

7. Etiam patronatui subiectis. Ad hæc pridem quæsitum est an regula locum habeat in beneficijs iuris patronatus? quod illa collationis dumtaxat faciat mentionem, quæ non habet locum in beneficio patronatus; sed præsentatio dumtaxat & institutio: & verba propriè sint intelligenda in iuris correctione. *vide Gomes. ad d. Reg. q.17.* quamquam contrà dici possit regulam non esse iuri contrariam, sed explicatoriam iuris prioris *in d.c.2.* & pro certiori rerum agendarum ratione, quod in d.c.2. indeterminatè dicitur de infirmo: ideoque arbitrium iudicantis exigebat; nouiter per hanc regulam determinari ad spatium 20. dierum; ideoque & quod

8. Ecclesiastico. locutio sit generalis, cum Azorio *vbi sup q.6. Rebuff. gl.2.n.39.40.* existimem beneficia patronatus ecclesiastici non minùs cadere sub hanc regulam, quàm reg. octauam reseruatiuam mensium, omnimodò magis quàm hanc patronis præiudicialem. & ibi Rebuff. *gl.5.in fin.* ait hanc regulam obtinere in beneficijs, quæ Rex Franciæ confert ex indulto Papæ, in alijs legem aliam regiam.

9. An etiam laico? Cæterùm beneficia patronatus laici ab omni dispositione censentur exempta, quæ non tam fauorem, quàm grauamen aliquod inferre videatur. *per ea quæ citat Gomes. vbi sup. & arg. Reg. Canc. de derogatione Iur. patron.*

Adeoque examinandum videtur, an ista regula fauorem contineat, an odium. vt fauores patronorum facilè amplientur; odia restringantur. Et quidem non esset verisimile eam regulam Cancellariæ hîc esse receptam quoad patronos laicos, si censenda foret odiosa: cùm ne quidem Concilium Trid. hîc receptum sit, nisi cum expressa restrictione, ne vllatenus aliquid imminutum censeretur circa iura patronatuum Regis, & vasallorum.

Itaque hanc regulam esse fauorabilem rectè censuit Rebuffus *in prax. beneficiar. p.3. ad regulam de infirmis gloss.4.n.9. Azor. Inst. mor. p.2.l.7.c.28. q.1.* sed & Modernus, *auctor commentarij analytici in regulas Cancellariæ Rom. ad regulam de infirmis resignantibus n.98. hæc,* inquit, *regula, quamuis nouam dispositionem contineat, & quodam modo pænalis sit, actum annullanda in odium fraudis: iuxta not. per Panor. Fælin. Philip. Decium in c.2. de constitution. Bald. Ias. in l.non dubium C. de legib. non tamen odiosa est, nec exorbitans; sed fauorabilis. vtpotè facta tum ad fraudes vitandas, saltem quadantenus restringendas, quod à republica est, & sic fauorabile, l.ita vulneratus.ad leg. Aquil. Bar. Alex. Ias. in l. si constante in princ. sol. matrim. tum ad conseruandum in hoc statum, & libertatem ordinariæ potestatis.* & infrà, *eadem regula,* inquit, *iuris communis tam censenda, quàm nouum remedium contra nimias vel nimium increscentes fraudes, ad conseruationem iuris communis inuenta.* quapropter cùm hæc regula fraudes resignantium, & permutantium excludat, per quas etiam obrepi possit patrono infirmitatis ignaro, & sic illi per hanc consuli, & magis ecclesiæ decreta seruari, quæ morituris successorem in beneficijs sibi constituere vetant, pro fauorabili habenda videtur tam patrono, vt diximus, vt eius deceptioni consulatur, & publico insuper ecclesiæ bono: quę huiusmodi successiones abominatur. *c. pleriqua, 8.q.1.c.t.de prab.* ex quo Rebuffus *gloss.4.n.7.* potiùs elicitam ait hanc regulam, quàm dumtaxat. ex *c.2. de renunciat. in 6.* quod fraudibus huiusmodi viam obstruere voluit. porrò tam fraudes abesse à beneficijs patronatui subiectis, quàm alijs, & illicitam successionem; boni publici interest. & tales ecclesiæ ordinationes etiam ad beneficia iuris patronatus laici extenduntur. vt *in c.15.X.de iur. pat.* Alex. III. dicit sanctuarium Dei iure hæreditario teneri non posse: & ex eo *ibid.* decernit super iure patronatus. quemadmodum *in c.fin.X. de caneeff. ecclas. vel prab. non vacant.* Comitissæ Flandriæ scribitur, vt de beneficijs sui patronatus, dum viuunt possessores, nemini successionem promittat. quare & rectè dicitur Rota Romana apud Flaminium *referente Azor. vbi sup. q. 7. vers. Rogat.* bis iudicasse diem vigesimum inceptum, cùm eo moritur resignans, haberi pro completo; ideo quod regula sit fauorabilis; & in fauorabilibus dies inchoatus habeatur pro completo. *gloss. in §. minorem. v. momentum. D. de minor.*

Igitur cùm grauamen nullum patrono infertur, nec ius eius diminuitur, imò augetur, videtur regula in eo recipienda. non minuitur ius patroni laici, quippè stante regula siue beneficium dicatur vacare per obitum, siue per resignationem, nominatio semper & præsentatio manet illi salua. neque ab alio

Margin notes (right column): 10. Vt regula dicenda sit fauorabilis? — 11. Non tantùm ob fraudes vitandas. — 12. Sed & successioné excludendam. — 13. In quibus causis decreta obtinent etiam in beneficijs iuris patronatus. — 14. Adeoque & hanc regula

ab alio quopiam sine eius præsentatione potest conferri. *c. 14. X. de iur. patr.* augetur autem; quia si subticita fuerit resignantis infirmitas, & patronus resignatario prouiderit; si infra viginti dies moriatur resignans, poterit patronus per obitum liberè prouidere. quod non facilè posset sine auxilio istius regulæ. iterum si possessor valens procuratorem constituat, & ille resignet, possessore iam infirmato, qui infra viginti dies moriatur; poterit patronus liberè conferre per obitum, beneficio huius regulæ; quod non posset ex iure commuoi. fauorabile itaque est patronis, & iuri publico, vt dicamus in beneficijs patronatui subiectis etiam regulam obtinere.

Cæterùm quod si non obreptum sit patro-
15. Quamuis fuerit patronus conscius infirmitatis.
no, sed conscius ille fuerit infirmitatis, & nihilominus resignationem permutationémve admiserit; prouiderit; seu præsentauerit; grauis quæstio est, an resignante intra 20. dies mortuo, liberè possit quasi per obitum alteri prouidere. in simili de ordinario collatore contraria referuntur Senatus Parisiensis arresta, & authores acriter digladiantur. & Rebuffus quidem *gloss. 12. n. 10. & seqq.* contendit ordi-
16. Vt Ordinarius.
narium collatorem (eadem ratio est de patrono) qui contulit per resignationem, eundem exinde conferre posse per obitum. sequitur Azor. *vbi sup. n. 9.* non tantùm vt eidem conferat, sed & alteri. nec ob id dicitur, reprobare, quod antè probatit. *idem Rebuff. gloss. 2. n. 36.* nec teneri de euictione. *n. 37.* & d. gloss. 12. *n. 11.* conatur soluere arrestum an. 1550. quo dictum fuit collatorem variare non posse. contenditque etiam illo, quod factum suum improbare non possit, excluso; alijs tamen regulam prodesse. ita vt tempore exinde labente superiores iure deuoluto conferre possint, adeoque, si de patrono agatur, Ordinarius iure libero. Modernus verò persistit in illius arresti sententia. *qualia & Papon. citat. Arrest. l. 3. t. 2. ar. 1. & 2.* multisque Modern. contendit in Ordinario, qui infirmi resignationem admisit, contulitque, regulam locum non habere, vt aduersus prouisionem semel factam, quasi per obitum rursus possit disponere; atque huiusmodi, vt vocat, negotiationem in beneficijs iure esse illicitam. *vbi sup. n. 22. & seqq. n. 30. n. 71. 84. 99. 107. 331.* quamquã *n. 32.* aliquos casus excipit, si quis error aut defectus iuris interuenerit; vt resignatio aut permutatio esset irrita; pœnitentia, & reuocatio procuratorij interuenerit; aut eidem resignatario conferatur.

Controuersia igitur hæc est grauis admodũ.
17. Regulæ Canc. an pro negocijs extra Cancellariam gerẽdis scriptæ?
quod enim ait Modern. *n. 56. & seqq.* Regulã, vt ferè cæteras, pro rebus in Cancellaria Romana gerendis scriptam esse; quodque ferè innuit prooemium Regularum, & ipsa regularum verba: tamen & locum habere in negocijs extra Curiam gestis alij non minùs contendunt, & in prouincijs obligare. *Azor. vbi sup. q. 4. Sarnen latè q. 2. in proœm. Reg. Canc.* & admittit ipse Modernus in gratiam collarorum Ordinariorum *n. 37. 285. 288. apud nos,* inquit, *recepta est principaliter contra Papam, & curiales suos pro Ordinarijs. vt latè suprà n. 30. & n. 36. & seqq. &c.* videmus etiam si coram Ordinario facta sit resignatio, & resignans moriatur intra 20. dies in mense Pontifici reseruato, Pontificem conferre per obitum. quamquam id in iudicio contradictotio firmatum hîc non memini. & in Gallia partitio mensium ex regula 8. Cancellariæ non obtinet. sic è contrario etsi resignatio fiat ad manus Papæ, & resignans hîc moriatur in mense Ordinarij, etiam hunc conferre per obitum. *Modern. vbi sup. n. 285. Azor. vbi sup. q. 9. Rebuff. Gomes. Flamin. Chokier ad d. reg. n. 20. 21. 22. vbi & plures citat.* neque rationabile videtur, vt pro parte dicatur recepta regula, pro parte non recepta. cæterùm eò videtur spectare maximè Modernus, vt Ordinarius, qui contulit, non posset contra suum ipsius factum venire, & collationem factam per resignationem iterum facere per obitum: quod tamen alij dicunt fieri beneficio legis, ex qua non sit arguenda inconstantia; seu vt ille vocat, negotiatio.

Sed & quamuis fraudes cessent, non cessare 18.
tamen illam successionis causam arguit Rebuff. An hæc cessante fraude?
gl. 4. n. 8. quam & Azor. *vbi sup. q. 11.* expendit; & ipse Modern. *n. 36.* vnde & quamuis scienti & volenti patrono fraus non fiat; tamen eius consensus non potest facere, vt canonicæ leges ea de re latæ locum non habeant. & quod Modern. cessare velit huiusmodi speciem successionum extra Curiam Romanam; ideò quod resignatio in fauorem ab Ordinario admitti non possit; etiam respondetur non vbique id obseruari: præsertim in resignatione in fauorem, sub reseruatione pensionis; & permutatione etiam imparium beneficiorum; de qua agere etiam dictam regulam diximus. & quamuis dicantur reijci posse, quæ fiunt in fraudem: *ex d. c. 2. de renunc. in 6.* loquitur tamen illud in graui infirmitate, nec exigit 20. dies; & aliàs permutatio regulariter admitti debet. *c. vn. de rer. permut. in 6.* quare Chokier *vbi sup. n. 16. si patronus,* inquit, *præsentauerit ad beneficium vacans per resignationem, si resignans moriatur ante 20. dies, poterit iterum præsentare: quia non præsentauit in casum mortis; & prima præsentatio est nulla: ergo non præstabit impedimentum alteri præsentationi. licet aliud consuluerit Decius cons. 224. cui respondet Rebuffus tract. de nomination. q. 17. n. 5.* Ita Chokier. cõtrà verò Modernus *n. 333. si patronus,* inquit, *ex causa resignationis infirmi præsentauit, & Ordinarius instituit; non potest patronus siue ecclesiasticus siue laicus iterum præsentare ex causa obitus resignantis intra 20. diem siue præsentationis, siue institutionis, secutam. quia hæc regula non habet locum in Ordinario.* Ita Modernus. & Choppin. *l. 1. t. 6. n. 3. de sacra Polit.* ait regulam de infirmis resignantibus non obtinere in Ordinarijs diuersis Senatusconsf. esse firmatum.

Ex qua opiniorum contrarietate D. Consulens perspicere potest, quàm ambiguũ erit huius rei iudiciũ. & quamquam aliàs secutus sim opinionem Moderni *in Iur pont. non. anal. de renunt. n. 3.* tamen ob generalitatẽ verborũ d. regulæ, *si quis in infirmitate constitutus &c,* & ratio-

nes suprà deductas, agnoscere oportet dubiā sorte, & ancipitem decisionem. idq; sic proponere visum est, vt D. Consulens penitiùs rem suam introspicere, deliberare, & statuere possit.

De censibus.

RESPONSVM I.

De Visitatione.

1. Quo fine fiant. Visitationes ad corrigenda crimina, & auferenda scandala, bonos mores tuendos,
2. Prauos mores corrigendi qui palam sunt. & prauos corrigendos indictæ sunt. *Conc. Trid. f.24.c.3.* vtique illos, qui palam sunt. *c.1.§ sanè.de censi.in 6.* de illis enim, de quibus dumtaxat est fama, visitans non cognoscere; sed ad iudicium ordinarium inquisitionis remittere debet. *ibid.* de occultis autem quia non iudicat ec-
3. Occulti non ita. cl. sia, nec coactionem nec iuramentum proponere debet. *d.§ sanè.* quia tum Iudex sine præuia fama vetatur inquirere; tum alius quispiam
4. De quibus fama, sit remissio ad iudicium ordinarium. sine præuia charitatiua monitione denuntiare. quod ex authoritatibus noui & veteris testamenti latè deducit Innocentius III. approbante Concilio œcumenico *in c. qualiter & quando 24 X de accus.* quod innouat Concilium Trid.
5. Sine illa hoc non instituendum. & ab omnibus obseruari mandat. *f.24.c.5.*

Quare etsi visitans exegerit iuramentum super quibuscumque criminibus, seu excessibus ei aperiendis; non tamen, etiam qui iu-
6. Iuramentum de detectibus indicandis ad occultos non pertinet. ramentum præstiterit, occulta detegere potest. In hoc casu inquisitionis generalis visitationum *interrogati*, inquit Lessius *de iust.l.2.c.29. disp.13. n.109. subditi non debent patefacere criminosos occultos, qui nulla talis criminis infamia laborant. est communis sententia DD. D.Thomæ.q. 69.a.2.& Caietani in illum art. Soti de tegendo & retegendo secreto. membro 2.q.6. Nauar.c. inter verba concl.6.n 21. & in Rubr. de indulg.n.87. & colligitur ex c. Qualiter & quando, suprà. Ratio est, quia id, de quo nulla adhuc est fama, censetur esse ultum, dum via inquisitionis proceditur: atqui Iudicis potestas non se extendit ad eliciendā occulta; maxima enim inde incommoda in rep. sequerentur. Itaque etiamsi sub iuramento, vel sub pœna excommunicationis praecipiat, vt dicas veritatem de eo, quod nosti; tamen non teneris: sed potes cum restrictione mentali dicere, te nescire quicquam: intelligendo tacitè, te nescire eo modo, vt tenearis patefacere.* ita Lessius. & ex Concilio Agathensi disertè decernitur *in c.2.X. de purgat. canon.* vbi Episcopus visitans sub iuramento, seu banno Christianitatis, populum de facto adstrinxerat, vtique de famosis criminibus, vt apparet, non occultis delaturum; & populus infamiam presbyteri patefecerat; accusatoribusque deficientibus *admoneatur*, inquit, *primò seorsum ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: &, si non emendauerit, Episcopus eū publica increpatione admoneat. Si verò nec sic se correxerit, ab officio suspēdatur, vsq; ad condignam satisfactionē, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.* vbi per visitationem ne quidem infamatū publicè increpat; sed primò seorsim, deinde corā testibus, tertiò publicè; tum demum incorrigibilem suspendit.

Quin si fuerint detecta occulta, etiam quæ visitati rei fuerint confessi, occultam posse imponi pœnitentiam, nullatenus publicam aiunt Stephanus Weymſ. *ad const.24. Conc. Trid. f.24. c.3. n.11. Zerola in Prax. sua Episcopal. de visitation. ca.5. vbi citat Domin. Soto lib.4. sent. dist.18.q.4. a.5. Didac. Conar. resol.l.1.c.2.n.6.* quod id satis innuat tam d.c.1.§ sanè. de *cens.* in 6. & Trid. d.c.3. vt paternā charitate, christianoque zelo omnes complectantur. *à quo*, inquit Weymſ. *abstrent si contra occultè delinquentes correctionem suam publicè exercerent, aut ijs publicam aliquam pœnitentiam iniungerent. cùm per hoc illos palam quodammodo diffamarent contra benè ordinata charitatis regulas, d. Dominic. Gem in d.§ sanè.* omitto nunc eos, qui non ad finem Concilij & canonum, correctiones aut crimina propalant. 7. Si tamen detecti fuerint, occultā pœnitentia sunt eluendi.

Ne quidem detectum crimen occultum licere in iudicium inquisitionis deducere; quamuis etiam duo vel plures iurati testes id deponerent, latè docet Lessius *de iust. l.2. c.29. disp.15 n.123.* nisi & rumor sparsus sit per maiorem partem viciniæ: *ex c. inquisit. §. 3. X. de accusat. respondemus nullum esse pro crimine, super quo non laborat infamia; seu clamosa insinuatio non præcessit; puniendum. quin imò super hoc depositiones contra eum recipi non debent; cùm inquisitio solummodò fieri debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt.* & ex *d.c. qualiter innouato per Concil. Trid.* 8. Ad iudicium deduci non debent.

Et quamuis *n.131.* praxim sæcularem contrariam aliquatenus excuset; tamen *n 140. absque præuia infamia*, inquit, *Prælati non debent inquisitionem instituere, præsertim contra personas ecclesiasticas: tum quia harum infamia plus scandalizet sæculares, quam castigatio adificet: tum quia faciliùs correctione fraterna emendari solent; tum denique quia Prælatorum potiùs est in spiritu lenitatis subditos suos, etiam sæculares corrigere; quàm asperitate pœnarū sanare.* vnde canones iubent, vt non ad primam famæ insinuationem inquirant; sed tum demum quando sæpiùs eorum aures pulsauerit. 9. Praxis sæcularium contraria non debet trahi ad forum ecclesiæ.

Magna sanè est obligatio celandi secreti illius, ex cuius propalatione scandalum veniat. 10. væ mundo à scandalo. væ homini illi per quem scandalum venit. homini, inquam, humano affectu illud danti. Et propterea non immeritò canones decreuerunt, vt in visitatione regulariū nulli adsint sæculares; sed duo tantùm canonici ecclesiæ Visitantis; iiq; in habitu decenti, cōpositique moribus. *c. vt iuxta. X. de off ord.* Ita in *c. non debet. 30.q.1.* crimen commissum cum filia spirituali punitur quindecim annorum pœnitentiā: ea tamen criminis grauitas non sufficit, vt propaletur: sed excipitur si non in conscientiam populi venerit. Vt ipsa propalatione inductum scandalum criminis præponderet castigationi; quāto magis inutili manifestationi? Secreti huiusmodi magna obligatio. Ad vitanda etiam scandala. Ne visitanti adsint sæculares, sed duo canonici.

Sed & secretum visitationis, præsertim regularium, proximè accedit ad sigillum confessionis. 11. Secretū hoc proximum sigillum confessionis.

fessionis. de quo latè Malderus *tract. de sigillo confessionis.* vbi *c.1. ex Leone I.* pro sigillì causa citat & hanc rationem, *tunc demum plures ad pœnitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia pœnitentis.* quod suo modo applicando ad visitationem; vtilior erit, quò secretior: nullus fructus, si publicanda credetur.

8. Post sigillum confessionis arcanum rei publicæ ponit Malderus *c.2.* tertiò loco secretum iniustè interceptum; vt alienis literis apertis, ac multò magis per coactionem & iuramentum à visitante exactum. *contra d. §. fand.* & quarto gradu commissum ab amico: ad quod refert illud Ecclesiastici *c.27. Denudare amici mysteria desperatio est animæ infelicis.* Prælatus visitans visitatis amicus est, & pater. eademque lege obligantur qui cum eo sunt, vt in sigillo confessionis alij participatiuè. de quibus ait *c.13.* & improbæ minas denudationis Rufini ex D. Hieronymo; *scire te iactas crimina, quæ tibi soli amicissimo sim confessus, & hæc in medium te prolaturum: meisque, me celeribus esse pingendum, & debere meminisse, quod iacuerim ad pedes tuos ne gladio eris tui amputares caput meum.* quadrat illud Prouerb. c.15. *Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana; Qui autem fidelis est, celat amici commissum.*

Quærit denique Malderus *d.c.2.* an secretum naturale obliget sub peccato mortali; & asserit obligare in re graui. peccata autem alterius reuelare præsertim in ecclesiasticis, eoque modo vt fiant publica, & graue in ecclesia scandalum oriatur; multò deterius est.

Quæ autem per causam visitationis in notitiam visitantium veniunt, non tantùm obligatione secreti naturalis, sed & arcani amici, & propter Deum, eiusque nomine amici, obstringunt. Vt eo magis denudare eiusmodi mysteria ab ecclesiastico, diceretur desperatio animæ infelicis, & fraudulenter ambulantis.

Sed & Honorius III. author *d. c. vt iuxta.* alio argumento id persuadet, vt in Corpore edito ex authoritate Gregor. XIII. supplementum illius ita legitur; *Vt iuxta illius supremi post Christum pastoris edictum forma factus gregis, ex animo dignoscatur non dominandi libidine, sed amore rectè agendi, debet eum salubriter visitare: sic excessus delinquentium, quantum potest corripiendo, ne reuelet:* (nota) *sic increpando, ne confundat. quia cùm iuxta sapientis dictum secretò sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si è contra palam arguat increpando.*

De Baptismo.

RESPONSVM I.

De baptismo extra templum non conferendo, nisi magnis Principibus.

Baptismus citra necessitatem extra templum conferri non potest, nisi Regum & Principum libetis. *clem. vn. de Baptismo. Conc. prouinc. Mechlin. 1607. tit. 3. c.5.* Rituale Rom. à Paulo V. editum magnos Principes exigit; & vt tunc baptismus fiat in illorum domesticis capellis, seu oratorijs. & clementinæ transgressionem, vt in re graui, mortalem existimant plures *apud Syluium in resol. v. baptismus. 4. conc. 1.* vbi & eos tantùm Principes intelligit, qui non habent superiorem: sed Tridentinum *s.25. c.9.* de talibus *sublimes*, inquit, *ac supremos Principes iura Imperij in dominijs suis habentes.* quales etiam intelliguntur *s.22. c.8.* sub nomine Regum. *de quibus latè diximus in Iur. Pont. nou. anal. de religios. dom. n.8. & seqq.* sed & iterum Conc. *Trid. s.24. de reform. mat. c.5. in secundo*, inquit, *gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*: vbi non ita strictè accipiendum est verbum *magnos*. & propterea Zerola *in prax. p.1. v. dispensatio. §.2.* videtur comprehendere Barones, & titulatos regni Neapolitani. sed & praxis nunc dispensationes non ad nobiles tantùm; sed & viles personas non rarò deducit. itaque in d. Rituali magni principes non tantùm supremi, & his ferè proximi; sed & titulis eminentes intelligi posse videntur. sed neque ceremoniæ in baptismo sunt omittendæ; nisi fortè ob necessitatem, non pompæ; sed quam explicat clementina; *propter quam nequeat ad* ecclesiam absque periculo accessus haberi. nec excusat dignitas baptizantis. *Syluius ibid. conc. 2. & 3.*

1. Vetat ius commune, synodale; Rituale, nisi in magnis principibus.

2. Qui dicendi sint magni principes hic?

De ædificandis ecclesijs.

RESPONSVM I.

De erectione nouarum parochiarum.

Quando sumus in proprijs terminis Concilij Trid. *s.21. c.4.* vt *ob locorum distantiam, siue difficultatem sine magno incommodo ad percipienda sacramenta, & diuina officia audienda accedere non possunt* incolæ ad ecclesias suas parochiales; *nouas parochias etiam inuitis rectoribus* Episcopi *constituere possunt. & ex fructibus quomodocunque ad ecclesiam matricem pertinentibus* competenter dotare; & *si necesse fuerit* com-

1. Quando in proprijs terminis Concilij casus occurrit potiùs parochia erigenda est quàm capella tantum.

compellere populum ea subministrare, quæ sufficiant ad vitam noui parochi. *d.c.4.* nouas, inquam,
2. parochias : ita enim Concilium. alioquin vbi non sumus in proprijs terminis Concilij, nec ex distantia, aut difficultate, est magnum incommodum ; plures baptismales ecclesiæ in vna terminatione esse non possunt : sed vna tantummodo cum suis capellis. *c. plures. 16. q. 1.* quibus tamen aliquando omnia parochialia tribuuntur ; ita tamen vt in summis solemnitatibus accolæ in sua parochia comparere debeant. *c. si quis etiam. de consec. d. 1.*

Alioquin hæc tantùm.

Magno, inquam, incommodo : vtique Iudicis arbitrio ; seu boni viri : non equidem delicata censura. & ne sibi quidem commoditates aucupentur magis, quàm vt necessitati satisfiat. (cuius causæ aliquid subfuisse videri potest in ea decisione quam retuli in Consult. *can h. t. cons. 1. §. sed & idem. cui consonat §. vnde si.* ideoque reijciendam censui ad arbitrium Iudicis.) tam quod non omnia in capellis fiant, ad quæ parochiani tenentur ex iure communi, & Tridentino ; quàm quod magna sit distantia inter pastorem, cuius sunt oues propriæ ; vt instituitur in nouis parochijs ; & sacerdotes qui in capellis, nec omnia præstant ; nec tanquam suis. pleniùs ergo satisfit magno incommodo per erectionem nouæ parochiæ, quàm per capellam. eaque in casu magni incommodi mens esse videtur Concilij Tridentini.

Sola quidem distantia, aut itinerum diffi-
3. cultas refertur *in d. c. 4. & c. ad audientiam. X. hoc tit.* sed *c. fin. X. hoc. tit.* generalibus vtitur verbis: *in locis*, inquit, *in quibus populi habitantes oratorijs egere videntur, super basilicarum institutione studeas salubriter providere.* quamquam ea generalitas ferè reducenda videatur ad d. distantiam, aut difficultatem : nisi fortè populus ita excreuerit, vt vetus ecclesia totum non capiat. tunc enim vel nouæ ecclesiæ ædificandæ, vel veteres augendæ sunt. *c. pracipimus. 16. q. 1.* nam rerum mutationes vnionem, separationémve postulant. *d. c. pracipimus. c. & temporis qualitas. 16. q. 1.*

Necessitas non commoditas tantùm exigitur.

4. Atque hæc iterum, cùm secundùm terminos Concilij, noua parochia dotari petitur ex fructibus matricis ; *iuxta d. c. 4.* aut obuentiones ecclesiasticas intra terminos nouæ parochiæ eidem assignari, *iuxta d. c. ad audientiam.* sed si quis in *sua proprietate voluerit ecclesiam ædificare, de Episcopi consensu licitum est.* ita tamen vt maneat matrici *sua iustitia, & decima. c. quicumque. 16. q. 1.* & sic *in c. 2. X. hoc tit.* leprosis propriam parochiam erigere permittitur : ita tamen *vt iniuriosi veteribus ecclesijs de iure parochiali nequaquam existant.* quamquam ex pietate illis *ibidem*, conceditur, vt *de hortis, & nutrimentis animalium suorum decimas tribuere non cogantur.* quæ exceptio, seu priuilegium
5. in reliquis iuribus parochialibus firmat regulam, seu legem communem.

Nisi de suo aliqui ædificare & dotare velint.

Sed quid si neque præstò sit aliquis, qui ædificare velit ecclesiam, vt *in d. c. ad audientiam. d. c. 2.* sed exstet vetus capella, & in ea fundatum beneficium, ac decimis à fundatore dotatum : cui tamen ius patronatus non est reseruatum ; petaturque eadem capella in parochiam erigi ? & Concilium Trid. generaliter inquit, *nouas parochias constituere possint* ; nouam fabricam non desiderat : sua ergo matrici iustitia seruabitur, & decima. quare cùm rectori matricis nihil decedat ; non capella tantùm ; sed & noua parochia erigi posse videtur. *d. c. fin. d. c. 2. d. c. quicumque.*

Aut saltem non de fructibus Rectoris matricum.

Itaque vbi Episcopus iudicat necessariò parochiam erigendam, ratio suffragatur, vt eidem prouidere possit ex fructibus matricis si abundat. *d. c. ad audientiam. VVames. de paroch. cons. 437. n. 3.* aut alioquin secundùm *c. 13. §. in paroch. eiusdem Concilij Trid. s. 24.* eoque erectæ ex capella parochiæ vnire beneficium in illa fundatum. cuius etiam decimæ, postquàm ad ecclesiasticam fundationem redierunt, quadantenus censentur ad matricem pertinere ; ad sensum d. c. 4. ita tamen vt onera deducantur à fundatore imposita. *l. mulier D. de iur. dot. l. fructus. D. sol. mat. l. 1. C. de fruct. & lit. exp. c. præsenti. §. fin. de off. ord. in 6.*

Sed posito, quod simus in terminis Conci- 6.
lij Trid. an non possit tantùm ; sed & teneatur Episcopus erigere nouam parochiam ? sanè ita statutum est *in c. ad audientiam in verb. mandamus, quatenus si res ita se habet, ecclesiam ibi ædifices, & in ea sacerdotem instituas.*

An non possit tantùm, sed & debeat Episcopus hoc casu erigere parochiam?

Porrò Concilium Trid. *d. c. 4.* non tantùm erectionem nouarum parochiarum iubet fieri secundùm d. formam d. c. ad audientiam, adeoque eius decretum innouat ; sed etiam ipse contextus indicat præcipi ipsis Ordinarijs, vt necessitati populorum prouideant secundùm diuersam singulorum exigentiam. Vtitur autem Concilium modo imperatiuo ; *cogant*, inquit, *Episcopi* : quod non arbitrium liberum ; sed præceptum continet. *clem. exiui de paradiso. §. item quia præterea. de verb. signif.*

Idem Concilium quidem vtitur in secundo membro verbo, *possint* ; seu quod respiciat ad regularem prohibitionem erigendarum nouarum parochiarum ; vt hoc casu distantiæ, & aquarum possint : seu, quod addit, nec exprimebatur in d. c. ad audientiam, vt inuitis etiam rectoribus nouas parochias constituere possint ; & portionem assignare suo arbitrio congruam. adeò vt, quamuis fere antè receptum erat erectionem nouæ parochiæ fieri debere sine præiudicio possessoris ; *Rebuff. in prax. benef. de erect. eccl. in curatam* non absolutè id nunc obtineat ; sed, sicut in primo membro cogunt pastores suo sumptu tot sacerdotes assumere, quot necessitati sufficiant ; ita in secundo possint inuitis rectoribus nouas parochias constituere, & ex prouentibus illorum eas dotare. imò, si ob illorum defectum id fieri nequeat ; ex alijs quomodocumque ad ecclesiam matricem pertinentibus : aut demum populum compellere ea subministrare, quæ nouo parocho sufficiant. *d. c. 4.* adeò vt d. c. 4. eadem ferè ratione de dotanda noua parochia loquatur, sicut idem Concilium *s. 24. c. 13. §. in parochial.* in vetere.

Quod

Quod si ergo parochiani d. vici, qui vltimo demum loco tenentur, offerrent necessaria nouo parocho subministrare, donec aliundè assignata erit congrua dos, per eos, qui de iure teneri declarabuntur; non manet iustum dubium quin ex nunc teneatur Ordinarius nouam parochiam erigere, & dotem partibus posteà auditis assignare, super prouentibus ad matricem ecclesiam, seu parochum pertinentibus, *iuxta d.c. ad audientiam. & d.c.4.* vel per assignationem decimarum, vel per vnionem d. capellaniæ, aut quam aliam commodiorem rationem prouidere. *iuxta d. §. in parochialibus.* quod si Episcopus citra iustam causam officio desit, per appellationem aditus superior supplebit. *VVeyms. ad d.c. ad audientiam inter 24. Const. à. Concil. Trid. innouatas.*

Quod si Ordinario non videbitur casum sibi occurrentem spectare ad *d. c.4. s.21. Trid. d. c. ad audientiam* potest iuxta prius membrum d.c.4. in capella statuere sacerdotem, qui parochi ibidem vices suppleat, dum incolæ ad parochialem accedere non poterunt. & beneficio illud onus imponere. *c. significat. 11. X. de præb.* quia omnia beneficia diœcesis subsunt ordinationi Episcopi. *c. omnes basilicæ. 16. q. 1. c. sicut vnire. X. de excess. prælat.* Vtique sine præiudicio possessoris: scilicet ne ipsi fructus minuantur, aut onus vita eius durante ab eo subeundum sit. præiudicium autem, quod non æquè deinceps permutare possit, considerabile non est; quia ius ei non est permutandi. *c. quæsitum. X. de permut.* sed arbitrium Episcopo. *ibid.*

De consecratione ecclesiæ.

RESPONSVM I.

De ceremonijs positionis primarij lapidis non repetendis.

1. Ecclesiam quis consecret, & quã? Ecclesiam ritè constructam atque dotatam consecrat, consecratámve pollutam reconciliat solus Episcopus: *c. nemo. de consecrat. dist. 1.* loci: *c. tua. X. de consecrat. eccl.* præsertim hodiè: *c. 5. s. 6. Conc. Trid.* vt nec delegari possit simplex sacerdos. *c. aqua. X. de consec.* cùm ea res sit Ordinis: quæ non nisi Episco-
2. Quando. po delegatur. *ibid.* & *c. quamuis. dist. 68.* etsi praxis reconciliationem delegari alicubi per-
3. Cum missa. mittat. *Syluius in 2. p. D. Thom. q. 83. n. 3.* quam tamen improbat d. c. aqua. die etiam non festo: *d. c. tua.* sacrificio missæ per Episcopum in consecrata ecclesia peragendo: *c. 2. in verb. ab Episcopis & non à chorepiscopis. de consecrat. dist. 1.* ex ecclesiæ præcepto. tametsi alioquin non desinat esse rata consecratio. *Syluest. in v. consec. 2. n. 1.* quamuis hodiè Pontificale habet, vt Episcopus celebret, vel coram se faciat celebrari.

4. An dubiam de consecratione? Consecranda autem est ecclesia, quæ ambigua est de consecratione. *c. ecclesia. de consec. dist. 1.* dum neque scripturâ, neque testibus illa probatur: *c. solemnitates. ibid.* (facilè autem scripturæ in pariete exaratæ, crucibus, alijsque signis creditur. *Panorm. in c. proposuisti. X. de consec. eccl.*) vel si parietes ex toto vel ma- 5. Collapsam; an abrasam?
iori parte simul corruerint. *c. de fabrica de consec. d. 1.* nam si per partes diuersis temporibus lapsa & restituta fuerit ecclesia; instar sæpiùs refectæ nauis *l. proponebatur. D. de iudic.* pro eadem 6. An sæpiùs restauratã?
habetur. quod pars reliqua consecrata, vt dignior, nouam ad se trahat. vt oleum consecratum mixtum non consecrato. *c. quod in dubijs. X. de consec. eccl.* Denique si parietes in ecclesia toti, vel maiori ex parte fuerint combusti, vel abrasi. quod pars, quâ chrismate fuerint inuncti, deciderit. *Panorm. in d. c. proposuisti.* non autem si tectum, aliáve ædificia lignea, parietibus illæsis, fuerint consumpta. *c. lignois. X. de consec. eccl.*

Altare autem iterum consecrandum est, cùm 7. Altare quãdo iterũ cõsecrandum.
tabula mota fuerit, vel enormiter fracta; lapis motus, qui sigillum continet. *c. 1. 3. 4. X. de eccl. consec.* si manentem autem ecclesiam seu altare pollui contingat; reconcilianda tantùm est. *d. c. 4. & fin. X. de consec. eccl.*

Quæsitum est, an posito primario lapide, & 8. An primario lapide manente, multis interim incommodis & annis lapsis sit repetenda solemnitas positionis?
fundamentis non parum promotis, opere per iniquitatem temporum interrupto, quin etiam loco per hæreticos in platæam publicam verso; & illis pulsis iterum clauso; post annos amplius 60. animo resumpto ad opus olim cœptum, atque ex parte destructum, rursus perficiendum, necesse sit lapidem rursus ponere ijs ceremonijs, quibus opus est secundùm Pontificale, in positione primarij lapidis? & non esse suadetur ex eo, quod consecratio semel facta non sit repetenda; *d. c. ecclesijs. d. 1. de consec.* & quod iuris est de toto, idem est & de parte. *l. quæ de tota. D. de rei vindicat.* atqui non est ambigendum, quin olim primarius lapis fuerit ritè collocatus: cùm aliter id fieri seuerè sit prohibitum: *auth. vt nemo fabricet oratorij domos. c. nemo dist. 1. de consec.* & delicta non præsumantur; sed pro actu licito fiat interpretatio. *l. merito. D. pro soc.*

Et quamuis posteà pars aliqua murorum super-ædificatorum diruta sit; non tamen peruentum sit ad fundamenta, sed primarius lapis manserit: neque desierit consecratio: quamuis ob delicta illic perpetrata, aliàs deberetur reconciliatio; si foret ecclesia. *d. c. proposuisti.* mansit enim lapis primarius immotus, consecrationem retinens; eo modo, quo de altari decisum est, *in c. si motum. d. 1. de consec.* vt si motum nullatenus sit; quamuis tota ecclesia destructa, illud consecrari denuò non debeat.

Sed an opus sit reconciliatione loci, operi resumendo præmittenda?

Polluitur ecclesia, (ita vt nec celebrare mis- 9. Vt polluatur ecclesia.
sam in ea liceat, *c. is qui de sent. excom. in 6.* nec diuina officia, seu horas canonicas, *c. fin. X. de consec. eccl. Hugolin. p. 2. c. 29. §. 7.*) homicidio, aut vulnere intra ecclesiam facto, seu aliàs contra reuerentiam loci sanguine fuso: *d.*

c. proposuisti. seu humano semine: *d. c. ecclesijs. c. significasti. X. de adult.* etiam inter coniuges; nisi fortè obsessos diu ad vitandam fornicationem. *Syluest. in verb. consecratio, 2. q. 5.* excommunicato, aut pagano in ea sepulto: *c. consuluisti. X. de consec. c. ecclesiam. de consec. dist. 1.* eijciendo, si discerni potest: *d. c. ecclesiam:* non tamen muliere prægnante cum prole simul extincta, sine baptismo. quia tanquam pars matris sepelitur. quæ nondum nata est. *c. si qua. d. 4. de consec.* consecratione per Episcopum excommunicatum facta: *argumento d. c. consuluisti* à maiori. non autem polluitur ecclesia ex alijs delictis ibidem commissis. quia canones illa non expresserunt. neque ob illa reconciliationem præscripserunt. & iuris positiui hæc sunt. sed & ecclesia, quamuis nondum consecrata, sanguinis & seminis effusione quasi polluta aquâ exorcizata lauanda est. *c. vlt X. de consec. eccl.* quod potest fieri per simplicem sacerdotem, aquâ à se benedictâ delegante Episcopo. *DD. ibid.*

10. Non repetenda solemnitas, non moto lapide primario; sed aliæ preces rectè adhibentur.

Porrò nihil hîc proponitur, ob quod locus hic, non moto primario lapide, sit habendus pro polluto. sed quoniam multis locis obtinuit; vt post alia etiam delicta fiat aliqua reconciliatio; rectè fundamenta primario lapidi superstructa aquâ benedictâ asperguntur: noui etiam aliquot lapides, non precibus primario lapidi sacrando proprijs, sed communibus benedicuntur; & operi perficiendo supponuntur. cum benedictione aquæ; nec repetitâ positione crucis: quæ in prima designatione facienda est. *d. auth. & d. c. nemo.*

De celebratione missarum.

RESPONSVM I.

De modo rem diuinam peragendi.

QVæsitum est de statutis ecclesiæ collegiatæ circa rem diuinam peragendam à Diœcesano recognitis, mutatis, emendatis. longum esset singula referre, & censere. cùm

1. Statuta canonibus, Concilio Tridentino, Basileensi conformanda.

ergo Concilium Basiliense s. 21. latè & distinctè egerit, visum est extensè illius decreta hîc referre: vt iuxta se posita magis elucescant. nam Cóncilium Tridentinum *s. 22. decreto de obseruandis in celebratione missæ. & s. 24. c. 12. s. 23. c. 1. & 14. s. 22. c. 16. §. nullus. can. quanta §. deinde s. 22. s. 21. c. 3. s. 22. c. 3. & alibi* recitare opus non est: cùm in omnium manibus magis versetur.

Grauiter igitur Concilium Basiliense s. 21. officium diuinum facturos monet, vt, sicut qui Principem sæculi rogaturus habitu hone-

2. Quoad præparationem.

sto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attentâ quoque mente, seipsum, ac verba studet componere; tantò diligentiùs in sacro loco omnipotentem oraturus Deum hæc omnia facere debeat. quomodo & Innocentius III. *in c. dolentes. h. t. præcipimus,* inquit, *in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum pariter, & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiosè celebrent, & deuotè.* generalioribus quidem terminis, sed idem Concilium Basiliense specialius describit; quomodo clerici ad rem diuinam se debeant componere; quomodo peragere. vtique vt in cathedralibus, collegiatis ecclesijs, *horis*, inquit, *debitis, signis congruâ pulsatione præmissis, laudes diuinæ Maiestati per singulas horas non cursim ac festinanter; sed tractim, & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet versiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne, & feriale officium differentiam reuerenter ab omnibus persoluantur.*

Quoad habitum & mores; *horas* inquit, *canonicas dicturi cum tunica talari, ac super pellicijs mundis, vltra medias tibias longis, vel cappis iuxta temporum, & regionum diuersitatem, ecclesias ingrediantur; non caputia, sed almutias, vel bireta tenentes in capite. qui cùm in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus & officium exigunt: non insimul aut cum alijs confabulantes, seu colloquentes, aut literas, & scripturas alias legentes, & cum psallendi gratia ibidem conueniant, muta aut clausa labia non teneant: sed omnes, præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis, & canticis Deo alacriter modulentur: cùm dicitur gloria Patri, consurgant: cùm nominatur nomen gloriosum Iesus, caput inclinent. nemo ibidem, cùm hora in communi cantatur, legat vel dicat priuatim officium. Decanus, vel cui disciplina chori incumbit, diligenter inuigilet, ne quid inordinatè fiat, & transgressores mulctentur.* 3. Habitum & mores. cantum, psalmodiam.

Quod pulsatis signis conueniendum dixerit consequenter specialiùs determinat; vt qui 4. Tempus. in matutinis ante finem psalmi *venite exultemus*, in alijs horis ante finem primi psalmi; in missa ante vltimum kyrie eleison vsque in finem diuino officio non interfuerit, nisi fortè necessitate cogente, ac petitâ & obtentâ à præsidente chori licentiâ, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur. saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ fortè circa hæc arctiores existant. idem in his obseruetur, qui à principio vsque ad finem in processionibus non permanserint.

Eaque res vt executionem habeat, deputari iubetur aliquis, qui notet personas singu- 5. Notatorem, distributiones. las statuto tempore non conuenientes; iuramento astrictus agere fideliter, & nulli parcere. & vbi singulis horis certæ distributiones statutæ non sunt, omninò etiam de grossis fructibus, si opus sit, deputari; vt iuxta mensuram laborum, plus minusque quis capiat emolumenti. sublato abusu, quo in vna hora dumtaxat præsens totius diei distributiones vsurparet: aut nomine dignitatis, officijve alicuius dumtaxat, qui non actualiter pro vtilitate ecclesiæ abesset, quotidianas distributiones perciperet. 6.

De precibus extra chorû dicendis.

Interserit deinde qualiter extra chorum horæ dicendæ sint. vt, *si orationes*, inquit, *suas*

Deo

Deo acceptas fore cupiunt, vt non in gutture, vel inter dentes, seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, vel colloquia, vel risus intermiscendo, sed siue soli, siue associati diurnum, nocturnumq́, officium reuerenter, verbisq́, distinctu peragant, ac tali in loco, vnde à deuotione non retrahantur, ad quam se disponere, & praparare debent: iuxta illud quod scriptum est; antè orationem prapara animam tuam: ne sis quasi qui tentat Deum.

7. Discursibus. Pœnas exinde proponit illis, qui tempore diuinorum per ecclesiam, aut circa illam vagati fuerint, priuationis distributionis; non tantùm illius horæ; sed totius diei, mensis, aut grauiori; si priori non corrigantur. vt tumultuosis etiam discursibus diuina officia non turbentur. Regulares etiam, qui in conuentualibus ecclesijs circa prædicta excesserint, graui pœna superiorum arbitrio castigentur.

8. Tabula & descriptione officiorum. Insuper, vt cuncta in domo Dei ordinatè procedant, & quilibet sciat, quid sibi agendum immineat; *statuatur*, inquit, *tabula aliqua continuè pendens in choro, in qua quid per vnumquemque ex canonicis, vel alijs beneficiatis, in singulis horis, per hebdomadam, aut aliud tempus, cantandum aut legendum sit, describatur. qui autem secundùm quod ibi descriptum fuerit, facere per se vel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones vnius diei amittat.*

9 Vitandis in missa. Quoad missæ autem celebrationem statuit, vt symbolum, præfatio, seu oratio dominica completè cantetur, nec cantilenæ sæculares admisceantur. neque missa etiam priuata fine ministro, aut præter secretas orationes ita submissâ voce dicatur, vt à circumstantibus audiri non possit.

10. Capitulis sub illa non habendis. Sed & prohibet, ne tempore missæ maioris, præsertim diebus solemnibus Capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per canonicos celebrentur, nisi fortè vrgens, & euidens ingrueret necessitas.

Qui verò ad talem horam Capitulum indixerit, à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus. neque ipsi canonici pro illa hora istas distributiones lucrentur.

11. Spectaculis, ludicris, cachinnationi. bus, comessationibus. Vetat denique ne spectacula in ecclesijs exhibeantur, aut quæcumque ludicra, quamuis speciem pietatis repræsentantia: quibus homines ad cachinnationes moueantur. néue commessationes aut conuiuia fiant, iubet Ordinarijs, & ecclesiarum decanis, & rectoribus, sub pœna suspensionis omnium prouentuum ecclesiasticorum trium mensium spatio, ne hæc aut similia ludicra, neque mercantias seu negotiationes nundinarum in ecclesia, quæ domus orationis esse debet, vel cæmiterio exerceri permittant. transgressores per censuram ecclesiasticam, aliaque iuris remedia punire non negligant.

Denique omnes consuetudines, statuta, aut priuilegia, quæ suis huiusmodi decretis non concordant, irrita esse decernit.

Ad hæc decreta, aliaque Pragmaticæ sanctioni inserta scripsit Cosmas Guismer, canones veteres conformes citauit. superuenit Concilium etiam Trid. in locis suprà citatis, & quædam constitutiones pontificiæ. (*de quibus egimus in Iur. pont. nou. anal. de cleric. non resid. n. 27. De celebrat. missa n. 99. 4. & in Iud. l. 3. c. 5. num. 7. vide latè Dianam & citatos p. 2. t. 12. & 14. vbi multis quæstionibus excutit etiam decreta Vrbani VIII.*) & circa diuina officia, horas canonicas, & distributiones suis conformiter statuerunt. Præscriptum tamen tempus quo adesse quemque oporteret, & seruitium quod præstare, magis remisit Trid. f. 22. c. 3. ad iudicium Ordinarij *in verb. personaliter competens sibi seruitium iuxta formam ab Episcopo praescribendam quolibet die statuto non impleuerint.* &c. vt in Synodo 1. & 2. prouin. Mechlin. à Sede apostolica approbata, ac alijs quædam circa diuinum officium celebrandum, præsentiam ac distributiones statuta sunt; quæ non verbotenus consonent cum Basiliensi; vt illius clausula irritans eatenus cesset; nec vbique recepta erat: substantia tamen eiusmodi decretorum, quatenus intacta sunt, omninò est retinenda. 12. Arbitrio diœcesani informa seruitij cuiusque præscribendæ.

Et hîc reminiscendum quod Concilium Trid. f. 22. c. 3. decreuerit, vt clerici seruitium præstent in re diuina, iuxta formam per Episcopos præscribendam, adeò vt quod in huiusmodi statutis mutandum emendandúmve dixerit, non obstante exemptione, seu consuetudine immemoriali, priuilegio, seu iuramento, sine difficultate recipiendum sit: cùm eis deroget d. c. 3. f. 22. Conc. Trid.

Id quod multò magis dicendum est de ijs, quæ Episcopi de diuino cultu decreuerint in Synodis diœcesanis; ac multò maximè quæ in prouincialibus; ac nominatim prouinciali Mechliniensi an. 1607. à Paulo V. probata: Breui dato 4. kal. Maij 1608. in quo hæc verba leguntur: *quemadmodum etiam hortamur, atque Apostolica authoritate, quam à Dei benignitate licet immeriti accepimus, iubemus; vt eius Synodi decreta omnia, qua ad sacrorum canonum praescriptum omnes istius prouincia Episcopos, omnesq́, eorum diœcesanos* (nota) *obstringunt, ab omnibus quàm diligentissimè, & inuiolatè seruentur.* adeò vt & ipsi Ordinarij, super hac re constituendo, contra illorum formam ordinare non possint, nec quicumque diœcesani iisdem contrauenire. 13. Præsertim in Synodis.

Hisce igitur omnibus iuxta se positis, quam rectè singula ab Episcopo mutata, emendata, probata sint; facilè elucescet.

De immunitate ecclesiæ.

RESPONSVM I.

Miles literas salui conductus Principis discerpens an asylo gaudeat?

IN constitutione Gregorij XIV. super confugientibus ad loca sacra extrahendis edita,

edita, exceptum est crimen læsæ Maiestatis. Miles literas securitatis, siue salui conductus, discerpsit, & pedibus conculcauit; cùm prædabundo illi rure opponerentur, procul dubio reus est læsæ Maiestatis. *l. 1. D. ad l. Iul. maiest.*
1. Reus est læsæ maiestatis.
Boër. decis. 179. VVesenbec. in parat. D. ad leg. Iul. maiest. & quos ibi allegat. n. 4. Tuschus v. maiestatis. concl. 7. num. 18. vt & qui statuas, vel imagines Principis conuellit, & deijcit. *l. non contrahitur. l. qui statuas. l. famosi. D. ad leg. Iul. maiest.* nihilominus dicendum est,
2. Sed solum maiestatis in personam Principis crimen asylo priuat.
hunc militem gaudere immunitate, quippe non omne crimen læsæ maiestatis excluditur. *vt in Iur. pont. nou. Anal. diximus tit. de immunit. ecclesi. numer. 10. in fin.* sed illud solum, quod in personam ipsius Principis commissum est. atqui miles hic nihil in personam commisit, neque in ipsum Principis con-
3. Quale hîc non est.
temptum primariò; sed petulans, furens, prædabundus, & dolore, quamuis improbo atque iniusto, incitatus, quod per conductum illum prædam sibi destinatam amitteret, literas fregit. Quæ circumstantiæ valdè in crimine læsæ maiestatis consideranda sunt. *l. famosi. §. hoc tamen. D. ad l. Iul. maiest. VVesenbec. vbi sup. num. 6.* atque ita arbitrariè tantùm puniendus est. *Boër. & citati à VVesenb. vbi suprà.*
4. Quamvis in milite grauiùs.
quamuis crimen maiestatis facto, vel violatis statuis, vel imaginibus maximè exacerbetur in milite. *d. l. famosi. in fin.* cùm aliàs extremum supplicium læsæ maiestatis reis debeatur. *l. 1. 2. 3. 4. D. l. quisquis C. ad leg. Iul. maiest.* Cæterùm si qui imagines, statuas, arma, titulos Principis deijciunt, atque confringunt, quo ostendant se ab eo deficere; & alterius fortè Principis arma re-
5. Perduellio asylo an priuet.
figunt, quem adsciscunt; cùm primariò ea res tendat in Principis, & reipub. læsionem; non minùs ferè quàm si attentaretur in ipsius personam; procul dubio ad supremum gradum læsæ maiestatis id pertinet. perduellionis & rebellionis crimen habet. *d. l. 5. D. ad l. Iul. maiest.* cùm opera sint ea rebellium, adeoque eorum pœnæ debeantur. *extrauag. qui sint rebelles.*

Sed quoniam maiestatis reos extrahere ex loco sacro per dictam Gregorij XIV. constitutionem non licet, nisi in personam ipsius Principis crimen commissum sit; obstabit ea constitutio: nisi fortè de primis rebellionis authoribus agatur. cùm Reges & Principes, qui reip. causâ sunt, sæpè minoris æstiment commissa in personam suam, quàm maiestatis suæ repulsam, & reip. euersionem.

RESPONSVM II.

De immunitate homicidarum non proditoriorum.

1. Cædes per bombard. in vt ambigua.
QVàm difficilis est inquisitio an homicidium ex proposito, industria, insidijs, & proditione sit commissum; tam periculosum est telum bombarda, sclopletúmve, & multis casibus fortuitis obnoxium. Christophorus Ioannem bombarda traiecit; ad ecclesiam confugit: quæritur an asylo gaudeat: & ex facto an fortuitum sit homicidium, an præmeditatum; an ex insidijs, & proditione; & ex quali ex his ad ecclesiam confuga immunitatem consequatur?

2. Qui immunitate gaudeant?
Ea de re diximus *in Iur. pont. nou. anal. h. t.* non proditorium homicidam, quamuis præmeditatum, industrium, atque insidiosum immunem esse: ex bulla Gregorij XIV. quæ homicidas proditorios, aut assisinos, aut homicidia in ecclesijs, aut cemiterijs committentes dumptaxat excipit; & insidiarum tantùm meminit quoad latrones & grassatores, itinera frequentata, vel publicas stratas obsidentes; qui viatores ex insidijs aggrediuntur. addit Diana *tract. de immunitat. ecclesiarum res. 33.* non tantùm præmeditatum, *res. 5.* insidiosum, *res. 35.* inimicum reconciliatum,
3. Non proditorius.
& vt videtur, venenosum immunitate gaudere: quod bulla Gregorij proditorios dumtaxat excipiat, vt diximus: adeoque corrigat ius commune: *c. 1. X. de homicid.* industrium & insidiosum repellens; & reconciliatus caueri debuerit; quasi semper inimicus: & proditio non sit, vbi vllus vmquam præcessit rancor: neque proditor, qui occidit inimicum à tergo. *d. res. 5. & 35.* vbi in eam sententiam Bartolum citat. *& plures alios.*

4. An constitutio Greg. XIV. ius corrigat?
Et quamquam *vbi suprà n. 10.* industrios & insidiosos homicidas non repelli existimarim; non tamen id tribui iuris communis correctioni; sed interpretationi, cùm nullibi dicat ipse Gregorius se canones extractionem permittentes restringere; sed contra *aliquid ad terrorem*, inquit, *delinquentium, & ad coercenda facinora vltra id, quod prisca illa maiorum nostrorum disciplina, & vetus sacrorum canonum norma, præscripserat, in quibusdam casibus congrua moderatione adhibita permittamus.* Quod vt planum sit, legendum est c. inter *alia X. de immunitat.* vbi respondet Innocentius III. his verbis, *quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, non est violenter ab ecclesia extrahendus:* & infrà, *nisi*, inquit, *publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum; qui dum itinera frequentata, & publicas stratas obsidet aggressionis insidijs, ab ecclesia extrahi potest.* quæ exceptio facit vt in non exceptis stet regula. adeoque illam patiatur d. c. 1. ex antiqua lege desumptum. Ab hac autem regula vlteriùs excipit Gregorius vltra antiquorum canonum normam, qui proditoriè proximum suum occiderint, aut assassini, vel hæresis, aut læsæ Maiestatis in personam ipsiusmet Principis rei sint. & rursus *quíve homicidia & mutilationes membrorum in ipsis ecclesijs, earúmve cemiterijs committere non verentur* quam exceptionem post Innocentium dedit Gregorius IX. *in c. fin. X. de immunitat.* ijsdemque verbis. qui, sicut ibi exempli, non restrictionis causa ponuntur; ita excipi hic debere diximus. *vbi sup.* vt

maneat

maneat iuris ibi probata ratio, quod in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat; & frustrà legis auxilium inuocet, qui committit in legem.

5. Et verò quod Diana *ref.* 1. contendit omnia à Gregorio XIV. ad vnam formam esse reducta; adeoque & ius commune; non rectè citat. sed *omnia*, inquit Gregorius, *& quæcumque priuilegia, indulta, & gratias tam per prædictum Sixtum* &c. vt illa vniuersalitas restricta sit ad priuilegia, indulta, & gratias. nec aliter facit Gregorius mentionem iuris communis. & vbi ad finem agit de clericis (nam præcedentia expressè tantùm loquuntur de laicis) sæcularibus, & regularibus, etiam militibus quorumcumque Ordinum; prohibet, ne laici etiam in casibus exceptis se intromittant etiam vigore priuilegiorum, indultorum, aut concessionum, *quæ* inquit, *omnia ad terminos motu per præsentes reducimus*: adeoque ad terminos dicti c. inter *alia. d. c. fin.*

6. Neque verò his aduersatur finalis clausula, ne quid attentetur præter aut contra illius constitutionis tenorem, quouis prætextu; adeoque nec iuris anterioris: quippè iuris euidentia, prætextus non dicitur, sed color quæsitus. vt foret derogatorum iam priuilegiorum, indultorum, gratiarum, concessionum; quin & consuetudinum. quippè vel antiquissimus vsus ideo maximè sustinetur, quod vim priuilegij habere censeatur: si ergo derogatur expresso priuilegio, videbitur præsumpto magis, & tacito esse derogatum. dum iuuant verba d. constitutionis, *approbata, innouata, ac vsu recepta*, mens etiam expressa illis verbis; *ac differentias huiusmodi ad vniformem regulam reducere*, & iterum *sublata penitus omni differentia*. vsuum vtique & consuetudinum, de quibus etiam præfatus erat Gregorius.

7. Apparet autem Gregorium ita canones veteres intelligere, vt nulla crimina *in d. c. inter alia. & in d. c. fin.* non excepta excludant ab immunitate; vt nec ex paritate, identitate, aut maioritate rationis, vt olim scriptores, admittat extensionem. alioquin non ipse ad terrorem, quod ait, casus extractionum non permissos moderatus esset; sed restrinxisset; terroremque minuisset. neque breuia aut rescripta quæ citat Diana r. 1. generaliter statuere videntur; sed ex particularibus loci antè priuilegiati; aliisque circumstantijs: adeoque, exceptis casibus delinquentium in ecclesiâ, Dianæ sententiæ accessero ex hac iuris interpretatione, non correctione. vt nec extractio sit licita proditoriè tantùm lædentis; aut alapam nobili impingentis. quia Greg. homicidium actumque consummatum requirit *de quo ille ref.* 4. 24. 31. lædentis Principem de facto recognoscentem (quia non habent maiestatem, quam exigit bulla) r. 6. nec supremi Principis statuas: r. 7. (quia bulla exigit personam) nec consiliarios: r. 10. nec extractio licita est carcerum effractoris, falsarij r. 19. pagani, saraceni, infidelis: r. 22. (quia non persona, sed locorum reuerentia spectatur) apostatæ: r. 23. clerici: r. 24. si ad sanguinem quæratur, non si ad correctionem. nam etsi bulla priùs loquatur de laicis, ad requisitionem sæcularium Iudicum extrahendis; tamen ad finem de clericis, & ecclesiasticis personis vetat sæculares se intromittere; priuilegia contraria reducit ad terminos iuris; quod indistinctè tribuit immunitatem religioso. r. 25. *Marib. de iurisd. part.* 4. *cap.* 59. non aufert hæretico in loco vbi hæresis non punitur: r. 29. fraudulento decoctori. r. 32. occidenti clericum: r. 34. excommunicato: *ibid.* blasphemo: r. 38. 39. damnato ad triremes: r. 40. Quoad autem delinquentes in ecclesia; cùm d. c. fin. & bullæ huius, vt diximus, eadem sint verba; eandem esse mentem credendum est. nouamque legem capere interpretationem ex antiqua, illiusque rationes eoque non tantùm in ecclesia furantes, *vt diximus in Iur. pont. aul. de immun. n.* 10. sed & alia crimina committentes asylo non gaudere dicendum est. secùs quàm existimet Diana r. 2. 9. 10. 11. 13. 17. 21. 25. quare, etsi fraudulentus decoctor in narratiuis verbis à Greg. XIV. referatur; non tamen in dispositiuis exceptus, gaudeat asylo, vt diximus. si tamen manet in nequitia, bona codicesque occultat, iam peccat in ipsa ecclesia; præsertim si de hoc monitus, pertinax maneat; eoque extrahi mereatur hoc nomine: quamuis non publici latronis à Greg. excepti. qualem hîc censeri rectè negat Diana *p.* 3. *t.* 2. r. 31. etsi à Pio V. vt fur publicus alioquin puniri iubetur. Id verò etiam noui iuris est in d. bulla, quod reorum extractio fiat remota appellatione. Vt tamen omnis euitetur error, solis Episcopis, & eorum Officialibus, nullis autem inferioribus, quamuis Ordinarij sint, extrahendi licentiam dare permittit. & solus cognoscit Episcopus, seu ab eo deputatus, an crimina excepta confugæ commiserint. & tunc per Iudicem ecclesiasticum, & de mandato tamen Episcopi, consignantur sæculari.

8. Eoque qui rei hodiè gaudeant asylo?

Igitur dicendum est præmeditatum quamuis, industrium, & insidiosum homicidam dummodo non proditorium aut assassinum neque ex iure communi neque ex d. bulla, immunitate asyli priuari. Restat ergo videre quod hîc genus homicidij interuenerit. exactè Menochius *de arbitrar. cas.* 361. disquirit, quo modo animus deliberatus in homicidio probetur: producitque aptissimum Ciceronis locum *l.* 2. *de inuent. causa distribuitur*, inquit ille, *in impulsionem & ratiocinationem. Impulsio est quæ sine cogitatione per quandam affectionem animi facere aliquid hortatur. vt amor, iracundia, ægritudo, vinolentia, & omninò omnia, in quibus animus ita videtur affectus fuisse, vt rem perspicere* 9. Homicidij qualitas hic vt dignoscenda?

cum consilio & cura non pauerit : & id quod fecit impetu quodam animi potiùs , quàm cogitatione fecerit : ratiocinatio autem est diligens & considerata faciendi aliquid , aut non faciendi excogitatio. & d. 10. off. in omni , inquit , *iniustitia permultum interest , vtrum perturbatione aliqua animi quæ plerumque breuis est , & ad tempus ; an consulto , & cogitatè fiat iniuria. leuiora enim sunt ea , quæ repentino aliquo motu accidunt , quàm ea quæ meditata , & præparata inferuntur.* ita Cicero ; quæ secundùm leges latè explanat Menochius. *cas.* 361. *de arbitr.* & 20. coniecturas refert , quibus probetur meditatio , atque propositum. *quod etiam exactè enucleat Mascard. de probat. verb. homicidium. conc.* 864. *idemq; Menoch. de præsumpt. l.*5. *præs.* 40. & 10. vbi ait *num.*3. *& seqq.* immunitate non gaudere , qui sub illius spe homicidium committit : & *num.*16. spem præsumi , vbi reus statim à perpetrato crimine ad ecclesiam confugit. sed cùm Gregorij XIV. constitutio huiusmodi spem non recenseat ; nec *in c. inter alia. nec in c. fin. de Immun.* excipiatur ; admittenda non est hæc exceptio. *Layman theol. mor. l.*4. *t.*9. *c.*3. *num.*7. *post Abbat. Ang. Nau. Zuar.* manet tamen præsumptio propositi : quam etiam recipit Martha *de iurisdict. p.* 2. *c.*51. *num.*2. hæc nostro confugæ obijcitur. aitque vnus testis explosa bombarda fugisse ad ecclesiam ità statim , vt ille diceret læsum apparere ab explosione , & ad chirurgum currere. alius tamen testis contrà ait , explosione facta perrexisse in suo itinere domum suam versus ; & demum posteà vertisse se ad ecclesiam : & reus in examine se demum esse regressum ait postquam filius obuius ei nuntiauit aliquem esse læsum.

10. De homicidium committente spe immunitatis.

11. Indicium propositi.

12. Altera coniectura est ex genere armorum , de qua *in l.* 1. §. *diuus. D. de sicar. Menoch. d. præs.* 40. & *cas.*361. sed rursus nullum hodiè genus armorum magis est subiectus fortuitis casibus , quàm bombarda.

12. De genere armorum , & præsumptione animi ex bombarda.

Et quoniam quilibet natura bonus esse præsumitur , sine dolo , & delicto : *Menoch. de præs. l.*5. *præs.*1.2 3 & accusare non sufficit ; sed homicidium meditatum esse probari debet : *c. significauit. X. de homicid.* eoque vnus hic testis ait se , videntem bombardam vertere reum ad coronam militum , in qua stabat , dixisse quid deërit decurioni ? in nos bombardam vertit : contrà alius testis ait se vidisse explodentem aduersus fossam , seu aggerem , & globum excitasse puluerem , & dixisse quod imperita esset , & periculosa talis explosio ; reus ait in examine , se exonerare voluisse bombardam cùm domum iret ; anteà oneratam cùm putaret se foras iturum exonerasse autem aduersus aggerem ; & in ipso actu posteriorem bombardæ partem non nihil decidisse , anteriorem esse eleuatam ; & sic globum potuisse attingere superiora aggeris , & verti in occisum.

Arguitur contrà , quod in carcere rogatus à socio , responderit se voluisse honorariam explosionem facere , *etenim cer-scheut* ; & incidisse in hoc infortunium : talem autem explosionem non solere in fossam dirigi : & more militari domum regredientes , vt exonerent bombardam , sursum in aërem explodere : ergo obtinere versum vulgarem , *Omne malè factum prauè præsumitur actum. c.*1. *X. de præsumpt.* at contrà rursus ille testis progressum esse reum nulla corporis turbatione , quasi non conscium rei malè gestæ ; refertur etiam in actis immediatè antè fuisse in hospitio , vt non incredibile sit titubasse ; aut in explosione non firmiter constitisse ; & , quod allegat , bombardam anteriùs eleuatam posteriori parte depressam ; factum esse ex potu , quamuis non fuerit plena ebrietas.

Denique asserit idem testis , se vidisse in explosione , reum nullatenus collimasse , vt fieri solet ab ijs , qui globum in scopum certum dirigunt : & ex plurium testium dictis constat difficilè fuisse in vnum singulariter explodere , sine periculo aliorum , qui erant in corona : imò impossibile si duobus globis bombarda fuisset onerata : alios autem amicos fuisse rei , quod præsumptionem nocendi tollit : *Menoch. d. præs.*40. *num.* 15. *& seqq.* & pro reo facere , quod aduersus eum suprà allatum est , dictum socio in carcere , tanquam à deplorante infortunium , *vt in Gram-mat. idem Menoch. n.*29.

Ad extremum allegatur pugna , quæ ante aliquot septimanas contigerat inter reum & occisum , reo tunc occisum è domo ad pugnam euocante ; vt ait , ob symposium , & negationem vlterioris potus , ab vxore rei factam ; & rixas tunc secutas. Sed & cùm ab aduocato rei responsum esset interuenisse reconciliationem ; replicatum est per hoc dilemma ; si mansit rancor , præsumptio est præmeditati animi : si reconciliatio interuenit ; proditorium est iam amicum nihil amplius mali cogitantem , aut cauentem , & qui eodem die paulò antè quasi extituro reo felicem fortunam apprecatus fuerat , traijcere. Reus in examine dixit expressam non interuenisse reconciliationem cum occiso ; sed tantùm pluries post pugnam simul eos combibisse. de qua compotatione etiam ex testimonijs constat : eoque formatur contrarium hoc dilemma : si reconciliatio fuit vera , more Belgarum ; præsumptionem esse pro reo , & infortunio ; non præmeditato proposito : si reconciliatio habeatur pro non vera ; tunc eodem modo Italico dicendum , non videri proditorium homicidium inimici reconciliati : secundùm Dianam : præsertim quod accidit intra paucos à reconciliatione dies , *vt Menochius aliiq; authores vbique.* quod tempus , etsi Menoch. *d. cas.*361. *n.*18 *& alibi* arbitrarium facit ; tamen ex ratione *legis si vindicari. C. de pæn. & c. cùm apud.* 11. *q.*3. ad dies triginta , seu aliquot septimanas ita durare dicendum videtur ; vt impediat sedatam cogitationem ; tollatque omnem animi perturbationem ; dum aliud non probatur. neque enim 13.

13. De præuijs inimicitijs & reconciliatione.

14. An accufator propofitum, an reus infortunium probare debeat?

14. enim folum homicidium fufficit. *d. c. fignificauit. X. de homicid.* ideoque Mafcar. *d. conc.* 864. *n.* 27. *& feqq.* quærens an accufator animi propofitum, an reus infortunium probare debeat? concludit vtrumque probationes inducere: reum; vt abfoluatur: *l. 1. C. de ficar.* accufatorem; vt ille damnetur. *d. l. 1. §. diuus. D. eod. ex re*, inquit, *conftituendum hoc, nam fi gladium ftrinxerit, & in eo percufferit, indubitatè occidendi animo id eum admififfe: fed fi clauis percuffit, aut cucuma, in rixa, quamuis ferro percuffit; tamen non occidendi animo; leniendam pœnam eius, qui in rixa cafu magis, quàm voluntate homicidium admiferit.*

Porrò in dubio quamuis coniecturæ proferantur pro accufatore, & aliæ funt pro reo; nec iam indubitatè, vt loquitur Iurif-confultus, occidendi animus probatur; fauo-

15. An iuramento locus effe poffit?

15. rabiliores funt partes rei, quàm Actoris. adeò vt accufato aliqui deferendum cenfeant iuramentum, fuper animi intentione. *citati à Mafcar. vbi fup. num.* 20. cùm Pontifex *d. c. fignificauit* folà affertione rei fuerit contentus. & circa grauia etiam crimina, quando verifimiles tantùm funt coniecturæ, indicatur purgatio canonica. *c. 1. 4. & tot. tit. X. de purgat. canon.*

16. Præfertim in quæftione immunitatis.

16. Id quod in hac materia immunitatis ecclefiafticæ eò magis eft admittendum, non tantùm quod multi contendant pœna ordinaria homicidij puniendum non effe, qui tantùm præfumptionibus conuincitur: *Menoch. de præfumpt. l. 4. p. 97. lib. 5. p. 41. num.* 15. fed ideo maximè quòd in dubio refpondendum fit pro ecclefia, adeoque illius immunitate. *c. fin. X. de re iud.* eademque immunitas non tam fit conceffa in gratiam criminoforum; quàm ipfarum ecclefiarum; reuerentiæque diuinæ. eoque non tam in caufa fua reus, quàm ecclefiæ teftari videatur. quod canones in monacho pro monafterio admittunt. *c. cum nuncius. c. infuper. X. de teftib.*

17. Iterum de præmeditatione & infidijs.

17. Et quamuis daremus non leues tantùm infidias, induftriam & ftratagema hîc effe, fine quibus vix foleat effe homicidium præmeditatum, *Menoch. d. caf.* 361. *numer.* 30. fed & fubtiliter cogitatas; iterum redit folutio hæc; infidiofum homicidam à Gregorio XIV. non arceri ab afylo. quem plures à proditorio malè non diftinguunt.

Reftat igitur inquifitio proditionis, etiam pofitâ præmeditatione, & exclufo infortunio. & memoria repetendum eft dilemma, quod fuprà eft pofitum; vt quamuis admittamus reconciliationem, per actus compotationum; nullibi tamen in actis po- 18.
nitur, aut probatur, fpecialis aliqua amicitia vera, aut fimulata inter reum & occifum; quæ ad qualitatem proditorij exigi videtur. *Menoch. d. caf.* 361. *num.* 24. *Diana & citati vbi fup. & alij paffim.* vt ofculum Iudæ, cædes Abner, & Amafæ à Ioab facta, Vriæ per Dauid, & aliæ ab authoribus *d. n.* 24. *citatis* allatæ.

18. Proditorium vt fit accipiendum?

Proditorium quidem diuerfimodè accipitur: vt eft apud Farinac. *quæft.* 18. *numer.* 74. *& feqq. Tufcum v. proditor. conc.* 896. propriè tamen refpectu priuatorum proditor dicitur qui fub clypeo, prætextu, colore amicitiæ offendit. cùm ergo de præiudicio priuilegij ecclefiæ minuendo agitur, verba nouæ conftitutionis ftrictè funt interpretanda de eo, qui dum fe amicum oftendit, feu fingit; aliud facit. *l. 1. D. de præuaricat. l. athletas. §. pen. D. eod. c. transferunt.* 24. *quæft.* 3. *c. omnis. X. de pœnis. & remiff.* quamuis enim, qui eum, qui neque amicus eft, neque inimicus, offendit fine præuia diffidatione, vt loquuntur; accedere ad proditores videatur; pluriumque ea fit fententia; tamen axioma illud, *nemo volens percutere dicit, caue*; fignificat latam illam effe acceptionem: 19.
in fauorem autem ecclefiæ mox diximus verba bullæ ftrictè effe accipienda. nam fumma eft ratio, quæ pro religione facit. & vbi diuerfæ funt Iudicum fententiæ, ftatur illi, quæ fauet piæ caufæ. *c. vlt. X. de fent. & re iud.* quanto magis id obtinere debet, vbi tantùm Interpretes diffentiunt? nifi altera opinio effet euidenter iniqua. *Tiraquell. de priuileg. piæ caufæ priuileg.* 147. fed piæ caufæ femper fauendum eft, & fecundùm illam in dubio iudicandum. *idem priu.* 146. 148.

19. In dubio fentiendum pro immunitate.

LIBER QVARTVS.

De ſponſalibus & matrimonio.

RESPONSVM I.

De matrimonio inuito, nec intelligente parocho attentato.



Vod à Concilio Trid. ſtatuitur ſ. 24. *de reform. mat. c.* 1. §. *qui aliter* accipiendum eſt, vt in l. coram *Titio D. de verb. ſignif. l. diem* §. *coram D. de arbit.* vt & ſcire debeant parochus & teſtes, & intelligere quid agatur. non etiam conſentire. *ſcire*, inquit d. l. coram, *non etiam velle debet: nam & inuito eo rectè ſit quod iuſſum eſt.* in eamque ſententiam Cardinales Concilij Interpretes ſæpiùs reſponderunt, validè contrahi matrimonium coram parocho, & teſtibus inuitis, mutuo contrahentium conſenſu intellecto. *d. c.* 1. ſcire ergo, intelligere, videre, in conſpectu habere, oculis, audituque percipere parochus debet actum, agenteſque. *Barboſ. in Collect. ad Conc. Trid d. c.* 1. *num.* 79. *diximus in Cenſult. can. de ſponſal. & mat. cenſ.* 3. & 4.

1. Valet coram invito, modò intelligat.

2. An pro intelligente habendus ſit cùm alij quod agebatur intellexerunt?

Negat hic Paſtor ſe vidiſſe Iuuenem, negat ſe audiuiſſe reſpondentem filiæ dicenti, *accipio te in virum.* contrà aſſerunt teſtes duo, vterque parens filiæ ſe audiuiſſe, vidiſſe, intellexiſſe: parochum videre, audire, intelligere potuiſſe, & credere intellexiſſe, niſi ignorantiam affectarit. in hac diſſonantia valet diſcretio Iudicis: cui illa temittitur. *l.* 21. §. *fin. & ibi DD. D. de teſt.*

Numerus hinc teſtium, inde perſona parochi, vitâ laudabilis, fide digni; inde præſumptio, quod quis ſcire præſumatur quod omnes, qui adfuerunt, ſciunt: inde iuramentum contrarium, cauſam perplexam faciunt. & quidem ſi vnquam vnico teſti, cuius nihil intereſt, credi poſſet, ex certa ſcientia deponenti; vt vult Faber *& ab eo citati def.* 35. *C. de teſt.* id maximè recipiendum eſſet in parocho de actu ſui officij teſtante. *vt diximus d. conſ.* 3. vt & parochialibus regiſtris omnem fidem tribuit edictum an. 1611. *art.* 20. & præſumptæ ſcientiæ præualet ignorantiæ iuramentum. *c. vlt. X. qui matr. accuſ.* niſi grauis nimiùm eſſet præſumptio. *c. vidua. X. de regular.* vt nullatenus illa veriſimilis foret. *c. quia veriſimile. X. de praſ. Viuian. in Ratton. ad d. c. vlt. Menoch. de præſ. lib.* 1. *q.* 77.

At hic conſtat cùm per fraudem vocatus eſſet parochus, & contrahere L. & F. contenderent, magnos exortos eſſe clamores: parochum fugere, alios retinere conatos: bilem illi motam, mutatum vultus colorem, inter violentiam hinc ad erumpendum, inde ad retinendum: adeò vt apoplexiam ad ſex horas veritum ſe fuiſſe declarauerit. veriſimiles ergo hæ ſunt negotij circumſtantiæ, vt non vidiſſe, non audiuiſſe, non intellexiſſe poſſit credi.

Vt omninò diſtractis contingit, obuiós non videre, ita vi agnoſcani: ſonos non audire, ita vt exaudiant: oculos quidem aureſque percuti; viſa tamen, auditaque non animaduerti: ad intellectum non penetrare: ita parocho hîc accidiſſe iurato credendum videtur; eius eximiâ probitate expensâ.

At obijcitur affectaſſe parochum ignorantiam; eoque perinde habendum, ac ſi intellexiſſet. *c. cum non ſtat. de reg. iur. in* 6. *à contrario ſenſu. c. imputari. ibid.* ſed hæc locum habent, cùm alicui incumbit quid facere, vel non facere; quando caſus illi adſcribitur, cuius culpa accidit; neque excuſari meretur, qui ſibi neceſſitatem iniecit. *Caniſ. & DD. in d. c. imputari.* at hîc nulla parochi culpa poteſt arguí; nec ignorantia rectè vocari affectata; quod vitium ſonat, vt ex Eraſmo notat Spigel. *in Lex. v. affectare.* & de Tuberone ait lex 2. *D. de origin. iur.* Concilium Lateranenſe de clandeſtinè contrahentibus *c.* 3. §. *ſi quis. X. de clandeſt. deſponſ.*

3. An affectaſſe hic dici ignorantia & præſumptionem contra parochū pareat poſ-ſit?

Vbi *d. c.* 3. *in princ. &* §. *fin* grauiter ſub pœna ſuſpenſionis ſacerdotibus prohibet, ne clandeſtinis matrimoniorum contractibus, ſeu quæ præuias non habent denuntiationes, interſint. vtique ad ſenſum d. l. coram, ne placido lumine videant, audiant, interſint. adeoque tenentur, ſi poſſint, fugere; & euadere: non videre, non audire, non intelligere, ſi pœnas velint euadere.

Non ergo culpabiliter affectaſſe ignorantiam dicetur hic parochus: non quaſi in contumaciam affectantis præſumetur pro contrahentibus, ſed in officio ſuo incedenti per viam d. c. 3, fides tribuenda erit; quæ eis debetur, qui ritè functiones ſuas obeunt. & ſic ad ſenſum Concilij Trid. præſentem non fuiſſe. & quamuis dicantur Cardinales Interpretes reſpondiſſe pro matrimonio, dum parochus ignorantiam affectauit; ad eam tamen declarationem reſpondimus *d. conſ.* 3. præterquam quod Vrbanus VIII. iam decreuerit, ne vllis declaratio-

rationibus huiuſmodi in iudicio, vel extra fides habeatur; niſi appareant ſigillo Cardinalis præfecti munitæ, & ſecretarij manu ſignatæ. quod & tum æquiſſimum eſt, cùm non videntur cum iuris ratione conuenire : vt non illa cum d.l.coram.d.c.3.

4. An obſit partium cõfeſſio?

Nihil etiam arguit confeſſio Iuuenis, quæ alioquin etiam in matrimoniali cauſa omnes probationes ſuperaret, *VVameſ.de ſponſ.& mat. conſ.529.num.20.* vt pro iudicato videatur habendus : *l.vn.C.de confeſſ.* quia confeſſio tantum valet quoad confitentem ; neque recipitur, ſi naturæ, aut iuri repugnet. *l.13.D.de interrogat.act.* non ergo illius confeſſio probat parochi intelligentiam, ſine qua matrimonium conſiſtere nun poteſt iure Concilij Trid. eius ergo confeſſio aduerſus huiuſmodi ius, & veritatem nihil probare, aut præſtare potuit. ſed eam Iudex ſequetur, quatenus ei nota erit eximia, quam diximus, parochi probitas.

RESPONSVM II.

De proprio parocho.

CONtrouertitur matrimonium, quod coram parocho contractum eſt, an validum ſit; quod Concilium Trid. loquatur de proprio, in verb. *ter à proprio contrahentium parocho*, & continuo ſenſu ſequitur §.qui aliter. qui in c. omnis. *X.de pœnit.* dicitur proprius ſacerdos. ſub quo ſcilicet contrahentes domicilium habeant. *Triuiſ.l.1.deciſ.23.n.1.* ſeu ſufficientẽ habitationem; contrahentes autem eam hic non habuerint. ſed ſponſus ſub alia parochia; ſponſa autem moram quidem aliquam ſub illo parocho fecerit; domicilium non habuerit. quia cùm legitima non eſſet; & hodiè ſtrictè liberi naturales non ſint; *Cuiac.l.5.obſ.6.in fin.* de familia non ſint; ſed extranei : *§.ſi aduerſus.inſtitut.de nupt.* patrem ſolæ nuptiæ demonſtrent. *l.5.D.de in ius vocand.* ideo matrem illi, non patrem ſequantur; *l.cum legitimè D.de ſtat.homin.* adeoque maternum non paternum domicilium, *Piaſcet.in prax.Epiſcopal.p.1.c.1.art.2.n.2.verſ.ratione domicilij. Gonſal.ad reg.8.Cancell. gloſſa.9.§.1.num.14.& ſeq.* illudque non hoc ſit hîc attendendum, *l.1.in fin.l.eius qui D.ad municipal.* domicilium autem originis, vt hîc eſt maternum, dicatur immutabile, *l.aſſumptio. D.ad municipal. l.origine C.de municipal.l.10.* ac durare præſumatur, donec probetur mutatum; *Baldus in l.fin.n.2.verſ.ſed ſufficit. C.ſi à non competent.Iud.d.l.aſſumpt.& gloſſ.in verb. mutare.& verb.non domicilium.in fin.* eoque minus, quod pupilli ſine tutore nihil agere, adeoque nec domicilium conſtituere ſibi poſſint; vt opus fuerit titulis *D.& C.vbi pupillus educari, vel morari debeat* : adeoque ſponſa hîc minorennis domicilium maternum mutare non potuerit, & ſic nec parochiam aliam nanciſci, quamuis

1. Filia illegitimè nata an extra domicilium maternũ rectè contrahat.

2. An illud mutare & aliud ſibi conſtituere poſſit.

tunc, per aliam occaſionem miſſi, apud patrem ſub illo parocho moraretur.

Sed enimverò deciſum eſt filiumfamilias conſtituere ſibi poſſe domicilium : *l.17.D.ad municipal.* & morari vbi debeant pupilli leges decernunt; non vbi minorennes : qui ſine curatore agere quod lubet, & contrahere poſſunt, imò nec curatorem inuiti accipiunt, niſi in litem. poterunt ergo ſibi conſtituere domicilium & habitationem parochialem. præſertim cùm puberibus permiſſum ſit contrahere matrimonium, illiuſque & ſpiritualium rerum reſpectu habeantur pro maiorennibus. &, quæ de materno domicilio dicta ſunt, non de quibuſlibet illegitimis, ſed de vulgò quæſitis dicta ſunt, qui ſpurij & apatores, quaſi ſine patre, dicuntur. & proptereà Celſus *in l.1.D.ad municipal.* cur vulgò quæſitus matris conditionem ſequatur; *quam enim*, inquit, *aliam originem hic habet?* & ibi gloſſa; *certè nullam.* ſi ergo illegitimus patrem habet, originem eius & conditionem ſequi poterit. ſed, vt id ex iure non diſputemus; certa hic conſuetudine inductum eſt, vt quæcumque illegitimæ proles à patre agnoſcendæ, alendæ, & educandæ ſint, natæ ex muliere, cum qua ille copulam habuiſſe ſe fatetur, vel probatur, illaque patrem illum eſſe iurauit. & eſt aſſidua hîc huiuſmodi mulierum aduerſus tales viros petitio, mille exemplis vſurpata his verbis; *vt proles pro ſuis agnoſcant, ad ſe recipiant, & pro ſuis deinceps alant.*

3. Iam pubes.

4. Et quæ non ſit vulgò quæſita.

5. Vel & illa per mores.

Eoque hic magis hæc ſponſa patris domicilio adſcribenda fuit, quod tempore matrimonij contracti apud patrem morabatur; nec deſtinauerat poſitiuè ad matrem regredi : quod domicilio ſufficit. cui nec refragatur intentio manendi dumtaxat, donec cauſa fortè præbeatur mutandi, *l.ciues.in verb. niſi quid auocet. C.de incol.l.10.*

6. Cõſideratio domicilij.

Igitur ſponſa vbi contraxit, domicilium habuiſſe cenſetur; aut, ſi non illud in ſummo rigore; ſaltem talem habitationem, manſionémve, quæ contrahendo matrimonio ſufficiat. *per ea quæ deduximus latè in Conſult. can.de ſponſal. & mat.conſ.13.*

7. Manſionis moroſæ.

Neque mouet, quod initiò dictum eſt, de immutabilitate domicilij originarij; ſeu quod conſuetudines A. habeant, quod nequidem alibi nubens (quod iure ſecùs *l.vlt. C.de incol.*) deſinat illic eſſe ciuis : quia leges Intelligendæ ſunt quoad munera loci originis; vt ſubterfugere illa migrando non poſſit ciuis. cæterùm hoc clarius eſt, quod & alibi habitare, & domicilium conſtituere poſſit, *l.3.4.6.21.§.fin.l.17.§.patris & tot.tit. D.& C.ad municip. & de incolis.l.10.*

8. Mutabilitas.

RESPONSUM III.

De milite mutante locum ad tempus expeditionis, non præsidium.

CEnturia destinata est ad custodiam & præsidium fluminis N. distributa in diuersas munitiunculas in ripis exstructas, intra diuersarum parochiarum limites: pars alio dicta ad limites alios custodiendos, dum coït exercitus; quo rursus in hyberna redeunte illa ad prius præsidium redire solet: contraxit matrimonium miles coram parocho prioris suæ munitiunculæ; centuria castrensi sacerdote carente; cum muliere, quæ cauponariam exercebat sub alia parochia, in præcipua munitione centuriæ: nec satis constat, an is in priori munitiuncula fuerit assiduus; an alio deductus; obtento commeatu in paucos dies ad priora redierit; vt matrimonium hoc contraheret: & nunc quæritur an illud sit validum; quasi non contractum coram parocho habitationis mulieris; nec satis constet an ipse tum in d. præsidio moratus fuerit, dum contraxit.

Necessitas quidem facultatem tribuit parocho administrandi peregrino sacramenta necessaria. *c. 1. X. de celebrat.* sed matrimonij sacramentum necessarium non est. & propterea

1. Miles non potest vbilibet contrahere vt vagus.

Concilium Trid. *de reform. mat. s. 24. c. 1.* celebrari illud tantum permittit coram proprio parocho habitationis. nisi contrahentes sint vagi. *c. 7. ibid.* quales non sunt milites. *vt diximus in consult. can. h. t. cons. 7.* quorum sacramentum vagationi aduersatur: quamuis frequenter loca mutent; sed ex ducum & centurionum iussu: dum dicunt huic, *vade; & vadit: illi; veni; & venit.*

2. Sed coram parocho firmi præsidij.

Quare & miles, qui in firmo præsidio est, habitationem imitatur, & coram parocho præsidij matrimonium rectè contrahit. *l. 19. §. 2. & 3. De iudic. c. 3. de sepultur. in 6. l. 23. §. 1. D. ad municipal. miles*, inquit, *ibi domicilium habere videtur, vbi meret*: & adscriptus munitionum suarum glebæ, cui datus est præsidio. *arg. l. 12. §. 23. & 37.* quod si autem ad exiguum tempus alicubi subsistat, vt quasi per modum transitus ibi sit; non censebitur loci parochus illius proprius. *d. l. 19. §. 3.* & propterea per

3. Non vbi est per modum transitus.

Concordata Delegati exercitus declaratum fuit antiqua præsidia spectare ad Ordinarios locorum. & anno 1624. idem repetitum, adiectumque ab Ordinarijs solis curam animarum fixorum præsidiorum committi, exercentes approbari, & facultates recipere debere: & iterum, *non licere parochis assistere militibus, seu personis de exercitu matrimonium contrahere volentibus, nisi tanquam præsidiarij in eorundem parochorum parochijs resideant.*

4. Quid vbi mora nec exigua est, nec diuturna?

Sed dum mora est nec perpetua; nec momentanea; causa præsidij nec nata durare diu nimium, nec statim cessare; satis est perplexa consideratio: vt in mortuo ad tempus deposito, aut in perpetuum sepulto. *l. 4. l. 40. D. de religiosis. & sumpt. fun.* &, dum fundus legatur, cum ijs qui ibi erunt, in pecunia, quæ ibidem est fœnerandi causa: *l. 44. D. de legat. 3.* aut præsidij: *l. 79. §. fin. eod.* ad tempus vel ad futuras necessitates: *l. 39. §. 1. D. de aur. & arg. leg.* qui in villa est recreationis causa. *d. c. 3.* in academia studiorum: *l. 2. C. de incol.* nam si maiori parte anni alibi habitet, contrahere hîc non potest matrimonium: si morali modo æqualiter vtrobique; poterit contrahere vtrobique. vt casum vtrumque sæpiùs à Concilij Interpretibus decisum referunt authores.

Igitur an miles eductus ex suo præsidio in aliam quasi expeditionem statariam ad custodiendos alios limites, per æstatem duraturam, an ex quasi æquali ibidem habitatione, seu mansione, potuisset contrahere; non opus est ex facto hîc disputare; sed hoc dumtaxat, an obtento ad dies commeatu reuersus ad priorem stationem, coram parocho suæ munitiunculæ? & dicendum videtur potuisse. quia centuria præsidia fluminis N. primitus destinata retinebat: quamuis rariori milite: paucis inde numeris aliò ad tempus translatis; signis aquilisque ad flumen remanentibus: vbi merere censentur: quamuis annona & stipendia regia ad expeditionem aliò comitentur. 5. Potest in loco præsidij etsi ad tempus abfuerit expeditionis causa, ex eadem etiam mox recessurus manente præsidio.

Sicut autem in patria possessiones habens, retinet nihilominus prius domicilium: *d. l. 23.* sic etiam d. Concordata. *art. 1. & 2.* Gubernatorem generalem, domesticos vtriusque sexus, corporis custodes, nobiles, & alios inferiores in his partibus habentes suos Ordinarios, dum sub ijs, seu in domicilio agunt; eosdem illis subijciunt; dum in exercitu, Delegato.

Similiter censendum est militem de quo quæritur, dum temporalem expeditionem ad tempus relinquit, reuersum ad præsidium centuriæ destinatum, quamdiu centuria ibi hæret, mereique, retinuisse præsidiariam munitiunculæ habitationem; subiectionemque parochialem: &, ad imitationem ex villa reuersi, potuisse hîc matrimonium contrahere; quamuis illo contracto reuersurum ad numeros aliò ad tempus missos: adeoque matrimonium, de quo quæritur, validè fuisse contractum.

RESPONSVM IV.

De matrimonio contracto de licentia generali parochi coram alio sacerdote.

QVoniam Concilium Trid. in matrimonij contractu exigit parochi præsentiam, aut alterius sacerdotis, de illius seu Ordinarij licentia; frequenter in controuersiam venit; an sufficiat indefinita concessio supplendi vices parochi?

Et

1. *Qualis generalis sufficiat?*

Et quidem specialem licentiam non requiri rectè docet Sanchez *l. 3. de mat. disput. 35. n. 5.* cùm id Concilium Trid. non exigat: sed sufficere ea mandari quæ ad curam animarum spectant, seu parochi officium. vt decisum ait Hurtado *apud Barbos. in coll. DD. ad Conc. Trid. s. 24. de mat. c. 1. n. 127.* imò Concilij Interpretes *apud Ceuall. in Spec. commun. op. q. 604. n. 114. Pontium. l. 5. c. 29. num. 1. non sufficit*, inquiunt, *tacita licentia, quæ resultat ex tolerantia: requiritur verò vel commissio generalis administrandi sacramenta; vel, si hæc absit, expressa, vel specialis licentia.* vbi Pontius *nu. 2.* notat & generalem sufficere; & verbo *sacramenti* etiam assistentiam matrimonij intelligi. idemque ante illum docuit *Bonacina, Reginald. & Rebell.* denique *Sanchez. vbi sup. num. 8.* huiusmodi assistentiam comprehendi admittit, si qua coniectura probabilis fuerit animi delegantis.

Generalis ergo licentia sufficit. quamquam nec desint qui, etsi expressè omnium vniuersaliter sacramentorum administratio concessa foret, id commodè contendant intelligendum, de necessarijs; non de matrimonio; cuius non eadem sit ratio: atque ita multò magis indefinitam esse restringendam: & ita accipiendam esse bullam Cruciatæ declarasse Rotam. *qua de re Sanchez. de mat. l. 3. disp. 35. n. 8. & quos plures citat Barbosa vbi suprà.*

Denique Ægidius Coninck, *aliiq́; ab eodem Barbosa citati num. 129.* negant mandato contineri assistentiam matrimonij sub generali commissione administrandi omnia sacramenta: quoniam præsentia, quam præstat parochus matrimonio, non est ministratio sacramenti, cùm ipsi matrimonium contrahentes sint ministri, presbyter publicus tantùm testis: sed in negocijs moralibus loquendum, iuxta philosophum, vt multi. *c. humanæ aures. 22. q. 5.* vsus autem loquendi sub administratione sacramentorum comprehendit etiam ministeriũ parochi matrimonio coniungentis, iuxta Trid. *d. c. 1. in verb. & ego vos coniungo.* &c. quod quidam adeò extollunt, vt parochum matrimonij ministrum faciant, iuuanturq́; illis verbis, *ego vos coniungo.*

Quinimò decisum est, in matrimonio *c. 7. X. de sponsal.* vt si alter alterius verba non intellexerit, *ad communem*, inquit, *verbi intelligentiam recurratur, & cogatur vterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare.* & consonat *l. Labeo D. De suppell. legat.* communem ergo intelligentiam sequemur: & quam ipsis Cardinalibus Concilij Interpretibus huiusmodi verba generarunt.

2. *Solutio obiectionum.*

Opponitur tamen regula iuris; *in generali concessione non venire, quæ quis in specie verisimiliter non esset concessurus.* vt in generali mandato non continetur matrimonium, *c. fin. de procurator. in 6.*

Sicut etiam generaliter responsum est, ea quæ speciali nota egent, nisi specialiter designentur, omissa censeri. *l. item. 5. ait. D. de iniur.*

Quin & verisimiliter concessio in specie præsumi non solet, cùm cara aliqua quis habet. vt in l. obligat. 6. *D. de pignor.* generalis obligatio non comprehendit supellectilem, vestem, mancipia, quæ in vsu quis habet necessario, vel maioris momenti sunt. *c. fin. de off. vic. in 6. l. filiusfam. 7. D. de donat.* vbi generale mandatum non complectitur donationem: *c. 2. de pœnit. & remiss. in 6.* vbi facultas eligendi confessarium, non continet facultatem absoluendi à reseruatis.

Sed iterum respondetur assistentiam nullam habere comparationem cum ipso matrimonio, quo corpora in mutuam tradantur seruitutem, & , nisi sit animorum consensio, perpetuam gehennam: vt sub generalibus verbis quis seipsum non ita abdicare censendus sit, cùm parocho ex sola assistentia nihil decedat, vel accedat.

Quinimò & Clement. *1. de priuileg.* eodem ferè gradu videtur statuere, Vnctionis extremæ, vel Eucharistiæ sacramentum, viaticum ministrare, vel matrimonium solemnizare.

Igitur cui vices ministrandi viatici, pœnitentiæ, aliaque pastoralia alijs prohibita, commissæ sunt; & matrimonij celebratio censenda videtur etiam demandata, sub generali seu vniuersali locutione.

3. *An indefinita locutio assistentiam matrimonij comprehendat?*

Sed an etiam sub indefinita? & quidem pro iuris axiomate est receptum, vt dicatur indefinita locutio in iure æquipollere vniuersali. in iure inquam; non vt logica verborum. suffragantur leges *si pluribus 44. in princ. D. de leg. 2. l. si necessarias §. si annua. D. de pignor. act. l. in vsu 158. D. de verb. signif. l. si plures 98. de leg. 3.*

4. *Quando indefinita æquipolleat vniuersali?*

5. *In fauorabilibus.*

Sed imprimis indefinita censetur æquipollere vniuersali, seu generali; in causis fauorabilibus. *Tuscus vbi sup. n. 5. & 10.* fauorabile autem est matrimonium: *c. fin de sent. & re iudicat. Sanchez. l. 3. disp. 35. nu. 19. in fin. l. 1. disput. 18. nu. 5.* etiam quoad forum internum: neque tantùm quoad causam in facto dubiam; sed etiam in iure probabiliter controuersam; vt pro illo pronuntiari debeat. *ibid. n. 6. & 7. Nauarr. cons. 15. de conuers. coniug. Malder. 2. 2. 1. 9. c. 1. d. 4. Siluius Resol. var. v. mat. XI.*

6. *Etiam spiritualibus.*

Indefinitam etiam in materia spirituali accipiendam pro vniuersali, valde probat *c. vnam sanctam. de maior. & obed. in extrauag. commi. in verb. dicente Domino ipsi Petro, pasce oues meas*, inquit, *& generaliter non singulariter has vel illas: per quod commisisse sibi intelligitur vniuersas.* vbi disertè generaliter oues Dominum dixisse dicit, cùm dixit indefinitè; & intelligi vniuersaliter. nec minùs latè illud verbum *pasce* accipitur, cùm inde & primatus, & tota authoritas Petri, & successorum eius deducitur. vnde & hîc latè accipienda videtur facultas administrandi sacramenta, secundùm facultates loquentis.

7. *Vbi eadem ratio est.*

Enimuerò authores axioma æquiparans indefinitam vniuersali, ita solent exaudire, vt habeat locum; vbi eadem omninò ratio est:

quod si illa fuerit dispar; non obtineat. *Tuscus latè Concl. pract. v. indefinita æquipollet vniuersali, & quando secus.concl.86. vbi multos authores, & conclusiones refert* : quarum ferè substantia est; vt paritas & disparitas rationis distinguat.

8. An hic paritas?

Negant verò solemnizandi matrimonij, aliorumque pastoralium administrationum eandem esse rationem : sed mox diximus in d. clem.1. *de priuil.* satis comparari : atque ideo ex communi iuris ratione censendum, id, quod generaliter aut indefinitè concessum porrigitur ad alia sacramenta, & pastoralia, esse etiam intelligendum de solemnizatione matrimonij.

9. Nisi circumstantię aliud suadeant.

Communi, inquam, iuris, sermonisque ratione : contingit enim ex alijs causis aliud dici oportere, atque inprimis si mens mandantis contraria eluceat : *l. in ambiguis. D. De Reg. Iur.* quamuis verba impropriarentur, illa sequenda est. *l.semper in stipul.34. D. de reg. iur.*

10. Vt si deprehendatur contraria mens testantis.

l.insulam 6. D.de præscript.verb.tot.tit.C.plus valere quod agitur. l. in venditionib. 9. vers. planè si in nomine D.de contrahend.emt. l.1. §. conuentionis D.de pact.c.humanæ aures in fin. 22.q.5.

11. Vt illa eluceat ex antecedentibus & consequentibus.

Elucere potest seu in alijs verbis, seu factis. attenduntur enim antecedentia & consequentia dicta, & facta: *l.hæredes.21. §. sed & si. D. qui testam. facere poss. l. sed Iulian. §. proinde.D. Ad Macedon. ibi, intelligendum ab initio sic accepisse. Menoch.de præsumpt.l.6.pr.35.à n.23.vsque ad fin.*

12. Fieri consuetis.

Iterum in ambiguis, quod solet fieri, actum censetur. *l.certi condictio.§. si nummos. D.si certum petatur.* & quod communiter fit, factum præsumitur. *Euerard.loc. leg. à communiter accident.* consuetudo patriss. & regionis attenditur. *l. si seruus plurium 50. §. vlt. D.de leg.1.l. nummis 75. D. de leg.3.l.semper 34. D. de reg. iur.*

13. Aliàs ad ius referendum est.

Si tamen de more delegantis, aut loci consuetudine non apparet; ad terminos iuris redeundum est. *l.2.in verb.ad ius retulit.C. de hæred. instituen.* sed & quando varius mos est,

14. Etiam cùm mos est vagus.

vtique non attenditur. *d.l.semper.34. D.de reg. iur.* sed & præter morem fuit hîc ægrorum & profugorum multitudo de qua mox infrà, vt extraordinario eguerit remedio: & quæ obscurè dicta sunt, etiam vbi de matrimonio quæritur, iuxta communem intellectum accipi debent. *d.c.7.X.de sponsal.*

15. Causa limitata determinat effectum.

Sed & contingit limitatam esse delegandi causam, quæ limitatum producit effectum: & indeterminatum sermonem causa determinat. *l.5. & ibi Barth. D.de admin. tut. l. cùm pater §. dulciss. D.de leg. 2. Gail.l.2. ob.88.n.8.* ex causis dicendi assumitur intelligentia dictorum. *c.6.X.de verb.sign.* ideoque delegatio interpretanda est secundùm terminos primordialis

16. Fit interpretatio etiam contra eum qui legé dicere potuit apertiùs.

causæ. *l.5.De administrat.*

Denique vbi rationabiliter hæsitatur, contra eum facienda est interpretatio, qui legem dicere potuit, debuitque apertiùs. *c.contra eum. de reg.iur.in 6. l.veteribus. D.de pact.l. in contrahend. D. de reg. iur. l.cum in lege, D. de contrahend.empt.* contra proferentem : ergo tunc indefinita æquiualet vniuersali; secùs si pro eo faceret. *Tuscus d.c.98.n.20. post Roman.* At verò, vt id obtineat, vbi inter aliquos de contractibus agitur; sed vbi tertij interest, non item: vt hîc cùm de validitate sacramenti, vbi in vero dubio interpretatio facienda esset pro matrimonio. *d.c.fin.X.de re iud.*

17. Quid si fine cogitatione matrimonij vices generaliter sint delegatæ?

Speciales ergo circumstantiæ excutiendæ sunt, an hîc communi iuris rationi aliquid detrahant. constat ergo hîc *datam esse iurisdictionem, potestatem, & facultatem administrandi sacramenta: sed sine distinctione, aut reflexione ad matrimonium*: verba sunt ipsius parochi, & his conformia ipsius sacerdotis, qui matrimonium, vnde quæstio, solemnizauit. mos non fuit parocho isti, alijsve istius vrbis ita indefinitè committere, præter vice-pastores : ipse parochus, cùm primùm rogatus fuit, dixit se matrimonium istud pro valido habere, perinde atque si ipse celebrasset : alijs eùm similem facultatem dedit, solitum se esse excipere matrimonium.

Illud nonnihil propiùs inspiciamus, an generalis locutio à causa sua hîc determinetur. Causa ergo committendi fuit multitudo eo tempore ægrotorum, & aliorum ex omni vicinia armis gallicis infesta eò confluentium: cui curandæ solus parochus, & vnus vicarius par non erat : eoque testatur parochus *ex ea occasione facultatem* esse datam, & Ordinarius se, ideo parocho mandasse, vt plures assumeret subsidiarios.

18. Causa finalis non impulsiua determinat effectum.

Sanè indeterminatè dictum determinatur secundùm suam causam : sed vtique finalem. qualis in legibus suprà citatis proponitur: non ita secundùm suam causam impulsiuam; quam dispositio sæpè excedit. & inter vtramque pulchrè distinguit lex *cancellauerat. 2. D.de his quæ in testam. delen. in ambiguo autem benigniorem interpretationem sequi, non minus iustum est;*

19. Vt illæ distinguantur?

quàm tutius inquit l. 3.*ibid.d.l.2. in fin.* multò autem maximè in fauorabili causa, vt matri-

20. Pro fauorabili causa in dubio censendum.

monij, pro ea respondendum est; quamuis dubium grauius sit : vt in libertate serui, quamuis nomen inductum esset, constituit Antoninus, fauore libertatis *d.l.3.in fin.* &, cùm argumentum est variationis, pro subsistentia actus præsumitur. vt eùm duo exstarent instrumenta eiusdem supremæ voluntatis, alterum testator cancellauerat, alterum integrum reliquetat. *l.4 ibid.*

21. Vt hæc vel illa causa præsumatur, hæc vel illa hîc intelligatur?

Ad hunc modum Tuscus multis docet causam finalem regulare actum. *v.causa. conc.135. & conc.141.* quærit causa finalis quando dicatur; & quando impulsiua? & *nu.21.* præsumi causam finalem cùm adijcitur à lege, vel Principe : n.autem 14. impulsiuam quando à testatore, vel contrahente, vel quando ad fauorem recipientis, vel tertij *n.18.*

Vbi autem dispositioni adiectum est verbum, *occasio*, latè docet idem Tuscus *conc.318. v.dictio occasione, quid importet.* denotare causam impulsiuam; nullatenus autem finalem. *post Baldum, Cornetum, Felinum, & Ioannem Andrea,*

dea, referentem obtentum in practica, quod causa, sit finalis; occasio, impulsiua.

Vnde multitudo profugorum, & ægrotorum fuisse causa hîc impulsiua videtur adlegendi subsidiarios; non finalis: præsertim addito hoc verbo *ob occasionem* multitudinis ægrotorum, & aliorum, quo vsus est parochus, qui administrationem sacramentorum commisit, ideoque non vt profugis tantùm, & ægrotis subsidiarij operam præstiterunt; sed indifferenter omnibus, citra difficultatem.

Sed an ea expressio *occasionis multitudinis ægrotorum & aliorum egentium sacramentis pœnitentiæ, viatici, & extremæ vnctionis*, impediat indefinitam locutionem comprehendere assistentiam matrimonij, quam adeò multi non exigunt infirmi, aut profugi? dubitatur nunc ex hoc facto: & pugnat tam verbum *occasio*, quàm fauor matrimonij, contra restrictionem: impulsiua enim causa non restringit; sed finalis dumtaxat: & de hac accipi tantùm potest quod cessante causa cesset lex, & dispositio testantis: aut contrahentis; non autem vbi cessat impulsiua, cessat dispositio.

RESPONSVM V.

De putatiuo pastore.

QVamuis Concil. Trid. *s.24. de reform. mat. c.1.* omnes omninò matrimonium contrahere volentes inhabilitet ad contrahendum aliter, quàm coram proprio alterutrius parocho, vel alio sacerdote, de illius Ordinarijve licentia, & duobus saltem testibus, contractusque irritos atque nullos faciat: frequenti tamen sententia receptum est, vt quamuis parochus interdictus, prohibitus, priuatus, iniustum titulum habens, aut propter aliquos iuris defectus nullum, atque etiam parochus putatiuus sit tantùm, matrimonium tamen sit va-

1\. *Putatiuus sufficit ex communi errore, non singulari.*

lidum. *citati à Barbosa in Collect. DD. ad Concil. Trid. ad d.c.1.n.87. & seqq.* sed tamen non quomodocumque putatiuus singulari quopiam priuati alicuius, sed populari, atque communi errore; ex titulo saltem colorato, atque aliqua possessione. vt *in l. Barbarius Philippus. D. de off. prætor.* Barbarius seruus cùm esset in candidatorum numerum irrepserat, à populo prætor fuit constitutus, officiumque exercuit; atque ob communem errorem, bonumque publicum acta eius sustinentur. idem est *in l.2. C. de sent. & interloc. om. Iud.* cùm ergo error priuati vnius tantùm est, non idem receptum est. *l. nulla. qui & à quib. manum. lib. l. non ideirco. 44. §.1. D. de iudic. optimè Cuiac. obs. l.18. obs. 33. Hotoman. quæst. illust. c.17. quos sequitur Busius ad d. l. Barbarius.* vt in errore non probabili aliud obtinuit. *c.2. de constit. in 6. c. dudum el. 2. de elect. Vers. in multarum animarum.*

Porrò in præsenti causa error actricis priuatus est, suppositi caculæ, in vicem patochi, sacerdotali veste induti, personam non agnoscentis.

Videamus, an actus coram personato paro- 2.
cho celebratus, saltem habeat vim sponsalium? & quidem cùm omnis omninò absuit parochus, eam controuersiam in vtramque partem agitant doctores *citati à Barbosa vbi suprà num. 150.151.* dum Concilium *d.c.1.* & contrahentes reddit inhabiles, & contractus nullos. & quidem subtiliter disputari hæc possunt, quando contrahentes in nudis verbis substiterunt. Nam licet *in d. c.1. in verbis ad sic contrahendum, & huiusmodi contractus* partium inhabilitas & nullitas actus, vt talis, decernatur; non tamen alio quouis modo; vt idem Concilium *s.25. de regular. c.15.* professio ante ætatis & nouitiatus annos ibi præscriptos *sit nulla*, inquit, *nullamq; inducat obligationem ad aliquam regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad alios quoscumque effectus.* & *c.16.* renuntiatio secùs quàm ibi præscribitur facta *sit irrita*, inquit, *& nullius effectus*, quæ adiectiones faciunt, vt cùm illæ desint decreto d. c. 1. non abs ratione dubitari possit, an nullitas illius extendatur ad omnes omninò alios effectus; præsertim illos, qui proposito fini, intentionique Concilij non aduersantur? quemadmodum sæpè respondit S. Congregatio Interpretum Concilij Tridentini decretum d. c.1. non extendi ad sponsalia de futuro; eo excepto, quod per copulam nunc non transeant in sponsalia de præsenti. *vt retulimus in Iur. Pont. nou. anal. de sponsal. in principio, & plenius citati à Barbosa vbi suprà. numer. 146.152.*

An coram sic putatiuo actus habeat vim sponsalium?

Sanè authores *citati ibidem num. 151.* graues 3.
sunt, neque rationes leues in desloratis bona fide, non aliqua erga decretum ecclesiæ *d. c. t.* contumacia contrahentibus. quanto magis dum sub vmbra ecclesiastici ministri sacrilegè decipiuntur; vt omninò actus, si non valet, vt agitur, valeat meliori modo quo valere potest. vt in impuberibus sponsalia de præsenti vertuntur in sponsalia de futuro. *c. fin. in fin. X. de desp. impub. c. vn. §.2. eod. in 6. in verb. qua iuris interpretatione fuerint sponsalia de futuro*, & in verb. *contractus valuit vt potuit*; *non sicuti agebatur.* & causam vbique assignant doctores, fauorem matrimonij. qui vtique & hic deberi videbitur ei, quæ nulla erga ecclesiæ decretum contumacia fuit, sed miserabiliter decepta; & sub specie proprij parochi, & propterea Concilium Trid. *d. c. 1. §. qui aliter.* dum vtitur verbo *attentabunt*, præsumptionem & contumaciam aduersus ecclesiæ decretum denotat. quæ in hoc casu non inuenitur, cùm personam proprij parochi, quis induit. adeò quidem, vt quamuis matrimonium omninò seriò *ante d. §. qui aliter* inculcauerit coram proprio parocho contrahendum, atque aliter validum esse nequeat; posse tamen videatur eam recipere fauoris interpretationem, vt vim sponsalium habeat.

In contrahentibus bona fide vt actus valeat vt potest.

Enimverò *vt in Iur. Pont. anal. de spons. n.3. & 16. in fin. diximus* mero quidem contractuum iure, seu vi sola conuentionum expensi, verius

et non transire contractus huiusmodi de præsenti in sponsalia de futuro. *iuxta. c. is qui fidem, X. de sponf.* quia id quod nullum est, nullum producit iuris effectum. adeoque quod fit contra d. §. qui aliter, neque valebit vt poteſt: vt in impuberibus; quia ius diſertè reſiſtit: vt non facit in matrimonijs impuberum; ſed defectus materiæ ſeu perſonarum copulæ incapacium. tamen cùm deuentum erit ad copulam, non ex contumacia aduerſus eccleſiæ decretum, ſed ſeductione, errore, ignorantia; æquius eſt deceptis ſubuenire: ex ratione *c. 1. X. de adult.* adeoque in perſonis honeſtis eam ſpeciem ſeductionis præſumere, vt credantur verbis in præſens conceptis complecti voluiſſe & futurum; vt, ſi non valeant vt efferuntur; valeant vt valere poſſunt: atque ita ex intentione deceptarum ante honeſtè viuentium æſtimentur ſponſalia de futuro complecti: vt in illorum vim vitiatæ in vxorem duci ſe, ad vitij reſtaurationem, iuſtè poſtulent.

Sed quid opus eſt hanc ſponſalium obligationem elicere argumentando, cùm Rei chirographum habeamus manifeſtum? quo fatetur ipſe ſe obligatum ad d. actricem in vxorem ſumendam; ſe fidem coram Deo ei dediſſe; imprecaturque, ſi eam feſellerit, vt gratia diuina excidat. ad obligationem huiuſmodi, fidemque exſoluendam actionem dari, dirarum imprecationum horribiles ſucceſſus promiſſa explendo vitandos eſſe, omnis ratio chriſtiana exigit. atque huiuſmodi promiſſa irretractabilia eſſe, neque pœnitentiæ locum dari, quando res ab altera parte non eſt integra; vtique copula ſubſecuta (ſicut in contractu facio vt facias, cùm alter fecit, alter non poteſt non facere) optimè ait Sanchez *de mat. l. 1. d. 10. num. 3. 4.*

Neque refert quod dicitur chirographum illud, poſt copulam datum eſſe: neque enim, vt id verum foret, ideo fides flocci pendi, aut non præſtari poteſt. adeoque ſcrupuloſa fuit inquiſitio, per tot teſtes coniecturales, an datum illud fuerit anno 1635. an 1636.

Præſertim cùm illud etiam ex chirographo liqueat non tantùm fidem ibi promitti in futurum; ſed & confeſſionem ſcribi datæ iam pridem de præterito; renouari promiſſionem præſtandæ. ad exonerationem conſcientiæ. &c.

4. Coacta matrimonia vt ius conſideret. Scrupulum autem nullum mouere poteſt, quod coacta matrimonia difficiles ſoleant habere exitus: quia id ſcrupulum nullum iniecit Concilio Trid. *ſ. 24. de reform. mat. c. 6.* vbi decernit raptorem debere ducere, & dotare

5. Non vt ſententia non feratur pro obligatione. raptam, poſtquam extra eius poteſtatem conſenſerit: neque diuinis ſcripturis, vnde ſumptum eſt d. c. 1. *X. de adult.* vt ſeductor virginem ducat, & dotet. imò non poteſt Iudex non ſeruare ſacros canones, vel in dictanda

6. Sed coactio prudenter temperetur. ſententia ab illis recedere, vt ius ſuum cuique reddat. præſertim cùm dictamen iſtiuſmodi ſententiæ, quam proximè reparet honorem defloratæ: quod non facit ſola dotatio. In ipſa porrò executione huiuſmodi ſententiæ exſurgunt partes prudentiæ Iudicis. *Vide reſp. infrà de diuort. r. 3.* vt circumſpiciat hinc iuſtitiam læſæ; inde coacti matrimonij difficiles exitus: hinc fidei obligationem, iuramentique religionem; inde duritiam ceruicis inuoluntariæ: hinc quatenus iuſtitia coactionem exigat; inde quatenus prudentia, ne excedat: hinc illa pœnas & cenſuras velit infligi; inde expendi, ne ſi nimis diu, & obſtinatè perſerantur, venenum fiant, quæ pro remedio ſunt inuentæ. in ſumma, condemnare per ſententiam Iudex debet vt ducat; hanc exequi, & cogere; ſed tamen cum prudentia, vt cogendo inuoluntarium, faciat transire ad liberum conſenſum, aut ſaltem ſententia aliàs ſic concipienda eſſet, ſi per anticipationem de difficultatibus iſtis ſint allegationes, probationeſque inductæ, vt actis conformis ſit ſententia, vt iudex declarat debuiſſe quidem reum actricem ducere; ob incommoda tamen aliud tolerandum. nam ea formula nonnihil ſaltem conſulitur honori deceptarũ: ne meretricio animo, ſed affectu quaſi coniugali, peccaſſe videantur.

Quare ceſſat hîc, quod demum quæritur. an Reus offerendo dotem, ad arbitrium Iudicis, obligatione ſua defungi poſſit? quamuis enim praxis forenſis tenorem d. c. 1. *X. de adult.* qui coniunctim ſcriptus eſt, vt ſeductor virginis ducat, & dotet, tranſtulerit ad ſenſum alternatiuum, vt ducat, aut dotet: propter varias ſeductionum ſpecies; & quod ſæpè promiſſa de ducendo non probentur: & in alternatiuis obligationibus debitoris ſit electio; ita vt vnam præſtando, ab altera liberetur? tamen cùm promiſſa de ducendo ſunt facta, eaque probantur; tenetur promiſſor; & in omnibus hodiè Belgij tribunalibus eccleſiaſticis condemnatur, vt ducat.

Quod ſi vnquam iuſtum, æquum eſt; in hac facti ſpecie ſanè iniquiſſimum fuerit ſacrilegum deceptorem remiſſiùs condemnari. præſertim cùm, vt diximus, de ſeductore id diuinæ literæ ſtatuerint: *Exod. c. 22.* & ſit plus quàm ſeductor hic: & in ſtupratore ex d. c. 1. *vt ſub tit. de ſtup. & adult.* iacet; & ſit plus quàm ſtuprator hic: in raptore Concil. Trid. *d. c. 6.* & ſit plus quàm raptor hic.

Sanè præter veterum legum auſteritatem aduerſus raptores, ſeductoreſque laudatur capitalis ſeueritas edicti Henrici III. Galliarum Regis contra eos, qui inſcijs parentibus, tutoribuſque filios filiáſve familias, ſeu minorennes abducunt. & annales noſtri referunt, & Lipſius in Monitis Politicis extollit, Caroli Audacis egregium factum, quo iuridicum, qui deceperat ſpe liberandi mariti honeſtam eouſque matronam, & marito nihilominus mortem irrogauerat; deceptam iuſſerit vxorem ducere, hæredemque inſtituere; ac, poſt priuatam ſatisfactionem, ad vindictam publicam gladio ſubiecerat.

7. Metus vt probetur in reniitence aut negante promiſſa. Neque quidquam mouet declaratio ſcripto facta ab actrice: eam ſiquidem per vim & metum extortam eſſe cenſendam, ſufficientiſſimis præſumptionibus, argumentiſque probatur, ea

ſunt

sunt clamor, lacrymæ, sæuitia, inclusio, detentio, (quam ipse reus fatetur saltem talem fuisse, vt ne dominicis quidem aut festis diebus actricem permiserit templum accedere) protestatio d. actricis, quod id cogeretur inuita signare, quod omninò aut verum non esset, aut ipsa nollet. ex qua sola refertur irritata professio *in c. 1. X. de his quæ vi aut met.* denique tenor ipsius extorti scripti, qui talis est, vt vix à meretrice sponte obtineri posset. quod scilicet nullo matrimonio, nullo promisso præuio, Actrix reo sui copiam fecerit. nam præter Rei chirographum euidenter contrarium, de tam honestè nata, tam probè educata, tam laudabiliter anteacta vita, talibus parentibus orta, consanguineis & affinibus coniuncta, quî possit credi? aliter sensit Iustinianus *in l. vnic. C. de rapt. virg nisi etenim, inquit, eam sollicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus sese prodere.* Et Romani veteres sola professione apud Prætorem facienda satis putabant coërceri posse fœminarum luxuriam, & pro monstro habuerunt apud Tacitum, Vestiliam honestè natam, ita pudorem suum vulgasse. Eamque adeò exilio damnarunt. & nos reus velit credere actricem natalibus, moribusque hactenus laudatam, sponte verecundiam omnem exuisse, atque vltrò se infra dedecus meretricum scripto huiusmodi collocasse?

RESPONSVM VI.

An coniuges citra parentum aut tutorum assensum coniuncti inuicem hic alimenta debeant?

EDictis anni 1540. & 1623. super minorennium matrimonijs citra consensum tutorum aut parentum initis, *quorum substantiam retulimus in Notitia Iuris Belg. tit. de sponsal.* cùm decretum sit, vt neuter ab altero quidquam lucri siue per contractum matrimonij, seu quomodocumque aliàs acquirere possit; quæsitum est, an vxor ali à marito vel contrà debeat, cùm sic contraxeruot? quoad parentes expressum est disertè, vt aduersus illos etiam alimentorum nomine actio nulla detur: quoad coniuges inuicem; non æquè. videri tamen potest etiam *lucri* nomine excludi. verius tamen videtur *lucrum* ibi accipiendum esse

1\. Quid in edictis nomine lucri veniat, an & obsequia coniugalia? iuxta subiectam materiam de qua ibidem agitur; de duarijs; legalibus, consuetudinarijs & conuentitijs: tisque quæ per causam matrimonij commoda merè lucratiua sunt. *vt diximus vbi suprà.* consequenter dicendum est obligationes, effectusque coniugales per edicta non impediri. adeòque per mores maritum fieri mamburnum, & tutorem personæ, vxoris; & administratorem bonorum ipsius; caput mulieris & familiæ: vxorem debere marito reuerentiam, & subiectionem; leges societatis coniugis vel per statuta inductas, vel per contractum pactas & officia naturâ debita coniugibus, qui iam vna caro facti sunt, seruari oportere; adeoque inuicem coniugalia obsequia deberi; & proinde alimenta alterum, cui satis est, præstare alteri egenti debere. hæc enim sunt non lucra; sed reciproca coniugum debita: quæ à naturali æquitate fluunt. ad quæ proinde extendi non debet odiosa & pœnalis dispositio. sed lucra strictè accipi, atque in rigore verbi debent: sicut odia restringi, & fauores matrimoniales conuenit ampliari. ita vt contra ius vetus correctio & pœna non expressa non recipiatur. 2. Adeoque & alimenta.

Obtinet ergo alimentorum obligatio inter eos, qui sunt coniuges. qualitas verò quæ obligationem parit, inesse debet agenti: quia sine actione, adeoque matre illius obligatione, nemo potest expetiri: at hîc matrimonium nullitatis accusatur: an igitur præiudiciali illa quæstione pendente alimenta addicenda sunt? lite pendente nihil innouandum est: & hi coniuges fuerunt in mutua coniugij possessione, retinendi ergo sunt in illa: adeoque alendi debito, donec super nullitate succedat definitio. *l. 5. §. si vel parens. l. 7. D. De agnosc. lib.* Accedit quod instrumenta contracti matrimonij secundùm apparentem formam Concilij Trid. sint liquida, exceptio nullitatis, & non proprij parochi hactenus obscura penitiorem indaginem requirens: adeoque illa inquisitione pendente prouisionalia alimenta sub cautione addicenda sunt. *d. §. si vel. d. l. 7.* quod & in apparenti tantùm præsumptione tenet Afflict. *decis. 152. Specul. tit. qui fil. leg. §. 1. nu. 32.* sed quoniam rursus tam super nullitate, quàm alimentis causæ conclusæ sunt; præiudicialis nullitatis coniugij quæstio priùs est pronuntianda, *c. 1. & tot. tit. X. de ord. cog.* & secundùm eam alimenta exinde; vel addicenda, vel neganda. *d. l. 7.* 3. An & lite pendente super coniugio?

An autem præterita alimenta addicenda sint, an tantùm futura? pluries reus Actricem asserit Parisijs huc venisse, vt coniugalem actionem institueret, adeoque inchoata aditio hæc Iudicis, primordium liti præstat; ex eoque tempore ad effectum alimentorum lis inchoata censeri potest. 4. An & præterita?

Addicenda autem alimenta censentur ex quo peti cœperunt: præteriti autem temporis alimenta addicenda non videntur. quia cùm tantùm debeantur officio Iudicis, non via actionis; qui aliunde de præterito vixit, ea petere non potest. *Faber in Cod. sua l. 4. t. 7. d. 20. post Bart. in l. libertis quad §. 1. nu. 3. D. de alimen. leg.* vbi id asserit in filio respectu patris: *Rota decis. 305. in nou. inc. monachus profes.* in monicho respectu abbatis: *Decius in c. Episcopus X. de preb.* in ordinato sine titulo respectu Ordinantis: *Alexand. vol. 4. cons. 27. n. 2.* in vidua intra annum luctus non agente respectu hæredum: *Castrens. in l. diuortio 8. n. 6. D. sol. mat.* & generatim Felin. in *c. ex parte X. de accus. in fin. Matth. Afflict. decis. 10. in fin.* & iusta est ratio, quia de præterito nemo viuit, sed transijt

transijt ea cura. vnde leges de præteritis alimentis transigi permittunt, non de futuris. *l. alimentis.C.de transact.*

Alimenta, quæ à coniugibus inuicem præstanda sunt, officio Iudicis, non via actionis debentur. dum nullus est contractus qui eam pactionem habet; vel quasi; non maleficium vel quasi: sine quibus non datur actio.*§ namq; agit.Inst.de act.* nec hæc, sine obligatione *l. licet.§.11.D.de procur.* sed gignit hæc instinctus naturalis, & æquitas. & vbi hæc subest, & illa deest; datur officium Iudicis. *l.planè. l.fin. D. de petit.hared.l.Quintus.§. Pompon. D. de alim. leg.*

5. Quid si maritus indotatam vxorē accepit? Quod autem obijcitur maritum, qui indotatam vxorem accepit, non teneri ad alimenta, si patrem illa habeat sufficientem: *arg.l. quod bi nulla. 28. D. de relig. & sumpt.fun.* vbi id deciditur quoad sumptus funeratæ vxoris. quin imò Fulgos. *ad d.l.28.* contendit dari repetitionem marito, qui aluit vxorem, si aliundè habet ipsa, aut patrem opulentum: dixi indotatam: alioquin indubiè tenetur maritus. *l.dotis fructus.D.de iur.dot. l. fin.in fin. D. de iur. dot.*& non patet: *l.si quis.§. sed etsi filius. D.de lib.agnos.* at verò patris legitimi officium est dotare filiam secundùm suam qualitatem: at hic non est pater legitimus; & adulterinam filiam iure ciuili nequidem alere tenetur. *l. 5.§. idem rescripsit. D. De agnosc. & al. lib. Auth. Quib.mod.nat.effic.sui. §. discretis. §.fin.§.oportet.* vxor splendere dicitur radijs mariti, dignitatem & domicilium ab eo sortiri. *l. vt C. de incol.l.10.* ergo maritus pro sua qualitate id præstare debet, quod non debet pater. & quamuis iure canonum pater etiam ex illicito coitu natam prolem pro ratione facultatis teneatur alere *c.5. in fin. X. de eo qui duxit quam polluit per adult.* tamen id eò vergit, ne fame tales pereant: quia necare videtur qui non alit. *l.necare. D. de agnos.lib.* non vt auferat debita maritalia, quæ non tantùm pietatis, sed & politiæ ratio induxit in societate coniugali.

Qui filij sint legitimi.

RESPONSVM I.

De natis ex matrimonio putatiuo.

1. Ex contractu in facie ecclesiæ matrimonio vt legitimi, si adsit bona fides. Legitimos filios nasci constat ex matrimonio legitimo, *c.9.X.qui filij sint legit.*non tantùm, sed etiam ex nullo sæpè, & irrito: cùm in facie ecclesiæ bona fide contractum fuerit. *c.2.c. 11.c.14. X eod.*etiam ad effectum succedendi in hæreditatem parentum, *d. c.2. & c.11.* etiam quoad feuda, exclusionemque substituti. vereque sunt legitimi, non fictè pro talibus habentur dumtaxat. *Couar. de mat. c.8.§.1.n.2.& seqq.*

Vbi & post Baldum ait præsumi bonam fidem, dum non probatur mala. quod & Hostiensis dixit. *eod. tit.§. legitimum in hac materia.* & probat lex *penult. C.de euict.l. quoties. §. qui dolo, D. de probat.l. bona. 110. D. de verb. signif.* 2. Quæ præsumitur.

Eandemque bonam fidem Alciat. *in d.l. bona* præsumi ait etiam in eo, *qui iuris*, inquit, *errore lapsus sit.* & Couar. *vbi sup.nu.9.* etiam ad hunc effectum legitimandæ prolis. vt cum iuris errore consistat bona fides, si modò error talis sit, qui iustus habeatur, *vt in c. cum dilectus. X. de consuet. & ibi DD.* quo dubio ait suspensum fuisse Abbatem, *in c. referente X.qui filij sint legit.* & pro iusto errore resoluisse Baldum Nouellum, *in tract. de dot. p. 11. in caus. fin.* 3. Etiam in errante.

Iniustus enim error fuit *in d.c. referente.* si tamen error, impedimenti publicæ honestatis, quod & contrahi vetabat, & contractum solui volebat matrimonium. *cum*, inquit, *filij nec per ecclesiæ permissionem, nec parentum ignorantiam excusentur, per illud ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.* vbi sanè istiusmodi iuris error circa tale canonicum impedimentum obstat bonæ fidei, legitimitati, & successioni. 4. Si non iniustus sit error

Adfertur tamen lex *qui in prouincia D.de rit. nupt.* qua excusari iuris ignorantia videtur in ea, quæ nupserat auunculo, & liberorum status in tali matrimonio quæsitorum approbari. 5. Examinatur l. qui in prouincia. D.de ritu nupt.

Sed primò dicendum, valdè specialem casum ibi proponi, plurium circumstantiarum, quæ Imperatores mouerint ad sic rescribendum.

Mouemur, inquiunt, *& temporis diuturnitate, quo ignara iuris in matrimonio auunculi tui fuisti, & quod ab auia tua collocata es, & numera liberorum vestrorum: idcirco cùm hæc omnia in vnum concurrunt confirmamus statum liberorum vestrorum in eo matrimonio quæsitorum, quod ante annos quadraginta contractum est, perinde ac si legitimè concepti fuissent.* ergo iuuenis admodum, antè quadraginta annos, & ab auia collocata erat in matrimonium, & auunculo, quos magis iuris gnaros credere poterat, nupserat. quod culpam ius ignorantis valde minuit, & tolerantia Iudicum per tantum temporis, vt quam proximè à iusto errore videatur abesse.

Deinde non dicunt Imperatores matrimonium se approbare, nec liberos legitimos esse; sed se statum illorum confirmare. quod perinde est, ac si legitimarent, vt Imperatores veteres latinè magis loquebantur.

Insuper aiunt Imperatores, *perinde ac si legitimè concepti fuissent*: non ergo fuerunt legitimè concepti. & sic ait Baldus legitimationem per rescriptum imitari aurichalcum, quod videtur aurum, & non est. facit illa vox *perinde*, quæ similitudinem arguit, non identitatem ordinariè, ac sui natura. *Spigel.in Lex.v. perinde. v. quasi.v.tanquam.* nullum enim simile est idem.

Denique si in his salebris quis hæreat, omninò statuendum est, in materia matrimonij, esse- 6. Sequendi hic canones.

effectuumque inde ſurgentium canonibus hodiè ſtandum eſſe, non legibus. *Sanches & ab eo citati de mat. l. 3. diſp. 44. n. 2.* adeoque iniuſtum iuris errorem obſtare, & matrimonio, & legitimitati, & ſucceſſioni. vt de his omnibus ſtatuit d. c. referente.

7. Quæ clandeſtinitas vitiet matrimonium?

Quærendum igitur hîc eſt, an clandeſtinitas reſiſtat validitati matrimonij? & decidit c. 2. X. *de clandeſtin. deſponſat.* ſi contrahentes clandeſtina matrimonia voluerint *publicare*, inquit, *niſi rationabilis cauſa præpediat, ab eccleſia recipienda ſunt: & comprobanda, tanquam à principio in eccleſiæ conſpectu contracta.* valida ſunt ergo. eademque eſt ſententia Concilij Trid. *de mat. c. 1. dubitandum*, inquit, *non eſt clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata & vera eſſe matrimonia, quam diu eccleſia illa irrita non fecit.* dubitandum etiã non eſt matrimonio publicato, & ab eccleſia comprobato, legitimos filios eſſe, & hæredes. *d. c. 9. X. qui filij ſint legitimi.*

8. Si poſteà detegatur impedimentum dirimens.

Quod ſi autem clandeſtinè contractum eſt, & poſteà detegatur impedimentum illud irritans, *ſoboles*, inquit Concilium generale *d. c. 3. X. de clandeſ. deſponſ. de tali coniunctione ſuſcepta prorſus illegitima cenſeatur: de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium.* iungitque cauſam; *cùm illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur.* præſumit ergo ius in clandeſtinè contrahentibus malam eſſe fidem. eodemque modo procedit Concilium *Trid. de mat. c. 5.* vt ſcientes impedimentum & ignorantes comparentur, *ſi quidem*, inquit, *ſolemnitates requiſitas in contrahendis matrimonijs neglexerint.* adeoque inquit, *iiſdemq́; ſubijciantur pœnis. non enim dignus eſt qui eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta contempſit.* eoque vtroſque ſpe diſpenſationis carere iubet.

Ob ſimilem contumaciam erga eccleſiæ præceptum, *pari modo*, inquit *d. c. 3. proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt.*

Fidem ergo bonam deſtruit clandeſtinitas, ſi irritum poſteà matrimonium deprehendatur. neque id mirum; cùm pro iuris regula traditum ſit, eum qui contrà ius mercatur bonam fidem præſumi non habere. *c. qui contra de reg. iur. in 6.* & conformiter *malæ*, inquit lex *7. C. de agricol. & cenſit. l. 11. fidei poſſeſſorem eſſe nemo ambigit, qui aliquid contra legum interdictum mercatur.* quia *lex*, inquit Alciat. *ad d. l. bona ſpecialiter reſiſtit.* ibidemque ex communi DD. ſententia *ad d. l. ex conſenſ. D. de appellat.* ait bonam fidem tum non præſumi, cùm famoſa, & paſſim nota lex eſt.

Quare cùm Concilium Trid. *d. c. 1. de mat.* declaret ſe inhærere veſtigijs d. Concilij, matrimoniique iubeat celebrari in facie eccleſiæ, præmiſſis tribus denuntiationibus, ea quæ olim de clandeſtinitate ſtatuta ſunt, ob omiſſas denuntiationes etiam hodiè obtinent, niſi ſuper his fuerit diſpenſatum. quod permittit Concilium Trid. & dicit ſe veſtigijs Conc. Lateran. inhærere: quoniam autem olim ſtatuta, non ſufficiebant ad euitanda perpetua adulteria eorum, qui clam cum vna contrahunt, & inde palam in facie eccleſiæ cum altera; non ſufficit hodiè matrimonij clandeſtinè contracti publicatio, ſed illud ipſum contrahendum nunc eſt coram parocho proprio, vel alio ſacerdote de illius, vel Ordinarij licentia, & duobus teſtibus. *d. c. 1 §. qui aliter.* alioquin huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit.

9. Aut hodiè coram non proprio parocho & teſtibus contrahatur.

Igitur qui nunc aliter contrahit, contra iura mercatur, quæ nunc contractui reſiſtunt, irritant, & annullant; & contrahentes ad ſic contrahendum inhabiles reddunt: & conſequenter bonam fidem præſumi illos non habere: adeoque ſoboles *iuxta. d. c 3 §. ſi quis* illegitimas facit cenſeri, & contrahentes vel ex malitia, vel nimia inſipientia peccaſſe. *iuxta c. final. X. de celeb. miſſ.*

10. Aliter contrahentes bonam fidẽ nõ cenſentur habere.

Et quoniam d. c. 1. decretum famoſum eſt, tanquam in vnaquaque parochia publicatum, & tam ſerio proœmio, tam grauibus ſub pœnis ſeruari mandatum, cenſendum eſt omninò nullum eſſe excuſationi locum, pro iuris errore tam iniuſto, bonam fidem præſumi non eſſe, nec legitimitatem ſequi.

11. Ob famoſum decretũ Concilij Trid.

Præſertim attentâ à contrario ratione *d. c. 2. X. qui filij ſint legit. cùm parentes*, inquit, *eorum publicè ſine contradictione eccleſiæ inter ſe contraxiſſe noſcantur.* quando ſi qui conſcij ſunt alicuius impedimenti denunciare illud tenentur. *c. tua nos. X. de cognat. ſpirit.*

Adeoque Couar. *vbi ſup. num. 2.* iam olim contractum in facie eccleſiæ iuxta bonam fidem exigit, vt proles extra legitimum matrimonium nata ſit legitima, aut ſaltem clandeſtini publicationem & eccleſię approbationem *d. c. 9.* Tridentinum autem nunc exigit à primordio matrimonium contrahi in facie eccleſiæ, vt diximus, adeoque ad prolis legitimam natiuitatem opus nunc eſt & bona fide & primordiali contractu ſic celebrato.

Facies eccleſiæ ſeu conſpectus eſt presbyteri parochialis teſtiumque præſentia. *c. aliter. 30. q. 5.* nam alijs, ſeu regularibus, ſeu ſæcularibus clericis, non parochis, & contrahentium proprijs, ſub grauibus pœnis prohibitum eſt matrimonia ſolemnizare. *clem. 1. de priuileg. d. c. 1. de matr. Trid.*

Quæ omnia applicando præſenti cauſæ, non eſt iuſtum ampliùs dubium, quin matrimonium, vnde proceſſit proles de qua quæritur, tanquam non contractum coram proprio parocho, vbi publicatum erat d. c. 1. *de mat. Concil. Trid.* irritum fuerit: cùm ſententia pridem deſuper lata ita fuerit declaratum: eaque per multos annos tranſiuerit in rem iudicatam, citra appellationem, aut ſaltem talem, quæ proſecutionem habuerit, & non ſit deſerta.

Quamuis enim in cauſa matrimoniali ſententia dicatur numquam tranſire in rem iudicatam; eius tamen dumtaxat ratio eſt, periculum peccati; ideoque mortuis contrahentibus,

tibus, eorúmve altero, ceſſante iam illa ratione, nihil ſupereſt, quin huiuſmodi ſententia, vt aliæ, in rem tranſeat iudicatam quoad legitimitatem prolium, & parentum ſucceſſionem. *Sanches & quos citat de mat. l. 7. diſp. 100. n. 11. Vide quæ diximus ſuprà de his quæ vi. r. 1. n. 22. & ſeqq.*

12. Cuius neglectus hodiè bonam fidē deſtruit. Bona autem fides, ex qua hîc prætenditur legitimitas prolium, deſtruitur à neglectu conſpectus eccleſiæ, quem diximus, ex quo contra iura mercantes, ſeu contrahentes, eoque modo quo iura reſiſtunt, contractus irritant, & annullant, & ſic contrahentes inhabilitant; bonam fidem tollunt: eam ſaltem quæ meritoria ſit beneficij iuris, & legitimitatis, vt diximus. neque enim affectata vel etiam vera, ſupina tamen, & non probabilis ignorantia eodem illo hîc gradu eſt. *d. c. 3 §. 1. X. de clandeſtin. deſponſat d. c. referente X. qui filij ſint legitimi. d. c. fin. X. de celeb. miſſ.*

Arguitur quidem pœnalem diſpoſitionem d. c. 3. § *ſi quis, X. de claud. deſponſ.* extendendam non eſſe extra proprium caſum: at verò licet ſubiuncta ratio ibidem generalis, illam extendi ſuaderet; tamen non opus hîc eſt huiuſmodi pœnæ extenſione; ſed tantùm denegatione beneficij, quod eccleſia benignè impertit ijs, qui eius mandata venerantur; ideoque publicè contrahunt ſine illius contradictione: *d. c. 2. 11. 14. X. qui filij ſint legit.* vt illud extendi non debeat vltra ſuos terminos, & cauſam beneficij expreſſam: publicam vtique celebrationem. quæ hodiè eſſe non poteſt in ijs, qui ſine proprio parocho contrahunt. qui non obſequuntur eccleſiæ, ſed participant de cauſa neglectus mandatorum eccleſiæ: de quo in d. §. ſi quis. eoque æquius eſt effectus obſeruantiæ ad eos non deriuari, ſed potiùs negligentiæ; ſi non & contumaciæ. vt cauſæ & effectus ſymboliſent reſpectiuè.

Qui accuſare matrimonia poſſint.

RESPONSVM I.

Periculum peccati, & fauor matrimonij facit ne tam facilè ſoluatur contractum, quàm impediatur contrahendum.

1. Vt impediri contrahendum & ſolui contractum poſſit differentia probationum. Matrimonij fauor animæque ſalus, quæ in eo verſatur, facit; vt nec contrahi poſſit ſi denuntietur, quamuis nec plenè probetur, impedimentum: *c. ſuper eo el. 2. X. de teſt. c. præterea. el. 2. de ſponſal. latè Sanches de mat. lib. 1. diſ. 71.* nec diſſolui; ſi non omninò plenè. *c. 1. X. de conſanguin. & affin. idem Sanches, lib. 2. diſp 45 nu. 30.* vt &, quamuis ne contrahatur ſufficiat impedimenti confeſſio; *idem. lib. 1. diſp. 72.* non ſufficiat etiam vtriuſque, vt dirimatur. *c. ſuper eo, X. de eo qui cognouit conſang.* & tamen iterum ſufficiat, vt contractum credatur: *c. ſufficit. 27. q. 2. l. nuptias. D. de reg. iur.* & vt thorus ſeparetur. *c. ex literis. X. de diuort. c. intelleximus. X. de adult. Sanchez d. d. 45. num. 33. & ſeqq.* quia enim quod Deus coniunxit, ſuo conſenſu ſeparare coniuges non poſſunt; vtique dirimere ſua confeſſione matrimonium nequeunt: ſponſalia poſſunt, & thorum.

Cæterùm aliàs generatim grauitas cauſarum matrimonialium probationes exigit plenas, teſtes omni exceptione maiores, atque circumſpectos; Iudices etiam *diſcretos; qui & poteſtatem habeant iudicandi,* inquit *d. c. 1. & ſtatuta canonum non ignorent.* poteſtatem iudicandi rectè interpretatur gloſſa ordinariam vel delegatam. ex facto autem d. c. teſtes depoſuerant coram archipresbytero tantùm; cui iure non tribuitur poteſtas iudicandi; ſed præeſt presbyteralibus tantùm officijs: *c. 1. & tot. tit. X. de off. archipresbyt.* ſed Archidiacono: *c. 1. 7. in verb. audite iurgia ſingulorum, & verſ. vt loco Epiſcopi &c. & tot. tit. X. de off. Archidiac.* quamuis & hoc ipſum nunc vetuit in matrimonialibus Concilium *Trid. ſ. 24. c. 20. §. ad hæc.* vbi cauſas matrimoniales non archidiaconorum aut inferiorum, adeoque neque arbitrorum, iudicio, ſed Epiſcoporum *examini, & iuriſdictioni* reſeruat. ſed loquitur d. §. adhuc, vt alibi diximus, in prima inſtantia; quamuis & iam antè ſtylum fuiſſe Curiæ Romanæ, vt cauſæ appellationum matrimonialium non niſi Epiſcopis, eorúmve officialibus delegarentur, ait Ioan. Andreæ *in c. ſtatutum de reſcript. in 6.* adeoque aduerſus idem Cap. poterat obtineri delegatus extra diœceſim; non tamen prouinciam. *c. neminem. c. 4. 5. 6. 14. cauſ. 3. q. 6.* quod ipſum renouat Concilium *d. c. 20.* vt nec in ſecunda, nec in tertia inſtantia extra prouinciam, adeoque nec Romam trahi poſſit cauſa matrimonialis: niſi tamen, ſi pars vna in prouincia verè paupertatem probauerit; altera & alimenta & expenſas litis velit ſubminiſtrare. *d. c. 20.*

2. Teſtium & Iudicum grauitas.

Enimuerò ſicut contrahendo probandoque matrimonio ſufficiunt parentes, conſanguinei, & aliàs non idonei: *c. videtur. X. qui mat. accuſ. poßint.* niſi grandis eſſet imperitas; *c. ſuper eo. 22. X. de teſtib.* nec in eo quicquam mutauit Conc. Trid. *Sanchez de mat. l. 3. d. 41.* & quicquid videri poteſt fidei teſtium deeſſe, ſuppletur hodiè per parochi præſentiam. ſed & eo mortuo, nec libro reperto in quem relatum ſit contractum matrimonium, obtinent veteres probationes: ita in dirimendo matrimonio ex cauſa conſanguinitatis vel affinitatis rigidè ſemper proceſſum fuit; *c. conſanguineos. c. notificamus. c. de parentela. 5. & 8. cauſ. 35. q. 6.* & quidem olim in Synodo; *d. c. conſanguineos, c. multorum ibid.* & quamuis teſtes de auditu reciperentur, cùm ad ſeptimum vſque gradum naſceretur impedimentum; tamen hodiè cùm illud ad quartum reſtrictum

3. Quales omninò teſtes neceſſarij?

eſt,

est, id prohibetur. *c.licet.47. in verb. statuimus ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu. X. de test.nisi fortè persona graues extiterint,quibus meritò fides sit adhibenda.* & oportet vt testes *personas designent , & ab vtroque latere singulos gradus clara computatione distinguant , & iurati deponant se vidisse personas , vel in vno prædictorum graduum constitutas pro consanguineis se habere. d.c. licet.* eademque computatio à stipite aut fratribus saltem & sororibus incipienda est : non ab auunculo & nepote,seu fratris aut sororis filio.*c.tua.X.de consanguin.& affin.nec est laxanda facultas ; cum qua ratione computationem inciperent à gradu secundo; eadem ab vlterioribus inchoarent. d.c.tua.* tum quia *tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos; quàm coniunctos legitimè contra statuta diuina separare d.c.licet.*quod omnimodo obseruandum est in probatione per testes. *Barbosa in d.c.licet.* sic tamen vt per instrumenta consanguinitas probari etiam possit, per præsumtiones,& alia genera probationum. *Mascard.de probat.vol.1. concl.409.410. Sanch. de mat. l.1. d.71.* ita tamen vt plena sit probatio : & clara computatio : & finis idem obtineat in alijs probationibus, quem spectat d.c.licet.in testibus. in quibus illud loquitur dumtaxat.

Cùm ergo in actis præsentis litis computatio clara non sit ; sed testes in incerto vagentur; nec aliæ probationes vllam plenam conficiant; meritò dicendum est; *Non liquere.*

De Diuortijs.

RESPONSVM I.

De Sæuitia.

1. Transactio præterita tollit; sæuiendi consuetudinem in futuris, nō impedit probari ex præteritis.

QVamuis per transactionem tollantur omnes priores super sæuitia querelæ ; *l.10. & 16.C.de transact.*& actio perimatur;*l.31.eod.* & disertè instrumento transactionis id comprehensum sit ; adeò vt nec rescripto Principis resuscitari possint : *d.l.10.& 16.C.de trans.* tamen non impedit illa , quin antè gesta faciant ad demonstrandam sæuiendi consuetudinem, si iterum vir sæuiat ; & incorrigibilitatem, ac emendationis futuræ desperationem , requisitam ad diuortium. Sanchez *de mat.l.10.d.18. Basil. Pontius de mat. l.9. c.13.* sed & quamuis coniugalis copula secum vehat reconciliationem; *Sanchez. de matrim.l.10.d.14.*tamen,quæ

2. Restringitur pactis adiectis.

hîc interuenit expressa etiam reconciliatio, non est plena.& , quæ nascitur ex copulâ præsumptio , restringitur hîc pactis transactioni insertis.1.quod inita sit per modum probationis ; 2. quod si maritus iterum trudat, verberet,seu aliàs malè tractet vxorem, liceat ei diuertere ; 3. idque propria authoritate; 4. quodque super factis sæuitiæ iuramento eius stabitur; 5. quod Officialis poterit interponere desuper decretum diuortij.

3. Vt sine ecclesiæ iudicio non liceat diuertere.

Huiusmodi pacta,extra hypothesim , non satis cum iure conueniunt. non enim sine iudicio ecclesiæ licet diuertere. *c.porrò. X. de diuort.* nisi sæuitia sit nimia , & vitæ periculum, aut grauis mali. *c. literas. X. de rest. spol. c. ex transmissa. eod. c.1. X. vt lit. non contest.* donec secura cautio præsteiur. quando demum fit spolij restitutio. quod si securitas dari nequeat ; manet separatio. *Sanchez. de mat.l.10. d.18. Pontius de mat.l.4.c.23.* At verò hîc ante

4. Nisi nimia sit sæuitia, nec vlla securitas.

transactionem prouisionali decreto permissa fuerat vxori separatio ; quam facultatem pactum probationis præseruare potuit : & porrò Iudex transactionem confirmans, censetur facultatem facere.*l.57.D.de re iud.*

5. An verbera diuortio sufficiant?

Secundùm pactum , quod de verberibus agit, vtique talia excludit,qualia antecesserant, ob quæ discessum ; litigatum , & transactum fuit. sicut sententia dicitur ex libello interpretationem capere : ita & transactio *l.31. C. de transact.* quæ ei æquiualet. *l.56.D.de re iud.* adeò vt , quamuis quidam sentiant verbera non sufficere diuortio , nisi sint grauia : *Sanch. d.18. n.14.15.* nec atrocem sæuitiam semel procedentem ex subito iræ motu, *ibid.n.14.*& nisi tanta sit assuetudo , & sæuitia , vt per cautionem prouideri nequeat : *n.31.* tamen hîc tanta transactioni sufficiat , quanta fuit præterita; & contra quam sponsio facta est.

6. An pactum valeat vt iuramento vxoris stetur super sæuitia mariti?

Tertium pactum , vt super futuris sæuitiæ actibus iuramento vxoris stetur ; videtur fundari *in l.9. D.de iureiur.§.item si quis postulante. Inst. de act.* tamen cùm ansa daretur peierandi à Iudice admittendum non est. *c.ille qui hominem 22. q.5. c. clericos. X. de cohabitat. cler. & mulier.* eiusmodi autem videtur , si alteri coniugum permittatur solo iuramento probare sæuitiam , & diuertere. nimia licentia inuitat ad malum. cùm & in causa ardua & actione famosa illud deferre non liceat. *c.vlt. X.de iureiur. Castren.& DD.in l.admonendi D.eod.* causa autem matrimonij sit ex grauioribus. adeoque reiecto huiusmodi picto, tanquam inutili,*c.5. X de reg. iur.* non vitietur transactio, quatenus vtilis est. *c.37. eod. in 6.* sed resecetur quod inutile est. *c. constitutus. in fin. X.de transact.c. cum tempore. X. de arbit.* nihilominus quocumque pretio in rebus anxijs transigere licet. *l. transigere. C.de transact.* neque porrò d. leges prohibent partibus volentibus pacisci sub huiusmodi iuramento; præsertim placandis coniugibus malè exceptis ; & malè tractantibus compescendis. quod hîc non inuitat ad malum ; sed dissidio componendo, vt medium, inuentum est. finis autem media facit licita, dum ille bonus est.

7. An Iudex huiusmodi pactum sequatur?

Quartum pactum : vt decretum diuortij ex huiusmodi iuramento possit Iudex interponere. possit, inquam ; non teneatur. ita nempe disertè ipse conuentionem hanc dumtaxat probauit , *quantum partes ipsas contingit* , eas condemnando id postulantes. quarum voluntatem sequi debet , nisi publica causa eum retineat. *l. si conuenerit. D. De re iudicat. l. si quis spontaneos. C. de decur. l.10.* eoque conuentio

& condemnatio rectè stringit ipsos contrahentes; non autem Iudicem. qui simpliciter probare non potest huiusmodi conuentionem: sed antequam diuortij decretum possit interponere, videre debet an è re sit publica, & salute contrahentium: &, vt discretio tum dictat, ita demum statuere: seu noua concordiæ remedia proponendo: nam id semper ad eum pertinet. *c. fin. X. de transact. diximus latè in Iudic. l. 1. c. 26.* seu ex rigore iuris aliquid remittendo, *d. c. fin.* vt faciliùs inducat. præsertim vbi res alioquin dispositæ sunt ad decernendum diuortium. quia tunc, quamuis cum iure non satis conueniat transactio, & iniqua videatur pacis pactio; tamen lucro apponenda est, cum aliàs immineret damnatio.

Igitur hic ex transactione actum est: oblatum iuramentum super actibus sæuitiæ: petitum diuortij decretum: potuit Iudex illud interponere, quantum ad ius partium ex conuentione, attinet: non potuit ex iure publico. quod resistit huiusmodi separationi. vt, *quod Deus coniunxit homo non separet.* nisi sæuitia sit intolerabilis, & desperatio in futurum

8. Si sæuitia sit intolerabilis & desperatio emendationis.

emendationis. *Sanchez & Pontius vbi suprà.* rectè ergo ex vxoris iuramento nihil statuit. neque illud admisit; probationes recepit. & quamuis; vt dictum est, acta ante transactionem per illam sint extincta; tamen ea non impedit, quo minùs arguatur in recidiuo consuetudo sæuiendi; & correctionis desperatio. adeò vt quamuis iurgia tantùm forent; si tamen sunt assidua, pro iusta diuortij causa habeantur. *Sanch. d. d. 18. n. 11.* quæ hîc nimiùm frequentia ex causa bonorum, & expensarum. rectè maritus redemerat offerendo maiorem prouentuum suorum partem in œconomiam pro discretione vxoris dispensandam: eoque Iudex petitionem diuortij reiecerat.

9. An in secunda instantia ex transactione non tantùm agere, sed & ius commune cumulare liceat?

In secunda autem instantia vxor non tantùm ex transactione putat agendum; sed etiam ex iure communi petitionem fundandam: sed obiectum est id tantùm hic posse quæri, an in vim d. transactionis; benè an malè iudicatum sit: ex qua actum fuit: & non posse excedi terminos d. transactionis; alioquin fore nouam actionem: cùm Concilium *Trid. s. 24. c. 20.* omnes actiones in prima instantia voluerit proponi coram Ordinario.

Et quamuis Vice-Nuntius causam delegauerit, *cum omnibus incidentibus, emergentibus, annexis, & connexis, totoq́; negotio principali;* & specialibus insuper literis facultatem fecerit, prout iuris, admittendi, vt non tantùm ex causa d. transactionis; sed & ex iure communi postulari possit diuortium coram delegato; negat tamen maritus esse in potestate Vice-Nuntij derogare d. Conciliari decreto. concessionemque ait ideo restrictam esse *prout iuris.*

10. Post Concil. Trid.

At verò d. Concilium causas omnes in prima instantia coram Ordinario tractandas decernit. causas, inquit; non actiones. *causa est,* inquit c. forus. X. *de verb. signif. materia & origo negocij nec dum discussionis examine patefacta; qua dum proponitur causa est; dum discutitur, iudicium; dum finitur, iustitia.* cùm ergo iure communi in secunda instantia, vbi omnia censentur reducta ad statum litis contestatæ, liceat non allegata allegare, quamuis media ad petitionem varientur; atque decretum diuortij, quod ex transactione petitum est, simul nunc ex iure communi etiam, & nimia sæuitia petatur; non ideo mutatur causa, seu negocium, & materia: non ideo ergo ad Ordinarium redeundum est; qui super illa definitiuè pronuntiauit. nec Concilium aliquid ex iure vetere mutauit, quoad cumulationem actionum; vel ex iure communi, & transactione correctionem, seu mutationem petitionis; quæ fieri possit in eodem iudicio, seu coram eodem Iudice. vt loquitur glossa *in §. si minus. Inst. de act. Mynsing. VVesenb. & alij.* Id quod multò magis in foro ecclesiastico obtinet. vbi factum ipsum & rei veritas dumtaxat attenditur; non formula actionis. *c. dilecti. X. de Iudic.* & Const. Zenônis, *de qua in d. §. si minus est mentio,* id recepit in gratiam minuendarum litium. *vt ibid. DD.* multò ergo minùs id Concilium Trid. reducere voluit. cùm d. c. 20. plura ad lites abbreuiandas, & *c. 10. s. 25.* statuat.

Eoque minùs, quod causa matrimonialis, quamuis ardua sit, quoad tamen ordinationem litis est summaria. *clem. dispendios. de iud.* ideoque reiectis iuris apicibus solam inspici rei veritatem *d. c. dilect.* nullo consueti iuris ordine seruato illam instrui, & expediri cupit d. clem. *dispendiosam. clem. sæpè. de verb. signif.*

Dixi, quando definitiuè pronunciatum est: 11. Quid si non definitiuè pronunciatū sit, an causa principalis delegari simul possit?

quia super mera interlocutoria nec cadit appellatio, nec delegatio. *d. c. 20.* cùm autem vim illa habet definitiuæ, aut per definitiuam est irreparabilis, admittitur *à d. c. 20.* & appellatio & delegatio. an autem tunc committi simul possit causa principalis? aiunt S. Congregationem respondisse eum casum à Concilio omissum, dispositionique iuris communis esse relictum; *Salgado de protect. p. 2. c. 5. n. 7.* ideoque docet ille clausulam *totoq́; negotio principali* interpretationem eam capere, quæ sit iuris. *c. causam quæ. X. de rescript.* adeoque iustificato grauamine etiam causam principalem retineri posse: iustificatâ sententiâ, non posse: *c. vt debitus. de appell. c. exhibita. X. de iud.* ita tamen vt si de mente contraria delegantis Papæ iuxta formam d. c. 20. planè constet, ea excipiatur. vt habet stylus commissionum quæ fiunt in Curia Romana. quando ergo appellatum est dumtaxat ab vno articulo, limitatus producitur effectus; vt in alijs non suspendatur iurisdictio; aut fiat vlterior delegatio. totius autem semper causæ transit cognitio, cùm ob Iudicis in definiendo negligentiam recursum est ad superiores post biennium. *iuxta d. c. 20. vide Salgado d. c. 17.*

Cæterùm exceptiones litis finitæ, vt trans- 12. Quid si transactio nō est proposita, vt litis finitæ?

actionis, iurisiurandi, seu aliæ præiudiciales, quæ litis ingressum impediunt, *c. 1. Vt lite non contestat. in 6.* si reiectæ sunt in causam prin-

principalem; rectè appellatur. *c. exhibita. X. de iud.* & delegato, si grauamen probetur, causa principalis cõmittitur. *ibid. in fin.* quod etiamnum hodiè admittitur. quia huiusmodi grauamen manet irreparabile. *vide latè Salgado de protect. p.2. c.*18. contingit tamen huiusmodi exceptiones & altioris esse indaginis; nec explicari facilè posse sine causæ principalis examine: eoque vtramque cognitionem coniungi; vt pleniùs, planiusque innotescat: & ne diuersis iudicijs litigantes distrahantur, & protrahantur morosiùs causæ. quas canones sacri, etiam Tridentini, velocissimè optant expediri. *d.c.*10.*s.*25 *d.c.*20.*s.*24.

Sed neque ex transactione hîc actum est, vt præteritæ litis finitæ, aut iureiurando decisæ, quasi actione iudicati: sed de sæuitia aduersus transactionem admissa; & per iusiurandum probanda: in cuius subsidium ipsa, pro qua est transactio, & cui deferendum ex ea iuramentum, aduocat causas ex iure communi, vt quæ non prosint singula, iuncta iuuent; tam pacta conuenta, quàm iure præscripta; quo sæuiendi consuetudo, acerbitas, & correctionis desperatio, simul diuertendi iustam cum transactione causam generent.

RESPONSVM II.

De causis non sufficientibus ad diuortium, censura tamen iudicis tollendis.

COmmunem omnium tribunaliũ praxim oppugnat, qui, dum Iudex partes coram adesse iussit, negat eius se imperio teneri. obuersante etiam titulo *D. in ius vocati vt eant*, & *si quis in ius vocatus non ierit. D. si quis ius dicenti non obtemper. l.*5. *D. de Iudic.* posse autem iubere, vt personaliter compareat, liquet *ex l. iubemus. §. omnes. C. de Episc. & cler. c. pastoral. X. de iudic. c.*1. *de Iud. in* 6. *vers. nisi. l. generaliter C. de iure iurand. l. vlt. C. de procur. verb. Iudicis vocabit authoritas. clem. sæpè verb. interrogabit etiam partes. de verb. signif. c. præsentium de test. in* 6. *verb. sufficienter facias ad inuicem respondere. V. sup. resp.*1. *de Iudic.* præsertim in causa matrimoniali, in qua id statuunt Statuta prouinc. Mech. *de modo procedendi. c.*13. atque imprimis in controuersia sæuitiæ coniugalis, æquum est responderi pleniùs de modo formaque reconciliationis quærenti; dum ipse appellatus propugnant prioris instantiæ iudicium, in qua partium vtraque est iussa personaliter respondere, & secundæ instantiæ Iudex ad d. articulum tantum pleniorem responsionem exigit, idemque decretum tertiæ instantiæ Iudex confirmauit. quidni ergo personaliter residuam partem expleat, qui in priori iudicio quasi toti satisfecit? dum pars à toto; & accessorium à principali non debet differre.

1. Iudex rectè iubet litigantes coram se comparere?

Præsertim, inquam, in materia sæuitiæ maritalis, & coniunctionis coniugalis. perperam enim existimat appellatus, dum vxor in petito diuortio declarata est non receptibilis, nihil superesse, quàm vt illa supplex ad thalamum illius redeat. *l. si cum. dotem. §. Sin autem. D. solut. mat.* confirmata est enim, & in rem iudicatam obijt secundi Iudicis sententia, non tantùm quâ petitio diuortij reiecta est, sed & quâ ad illum articulum iniuncta plenior responsio; antequam declarauit Iudex sibi de redintegratione thalami non esse statuendum.

2. Præsertim in causa matrimoniali & sæuitiæ.

Cur enim? ne coniuges tanquam canes ad vomitum reuertantur; ne momento vno litium, iurgiorum, pugnarum causa offensi nimium animi ad ea transire cogantur, quæ sunt summi amoris, ab vnoque extremo ad aliud sine medio; à terra in tectum sine gradibus. neque enim nihil medium est inter iustas diuortij causas, & reconciliationem.

3. Vt reconcilientur coniuges.

Summa & ineuitabiliter mortifera sæuitia omnimodò diuortium admittit: alia grauis, cui tamen caueri potest, repellitur mediante fide-iussoria cautione; quam Tuscus *v. vxor. conc.*402. *ex Baldo cons.*176. *in fin. vers. concludamus. l.*1. *cons.*240. *l.*3. semper exigit, quando vxor diuertit; siue iustæ fuerint causæ, siue non: & ex omnibus animum suum informare debet Iudex. *ibidem.* quid si hic Iudex nec iuratoriam quidem cautionem exacturus sit; sed promissum tantùm de non sæuiendo, iurgando assiduò, vel pugnando; censuram morum interpositurus, ac vtrumque coniugem culparum suarum monitutus, ex earumque correctione conciliaturus?

4. Aut caueat qui sæuit.

5. Et quo modo?

Peccatum enim vtrimque esse acta primæ instantiæ plus satis probant. iudicium hîc de moribus non est sublatum. quamuis enim mortalis non fuerit sæuitia, adeoque diuortio non suffecerit; sufficit tamen ad exigendum imposterum securitatis non tantùm; sed ad amicè etiam coniugalisque verè coniunctionis promissum: si non & cautionem iuratoriam, aut fide-iussoriam. sicuti enim in graui sæuitia non fit restitutio, nisi præstita plena securitate 1 *c. ex transmissa. X. de restitut. spoliat.* ita neque in minori, nisi aliqua proportionata securitate data.

Neque verò tam leuis est appellati sæuitia; quàm ille sibi persuadet; ideo quod declarata sit non sufficere diuortio. frequentes enim rixæ, iurgia, & difficiles mores, vt muta, toruáve plurium dierum, hebdomadum, mensium conuersatio, quibusdam non leuibus authoribus *apud Sanchez. de mat. l.*10. *d.*18. *n.*11. sufficere diuortio videtur. quod vt hîc receptum non sit omninò; valdè tamen aggrauatur difficultas conuictus: si & sæpiùs accedant verbera, & pugnæ, contemptus vxoris, prælatio ancillæ, ademptio authoritatis domesticæ, compellatio stultæ, & vt talis in monasterium inclusio. quamuis enim in actis hæc tanquam ex officio facta describatur; plus valet tamen quod agitur quàm quod simulatè concipitur.

6. Vbi neque ad diuortiũ satis, neque nihil sæuitum est.

nec appellatum acta quamuis sic concepta, dum verè non satis iusta causa subfuit, omnimodo excusant. *c.3. & tot. tit. X. de collusione deteg.*

7. Animaduertendum est porrò appellatum in prima instantia respondentem non sumpsisse contrariam conclusionem, nisi ad non receptibilitatem diuortij; Iudicem autem ex officio extra conclusionem iudicasse de redintegratione matrimonij: item in actis huius instantiæ 4. Martij 1659. appellatam declarasse se ab appellatione recessuram, si appellatus ad d. articulum responsionem dederit sibi placentem. quod interpretandum est de placitó boni viri: nec vnquam super eó personaliter voluit appellatus comparere, & huiusmodi contentio longa scripta non permittit, aut palam quædam efferri. præsertim cùm appellatus integrum & satis magnum processum formari curauerit, quem ipse in omnibus instantijs voluit manere secretum, in vim cuius facta est vxoris sequestratio seu inclusio: & ex quo nunc Iudex verbaliter multa habere potest proponenda. præsertim si & ipse abire sæpiùs illam iusserit, & sic possessionem videretur amisisse. *l. si quis. 17. §. differentia. D. de acquir. poss.* cum amicis de illa perpetuò in monasterio includenda tractauerit, & sequestrari impetrauerit; nec in lite ad regressum concluserit.

Nec satis à contumacia excusat appellatum, quo minùs compareat, generalis responsio ad d. art. qua dicat se gesturum in omnibus, vt virum probum, & coniugem decet; dum Iudex coram ad specialia vult descendere; & censere singula; & iniungere singulatim quæ deinceps seruanda sint; cum promissó securitatis singulari: aduersus omnia quæ suprà retulimus.

8. Proterua est etiam excusatio contumaciæ, quod appellatus iussum ideo Iudicis, iniunctamque comparitionem simultaneam existimet posse contemnere, quod non plus illi possit iubere, quàm Christus præscripserit. quid enim ille? *viri*, inquit per os Apostoli, *diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas. ad Coloss. 3.* & iterum *ad Ephes. 5. viri diligite vxores vestras, sicut & Christus ecclesiam*; quis ergo Christi fuit amor erga ecclesiam? *propter nostram salutem descendit de cœlo: prior ipse dilexit nos. 1. Ioann. 4.* relictis nonaginta nouem quæsitum abijt ouem vnam, quæ perierat, inuentam sustulit in humeros, & ad caulam deduxit. *Luc. 15. Matth. 18.* igitur ex Christi præcepto ea agenda sunt, quæ salua dignitate mariti, spectant ad redintegrandam charitatem, eamque intimam, ac coniugalem; quæ supereminet. quippe qua vniantur coniuges, & fiant vna caro. & velit hic maritus cyclopica tantùm authoritate exspectare sponte redeuntem, & in sublimi ipse throno sedere, vt truculentus Assuerus cum virgula? cuius non vocantis mortalis erat accessus. *nisi fortè*, inquit, *lib. Esther. c. 4. Rex auream virgam ad eum extendebat, pro signo clementiæ, vt possit viuere?* D. Petr.

Viri erga vxores se habere debent vt Christus erga ecclesiam.

9. Qualiter ille?

ep. 1. c. 3. viri, inquit, *cohabitantes secundùm scientiam* (notet qui vxorem stultam nominat) *quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem.* quod Malder. *in Meditation. theolog. dici 27. de matrim.* ita dilucidat; *subnectit Petrus viros debere adhærere, & cohabitare in amore vxoribus suis, cum magna discretione; & honorare ipsas: vtpote quarum infirmitas requirat, vt honore præueniantur.*

Quid porrò diffidentibus præcipit Christus? vt quamuis detulerint munus ad altare, ibi illud omittant, & priùs reconcilientur fratri suo. & *posteà rediens* inquit, *offeres munus tuum.* iubet non exspectare; sed ipsum accedere, & reconciliari: nec velit hic maritus in causa matrimoniali, quæ est personalissima, coram Iudice, vt cum vxore reconcilietur, comparere? abhorret ab eius conspectu, nec visu, nec sermone, illam vult dignari? sed cæca illam obedientia redire, sub toruos oculos, os elingue, thalamum cyclopicum? cùm generatim Iudex à græcis dictus sit mesodicos, tanquam medius inter litigantes interloquens, ius dicens, aut concordiam procurans, ex offició suo; *de quo diximus in Iud. l. 1. c. 26.* quod, si qua in causa, in matrimoniali summum locum habet. 10.

Offerre se ad reconciliationem.

Quod si neque peccati venia datur nisi correctio: *c. 5. de reg. iur. in 6. legatur*, inquit Gelasius Papa 24. *quæst. 2. c. 2. ex quo est religio Christiana, vel certè detur exemplum in ecclesia Dei, à quibus licet Pontificibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Saluatore veniam, nisi se corrigentibus, fuisse concessam*: & cùm vt diximus vtrimque inter hos coniuges peccatum sit; & singulariter ab Appellato; qui tamen in sua generali responsione ad d. articulum non tantùm se quippiam peccasse non dicit; sed sponte sub iuramento calumniæ ait, se numquam diuortio causam dedisse; adeoque negare videtur; vtique ad agnoscendam culpam est instruendus; censura Iudicis de moribus; & ad emendationem monendus, primus autem emendationis gradus est culpæ agnitio. sine qua propterea non speratur facilè correctio: & sic nec venia danda, nisi agnoscenti & promittenti, & in spe correcto. Idemque de appellata dicendum: & vtrisque inculcandum *confitemini alterutrum peccata vestra* ex D. Iacobo *c. 5.* & *honore inuicem præuenientes* ex D. Paulo *ad Roman. c. 12.* & Appellato illud itidem D. Pauli. *Viri diligite vxores vestras*, & Appellanti ex D. Petro *1. ep. c. 3. Mulieres subditæ sint viris suis*: denique vtrisque ex D. Paulo *ad Ephes. c. 4. supportantes inuicem in charitate.* hæc Christi præcepta sunt; hæc si Appellatus satis impleuisset; meritò dicere posset sibi non plus à Iudice imponi posse: cùm non fecerit; meritò vocatus coram eo adesse; censeri, & moneri debet. 11.

Culpam agnoscere ad reconciliationem monendus à iudice & instruendus.

RES-

RESPONSVM III.

De causis soluendorum sponsalium.

QVod qui sacrilego dolo suppositi cacullæ, in vicem parochi sacerdotali veste induti, decepit virginem, vt euadat obligationem eam ducendi, nunc allegat fictas fuisse promissiones, chirographo quamvis & iuramento firmatas, altera improbitas est: ad atheismum vergens; vt illius;

Iupiter ex alto periuria ridet amantum.

Deus non irridetur. ideoque huiusmodi exceptio pro doloso non præsumitur: nihil autem illius, prout oportuerat, probauit reus: habendum ergo est illius chirographum pro vero. & quamuis daretur scriptum esse etiam ad placandos parentes; verum tamen esse, quod in eo narratur; ac præextitisse, de ducendo actricem in vxorem, promissa; voluisse reum conscientiæ suæ satisfacere; iurasse matrimonium se solemnizaturum; ex causis arcanum haberi ad tempus debuisse. *Nen arbitrer*, inquit l. labeo. 7. §. *Idem Tubero. D. de supellect. leg. quemquam dicere* (minùs scribere) *quod non sentit.*

1. Præsumptio est contra scribentem.

2. Neque potest elui huiusmodi iuris præsumptio oblato in contrarium iuramento. *c. per tuas. X. de probat*, quia *nimis*, inquit, *indignum fit, vt quod quisque sua voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. vide Menoch. præs. l. 6. p. 35. l. 1. q. 22. l. 3. p. 1. n. 36. 37.* vnde *in c. tua nos. X. de sponsal.* vbi allegatur quis fictè desponsasse aliquam, vt illius copia potiretur, cùm aliter inducere illam nequiuisset ad copulam; respondet Pontifex; fore pro matrimonio præsumendum: *Nisi tu*, inquit, *nobis expresse scripsisses, quod ille non proposuit, nec consensit illam ducere in vxorem; quod qualiter tibi constiterit non videmus*; vidisset autem facilè Pontifex, si id iuris esset, vt iuramento posset huiusmodi fictio probari. habent Pontifices enim iura in scrinio pectoris. *c. 1. de const. in 6*

Quæ contrario iuramento non eluitur.

Duas autem profert reus causas elidendi obligationem sponsalium: inæqualitatem ex humili actricis genere, quam ignorauerit; & secutas inimicitias.

3. Quod pertinet ad notitiam qualitatis: Reus triennio & amplius quotidianus fuit procus in ædibus actricis: aduersatur et Vlpianus *in Aqui cum alio contrahit, vel est vel esse debet non ignarus conditionis eius. D. De regul. Iur.* quod si vera hæc esse putetur ignorantia; cessat fictio; cui inæqualitas pro causa assumitur: neque contraria simul fingere reus potest: neque ob causam ignotam fingere.

Notitia inæqualitatis præsumitur in eo qui cū inæquali contrahit.

Quod ergo spectat generis vtriusque ac qualitatum imparitatem; sciendum est reum ex illa gente esse, vbi omnes hidalgui vocantur, seu nobiles, qui non ex infecto Maurorum sanguine, nec vilium opificum nati sunt; sed parentibus, qui succo suo iam olim vixerint. *vide Gutierr. pract. q. l. 3. q. 13.* vt neque hic reus aliqua nobilitatis maiorum diplomata profert: & super factis, ex quibus elicere vult nobilitatem, nullos testes produxit: sed aliqua Instrumenta dumtaxat; in quibus narratiuè quædam referuntur. cùm certi iuris sit istiusmodi non probare; ne quidem literas Papæ. *c. si summus. de sent. excom. in Clement.* nisi quæ narrantur coram se gesta. *clem. liter. de probat.* quæ autem concepta sunt in formam testimonij, nullius momenti sunt: testibus siquidem non testimonijs est credendum. *l. 3. §. ideoq. D. de test.* vbi reiectus est actor: quia, inquit Adrianus, *non probabat, nec testes producebat; sed testimonijs vti volebat, quibus apud me lo. us non est;* 4.

Examinatur nobilitas & partium non nimis magna inæqualitas.

Et quamquam Bartholus *in l. 1. C. de dignitat. l. 12.* generatim dicat militiam nobilitare; non tamen id receptum est: & vix hîc si & magistratum militarem milites gesserint; ac denique vt summum, non nisi quoad communem nobilitatem, quam actrix non negat. nam vt eximia sit nobilitas, magni, plureśque magistratus requiruntur. vnde ille:

Aum tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarunt.

& *in d. l. 1. C. de dignit. si auum*, inquit, *consularem, & patrem prætorium habuistis, claritatem generis retinetis.* vtique si maiorum virtutes retineant nepotes: alioquin si vitiorum mancipia fuerint, honoribus exuuntur; & inter plebeios censentur. *l. 1 a. C. eod.* vnde rectè dixit Socrates nullam esse differentiam inter baiulū & Alcibiadem, si virtus abesset. & propterea *l. 28. C. de nupt.* certamen competitorum procorū ex genere, & moribus tantùm admittit.

Insuper considerandum est apud Hispanos auitum omne patrimonium primogenito deferri; alios ab eius liberalitate pendere; puberes gladio cingi, in regiam militiam mitti, omnium egenos.

Plautus autem iudicabat præstare diuitem esse, & popularem; quàm nobilem & mendicum. & quamuis in rei veritate *fortuna non mutet genus*; neque paupertas, aut diuitiæ quoad nuptias: *l. 7. C. de incest. nupt.* ex iudicio tamen communi faciunt ad personarum inæqualitatem. vt apud ipsos Romanos dedit olim *censu honores. Auth. de defensor. in princ. vide Tiraquell. de nobilit. c. 3. Borell. de magist. c. 13.* & ipse Aristoteles etiam *lib. 3. polit. c. 6.* sibi nobiles videri dixit, quorum maiores diuitijs & honore floruissent. adeoque vix in numero manent

——— *Quorum conatibus obstat*
Res angusta domi.

Nunc quod attinet parentes ipsos actricis, vixerunt sine labe, sine exercitio artis mechanicæ: quales multorum locorum iure consuetudinario pro nobilibus censentur. & de iure etiam Romano tractat Tiraquel. *de nobilitat. c. 4. & Hispani eo iure vtuntur.*

Accedit quod actricis pater eā vitæ & in-

dustriæ laude se gesserit, vt iuuenis diuersas prouincias lustraturus, postquam domesticus fuerat alicui ex illustrissima familia de Osoria (quod nihil natiuitati nocet, *l.7. C. de incest. nupt.* quamuis seruilia obsequia præstitisset *l.22. C. de probat.*) in Hispania adscitus sit in familiam Alberti Archiducis Principis nostri; eique ad extremum vitæ domestico cubiculi ministerio obsecutus: & *quis non putet*, inquit Nouella 8. *magno honore compleri eum, qui Principis decreto, iudicioq́; ad cingulum venit?* nam & tales principalis lateris comitatus illustrat *l.vn. C. de præpos. labor. l.12 d.l.1.24. C. eod. lib. de præposit. sacri cubiculi, & de omnibus cubicularijs.* vbi nō agitur de summis tantùm cubicularijs, qui hodiè non sunt nisi magnates: sed etiam sua proportione de inferioribus. quippe lex 4. *ibidem.* decernit seruos etiam ad cubiculi officium admissos, eo ipso liberos fieri non tantùm; sed & ingenuos. fauet & l.1. C. *de domest. & quæ tradit Tiraquell. de nobilit. in princip.* Vt vt sit iure Romano; negare nemo potest, quin apud eam gentem, quæ pro nobilibus habet omnes, qui nulli vili opificio fuerint addicti, multò magis inter tales recipi deberent, qui in domestico obsequio cubiculari Principum supremorum sunt: plurimumque apud illos veri habere illud; *Dignitas est seruum esse potentis.*

Sicut etiam si verum est, quod filia Comitis I. Burgundi nupserit auo rei inferiori, claritatem generis amisit. *d.l.1. C. de dignitat.* deinde quærendum esset, si ad rem nostram faceret, qua natiuitate fuisset illa filia.

Sed & vitæ honestas, sine vili conditione, aut exercitio, cum moderatis facultatibus, simplici nobilitati, ac pauperi, nec virtutibus deditæ, longè anteponenda est. pulchrè Gregorius in Pastorali; *quis nescit, quod in natura gemmarum carbunculus hiacyntho præfertur? & tamen cærulei coloris hiacynthus præfertur pallenti carbunculo? quia illi, quod ordo naturæ subtrahit, species coloris adiungit; & hunc, quem naturalis ordo prætulit, coloris qualitas deprimit.*

Demus ergo nobilitatem rei armis quæsitam, quamquam nulli maiorum vnquam magnis legionibus imperitarunt, paulò esse maiorem, quàm nobilitatem ex domesticis Principum obsequijs; alijs vtrimque circumstantijs illa inæqualitas compensatur sanè, aut superatur: moribus, decore vultus, habitu corporis, omnibus alijs in virgine communiter æstimatis gratijs, & virtute: nobili etiam affinitate per sororem ipsius dominam pagi de G. contracta, alijsque.

Sed eo maximè, quod Reus sit homo exterus, nullam vllibi sedem, aut larem habens, omnia sua secum portans.

Quin nec hodiè lex XII. tabularum aut Papia obtinet: nec vlla qualitatum disparitas impedit consentientium matrimonium, aut dissoluit. *c.1. & tot. tit. X. de coniug. seruorum.*

Et propterea qui tradunt inæqualitatem contrahentium obsistere sponsalibus; accusant vel defectum consensus; quasi ioco quis procū egerit, & ioco agere intellexerit, aut intelligere debuerit sponsa inæqualis *Sanchez. de mat. l.1.d.10. n.7.* vel quod ex inæqualibus nuptijs, scandala, odia, similiáve incommoda oritura sint, qualia euitare iubeat charitas; & quæ sine peccato mortali admitti vix possint.

5. Verùm agunt inprimis de inæqualitate, & distantia valde magna: vt si Comes rusticam mulierem procetur. quamquam Sanchez *De mat. l.1. d.10. n.6.* non tantam distantiam velit esse necessariam; sed remitti illam ad Iudicis arbitrium.

Inæqualitas magna esse debet, vt eius ratio habeatur.

6. Deinde agunt de scandalis, odijs, inimicitijs omninò certis; nam certa contractus iustitia euerti non potest propter incertum minuendæ charitatis periculum; sicut etiam magnum odium, seu capitale requiritur; & similis causa valde grauis, antequam alicui auferri possit ius per contractum quæsitum. quod ne Princeps quidem potest, nisi magna admodum ex causa, & publica. quando damna priuata cedere debent bono publico. *quæ de re videri possunt authores citati à Fachin. controuers. iur. l.8. c.63.* nec verò quilibet Iudex ea in re, quod Princeps, potest: nec charitas communibus iuribus, & Iudicibus imperat; sed iustitia. vt hanc Ordinarij non possint aduersus illam liberè amplecti. quemadmodum traditum est, teneri quidem litigatorem ex charitate iuramentum remittere aduersario, quem scit peieraturum; Iudex tamen tenetur illud huic iniungere, illo instante, ex iustitia. secundùm quam vnicuique ius dicit. quemadmodum etiam acerbus creditor, pauperi debitori commisereri deberet, iuxta euangelicam, domini rationem ponentis cum seruis, parabolam; Iudex tamen pauperem condemnat, & omnia bona sub hasta diuendit, vt creditori suum tribuatur, & iustitia seruetur: quamuis charitas à partibus lædatur. exceptis illorum casibus, quibus leges priuilegium dederunt, ne vltra teneantur quàm facere possunt. Et quidē de periculi certitudine, ita rectè Sanchez *de mat. l.1. disp.14. n.3. cautè,* inquit, *considerandum est hoc scandalum; non enim quodcumq; sufficiet. sæpè enim varia mina iactantur, terroresq; opponuntur, & discordiarum pericula intentantur; quæ tamen experientia teste, vbi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, faciléq; animi conciliantur, sedaturq; omnis tempestas.*

Magna item scandala, odia, pericul. quasi certa.

7. Vt auferatur ius ex contractu quæsitum.

8. Quod eo magis in hac hypothesi rationem habet, quod actrix decepta sit per suppositionem caculæ, habitu sacerdotali induti, credens esse proprium viri parochum; nec antè induci potuit ad copulam, nec credere fictam esse procationem: quod in imparibus requiritur, saltem in sua causa. *Sanchez de mat. l.1. d.10. n.21.* & inter Belgas facilior, & securior sit reconciliatio: & reus per scelus huc vsque peruenerit. lex autem 12. C. *de dignit. l.12.* decreuerit, vt qui sceleribus se maculauerint, *honore,* inquit, *exuti inter pessimos quosque, & plebeios habeantur: nec sibi postdac de eo honore blandiantur, quo sepsos indignos indicauerint.*

Imparitatem hîc omnem tollit rei improbitas.

Quinimò

9. Et copulæ conditiones.

Quinimo cùm per carnalem copulam ſponſalia, ſeu promiſſa de ducendo ſecutam, cenſeantur ſponſalibus adiectæ conditiones remitti; *c.3. & 6. X. de condit. appoſit.* eamque præſumptionem gloſſa *in d.c.3.* dicat iuris eſſe, & de iure: multò magis in foro ſaltem externo, cenſebitur remiſſa tacita conditio hæc, *niſi nimiùm ſis inæqualis*: quia vis taciti huiuſmodi ſubintellectus, non poteſt eſſe maior quàm expreſſi: quidquid autem huiuſmodi expreſſum eſſet per copulam cenſeretur remiſſum; ergo & quidquid tacitè poſſet eſſe ſubintellectum.

10. Etiam hanc, *Niſi ſis impar.*

Et quamuis Sanchez & alij, etiam poſt copulam negent obligationem ducendi admodum imparem; tamen, cùm filia ſatis intellexit, aut intelligere debuit ſe decipi, ex nimia imperitate, dumtaxat intelligendi ſunt: præſertim in foro interno: nam in externo magis ſtandum eſt d. c.3. & 6. in quo etiam huiuſmodi conditio, *niſi inæqualis nimiùm ſis*, pro turpi reijceretur, cùm adijceretur cauſa obtinendæ copulæ ſponſæ. *c. 1. & vlt. eod.* vt optimè ideo in fingente reſpondit Pontifex *d. c. tua nos. X. de ſponſ.* quod ſine illius conſenſu nō poſſet quidem eſſe matrimonium; ſed quomodo id in foro externo conſtitiſſet, ſe non videre. adeoque & hîc manendum eſt in d. iuris præſumtione, in externo hoc iudicio, cùm & Sanchez fingentem obliget ad ducendum deceptam, vbi non nimia eſt inæqualitas.

11. Pericula ſi ducat minora, quàm ſi nō ducat ſic corruptam.

Vt omnibus iſtis expenſis, nec ſit vera inter litigantes imparitas; & ſi quam velimus imaginari ex parte rei, ſi actricem vxorem ducat; maiora occurrent ex parte actricis incommoda, ſi vxor non ducatur. timendum enim eſt ne ex illius parte non deſint conſanguinei, qui ad vindicandam illius, & familiæ ſuæ ignominiam incitari non iniuſto dolore ſe credent.

12. Inimicitiæ.

Nunc quod attinet ad inimicitias, quas procudit reus, pro exceptione altera aduerſus promiſſa; quaſi non teneatur eam ducere quis, quam odio habet; ne fortè deterius contingat: *c.2, X. de ſponſal.* cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere. *c. 11. X. eod.* quod c. loquitur etiam in ſponſalibus iuratis. metus quidem non inſpicitur, cui metum paſſus cauſam dedit, *l. ſi mulier. D. quod met.* ſed videamus tamen allegatas inimicitias. diuiſit eas Intimatus in duas claſſes; in vna ponit cauſas à patre actricis; in altera ab ipſa actrice datas.

Ad patrem quod attinet; res inter alios actæ, quin etiam iudicatæ, de iure alijs non nocent; nec alterius per alterum iniquior poteſt fieri conditio, aut ius auferri; ſed & qui iure ſuo vtitur nemini dicitur facere iniuriam.

13. Non æſtimandæ naſci ab agente ex formula à iure propoſita.

Ad quid egit pater actricis? non criminaliter; ſed vt reus filiam ipſius in facie eccleſiæ pro vxore agnoſceret, aut prout iuris eſt puniretur? ſed hunc ipſum modum præſcribit *c.2. X. de adult. & ſtup.* decernitque nihilominus, vt ſtuprator habeat ſtupratam pro vxore; aut corporaliter caſtigatus, excommunicatúſve in monaſterium, in quo agat pœnitentiam, detrudatur; de quo nulla ſit egrediendi licentia. & agit d. c.2. de eo dumtaxat, qui ſimpliciter quandam virginem ſtupro decepit: vbi nec fides data de ducendo allegatur, minùs iuramentum; minimè tam impia fraus ſuppoſiti parochi ficti falſíve matrimonij: & tamen detruſionem in monaſterium ſine egrediendi facultate, & pœnitentiam, & excommunicationem infligit, quæ homini benè chriſtiano grauior eſt, quàm mors naturalis.

14. Et ſibi imputat, qui cauſam dat.

Et verò dum concluſit pater alternatiuè, vt ducat, aut puniatur; talis actio, verè non eſt criminalis. ceſſat enim punitio, electo priori membro; ductaque vxore: quam ducere teneatur, vt dicitur ita *Deum munerasse hominem libero arbitrio, vt tamen terreret exitio*: eum tamen terrorem conſtat nullas potuiſſe inimicitias; non obfuiſſe libero arbitrio. nec verò ſuauius à patre agi potuit: niſi fortè in conniuentiæ, & taciturni lenocinij ſuſpicionem vellet incidere, & pœnam *l. vn. C. de rapt. virg. parentibus*, inquit, *ſi patientiam exhibuerint, ac dolorem remiſerint, deportatione plectendi*. ſi, quod debet, nolit facere reus; *imputari debet ei per quem ſtat, ſi quid non faciat quod erat ei faciendum. c. imputari de reg. iur. in 6.* etiam illud, ſi quodcumque incommodum eum ſequitur, qui eſt in culpa. *c. damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non alijs* (nota) *imputare. de reg. iur. in 6. l. quod quis. D. eod.*

15. Qui obedit Iudici non cenſetur cauſam dare inimicitiæ.

Quoad ſecundam, quam reus prætendit, cauſam inimicitiarum; producta eſt in teſtē actrix, iuſſa eſt rem edicere, debuit imperio Iudicis parere; & exacto iureiurando ſatisfacere; ne à vero deflectens peieraret. dixit ergo Actrix Iudici imperanti veritatem. *quod quis mandato facit Iudicis dolo facere non videtur, cùm habeat parere neceſſe. c. cum quis de reg. iur. in 6. l. non videtur §. 1. D. eod.* imò, ſi non faceret, in dolo eſſe cenſeretur. *l. non poteſt. D. eod.* propter publicam authoritatem, quam non licet contemnere. *c. 2. 4. 5. 6. X. de maior. & obed. tot. tit. X. de teſt. cog.*

Quin etiam ſui cauſa debuit à Iudice iuſſa veritatem dicere: ne ſi illam negaſſet, infirmarentur probationes, pro ipſa in hac cauſa faciendæ.

16. Nec qui ad ius ſuum iuuandum veritatem rei geſtæ proponit.

Quin etiam actrici ſua ſponte agenti non minùs licitum eſt rei veritatem in iudicio proponere, vt adminiſtrationem iuſtitiæ poſſit conſequi; aduerſus inuitum, contumacemque debitorem. ideo enim leges latæ, & iudicia inſtituta ſunt, ideo obligatio dicitur iuris vinculum, quo neceſſitate adſtringimur alicuius rei ſoluendæ; ſecundùm iura. *Inſtit. de obligat. in princ.* actio autem nihil aliud eſſe, quàm ius proſequendi in iudicio, quod ſibi debetur. *Inſtit. de act. in princ.* licet ergo filiæ ſeductæ, vt id conſequatur, quod ſeductori *in c. 1. & 2. X. de adult.* imponitur, agendo allegare ſeductionem: licet raptæ, vt conſequatur quod *Conc. Trid. ſ. 24. de mat. c. 6.* raptori imponit, allegare raptum: licet deceptæ per chyrographum, falſi parochi ſuppoſitionem, falſum teſtimonium contracti matrimonij, quo decepta eſt, & in

copulam venit; vt consequatur, quod ex iure communi, & Tridentino debetur sic deceptæ.

17. Quasi raptum, vim, & metum hic fuisse.

Nam in rei veritate, si promissa, quæ diximus, suppositio parochi, & sub parocho falsò contractum matrimonium, vera sunt; huiusmodi sanè persuasio vim & metum continet, eïve æquiparatur; si vnquam importunæ preces, persuasionésve, vi & metui æquiualeant. *persuadere*, inquit l. 1. §. *qui bona fide. D. de seru. corrupt. est plus quàm compelli, & cogi sibi parere, l. eum* 5. *C. de apostat. in verb. mutum seu suasione. l.* 3. *vers. si quis volentem. D. de libero homine exhibendo. l. vnic §. pœnas. vers. si enim C. de rapt. virg. in verb. hoc ipsum velle mulierem ab insidijs nequissimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur. nisi enim eam sollicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non facit eam velle.*

Cùm ergo reo aduersus actricem nulla procederent promissa ad impetrandam copulam; deuenit tandem ad huiusmodi falsum matrimonium; ab huiusmodi nequissimi hominis insidijs, & odiosis artibus inducta, circumuenta, facta est velle; plus quàm compulsa, & coacta est. eamque procul dubio considerauit

18. Adeoque præcisam obligationē ducendi.

rationem Conc. Trid. d. c. 6. vbi *si mulier iam libera illum*, inquit, *in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, teneaturque, decenter Iudicis arbitrio dotare.* vtrumque coniunctim; tam ducere, quàm dotare: & quidem præcisè ducere liberam, & consentientem; non alternatiuè tantum vel dotare. vt vel solo hoc iure, sepositis promissis, & chyrographis, reus præcisè obligatus sit actricem ducere: idque in prima instantia rectè petitum, adiudicatumque sit: in secunda autem perperam reformatum. quinimò non tantùm agere potuit actrix, sed & condemnatum cogere per Iudicem, & censuras. *d. c. 2. X. de adult. d. c. X. literis. X. de sponsal.* & quin etiam ante censurarum inflictionem ciuilibus coactionum modis, etiam carceris. *Marc. Anton. Gennen. in prax. Neapolitan.* c. 14. quia parcendum est censuris, quando executio per districtionem personarum, aut rerum captionem, aut distractionem aliter fieri potest. *Trid. s. 25. c. 3. de reform.* vt nec huiusmodi districtio personæ rei, nec distractio rerum, nec censuræ, aut capturæ contumacis proficere ei possent ad elidendam actricis actionem, & commentandas inimicitias. quæ alioquin seductoribus virginum numquam deësse poterunt.

19. Inimicitiarum qui est causa, dissolutionem sponsalium petere non potest.

Et quoniam, quæ de matrimonio tradita sunt, etiam ad sponsalia transferuntur. *l. oratio. D. de sponsal. c. quemadmodum. X. de iureiurand.* & in matrimonio receptum sit, vt cùm inimicitiæ sunt inter coniuges ortæ, diuortium ob illas petere non possit, qui illarum est causa, *Sanchez de mat. l.* 10. *disp.* 18. *n.* 9. quamuis fortè Iudex cohabitationem procrastinare aliquantulum possit: vt ille animi fluctus interim componat; *vt Sanchez ibid.* ita dicendum est dissolutionem sponsalium petere non posse illum, in quo solo illæ resident. dum alij non aliud agunt, quàm vt vxor ducatur, & cessent inimicitiæ, cum sua causa.

Iterum quemadmodum in matrimonio non sufficiunt ad diuortium quælibet rixæ, sæuitiæ, vel inimicitiæ; sed graues omninò requiruntur, atque capitales: *c. ex transmissa in verb. si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quod meritò de ipso diffidat: c. literas in fin. X. de restitut. spoliat. in verbis, si verò sit tanta viri sæuitia vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potiùs amoueri, alioquin sufficienti* (si fieri potest) *securitate promissa, profectò videtur coniux ante causæ cognitionem restituenda marito*: vt hinc clarè constet requiri capitales inimicitias. 20. Et capitales alioquin requiruntur.

vt & docet Basilius *Pontius de mat. l.* 12. *c.* 12. *n.* 7. *citatque, Hostiensem, Sanchez, Toletum, Ægidium, Seraphinum. vide iterum Sanchez de mat. l.* 10. *disp.* 16. *n.* 6.

Cùm igitur inimicitiæ, quas reus hic commentatur, demus vt veræ, & ab illo non ortæ forent; nòn sint capitales: quoniam alternatiua ei permissa facit actiones omnes esse ciuiles, & criminalem cessare; si, quod facere debet, elegerit; impedimento nullatenus esse possunt executioni obligationis, pro qua actum erat: vt scilicet si matrimonium inter 21. partes clandestinè contractum validum non esset, declararetur saltem validandum, seu solemnizandum in facie ecclesiæ. vt Iudex primæ instantiæ pronuntiauit: & rectè. quemadmodum *c. ex litteris X. de sponsal.* mandatur Iudici cognoscere de promisso ducendi, & iuramento, & si, inquit, *hoc tibi constiterit, eum moneas* (pronunties, seu definias) *& si non acquieuerit monitis, ecclesiastica censura compellas* (ecce executio pronuntiati) *vt ipsam, nisi rationabilis causa obstiterit, in vxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.* ecce in executione, seu compulsione proponitur demum rationabilis causa. vt & in d. c. requisiuit X. *de sponsal.* de muliere inuita, *monenda est*, inquit, *potiùs, quàm cogenda.* monitio & coactio præsupponunt præuiam decisionem: & in executione illam inquisitionem; an coactio, vt sæpè, ita in particulari difficilem sit habitura exitum: vt rationabilis in executione proponi debet, facta fortè promissorum remissio, aut aliæ iustæ causæ, quæ superuenerunt, v. g. capitales inimicitiæ, atque odia certò irreconciliabilia, non leui imaginatione concepta. vt ex Sanchez *d. disp.* 54. *n.* 3. *in fin.* suprà retulimus: non quæ culpa tergiuersantis aut natæ sunt, aut non sedatæ. vt mora, culpa, dolus tergiuersanti non prosit.

21. Quæ cùm hic non sint, superstes cognoscere de promissis.

22. Pronunciare de obligatione ducendi.

23. Cogere ad implementum.

24. Nisi executioni obstet causa rationabilis.

Quinimò in c. quidquid. 32. q. 5. etiam ob accusationem criminalem non toleratur inter coniuges diuortium; adeoque proportionaliter nec dissolutio sponsalium. *d. c. quemadmodum. d. l. oratio. quidquid*, inquit Nicolaus Papa, *mulier tua contra te cogitauerit, aut fecerit, vel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reijcienda, vel odio prorsus habenda, quæ est Apostolo præcipiente, sicut ecclesia à Christo, diligenda. generaliora sunt in c. 1. & seqq. 5. q. 5.*

25. Ne quidem accusatio criminalis causa esset rationabilis.

Quod ergo suprà proponitur *ex c. 2. X. de sponsal.* quod ob odium possint solui; de capi-

26. Intellectus c. 2. X. de sponsal.

tali

tali intelligendum est: vt suprà diximus, vel de dissolutione quæ fiat communi consensu, vt fieri potest, *in verb. sibi remittunt*, eoque maximè videtur spectare ob eadem verba, ac denique vbi nec iuramentum, nec copula intercessit: cùm neutrius ibi sit mentio, sed fidei tantùm. & quidem iure ciuili etiam inuito altero sponsalia alter potest dissoluere; sed non itidem per canones. *d. c. ex literis*. quod autem d. c. 2. sponsalia societati comparet, facit quoad communem consensum; non verò quoad renuntiationem vnius inuito altero. sed etsi in eo comparari possent; non tamen intempestiuè socius renuntiare potest. *l. actioni. §. diximus. D. pro socio in verb. eo tempore, quo interfuit non dirimi societatem. item qui societatem, in tempus coit, eam ante tempus renuntiando, socium à se, non se à socio liberat.* quare renuntiatio post rem nõ integram, & copulam fieri non potest; nec ante tempus; id est, finem vitæ, quo vsque societas contrahi potest. *l. 1. D. eod.* & sponsalia & matrimonium spectant indiuiduam vitæ societatem, quæ finiri non potest, nisi per alterius mortem.

27. c. requisiuit. X. eod. Alterum caput suprà citatum videlicet c. *requisiuit. X. de sponsal.* loquitur etiam de causis grauissimis, vt odio capitali. *vt Sanchez sentit post plures quos citat d. c. 14. n. 3. in fin. disp. 58. n. 3.* alioquin vanus inimicitiarum timor non sufficit. *vt ibidem Sanchez in fin.* vbi de vano timore accipit c. veniens X. *qui clerici vel vouentes.*

28. c. veniens. X. qui clerici. quamquam fortè rectiùs de sæuitia, quæ non sit mortalis, aut ad inimicitiam capitalem sufficiens. & propterea mulier ibi nolendo nubere, sponsum à se liberauerat, isque vxorem duxerat: iubet tamen Pontifex de fide mentita, quod in casu capitalium inimicitiarum dici nequit, mulierem puniri. quod si vir aliam non duxisset, sed illam fidem seruare voluisset; moneri illam, & compelli iussisset

29. c. ex literis. X. eod. Pontifex, *iuxta d. c. ex literis. 10. X. de sponsal.* cùm illud sit Alexandri III. & eiusdem sit d. c. veniens, adeoque conformiter vtrumque omninò sit accipiendum.

Itaque cùm hic neque inimicitiarum origo, aut causa à parte actricis sit; neque graues esse possint, aut capitales, vndecumque sint; sanè solemnizando matrimonio obesse iure non possunt. neque dubitandum est; postquam contractum illud erit, facilè bonis actricis gratijs reum leniendum: si quid adhuc in stomacho durioris superfuerit digestionis. memorabuntur coniuges, Romæ, fuisse templum deæ Viriplacæ: in quod ibant coniuges, & si quid domi iurgii incidisset, locuti quæ volebant, conciliabantur, idemque inter hos litigantes successurum omnes causæ circumstantiæ debent persuadere.

Attentis his omnibus videtur omninò sententiam per Iudicem vltimum latam esse retractandam, & à priori Iudice latam confirmando, reum ad solemnizandum cum actrice matrimonium condemnandum, prudenterque cogendum esse.

De secundis nuptijs.

RESPONSVM I.

Vt leges non retrotrahantur, & quid in negotio imperfecto?

TRitum est, leges futuris dare formam negotijs, non trahi ad præterita, nisi exprimatur. *l. leges. C. de leg. c. 2. X. de constit.* & ne tunc quidem ad negotia iam perfecta: per quæ partibus ius quæsitum, non præsumitur Princeps auferre velle.

Verùm vbi factum de præterito exspectat perfectionem à futuro, tunc dicitur lex noua illud comprehendere. *Felin. ad d. c. quoniam X. de constit. n. 11.*

Sic interpretatio 18. *oct.* 1611. *ad edictum 12. Iulij 1611.* extendit dispositionem *art. 16. illius edicti.* quod substitutiones, & fidei-commissa ter dumtaxat effectum habebunt, comprehensa prima institutione, & ad tres tantùm personas porrigentur. vbi & numerum faciet primus institutus hæres, declarauit extendi ad fidei-commissa præterita, quæ nondum erant aperta, neque ceciderant tempore edicti. nam in nondum apertis nemini ius perfectè quæsitum est: & negotium substitutionis apertione suscipit suam perfectionem: vt tunc secundus aut tertius hęres incipiat esse. quoniã enim verba sunt cum effectu intelligenda, ac tum demum fieri res dicatur, cùm effectum capit. *l. sciendum D. ad l. flauiam. de plagiar. l. in tempus. D. de hæred. inst. l. quia D. de don. inter vir. & vx. l. quod sponsa de donat. ante nup.* & maximè testamentum, quamuis à viuente fiat, ante mortem tamen sine effectu est, *l. 1. & ibid. gloss. de testament. tutel.* hæc omnia Peckius *de testam. coniu. c. 29. n. 2. & 3.* 1. Vt in fidei-commissis?

Eaque tum magis dicenda sunt, cùm æqualis est ratio in negotio præterito, futurove, atque præterito nondum perfecto.

Atque tum præsertim obtinent, cùm lex noua magis est veteris iuris declaratoria, quàm noui conditoria. *DD. ad d. c. quoniam ibiq. Felin. n. 4. Papon. arest. l. 16. tit. de restitutions en entier. arresto 1. 5. & additio ad Imbertum Instit. for. l. 1. c. 34. ad v. quinquennij in fin.* quando ex lege veteri finalis ratio nouæ, atque huius interpretatio sumi potest. *Bart. & alij citati à Tiraquel. in tract. cessante causa lim. 1. n. 43.*

Ideo cum testamento coniux superstiti legarat ante edictum 1611. eo loci, vbi lex fœminæ, *& subiuncta authentica, atque. l. hac. edictali. C. de secundis nupt.* vsu contrario erant sublatæ; & superstes iterum secundas nuptias contraxerat ante idem edictum, adeoque iam perfectè ius et quæsitum erat pleni dominij, & liberæ dispositionis; dicendum videtur testamentum post edictum factum, quo fundum lega- 2. Vt in secundò nubentibus?

legatum non prioribus liberis, sed alijs reliquit, validum esse debere: secùs autem si post edictum secundò demum nupsisset. tunc enim demum perfectum esset negotium; in quod fertur edictum d. art. 28. si inquit, *alter coniugum moriatur, & superstes se undò nubat, bona à defuncto ad hunc præfecta affecta & reseruata sint liberis prioris thori: ita vt in horum præiudicium coniugi alteri ex illis beneficium nullum conferri possit.* vbi affectatio & reseruatio inducitur ex solo facto secundarum nuptiarum; cætera autem articuli verba explicationem tantùm continent effectus huiusmodi reseruationis.

Et sic etiam loquitur d. lex fœminæ, *quæ*; inquit, *ad secundas transierunt nuptias.* & ratio addi potest, quod qui post legem nouam ad secundas nuptias transijt, facit id, de quo disponit edictum, tanquam super causa, & conditione; vt huiusmodi affectatione & reseruatione constringatur: qui autem ante edictum nupsit, nihil admittit, nullam iam causam præstat: negotio quippe perfecto; sine culpa aut pœna tunc obtinente; in quam feratur edictum posteà futurum: sed qui post illud nubit, habet quod sibi imputet factum illud admittens, cui edictum reseruationem illam infligit.

Et sic apud Iulian. *Brodeau in addit. ad arrest. louet. littera à n. 8.* fuit 27. *Martij* 1584. decisum, cùm antiqua consuetudo vsusfructum superstiti coniugi permitteret, noua auferret secundò nubenti coniugi; & sub antiqua coniuge mortua; superstes sub noua secundò nuberet, ei vsusfructum fuisse auferendum. vtique qui haberet quod sibi imputaret, qui commiserit post noui statuti publicationem, quod ita per eam præmiaretur. quod non idem obtinet in perfecto iam negotio, factoque illo, quod noua lex ita perstringit.

Quod autem dicitur leges circa testamenta quidpiam præscribentes obtinere debere in illis, quæ post illas fiunt, sanè intelligendum est; in quibus inuenitur ratio ipsa legum, quæ si cessauerit, leges ipsæ cessant. *Euerard. in loc. à cessatione rationis, à lege cessante.* hic autem ratio cessat in eo, qui nupsit ante edictum, & cui liberum ius plenè erat acquisitum, vt liberè adeò possit de bonis disponere, cùm cesset d. reseruatio: vt diximus. in eo autem, qui post edictum secundò nubit non cessat ratio legis; factum illud persequentis; & ex conditionis existentia reseruationem imponentis.

Accedit, quod edictum disertè non renouet authenticam *lucrum. C. de secundis nupt.* à consuetudine quam diximus, exclusam; & tantùm vetet vitricis, aut nouercis, ex bonis prioris coniugis benè fieri; non autem liberis secundi matrimonij: vt hic accidit.

LIBER QVINTVS.

De accusationibus.

RESPONSVM I.

De carceratione, & detentione clericorum.

1. Consultò facienda. Qvàm tardo pede procedendum sit ad capturam, & carcerationem clericorum, satis declarat Bonif. VIII. *in c. si clericos. de sent. excom. in 6. & Conc. Trid. s. 25. c. 6. & diximus in Consult. can. de accus. consult. 2. & 4.* De relaxatione autem,
2. Ob excessus enormitatẽ. *eosdem quoque clericos*, inquit ibid. Bonif. *si de parendo iuri, sibi fide-iussoriam dederint cautionem; detinere non debes: nisi excessus enormitas, vel alia causa rationabilis, eas suaserit detinendos.* excessus ergo enormitas detentionem permittit. & enormitas quidem Iudicis censuræ re-
3. Arbitrio iudicis? linquitur. *Spigel. in Lex. v. enorme.* sed Concilium Trid. pressiùs stringit *d. c. 6. in verb. in atro-*
4. In atrocioribus ad degradationem & similes pœnas vergentibus. *cioribus delictis, depositionem aut degradationem requirentibus.* vt grauissima tantùm crimina spectare videatur. præter crimen incontinentiæ, de qua in decreto de concubinarijs; *scilicet c. 24. s. 25.* non ergo in crimine simplicis fornicationis. *vt decidit Rota apud citatas à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 6. n. 40.*

Rationabilis etiam causa detentionem permittit: & hæc ad censuram etiam Iudicis pertinet. & exempla dari possunt quæ pro exceptionibus, quando relaxatio carcerati fieri non debeat, adferuntur à Menoch. *in arbit. cas. 303. n. 23. & seqq.* 5. Rationabilis detinendi causa arbitrio iudicis.

Loquitur autem d. §. *eosdem* de captiuis, quorum adhuc causa agitur. *in verb. de parendo iuri &c.* nam postquam fuerint de crimine canonicè condemnati, sub arcta custodia detineri debent. cùm in monasterijs non valeant custodiri. *ita c. vt fama. X. de sent. excommun.* & crimina non debeant manere impunita. *ibid.* 6. Dum causa adhuc agitur. 7. Non post condemnationem.

Quare etsi in summo gradu non fuerint atrocia crimina, ob quæ clericus sit incarceratus, & periculum sit ne fugiat, & iudicium eludatur; vt considerat Trid. *d. c. 6. & d. c. si clericos* & fragilis cautio videatur, quando videtur imponenda pœna corporis afflictiua; arbitrio Iudi- 8. Quid in talia pœna corporis afflictiua?

Iudicis relinquendum videtur, an relaxatio facienda ſit. reſtringendum eſt tamen arbitrium, quantum fieri poteſt, ad terminos iuris communis. qui etiam hoc in caſu fideiuſſoribus reos committunt. *l.1.2.3.D.de cuſtod. & exhib. reor.l.vlt.§.ſuper hu.C.d. appell.* optimè deducit Menoch.*d.caſ.303.n.17.* quanquam à communi contraria permutat non recedi.*n.21.& ſeqq.* & ſic conſtitutione regni Neapolitani relaxantur ſub cautione fideiuſſoria accuſati de criminibus, quæ, ſi vera forent, non vltra relegationis pœnam inferrent.

9. *In relegatione poſt ſententiam?* Sed hîc quæritur an clericus iam per ſententiam relegatus, ab illa appellans, retineri debeat in carcere, donec probetur vel improbetur ſententia? & quidem lex inter *pœnas. §. præſides.D.de interdict. & relegat.* in deportato, de quo ad Principem ſcriptum eſt, vt æſtimet an ſequenda ſit ſententia; *media*, inquit, *tempore dum ſcribitur, iubere eum* (præſes) *debet in carcere eſſe.* ſed deportatus mortui loco eſt. *l.4.§. ſi deportatus. D. de bon.libert.* deportatio Romanis inſtar mortis eſt, & vltimi ſupplicij. *§. publicorum.Inſt.de publ. Iud.* ideoque, vt nec morte afficere ciuem Romanum, ita nec deportare præſidibus ius erat. *d.l.inter princ.* relegatio autem minor eſt pœna. *l.capitalium.§.in exulibus. D.de pœn.Spigel. poſt Budæum in Lexic. v.relegat. & in verb.peregrini.* nam relegati nec libertatem, nec bona amittunt.*l.4.D.de interdict. & releg.* tametſi Iudex partem bonorum eis per ſententiam adimere poſſit. *d. l.4.in fin.* vt in clerico ablatio beneficij eſſe infra, non ſupra pœnam relegationis videatur. & ſic non eadem eſt cauſa relegatum, quæ deportatum in carcere retinendi. cùm pœna vna mortis cenſeretur, non altera. adeoque inæqualitas delictorum ſupponenda ſit, vt non quod in hoc, obtineat & in illo. deinde non idem in appellatione, quod in deportatione illa dicendum. quia ibi Princeps conſultus de damnato, mox reſcribere poteſt; quod mox exequendum ſit. & ſic in damnatis *d.c.vt fama* confeſſis, notoriiſque reis *l.5.l.3.verbo conſtet.D.de cuſtod.reor.* carcer obtinet: cuius pœnam appellantes; quorum cauſa per appellationem illiquida, & ad ſtatum litis conteſtatæ reducta diu durare poteſt, non ſic æquum eſt hanc ipſam carceris pœnam ante ſupplicium ſuſtinere. *l.3. in fin. D. de cuſtod.reor.*

10. Siquidem carcer inuentus eſt ad cuſtodiam, non ad pœnam. *l.carcer.§.ſolent.D.de pœn.* tametſi iure canonico etiam pro pœna infligitur; ſed damnatis. *c.quamuis.eod.in 6.* carcer anteà nihil pœnæ, præter cuſtodiam, debet habere. *l.1. C.de cuſtod. reor.* vt luce ſolari capti debeant vegetari *ibidem.* non carcer ſubterraneus eſſe, non vincula, & compedes reis inijci. *ibid.* niſi ex rei enormitate: cuius cenſura, qualitatiſque carceris, & compedum ad Iudicis arbitrium pertinet. *Menoch. de arbit.caſ.305.* vt & nonnumquam captiuus prohiberi poteſt, ne cui loquatur, aut ſcribat. *Greg.Lupus.l.6.tit. 29. p.7.gloſſ.fin.* ſic ſtatuta eccl. prouinciæ Mechlinienſis ad captiuos acceſſum non faciunt, antequam perſonaliter examinati fuerint. ſed iuſta huiuſmodi prohibitionis cauſa eſſe debet, non in modum pœnæ ante damnationem imponi.

At iam hîc damnatus ad exilium; cuſtodia opus non habet: ſed neque damnatus eſt ad carcerem, vt pœnæ loco in illo eſſe non debeat. controuertitur quidem, an quis de crimine inquiſitus, ob quod relegari debeat, carcerari, & detineri debeat? Salgado *de protect. reg.p.2.c.4.n.166. 169.211. in fin.212. p.1.c.2. §.3.n.15 & ſeqq.p.2.c.4.n.158.159. Farinac. de carcerat.quæſt.33.n.38.55.* & meritò: ne fugiendo, tergiuerſandoque iudicium fortè eludatur. quamuis alioquin qui ſic fugit, ipſemet quaſi voluntarium exilium præſumit. tamen cùm in exilium damnatus eſt, eludi iam amplius per fugam iudicium non poteſt. & fuga ipſa pro exilio, & quaſi executione ſententiæ eſt. cui enim iam bono ad exilium damnatum Iudex à quo contendat detinendum eſſe in carcere, ne exulet? Niſi fortè vt carceris tædio beneficium reſignet clericus, aut liti renunciet? id quod Iudices inducit in laqueum cenſurarum. *clem.mult. de pœn.* 11. *Quid de miſſo in exilium?*

Quod ſi ergo relaxatio ad arbitrium Iudicis pertinet: *Menoch.d.caſ.303. Farinac. d.c.q. 33.n.71.72.73.* iniquum ſanè videbitur plus pœnæ per carcerem lite aut appellatione pendente imponi, quàm per ſententiam ſit impoſitum, aut imponi petatur: idque ab eo, qui eandem ſuſtinet æquam eſſe, & in rem iudicatam abiuiſſe, aut ſaltem confirmandam eſſe.

Itaque vt carcerati, ita nec detineri debent clerici, niſi enormitas criminis, aut rationabilis cauſa ſuaſerit. & tam ſecùs detinens periculosè peccat, quàm incarcerans. de vtroque d.c. ſi clericos agit, & comparare videntur verba eoſdem *quoque.Vid.Farinac. & quos citauimus d. conſult.2.* 12. *Carcerari & detineri quaſi pari, & in clericis vetita, niſi ſit criminis enormitas aut rationabilis cauſa ſub periculo cenſuræ.*

Adeoque eùm Iudex, à quo prouocatum eſt, ex delictis impoſitis iam vidit reum non niſi in exilium damnari poſſe, & is ſub fideiuſſoribus petijt relaxari; emittere eum debuit; multoque magis iam damnatum ad exilium retinendũ contendere non debuit: ideoque per ſententiam dicendum videtur reum *fuiſſe, & eſſe relaxandum.* Neque Iudicem à quo excuſat, quod reus non ſit proſecutus coram illo petitionem relaxationis; ſed appellauerit: debuit enim vel ex officio hoc facere. *l.1. D.de cuſtod.reor.Inſtructio criminal. quam citauimus d. conſult.4.* & reo appellante vti conſilio propoſito in cap.ſi à Iudice *de appell.in 6.* 13. *Relegatus pronunciandus fuiſſe & eſſe relaxandus.*

Dixi, *fuiſſe, & eſſe relaxandum,* ſeu excarcerandum reum; vt loquitur reſcriptum. ſi enim de præſenti tantùm excarcerandus dicatur, & de præterito nihil fuiſſe peccatum; controuerſia non exigua eſt an cauſa principalis nō manſerit apud Iudicem à quo. *ex d.c.ſi à Iudice*; & clauſula reſcripti *cum annexis, totoq; negocio principali* non ſit interpretanda ſecundùm ius; *c.cauſam. de reſcript.* adeoque tantùm obtineat prout iuris; cùm ſcilicet corrigitur ſententia interlocutoria Iudicis à quo, in qua re diſſidere 14. *Seu excarcerandum, cur ita?*

viden-

videntur Ruinus *conſ.* 114.*n.*2.3. & Marcheſan. *de commiſſ.* 1.*p.c.* 21.*n.* 22.*p.* 2.*de commiſſ.& null. c.* 1.*n.* 40. quando autem interlocutoria corrigitur d. clauſulam *totoq́; negocio principali* vires ſuas exercerè, non controuertunt partes; vel eo caſu in principali cauſa delegatum fieri Iudicem competentem.

Animaduertendum eſt autem ſanctionem Clementis VIII. 1600. *incip. Ad tollend. ſuper controuerſijs iuriſdictionalibus* dum appellationem ab incarceratione permittit, vti verbo *indebita*, non *nullius*. adeoque ſi quid minus ex

15. Cur ſanctio ſtatuit de indebita carceratione, & non vocet nullam?

formula apicum iuris decretum eſſet, iuſta tamen eſſet cauſa decreti; ceſſare nullitatis querelam: *ex Clementis VIII. conſt. Incip. Litium.* ſed etſi obſeruatis formulis, ſatis grauis tamen cauſa non ſubſit; fit indebita incarceratio. vt cùm non ſatis magnus eſt exceſſus, & qui non mereatur incarcerationem. & ſic bene hîc petitum eſt, non vt incarceratio declaretur nulliter facta; ſed perſona excarceranda: ſaltem ſub fide-iuſſoribus.

16. Vt quamuis initio iuſta fuerit cauſa incarcerandi, iuſtumq́ue decretum; & poſteà non probatis criminibus, vel non grauiſſimis, aut ex temporis diuturnitate deſinat eſſe iuſta detentio; reſcripto locus fiat, & excarcerationi. & ſic Trident. *ſ.* 25.*c.* 6. magis vtitur vocabulo detentionis, & cuſtodiæ; quàm carceris. quam & decentem eſſe iubet pro dignitate clerici. alioquin fit indebita, & locus eſt excarcerationi, ſaltem quoad modum, ſeu decentiam. ſed verò hîc ſimpliciter; cùm nulla cuſtodia amplius ſit opus eius, qui in exilium eſt miſſus. & ceſſante fine ceſſent media. *Euerard. in loc. legal. ad fin.*

Itaque ſentio apprehenſionem, & incarcerationem, ex arbitrio & decreto Iudicis factam; validam fuiſſe: reum tamen exinde fuiſſe relaxandum, & eſſe. *Vide infrà reſp. proximum.*

RESPONSVM II.

De tranſlatione captiuorum.

SVper tranſlatione captiuorum criminalium Clemens VIII. *anno* 1600.*conſt. inc. ad tollend. ſuper controuerſijs iuriſdictionalibus* de-

1. Fieri nõ debet niſi ſuperiori decernente.

creuit *ar.* 10. his verbis; *Cauſa appellationis pendente, appellans in eodem, quo reperitur, carcere permanebit, quoad Iudex, ad quem appellatum eſt, viſis actis, & cauſa cognita aliter decreuerit.* recedi hîc nonnihil videtur à veteri iure, quo captiuus mittebatur ad ſuperiorem, ad quem ap-

2. Secùs quàm olim.

pellauerat, non exſpectato ſuperioris decreto. *tit. C. de exhib. & tranſmittendis reis. l.* 6.§. *ſuper his. l. minimè. C. de appell.* vnde & illud in Actis Apoſtolorum *c.* 25. Feſti ad D. Paulum; *Cæſarem appellaſti, ad Cæſarem ibis*: & *c.* 27. cum centurione Iulio, & cuſtodiis miſſus eſt in Italiam: humanè autem tractans Iulius Paulum permiſit ad amicos ire, & curam ſui agere.

Itaque multo magis audiendus eſt Reus tranſlationem petens, eamq́ue ſuſcipere offerens non tantùm ſuo ſumptu cum cuſtodijs, Iudici arbitrarijs; ſed etiam pede ligato; ſiue cum vinculis: quod ius non admittit; niſi tamen captiui clerici violentia hoc exigat, nec aliter. *c. vt fama. in fin. X. de ſent. excom.* quanquam fideiuſſores tantùm exigant d. §. ſuper. d. *l. minimè.* & Ordinarius ad ſumptum teneri interim videretur. *Choppin. de ſac. pol. l.* 2. *t.* 5. *n.* 15. 3.

3. Qualiter transferendus captiuus?

Sed & d. ſanctio loqui magis videtur caſu quo ab incarceratione tantùm eſt appellatum, nondum autem definitiuè pronunciatum. at hîc poſt deuolutam cauſam incarcerationis, pronuntiatum eſt in cauſa principali; & Reus paſtoratu priuatus eſt, & in exilium miſſus. Itaque eius cuſtodia vel præſentia deinceps nihil opus eſt Iudici à quo prouocatum eſt, qui nihil interrogandum, aut cum eo tractandum amplius habet; iam officio perfunctus: ſed demum Iudex ad quem eſt appellatum. 4.

4. Pendente cauſa principali vel ea deciſa?

Decreuit porrò d. ſanctio, vt reus in priori maneat carcere, donec ſuperior Iudex aliud iuſſerit; ſed vt nec is iubeat aliud, niſi *viſis*, inquit, *actis, & cauſa cognita.* videnda ergo hîc ſunt acta, & cognoſcenda cauſa; an captura ritè facta ſit, præuijs ſufficientibus indicijs (quam Trid. *ſ.* 25.*c.* 6. vocat informationem, ſine qua eſt captura irrita. *German. Forget de perſon. eccleſ. l.* 1.*c.* 42. *Mynſ. cent.* 5. *obſ.* 69. quamuis Romæ ex ſola relatione ſatellitis Iudex clericum aliquando incarcerat. *Ant. Scorpus l.* 5. *iuris non ſcripti c.* 13. *n.* 37.) & an proceſſum ſit ad illam ſeruata forma *c. qualiter & quando. X. de accuſ. à Concilio Trid. ſ.* 24.*c.* 5. innouata: & ſi nihil appareat in forma peccatum, an æquitas tamen carcerationi non aduerſetur; ex cauſa, vt ſi crimen non ſit enorme *d.* 6.*c. ſ.* 25. *Trid. c. ſi clericos de ſent. exc. in* 6. & grauiorem in pœnam exigens, quàm ſit ipſe carcer; & reus aduerſus indicia, ſeu ſummariam aut præparatoriam informationem teſtes producere pro ſua innocentia velit. 5.

5. Decretum tranſlationis viſis actis, cauſaque cognita.

Enimuerò etſi acta videri, & cauſam cognoſci velit ſanctio, antequam ſuper tranſlatione quippiam decernatur; vt delictorum impoſitorum grauitas, veriſimilitudo, transferendiq́ue neceſſitas expendatur: tamen cùm hîc interim Iudex à quo proceſſerit ad definitiuã; & pœnam impoſuerit carcere mitiorem; ceſſat neceſſitas videndorum actorum, cùm Iudicis ſententia illius confeſſionem inſequatur, vt ceſſare poſſit carcer in eo, qui tam grauem pœnam non debeat exſpectare, quàm ſit ipſe carcer. *l.* 1.2.3. *D. de cuſt. reor.* neque enim remedia morbis debent eſſe grauiora, neque media perueniendi ad punitionem, ipſa punitione. 6.

6. Quibus non ita opus poſt cauſę principalis definitionem.

Lite autem principali pendente, cùm ſuper decreto vel executione incarcerationis tantùm appellatum eſt, non eandem rationem habet tranſlatio; quippe Iudex prior habet adhuc

quod

quod reum interroget, audiat, causam instruat, ac ritè definiat, eoque meritò sanctio ad eius translationem actorum inspectionem, & decretum exigit superioris.

Idemque decretum vt appellans maneat in eodem carcere regulariter etiam obtinet, vt casus, quem hic & suprà proximè tractauimus, specialis fit ex fua causa.

De scismaticis, seu de seditiosis, & qui plebem colligunt.

RESPONSVM I.

Ad priuilegia communia defendenda an liceat concium auxilium implorare.

IVre prohibitum est coetum facere, plebem colligere, clamoribus concitare, ad seditionem accendere: ita quidem, si dolo malo hæc fiant. nullum enim delictum esse intelligitur, vbi abest dolus malus. vnde licet religionis causa coire *l. 1. D. de collegijs illicit.* ære campano populum conuocare, commonere ad pœnitentiam, & vitam meliorem. & propterea lex *qui coetu, D. ad legem Iuliam de vi publ. qui coetu*, inquit, *concursu, turba, seditione incendium fecerit, quiúe hominem dolo malo incluserit*: dolum malum exigit, & titulus vim publicam seu finem coetus concursus, aut turbæ malum; titulus verò Codicis, *de seditiosis, & de his qui plebem contra rempublicam audent colligere*, notabiliter addit; *contra rempublicam*: & lex capitalium §. *solent. D. de pœn.* turbulentas acclamationes exigit: & lex *1. D. ad legem Iuliam maiest. tenetur*, inquit, *cuius opera, dolo malo, quo armati homines telis, lapidibusúe, in vrbe sint, conueniantúe, aduersus rempublicam, hominésve ad seditionem concitentur*, nec vllibi frequentiùs, quàm ad legem maiestatis doli mali sit mentio. vnde & Tuscus *verbo seditio. conclus. 98. seditio*, inquit, *est quando quis tractat facere proditionem, & nouitatem contra publicum, & bonum statum ciuitatis alicuius, præter Romanam: vel facere guerram, vel quid simile, non nuda cogitatione, sed perueniendo ad aliquem actum, puta faciendo conuocationem, vel rumorem. Bald. consil. 59. licet elegan. ter. n. 2. & 3. ver. est autem seditio. lib. 1.*

1\. In coetu faciendo modus & finis considerandus.

Porrò, vt tempus tacendi, ita etiam loquendi est. & propterea in reatum incidit, qui nouit consilia agitari aduersus Principem, aut rempublicam, nec ea defert *l. quisquis. §. id quod. C. ad leg. iul. maiest.*

2\. Vt aliquando nec tacere liceat.

Adeoque, ad proportionem, qui scit periculum esse, ne quid de dignitate reipublicæ, iure, ac priuilegijs minuatur, & tacet; lædit rempublicam: qui videt incendium excitari, nec ad restinguendum vicinos prouocat: qui aggerem perrumpi, nec ad ripam muniendam proclamat; innoxius non habetur: qui videt socium iniuria affici, nec prohibet cùm potest; tam dicitur esse in vitio, quàm qui facit. quare aduersus communes hominum, tempestatúmve iniurias etiam edictis principum permissum est ære campano conuocare populum ad obuiam eundum publico malo.

Porrò in casu nostro quid demum & quo fine est factum? rogati sunt de clero seculari, & regulari præcipui, vt apud Capitulum cathedrale intercederent, quo optimo modo impediretur translatio captiui sacerdotis incolæ extra ciuitatem; ne ius ciuitatis seu priuilegium pessundaretur, quo vetitum est incolam quempiam inde captiuum aliò transferri. quo ciuium, incolarúmve priuilegio etiam clericum gaudere oporteat: *Vide suprà de foro compet. resp. 1.* aditi sunt eodem fine opificiorum decuriones, vicorumque magistri, qui partem in hac republica habent; & sine quorum iudicio, assensúque grauiora negotia expediri non possunt: & porrectæ illis scedulæ, vt scirent quid agitaretur; reminiscerentur priuilegiorum suorum, nec per illius extractionem præiudicium, & consequentiam fieri permitterent, ne vsu contrario priuilegia perimerentur. in summa actum est nihil aduersus rempublicam; sed imò ne quod respublica caperet detrimentum.

3\. Liceat concium implorare auxilium.

Porrò interpellatio eorum, qui authoritate & suffragio valent, iure permissa est non tantùm; sed & si quid eo nomine promissum sit, præstari iussum. *l. vnica C. de suffragio.* vbi non tantùm patrocinia aduocatorum, sed magnorum, & magnatum adiutoria intelliguntur ab Alciato, alijsque modernis. Enimverò nihil in hac vrbe frequentiùs immemoriali vsu receptum; quàm vt qui difficultatem aliquam patiuntur, si causa ad sequelam pertineat, vt opificiorum decani, vicorum magistri, & alij qui membra sunt concilij ciuici, eo quo dictum est modo, instruantur; & ab eo, seu eius nomine, qui difficultatem patitur, rogentur; vt publicum damnum præcaueant, dum priuatim patienti suffragium accommodant. hoc ipso modo pagi, territoria, minores vrbes, ad Metropoles recurrunt; hæ ad communem Capitalium vrbium opem; hæ denique ad trium Ordinum Status vniuersos. & verò, si quod omnes tangit, ab omnibus approbari debeat; vtique ab omnibus tractari, de eo informari, & interpellari possunt sine dolo malo, inconcinno sermone, neque aduersus bonos mores.

De magistris.

RESPONSVM I.

Non rectè citra formam Concilij Trid. statui de contributione seminarij. & quis de eo cognoscat.

QVamuis non malè dicatur Episcopum in causa ecclesiæ suæ Iudicem esse posse.
1. *ex glos. in c. si quis erga. 2. q. 7. Nauar. cons. 20. n.* 9. *de rescript.* sicut decisum est monachum in causa monasterij sui testari : *c. cùm nuntius. X. de testib. c. super prud.* 14. *q.* 2. & consequenter Concilium *Trid. s.* 23. *c.* 18. Episcopo facultatem tribuat Seminarium erigendi, ordinandi, dotandi: quin etiam ad indictam contributionem per censuras compellendi; adeoque si difficultas emerserit, in prima instantia cognoscendi; *iuxta idem Tridentinum s.* 24 *c.* 20. nec Seminarij causa Episcopi propria videatur; quamuis illius prouisores à Concilio *Trid. d. c.* 18. consilij tantùm causa adsciscantur; tota autem actio ipsi Episcopo demandetur; vt non instar tutorum illi; sed mandatariorum esse videantur.

De causis ecclesiæ suæ & seminarij cognoscit Ordinarius.

2. Tamen non hic proprietas rerum Episcopi, ecclesiæ, aut Seminarij consideratur; quæ sunt diuersæ : *c. res propriè. c. nullo.* 12. *q* 2. sed causæ, ortæ ex gestis per Episcopum : vtpotè cùm semel officio functus est benè vel malè, quippiam statuendo, & quasi iam consumpta prima instantia, in qua ipse statuit, id quod actum est arguitur quasi perperam actum; iam in partem vocatur, & ipse pro aduersario habetur; ipsiusque gesta de formæ facultatisque defectu, seu alio accusata in litem veniunt. ius ergo naturæ obtinet à ciuili firmatum *tit. C. Ne quis in sua causa ius dicat.* quod non abrogauit d. c. 20. *s.* 24. *Concilij Trid.* nec Ordinarium, qui semel quippiam statuit, iterum iubet iudicare, & seipsum absoluere, vel condemnare.

Non tamen postquam semel statuit.

3. Eoque magis præter agendi formam causa fit Episcopi propria. si & materia ad illius vtilitatem vergat : v. g. si pro contributione seminarij alij prægrauentur, ipse subleuetur; nec ad talem ratam contribuat, qualem ab alio exigit : ne quod dicitur in *d. c. nulli. maiores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inueniantur.*

Alios plus quàm se grauauit.

Non idem est, si quis pensionem ab Episcopo constitutam, dicat esse excessiuam; & de excessu ipse cognoscat. quia pensiones constituuntur de consensu partium, quæ super quantitate fructuum decipi, & decipere possunt Episcopum : adeoque inter illas de eo cognoscere ipse potest: sed taxa Seminarij constituitur ab Episcopo tanquam in re sibi delegata, atque ex officio : ex quo nihil debet statuere, nisi quod delegationi, æquitatique iam ipse nouerit congruere, antequam officium expleat.

Porrò nullitas euidens est ex eo, quod forma delegationis, finesque mandati non sunt seruati. nempe lex 7. *D. de reb. cer.* §. *si prætor. mea fert,* inquit, *opinio, eum qui aliud fecit, quàm quod à prætore decretum est, nihil egisse*; & in c. cum dilecta *X. de rescript.* quod contra formam delegationis gestum est, irritum declaratur. 4.

Defectu formæ præscriptæ delegationi Concilij s. 23 c. 18. inducitur nullitas.

Itaque examinando instrumentum exhibitum; in principio assumit Episcopus hanc qualitatem *per sacrum generale Concilium Trid. ad infra-scripta commissus & deputatus*, eoque se obligat ad formam, finesque mandati seruandos; ijsque non seruatis nihil egisse constat. *d.* § *si prætor. d. c. cum dilecta. c. cui de non sacerd. de præb. in* 6.

Mandat autem Concilium *Trid. d. c.* 18. ex omnibus bonis ecclesiasticis, per Mendicantes aut equites Hierosolymitanos non possessis, fieri proportionatam contributionem pro Seminario : hæc proportio seruata non est: nihil igitur iure actum.

Quinimò cùm nec ante nec post peractum concursum quidquam esset d. R. indicatum de huiusmodi decreto, sed demum cùm literas suæ institutionis recepturus venisset, illæque negarentur, nisi signaret scedulam exhibitam promissoriam trecentorum florenorum annuorum pro seminario, eam perculsus ille, cùm responderetur non aliter danda esse illi literas, subsignauit. sanè improbato modo; & forma gestum id videtur; & vergere nonnihil ad illud, quod dicitur *in c. vn. X. vt ecclesiastica benefi. sine diminutione conferantur, in fine; in verb. secundum autem dicimus non licere* ; *ne viam aperiamus his, qui prauitatem suam satagunt palliare.* vbi enim lege ac iure quid indici potest; speciem mali habet, si tempore collationis ex pacto, & chyrographo petatur. adeoque extra formam & fines mandati d. c. 18. *s.* 23. *Trid.* atque aliud est actum, quàm quod Concilium iussit: adeoque nihil iure actum. 5.

Improbatur pactum super contributione quod initur tempore collationis.

Verum quidem est, quod Episcopus quandoque possit beneficium secare : vt in casu *c. proposuit. X. de fil. præsbyt.* c. vacante. *X. de præb. vt & Barbos in Collect. DD. ad decret. in d. c. vacant.* sed illa in suis proprijs terminis sunt retinenda. *c. maioribus. c. cum causam X. de præb.* non tantùm propter Concilij Lateranensis decretum, *relatum in d. c. vn. & c. prohibemus. X. de cens. cui consonat c. quia cognouimus.* 10. *q.* 3. quando suis vsibus, sine concessione apostolica, *c. tua nobis. X. de verb signif.* Episcopi prouentus applicant; sed & quia aliàs, vt pergit d. c. *vn. & alibi cautum reperiatur in canone; quod ecclesiastica beneficia sine diminutione debent conferri. d. c. maior. d. c. Vacante. d. c. cum causam. c. si quis præbendas.* 1. *q.* 3. 6.

Quatenus Episcopus secare, seu grauare beneficia possit?

Adeò vt stante generali lege prohibitoria diminuendi beneficia; qui casum suum exceptum esse contendit, probare teneatur. neque enim hic de quo quæritur, is est, qui permittitur in d. c. proposuit. *c. vaca. cum rationabili causa,*

cauſa, de vacante præbenda, dua fuerant conſtitu-ta, ac tot eſſent vtriuſque prouentus, quod per v-tramque vtrique eſſet poſſeſſori prouiſum de benefi-cio competenti.

7. Quatenus pro ſeminario?

At verò aiunt de Epiſcopi facultate non eſſe diſputandum; cùm iam expreſſa ſit in Concilio *Trid. d. c.* 18. *ſ.* 23. rectè quidem; ſeruata forma, & terminis d. c. 18. id eſt ſeruata omnium contributione, & æqualitate: ſed neque vt eccleſiaſtica beneficia cum tali diminutione conſerantur; pacta, chyrographa tempore collationis de illa fiant: ſed ex quibuſcumque eccleſiaſticis reditibus Epiſcopi *partem*, inquit Concilium, *aliquam, vel portionem detrahant, & eam portionem ſic detractam etiam ante vacationem applicent, & incorporent*: extra hos terminos & formam, æqualitatemque omnium communem Concilium facultatem non dedit: illa ergo non ſeruata, nihil iure actum eſt.

Sed obijcitur, quod Concilium *Trid. d. c.* 18. *ſ.* 23. §. *poſtremò* tribuat Epiſcopis facultatem ibidem ſtatuta moderandi aut augendi. Verùm non ſimpliciter; vt ſ. 24. c. 13. §. *In parochialibus in verb. aut qua commodiori ei videbitur ratione*: ſed conditionaliter, *in verb. ſi difficultatem oriri contigerit*: nec qualemcumque; ſed *ob quam huius ſeminarij inſtitutio vel conſeruatio impediretur, vel perturbaretur*: & iterum, *ſi opus fuerit moderando, aut augendo.* talem autem tantamque difficultatem hic ortam fuiſſe; talem neceſſitatem vrſiſſe, ne quidem narrat inſtrumentum.

8. Aliter grauatis licet recurrere ad ſuperiores.

Hi *verò clerici*, Inquit d. c. *quia cognouimus.* 10. q. 3. *qui ſe ab Epiſcopo grauari cognouerint, querelas ſuas ad metropolitanum* (non ad officialem ipſius Epiſcopi) *deferre non differant: & Metropolitanus non moretur eiuſmodi præſumptiones coercere.* quod decretum Concilij III. Toletani Concilium *Trid. ſ.* 24. *c.* 20. non abrogat. adeoque euidens manet cauſam hanc ſuper huiuſmodi grauamine inſtitutam ad auditorium Ordinarij ſpectare, aut remitti non poſſe, ſed à Vice-Nuntio rectè alteri delegatam eſſe.

9. Præuia familiari requiſitione remittendi grauaminis.

Eoque magis quòd d. c. ſi quis *erga.* 2. *q.* 7. non velit Epiſcopum rectà vocari ad ſuperiorem: ſed priùs eum iubet conueniri familiariter: vt Iudex rogatur vt interlocutoriam reuocet. *c. cum ceſſante, X. de appel.* idem hic factum pluries fuit à R. quod c. *ſi quis* ſatis conuincit Epiſcopum, qui grauauit, non iam vt Iudicem adiri; ſed reuerentiæ ergo priùs requiri, vt grauamen tollat: & quidem familiariter conueniri; vt loquitur d. c. ſi quis; & gloſſa de honeſtate; iudicialiter autem adiri ſuperiorem: vt ſtatuit d. c. quia *cognouimus.*

10. Nec opus coram eo recuſationem proponere.

Ex quibus omnibus, & præſertim d. c. quia *cognouimus* conſtat huic negocio applicari non poſſe c. ſi contra *vnum. de off. deleg. in* 6. *c. ſi quis contra. X. de for. compet. c.* 2. *requiſis.* §. 3. *X. de appel. c. cum ſpeciali. X. eod.* quæ loquuntur quando Epiſcopo, ſeu eius officiali competit iuriſdictio, ſed perſona ſuſpecta eſt: at hîc poſt rem, vt narrata eſt, geſtam, & ſemel decretam, cùm ſemel ſit officio functus benè vel malè; non amplius in eodem negocio competit iuriſdictio; ſed adeundus eſt ſuperior: eique querela exponenda. *d. c. quia cognouimus.* ſed retorta obtinent illa iuris loca, vt coram noſtro delegato proponi debeat recuſatio, & cauſa; probatio autem fieri coram arbitris ſeu condelegatis: de Officiali autem referri ad Epiſcopum, quando ei iuriſdictio competit, perſona autem in ſuſpicionem vocatur.

11. Sicut coram delegato.

Qua ratione etiam cognoſcendum foret an Delegato aliquid deeſſet de qualitate delegati. & vt demus eam tempore commiſſionis adeſſe debere, *iuxta Guttier. conſ.* 44. *n.* 7. *Cenallos com. contra com. q.* 693. *n.* 9. *& ſeqq. Veláſques Conſ.* 191. *n.* 8. *& cæteros quos allegant*; perperam aduerſarij imaginantur factam deſignationem iudicis ſynodalis Romam non eſſe miſſam ad S. Pontificem; quod exigit Concilium *Trid. ſ.* 25. *c.* 10. quia magis debebant præſumere Epiſcopum A. functum eſſe ſuo officio, præſertim poſt tot annos à dicta deſignatione. cùm Epiſcopi ſingulis triennijs debeant ſtatum ſuæ diœceſis perſcribere; & ſimilia in illum referre: & culpa ſeu negligentia numquam ſit præſumenda.

12. Vbi & cognoſcitur ſiqua defuiſſe ei qualitas arguatur.

Quamuis autem nomen deſignati Iudicis Synodalis ad S. Pontificem non eſſet tranſmiſſum, non deſineret tamen deſignatus eſſe Iudex, cùm ſola deſignatio capacem illum faciat. vt ex textu d. c. 10. *ſ.* 25. *Concilij Trident.* euidenter liquet. tranſmiſſio autem nominis non alio fine ibi præſcribitur, quàm vt eius notitia habeatur in Curia Romana. cui iam praxis communis prouidit; vt delegationum literæ inſcribantur Iudicibus Synodalibus generatim, & ſine ſpeciali nominatione; ſed cum clauſula, *& eorum cuilibet.* vt etiam notauit Garcias *de benef. p.* 9. *c.* 2. *n.* 352. dictam nominis tranſmiſſionem non vſque quaque ſeruari. nec verò eam præcipit d. c. 10. reſpectu Legatorum aut Nuntiorum; ſed tantùm S. Romani Pontificis. nec id vſus obtinuit. at hîc verſamur in delegatione à Vice-Nuntio facta.

13. Deſignatio Iudicis Synodalis etſi Romam miſſa non ſit, non facit incapacem delegationis.

Perperam dicunt aduerſarij Iudicem non agnitum tanquam Synodalem; ſed tanquam ſubdelegatum ab Epiſcopo A. principaliter delegato: quia ad totam cauſam ſubdelegari non poteſt niſi is, qui habet qualitates in principali requiſitas. *c. ſtatutum.* §. *in nullo in verb. perſonis dumtaxat deſignatis ſuperius committat quomodolibet vices ſuas.* vt ſicut principalis debet, præter Ordinarium, eſſe Iudex ſynodalis. ſic etiam debeat ſubdelegatus: ſi ergo vt ſubdelegatus ritè eſt agnitus; conſequenter eſt vt ſynodalis.

14. Subdelegatus ad totam cauſam apoſtolicam debet eſſe Synodalis vt ſuus delegatus.

RESPONSVM II.

Priuilegia studiosorum an extra Vniuersitates obtineant?

1. Communiter non;

VT quis priuilegio scolarum gaudeat, communiter creditur studere debere in loco priuilegiato. *Rebuff. de priuileg. scolar. priuil.* 34. citatur c. tua X. *de cler. non residen.* sed illud exigit tantùm, vt citra fraudem non in villis vel castellis, in quibus nullum est, vel minùs competens exercitium studiorum, scolares agant. & c. fin. X. *de magist.* in qualibet

2. Sed percipiendorum fructuum in absentia.

metropoli theologiam docentes, vel in ea studentes priuilegio fructuum percipiendorum fruuntur. sic & leges, *quæ sunt sub tit. de professor. C. lib.* 10. indefinitè loquuntur de professoribus, & eorum priuilegijs. excipit autem Rebuffus *vbi sup.* vt extra loca priuilegiata scolaris priuilegio gaudeat, si maioris studij causa alibi sit: quasi efficacius finis priuilegiorum obtineatur. verùm authentica Habita *C. ne filius pro pat.* quæ submittit scolares iurisdictioni vel Rectoris, vel Episcopi; etiam loquitur de ijs, qui peregrè agunt: & titulus *C. de studijs liberalibus Vrbis Romæ*, Prooemium *Digestorum* tam regiarum vrbium, quàm Berijti singulariter meminit: in alijs legum professionem vetat. vt & nuper à Rege hîc vetitum, ne extra Vniuersitatem philosophia, nisi quasi inter priuatos parietes, doceatur. sub qua exceptione etiam censere oportet seminaria, *iuxta Trid. s.* 23. *c.* 18. *in verb. grammatices, aliarumq́ bonarum artium disciplinam discent.* & Christinæus *in decis. ad d. tit. de studijs liberal. Vrb. Rom.* ideo quærit, an hodiè scisso Imperio Romano priuilegia Vniuersitatum obtineant: quasi non nisi priuilegiatis locis competant: seu habentibus ab Imperatore priuilegium. §. *hoc autem in proœm. D. & l. vnic. C. de profess.* quæ in vrbe Constantin. præmium comitiuæ assignat solis Constantinopoli per 20. annos docentibus.

3. Cur Tridentinum exigat doceri publicè in scholis, & disci?

Concilium porrò *Trid. s.* 5. *c.* 1. *in fin.* vt priuilegio fructuum docentes sacram Scripturam, & discentes fruantur, exigit; vt illi publicè in scholis doceant. non tamen illud intelligendum est de Vniuersitatibus dumtaxat studiorum generalium; per Papam, aut supremos Principes erectis: vt voluit Barbosa *& citati ab eo in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c.* 1. *n.* 50. 51. 52. 53. 54. 55. quia totus præcedens textus Concilij de omnibus cathedralibus, & Metropolitanis loquitur; & collegiatis insignibus, cum numeroso clero. vbique mandat haberi lectionem theologicam, non studium generale; nec de priuilegijs per Papam, aut Principes Vniuersitatibus concessis agit; sed de priuilegijs *à iure* inquit, *communi concessis*: vtique *c. vlt. X. de magist.* quod generaliter loquitur de magistris *theologis*, inquit, *per singulas Metropoles statuendis, vel Cathedrales.* vt c. 1. *ibid.* ex ipso Lateranensi desumptum; & c. quia *nonnulli. ibid.* vt mouere non debeant verba illa Concilij Trid. *dum publicè in scholis docuerint*, & *qui in ipsis scholis student*: quia desumpta sunt ex d. c. vlt. adeoque eundem sensum habent. fit autem mentio scholarum, ad excludendos eos, qui in villis & castris, vbi nullum aut exiguum est exercitium, aut quasi priuatim docent; aut student. *d. c. tua.*

Admittendum est etiam illud in his docentibus, aut discentibus; quod, sicut idem Trid. *s.* 6. *c.* 2. vult in beneficijs vt residentiam requirentibus nulli priuilegia, seu indulta perpetua de non residendo suffragentur, locum non habeat in docentibus & studentibus in vniuersitatibus: sed potiùs pars altera d. c. 2. quæ admittit dispensationes temporales. quippe tempus est in docentibus quàmdiu docent; & discentibus, quinquennium. *d. c. vlt.* 4.

Porrò hi docentes, aut discentes extra loca priuilegiata, non adipiscuntur priuilegium d. Authenticæ *habita*: vt Iudicis ordinarij forum declinare possint. nisi fortè studiosi delictum tam leue commiserint, vt per præuenientis magistri correctionem satis purgatum censeatur. nec alia politica priuilegia consequuntur. 5. Non competit declinatoria fori ordinarij extra Vniuersitates.

Sed neque Vniuersitatum priuilegia refragari queunt Concilij Tridentini decretis quoad parochorum competentiam: *s.* 7. *c.* 7. onera beneficiorum: *ibid. c.* 8. Conseruatores illarum non sunt quidem reuocati; *s.* 14. *c.* 5. *Trid.* vt nec regularium; sed Iudicum conseruatorum authoritas non extenditur ad ea, quæ requirunt iudicialem indaginem. *c.* 1. *de off. deleg. in* 6. quamuis Louaniensis Vniuersitas speciale priuilegium habeat; ne extra muros docentes, aut studentes trahantur; sed aduersarios eò trahant. verùm vt illius Vniuersitatis in ecclesiam & remp. merita; illud, aliaque impetrarunt, quæ retineri boni publici quàm maximè interest; ita tamen illud interpretationem eam exigit, vt concedentis intentio non fuisse censeatur, alicui concordiæ aut conuentioni derogare. *c. ex multiplici. X. de decim.* adeoque nec illi, quæ olim cum Ordinario Leodiensi inita est. *quam retulimus in Iur. pont. nou. anal. de off. deleg. in* 6. Ideoque Ordinariorum decreta Synodalia, seu alia super beneficijs studiosos non minùs, quàm alios absentes ligant; & decernere super ijs Ordinarij possunt, quod ius & ratio exigit. vt & fecit Concilium *primum Mechliniense prouinc. tit. de vit. & honest. cler. c.* 4. & consequenter, vt onera beneficiorum ritè expleantur, decreta exequi. neque enim Episcopi, & superiores, officium à iure sibi iniunctum exequentes, nomine aduersariorum veniunt, aduersus quos eiusmodi priuilegia sunt concessa. neque mens concedentis est sub eo prætextu dare occasionem minuendæ hierarchicæ potestatis, aut soluendæ disciplinæ ecclesiasticæ, cùm Episcopis ipsis studiosos aliàs non subditos subijciat d. Auth. *habita.* & rescripta contra personas minores seu communes, aut de re-

bus 6. Nec in Vniuersitate quarumdam causarum respectu.

bus minoribus impetrata, extendi non poſſint ad maiores, vt Epiſcopos; & res maiores. *c. ſedes. X. de reſcript.*

RESPONSUM III.

An ſub nominationem academicam & prouiſionem Romanam cadat præbenda theologalis?

1. Præbendam theologalem confert collator ordinarius. PRæbendam theologicæ lectioni deputari omninò exigit Concilium Trid. ſ. 5. c. 1. ſed, quis impoſterum conferre illam debeat, non exprimit. eoque rectè reſponſum eſt, collationem ab eo faciendam eſſe, à quo anteà fieri ſolebat. *l. commod. ſ. me. D. de lib. & poſth. Garcias de benef. p. 5. c. 4. n. 128. 161. 166. 167. Gonſal. ad Reg. 8. canc. gl. 9. §. t. n. 81. & ſeqq.* & in Concordatis Galliæ eſt expreſſum, vt

2. Perſonæ tamen ab Epiſcopo electæ. ordinarius collator eam facere teneatur magiſtro, ſeu licentiato, vel baccalaureo formato in theologia: ſine alio additamento. Ex Concilio porrò Trid. electio perſonæ videtur ad Epiſcopum pertinere: ſolum quidem; *vt idem Garcias ibid. nu. 162.* quippe Concilium d. c. 1. ſoli Epiſcopo defert ſubſtitutionem non idoneo lectori faciendam: & ſ. 24. c. 8. etiam ſoli Epiſcopo defert inſtitutionem pœnitentiarij. ſed hæc non id conuincunt. ſeparata enim ſunt collatio præbendæ theologalis, & inſtitutio pœnitentiarij: neque ex ſeparatis quidquam rectè infertur. ſic & ſ. 24. c. 18. *Conc. Trid.* vacante parochiali Epiſcopus vicarium ſubſtituit, etſi parochum non conſtituit. magis vrget d. *c. 1. verſ. & ne ſub ſpecie*, vbi decernit neminem admittendum, *qui priùs ab Epiſcopo*, inquit, *loci de vita, moribus, & ſcientia examinatus non fuerit.* hæc ergo in partibus facienda ſunt, non Romæ.

3. Cum Capitulo. Et porrò Concilium d. c. 1. dicit ſe piis ſummorum Pontificum, & probatorum Conciliorum conſtitutionibus inhærere, eaſque amplecti; & adijcere: adeoque quæ quidem amplius expreſſit, pro adiectis ſunt habenda: quæ non expreſſit; d. conſtitutionibus relicta. atqui ex c. de quibuſdam & ibi DD. Epiſcopis ea cura incumbit de iure; & Innocentius III. in Concilio generali *c. quia nonnullis. X. de magiſt. conſtituatur*, inquit, *magiſter idoneus à Prælato cum Capitulo, ſeu maiori, ſeu ſaniori parte Capituli eligendus.* ſic & idem Trid. d. c. 1. in tenuibus eccleſijs, vbi haberi non poterit lectio theologica; iubet vt grammatica habeatur; *per magiſtrum ab Epiſcopo*, inquit, *cum conſilio Capituli eligendum*; quod tamen amplius eſt, quàm quod ſtatuit d. c. *quia nonnulli.* vbi conſenſu opus Capituli. Sed ſi Concilium velit magiſtrum grammaticæ eligi per Epiſcopum; multò magis videtur intendiſſe theologiæ lectorem: ſi & ideo grammaticæ; vt ſic formentur tranſituri ad theologiam, vt ait; multò magis theologiæ: quia finis magis quàm mediorum ratio valet. propter quod vnumquodque tale, & ipſum magis: & intereſt magis eccleſiæ, ſubijci electioni Epiſcopi theologum; quàm grammaticum magiſtrum. quia ille fidem, cuius cura propriè ad Epiſcopos ſpectat, tractat: non iſte. & valde hæc firmat S. Cong. interpretatio, ſi vera eſt quæ circumfertur, & dixit decretum d. c. 1. locum habere in præbendis etiam iuris patronatus laici; & perſonam præſentandi ab Epiſcopo loci eſſe deſignandam.

Et quidem adeò nonnulli fauentiſti Epiſcopali electioni, vt ſemper ei locum eſſe velint, quamuis in menſibus reſeruatis. *Zerola in Praxi p. 1. v. beneficium.* §. 3. *dicto* 8. *in eamq. rem citat Couuar. pract. quaſt. c. 36. n. 4. verſ. ſimiliter*, propter ſpecialem curam examinis, & approbationem d. c. 1. Epiſcopo commendatam. ſicut & Nauar. propter ſpecialem formam concurſus d. c. 18. ſ. 24. ordinatam etiam in menſibus reſeruatis illic decreta cenſet obtinere. *apud Gonzal. ad reg. 8. canc. gl. 8. n. 112.* vt & nominationes, & exſpectatiuas reſeruationes negant in præbendis lectoralibus habere locum. 4. An etiam in menſibus pontifi[ciis], omiſſis nominatis academicis.

Nituntur fundamento *c. cum in eccleſia & ibi gloſ. in verb. d. conſuetudinem de pr. ab. in 6. c. vn. de rer. permut. in 6.* hic reſcribitur exſpectatiuas non habere locum in permutatione: illic, per huiuſmodi mandatum non intelligi derogatum eſſe conſuetudini: & gloſſ. quod præbenda affecta magiſterio non debeatur exſpectanti. non tamen idem ſentit *Gonzal. & Garc. ibid. n. 167.* & Couuar. *vbi ſuprà* dubiam eſſe ait illam opinionem, ac conſuetudinem valde attendendam.

Et argumentatur quidem Garcias non malè, quod cùm Concilium de collatione nihil ſtatuat; priori iuri reliquiſſe cenſeatur. adeoque regulæ 8. Cancell. reſeruatiuæ menſium, quæ etiam derogat conſuetudini, atque etiam hodie immemoriali. ſed ſic nondum vbique recepta. ſed & reſponderi poſſet, Concilium, vt dictum eſt, amplexum eſſe conſtitutiones priores Pontificum, & Conciliorum: in d. autem c. quia *nonnullis.* §. *aſſignetur* Prælato & Capitulo eiuſmodi prouiſionem deferri. at vereor ne praxis Romana; ob d. reg. 8. generaliter loquentem, id nolit admittere. quamuis in Hiſpania per concurſum (quem tamen non exigit. d. c. 1. ſed tantùm Epiſcopi examen, & approbationem) quocumque menſe ab Ordinario prouideri conſueuerit. *apud Garciam vbi ſuprà.* ſed *ait*, quaſi per tolerantiam. niſi dicas rectiùs, quòd illic Concilium mox à principio ita fuerit intellectum, & ob eccleſiæ vtilitatem praxi mandatum. adde & Garc. *p. 5. c. 1. §. 11. n. 179.* quod quę per viam legis fiunt, vt theologi conſtitutio, non cadunt ſub Reg. 8. vt ea quæ in vim priuilegiorum.

Fortè, ſicut decretum eſt in concurſu ad parochiales à Pio V. in bulla de concurſibus, vt, illis in menſibus reſeruatis vacantibus, fiat concurſus in partibus; ſed Romam dignioris

nomen transscribatur; isque ibi obtineat collationem: ita non minùs æquum videbitur lectorem in partibus eligi, designari, ab Episcopo loci examinari, & approbari, vt vult Concilium; ac eius Romam nomen mitti in mensibus pontificijs; ibidemque prouisionis litteras expediri. & minùs videbitur recedere id à mente Concilij, quàm si omnia Romæ fiant, vbi sæpè personæ magis idoneæ ignotæ sunt. dicitur quidem præbendæ theologalis collationem vt nec per concursum, ita neque digniori necessariò esse faciendam; *ex decisione Rota apud Garciam d.c.4.* sed vereor mentem Concilij non omninò expleri, vbi negligitur manifestè dignior: etsi non mox actio tribuatur neglecto; vt s.24. c.18. Trid. sed quicquid sit, omitti non potest Episcopi examen præuium, & approbatio, quam exigit omninò Concilium. eoque satis quibusdam videtur derogare Regulæ 8. Cancellariæ: saluâ imitatione eorum quæ diximus de collatione Romæ facienda post concursum in partibus institutum, in parochialibus beneficijs vacantibus in mensibus Pontificijs. & sanè hoc Concilij decretum vt verbotenus seruetur, rei grauitas satis exigit. primum enim est quod edidit pro fidei & sanæ doctrinæ conseruatione, hæresumque extirpatione: ad quem finem imprimis declarat se esse congregatum *ses.3. decreto de symbolo fidei. ses.3. decreta de canonicis scripturis.* receptum autem hîc est Concilium & à Rege seruari iussum vt sonat, & si quid secùs fiat, ei significari mandatum.

Adde & loci Episcopum iudicare posse quanta doctrina in loco sit necessaria; non Romanos; longè absentes. aliam enim requirunt loca hæresi infesta, aut hæreticis vicina; quàm ea vbi non est satan. neque occursus malus. ideo examen eo loco, & probatio fieri debet. qui rei fauor valde est attendendus hic, si etiam superat fauorem patronatus laici.

5. Quid si nominatus illà sibi petat?

Quod insuper hîc quæsitum est, an mandatum de prouidendo, adeoque & nominatio academica locum habeat, in præbenda lectione theologica affecta in vim d.c.r. cùm auferat designationem per illud delatam Ordinario? & videtur *iuxta d.c.cum in ecclesia.& gloss.ibid.* mandatum eò, nominationémve non extendi: sed qualitatem præbendæ impressam omninò retinendam esse. *iuxta Conc. Trid. s.25.c.5.* vbi & vetatur derogari eiusmodi qualitati.

6. Qui sit idoneus?

Sed quid si nominatus sit theologus? per accidens id euenit, nam & posset Iurisperitus esse aut philosophus dumtaxat: secundùm diplomata Facultati Artium pro legentibus & regentibus, seu Vniuersitati Louan. concessa: & si nominatus posset acceptare taliter affectā præbendam; quamuis sit theologus, aduersaretur nihilominus intentioni Concilij, quatenus designationem personæ, seu electionem dignioris tolleret Ordinario.

7. Vt nominatio nō extēditur ad curata, nisi in priuilegio exprimatur.

Sic etiam *in c.vlt.X.de præb.& c.si pra. eod. in 6.* rescriptum est, mandatum de prouidendo non extendi ad curata: & *in d. c. vlt.* dicitur nec *ad talia*: talis autem videtur etiam præbenda lectoralis: cuius non est in priuilegijs qualitas expressa. argumentum autem à pari procedit in beneficialibus. *c.si postquam. in fin. de elect. in 6.* imò magis requiri videtur expressio qualitatis lectoralis, quàm curatæ. quia maior aptitudo, & doctrina requiritur ad lecturam, quàm ad curam. vt quamuis & hæc in priuilegijs exprimatur, argumentatio non procedat ad illam. quia mandati fines diligenter obseruandi hîc sunt. *c.cui de non sacerd. de præb. in 6.* adcò vt mandata huiusmodi *non debeant*, inquit, *ad alios casus, quàm expressos, extendi.*

8. Sic neque ad theologalem præbendam.

Sic Steueneau *in Comment. ad Ordinat. l.1. t.2. ad art.1. v. sans pouuoir. post gloss. ad sanct. pragmat. in §. item insuper. §. item placuit.* ait huiusmodi præbendas theologales non esse nominationibus comprehensas. & Concordata Franciæ expresse habent, vt vltra præbendam theologo affectam collator ordinarius nominationes admittere debeat, secundùm alternationem mensium ibi præscriptam. in præbenda autem theologo conferenda non est in Concordatis, vt diximus, aliud additamentum: adeoque libertas collatoris in hac non est restricta: dummodo theologi qualitas adsit. per Concilium autem Tridentinum ampliùs restringitur, per ea quæ loci Episcopo d. c.1. deferuntur.

Sic iterum decisum est *in c. quamuis. 4. de præb. in 6.* mandatum de prouidendo in aliqua ecclesia ciuitatis aut diœcesis, non extendi ad cathedralem. quia mandata super obtinendis beneficijs, vt ambitiosa, debent restringi. *d. c. quamuis.* itaque nec eò extenderetur nominatio, nisi in priuilegio expressè diceretur. quare etsi exprimatur cathedralis generatim; non tamen complectetur præbendam theologalem ob d.qualitatem; vt diximus: quodque, quæ notabilia sunt, nisi notentur specialiter, omissa censeantur. *l. iniuriarum. §. prætor. D.de iniur.*

De adulterijs & stupro.

RESPONSVM I.

De regulari circa crimen carnis inquisito.

Secundùm ea quæ proponuntur; Caius, tanquam grauiter suspectus, iure cogi potest ad purgationem canonicam: sed in praxi hodiè rarò illa vsurpatur. illa quidem de iure in grauiter suspecto, *c.1.& tot.tit. X. de purgat. canon.* etiam regulari, *c.3. ibid.* etiam electo in Episcopum *c. tam literis. X. de testib.* obtinet: sed propter periurij pericula praxis abhorret. 1. Suspicio grauis suffi. cit ad purgationem canonicam, sed hodie non practicatur.

Testimonia etiam singularia, vt hic, eam faciunt probationem communi opinione, cùm ad eundem finem tendunt, vt in ciuili causa, & correctionis, præsertim regularis; extra ordi-

ordinem rei condemnari possint; non tamen pœna ordinaria delictorum puniri; seu tali aliqua, quæ priuationem, depositionem, incapacitatem dignitatum officiorumque Ordinis directè aut indirectè inferret. *Farinac. in Opposit. contra testes. q.64. n.225.229. Vide quæ diximus suprà de Testib. resp.1.*

2. Coniungi quando possint, & ad quem effectum probi testes singulares?

In criminibus carnis, quæ obscurè perpetrari solent, præsumptiuæ probationes solent faciliùs admitti (*vt idem Farinacius docet in prax. crim. p.5. tit. 16. q.136. c.1.2. & 4.*) sed tamen quando criminaliter ad pœnam ordinariam agitur, etiam in adulterijs euidentem probationem requirit lex *qui sentent. C de pœn.* & d.c.3. *X. de purgat. canon.* dicit moniales libidinis accusatas, *si manifestè*, inquit, *detegi non valuerint*, non condemnandas, sed ad purgationem cogendas. sic sistitur Christo *Ioan.8.* mulier in adulterio deprehensa: & apud Danielem *c.13.* seniores testabantur se vidisse adolescentem & Susannam commisceri. *VVesembec. in Paratit. D. Ad leg. Iul. de adult. n.18. Vide c. præterea. 27. & ibi DD. X. de testib.*

Et propterea quamuis probationes imperfectæ coniungi possint (vt hic leuitatis signa, solitudo, oscula, amplexus, tactus) requiri tamen volunt, vt singulæ in sua specie sint perfectæ. *Mynsing. centur.2. obs.100.* non tamen cùm criminaliter agitur etiam tales coniunguntur. *Gail. l.1. obs.108. nu.13.* sed vt tamen coniunctionem admittamus, in ijs quæ sunt difficilis probationis; non tamen ad effectum criminalem, & certi criminis in specie. *Farinac. d. n.225.156.*

3. Qualiter delictum in genere probare dicantur non in specie?

Quare, quod in terminis quæritur, an Caius censeatur conuictus de fornicatione cum Sibilla, aut Alexia: dicendum est, quod cum neutra ad effectum, vt præcisè de hac, vel illa fornicatione possit puniri. & hoc est, quod dicunt doctores singulares testes in genere probare, non in specie hoc vel illud delictum. etsi eiusmodi probationem Simancha chimericam vocet, quasi genus sine specie detur, *apud Farin. n.232.* sed probabilior est aliorum opinio, qui genericam probationem admittunt, & per testes singulares fieri concedunt, dum tendunt ad eundem finem; v.g. ad probandam rem veneream: non tamen probent hanc, vel illam fornicationem, aut stuprum. eaque potissima ratio videri potest esse, quod pœna ordinaria infligi non possit delicto in specie non satis probato; sed tantùm in suo genere, præsumptiuè: vt pro grauitate præsumptionum Iudex arbitrari tantùm possit extraordinariam correctionem: quod inquisitus neque satis deprehendatur certi criminis reus; sed tamen deprehendatur nec esse omninò innocens, *vide d. resp.1. n.5. & seqq.*

Itaque, quò minùs Caius cum Sibilla vel Alexia de fornicatione conuictus censeatur, obstat lex 8. C. *de test.* vbi ex Baldo formatur axioma, vt *vox vnius sit vox nullius*: & testimonium vnius ne audiri quidem velit lex: & *nulla sit causa, quæ vnius testimonio, quamuis legitimo, terminetur. c. licet c. Veniens X. de testib.* sed omne verbum stet in ore duorum saltem. *c. in omni. X. eod.* atqui nulli hîc testes sunt contestes vllius eiusdem actus, siue cum Sibilla, siue cum Alexia perpetrati.

Quo minùs autem innocens habeatur, facit actuum & testium, quamuis de omnibus singularium, multitudo, probitas, & simplicitas. quam valde ponderat Couar. *var. l.3. c.3 n.4. & 5. Farinac. vbi sup. n.314. Hippol. de Marsil. singul.114.* spectatam virtutem maximi facit Speculat. *in tit. de ind. deleg. §. superest. vt puta,* inquit, *si monachus sit Cisterciensis aut Carthusianus; vt non cadat in eum suspicio mendacij.* quamuis alioquin Baldus *in d. l.8. C. de testib.* dixerit tantum probare mille testes singulares, quantum vnum: sed alij rectiùs.

4. Ad effectum extra ordinem emendandi, seu corrigendi.

Poterit ergo Caio, extraordinario & religioso modo, pœna aliqua extraordinaria imponi, quæ Superiori videbitur moderata, infra rigorem pœnæ ordinariæ à Iure, vel statutis Ordinis præscriptæ. eamque moderationem tantò faciet maiorem, quantò magis præterijt casus cum prima. mitigat enim valdè, & de pondere huiusmodi delictorum multum detrahit temporis lapsus. adeò vt cùm alia delicta viginti demum annis præscribantur; de carnalibus tamen inquiri post quinquennium, aut rei condemnari non possint. *l. mariti. §. hoc quinquennium. D. de adult. l. adulter. C. eod.*

5. Tempus tollit, aut mollit delicta præsertim carnis.

6. Nisi de stupro agatur criminaliter, vt vi publica.

Et quamuis d. lex *mariti in fin.* dicat eum, qui per vim stuprum intulit, semper sine præscriptione temporis accusari posse. & Caius hic primæ ante aliquot annos etiam vim intulisse narretur: tamen Glossa *ibidem. in v. huius.* rectè monet id obtinere, cùm de vi actio instituta est; non cùm de stupro. & ratio est, quod talis stuprator vim publicam commiserit, *vt ibidem dicitur*: & huiusmodi crimen, vt tale, *legis Iuliæ de adulterijs potestatem excedat. l.5. in fin. D. ad l. Iul. de vi publ.* si autem ageretur criminaliter de vi; huiusmodi testes vt hîc, singulares secundùm ea quæ diximus, nihil proficerent. quamquàm & rara in stupris absoluta vis est. rarior probatio. nulla ferè illarum, quas constat non clamasse, si in vrbe stuprum passæ allegentur.

7. Testatus monachus sine licentia superioris, an probet?

Ita vt omnibus expensis Superior rectè arbitraturus sit pro dictamine suæ conscientiæ pœnam extraordinariam; non possit autem ordinariam imponere.

Superest scrupulus, quod testes quidam regulares arguantur sine præuia Superiorum licentia dixisse testimonium, eoque illud esse irritum. *Farinac. de opposit. contra testes. q.61. n.130. vbi plures citat, & nominatim Socinum cons.17. nu.15. l.1.* quod contraria Abbatis opinio procedat, vel quando pars non opponit, vel testis adhibetur tantum in instrumentis, quibus casibus valeat monachi depositio, etiam sine Superioris licentia; aliàs secùs. dicendum est tamen Abbatis opinionem procedere generaliùs. vt quamuis multa fieri prohibeantur; facta tamen teneant. quod vtique est eliciendũ maximè ex causa prohibitionis; an prohibiti personam spectet, an rem ipsam. at hîc prohibitio

ſpectat ad perſonam monachi; non cauſam teſtimonij. cùm hoc ſolum requirat veritatem: monachi autem perſona in iudicium produci non debeat; ſæcularibus negotijs, vel foro immiſceri; minimè omnium cauſæ ſanguinis: & tamen ſi in cauſa ciuili, quis iure ſuo excideret defectu probationum, niſi monachus teſtetur; eiuſmodi neceſſitas ex iuſtitiæ regula obligat monachum ad dicendum veritati teſtimoniũ; & Superiorem ad dandam teſtandi licentiam. *c. 2. X. de teſt. cog.* eóque ſenſu excipiendi ſunt canones: & quorundam Ordinum ſtatuta religioſis ſuis teſtimonium interdicentia. *c. nuper. § 1. X. de teſtib. cum ſupplemento ibid.* igitur ſuperiorum eſt diſcriminare, quando religioſus foro abſtinere, quando neceſſitati parere debeat: ipſe autem velle, aut nolle non habet. ſi tamen omiſſo Superiore teſtimonium dixerit; puniri ipſe poteſt; ob tranſgreſſionem legis ſuam perſonam ſpectantis: teſtimonium autem non corruet. quia legis ratio non eò ſpectat, vt veritati, & iuſtitiæ huiuſmodi teſtimonium ſubtrahatur: ſed vt monachi, qui ſui iuris non ſunt, Superiorum auſpicijs ducantur intra cardines rationis, & ſui inſtituti: quorum iudicium eſt penes Superiorem.

De Vſuris.

RESPONSVM I.

De vſuris ex forma chirographi & re geſta iudicandis, & in ſortem imputandis.

CONtingit non rarò viris etiam probis, & ſupra vulgus doctis, vt mentalem vſuram nullam faciant, realem tamen incautiùs
1. mercando incurrant, adeóque crimine quidem vacent; ſed an ob bonam fidem tantùm retinere ex vſurario contractu licitè poſſint, quantum lucrati eſſent ex licito, examinare diligenter debent cum Leſſio *de Iuſtitia lib. 2. c. 20. d. 12.* ſed in foro externo ex actis & probatis, ipſiuſque contractus inſtrumento, iudicandum eſt: ex eóque contractus talis eſſe cenſendus eſt, qualis ſolet ea forma plerumque iniri. *l. certi condictio. in fin. D. ſi cert. pet.* nec hic ex edicto 1611. *ar. 19.* aliud actum quàm ſcriptum eſſe probare quis admittitur.

Quoad animam aliter aliquando de his quàm in foro externo iudicandum.

2. Quare ſi chyrographum, ex quo actum eſt, vſurarium eſſe probetur; in hoc foro vſuræ receptæ in ſortem imputandæ erunt, ſeu repeti poterunt. *c. 1. 2. 8. 5. 9. 10. X. de vſur.* etiam iure ciuili, quæ illo ſunt illicitæ *l. eos. C. de vſur.* Et licet *c. 13. X. de vſur.* & pleriſque locis iubeatur Iudex cogere, & compellere debitorem ad reſtituendas vſuras; ideóque non dari actionem quidam putant debitori; ſed tantùm implorationem officij Iudicis: tamen *c. 11. X. de vſur.* *in verb. cùm aliquis eos conuenerit de vſuris,* ſecùs ſuadet. & ſolet tradi regula, vt condictio detur ex lege, & canone, ſi quid ſtatuat, nec aliter exprimat. ſed in reis ea quæſtio ceſſat, qui excipiendo in ſortem imputare poſſunt. adeò vt nec Iudex ad vſuras ſoluendas aliquem condemnare poſſit. *c. poſt miſerabilem. c. michael. X. de vſur.* niſi fortè iuratas. *c. debitores X. de iureiur.* 4.
ita quidem vt quicumque ſtatuta ſcribunt, ſeruant, aut ex ijs iudicant, vſuras eſſe ſoluendas; ſolutas repeti, aut reſtitui prohibent; excommunicentur. *Clem. vnic. de vſur.* 5.

Imputandæ in ſortẽ, ſi chyrographũ, aut res vt geſta eſt, vſura ſit.

3. Etiam data actione.

4. Niſi iuratæ ſint.

5. Iudex ſecùs iudicans aut ſtatuens excommunicatur.

Porrò *vſura eſt vbi amplius requiritur, quàm datur. c. vſura. 14. q. 3.* qui plus, quàm dederit, accipit, vſuras petit. *c. ſi fœnerabilis. ibid.*

Et quamuis caſus quidam excipiantur: vt cùm clericus beneficium, feudúmve eccleſiæ ſic recuperandum putat; *c. 1. X. de vſur.* vel dominus feudum à vaſallo; *c. 8. ibid.* vel re vendita non ob ſolam dilationem plus accipit venditor; *c. 10. ibid.* ſed ob dubium valorem tempore ſolutionis futurum; *c. 6. c. 19. ibid.* præſertim ſi aliàs non erat venditurus; aut propter periculum quod ſuſcipit nauigaturus, aut ad nundinas iturus, ſi verum eſt, & non fictum; *DD. ibid. & quos citat Azor. Inſt. moral. p. 3. l. 5. c. 6.* aut denique ratione eiùs quod verè intereſt; ſeu ne mutuans damnum faciat; *c. dilecti. X. de for. compet. c. peruenit. X. de fideiuſſ.* aut lucrum amittat; *Malder. de iuſtit. tract. 5. c. 3. d. 13. Leßius de iuſtit. l. 2. c. 20. d. 2.* vt plurium communior eſt opinio: quos citat Azor. *Inſtit. moral. p. 3. l. 5. c. 5.* nam id quod intereſt definit iuriſconſultus *in l. 13. D. rem ratam. quantum mihi abeſt, quantúmve lucrari potui.* ſed in hac lucri cauſa aliquæ requiruntur conditiones: de quibus infrà. Omitto venditorem qui rem emptori tradidit. *de quo egimus in Conſult. can. h. t. conſ. 1.*

6. Vſura quid?

7. Exceptiones, quando liceat accipere vltra quàm datum ſit.

Tamen huiuſmodi caſus, & ſi qui ſint alij, exceptiones ſunt; iuris regula in contrarium eſt. qui autem in exceptione ſe fundat, probare illam tenetur. *l. cum de indebito. §. ſin autem. D. de probat. in verb. ſecundùm generalem regulam, qua eos, qui opponendas exceptiones affirmant, oſtendere exigit.* & quia qui pecuniam ſuam in vſuras collocant, aliorum contractuum pallijs obumbrare illas ſolent, ſtatuit d. Clem. *vnic. §. cæterum* vt teneantur edere libros ſuarum rationum vſurarij. qui vtique aduerſus ſcribentes probent, non pro ipſis.

8. In eiuſmodi exceptione ſe fundans debet probare.

Vſurarium ergo eſt chyrographum quod vltra ſortem promiſſionem continet quantitatis ſex in centum, finito anno cum ſorte ſoluendæ: ſed ſi liber mutuantis habet, *datam eſſe ſortem in negotiationem librorum mutuatario plus lucri dantem,* videbitur eſſe vſura ſine morſu: quippe Hebræi vſuram morſum vocant; *Nauar. in Manual. c. 17. n. 206.* aut ſaltem implicitum contractum ſocietatis, aſſecurationis, & redemptionis incerti lucri maioris pro certo minori: ſed licet ex ſola contractuum natura inſignes theologi & iuriſperiti eum licitum eſſe tradant; tamen damnauit Sixtus V. conſt. *Incip. deteſtabilis. quã Synodus Antuerpienſis 1610.*

9. Contractus ſocietatis, aſſecuratio ſortis, & redemptio incerti maioris lucri pro certo ſed minori à Sixto V. damnata.

10. Conſtitutione hîc publicata.

ſeruari

ſeruari hîc iuſſit, huiuſmodi contractus t & edictum 1540. vetuit pecuniam dari ad lucrum, quamuis apud mercatorem; niſi *cum damno, & lucro.*

Adeò vt quamuis conſuetudines alicubi permittant mutuanti præter ſortem lucrũ paciſci certo die ſimul ſoluendum, niſi aliqua exceptio ſubſit; id vſura ſit, damnata à Concilio Nicæno. *c. quoniam 14. q. 4. & d. Clem. vnic. §. fin.*

11. Statuta pro vſuris ex libris Vrbium eradenda.

adeoque huiuſmodi articulus ex libris ſtatutorum ſit eradendus ſub pœna excommunicationis. *d. Clem. vnic. in prin.* & Synodus Cameracen. *ann.* 1587. ne pupillares quidem nummos ita collocari poſſe, cum conditione eas reſtituendi, cùm minores ad ætatem venerint, declarauit: *tit. de vſur. c.* 4. & edictum regiũ *ad illã ar.* 21. huiuſmodi contractus prohibet, nullos & irritos facit; eoſque magiſtratus, qui exceperunt, iubet eos irritare; & impoſterũ authoritatem, præſentiámve non præſtare. adeò quidem vt quamuis vſurarij publici, ex permiſſu Principum fœnebrem menſam exercentes, tanquam ſocij, paciſcantur, vt alter menſam deinde exerceat retento omni lucro, niſi quod alteri ex ſua ſorte in menſa remanente maiores legitimis vſuris ſoluantur, reprobatũ & improbũ id fœnus ſit; nec ob antecedentem ſocietatem fœnebrem excuſatum; quin huiuſmodi vſuræ in ſortẽ imputentur. *vt decidit Concilium Mechlinien. apud Chriſtinaeum vol. 4 deciſ.* 214. dum autem reuerà ſubeſt ſocietas licita, ex collata pecunia permittit edictum 1540. lucrũ percipi, ſi tamen & damnum feratur.

12. Nec interpretatione transformantur vſurarij contractus in reditus quando de origine conſtat.

Quod porrò ex diuturnis annuis præſtationibus, per decennium ſaltem, dummodo ceſſatis, velit Modernus *tract. de vſur. q. 20. n.* 206. naſci; & iudicandum eſſe deinceps reditum; in dubijs admitti poteſt, vbi locus eſt coniecturis: non in claris, vbi in re iudicanda rei primordia ſunt inſpicienda. *l. procuratorem. D. mandati. in verb. vniuſcuiuſque enim contractus initium ſpectandum, & cauſa. l. ſi id quod §. ſi filiuſf. D. pro ſoc. l. 1. §. ſi ſeruum. D. depoſiti.* vt ſanè ex initijs, ſi ex chyrographo, & enchiridio conſtant, nihil trahi poſſit ad reditum perpetuum, ſed mutuum ſit annale. Vide generaliùs Menoch. *præſum. l. 3. p.* 131.

13. Vt eſt prorogatio mutui in certũ tempus cum lucro dati.

Et verò prolongatio mutui in annum ſub lucro dati tacitè facta, non poteſt cenſeri facta in perpetuum; ſed ad ſummum in parem terminum annalem. *l. item quæritur. §. qui impleto. D. locati.* præſertim cùm vetet illud edictum: & dubij actus interpretandi ſint facti modo licito. *l. merito D. Pro ſocio.* conſequenter manendũ eſt in natura, & regulis mutui; & vſuræ in ſortem ſunt imputandæ.

14. An excuſetur ſpecie eius quod intereſt quaſi lucro ceſſante?

Quod autem ſub nomine intereſſe ſpecie tenus obijci poteſt; vix obtinet: vt de futuro liceat paciſci, determinata certa quantitate. & cũ illud petitur ex facto DD. volunt articulari. *Menoch. de arbit. l. 2. c.* 119. eo quod *quatenus cuiuſque intereſt in facto, non in iure conſiſtat*, inquit, *l. quatenus. D. de reg. iur.* probariq; præ manibus fuiſſe occaſionem lucroſam; ob mutuũ omiſſã. *Gamma deciſ.* 156. vt in huiuſmodi cauſis S. Cardinalium Congregatio 19. *ſeptemb.* 1608. Epiſcopo Antuerpienſi reſpondit his verbis; minimè quidem decerni poſſe quantũ ratione eius quod intereſt, ſiue ſit lucrum ceſſans, ſiue damnum emergens, liceat accipere vel mercatori vel alteri contrahenti: cùm id Iudex in vnaquaque cauſa, ex ſingulis circumſtantijs, & certè poſtquam lucrum iam ceſſauit, vel damnum emerſit, diiudicare debeat.

Enimuerò id quod intereſt, cùm de lucro ceſſante quæritur, deſcribit iuriſconſultus, vt diximus, *quantum lucrari potui*: ſi ergo creditor non potuit tantum lucrari; ex mutuo non poteſt tantum accipere: atque hanc conditionem exigit Nauarrus *vbi ſuprà. n. 211. & ſeqq.* vbi examinat 12. conditiones, quas requirit Conradus: & breuiùs contrahit Azor. *Inſt. moral. p. 3. l. 5. c. 5. Leſſius de iuſt. l. 2. c. 20. d. 2. Malder. de iuſt. tract. 5. c. 3. d.* 13. denique requiritur, quod mutuatio ſit cauſa amiſſionis lucri, *ſecundùm omnes*, inquit Nauar. *n.* 212. illudque verè haberi potuerit. Porrò intereſſe lucri ceſſantis multò odioſius eſt damno emergente; propiuſque adſimilatur vſuræ: ideoque ad illud plures conditiones requiruntur; & in iure hoc multis caſibus negatur, quibus illud conceditur. *l. proculus. 26. D. de dam. Infect. l. 2. §. ſi nauis D. ad leg. Rhod.* 15. Verè ob mutuationem lucrum abeſſe oportet.

Nec ſuffragatur, ſi vſura videatur eſſe ſine morſu; imò non tantùm non mordeat, ſed per quam mercator plus lucri faciat longè, quàm mutuanti retribuat: quam defendit Modernus: quia mutuum manens mutuum natura ſua ſterile eſt; ideoque contra naturam mutui mutuans ex eo exigit partum. quo nomine Græci vſuram vocant; adeoque contra iuſtitiam id, quod ex eo contractu oriri non poteſt. *Azor. vbi ſuprà c. 2. q. 4. & paſſim omnes.* quare nec huiuſmodi vſuras, tanquam compenſatoriæ commodi, ſunt admittendæ, vt *in l. curabit. C. de act. empt.* venditor vſuras rectè petit tanquam compenſatorias fructuum: quoniam ex re frugifera; quæ fuit venditoris, vel ob moram in bonæ fidei iudicio ei abſunt: mutuanti autem nihil abeſt ex pecunia infrugifera. 16. An excuſetur quaſi nõ ſit mordax cùm mutuatarius lucrũ facit?

Neque verò conſiderari poteſt pecunia mutua, vt iam ſubiecta induſtriæ, & negotiationi mercatoris, cui datur; nam mutuum dumtaxat tantum adferre, & proficere poteſt mutuanti, quanti ei valere poteſt; non quanti accipienti: *Nauarrus vbi ſuprà n. 211. in fin. vbi citat D. Thomam. 2. 2. q. 77. ar. 1. & Schol. in 4. diſt. 15. q. 2.* alioquin non tantùm in mutuo mercatori dato videretur abeſſe morſus; ſed in omni eo, qui non prodigit, ſed fructuosè expendit. mordet ergo alienæ induſtriæ fructum, ſibi Indebitũ; etſi non adeò tum pungat, vt ſi pauperem mutuatarium lancinet. Ideoque S. Ambroſius *in c. plerique. 14. q. 3.* etiam vſuram vocat in ijs, qui refugientes præcepta legis, cùm dederunt negotiatoribus aliquid exigunt. *de mercibus*, inquit, *eorum tanquam vſurarum emolumenta percipiunt*; & infrà, *quodcumqe ſorti accedit, vſura eſt; quod velis, ei nomen imponas, vſura eſt.* 17. An quia mercatori datur?

Et porrò ſi pecunia in ſocietatem data cerſere-

18. Si dicatur Societas partes eædẽ damni quæ lucri præstandæ sunt.

feretur, cùm expressæ tantùm sint partes lucri, tamen damni conuentæ eædem censerentur. *l. si non fuerint. D. pro soc. §. illud instituit. eod.* hic autem merces plus damni, quàm lucri tulerunt.

19. An pecunia mercatori data sub d. triplici contractu implicitè data sit censenda?

Enimuerò sufficere videri possit, quod pecunia mercatori solùm detur, vt lucrum ex ea percipiatur: *ob c. per vestras. X. de donat. inter. vir. & vxor. in verb. dotem alicui mercatori committi, vt de parte honesti lucri vir onera possit matrimonij sustentare.* vbi nec nomen societatis, nec assecuratio sortis, nec venditio incerti lucri exprimitur: & mandat tamen Pontifex pecuniam dotalem sic apud mercatorem collocari, & lucrum percipi. illiusq́ue decretalis argumento Nauarrus *d. c. 17. n. 256.* admodum vtitur pro stabiliendo triplici contractu; quasi ipse illam nouiter in eum sensum adducat; contenditq́ue triplicem illum in ista dotis collocatione apud mercatorem tacitè esse implicitum: sed scripsit ille ante d. constitutionem *Sixti V. incipit detestabilis; equidem,* inquit, *optarem n. 257. vt saltem S. Pontifex declararet prædictam consuetudinem esse iustam.* Agit de illa quæ conformis est huiusmodi triplici contractui; quod si ergo ille scripsisset post Sixti V. constitutionem damnatoriam huiusmodi contractuum; *In verbis damnamus & reprobamus.* &c. *statuimusq́, huiusmodi contractus vsurarios & illicitos posthac censeri debere; atque imposterum non licere:* &c. eius iudicium secutus fuisset non secùs quàm Pij V. quoad constitutionem de cambijs, in illisq́ue certum & determinatum interesse in principio, seu aliàs, non paciscendo. *quam ibidem refert, atque explicat post n. 283. l. M.*

Videamus ergo quo sit vsus argumento Nauarrus. *Papa iubet vt marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquẽ mercatorem, quo ex parte lucri honesti onera matrimonij sustentet, & ita intentio eius fuit, vt dos salua seruaretur, siquidem, ob hoc iubebat illam à marito auferri, & ita videtur noluisse, vt ad lucrum & damnũ mercatori traderetur, quod erat eam periculo obijcere: voluit item certum aliquod lucrum inde prouenire ad matrimonij onera sustinenda. At hæc duo fieri non possunt sine assecuratione, & lucri incerti pro certo redemptione; ergo Papa tacitè voluit illa fieri.*

Sed non rectè argumentatur Nauarrus; quippe Pontifex in *d. c. per vestras* agit de marito nõ tantùm ad inopiam vergente; sed iam, vt vocat, paupere; apud quem secura dos esse non poterat: securiùs autẽ poterat committi mercatori: neque porrò ex genere indefinitè prolato inferri potest summa securitas; nisi & fideiussores & pignora adiungantur, & hęc, si velis, nulli infortunio subiecta; non incendio ędium, non inundationi agrorum, non incursui hostium &c. alioquin non aderit omnimoda securitas.

Iterum dicit Pontifex *vt de parte honesti lucri vir possit onera matrimonij sustentare:* pars autem cùm aliter non explicatur, de portione & quota totius intelligitur. *l. nomen §. portionis. D. de verbor. signif.* sex autem aut quatuor ex centũ non sunt quota totius: nec iterum ex genere indefinitè posito rectè certa species, vt fit à Nauarro, infertur: non ergo certum, & determinatum lucrum; vt vult Nauarrus: satis est, ex circumstantiarum antithesi ad intentionem Pontificis, marito pauperi non tradi dotem; sed mercatori bonæ æstimationis, & fortunæ: satis iterum partem aliquam honesti lucri marito cedere, quã exitus & rationum subductio certam reddet; non opus est in specie sex in centum initio stipulari. De sorte aliter assecurãda, aut redemptione incerti lucri nulla apud Pontificem mentio; ex eo verisimilius, quod in eadem tunc sententia fuerit, in qua postmodum Sixtus V. non quod inferri voluerit, quod Nauarrus. quibus conformiter Tuscus, *V. vsura concl. 337. n. 30.* vsuram esse censet in pecunia simpliciter data mercatoribus, *quia licet,* inquit, *præsumi possit data in commercium & causam negotiationis; arg. l. fin. in fin. C. ad Macedonianum, & possit honestum lucrum percipi isto casu; tamen intelligitur honestum esse, quando capitale non est certo restituendum saluum: Rom. cons. 520. n. 5. & seq. vbi apostilla sub n. 7. v. formaliter dat concordantias:* & extendit etiamsi societas censeretur inita; præsertim si præstationes plurium annorum essent vniformes. *per Roman. ibid.* dum contra operæ, & pericula, impendia, damna, & lucra, & consequenter vera illorum æstimatio, non sunt vniformia.

Nec verò donatio mutuatarij hîc præsumenda est, qua actus fiat licitus; cùm in necessitate nemo dicatur liberalis, & voluntas huiusmodi non sit libera, qua quis cedat iuri suo, & donare præsumatur. *Malder. de iust. tr. 4. c. 3. d. 3. in fin. Lessius de iustit. l. 2. c. 20. d. 6.* ideóque c. consuluit. *X. de vsur.* vsuram illic subesse decernit, etiã vbi illius pactum non subest. minùs taciturnitas consensum arguit, cùm de tacentis præiudicio agitur. *inuitus,* inquit *l. 8. D. de procurat. accipere debemus non eum tantùm qui contradicit, verùm eum quoque, qui consensisse non probatur.* nec *pro consentiente habetur, qui tacet, sciens ius suum durare. l. sicut §. non videtur. D. quib. mod. pignor. Azor. Institut. moral. p. 1. l. 1. c. 4. & 5. sub fin. DD. in c. qui tacet. de reg. iur. in 6.* 20. Vsurarios contractus non excusat præsumptio donationis, quia non est ea iuris.

Igitur timidè in hac materia iudici agendũ est; ne impingat in vllos canones suprà citatos. ne vsuras vllatenus adiudicet, nisi euidenter constiterit esse licitas, per aliquam ex suprà citatis exceptionibus. Aduersus septimum præceptum peccare eum mortaliter inquit Nauar. in *Manual. c. 17. n. 275.* qui iudex vsuras adiudicat; aut ad eas restituendas non cogit. non ergo vmbram iuris, & speciem admittere ex ijs, quæ possint fucum facere, sed veritatem sequi debet. alioquin vix quicquam est in huiusmodi contractibus, quod palliari non possit; nec porrò pauca in hac lite allata sunt; sed instrumenta, & acta non consonant: quæ sequi iudicem in foro externo; canones, atque edicta oportet.

De

De priuilegijs.

RESPONSVM I.

De exemptione. quibus verbis inducatur.

1. Antiquis nulla, aut rara exemptio.

EXemptionis ab Episcopi superioritate vsus, aut nomen in veteribus Ordinibus ac monasterijs vix agnitum fuit; vel saltem valde rarum. *c. Abbates.* 18.*q.* 2.*c.quidam.ibid.* adeò vt Paschalis II. Episcopalia noluerit ministrari eiusmodi monachis, qui nulli Episcopo subesse se profiterentur. *c. Abbatibus.* 18.*q.* 2. necessariũ tamen est visum D. Gregorio inprimis, alijsque S. Pontificibus, monachorum quieti prospicere. *c.quam sit.ibid.* vt nec liceat Episcopis monasteria ecclesiasticis conditionibus, seu angarijs, vel quibuslibet obsequijs sæcularibus, aut canonicis iuribus subijcere. *d.c.quam sit in fin.* nec vllius in illa potestatis, aut regiminis prætextu grauamina facere. *c.dudum.ibid.* vt visitandi quidem, non semel, sed sæpiùs etiam in anno, exhortandiq; gratia ad monasterium quoties placuerit ab Antistite ciuitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat; vt grauamen aliquod monasterium non incurrat. *ita idem Gregorius. in c. visitandi c. non semel.* 18.*q.* 2. quare & missas publicas in cœnobijs idem fieri vetuit; vel cathedram ibi collocare Episcopum, vel quamlibet potestatem exercere imperandi, vel aliquam ordinationem faciendi, nisi ab Abbate loci fuerit rogatus: *c. luminoso.* 18.*q.* 2. nihil, quod non præcipiunt canones, ibi vindicare. *c. hoc tantum. ibid.* nec ibidem constituere baptisterium. *c.pridem.ibid.* nec insolitam pensionem imponere. *c. Elemterim. ibid.* quamuis seruitium antiquum exigi non vetetur. *c.seruitium. ibid.* vbi glossa explicat, vt in his valeat consuetudo: & Gratianus d. quæstionem concludens, *canonica ergo iura,* inquit, *quibus monasteria subiecta non sunt, Synodales exactiones intelliguntur. sunt etiam quædam seruitutis officia, vel angaria operum, crebra receptiones, annua exactiones, mulctationes peccantium, à quibus omnibus monasteria libera sunt.* Atque ex his omnibus conficitur, quamuis monasteria sub potestate & iurisdictione sint Episcoporum, legemque iurisdictionis agnoscant; lege tamen diœcesanâ non obstringi. *c.* 1. *X. de stat. monach.* vt apertè distinguit c. dilectus. *X. de off. ordinar.* vbi lata sententia in vnâ, præiudicium non parit, aut rem iudicatam in alterâ. & Cucchus *Inst. mor. l.* 2.*c.*6.*n.*40.*& seqq.* plurima enumerat; quæ legis diœcesanæ sunt, & ad quæ monachi iure non teneantur? vt nec recipiant quæ solitariam monachorum quietem possint interturbare. vt missæ publicæ, & similia. tametsi in exemptis locis in Pontificalibus celebrare, & ordines conferre liceat. *clem. archiep. vers. simili. de priuil.* vt in d. canonibus non exemptio; sed quies monachorum spectetur.

2. Nisi ad quietem, & à lege diœcesana, quæ qualia?

3. Ab ijs quæ legis diœcesanæ, non fit illatio ad iurisdictionem.

Quare diligenter sunt inspicienda antiqua priuilegiorum diplomata. *c. porrò X. de priuil.* (nam certa verborum forma non est præscripta. *c. si Papa. de priuil. in* 6.) an præter ea quæ legis diœcesanæ sunt contineant etiam ea, quæ pertinent ad legem iurisdictionis. nam ab alteruteris non fit illatio. *d.c. dilectus.* & si aliqua exprimantur circa quæ concedatur libertas, v.g. quod excommunicari, suspendi aut interdici non possint, & in signum huiusmodi libertatis subiungatur præstatio census; extra illa capitula non infereiur exemptio. *d.c. si Papa §. idem dicimus. de priuil. in* 6.

4. Nisi generaliter iurisdictio exprimatur.

5. Quibus verbis nõ detur exemptio?

Vnde & decisum est in protectionem susceptos non censeri exemptos. *c. ex parte.* 18. *X. de priuil.* nec receptos in filios. *c.* 1. *in princ. de verb. signif.* neque per narrationem libertatis. *d. c. si Papa de priuil. in* 6. neque per prohibitionem inferendæ molestiæ. cùm ea tantùm ad legem diœcesanam pertineat. *c.* 1. *X. de stat. monach. c. quam sit.* 18.*q.* 2. nec per census præstationem. *c. recepimus. ibid.* nisi in priuilegijs dicatur præstari ad indicium perceptæ libertatis. *d.c. recepimus. §. inspicienda. d. c. si Papa. de priuil. in* 6.

6. Quibus detur?

Vbi latè referuntur verba, modique concedendæ exemptionis. v.g. si dispositiuè dicatur ecclesiam fore exemptam, si iuris beati Petri existere; si ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ; vel ad Romanam ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere; si dispositiuè Papa exprimat quod ecclesia sit libera; seu quod potiatur Romanæ ecclesiæ libertate; vel quod in hoc prærogatiua gaudeat speciali; aut si dicat indefinitè quod ecclesiæ Romanæ annuum censum soluat, ad perceptæ indicium libertatis, siue quod ipsam ecclesiam eximat ab Ordinarij potestate; insuper, ne audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi, seu ordinationem quamuis leuissimam faciendi exercere aliquam potestatem: denique si aliqui recipiantur in proprios, & speciales subiectos; non item si in proprios & speciales filios. *d.c. si Papa. c. cum tempore. X. de arbitris. c.* 2. *§. nos igitur. X. de restitut. in integrum. c. cum olim.* 12. *c. ne aliqui. de priuil. in* 6. *in verb. à quorumcumque. vide Chockier de iurisdict. Ord. in exemp. p.* 1. *q.* 9. vbi & plura prosequitur; & speciatim *nu.* 6. censeri ecclesiam à iurisdictione Ordinarij exceptam, si alicui concessa fuerit pleno iure. *c. cum & plantare. §. in ecclesijs. X de priuil.* sed & *n.* 9. restringi libertatem per illa verba; *volumus autem quod in charitate priori cum suo Episcopo remaneat. arg. c. quanto. X. de cens. c. charitas. de pœnit. d.* 2. vt non extendatur ad iura Episcopo specialiter competentia. & *quæst.* 13. an exemptio concessa simpliciter, eximat vniuersaliter? & *quæst.* 12. vt hodiè exemptio non suffragetur obtenta post Concilium Lateranense sub Leone X. s. 10. ob adiectam clausulam irritantem, si fuerit concessa Ordinario non audito.

Enimuerò *ne in monasterijs cathedram collocet*

7. *An his;ne ibi cathedram collocet, ne ordinationes faciat?*

cet Episcopus, *aut ordinationem ibi faciat*; statuerat Gregorius. *d.c.luminoso.* 18. *q.* 2. & quamquam glossa *ibid. in verb. ordination.* id exaudiat in exemptis; non tamen videtur ea mens fuisse Gregorij: qui idem *in c.cognonimus. ibidem* Episcopis in monasterijs tribuit iurisdictionem. cuius est etiam illud; *si sua vnicuique Episcopo iurisdictio non seruatur, quid aliud agitur nisi vt per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debet, ordo, confundatur? c.peruenit.* 11. *q.* 1. sed quietem ibi spectauit Gregorius; ne cathedram in monasterijs collocaret Episcopus; vt *ibi exerceat inducias*, inquit glossa, quibus quies monastica turbetur. quam exaggerat idem *in d.c. quam sit.* 18. *q.* 2. ob quam etiam Hieronymus *in c.si cupis.* 16. *q.* 1. monasteria magis rure, quàm in vrbibus indicat collocanda. & idem Gregorius *d.c.luminoso missas* publicas ibi fieri prohibet; *ne in seruorum Dei*, inquit, *recessibus, & in eorum receptaculis vlla popularis conuentus praebeatur occasio; vel mulierum fiat introitus.* sed & glossa admittit *in d. c. luminoso* ordinationem Episcopi, saltem negligente Abbate. *ex c.cum simus.* 9. *q.* 3. vt ordo iurisdictionis exercendæ; non autem necessariò inferatur exemptio. sicut totius orbis praxis habet, vt monasteria Benedictina non sint exempta; nisi specialia producant priuilegia: quod contrà tamen esse deberet, cùm d.c. *luminoso* sit generale, & à D. Gregorio emissum imprimis eius ordinem spectare debeat. quamquam Bonifacius VIII. *d.c.si.Papa.vers. vel quod non audeat. de priuil. in 6.* nunc ex huiusmodi verbis exemptionem induci declaret: & videtur respexisse ad d.c. *luminoso*, cùm eadem verba referat. sensum autem seu energiam mutasse secundùm mutationem temporum: quibus iam inualuerat, non vsurpata antiquis, exemptio.

8. *Antiqua diplomata vix pertinent ad exemptioné, & ambigua contra illam interpretanda.*

Igitur cùm antiquissimum argueretur diploma ex quo exemptio prætenderetur, rectè responsum est, inspiciendum illud esse diligenter. *d.c.porrò. c.recepimus. X. de priuil.* neque ex verbis ambiguis inferendam exemptionem; *c.* 1. *in princ. de verb. signif. in 6.* aduersus Ordinarium; cuius iurisdictio est fauorabilis. *d. c.peruenit.* 11. *q.* 1. exemptio odiosa. *Conc. Trid. s.* 24. *c.* 11. *Chockier de iurisdict. Ordinar. in exemp. p.* 1. *q.* 4. præsertim in Ordine Benedictino. cuius Regula c. 62. & 64. Ordinarium agnoscit; & ex ea deductum iuramentum: quod olim etiam Cistercienses præstabant. *c. ne Dei. X. de simon.* & ex quo Ordine erat Gregorius; qui vnicuique Episcopo suam seruari voluit iurisdictionem. *d. c. peruenit.* vt à Concilio Chalcedonensi excommunicantur monachi; qui Episcopo subesse nolunt. *c. quidam.* 18. *q.* 2. vt aduersus huiusmodi exemptionem iam obrepentem ex eodem Ordine per Robertum reformato Bernardus ad Eugenium *de considerat. lib.* 3. *c.* 8. *& seqq.* valde inuehitur. nisi fortè fundatio sit contraria. ob quam immunitatem monasterij Cluniacensis Petrus Venerabilis tuetur. *epist.* 28. *l.* 3. *ad Cistercienses.* eoque, quo antiquius est diploma, propiusque accedit ad tempora Gregorij; magis in dubio respondendum est pro Ordinario: & verba ambigua pro quiete, quam diximus, monastica sunt interpretanda; & libertate à lege diœcesana; non iurisdictionis. aut, si qua iurisdictionalia exprimantur, restringenda ad expressa. *d.c.* 1. *de verb. signif. in 6. d.c.si Papa. §. idem diximus.* nisi clausula quædam generalis subiungatur, super libertate ab omni iurisdictione. nam & hæc generaliter accipi potest. quamuis specialiter acceptæ iurisdictionis lex distinguatur à lege diœcesana. *d.c.dilectus. X. de off. ord. vide Coccinum Inst. maior. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 28. *& seqq.*

Actus etiam ab Ordinarijs, vel exemptis gesti, eodem modo sunt accipiendi, quo iuris interpretationem accipiant. quare quod Episcopus; qui publicauerat in monasterio sacramentum Confirmationis se collaturum, &, cùm eò peruenisset monitus à monachis, ad parochialem vicinam recesserit, ambiguum est; & accipiendum secundùm causam d. c. *luminoso*: vt popularis illic conuentus, & fæminarum vitaretur introitus. vt in administratione istius sacramenti solet esse frequentior conuentus popularis. quemadmodum de censu diximus; vt ambigua præstatio non capiat interpretationem pro exemptione: nisi adiecta sit causa, eam præstari ad indicium perceptæ libertatis. *d. c. recepimus. d. c. si Papa. c. constitutus. X. de religios. dom.* adeoque simile est iudicium de alijs verbis actibusque ambiguis. ita vt nec ad fundandam aliquam exemptionis quasi possessionem proficiant. vt videtur significare arrestum quod citat Choppin. *monast. l.* 1. *t.* 2. *n.* 22. *in fin.* 9. *Et actus positi ambigui.*

Si tamen iam pridem verba ad exemptionis sensum accepta sint, & talia sint, vt causam saltem præscribendi præstare possint; & accesserit possessio quadragenaria; eo casu ad exemptioné inducendam proficiunt; atque sufficiunt. *c. audiis. c. cum olim. X. de præscript. c. cum olim.* 12. *X. de priuil.* ita tamē vt probatione præscriptionis pendente secundùm Ordinarium iudicetur. si super sola præscriptione exemptio fundetur, & priuilegium non exhibeatur: secùs si illud exhibeatur, quamuis per se insufficiens. *c. sunt personæ §. quod si ratos priuilegio & præscriptione. de priuil. in 6. Vide etiã c.* 2. *in fin. & ibi glos. & DD. de rest. in integ.* quanquam nuper Senatus supremus Mechliniensis pro Abbate Amandino contra Ordinarium iudicauit: sed possessio nimis erat diuturna. 10. *Nisi præscriptio sit contraria.*

Secundùm ea, quæ diximus, examinando diploma quod refert Choppin. *monast. lib.* 1. *t.* 2. *n.* 19. à S. Germano datum monasterio sui nominis, quasi eo emancipatum sit ab omni superiore, præterquam Romano Pontifice; dicendum est non videri ita rem se habere: sed immunitatem tantùm concedi à lege diœcesana. eoq; vtitur verbo immunitatis; quod vacationē à muneribus, seu oneribus significat. *l. vlt. D. de cens. tot. tit. D. de vac. mun. & de iure immunitat.* lex autē iurisdictionis eo nomine nō reijcitur. 11. *Verbo immunitatis non concessa exemptio.*

l. cui

l. cui muneris. D. de muner, quia, vt subiungitur, magis ad honorem, quàm ad munera pertinet. eoque D. Germanus *sub fin.* quidquid monasterio fuerit *donatum*, inquit, *vt ad integrum habeat, volo, rogo, coniuro*: & præfatus erat Regem Childebertum fuisse illorum *immunitatem, securitatem, ac sequestrationem ab omni ciuili negotio.*

12. Nec prohibitione ingressus.

Nec obest inserta diplomati clausula, *sancimus vt nullus Metropolitanus aut alius suffraganeus eius, causa alicuius ordinationis illud ingredi præsumat, nisi solummodo ab Abbate eiusdem loci vocatus venerit, ad sanctitatis ministerium celebrandum, aut ad ecclesias consecrandas, aut ad benedictiones clericorum, vel monachorum instituendas*: quia hæc eadem ferè verba recitantur in d. c. luminoso. §. *nec audeat. & d. c. dudum. §. hortamur. in verb. quatenus nullam deinceps in eis ob aliud, nisi hortandi tantummodo causa accedendi habeant licentiam, aut si fortè ad peragenda sacra missarum fuerint inuitati mysteria.* quæ vtraque c. sunt D. Gregorij: quem mox diximus Ordinem suum per illa non fecisse exemptum. adde & finem in d. c. luminoso expressum exemptionem non spectare, nisi quoad legem diœcesanam. quibus conformiter Paschalis II. *literis, quas recitat idem Choppin. monast. lib. 2. tit. 1. num. 4.* confirmans diploma D. Germani *libertatem* vocat ab eo collatam, vtique à iuribus lege diœcesana Ordinario competentibus: & subijciuntur quædam specialia à D. Germano non expressa: & in fin. ne quis ipsos interdicere, excommunicare, vel ad Synodum vocare possit: qualia omnimodam exemptionem non inferunt. *d. c. 1. de verb. signif. in 6.* & ideò refert Choppin. *d. num. 19. ad marg.* idem monasterium ab Alexandro IV. alias literas obtinuisse. verisimile est illum progressum esse ad plenam exemptionem. quæ iam tum inualuerat. quod pluribus alijs locis accidit: quorum antiqua priuilegia nondum illam plenè tribuebant; vel intellectus priuilegiorum præscriptione prorogatus est. *iuxta d. §. quod si tales. c. cum olim. 14. X. de priuileg.*

Sic monasterio A. à Martino I. concessum est priuilegium, quo vetatur Episcopus cathedram ibi collocare, aliaque plura agere, qualia suprà expressa sunt: Paschalis II. dicit Martinum priuilegium libertatis contulisse: & *nos*, inquit, *sub tutela apostolicæ Sedis omninò liberum in gremio S. Romanæ ecclesiæ excipimus.* vltima verba obscura sunt, an huiusmodi gremium faciat speciales filios, an subiectos; sed illa verba; *omninò liberum*, clariùs pro exemptione faciunt. *d. c. si papa.* dum verbum omninò significat absolutè, simpliciter, indistinctè. *Tuscus. V. Dictio omninò. concl. 322.* vt libertas significari videatur quoad vtramque legem: diœcesanam non tantùm; sed & iurisdictionis. *vt in d. c. cum olim. X. de priuil.*

In Constituto, vt vocant D. Gregorij, *quod refert Baron. in Annalib. eccl. ad an. 601. ex actis Concilij*, & vbi vetantur inter cætera Episcopi cathedram collocare &c. *ad fin. Vniuersi, Patres* inquit, *respondere; libertati monachorum congaudemus; & quæ nunc de his statuit beatitudo vestra, firmamus.* ecce verbum libertatis: sed non vtique plenæ; sed quoad hæc tantùm quæ pertinent ad legem diœcesanam. nam iurisdictioni detractum noluit Greg *d. c. peruenit. c. 1. X. de stat. monach.* quod eiusdem Greg. 1. esse ibi asseritur *in Corpore iussu Greg. XIII. edito.* vbi hæc verba; *ne præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ monasterio inferatur.* disciplina ad iurisdictionem; alia ad legem diœcesanam, quietemque pertinent: de quibus *in c. pro vtilitate. 16. q. 1. in nullò diœcesana lege ab Episcopis contingantur* monasteria aliàs subdita. *c. cum Vener. X. de relig. dom. & quæ suprà citauimus.* quare & praxis, vt diximus, Benedictinos in vim d. Constituti non agnouit exemptos: & perperam D. Bernardus inuectus fuisset *d. c. 8. & seqq.* in exemptiones, si eas D. Gregorius iam olim principio Ordinis tribuisset; quem & ipse sub reformatione profitebatur, tametsi aliqui ex eo Constituto arguant omnes monachos fuisse exemptos, sed vsu receptum illud non fuisse, quod nullam habet verisimilitudinem; cùm Concilium vniuersos Patres dicat & congauisos fuisse; & illud firmasse: & D. Bernardi inuectiua, vt rem nouam, oppugnat exemptionem; illiusque ratio, & dicendi modus tam est vehemens, quod cum reuerentia D. Gregorij non satis constitisset.

RESPONSVM II.

Quæstuationes Mendicantium quæ prohiberi possint ab Ordinarijs.

ADuersus prauos quæstores diuersa Concilia prouidere voluerunt. *c. cum ex eo. X. de pœnit. & remiss. c. abusionibus. eod. in clem.* sed malum remedia superauit. Concilium *Trident. s. 21. c. 9. s. 25. decreto de indulgent.* securim misit ad radicem, illos penitus abolendo. 1. Trid. s. 21. c. 9. non loquitur de Ordinibus mendicantibus.
sed decretum huiusmodi non spectat ad Ordines mendicantes. qui, ne iuxta institutum suum mendicent, prohiberi non possunt. *Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 9. post Eman. Sanchez, Rodrig.* ideoque nec prohibuit Concilium Trid. mendicitatem; sed concessit quidem Mendicantibus, quibusdam exceptis, *s. 25. de regular. c. 3.* vt bona immobilia possidere eis liceat. vbi pauld antè c. 1. præcepit, vt omnes ad Regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant. quare nec tenentur petere licentiam mendicandi ab Ordinarijs locorum: quippe iure concessam: quæque tacitè admissa sit per erectionem monasterij; vt respondisse S. Congregationem *ex Aldan.* refert Barbosa *in Collect. DD. ad Conc. Trid. d. c. 9. num. 6. vide quæ diximus in Consult. can. de priuil. cons. 5.* Quod si porrò extra locum monasterij eleëmosynas quærant, nec ab Ordina- 2. Extra diœcesim tamen exhibent superiorum literas.

rio impediri possunt; sed tantùm exhibere debent literas licentiæ suorum Superiorum. *Barbos. ibid. n. 5. post plures, & nominatim Piascet. in Prax. part. 2. c. 3. n. 47.* vbi is citat declarationem Interpretum: aitque licentiam

3\. Seu vbi non solent mendicare, nec olim permissi sunt.

exigendam ad eleëmosynas petendas pro monasterio extra diœcesim suo, bullam Pij V. per Gregor. XIII. reuocatam esse ad terminos iuris communis ait Zerola *in prax. v. quæstores.* eoque extra quam admissi sint, opus habere licentia, seu apostolica, seu diœcesani: *iuxta d. clem. abusionib.* cuius formam refert Barbosa *vbi sup. n. 2.* & conditiones Zerola *vbi sup.* & conuenit cum d. c. *cum ex eo. d. clem. abusionib.*

4\. Nisi vitia quæstorum exerceant.

ideoque si Mendicantes vitia exerceant quæstorum; Ordinarij possunt obsistere. & quidem si scandala disseminentur in populum per prædicatores; à Conc. *Trid. s. 5. c. 2.* committitur, vt prædicationem interdicant. sed

5\. Qui puniuntur non obstantibus priuilegijs.

& Const. Gregor. XV. *incip. inscrutabili. Non. Feb. 1622.* vlteriùs puniendi tribuit authoritatem. sed & d. clem. *abusionib. §. fin.* Ordinarijs facit facultatem quæstores delinquentes, non obstantibus priuilegijs, puniendi. sed cùm d. clem. agat de quæstoribus propriè dictis, non mendicantibus ex instituto pro sua sustentatione; non videtur pœnalis dispositio extra proprium casum extendenda. ideoque extra casum prohibitæ prædicationis, potiùs esse locus decreto Concilij *Trid s. 15. de regular. c. 14.* vt regularis, qui extra monasterium scandalosè deliquerit, nisi à suo superiore seuerè punitus fuerit, intra tempus ab Episcopo præfigendum, ab ipso puniri possit. *d. const. inscrut.* nisi eiusmodi mendicatio fuerit, vt quæstorum nomen tribuere ei possit; nam tunc locus erit d. §. fin.

6\. Vt quæstuationes stationariæ impediri possint.

Cùm itaque duo conuentus Mendicantium in oppido T. ritè essent admissi, iuxta Clementis VIII. constitutionem *inc. quoniam 23. Iulij 1603. de qua egimus in Iur. pont. nou. anal. de regular. nu. 35.* & iam antè aliorum Ordinum Mendicantes alibi monasterium habentes, ibi stationarias conciones, & quæstuationes annuas habere soliti essent, ijque oppido isti nimis fierent graues, prouiso iam de duobus Mendicantium conuentibus ibidem habitantibus, & in populo spiritualia seminantibus, quos æquum est metere temporalia; ad requisitionem populi Ordinarius vetuit, ne aliqui exteri conciones, & quæstuationes imposterum ibidem haberent: constitutio quidem Clementis admissiones nouorum conuentuum fieri iubet sine præiudicio anteriorum; seu *illo in loco*, inquit, *priùs existentium.* ideoque quod istius oppidi ciues, cum omnibus non sufficiant, temporalia sua communicent operarijs in sua vinea laborantibus, iustum æquumque est: ne autem exteri domesticorum præmia auferant, aut populum iniustè grauent; rectè Ordinarius quæstuationes externis interdicit: stationariasque conciones, ob id olim admissas sine obligatione perpetuandi. vt diximus *sup. de paroch. respon. 4.* &, si cum scandalo pergant, ritè apud illorum superiorem instare potest, vt seuerè corrigantur: idque nisi præstitum fuerit; ipse Ordinarius punire potest, extortasque eleëmosynas conuentibus illic laborantibus attribuere. *arg. d. c. 9. vers. quibus etiam eleëmosynas. c. videntes. 12. q. 1. c. præcepimus. ibid. c. nullus omninò. 17. q. 7. c. Episcopus. 12. q. 2.* & si in prædicatione excesserint; seu mendicatio in quæstuationem, de qua in d. clem. *abus.* inciderit; ipse etiam via regia punire, vt diximus. Secundùm hæc quæ diximus, Ordo S. Trinitatis Redemptionis captiuorum habet priuilegium à Clemente VII. quo declaratur esse exempti à decreto Concilij Viennensis: tanquam viri religiosi: eoque nec censendi sunt aboliti per decretum Concilij *Trid. s. 21. c. 9.* quod dicit se insistere prioribus decretis Conciliorum. atque ita Ordo cum suo instituto, & priuilegijs, confirmatus est à diuersis Pontificibus hoc Concilium secutis. & tamen hi religiosi non pro suo tantùm victu, & amictu; sed & pro captiuis quæstuationem faciunt, ac stipem quærunt.

RESPONSUM III.

De subiectione ordinaria parochorum regularium.

APostolicum munus seu Episcopale potissimùm elucet in prædicatione, ac functione pastorali: adeoque subsidiariorum parochorum assumptione, & missione, &

1\. Episcopale munus prædicatio, missio, institutio, destitutio parochorum.

proinde missorum reuocatione. *eius qui populum regit*, inquit c. 1. *X. de capell. monach. ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conuersatio. consonat c. in Lateranensi. X. de præb.* vbi Innocentius III. statuit, quatenus regulares in ecclesijs, quæ ad ipsos pleno iure non pertinent, iuxta

2\. Etiam regularium, qui qualiter prælatis regularibus respondeant, de temporalibus?

eiusdem Concilij (Lateranensis) statuta, Episcopis instituendos presbyteros repræsentent, vt illis de plebis cura respondeant; ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem: institutos verò remouere non audeant, Episcopis inconsultis. consonat iterum c. vn. *de capell. monach. in 6. c. cum plantare. §. in ecclesijs. X. de priuil. cap. 3. X. de off. vic.*

Perperam credunt aliqui huiusmodi verbis, quæ & in priuilegijs eorum referuntur, facultatem talem concedi prælatis regularibus, vt ad eos solos spectet cura temporalium parochialium ecclesiarum, seu beneficiorum, quæ illis incorporata sunt. Siquidem ea verba, *de temporalibus respondere.* non eò pertinent, vt

3\. Non vt excludant authoritatem Ordinarij.

soluant regulas ecclesiasticæ disciplinæ: sed iuris communis ea sunt, & vniuersalia in regularibus, & sæcularibus præsentatis. *d. c. in Lateranensi. X. de præb. c. sanè & seqq. 16. q. 2. c. cum & plantare. §. in eccles. X. de priuil.* vbi nisi pleno iure concessæ sint illis ecclesiæ, institutio & destitutio, & cura plebis Episcopis tribuitur: &

de

de excessu reprehenduntur secùs attentantes de temporalibus etiam ratio prælatis competens reddenda dicitur.

4. *Sed census, portio sua seruetur prælatis regul.* Quæ autem illa sit, non ibi refertur; sed pleniùs in gloss. *in d. c. sane, in verb. temporalibus.* vbi quærit in quo debeat eis respondere de temporalibus? & ait, vtique vt censum possint exigere: sed antiquitus impositum non augere. vt *in c. prohibemus. X. de cens. idemq; est in clem. vn. de supplend. negl. prælat. §. eadem.* vbi iubentur Episcopi ne permittant etiam exemptos ecclesias, administrationes, beneficia applicare mensis suis: *pensionesq;*, inquit, *nouas ne eis imponant; aut veteres augeant, sine quod ipsis de nouo imposita siue aucta*

5. *Non denudentur parochialia beneficia.* *soluantur. vide quæ diximus in Iur. pont. nou. anal. de regular. n. 46. in fin. & in Consult. can. de inst. cons. 1.* ita vt hæc verba nihil ad hoc faciant, vt omnis cura & potestas in temporalibus ad prælatos regulares pertineat. cùm præcitata iuris loca, quæ idem habent, etiam obtineant cùm præsentati à regularibus sæculares instituuntur: & illi tamen votum paupertatis non habeant; & rationem reddere alijs non teneantur; quàm vt portionem suam, censúmve prælati habeant.

6. *Episcopus determinat portionem congruam parochi.* Quare & iudicio Episcopi competens instituto portio assignanda est: *c. extirpandæ. X. de præb.* etiam à regularibus: *c. de monachis. X. eod.* & tanta; vt inde iura, inquit, *Episcopalia possit persoluere, & congruam sustentationem habere.* ita vt non tantùm quæ sunt iurisdictionis; sed etiam quæ legis diœcesanæ, in huiusmodi temporalibus referuentur Ordinarijs; quamuis reliqua vtilitas monasterijs cedat: & pastoratus monasterijs incorporati, non minùs quàm sæculares, iurisdictioni ordinariæ maneant subiecti: quamuis monasteria ipsa sint exempta, quare & sic incorporati pastoratus ab omni memoria soluunt iura cathedratica, charitatiua subsidia, aliaque quæ sæculares.

7. *Quæ sine eo minui non potest.* Ideoque & Episcopis cura incumbit, ne prouentus olim pro congrua portione parochorum relicti depereant, aut minuantur. sicut *in c. 3. X. de offic. vic.* semel constituta portio minui vetatur: vt & c. *auaritiæ X. de prabend.* loquitur de regularibus.

8. *Nec pars bonorum auferri.* Quare nec partem decimarum aliorúmve fructuum auferre, post constitutam semel portionem congruam, Prælati possunt. *d. clem. vn.* quæ etiam distingui iubet vniones prælaturæ factas, ab ijs, quæ factæ sunt monasterio, seu conuentui: et & ex hoc fine inspiciendæ sint: nec vlterior possessio à Prælatis est apprehendenda sine scitu Ordinarij: quamuis vnio facta sit à Sede Apostolica. *c. pastoralis. X. de priuil.* nisi, vt hodiè solet, isti decreto in literis derogetur.

9. *Ne cura animarum periclitetur.* Quæ summam etiam habent rationem. ne Prælati denudent pastoratus, & eos nimis attenuatos nulli Idonei posteà velint acceptare; & sic iactutam, aut periculum patiatur cura animarum. *vide quæ diximus in Consult. can. de Instit. cons. 1.* cùm ergo cura animarum omnimodò Episcopis demandetur; non potest non censeri ad eorum cognitionem pertinere, quidquid ad illam necessarium est; *c. præterea. X. de off. deleg. l. 2. D. De iurisdict. omn. ind.* adeoque catalogus & specificatio bonorum per eos exigi potest à regularibus, 10. *Inspicere bona, & catalogū exigere Episcopus potest.*
sicut à sæcularibus: vt in archiuis Episcopalibus conseruetur; ad iuris possessionisque parochialis probationem; si quando necessitas eam producendi contigerit. vt iam olim edi catalogus à parochis etiam regularibus solet. & indistinctè decretum est à Synodo prouinciali Mechlin. 1608. *tit. 17. c. 2. à Paulo V. probata & seruari iussa.*

Animaduertendum etiam est in priuilegio Clementis V. Præmonstratensibus concesso statui, vt in pastoratibus quatuor vel tres ponantur; aut, vt canones habent, saltem duo. quippe regulares soli in illis constitui prohibentur. *c. 3. & 4. X. de cappell. monach.* 11. *Ne solitarij in parochijs regulares esse permittantur.*
& tamen videmus multis in locis vnicos & solitarios esse. verisimile tamen est tempore veterum vnionum, cùm canones strictiùs obseruarentur, pingues satis fuisse pastoratus, vt ex illis duo religiosi alerentur: & prouentus dilapsos esse ad monasteria, relicta portione vnici sacerdotis.

Et quamuis in aliquibus locis duo ponantur; tamen id fit quasi per modum gratuitæ liberalitatis: & ideo pro alendis huiusmodi subsidiarijs adiunguntur etiam prouentus capellaniarum, quamuis sæcularium, & ab alijs fundatarum.

Quæ verisimilitudo augetur ex eo, quod in aliquibus diplomatibus huiusmodi incorporationum v. g. vbi incorporantur simul & personatus & pastoratus eiusdem ecclesiæ, adiecta reperiatur conditio, vt pro singulis ponantur singuli vicarij: quod tamen nec vbique factum fuit; nec impræsentiarum fit, saltem non ponuntur ut tales; neque sub eo nomine ab Episcopo approbantur: vt exigit Concilium. *Trid. s. 6. c. 2. s. 7. c. 7. s. 23. c. 1.*

Considerandum est insuper, vt Bulla Clementis V. parochos regulares iubet prælatis respondere de temporalibus: ita & de Ordinis obseruantia, seu regularibus institutis; 12. *Inspiciendā curā, & vita curat. rum per Ordinarios, & corrigenda.*
quæ sunt cum cura plebis compatibilia: non ait de omni ecclesiastica disciplina, extra curam animarum. pertinet ergo etiam ad Ordinarium inspectio vitæ parochi regularis; quoad communia crimina: excessuum contra Ordinis obseruantias, seu culparum regularium prælato regulari emendatione relicta. *dignum est*, inquit c. *recolentis. X. de statu regul. vt qui similem cum alijs vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. vide quæ diximus in Iur. pont. nou. anal. de priuil. num. 3. & 4. de apostat. num. 10.*

Non enim rectè curam gerere, oues pascere, fidem prædicare dicetur; si verbo vitæ æternæ prædicet fidem operibus mortuam: si quod verbis ædificat, operibus destruat: si pastum venenatis vitiorum suorum exemplis infeiat: si curam lupi arcendi non tantùm

P 2 negligat;

negligit; ſed ipſe lupus fiat; exempla prauitatis præbeat.

Hæc quo minùs Epiſcopis curare, remediumque adferre, ne populi ſalus capiat detrimentum, liceat; videri non poteſt eſſe intentio priuilegia concedentium, prohibere. cùm non tantùm legamus *in c. quoniam. X. de priuil.* datum monachis priuilegium, ne ſynodari, aut excommunicari poſſint, tantùm intelligi de ijs, qui in monaſterio reſident: aut in eccleſijs pleno iure ad monaſterium ſpectantibus: & exemptos, qui ponuntur in loco non exempto, quamdiu ibi ſunt, ſubdi Ordinario: *c. 1. §. fin. de priuileg. in 6.* ſed etiam Concilium *Trid. ſ. 21. c. 6.*

13. Iuxta Concil. Trid.

indiſtinctè in parochos turpiter viuentes tribuat Ordinario poteſtatem, non obſtante appellatione, aut exemptione, amouendi: & generaliùs *ſ. 6. c. 3.* in regulares foris degentes: d. §. fin. in exemptos degentes in prioratu non exempto.

Nec reſtringenda eſt ea authoritas ad caſum *c. 11. ſ. 25. de regul.* quod loquitur de parochis eccleſiæ parochialis, quæ ſimul conuentualis eſt. ſicut in d. c. quoniam. 21. *X. de priuil.* priuilegium quod diximus reſtringitur ad monaſterium aut eccleſias vtroque iure ſibi ſubiectas, ſeu pleno iure. vt loquitur c. 3. *§. in eccleſ. eod. vide quæ diximus vbi ſuprà de Inſtit. conſ. 1.* Neque refragatur etiam cap. 8. *ſ. 21. Conc. Trid.* ſed illud loquitur de beneficijs commendatis; & ipſis etiam regularibus conuentibus per Epiſcopos, vt delegatos, reformandis. de quibus hîc non agitur. vt modus d. c. 8. præſcriptus non quadret caſibus d. c. 3. *ſ. 6. & c. 6. ſ. 21. Trid.*

14. Cui cedunt ſiqua, ſecùs vetera priuilegia ſtatuunt.

Accedit quod in priuilegio Iulij II. narretur ſolere Præmonſtratenſes in Inſtitutione paſtorali promittere ſeruare mandata Ordinariorum; quod non reprehendit: ſed quod inde argumentarentur ſe ab obedientia Prælatorum fieri exemptos. retineri ergo vult ſubiectionem regularem; non excludi aliam. & ſi quid amplius alijs diplomatibus fuerit conceſſum, nec in antiquis quidem hîc curijs eccleſiaſticis videtur receptum: & quatenus vllo modo minuit iuriſdictionem Ordinario per Concilium Trident. tributam; cenſetur reuocatum per Pij IV. conſtitutionem eiuſdem Concilij confirmatoriam, priuilegiorumque contrariorum derogatoriam, vt, quamuis monachus à prælato regulari non eximatur; tamen nec Epiſcopi iudicium declinet: non tantùm in ijs, quæ ſpectant curam animarum; ſed neque in ijs quæ reſpiciunt communem vitam, extra obſeruantias regulares. *d. c. 1. X. de capell. monach. d. c. 3. ſ. 6. d. c. 6. ſ. 21. Trident. d. c. 1. §. fin. de priuil. in 6.*

Ex his etiam ſequitur, vt quamuis mulctæ pecuniariæ monaſterijs imponi non debeant, ſecundùm ea quæ ex Gratiano recitauimus *ſuprà h. t. reſp. 1. num. 2.* parochi tamen regulares, ſecundùm rationem d. c. recolentes, pecunia mulctari poſſint, quæ pijs cauſis applicetur. cùm eam rationem magis quàm cenſurarum probet Concilium Trid. ſ. 25. c. 3. cùm illi beneficiorum adminiſtrationem habeant. & ſic non monaſterio quicquam auferri, ſed vt ſummum illos cogi parciùs paulò viuere, culinæ ſubtrahere, quod in expiationem piæ cauſæ detur, cenſendum ſit.

Hæc de ſtabilienda authoritate ordinariorum. porrò, vt generatim dicitur, quod vna iuriſdictio non debet aliam impedire, ſed iuuare; ita & hîc vſu venit, vt Epiſcopus inſtitutis regularibus non obſiſtat: quæ proprietarium religioſum reſpuunt non tantùm; *c. cum ad monaſterium in fin. X. de ſtat. monach.* ſed *nec alium*, inquit idem c. *committatur aliqua obedientia perpetuò poſſidenda tanquam in ſua ſibi vita elocetur, ſed cùm oportuerit amoueri, ſine contradictione qualibet reuocetur.* adminiſtratio ergo regularis beneficij à ſuperiori regulari poteſt reuocari. ſic etiam clem. *vn. de ſupplend. negl. prælat. adminiſtratores*, inquit, *huiuſmodi liberè poſſint ad clauſtrum, cùm oportuerit, reuocari.* vbi illud verbum *oportuerit*, non neceſſitatem; ſed boni ſuperioris arbitrium, ac honeſtatem potiùs, quàm cauſam omninò legitimam ſignificare rectè ait Sanchez *tom. 2. oper. moral. lib. 7. c. 29. nu. 110.* quippe verbum illud, *liberè*, facit; vt cauſa non deſideretur: alioquin non eſſet libertas. in hanc ſententiam citat Sanchez omninò multos. Et ſpeciatim pro Ordine Præmonſtratenſi Wameſius *de regular. conſ. 456. n. 23. 465. per tot.* aſtruit regularibus ſuperioribus reuocandi poteſtatem, etiam in curatis regularibus. cùm in huiuſmodi vnitis religioſi inſtar vicariorum ſint. vt & in bulla Gregorij XIII. *inc. quam grata. 24. Maij* 1578. in hoc Ordine parochialia beneficia monaſterijs ſic vnita, parochiales vicariæ vocantur. & *in Synodo diœceſana Mechlin. 1609. tit. 22. c. 4. & Gandauenſi* 1613. *tit. 22. c. 9.* ſingulatim declaratur, religioſum promotum ad beneficium curatum, monaſterio ſuo non vnitum ſeu ſubiectum, inuitum & ſine diœceſani conſenſu domum reuocari, & paſtoratu priuari non poſſe; *niſi prælatus contrario legitimo priuilegio fulciatur.* à contrario ergo ſenſu, remoueri poteſt ab vnito; aut ſi quod priuilegium ſit contrarium. vnitum enim ſemper manet regulare; ac proinde manuale. ac ſic deputatio, præſentatio, & inſtitutio ſecundùm ſubiectam materiam fieri videntur Riccio *in prax. reſol. 334. n. 1. & 2. vid. quæ diximus de Inſt. d. conſult. 1.*

15. Nec tamen auferetur debita prælatis reg. authoritas: & ſpeciatim reuocandi parochos regulares ex vnitis ſibi eccleſijs.

Quod porrò attinet ad priuilegia, citatur conſtitutio Benedicti XII. *in conſt. can. regular. tit. de obtinent. à Sede Apoſtol. quæ eadem inſeritur conſtitutionibus monachorum nigrorum. c. 32.* inſuper quoad Præmonſtratenſes Honorij III. Nicolai IV. Ioannis XXIII. Sixti IV. Iulij II. per quas Prælatis liceat regulares ſuos à parochialibus vnitis reuocare, & Epiſcopi debeant in amotorum locum ſurrogatos, ſi idonei reperiantur, inſtituere. quæ

15. Priuilegia per quæ liceat prælatis parochos reuocare.

eadem

eadem renouata sunt per Gregorium XIII. *bulla incip. Romanus. ann.* 1572. *& bulla incip. quam grata.* 1578. & hîc insuper allegatur, decretum Guidonis Episcopi Cameracensis super huiusmodi reuocandi facultate ab annis trecentis editum. denique & formula reformationis Ordinibus Imperij per Carolum V. proposita, & in Synodo Cameracensi 1550. exhibita, ac satis approbata, vtpotè simul impressa, in qua inter cætera proponitur, ut monachi ad curam animarum missi nihilominus maneant sub Prælatorum suorum obedientia, qui eos corrigere, & reuocare possint.

Vt & alia forma reformationis Statibus ecclesiasticis per eundem Carolum V. Imperatorem Augustæ proposita an. 1548. *cap. de monach. de religiosis ad curam animarum missis*, de statuum illorum numero, erat etiam Episcopus Leodiensis: qui eodem an. celebrata Leodij Synodo, id cum prælatis suscepit.

17. Non reuocata, quin & ipsi liceat per Trid. dummodo & Ordinario sua constet authoritas.

Hæc priuilegia, quatenus iurisdictionem Ordinario à Concilio Trident. tributam non minuunt, reuocata non sunt: imò in casu c. 11. s. 25. *de regul. Concil. Trident.* consormiter stabilita: quatenus autem eum casum excedunt, & spectare possunt ad c. 6. s. 21. c. 3. s. 6. esto, sint per illud restricta, ne excludi possit Ordinarius, vt diximus: non tamen reuocata sunt, quatenus cumulatiuè debita etiam prælatis regularibus competat authoritas.

18. In concursu præualet decretum Ordinarij.

Sed in concursu, in ijs, quæ sub vtriusque cognitionem cadunt, meritò erit præuentioni locus: in alijs quisque suo fungetur munere. non cadunt sub cognitionem Ordinarij, propter exemptionem Ordinis, culpæ commissæ aduersus obseruantias regulares: non cadunt sub cognitionem prælatorum regularium illa crimina, quæ degradationem similesque pœnas exigunt, quæ excedunt œconomicam regularium potestatem: qui auferre non possunt Ordinum honorem, quem dare non possunt. quæ eadem ratio facit, vt in rigore terminorum destituere non possint, quos nequeunt instituere: titulum spiritualem, & curam animarum auferre; quem nequeunt conferre: exceptis ecclesijs vtroque iure sibi subiectis, vt suprà initio proposuimus. tametsi per viam reuocationis, & obligationem obedientiæ votiuæ; dum huic dicitur; *vade; & vadit: huic, veni; & venit*: subtrahitur persona exercitio demandatæ administrationis parochialis: quasi nomine monasterij habitæ, & per euentum conditionalis reuocationis resolutæ.

19. In quibus locus non sit præuentioni?

20. Reuocatio per Prælatos ritè facta non impedienda per Ordinarium.

Huiusmodi reuocatio, si à prælato regulari fiat seruato iuris & constitutionum regularium ordine, in parochialibus vnitis; non videtur congruere Ordinario; vt iurisdictionis regularis cursum impediat. cùm & parochus secularis illo inuito possit ad monasterium transire. *c. duæ sunt.* 19. *q.* 2. & dummodo condignè puniatur delinquens *arg. à maiori c.* 14. *s.* 25. *de regular. Concil. Trident.* vbi etiam in monasterio degens, si extra illud delinquat, certior reddi debet Episcopus de condigna punitione; vel, etiam *ex constitutione Gregorij XV. in c. inscrutabili* post monitionem, & tempus Concilij lapsum, ipse punit. sed si inordinatè procedatur, non tantùm cum parochi regularis, sed cum totius Ordinis clericalis dedecore; meritò impediet populi sui scandalum Ordinarius.

21. Inordinatè facta, qualiter prouidendum?

22. Recurrendo ad superiores.

Sed qua via? quidam regulares sustinent adeundos superiores Ordinis; secundùm illius constitutiones vsque ad S. Pontificem inclusiuè, non alios: ne quidem Nuntium; minùs Ordinarium. at rectiùs dicemus, quamuis ipsi regulares suas constitutiones seruare teneantur, nec extra Ordinem litigare; alios tamen illis non obstringi. adeoque non tantùm Ordinarium, eiusque ministros recursum posse habere ad Nuntium, qui etiam in litigijs exemptorum iurisdictionem exerceat; sed etiam ipsum populum parochialem, consanguineos, aliosque quorum interest, parochum clerumque non indebitè infamari.

23. Prohibendo ne parochus parochiam deserat.

Quinimo ipse-met Ordinarius mandare potest parocho, sub censuris, ne ecclesiam parochialem, curamque populi ei ab ipso demandatam deserat. *iuxta c. admonet. X. de renunc.* & in hoc concursu tenetur parochus regularis maiori potestati obedire. *c. qui resistit.* 11. *q.* 3. *l. vlt. C. de Iurisd. omn. iud.* reuerenter tamen apud Prælatum regularem se excusando.

24. Cedit œconomica reg. potestas Episcopali.

Neque porrò ipse Episcopus pro exercitio functionis suæ Episcopalis, & in quo Spiritus S. eum *posuit regere ecclesiam Dei*, *Act.* 20. debet ire litigatum apud superiores regulares: sed præualet hierarchica ipsius in ecclesia potestas œcononicæ regularium authoritati. vt publici magistratus præceptum, iussui parentis, aut domini, *d. c. qui resistit.*

25. Vt iuri publico priuata authoritas.

Quemadmodum *in l.* 4 *D. de colleg. illicit.* ita permittuntur seruari statuta collegiorum licitorum, *dummodo ne quid ex lege publica corrumpant.* non ergo eiusmodi constitutiones proderunt ad eneruandas leges publicas, & regimen publicum ecclesiæ: nisi quatenus disertè ipsis priuilegijs expressum sit. quo tunc casu obtinebit c. porrò X. *de priuil. in verbis, inspice, &, secundùm quod inueneris, ita obserues.* adeoque ab Ordinario & priuilegium inspiciendum, & causa cognoscenda est: an secundùm illud ritè & rectè procedi inueniat; & priuilegio locum esse. sicut & prælatus, à quo monachus vult ad aliud monasterium transire, cognoscit de spiritu transeuntis; & an locus sit facultati transeundi. *c. licet. X. de regular.* neque aliter tenetur Episcopus à iure publici sui regiminis discedere. & vt in d. c. licet. si transire volens non acquiescit Prælato, ad iudicium Superioris illius prouocare debet; ita & hîc ad Superiorem Ordinarij res deferenda est.

26. Episcopus de causa cognoscit an locus sit priuilegio quod iuri publico deroget.

27. In remotione hac an leges publicæ strictæ sint ob-

Meminisse tamen oportet, in processibus criminalibus seruandum esse *c. qualiter & quando. X. de accus.* à Concilio Trid. innouatum; eamque

ſeruandæ, an regulares, quæ in administrationibus regularibus?

eamque quam exigit cautelam, *ne per leue compendium*, inquit, *ad graue diſpendium veniatur. hunc tamen*, inquit, *ordinem circa regulares perſonas non credimus vſquequaque ſeruandum: qua, cùm cauſa requirit, faciliùs, & liberius à ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoueri.* de regularibus ibi adminiſtrationibus agit, de quibus d. c. cùm *ad monaſterium d.clem. vn. de ſuppleud.negl. prælat. c.2. ſ.25. de regular.Conc.Trid.* ſub quibus an parochialis adminiſtratio comprehendenda ſit? meritò dubitetur. & quidem, quantiſper reuocatio manet in terminis regularibus; rectè comprehenſam dicemus; ſed cùm tractatur, vt functio publica; tum de publica parochi clerique infamia, populique ſcandalo auerruncando, meritò publica cognitio exigitur; publicus ordinariuſque Iudex, non regularis; publicus iuris ordo, non œconomicus, atque monaſticus. adeoque cùm hæc incurrunt, cenſenda eſt cauſa cognitionem Epiſcopalem exigere: monaſticâ non eſſe contenta: in hac locum eſſe priuilegijs: in illa; legibus publicis: ad has ſpectare functionem, inſtitutionem, deſtitutionem paſtoralem; ad illa, perſonam voto adſtrictam: adeoque, vtrique tribuendo quod ſuum eſt, iuſtitiam impleri.

Nihilominus, quia ibi ſalus, vbi multa conſilia, non inconſultò fecerint Ordinarij & regulares Prælati, quando de parocho regulari amouendo, deſtituendóve ex delicto agendum eſt, ſi deliberationes ſuas communicauerint: imò communi conſilio proceſſerint. ad exemplum eorum, quæ ſtatuit Concilium Trid. ſ. 25.c.6. in Epiſcopo & Capitulis Cathedralibus, & maioribus. & *ſ.25. de reg. c.19.*

RESPONSVM IV.

De arreſto ſub religioſo facto.

1. Perperam ſuperiores citantur quorum licentia executionem vltimæ voluntatis ille curauit.

PErperam in ius vocati ſunt ſuperiores religioſi, qui adminiſtrationi bonorum defuncti fratris ſui ſe immiſcuit, quaſi ex eorum præpoſitione, iuſſu, mandatóve. *ex tit.D.de exercit. de inſtit, act. Quod iuſſu* (cui ratihabitio comparatur. *l.1.§.2. D.quod iuſſu*) non enim ad actum eſt, vt religioſus ille iuberetur eiuſmodi negotia tractare, tanquam ſuperiorum ſuorum. neque enim ad illos pertinebant, vt in d. titulis: ſed aliena erant, & culpa non caret, qui rei alienæ ſe immiſcet. & actus intelligendus eſt eo modo eſſe geſtus, quo eſt licitus *l.merito.D. pro ſocio.*

2. Iuſſus hic aut præpoſitio non eſt vt in re propria.

3. Actus ſumendus modo quo licitus eſt.

Igitur defunctus religioſi frater in vltimo elogio curam rerum ſuarum, ſeu quandam ſuperintendentiam, ſub certo modo, religioſo commendauerat: ſuſcipere hanc non poterat, *niſi*, inquit clem. *vn.de teſtam.à ſuperiore ſuo petita, & obtenta licentia.* ad hanc ergo pertinet, quod egerunt ſuperiores. quam antequam concedant, inquirere debent, an aliter res expediri poſſit, an pietas exigat religioſi operam.

4. Religioſus ſine licentia ſuſcipere executionem non poteſt.

literæ ſic habent, *negocia quadam maximi momenti, ſumma charitatis, atque extrema ferè neceßitatis relicta fratris germani &c. facultatem concedimus &c. modo & medijs, qua bonum decoant religioſum, noſtrumq́, inſtitutum &c.* adeò vt etſi iuſſum hic diceremus; extra hoc præſcriptum iubentes non obligaret. conditio enim iuſſus, ſeu præpoſitionis ſeruanda eſt. *l.ſed ſi pupillus §.conditio.§.de quo palam.l.5. §.non tamen l.16.l.17 § fin.l fin. §.fin. D.de inſt. act.* certam enim hæc legem dat contrahentibus *l.1. §.igitur.D.de exercit. act.*

5. Quæ ob quam cautam concedenda?

6. Iuſſus extra terminos non obligat.

Eſt inſuper hoc iuſſum primordialiter teſtatoris; licentia autem ſuperiorum illius acceſſoria eſt, & naturam ſequitur ſui principalis. ideoque quamuis ſuperior religioſo iuberet; non eiuſmodi iuſſus in religioſo operaretur quidem obligationem obedientiæ; ad creditores autem nihil pertinet, quibuſcum nihil ille egerit. & ſic lex 1. *D.quod iuſſu*, ita explicat; *quod voles cum Sticho ſeruo meo negotium gero, periculo meo* nihil hic ſimile inter ſuperiores & creditores propoſitum narratur.

7. Iuſſus hic eſt teſtatoris, non ſuperiorum reſpectu creditorum.

Arguitur religioſus quod arreſtum mobilibus defuncti, authoritate Iudicis militaris iniectum, violauerit; eoque teneatur ſicut qui arreſtum violat: quod carceris fractioni comparant. *Pecq.de iur.ſiſt.c.28.De eo qui arreſtum violat.* & mobilia, quorum etiam conſeruationem ſuſceperat, in monaſterium intulerit.

8. Arreſtum violans, & carcerem frangens comparantur.

Ait ipſe religioſus, arreſti præceptum ſibi religioſo exemptio à Iudice incompetente eſſe factum, adeoque nullum, nec obligatorium: & eius quod nullum eſt, nullam eſſe violationem: nonſentis nullas eſſe qualitates. verùm d. clem. *vn.de teſtam.* in teſtamentaria executione exemptionem tollit; fraudem, & negligentiam correctioni loci Ordinarij ſubijcit, ſed vtique eccleſiaſtici. ſed hic arreſtum eſt rebus ipſis defuncti militaris inijci iuſſum, *vt conſtat ex acta Iudicis militaris 27. octob. 1641.* ea eſt prælecta religioſo, ab eoque in qualitate executoris ſeruari promiſſa. *ex relatione graphiarij. 30.oct.1641.* addunt apparitores in fundo, ſeu ipſa domo mortuaria arreſtum à ſe mobilibus eſſe iniectum.

9. Executio exemptionem tollit, ab Ordinario mala verſatio punitur.

10. Arreſtum rebus iniectum quemlibet tenet à res arreſtanti ſubſunt.

Itaque arreſtum hoc reale eſt, iniectum rei iſti Iudici ſubiectæ. proinde rectè illud ſeruare promiſit religioſus. dum nemini illud violare licet. *arg.tit.ne quis eum qui in ius vocabitur, vi eximat. & de eo per quem factum erit quo minùs quis iudicio ſiſtat. & quæ plura habet Pecquius de iur.ſiſt.c.33.De his qui arreſtatos eximunt, aut in præiudicium creditorum occultant.* vbi ex *l.fin. C.de oper.libert.in verb.eum qui alienum libertum occultat, loco ipſius ad operarum præſtationem teneri: & l. fin. C.de ſeru. fugit. in verb.non ſolùm eum reſtituere, ſed etiam duodecim libras argenti pœna nomine &c. l.3.C. de aſſeſſor.* aſſerit ex ſola occultatione in debitorum locum ſuccedere, ad indemnitatem, & pœnas teneri. vt eos, per quos factum erit, quo minùs arreſtum effectum habeat. *ex l. quoties.C. de exact. tribut..lib. 10. l. ſi per alium. §. fin. D. ne quis eum, qui l. 1. §. 2. D. de eo per quem factum erit.*

11. Et malè verſantes & occultantes obligat.

12. Ad indemnitatem.

vit. l. & eleganter. §. idem labeo. D. de dol. mal.

13. Siquis dolus sit quo creditor fallatur.

Quin & ex dolo malo quem similiter teneri latè docet idem *Pecquius nu.2.* si quid actum erit, quo creditor fallatur, vt si quis equos commodauerit vt debitor fugiat, & arrestum anteuertat; & similia. quanto minùs excusabitur hic religiosus, qui arrestum acceptauit, seruareque promisit, si superuenienti alteri executori non tantùm arrestum non indicauit; sed ad mobilia in conuentum transferenda iuuit? debuit superuenienti executori non tantùm ipsi indicare; sed & ipsis creditoribus, aut Iudici se curam deponere, executori cedere,

14. Vt si non renunciet parti seu iudici se curam deponere, eoque res arrestatæ auferuntur.

alioquin negligentiæ nomine tenetur. sicut depositarius, mandatarius, procurator denuntiare se imposterum custodium, aut diligentiam præstare nolle. *l. si mandauero.22. § fin D. mandati.*

Enimuerò si quid per dolum, fraudem, negligentiam religiosi executoris est gestum perperam; *quos*, inquit d. clem. *vn. de testam. dehquisse receperint Ordinarij, in aliorum exemplum*

15. Punitur religiosus executor.

pœna debita, quocumque non obstante priuilegio, puniant. pœna, inquit: non enim ob delictum monachi tenetur monasterium, nisi quantum fortè in rem versum sit. *ex titulo. D. de in rem*

16. Monasterium non tenetur, nisi ex verso in rem illius.

verso. neque ex ciuili contractu. quia monachus executor defuncti procurator seu mandatarius est: is eum rei suæ præposuit: superiores Ordinis permittunt, iubentve, si ex pietate eis videtur, mandatum defuncti exequi. eum in sua execurione ille repræsentat; non Ordinis superiores: non hos ergo; sed defunctum obligat: aut sese ex culpa, seu delicto nec enim præiudicare monasterio potest: vt nec seruus domino. *latè Euerardus in loc. legal. à seruo ad monach. num.30. & seqq.* quo modo etiam licentia superioris requiritur per canones, vt monachus testimonium dicat: si tamen testando damnum dederit, peierauerit; puniri potest monachus: pœna suum authorem tenet: non autem monasterium. Superiores ergo hîc absoluendi sunt: religiosus puniendus, quatenus malè est versatus; & ad indemnitatem procurandam tenetur, si quo modo potest.

RESPONSVM V.

De Minoritarum priuilegijs quoad sepulturas.

1. Super his pacta conuenta, concordata seruanda.

MVlta sunt priuilegia Ordinibus mendicantibus concessa quoad sepulturas. inter partes conuenit seruanda esse super his pacta, conuentiones, & concordata, si quæ olim interuenerint. quod & Leo X. *in Conc. vlt. Lateranensi* decreuit. & iam antè Bonifac. VIII. *in c. vlt. de pact. in 6.* porrò nō inueniuntur quidem concordata aliqua sub eo nomine hîc olim conuenta, vt etiam in scripturis partium dicitur; sed tamen in rescripto Sixti IV. dato 7. id. Maij 1572. quo permisit Minoritis in oppido H. conuentum institui, disertè adijcitur, vt fiat *sine praiudicio cuiuscumque; & iure parochialis ecclesia, & cuiuslibet alterius in omnibus semper saluo.* rescriptum illud dirigitur ad Officialem Cameracensem tunc Ordinarium: eique executio delegatur: illius si literæ executoriæ exhiberentur; verisimiliter recenseretur, quid cum parocho actum, transactumque esset, super eodem iure parochiali conseruando, idque pro concordato hîc habendum esset. & decidit aliquando Rota cessare priuilegia huiusmodi quando erectio facta est cum clausula *sine praiudicio iurium parochialium. Barbos. de pot. paroch. c.25. n.11.*

2. Quæ si in terminis verborum non extant vnde eliciantur?

Sed eas literas dum non lubet exhibere, aut non extant; facta post secuta, quæ fuerit vel partium conuentio, vel parochi consensus, vel mens delegati exequentis, probare possunt. *L. sed Iulianus. §. proinde. ibi, intelligendumq́, ab initio sic accepisse. D. ad Maced. l. si seruus plurium. §. vlt. D. de leg. 1. Menoch. de præsumpt. l.6. p.35. n.23. & seqq. vbi plura citat.*

3. Immemoriali consuetudine imprimis, actis antè & post secutis.

Igitur ex computibus antiquissimis, qui reperiuntur, constat per annos circiter 80. apud eosdem Minoritas potuisse eligi sepulturam: sed nihilominus vel ante vel post officium solere fieri in ecclesia parochiali; illique, & ministris iura consueta persolui: quibus conformia esse præsumuntur anteriora tempora: quorum computus non extant. *Menoch. de præs. l.1. q.24. n.44.* adeoque à principio ita fuisse vsu seruatum. *d. §. proinde.* vt immemorialis huiusmodi consuetudo non tantùm habeat vim priuilegij; sed etiam pacti: imò pacto fortior sit. *Menoch. præs. l.3. præs. 131. nu.43.44. post Bald. Crauett. Oldrad. Signorol. &c.* ex hac ergo consuetudine inferendum est, eam fuisse partium conuentionem, mentem parochi consentientis, sensum delegati exequentis; adeoque hîc locum esse decreto Leonis X. & Bonifacij VIII. *in d. c. vlt.* & quamuis idem Sixtus IV. posteà scilicet ann. 1486. alijque Pontifices diuersa concesserint priuilegia, etiam derogatoria clementinæ *dudum de sepult.* quæ saluam omninò esse vult portionem parochialem; nulla tamen censentur derogare pactis, conuentis, & concordatis; nisi expressè de illis faciant mentionem. *c. ex multiplici. X. de decim.*

4. Pactis non derogatur: licet consuetudini.

Quamuis etiam olim idem Bonifacius expressè abrogauerat pacta, & consuetudines; *in constitutione sua supra cathedram in extrauag. commun. de sepultur.* tamen Benedictus XI. Bonifacianam abrogauerat: & rursus Clemens V. *in d. c. dudum* Benedictinam: tamen iterum & aduersus hanc clementinam Leo X. *in vltimo Concilio Lateranensi* statuit, pacta & conuenta esse seruanda; quod admittunt Minoritæ, vt diximus.

Igitur exhibitum quidem priuilegium Sixti IV. ann. 1486. derogat consuetudinibus quibuscumque contrarijs; sed non pactis. vt neque immemoriales consuetudines, qualis hîc asseritur, abrogatæ censentur communi verbo *consuetudinis*, nisi & immemorialis expressa sit. *Garcias de benef. p.3. c.2. n.190. vbi plures citat.* *vt hîc non est.*

5. Non tamen immemoriali.

Confirmat idem Sixtus omnium præcedentium Pontificum priuilegia, ipsius bullæ, quæ inde *mare magnum* dicitur, inserta. per quæ etiam quartæ parochiali, à d. clem. dudum stabilitæ, videtur derogari: & Nicolaus V. per concessionem Carmelitis factam, *apud Rodrig. tom. 1. q. 39. art. 2.* disertè derogat d. clementinæ. (cum his est alijs mendicantibus communicatio priuilegiorum) quibus etiam successit confirmatio Pij V. Greg. XIII. Sixti V. Clementis VIII. & Pauli V. super qua etiam hic accessit placitum Archiducum 21. febr. 1613. ad instantiam Confessarij sui, Commissarij generalis Minoritarum.

6. Hodie priuilegiorum confirmationes quatenus Concilio Trident. non contrariantur.

Verùm Pij V. confirmatio per Gregorium XIII. reducta est ad terminos Concilij Trid. & subsecuti Pontifices deinceps hanc clausulam, *quatenus priuilegia decretis Concilij Trid. non aduersentur*, confirmationi suæ adiecerunt.

7. Quid illud de quarta parochiali?

Illud ergo s. 25. c. 13. decernit, *quibuscumque in locis, iam ante annos quadraginta, Quarta, quæ funeralium dicitur, cathedrali aut parochiali ecclesiæ solita esset persolui, ac posteà fuerit ex quocumque priuilegio, alijs monasterijs, hospitalibus aut quibuscumque locis pijs concessa, eadem post hac integro iure, & eadem portione, qua antea solebat, cathedrali, seu parochiali ecclesiæ persoluatur: non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs, etiam mari magno nuncupatis, aut alijs quibuscumque.* quem locum quidem Pius V. *bulla incip. etsi Mendicantium ann.* 1567. interpretatus est loqui tantùm de monasterijs ante annos quadraginta ante tempus d. canonis fundatis, non verò de pòst fundatis: quod in illis nondum existentibus non poterat esse consuetudo, de qua in d. c. 13. verùm d. c. 13. quamuis antiquum hoc sit monasterium, non spectat ad casum nostrum. neque enim vnquam exacta hîc aut soluta est à Minoritis parocho quarta funeralis, vt fatentur: sed simpliciter ipse parochus officia in parochia præstitit; &, parochialis ecclesia, & ministri iura sua consueta receperunt plusquam à 40. annis. vt ipsi fatentur; &, vt pastor probat ex vetustis libris, circiter ab annis 80.

Et licet dixerimus ad casum nostrum non spectare d. c. 13. *s. 25. Concil. Trid.* & manifestet tamen Concilium suam intentionem pro quarta funerali parochis seruanda: vt dum abrogat concessiones infra 40. tunc annos contrà factas; multò minùs laudet imposterùm faciendas: tamen dici non potest quoad præsentem casum illa priuilegia contrariari Concilio Tridentino; cùm in alio casu loquantur.

8. Priuilegia in casu immemoriali vsu contrario eneruata.

Quamuis igitur ex priuilegio Ioannis XXII. Prædicatoribus concesso, & Minoritis communicato, nec ab ipsis religiosis, nec ab hæredibus, nec à testamentorum executoribus quidquam possit exigi; neque illi ex d. bulla Sixti IV. an. 1486. cogi, vt corpora defunctorum ad parochiales ecclesias deferantur: & cùm illis, vel sine illis, ibidem celebrentur diuina, ante vel post sepulturam: atque, extra causam quartæ funeralis, nihil à Concilio Trid. mutatum sit; tamen dicendum est nulla istiusmodi priuilegia vsu hîc esse recepta; sed contrario eneruata. ita vt Minoritæ quidem non soluant quartam; hæredes tamen curare officia in ecclesia parochiali fieri, & iura solui ab omni memoria consueuerint. vt nullus est locus in tota Brabantia, quæ est patria consuetudinaria, vbi Minoritæ puris priuilegijs, vt sonant, vtantur: imò id ipsum satis fatentur.

9. Illum obstare illis, qui vsum admiserunt priuilegio contrarium, etsi non Ordini.

Nec sufficit contrà arguere, non perdi priuilegium per non vsum eius, qui expressè illi non possit renunciare, idque priuatus non possit; nec Prælatus, nec Capitulum: quia imò iure permissum est, in materia sepulturarum fieri pacta & conuentiones. *d. c. fin. de pact. in 6.* eaque & Leo X. iussit seruari. consequenter pro vtilitate temporum & locorum licet renunciare huiusmodi priuilegijs, non tantùm expressis pactis; sed etiam tacitis: vt non vsu. quemadmodum *in c. accedentibus. X. de priuil. & in c. si de terra. X. eod.* non vsu amittitur priuilegium, quoad non vtentes; quamuis toti Ordini sit concessum. vt ibidem agitur de priuilegio Ordini Cisterciensi, & Templariorum concesso; & vtrobique tamen additur causa; *quod liberum sit vnicuique suo iuri renuntiare.*

10. Priuilegia derogantia consuetudini non loquuntur in immemoriali.

Iterum non sufficit arguere aduersus consuetudinem oppidi H. priuilegium d. Sixti IV. derogatorium esse consuetudinis: quippe sub eo nomine simplici non comprehenditur consuetudo immemorialis, vt dictum est.

11. Et agunt de præteritis.

Deinde esto, abrogauerit Sixtus consuetudines contrarias: de præteritis tantùm egit: subsecutæ autem consuetudines & vsus contrarij Sixtinum, aliaque priuilegia abrogarunt. *d. c. si de terra. d. c. accedent.*

12. Nec per noua priuilegia resuscitantur.

Neque ea resuscitant noua Pontificum diplomata confirmatoria, aut placita Principum: sed intelliguntur illa *quatenus sunt in vsu.* neque enim intentio Papæ aut Principis est tollere ius alicui quæsitum. *c. dudum. X de priuil. c. 2. de decim. in 6.* vt etiam in regulis Cancellariæ Romanæ expressum est reg. 17. quæ consuetudines eò magis hîc sunt fauorabiles, quod illa clausula in priuilegijs apponi solita, *salua iustitia illarum ecclesiarum à quibus mortuorum corpora assumuntur*, intelligi debeat *secundùm rationabilem consuetudinem regionis.* vt inquit c. certificasti. *X. de sepult.* quia *vnaquaque prouincia in suo sensu abundat.*

13. Clausula, salua iustitia ecclesiarum &c. intelligenda secundùm rationabilem consuetudinem regionis.

porrò sensus incolarum H. qui omnes singulariter vocati olim consenserunt in admissionem Minoritarum, vt suprà diximus, & copia cum libello Syndici exhibita refert, videtur ille fuisse, quem secutus hactenus vsus ostendit: vt quartam quidem non soluant Minoritæ; hæredes tamen soluant iura parochialia consueta.

14. Quæ vt hîc sit.

Rationabilis etiam hîc ea consuetudo visa est, vt vtrique, à quo populus spiritualia acciperet, sua carnalia tribueret. vtique quoniam nullum tunc erat in illo oppido virorum monasterium à quo in spiritualibus incolæ iuuarentur; adeoque non obligati Minoritæ ad

quar-

quartam, ali magis congruè possent: &, si fabrica atque ministri parochiales sua iura reciperent, nihilominus nimium etiam praeiudicium non paterentur; neque ad nimiam paupertatem deuenirent. eo enim casu etiam cessare debent iusta priuilegia *c. suggestum. X. de decim.* & in casu necessitatis tam fabricae suę parochiali, quàm illius ministris populus succurrere deberet.

15. Quare cùm Minoritis, nihil eis datum, seu oblatum auferatur; cura eis esse etiam non debet de populo, qui olim ita in eorum admissione censendus est consensisse, nec ipsi querelam habere possunt, quibus ius nullum competere potest, sed vsus tantùm facti, pro nimia Ordinis paupertate, & incapacitate cuiuslibet dominij, aut iuris. *de qua in c. exijt, qui seminat. de verb. signif. in 6. & clem. exiui* (Quibus cùm nihil aufertur, hic cura esse non debet de populo qui sic admisit grauari.)

16. *eod.* nam *proprietatem*, inquit *d. c. exiui.* §. *proinde, & dominium Pontifices & Romana ecclesia in se receperunt, dimisso ipsis fratribus vsu facti simplicis rerum omnium* oblatarum, concessarum, donatarum. ita vt fratres ipsi *pro nulla* inquit d. c. *exijt d.* §. *proinde vers. verumtamen, re temporali possint in iudicio experiri.* & consequenter perperam hic petitum est, *vt manuteneantur fratres ipsi, seu illorum conuentus* (nam nec in communi bona possidere possunt *d. c. exijt. d. clem. exiui. Concilium Trid. s. 25. de regular. c. 3.*) *in possessione sepulturarum, & iurium inde recipiendorum.* adeò vt nec liceat ipsis in Curijs assistere procuratoribus, & aduocatis. *d.* §. *proinde.* & similiter neque transire de domo in domum ad commendandam causam quasi suam Curiarum senatoribus: sed dumtaxat *tanquam peregrini*, inquit d. §. proinde, *& aduena in hoc saeculo in paupertate & humilitate Deo famulantes vadant pro eleëmosyna confidenter.* (Vt Minoritarum paupertas ipsis nihil iure ad lici permittat.)

Quibus omnibus rectè expensis cùm appareat hanc, de qua agimus, consuetudinem esse rationabilem; quae & paupertati ecclesiae parochialis, & simul Minoritarum prouidet: vtique dicendum est etiam à Principe sartam tectam esse seruandam, ac manutenendam, vt omnibus incolis Brabantiae addicitur *in laeto Introitu art. 57.* qui sensum praedicti etiam

17. Placiti debet interpretari. cùm etiam iure Princeps non possit auferre, quod alicui praescriptione, praesertim immemoriali, est quaesitum. *Couar. in p. 3. rel. s. c. possessor de reg. iur. s. 1.* §. *1. n. 5.* tametsi parocho parochialia commoda iure etiam ipso competant, *tot. tit. de sepult.* per priuilegia alijs communicentur: & res omnis facilè dicatur redire ad naturam suam: vt priuilegijs facilè derogatur, *d. c. si de terra. d. c. accedens.* & ius fauorabile sit; priuilegia, odiosa. & in causa hac possessoria interdictum dari non debeat aduersus annalem possessorem. *l. 1. in princ. v. intra annum. D. vti poss. ordinat. Conc. Brab. art. 438.* quanto minùs aduersus triennalem, decennalem, immemorialem? (Ius consuetudinę competens vt hic à Principe auferri non possit.)

Neque porrò recipi potest, quod obiectum est, quod Minoritae ignorantes fuerint huiusmodi consuetudinis: tum quia etiam vera ignorantia aduersus vsum immemorialem nullum pondus posset adferre: tum quia dum in omnium conspectu officia funeralia facta sunt in ecclesia parochiali, toties & à tanto tempore, huiusmodi allegatio tam exiguae est fidei, vt nec audiri possit. *c. cum in tua. X. qui matrimonium accusare.* nec desuper recipi probatio. *c. quia verisimile. X. de probat.*

Enimuerò quia, vt diximus, Minoritae tantùm habent vsum facti, nihil iuris; Innocentius IV. & Martinus IV. & alij statuerunt, vt essent Syndici, aut oeconomi qui nomine Romanae ecclesiae actiones prosequi possent: sed ea forma & modus hic ex integro non est seruatus. Syndicus quidem non Minoritae sunt in lite; sed tamen idem Syndicus nullatenus hic fecit mentionem ecclesiae Romanae; nec de illius proprietate, dominio, iure seu possessione egit; sed conclusit; vt ipse *conuentus Minoritarum manuteneatur in possessione sepulturarum, & receptionis iurium sepulchralium, etiam ad exclusionem parochi.* quae eadem iura dicit peti, aut recipi non per modum eleëmosynae; sed iuris, ac iusti pretij physics laboris in sepultura praesti ti. dicit quidem Regula; quod fratres de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant: sed haec ipsa verba Nicolaus III. *in d. c. exijt.* §. *nec quidquam. in fin.* interpretanda declarat de vsu facti dumtaxat; quoad ipsos fratres: vsus autem facti dumtaxat non sufficit, vt alicui concedatur interdictum: sed requiritur vt quis nomine suo, non alieno possideat, non tantùm in possessione sit: *l. 3.* § *creditores.* §. *cum inquilinus. D. vti possidetis.* quia possidere non censetur, nec praescribere potest, qui suo nomine non possidet. *l. s.* §. *per procur. D. de acquir. poss. l. 2. C. de praescript. 30. an.* 18. (Etiam Syndici agere non possunt, vt ipsis fratribus aut Conuentibus proprietas aut possessio adiudicetur.) 19. (Vt potiùs nomine eleëmosynae debeant accipere quae offeruntur etiam intuitu laboris pet eos praestiti.)

Sed & canones vix sic loqui permittunt etiam ipsis parochis; dum pecuniam exigi vetant. *c. suam. & tot. tit. X. de simon.* ita tamen vt cogantur per officium Ordinarij illi, quibus ea obsequia praestita sunt, *obseruare laudabilem*, inquit c. 42. X. de simon. *consuetudinem, erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam.* quae periphrasis est eleëmosynae. à quo verbo non debent Minoritae abhorrere: quibus *in d.* §. *proinde*, dicitur, vt vadant pro eleëmosynis confidenter. tametsi non nesciamus operae statui pretium posse; sed & tamen nec ipsis deberi; nullamque in personis ipsorum consistere posse obligationem. *d. c. exijt. d. c. exiui.* quae tamen mater est actionum omnium, & sine qua illae nasci non possunt.

RESPON-

RESPONSVM VI.

De naturalibus & diœceſanis.

1. Priuilegium eccleſiarum Belgicarum cathedraliũ nouarum quod præbendas nobilibus diœceſanis affectas, an oriundos admittat, an ortos duntaxat?

IN erectionibus nouorum Belgij Epiſcopatuum nouem præbendæ in ſingulis cathedralibus eccleſijs afficiuntur perſonis graduatis; tres Theologis; tres Iuriſperitis; tres nobilibus *eius diœceſis*; ſiue in iure, ſiue in theologia lauream adeptis. quæſitum eſt an hæc verba, *eius diœceſis*, ortos requirant, an oriundos admittant; vel fortuitò alibi natos, cùm parentes illorum in diœceſi domicilium haberent: quod filij ſortiantur originem patris? vt qui ex Campanis parentibus natus eſt, Campanus eſt. *l. aſſumptio. D. ad municip.* tametſi aliàs *prouinciales*, inquit lex 190. *D. de verb. ſignif. eos accipere debemus, qui in prouincia domicilium habent: non eos, qui in prouincia oriundi ſunt.* vtique dum alibi conſtitutum habent domicilium.

2. Liberi originem patris ſequuntur.

Quare *ibid.* Alciatus *& in l. qui in continentibus. 147. D. eod.* ortos diſtinguit ab oriundis: ibidemque quærit quid ſi lex eum, qui Romæ natus non ſit, à dignitatibus excludat; an is cuius mater extra domicilium peregrè peperit recipiendus ſit? & verbis legis ait excludi: interpretatione tamen recipiendum. *arg. legis huiuſmodi. 84. §. legatum. D. de legat. 1.* ſi lex oriundum exigat, etiam ortum comprehendi. ſed Cuiacius *ad d. l. 190.* negat à iuris authoribus ortorum oriundorúmve diſtinctionem ſeruari. prouinciales ait diuerſimodè dici. vtique iuxta diuerſitatem cauſæ, quam ſpectant leges. ſed in d. l. 190. nòn ſufficere originem; ſed requiri, & ſufficere domicilium: & *ad d. l. 2. D. de verb. ſignif.* quærit quid requiratur, vt quis ciuis ſit?

3. Peregrè natus fortuitò, domi natus cenſetur.

4. Quis prouincialis?

Additque idem Alciatus *ad d. l. 190.* prouincialem quem eſſe, & de prouincia idem videri; niſi quod illa verba, *de prouincia*, magis ad originem referri videantur: *DD. in c. 1. X. de ſponſ. in verb. de Francia quidem nobilem mulierem de Saxonia.* adeoque hæc verba, *eius diœceſis* (quæ dicitur quatenus Epiſcopus ius adminiſtrandi ſacra habet, ſicut territorium quatenus Iudex ius terrendi, *Spigel. in Lexic. v. diœceſis.*) eandem energiam ſortientur. & *de diœceſi* originem, ſeu ortum habentes, intelligentur: vt domicilium hîc non ſufficiat. quamuis reſpectu Ordinum quis diœceſanus habeatur, qui in diœceſi domicilium, beneficium, vel originem habeat. *c. cum nullus. de temp. ordinat. in 6.*

5. De prouincia?

6. De diœceſi?

7. Domicilium hîc non ſufficit.

8. Ratio.

Sed eius ratio eſt, quòd Ordinum collatio ſolam ſubiectionem ſpectet, ius externos ordinari tantùm vetet: at hæc Bulla aliò reſpiciat. vt nobiles ſint eius diœceſis: vtique, qui conſanguineos, & affines nobiles ibi habeant, ad eccleſiæ ſplendorem, tuitionem, vbi opus erit; iurium, immunitatumque defenſionem per eoſdem agnatos, & affines politicis magiſtratibus vndique impoſitos; & in republica potentes. vt hic erat nobilitas bullæ datæ tempore: & quo reſpexiſſe illam veriſimile eſt.

9. Nec ſufficit quod quis Regni naturalis ſit.

Eoque & amplius hîc continetur, quàm quod multis in regnis conſuetudine, priuilegioque exigitur; vt naturalis regni quis ſit. *de quali naturalitate latè Garcias de benef. p. 7. c. 9.* vbi huiuſmodi naturales ortos, & oriundos exteris iure præferendos docet. & n. 19. in communibus negotijs eum dici illius diœceſis, quem admittit d. c. cum nullus.

10. Sed clericus alicuius diœceſis dicatur.

Verùm *n. 21.* in ſupplicationibus beneficialibus *poſt plures quos citat*, ait intelligi quem eſſe de tali diœceſi, qui ex illa originem habeat: & oriundum etiam pro orto accipi. ideoque ei qui ſe narrauit clericum Abulenſem, ſufficere demonſtrare originem paternam; & oriundum ſe eſſe: non autem beneficium, aut domicilium habere. quod verba ſint naturaliter, & propriè, non ciuiliter tantùm intelligenda. *l. fin. C. de his qui veniam ætatis.* & ideo in literis poni ſolere oriundum ex tali diœceſi, eumque hodiè ſtylum ſeruari.

11. Verba hic propriè intelligenda, vt ortus hic exigatur.

Enimuerò d. bulla erectionis, priuilegium, ſeu ſtatutum huiuſmodi continens, maximè in propria ſignificatione verba retineri ſuadet, vt nec ſub orto oriundus comprehendatur: nec illius diœceſis dicatur, in qua pater duntaxat natus fuit, quem is tranſlato domicilio alibi genuerit.

12. Niſi reip. cauſa parentes abfuerint.

Niſi fortè Principis ſeu reipublicæ cauſa abſens fuerit. qui cum familia iuris fictione abeſſe non cenſeatur: eodem loco habendi ſunt liberi, ſic alibi nati; ac ſi in patria orti eſſent. *arg. l. 1. & 2. C. de vxor. milit. & eorum qui reip. cauſa abſunt.* vbi vxores & familia patrisfam. priuilegia nanciſcuntur. quod hic ſæpiùs declaratum eſt in ijs, quorum parentes in his tumultibus Regem ſecuti erant, aut ab eo reip. cauſa vocati, miſſi, officijs impoſiti.

13. Aut fortuitò, quis extra domicilium natus ſit.

Eodem ferè loco ſunt habendi, qui fortuitò peregrè nati ſunt. *arg. d. §. legatum. Alciat. & ab eo citati. & Leonin. conſ. 54. ſub. fin.* quippe, vt ait Alciatus *ad d. l. 147.* in eo quis loco eſſe intelligitur, in quo domicilium conſtituit; neque receſſiſſe videtur; qui animum reuertendi habuit. *l. plerique. D. de rit. nupt.* ſeu planiùs Leonin. d. conſ. 54. quod paterna origo & domicilium magis ſpectatur, quàm fortuita natiuitas. *l. filios. C. de municip. & de origin.* vt caſualis natiuitas quoad honores, & priuilegia non obſit; quo minùs quis in paterno domicilio natus cenſeatur. ex ijs quæ habet idem Leoninus *latiùs ibid.* & ſic videmus quoſdam præbendas nobilibus *eius diœceſis* affectas poſſidere, qui extra diœceſim nati ſunt, dum ab hæreticis ditio occuparetur, & parentes regias partes ſecuti eſſent.

14. An nobiles hi ex vtroque parente nobili nati eſſe debeant?

Aliud quæſitum eſt, an hos nobiles ex vtroque parente nobili natos eſſe oporteat? cæteris paribus hos præferendos rectè diximus;

mus; tanquam ea qualitate magis imbutos, & in quos finis Bullæ potentiùs influit: attamen solius patris nobilitas filios nobiles facit. *l. cum legitimè. D. de stat. hominum. l. filium. l. liberos D. de Senat. l. exemplo. l. eos C. decur. l. 10. l. 1. C. de dignit.* eaque hîc sufficit: cùm bulla non aliud exigat. *arg. l. 1. §. si seruum. ibi non dixit prætor. l. vnic. §. vbi autem in fin. ibi, nam si contrarium volebat, nulla erat difficultas connumeratum ea disponere. C. de caduc. toll. c. ad audientiam. vers. nam si. X. de decim.* satis est enim verba propriè intelligi. *l. 1. §. si is qui nauem. D. de exerc. act.* & regula est quod lex generaliter loquens generaliter sit intelligenda; & quæ non distinguit, non distinguenda.

15. Denique est quæsitum; cùm bulla deferat electionem Episcopo, & superstitibus graduatis, cùm quis graduatorum moritur; si inter superstites aliquis sit nondum in sacro subdiaconatus Ordine, an ad electionem admitti debeat? Concilium quidem Trid. *s. 22. c. 4.* innouans Clementinam *vt ij de ætat. & qualitat. præfic.* statuit, vt, qui non essent saltem subdiaconi, non haberent vocem in Capitulo: & quæsitum est à gloss. *in d. clem. vt ij in verb. Capitulo* an illud obtineat in actibus non capitularibus? seu qui non exercentur collegialiter: & resoluit negatiuè. illam sequitur Zabarella *ibid. num. 14. & alij.* vt generaliter ad actus expediendos vt à singulis, non se extendat hæc priuatio. & rectè. noui enim iuris est, & pœnalis. qualis dispositio non debet extendi ad non expressa. quare etiam ita accipienda sunt Statuta Capituli: quæ interpretanda sunt in dubio conformiter iuri. quod aufert consequenter vocem actiuam nondum subdiacono in electionibus canonicis seu capitularibus. sed hæc graduatorum electio non est capitularis: sed neque graduati faciunt separatum collegium: non ergo in illa obtinet priuatio vocis, quoad nondum subdiaconum. sed & Capituli Statuta mutare quidpiam, aut restringere non possunt dispositionem bullæ Apostolicæ. quia inferior nullatenus legi superioris derogare potest. bulla autem hîc ad electionem generatim atque indistinctè vocat cum Episcopo omnes graduatos superstites; nec quemquam excludit.

An non subdiaconi admittantur ad electionem graduatorũ

RESPONSVM VII.

De priuilegiarijs regularium monasticarum mitigationibus.

CVpit Concilium Trid. *s. 25. de regular. c. 1.* veterem regularem disciplinam instaurari, & confirmari, & regulares ad regulæ, quam professi sunt, præscriptum vitam instituere: & *ibidem c. 22.* quæ decreta sunt in omnibus omninò monasterijs obtinere, non obstantibus quibuscumque priuilegijs, quamuis *ibidem c. 20.* Ordinum priuilegia in alijs, quàm quæ ibi statuuntur, firma voluerit esse, & illæsa.

Procul dubio per hæc restauranda est vetus, & primæua disciplina; quæ superiorum negligentia, & subditorum languore lapsa est. *c. recolentes. X. de statu regul.* exterùm si quid per apostolica priuilegia mitigatum est, non mox sublatum id omne censetur. *Nauarr. Comment. 3. de regular. num. 33. Rodriguez tom. 2. q. reg. quæst. 74. art. 4. & 5. vide quæ diximus in Consult. can. de regular. cons. 15. 20.* sic D. Benedictus Reg. c. 39. esum carnium suis interdixit: c. cum ad monasterium, *X. de stat. monach.* & quædam priuilegia apostolica, aut vsus alicubi immemorialis, illud mitigarunt: *de quo egimus in Consult. can. de consuet. cons. 1.* non est ergo verisimile abolita hæc esse omnia per Concilium. cùm videamus Cistercienses, aliosque integros Ordines vti priuilegiaria mitigatione; quod verisimiliter non toleraret ecclesia, si talia priuilegia essent abrogata. adeoque neque possunt Superiores professis mitigatam regulam, inuitis imponere primæuam austeritatem, contra receptum taliter Concilij intellectum vt & rectè scripserit Sa *v. religio* Romæ probatus, Concilij intentionem non fuisse legitimè relaxata, aut mutata per d. c. 1. prohibere. quod & iuuant verba d. c. 1. *vbi collapsa est vetus, & regularis disciplina, instauretur, & constantiùs, vbi conseruata est, perseueret:* vbi enim per priuilegia non subreptitia est mitigata; non potest dici collapsa. ibi ergo d. c. 1. non præcipit instaurari: eò ergo non porrigitur derogatio priuilegiorum quæ est subiecta in d. c. 22. quæ afficit tantùm in superioribus decretis contenta, vt inquit.

1. Priuilegia mitigatoria primæuæ austeritatis vt non sint abrogata.

Quare etiam, quod generatim traditur, hîc debet obseruari; vt fortiter & suauiter reformatio lapsæ disciplinæ fiat, ne nimiùm emungendo eliciatur sanguis. *Prouerb. 30. Nauarr. Comm. 3. de regul. num. 30. 34. Rodrig. tom. 2. q. 74. art. 4.* & tum porrò persuadeatur paulatim, si fieri potest, benè currentibus, non absolutè vel intempestiuè præcipiatur, aliquid remittere de mitigatione. inuitis enim vsus immemoriales non damnati, & per Concilium non reuocata priuilegia, vt diximus, auferri non possunt. *c. cum in cunctis. c. ex parte. X. de his quæ fiunt à maiori parte Cap. c. 1. 2. & tot. tit. X. de his quæ fiunt à prælat. sine cons. Cap.* vt & superioris & paucorum renuntiatio alijs nocere non possit. *Mirand. p. 2. q. 43. artic. 2. concl. 6. Rodrig. tom. 3. q. 51. artic. 5. Portel. v. priuilegium num. 52.* nec, si quid ille in sua electione vlteriùs promisit, reliquorum conditionem deteriorem facere potuerit.

2. Reformatio vt fortiter & suauiter inducenda.

De

De excesſibus prælatorum.

RESPONSVM I.

De exercitio pontificalium.

1. *Non licet extra diœcesim. niſi ex conſenſu diœceſani.*
EPiſcopus in aliena diœceſi cuiuſuis priuilegij prętextu pontificalia exercere non poteſt, niſi de Ordinarij loci expreſſa licentia; & in perſonas ei ſubiectas *Conc. Trid. ſ. 6. c.5.* non ergo ſufficit authoritas Patriarchæ, vel Metropolitani, nec facultas Papæ generalis promouendi à quocumque. *c. 11. ſ.7. Trident.* quo caſu nec ſimplicem Ordinarij licentiam, ſed vicariam ſubrogationem quidam exigi vo-
2. *Ne quidem in loco exempto.*
lunt, per illa verba, *aut pro ea pontificalia exercente.* quare nec in loco exempto pontificalia exercere licet. ne quidem ex conſenſu prælati exempti; niſi & adſit Epiſcopi, intra
3. *Sed ſi ſit nullius diœceſis licet.*
cuius fines eſt locus exemptus. niſi ſit nullius diœceſis. quando neque vicinior Epiſcopus id poteſt. quamuis ibidem ſæcularia ab eo viſitari poſſint. *ex c. 9. ſ.24. Concilij Trid.* eoque
4. *Ne quidem viciniori hic niſi de licentia prælati loci.*
nec Epiſcopus in loco, qui nullius ſit diœceſis, ſemel in Concilio prouinciali à prælato illius loci electus, vtique ad effectum de quo in d. c. 9. extra quem nec viciniori; nec ſic électo eſt inuito prælato facultas conceſſa. quare & ſuffraganeus, qui pro defuncto Epiſcopo
5. *Nec ſuffraganeo defuncto Ordinario, niſi de licentia Capituli.*
pontificalia exercuit, cuius per mortem ea facultas exſpirauit, iam ſine conſenſu Capituli pontificalia exercere non poteſt. nec, cùm ex eius conſenſu, intra primum annum Ordines conferre. *Trid. ſ.7. c.10. c. 10. ſ.23.* ſed neque eam licentiam Epiſcopi vicarius dare poteſt, in vim commiſſionis generalis; cùm hæc tam ſpecialibus notis per canones communes, & Tridentinos inſigniantur. *Barboſ. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ.6. c.5.*

6. *Licet Archi-Epiſcopo viſitanti.*
Dixi, prætextu priuilegij; quo nec Archi-Epiſcopus pontificalia poteſt exercere; ſed ex iure communi pontificalia permittuntur Archi-Epiſcopo viſitanti. *clem. fin. de priuil. c. romanus. de cenſ. in 6.*

Quod autem aiunt nec Nuncios in eccleſia Archi-Epiſcopi ſine eius licentia debere pontificalia exercere, *citati à Barboſ. vbi ſup. n.18.*
7. *Et Nuncio in ſua prouincia.*
magis exiſtimo honeſtatis causâ dici. nam ſerè ſunt cum facultate legati, qui eſt in ſua prouincia etiam Ordinarius. *c.2. de off. deleg. in 6.* d. autem c.5. loquitur de Epiſcopo in alterius diœceſi exiſtente: Legatus autem per totam ſuam prouinciam non cenſetur eſſe in aliena diœceſi; imò ſuperat diœceſanum. & propterea vbi concurrunt, debet diœceſanus in illius præſentia inducre manteletum, & obſcurare rochetum.

8. *An pontificalia liceat celebrare extra diœceſim liceat?*
Pontificalia exercere inquit Concilium: quare ſatis problematica eſt quæſtio an nec miſſam celebrare Epiſcopus in pontificalibus poſſit; vtique cum mitra & baculo: & latè citat Diana *p.3. tract.6. miſcel. r.36.* vtrimque authores, & quia clementina 2. *de priuil.* celebrationem Pontificalem etiam tantùm intra diœceſim permittit, magis probabile eſt & miſſæ celebrationem *d. c.6.* prohiberi. tametſi verba Concilij de ordinibus ſingulariùs videantur loqui. cùm adiungunt & ordinatos fore ſuſpenſos. non videtur tamen vbique quoad pœnam ſuſpenſionis ex ſola celebratione eſſe certo vſu receptum. Sed & Abbates pedo & mitra inſigniti tantùm in eccleſijs ſuis, ſeu pleno iure ſibi ſubiectis, poſt ſollemnem miſſam, aliaque diuina à ſe celebrata, populo ſollemniter benedicere poſſunt. *c. abbates. de priuil. in 6.* alio celebrante ipſi id præſtare non poſſunt, nec alibi; ſed neque tunc ſibi conſtituere capellam, ſeu vti pontificalibus. *Syluius in Reſol. p.5. V. Abbas. IV.*

RESPONSVM II.

Vniti beneficij onera, vt antè, explenda.

QVæritur de ſenſu clauſulæ expreſſæ in literis vnionis monaſterij A. anno 1560. factæ Epiſcopatui B. *volumus autem quod propter vnionem, annexionem, & incorporationem huiuſmodi diuinus cultus, ac ſolitus monachorum & miniſtrorum numerus in d. monaſterio nullatenus minuatur, ſed eius & conuentus prædictorum congruè ſupportentur onera conſueta.*

Res manent tranſeuntque cum ſuis oneri- 1. *Res tranſeunt cum ſuo onere.*
bus *c. paſtoralis X. de decim.* neque fructus dicuntur, niſi deductis expenſis. *l. fructus. & ibi DD. D. ſol. mat. l. 1. C. de fructib.*

Porrò generalis hæc clauſula eſt in omni- 2. *Onera vt antè ita poſt vnionem explenda.*
bus vnionibus; vt onera antè incumbentia non minùs poſt illas expleantur. *c. expoſuiſti. X. de præb. c. ſi propter. de reſcript. in 6. c. præſenti. de off. ordinar. in 6.* vt enim non intelliguntur bona niſi deducto onere: *l. mulier. D. de iur. dot.* ita & ordo charitatis incipit à ſeipſo: *c. ſi non licet. 23. q.5. c. cum in officijs. X de teſtam. nimis,* inquit lex *præſes C. de ſeruitut. & aq. durum eſt ex tuis prædijs aqua agmen, ſitientibus agris tuis, ad aliorum vſum vicinorum propagari.* ideoque 3. *Vnio vt alijs prodeſſe, ita alijs nocere non debet.*
ab vnito beneficio non permittitur auferri, quod ad curam fabricæ, & congruam religioſorum, & ſufficientem ſuſtentationem, & onera illius requiritur. *c. de monachis. c. auaritia. c. exſtirpanda. X. de præb.* ita rem temperat Innoc. III. *in c. apoſtolica. X. de donat.* vt cui tribuitur, competens ſubſidium conferat; & cui tollitur, damna grauia non infligat. quo etiam minùs alterentur fundatorum voluntates. quod *non niſi,* inquit Concilium *Trid. ſ. 22. c.6. ex iuſta & neceſſaria cauſa fieri debet.* adeoque ea diſcretione, vt cooperiendo vnum altare, non diſcooperiatur alterum, vt dici conſueuit. ſed illius neceſſitati prouideri debet de eo, quod alteri ſupereſt. *d. c. præſenti.* & ſic in vnionibus vnitis ante omnia portio congrua reſeruatur: *poſteà,* inquit Rebuſ. *tract. cong. port. n.103. Papa reliquos fructus donat, & vnit. vt ibi proſequitur.*

Adeò

4. *Sol imprimis cultus diuinus nullatenus per eam minui debet.*

Adeò quidem, vt & Concilium *Trid. ſ.*23. *c.*18. quamuis ad ſanctiſſimam inſtituendorum ſeminariorum cauſam permiſerit vniri, atque incorporari beneficia ſimplicia; adiecerit tamen clauſulam; *ſine cultus diuini præiudicio*; & in alio neceſſario caſu *ſ.*24.*c.*15. *ita tamen*, inquit, *vt tot ſuperſint, quæ diuino cultui celebrando, ac dignitati eccleſiæ commodè valeant reſpondere.* at hîc ſolitum monachorum, multò magis taxatum, numerũ minui vetat. ſiquidem taxatus numerus ſine ſpeciali Sedis apoſtolicæ authoritate minui expreſsè prohibetur. *c. cum acceſſiſſent. c. M. ferrarienſis. X. de conſt.*

Et ſingulariter quoad prouiſionem Epiſcopatuum *ſ.*24.*c.*13. aliqua fructuum acceſſione tenues vult augeri; non monaſteria vniri. quæ ſeſſio habita quidem fuit ann. 1563. & ſic poſt bullam d. vnionis; attamen eius ratio, vtique, quo minùs cultus diuinus minuatur, in eccleſiæ intentione explicanda, magnum momentum adferre debet.

5. *Ad hunc pertinet ſolitus vnitorũ numerus.*

Ad cultum autem diuinum inprimis pertinet numerus religioſorum; præſertim ſacerdotum. dum fundatores amplas facultates contulerunt, vt à multis iugiter pro illis ſacrificia, & preces diu noctuque offerrentur. quæ indeterminata obligatio, cum arbitrio boni viri remiſſa intelligeretur, cenſenda eſt determinata eſſe, ſeruatâ certa facultatum, & numeri religioſorum proportione, cùm anno 1301. inuenitur religioſorum numerus, præter laicos, taxatus ad 39. à Capitulo generali Ciſtercienſi; ac deinde an. 1305. ex præcepto Benedicti

6. *Eoque non minuendus.*

XII. vt & in contrario Concilium *Trid. ſ.*25. *c.*4. huiuſmodi determinationem in Synodis, & Capitulis generalibus fieri voluit. & valde anxiè procedit *d. c.*4. in imminutione ſacrificiorum, ac miſſarum: vt conſequenter eodem reſpicere oporteat, dum aliquid agitur, ex quo ſequi poſſit imminutio numeri ſacerdotum: adeoque & ſacrificiorum, & officij diuini. ſed & clauſulæ verba, *volumus vt cultus diuinus, & ſolitus monachorum numerus nullatenus minuatur*; quia clara ſunt; nec per alia relaxantur; omninò ſunt ſequenda: nec poteſt ab eis

7. *In eoque clara clauſula nõ diſtrahenda.*

recedi *l. non aliter.* 69. *D. de leg.* 3. præſertim auctis non parum poſt d. an. 1301. & 1305. eiuſdem monaſterij facultatibus. *d. c. cum acceſſiſſent. d. c. M. ferrar.*

8. *Congrua onerum ſupportatio, extra taxatum numerum, arbitraria.*

Porrò illa verba; *ſed monaſterij & conuentus prædictorum congruè ſupportentur onera conſueta*; arbitrium boni viri admittunt: ſed extra numeri religioſorum taxationem pridem factam. vbi enim lex certa eſt, ceſſat arbitrium. *l. non poſſunt. D. de legib. Menoch. de arbitrar. in proœm.*

9. *Adiecta in gratiam vnitorum.*

Adiecta ſunt autem illa; non, vt quidam perperam interpretantur, in gratiam Epiſcopatus, cui fit vnio; ſed in gratiam monaſterij, quod vnitur. vt patet ex omnibus iuris locis ſuprà citatis. quippe & ſacri canones, vt in ſæcularibus neminem volunt promoueri ad Ordines ſacros, ſine ſufficienti ad ſuſtentationem titulo; ita nec religioſos in aliquo monaſterio ſuſcipi; niſi qui congruè ex prouentibus ali poſſint: adeò ſeuerè; vt in monaſterijs monialium, ſi penuriam paterentur, profeſſionum adiecerint nullitatem. *c. periculoſo §. ſanè, de ſtat. regul. in* 6. & nouiſſimè Conc. *Trid. de regular. c.*3. etiam in exemptis ab Ordinario numerum taxari voluerit, qui commodè ali poſſit. vt hîc taxatus eſt.

Congruum autem dicitur, quod congruit, 10. *Quid congruum?*
conuenit, competit, ſufficit: & iſtis vocabulis vtuntur capitula, quæ ſuprà citauimus: & pleniùs refert. *Rebuffus in tract. de cong. port. quæſt.* 1. *n.* 6.

Congruè ergo ſuſtentandi ſunt religioſi, 11. *Pro ſtatu monaſterij & religioſorum.*
ſecundùm numerum taxatum, Ordinis & monaſterij qualitatem, & ſtatum ſuum. *l. ſed etſi. §.* 1. *D. de vſufruct. l.* 1. *§. in honorarijs. D. de var. cogn. l. quæro. D. de iur. dot. c. non cogantur. diſt.* 41. vt dignitati eccleſiæ congruè reſpondeant. *d. c.* 15. *ſ.* 24. *Trid.* vtique ergo præter illorum alimentorum onera, & ea quæ rebus incumbunt; reſtauranda eſt & ſarta tecta ſeruanda fabrica, & ædificia monaſtica. quantum porrò his congruat; ſpectat rurſus arbitrium boni viri. & Concilium quidem *Trid. ſ.*25. *c.*
8. vt de hoſpitalitate, *quantum*, inquit, *per* 12. *Ex arbitrio boni viri.*
prouentus licebit. ita antiqui canones prouentuum quartam partem fabricæ; aliam quartam pauperibus aſſignabant. *c. de redditibus. cum ſeqq.* 13. *Proportione prouentuũ.*
12. *q.* 2. quæ etſi hodiè non æquè obtineat; habet nihilominus etiam hodiernus ſtylus Curiæ Romanæ, vt in literis, quibus in com- 14. *Quarta pauperum, fabricæ, &c.*
mendam dignitates, aut monaſteria dantur, inſeratur clauſula; vt commendatarij erogent in vſus pauperum quartam fructuum portionem. *Azor. Inſt. mor. p.* 1. *l.* 12. *c.* 11.

D. Paulus hoſpitalitatem vetat obliuiſci. 15. *Onere in pauperes hoſpitalitas ex ſacris literis, & iure.*
ad Hebreos; *c.* 13. *ad Tit. c.* 1. & ſacri canones, quos Gratianus conglomerat *diſt.* 42. *c. offerebat.* 32. *quæſt.* 7. *c. quoniam.* 16. *q.* 1. *& c. volumus. diſt.* 89. *c. quia.* 12. *q.* 1. ſed & regula S. Benedicti, ſub qua eſt Ordo Ciſtercienſis; & hoc
monaſterium, c. 53. adeoque & Concilium 16. *Regula S. Benedicti.*
*Trid. ſ.*25. *c.*8. admodum deſiderat exerceri *hoſpitalitatis*, inquit, *officium, à ſanctis patri-*
bus frequenter commendatum. & Clemens VIII. 17. *Concilio Tridentino.*
conſt. an. 1594. *incip. religioſè*, vbi largitiones munerum in regularibus ſeuerè prohibuit,
eleëmoſynas tamen in pauperes, & hoſpitalita- 18. *Conſt. Clẽ. VIII.*
tem in peregrinos, exerceri omninò voluit: etiam *ſeruato*, inquit, *charitatis ordine.*

Verum quidem eſt, & Epiſcopo ſuam 19. *Si prouentus pro oneribus vniti, & cui vnitur non ſufficiunt; potior eſt cauſa vniti.*
partem tribuendam; patrem illum pauperum, & hoſpitalem; adeoque & congruè dotatum eſſe oportere: ſed illius pars olim vndique colligebatur, non ex vnico loco. & quartam ſuam habebat per totam diœceſim. & verò quando per prouentus beneficij onera vniti, & illius cui vnitum eſt, non poſſunt ſimul congruè ſuſtineri; potiorem eſſe cauſam vniti, quàm eius cui vnitum eſt, deciſum per Senatus-conſultum Allobrogum refert Anton. Faber *in ſuo Codice l.* 1. *tit.* 2. *def.* 52. *Rebuff. vbi ſuprà num.* 103. 104. *vbi & plures citat.* & apertè ſtatuit Pius V. *in bulla data Cal. nouemb.* 1567. & d. lex præſes. adeo-

Q que

que & in re angusta, cùm dos & Episcopatui, & monasterio non potest esse satis congrua; oportet alterum alterius onera portare; compati defectui, & fundatorum intentionem sequi, extra quam exigat necessitas. *d. c. 6 s. 22.* & in angustijs vndique se offerentibus rectè dixit Iauolenus *l. 100. D. de reg. iur. quoties nihil sine captione inuestigari potest, eligendum esse quod minimum habeat iniquitatis*: & captionem interpretatur glossa iniquitatem: vt quando in rebus agendis nihil se offert, quod non habeat aliquid ex iniquo; tum id esse eligendum, quod à iuris tramite minùs alijs recedat.

Congruam esse dotem & Episcopatui oportet. Ioannes XXII. erectis quatuor nouis Episcopatibus *in c. saluator. de præbend. in extrauag. comm. singula quinque millia librarum turon. vnicuique, inquit, illarum, suisq; Pontificibus dignitate, & onere, & circumstantijs alijs attentè pensatis, debere sufficere credimus.* Cardinales pro negocio erectionis nouorum Episcopatuum Belgij deputati tria millia ducatorum singulis sufficere censuerunt. Paulus IV. singulis ea per separationes bonorum assignanda in Bulla vniuersali decreuerat: Pius IV. monasterium vniens causatur quod per vnionem minùs læderetur cultus diuinus, quàm per bonorum separationem: cùm ergo per hanc tantùm lædi posset ad tria millia, quamuis à solo hoc monasterio desumi illa potuissent; non potest per illam amplius exigi: quia alioquin sic amplius læderetur: contra quam ait Pontifex. salua tamen monetæ mutatæ ad veterem valorem supputatione: iuxta quem iam tunc bona separari decretum à Paulo IV. fuerat. atque hic finis atque intentio moderari debet verba vnionis vniuersalia, vt dicitur indeterminatum sermonem causa determinare. *l. 5. & ibi Bart. D. de adminis. tut. l. cum pater. §. dulcis. D. de legat. 2.* & in ambiguis antecedentia & consequentia, facta dictaque ad interpretationem facere. *l. hæredes. 21. §. sed & si. D. Qui testam. fac. L. Iulian. §. proinde. D. Ad Maced. ibi, intelligendum ab initio sit accepisse.*

vnione: *s. 24. c. 13. & 15.* & ob talia *in c. 1. X. ne sed. vac.* monasterij Episcopatui vniti dissolutio petitur, & releuatio dicitur: differtur tamen, donec ecclesiæ vacanti prouisum erit de successore; non donec eiusmodi detrimenta euenerint. ob quæ deinceps euitanda Trid. *d. c. 21.* decernit, vt quæ monasteria imposterum vacabunt, non nisi regularibus conferantur.

2. Quamuis nō cōtinuae singulares abusus.

Neque porrò admittit dissertationem Concilium Tridentinum quod ab abusu non sit argumentandum; sed tollendum abusum, permittendum vsum: siquidem *cupit*, inquit, *S. Synodus monasteria ad congruam monastica disciplinæ vitam omninò reuocare.* vbi est admodum aduertendum ad emphasim verbi *omninò*, quod iuxta Interpretum traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipit. *vt ex Zasio ait Spigel. in Lex. verb. omninò. Tuscus in verb. dictio omninò. conc. 322. DD. in c. licet canon. de elect. in 6. in verb. viribus, omninò carere. & in c. cum contingat. X. de rescript. in verb. nihil omninò.*

3. Sequendi canones conciliares potius quàm expeditiones Curiæ in deliberatione, quod satiùs sit.

Igitur in deliberationibus rerum agendarum non potest consultior, securiórve ratio iniri, quàm quæ conformis sit conciliaribus decretis ecclesiæ: quæ, præsertim in rebus fidei, & morum, dicitur errare non posse. *c. si ille. 5. nemo dist. 50.* dicunturque eiusmodi ecclesiæ decreta, canones, seu regulæ; secundùm quas dirigendæ sint ecclesiasticæ actiones. *c. canon. c. regula. d. 3. c. nulli. d. 12. in verb. à cuius* (matris ecclesiæ) *regulis nullatenus vos conuenit deuiare.* non verò eadem ratio est expeditionum Curiæ Romanæ; seu Datariæ: quæ multis subreptionibus, artibus, & importunitatibus est subiecta: per quas sæpiùs gratiæ impetrantur derogatoriæ sacrarum regularum. atqui ecclesiæ decreta in Concilijs Constantiensi, Lateranensi vltimo, & Tridentino admodum vniones auersantur: &, nisi iustæ & legitimæ causæ fuerint, pro subreptitijs habent. *Constantiense s. 43. Trid. s. 7. c. 6.* & hodiè Cancellariæ regula 12. seu 13. tales censet, quæcumque non sint conformes Concilio Trid.

Enimuerò idem Concilium *s. 24. c. 13.* vetat pro dotandis Episcopatibus vniri monasteria, in quibus regularis disciplina seruatur; sed iubet illis subsidium ferri per accessionem aliquorum fructuum, separationemque bonorum à dignitatibus, seu beneficijs, aut etiam per simplicium vnionem. eodemq; modo pro dotandis seminarijs procedit. *s. 23. c. 18.* per subtractionem alicuius partis prouentuum à quibusuis beneficijs, seu aliquot simplicium dumtaxat vnionem.

4. Ex facto Curiam decipi posse.

Neque mirum est decipi quandoque in negocijs tractandis Pontifices: cùm facti sint, & in facto consistant, vt ait Bonif. VIII. *in c. 1. de const. in 6.* circumstantias illorum non sciant; vt iura quidem in scrinio pectoris gerunt. *d. c. 1.* quare scrupulum sibi non mouent Pontifices dum regulas Cancellariæ edicunt; atque inter illas reuocatorias 12. seu 13. vnionum; 14. 15. 62. 63. diuersarum facultatum. Conciliorum autem œcumenicorum

RESPONSVM III.

De Vnione reuocanda.

1. Cùm fieri satis aliter potest fini ob quem facta est.

QVæsiuimus aliàs de dissolutione vnionum pro dotandis Episcopatibus Belgij factarum; an cùm res permittit, satiùs sit eam fieri? *in Consult. can. de excess. Prælat. cons. 8.* satiùs esse, censuimus; ob rationes antiquorum canonum super pluralitate beneficiorum curatorum, ac residentia, atque aliàs latorum: vt & diuersam professionem considerat *c. 10. s. 14. Concil. Trid.* dum naturâ lubentiùs *volatilia ad sibi similia conueniunt. eccl. 27.* in collatione: diuersa in spiritualibus, & temporalibus detrimenta in commendis: *s. 25. c. 21. de Regul.* & in

corum canones, etsi quandoque, non tamen tam facilè mutantur; quàm quæ fiunt in Curia. patienter ergo sustinent Pontifices de rescriptis suis reuerenter quæri. *l. si quando. X. de rescript.* quamquam nec hic quæritur an vnio olim benè facta sit; sed an separatio nunc potior sit, cùm, rebus & temporibus mutatis, fieri ea commodè potest.

5. Concilij Trid. decretum c. 13. s. 24. non retrotrahitur in cathedralibus, quibus vnita sunt monasteria, cùm tamen solui vnio potest, meritò attenditur.

Verum quidem est quod c. 13. *s.* 24. **Conc. Trid.** loquatur de vnionibus futuris, neque iam antè de monasterijs Episcopatui factas ritè irritet: etsi alias reuideri velit: verum est etiam, quod legem non ponat Pontifici: non item verum; quod alloquatur tantùm Episcopos, seu Concilium prouinciale. cùm in ipso principio quidem mandet Concilio prouinciali examen, *quas propter angustias*, inquit, *tenuitatemq́, inuicem vnire, vel nouis prouentibus augere expediat. confectaq́, de præmissis instrumenta ad summum Rom. Pontificem mittat*, (hæc ad Conciliũ) *quibus instructus summus Pontifex ex prudentia sua (prout expedire iudicauerit) aut tenues inuicem vniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat.*

6. Dirigit etsi non ligat S. Pontificem.

(hæc ad S. Pontificem) Inuicem inquit (prout in tenuibus pastoratibus *s.* 21. *c.* 5.) non autem monasteria. quod prohibet mox Concilio prouinciali: nec hîc permittit; sed vel Episcopatuum tenuium vnionem tantùm; vel accessionem ex fructibus. etsi ergo legem non ponit Pontifici; instruit tamen, & dirigit; & suam sententiam indicat. quæ eadem fuit Pauli IV. post septem Cardinalium examen, & relationem, totiusque Consistorij: cùm Paulus IV. generali bulla omnes nouos Belgij Episcopatus erexit, & sic dotandos decreuit.

7. Ratio decreti tam obtinet in nouo Episcopatu dotando, quã vetere augendo.

Sed & illud verum est, non loqui Concilium Trid. d. c. 13. in Episcopatu nouo, & originaliter dotando; sed de tenui augendo: sed tamen eadem est vtriusque ratio decisiua. vt per leges resolutum est, quæ statuta sunt de donatione antenuptiali, locum habere in propternuptiali. §. *est aliud genus. Inst. De donat.*

Quod autem obijcitur *ex Barbosa, & ab eo citatis ad c. 6. s. 7.* **Conc. Trid.** *in* **Collect.** *& ad d. c.* 13. *s.* 24. excipi vniones, quæ fiunt pro fundatione, dotatione &c. priori quidem loco

8. Obtinet decretũ etiam in necessaria dote cathed.

disertè loquitur Barbosa de Regula 12. vel 13. Cancellariæ, quæ expressè & has reuocat, si non sint sortitæ effectum; alioquin quacumque causa factas, vel authoritate. *non tamen*, inquit, **Concilij Trid.** vt meritò excipiantur, quæ pro necessaria dote fiant. nam & has admittit d. c. 10. *s.* 21. communiter quidem; sed tamen eiusmodi generalitas restringitur per d. c. 13. ne pro dote Episcopatus vniantur monasteria, vt & alibi beneficia diuersarum diœcesium *c.* 9. *s.* 14. & libera cum subiectis patronatui, *s.* 25. *c.* 9. similiter vniri prohibet; aliaque alibi: quæ tamen ea generalitas non mutat. cùm *generi per speciem derogetur, non contrà.* Secundo autem loco Barbosa loquitur etiam, non de nostro casu; sed disertè de vnione ecclesiarum dumtaxat parochialiũ; quas d. c. 10. permittit ob paupertatem vniri. vt & pauperes inuicem cathedrales, d. *c.* 13. non tamen his monasteria.

9. Ordinario non permissa, quæcumque lubet ratio tenues Ecclesias dotandi. nec d. c. 13. in S. Pontifice probat.

Rursus verum non est per præd. c. 13. Ordinarijs licere vt dotent tenues pastoratus quacumque ratione, quæ commodior eis videatur; vt proinde licere debeat Pontifici Episcopatum per monasterij vnionem dotare: non enim permittitur id Ordinarijs simpliciter; sed demum extra dotandi rationes ibidem expressè prohibitas. id enim ipse contextus satis significat. *curabit*, inquit, *Episcopus si per beneficiorum vnionem, non tamen regularium* (nota) *id fieri non possit, vt primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola & collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris aut parochiæ necessitate decenter sufficiat.* commodiori, inquit: hoc verbum comparatiuum vtique exigit positiuum; qualis Concilio non videtur prouisio per vnionem beneficiorum regularium: & iterum rationem à positiua diuersam significat; eoque, vt vnio d. beneficiorum pro pastoratu dotando Ordinarijs non permittitur; ita cessat argumentum ad summum Pontificem ductum. quamuis & in eo sit imparitas, quod Pontifici competit plenitudo potestatis, legibus soluta; quæ non Episcopo: neque quærimus quid possit S. Pontifex; sed quid satius sit.

10. Dismembrationes tamẽ in his permissæ.

Iterum obijcitur d. regulam 12. seu 13. Cancellariæ, vt vniones, ita & dismembrationes reuocare, seu prohibere: cùm hanc tamen illi intendant, qui hîc illam solui desiderant. ita quidem est: sed illas Regula excipit, quæ fiunt authoritate Concilij Trid. disparitas ergo in eo est; quod Tridentinum d. c. 13. pro dotandis Episcopatibus admittit accessiones fructuum, seu dismembrationes; vetat monasteriorum vniones.

11. Nec dignitas Episcopalis monasteriorum vnioni proficit.

Denique obijcitur, quod Episcopi super omnes gradus constituantur: **Con Trid.** *s.* 24. *c.* 1. *de reform.* & ad ordinem hierarchicum præcipuè pertineant: *sess.* 23. *c.* 4. eisque debeatur prima sedes, & præcipua rerum agendarum authoritas: *sess.* 24. *c.* 6. quos proinde summus Pontifex solet fratres vocare: vt illud simpliciter melius. Deoque gratius in hac materia iudicandum sit, quod Episcopatui est melius; non esse autem Episcopatui melius, eam separationem fieri.

Sed hoc argumentum oppugnat sententiam Concilij Trid. d. c. 13. vetantis monasteria vniri Episcopatibus: *nemo*, inquit Hormisda *in c. si ille, dist.* 50. *mihi alia qualibet contra auctoritatem Sedis apostolicæ, vel 318. Episcoporum, vel reliquorum canonum constituta obijciat. quia quicquid contra illorum definitionem (in quibus Spiritum sanctum credimus locutum) dictum fuerit, recipere non solùm temerarium, sed etiam periculosum esse non dubito.* quomodo & Hieronymus *in Parabol. Noli inniti prudentia tuæ: prudentia sua innititur; qui ea, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit. c. 5. X. de constit.* quare & negandum est id melius esse; quod fortè secundùm quid, & quædam temporalia melius esse possit: sed id melius est, quod salubriori ecclesiæ di-

rectioni magis expedit. iuxta leg. XII. tab. *salus populi suprema lex esto.* at pro illa satius est singulas ecclesias singulis esse commissas. & iuri diuino conformius: ob residentiæ obligationem. *Conc. Trid. s. 23. c. 1. in princip. aliaq; Vid. d. consult. 8.*

12. An Concilij decretũ non obtineat, quasi hîc nõ vigeat regularis obseruantia?

Si obijciatur d. c. 13. loqui de monasterijs in quibus viget regularis obseruantia; at hîc aliquos fuisse excessus circa tempora vnionis: erit dicendum loqui Concilium de monasterijs, sicut in *c. 21. s. 25. de regul. quæ suos*, inquit, *conuentus habent*, & s. 21. c. 8. vbi Episcopo omnis cura committitur, vbi *non viget regularis obseruantia*, seu conuentus non habent: vbi autem viget; vt Episcopi monitionibus paternis agant, vt debitam viuendi rationem obseruent, & nisi id intra sex menses fecerint, ipsi corrigant. vt, si fiat correctio, siquis excessus contingat, non ideo dicatur cessare regularis obseruantia. Sic S. Bonauent. *de sex alis Seraph. c. 3. post medium in hoc*, inquit, *differunt laudabiles religiones, & iam dilapsa; non quod nullus peccans in laudabilibus reperiatur; sed quod nullus impunè peccare sinatur, & peccandi aditus studiosè precluduntur. &c.* quæ est cura Superiorum; & hîc hactenus obtinuit. &, quo possit obtinere obseruantia regularis, nihil est efficacius ipsius prælati residentiâ.

Vrget præsentia Turni.

eoque cùm hoc monasterium conuentum habeat, & quidem numerosum, ac disciplinæ amantem; domesticum, & assiduum inspectorem ei dari expedit.

13. Non expectandus euẽtus incommodorum, vt consulta dicatur vnionis dissolutio.

Quod denique ad c. 1. X. *ne sed. vac.* dicitur non eundem esse casum nostrum, qui sit d. c. 1. neque posse dici incommoda illic expressa, hîc obtinere; sed si quando hîc illa contingerent, indultum iri, vt queri liceret: iam superiùs etiam diximus finem præcauendorum incommodorum sufficere, non exspectandum euentum. *ex d. c. 21. s. 25. de regular. Conc. Trid.*

14. Non potest non esse incommodum carere prælato residente.

Sed & illud nemo rectè diffiteatur, non posse monasterium, præsertim in spiritualibus, non capere detrimentum ex continua prælati sui absentia: si rectè adeò seuerè tam multi Conciliorum canones, & Pontificum decreta, Prælatorum residentiam exegerunt. vt quamuis non omnia in d. c. 1. narrata incommoda hîc locum sibi nunc vendicent; non possit tamen non aliqua ex parte dici releuatio monasterij, dissolutio vnionis.

15. Sic & Sixtus V. in diplomate, quo Nuncio suo mandauit dissolutionem abbatiæ Tongerloensis ab Episcopatu Buscoducensi, post narrata incommoda ex vnione suborta, *Episcopo*, inquit, *Buscoducensi apud suam ecclesiam residente, & à monasterio absente & alijs grauioribus negocijs occupato, & infrà, quare d. monasterio per dissolutionem vnionis, & ipsi mensæ Episcopali per applicationem congruæ partis illius redituum prouidere volentes, ac d. conuentus precibus inclinati, atque adductis exemplo aliorum monasteriorum aliàs similibus mensis in illis partibus vnitorum, quibus de simili remedio consultum est; mandamus &c.* ecce remedium Pontifex vocat, & consultum dicit monasterijs per dissolutionem vnionum; & Episcopatibus per congruam dotem velle prouideri.

Sed neque, quamuis turbatissimo illo tempore an. 1585. Sixtum acerrimi iudicij Pontificem remorari potuit argumentum illud, quod satius & Deo gratius videatur, quod magis expedit Episcopatui: vt plenius & securius esse dotatum per incorporationem totius monasterij, quàm applicationem partis bonorum: sed temporalem illam considerationem postposuit spirituali bono, vt mederetur incommodis vnionis. 16.

17. Consultior vnionis solutio vbi fieri potest.

Neque porrò hæc dicuntur vt oppugnetur vnio suo tempore, vt res tum ferebant, ritè, & rectè facta; sed vt constet mutatis temporum circumstantijs, rem suo tempore benè actam, in melius permissu temporum reformari; ad normam sacrorum canonum, cùm res pro integra haberi, seu restitui potest, securius, consultius, Deoque gratius esse.

18. Mutatâ ratione temporum quæ, vis olim cõsultò facta.

Quamuis enim Pius IV. in Bulla vnionis, de qua agimus, se omnia cum maturitate, & Cardinalium Consistoriali consilio censuisse dicat, satiùs fuisse à Pauli IV. Bulla, quæ per separationes bonorum Episcopatibus prouideri cupiebat, recedere, quod cultus diuinus sic minùs læderetur; tamen cùm difficilia essent illa tempora, nec in bonorum separationem publicè priuatìmve daretur consensus; deuentum fuit ad vnionem; non autem generatim determinatum est, & in thesi, satius esse per vniones prouideri Episcopatibus; contra Concilij Trid. d. s. 24. c. 13. Pauli IV. & S. consistorii iudicium, pro dotandis generatim nouis Episcopatibus per separationes bonorum: sed ex hypothesi speciali istorum temporum. Cùm autem iam consentientibus partibus facilè nunc prior Pauli IV. via obtineri potest, & Concilij Tridentini: & sic in alijs dissolutionibus Vnionum Vaucellensis, Tongerloensis, Dousanæ Pontifices etiam summa referunt maturitate esse processum; rectè ad hanc idem inseretur; *l. non possunt. D. de legib. Menoch. de arbit. cas. 64.* & à Pij IV. mutatione recedetur, tam consultò, quàm piè, laudabiliterque: redibitque res ad priorem statum iam inde à Philippi Boni & Caroli V. tempore conceptum; & Paulo IV. decretum in d. Bulla generali erectionis nouorum Belgij Episcopatuum. Rerum enim mutationes, vniones, separationésve, pro temporum qualitate, exigunt. *c. præcipimus. c. & temporis qualitas. 16. quæst. 1.*

De

De purgatione canonica.

RESPONSVM I.

Clericus an torturæ subijci possit; quâ causâ, & modo?

1. Capitalis pœna aduersus iudicem seu de causa torquentem.

PEriculosum sanè probandi genus est tortura: eoque grauior illius abusus. *tormenta illa gubernat dolor*, inquit Cicero pro Sylla, *regit quæsitor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, vt in tot rebus & angustijs nihil veritati loci relinquatur*. Igitur ne facilè Iudices ad quæstiones & tormenta prosilirent, capitalem pœnam in eos statuerunt Imperatores, qui aliquem per iniuriam aut torqueri prohibitum tormentis subiecissent *l. decuriones. 6. C. de quæstion.* quam pœnam plerumque DD. mitigant. vt arbitraria sit; si absit malitia.

2. Clericus torqueri an possit?

Primò igitur quæsitum est an clericus torqueri possit? in qua re quàm dissidentes & distinguentes sint opiniones, videri potest apud Farinacium *de indicijs, & tortura q. 41.* plurium est, vt non possit. argumento militis, de quo id iure decisum est. *in l. desertorem. §. 1. D. de re militar. l. milites. C. de quæst.* argumentum autem huiusmodi validum esse multis docet Euerard. *in loc. legal. à milite armata militia ad militem cælestis militia, & in termmu n. 10.* clericum non posse torqueri, ex priuilegio militis; quod ei communicatur. nec sanè argumentum hoc facilè reijci potest, sicubi contrarium in iure non sit decisum. Non esse autem per canones id disertè permissum rectè dixit Abbas antiquus. (vt plures referunt *in c. 5. X. dep.* nisi in infamato) patebitque si examinauerimus ea iuris loca, quę in contrarium citantur. videlicet d. *c. 1. X. de pœn. c. si constiterit. X. de accus. c. illi qui. 5. q. 5. l. presbyteri. & Auth. seq. C. de Episc. & cler.*

3. Excutiuntur canones qui videntur permittere.

Igitur d. c. *illi qui* ne iota quidem habet de clerico. & dicit tantùm quod veritatem religiosus (alij legunt rigorosus) tortor diuersis cruciatibus è tenebris exigere debet.

Dices agi ibi de accusatione Episcoporum; hos, vti & communes clericos, à laicis accusari non posse. *c. vt pluribus. X. de accus.* agi ergo de clericis in eos torquendis: Resp. 1. plures pati exceptiones id quod pro maiori assumitur. 2. de torquendis ob testimonium, non ob suum crimen: 3. in alium torqueri numquam posse hominem liberum, nisi vacillet. *l. 15. D. de quæst.* & *in d. l. presbyteri* expressè disponitur sacerdotes non torquendos in alium. vt illud ademptum esse priuilegium obscuris verbis dicendum non sit. ita vt sanè hic locus nihil conuincat.

Sed neque *in d. c. 1. X. depesit.* clerici mentio est. sed vir Belial dicitur ibi furtum fecisse; loculos habens conueniendus; non ecclesia. & dicit Pontifex se mandasse illum sub quæstionibus ad rationem poni; etiam, si oportuerit, vinculis alligatum: aiunt gloss. Panorm. Sabar. alij furem fuisse hunc canonicum, nomine Belial: non id dicit Pontifex: ratio decisionis facit, vt dicendum sit fuisse ecclesiæ ministrũ, seruum, mancipium; apud quod depositum; personam eius obligare, non ecclesiam dicatur. vt refert Sabarell. in ciuitate Senensi hospitale fuisse, in quo aliquis ad hospitum deposita conseruanda fuerit constitutus, & primis sæculis penes ecclesias., præsertim collegiatas hospitalia erant: præsidentibus ibidem clericis. tales ministros fuisse apud Londonensem ecclesiam cuius Episcopo scribit Alex. III. (cuius tempore ecclesiæ seruos & mancipia affatim adhuc habebant) fuisse, de quo ibidem agitur. clericum autem aut canonicum fuisse non conuincit textus. nominatum autem fuisse Belial quàm minimè verisimile est; cùm nomen dæmonis sit. quæ conuentio Christi ad Belial? *2. Cor. 6.* hinc Scriptura sæpiùs filios Belial, viros Belial nominat. Semei Dauid maledictione pessima *2. Reg. 16.* virum sanguinum, & virum Belial nominat: quod rapuerit regnum Saul. eo modo procul dubio accipiendus est Alex. *in d. c. 1.* virum Belial nominasse eum, qui Episcopi thesaurum furatus erat. Dici etiam potest iussu Pontificis, non ex lege seu canone factum, quod in d. c. refertur. quod quid opus, si lege & via regia indici poterat? sed in torqueri prohibitis consulitur, & decernit Princeps. *l. nullus. C. ad leg. Iul. maiest.*

In d. c. si constiterit *X. de accusat.* agitur de sacerdote quidem; sed de facto tantùm, quærendo dicitur, si ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus: non autem permittitur ibi, vt quæstioni subijciatur. quin imò sensus verior videtur; vt ostentata ei tantùm fuerint tormenta ad terrorem, vt in minoribus solet *l. 1. §. impuberi. D. ad. Syllan.* & in torqueri prohibitis admittit Farinac. *number. 104.* nam additur, *sine coactione fuerit confessus.* cùm tormenta cogant, & exigant. vt in *d. c. illi* dicitur. sed & *ibid. §. cæterum.* casu quo non ad tempus commendata, sed perpetuò collata ecclesia dicitur, de crimine non conuictum iubet in pace dimitti: non quæstioni subijci. & dicere Interpretes solent purgationem canonicam in vicem quæstionis à canonibus introductam videri.

Denique d. lex presbyteri disertè sacerdotem in alium non torquendum dicit: in inferioribus clericis leges communes vult obtinere. & *in Auth. seq.* sacerdotes periuros in monasterium vult detrudi: inferiores legitimis, seu communibus pœnis subdi. sed multa huiusmodi de clericis à Iustiniano ordinata canones non receperunt: nec vllus vsus hodiè admittit clericum vt testem torqueri: & hîc de crimine sacerdoti imposito quæritur, nec est aliquis canon, qui disertè satis admittat, aduersus argumentum *d. l. milites.*

4. *Clericus turpiter viuens an priuilegio exutus?*

Enimuerò quoniam miles ignominiosè missus potest torqueri ; *l. milites. C. de quæst.* etiam clericum turpitudine vitæ maculatum posse censet Sabarella, *in c. cum in contemplat. X. de reg. iur.* quamuis fortè rectiùs compararet clericum depositum, & priuilegio exutum, vt in doctore exigit Farin. *n.* 44. quali casu saltem iurisdictione abusum non esse iudicem ecclesiasticum ad eculeum quem damnantem aliàs iudicatum ait Choppin. *de sac. pol. l. 2. t. 3. n.* 11.

Quod enim aiunt eos, qui scelus committunt, dignitate excidere, priuilegioque ; non obstat: quia dum quæstio institui per tormenta debet, nondum constat esse tales, vt aliàs oporteret. *l. 1. §. si quis dicatur. D. de quæstion. c. cum secundum. 19. De hæret. in 6.* nam alioqui ratio hæc petit principium, vt dici solet, & pro caussa assumit id ipsum, quod quæritur.

Porrò & ex alio capite infamiam clerici communiter requirunt. quia non præcedente infamia inquiri non possunt. *de qua vt in c. qualiter. X. de accus.* sed non ideo quicumque infamati, vel inquisiti torqueri possunt. nam nec sine infamia non priuilegiati inquiri possunt: debet tamen differentia manere inter priuilegio donatum, & eo carentem.

5. *Causa torquendi capitalis.*

De causa nunc & modo torquendi vt agamus; capitalem esse oportet. *l. 1. l. 8. D. de quæst.* vt homicidij in laico *l. 1. § si quis eod.* porrò clericus etiam conuictus ob homicidium præsertim non qualificatum, degradari realiter per canones non potest; & curiæ sęculari tradi, vt morti detur; sed presbyter annis 12. pœnitet. *c. si quis homicidium d. 50. c. si quis viduam, c. voluntate. ibid.* nisi fuerit incorrigibilis. & *hoc omnes admittunt*, inquit Farinac. *de inquisit. l. 1. t. 1. q. 8. n. 80.* non igitur torqueri potest. ne modus probandi grauior sit præscripto puniendi. quod absurdissimum foret. *VVesenbec. in paratit. n. 5. de quæst.*

Sed quoniam communius itum est in eam sententiam, vt in causa capitali criminali non tantùm; sed & tam Panorm. quàm Sabarell. *in d. c. 1. X. de pos.* etiam in ciuili causa clericum torqueri permittant; vt ibi factum aiunt; cùm tamen de furto tantùm quæreretur, & quidem ciuiliter, ad restitutionem pecuniæ furto ablatæ : in speciali hac causa tamen homicidij non qualificati æquiorem dicemus opinionem Farinacij, vt torqueri sacerdos non potuerit; præsertim vitæ hactenus inculpatæ, imò laudabilis. *Farin. de indic. & tort. q. 41. num. 9.* saltem tanta sæuitia : quamuis in genere ille rigidè loquatur.

9. *Modus lenis, & leuis.*

Dę modo igitur torquendi videndum est. Iudex qui clericum vltra modum iubet torqueri, creditur excommunicatus. *glos. & Panor. in c. vniuersitatis. de sent. excom.* & fuisse hîc dicitur sacerdos per triginta quinque horas extensus, & collari ferreo indutus. *vide Sabarell. in d. c. cum in contempt. n. 9.* vbi grauiora tormenta non admittit. & plures *apud Farinac. d. q. 8. n. 17.* etsi ipse satis asperè sentiat ; & leuem quæstionem admittat *d. num. 104.* in torqueri prohibitis. sed sublimitat. *n. 107. & seqq.* sed profectò d. c. 1. X. *depos.* cùm iussit Pontifex furem sub quæstionibus ad rationem poni, tanquam supremum, addit etiam (si oportuerit) *vinculis alligatum* : atqui vincula longè absunt ab equuleo, tormentisque, de quibus quæritur.

Accedit illud D. Pauli quo iubet Episcopum, iudicemque ecclesiasticum, esse *non percussorem* : & quæ eo citat Gratian. *d. 45. c. non liceat. d. 86.* Quare & D. Augustinus *in c. circumcelliones, 23. q. 5.* postquam laudauit Marcellinum, quod cognitionem instituisset *non extendente equulea, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus*; subdit de eo modo, *etiam indu[illegible] solet ab Episcopis adhiberi*. sed glossa id accipit in punitionem & pœnam ; non cognitionem & torturam. & tunc neque ad disciplinam per laicum ; sed clericum aut monachum iuxtà *d. c. vniuers.* non carnificem verbera adhibentur. Sed liceat id etiam ad torturam : leuis tamen debet illa esse: quod illic Augustinus commendat. *ad hac enim*, addit, *& mitissimi homines facinus occultatum diligenter, atque instanter examinant, vt inueniant quibus parcant.* quia, vt idem *ibid. c. vnum. & plectendo & ignoscendo hoc solum benè agitur, vt vita hominum corrigatur.*

Igitur vt admittamus clerici torturam (quam admitti videtur præsupponere sanctio *pragmatica Clement. VIII. inc. ad tollendas ar. 10.* dum appellationem ab ea admittit, inhibitionemque ; sed non nisi visis actis, ex quibus euidenter appareat de grauamine ; cùm si tortura iure vetita omninò esset; mox appellatio foret recipienda, & inhibitio concedenda: imò sententia nulla esset, ob expressum iuris errorem) lenis tamen debet esse : vt diximus. Ideoque Theologus Romanus *in Cautione criminal. seu de processibus contra sagas dub. 20.* de torturæ tempore *licet Paulus III. Pontifex*, inquit, *in bulla quadam quæ continetur in Bullario 1. part. fol. 471. prohibuerit reum detineri in tortura per longum spatium, vt vnius hora : nunc tamen mitissimi iudices (nam de seuerioribus ne loqui quidem lubet) tam minimè hic peccare hodiè timent, vt ad horam vnam aut duas dimidias torquere planè solemne fecerint. adeò vt insufficiens nominetur, qua id tempus non expleuerit. quis hic subsistet? quis non mori malit, & vel sexcentis mendacijs tantas pœnas redimere?* ita ille ; & agit tamen cùm quæritur de sagis. quantum exclamaret de clericis, vitæ anteactæ innocentia puris, sacerdotali ordine auctis, & theologiæ laurea claris, de homicidio inquisitis, ad 35. horas continuò extensis? Miseriam sanè iudicialium quæstionum eleganter & Christianè plangit D. Augustinus *de ciuitate Dei l. 19. c. 6. Quid enim*, inquit, *in sua causa quis torquetur, & cùm quæritur vtrum sit nocens cruciatur, & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas : non quia illud detegitur ; sed quia non commisisse nescitur? ac per hoc ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis. &, quod est intolera-*

tolerabilius, magisq́, plangendū, rigandumq́, si fieri posset, fontibus lacrymarum: cùm propterea iudex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentē; fit per ignorantia miseriam, vt & tortum & innocentē occidat, quem, ne innocentem occideret, torserat. Si enim secundùm istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quàm diutiùs illa sustinere tormenta, quod non commisit, se commisisse dicit. quo damnato, & occiso, vtrum nocentem an innocentem Iudex occiderit, adhuc nescit: quem ne innocentem nesciens occideret, torsit: ac per hoc innocentem, vt sciret, torsit, & dum nesciret, occidit. quod ergo Augustinus ait adeò deplorandum plangendumque, quid est quod Iudicem ecclesiasticum cogat iudicijs suis exhibere? cui non est commissa vindicta criminum publica; cui etiam canones iubent seriò, nec dicis tantùm causa, intercedere etiam pro ijs, quos summorum criminum reos ab honorum ordinumque gradibus deiectos tradit Iudici sæculari? cui nec inquirere quidem permittunt, nisi ex præscripto; *c. qualiter & quando. X. de accus.* à Concil. Trid. innouato s.24 c.5. denique cui non alius iudiciorum scopus est, quàm salus animarum; quæ equuleo non indiget.

De pœnis.

RESPONSVM I.

An obtineant pœnæ taciti fideicommissi accommodati incapaci; cùm alteri relinquitur, quod restituatur monasterio?

VT indigno aufertur, quod quis ex tacito fidei-commisso suscepit restituendum ei, quem leges capere vetant. *l.* 18. 23. 25. *D. de his quibus vt indig.* sed, *vt diximus suprà de testam. resp.* 4. quæ olim fiscus auferebat, hodiè agnatis cedunt, vt & agit hic dumtaxat hæres ab intestato proximus. & dicit per edicta cæsarea hic prohibitum esse manibus mortuis hæreditates, seu immobilia bona acquirere, actus omnes & dispositiones eò vergentes declarari nullas; vt, *cum quid prohibetur, censentur omnia prohibita, per quæ peruenitur ad illud*: & *quod non licet via rectâ, non est licitum indirectâ. c.* 39. & 84. *de reg. iur. in* 6. præterquam quod ex Concordatis an. 1541. initis inter Carolum V. Imperatorem, vt ducem Brabantiæ, & Episcopum Leodiensem §. *in causis merè*, conuentum sit, vt huiusmodi edicta in suo robore permaneant: donec aliter fuerit ordinatum.

1. Hodiè agnatis cedunt, quæ indignis olim fiscus auferebat.

2. Non licet hic immobilia monasterio relinquere.

. Infert ergo agnatus irritum esse testamentum, quo reus scriptus est hæres; homo omninò extraneus, omisso vicino sanguine, à moniali ante ingressum monasterij; sub tacito promisso, atque fiducia de restituenda, seu relinquenda monasterio hæreditate: seu, supposito tantùm heredis nomine, bonis distrahendis, & precio monasterio restituendo, & in eam rem multas ex facti circumstantijs præsumptiones adducit.

3. Ideoque simulatè quāuis ei relicta sibi cedere contendit agnatus.

Enimuerò de prohibitione hac cæsarea diximus *in Iur. pont. nou. anal. de for. compet. n.* 10. *& seqq.* ideoque in foro videbitur *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*: adeoque suppositum hæredis nomen non prodesse, vt hæreditas, aut immobilia penes manum mortuam maneant: non magis, quàm si ipsi expressè essent relicta. quo casu an precium debeatur manui mortuæ, an ad tempus momentaneum mobilia acquirere, & mox distrahere possit, ibidem quæsiuimus.

Cæterùm hoc in casu quæ adferuntur præsumptiones, eò solùm faciunt, vt videatur institutus heres, vt bona diuendat, & ex precio soluantur impensæ templi monastici, sub ea fiducia ædificati cœnobio sanctimonialium *iuxta Concil. Trid. s.* 25. *de regul. c.* 5. in vrbem translato, quod in admissione Concilij hic exceptum non est; ideoque si qua id viderentur vetare edicta, hodiè obstare hic non possent, & ne quidem expressè testamento mandari immobilia vendi, & precia monasterio numerari prohibent. quæ simplex via est, & minùs calumniæ, quàm parit simulatio, subiectæ præsertim in causam huiusmodi fabricæ. ideoque nec tacitum fidei-commissum precij, nec simulatio aliqua hic posset obesse, cùm res non penes monasterium remanere; sed distrahi, & precia dumtaxat in permissas necessitates monasticæ translationis conuerti intenditur.

4. Sed pro templo monasterij monialium, iuxta Conc. Trid. in vrbem translati, via recta & indirecta vt relinqui liceat vendenda.

Consequenter dicendum est, omissis ijs, quæ ad d. præsumptiones pertinent, validum esse testamentum pronuntiandum. sed an agnatus ex eo legatum sibi factum consequi possit, quod nisus est impugnare? *quoniam de iure disputauit*, inquit lex 24. D. *de his quib. vt indig. non iudicium impugnauit aut accusauit, retinet defuncti voluntatem.* nam neque falsum testamentum dixit, neque factum contra officium pietatis. *vide quæ citantur ibid. & in c. ex eo. de reg. iur. in* 6. Quippe arguit dumtaxat conditum esse aduersus legum edictalium prohibitionem, sub pœna nullitatis latam; & formam edicti ann. 1611. ar. 12. sub eadem pœna præscriptam, non esse seruatam: vtique quod in instrumento non habeatur testatricem testesque interrogatos esse, an scirent scribere? cùm edicti forma ad malignitates euitandas præscripta, ita sit seruanda; vt minimæ rei omissio actum nullum reddat; neque per æquipollens expleri possit. *Roland. à Val. vol.* 3. *conf.* 30. *n.* 1. 2. 3. 4. *& seqq. Dec. conf.* 466. *num.* 19. & in casu non seruatæ formæ, testamento ab edicto præscriptæ; etiam quoad huiusmodi interpellationem. Charond. *Resp. l.* 3. *resp.* 47. *l.* 4. *r.* 13. *l.* 10. *r.* 86. *l.* 13. *r.* 63. *Pandect. Iur. Gall. l.* 3. *c.* 1. hæc enim de iure tantùm est disputatio an iusta ac sollemnis sit ea mentis testatio; iniuria non afficit testatricem; neque eius iudicium

5. An hic agnatus legato excidat?

6. Nullitatem instrumenti arguens iudicium defuncti non oppugnat.

7. Nullitas obiecta, quod testatrix testésve rogati nō referātur an scribere possent: qui à notario afferuntur subscripsisse, vt non obstet.

dicium vt inofficiosum, aut aduersus iustitiam peccans, accusat. & quidem interrogationis omissionem ex Principum interpretatione ad nullitatem facere diximus *in Iur. pont. anal. de test. n. 26. In Consult. can. consf. 4. eod.* sed & *suprà de testam. r. 3.* diximus certam formam interrogandi, vt in stipulationibus, seu verborum obligationibus, præscriptis verbis non esse mandatam: sed neque iussa est annotari testatoris, testiúmve responsio: sed tantùm siue sciant siue nesciant; siue queant siue nequeant scribere; id annotari. quare sufficere in vno casu hæc verba; *declarauerunt se nescire scribere*: in altero; *testatorem testesq́; cum notario subscripsisse.* priori enim ex responso inferri interrogationem: posteriori; ex actu inferri potentiam. quare qui interrogat, an placeat scribere; simul implicat, an possit: & non tam per æquipollens, quàm re ipsa hîc subest interrogatio, & illius annotatio in vtroque casu: & satisfactum est fini edicti, quem proloquitur, *vitandi dubij, & falsi.* quem imprimis spectandum, non verborum aucupia, etiam probant
8. arresta à Charunda vbi suprà citata in hac ipsa materia. itaque hæc disputatio de iure est, non accusatio iudicij defuncti. qui cùm non possit facere quin leges in suo testamento locum habeant; non præsumitur velle: ideoque non iudicium illius agnatus oppugnat; sed scripturæ formam: non illi iniuriatur; sed, an leges secutus sit quærit: eoque in illa disputatione victus, legato non excidit. *d. l. 24.*

Agnatus qui defuncti iudicium non accusat legato non excidit.

De pœnitentiis & remissionibus.

RESPONSVM I.

De approbatione sacerdotum, ad audiendas confessiones, & reprobatione.

1. DEcreuit Concilium Trid. *ſ. 23. c. 15.* nullum sacerdotem nisi parochiale beneficium obtinentem, aut ab Episcopo approbatum posse confessiones audire sæcularium. De approbatione loquitur Concilium; de approbationis reuocatione nullam facit mentionem. illius ergo decisio ex iure communi
2. sumenda est. eo declaratum est *in c. accepimus. X. de ætat. & qualitat. præficiendor.* Episcopum qui aliquos approbauit, eosdem reprobare non
3. posse; *nisi fortè*, inquit, *postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos.* quæ exceptio causæ cognitionem requirit; non ex libito permittitur. *vt diximus in Consult. can. de priuil. consf. 5.* cùm etiam maximè amouibiles regulares ab administratione remoueri non possint ex causa infamante, & tanquam indigni; nisi
4. causâ cognitâ, probataque *vt latè diximus in Iur. Pont. nou. anal. de regul. n. 46.* vt Rei hîc di-

Non approbatus nō potest confessiones excipere sæcularium.

Nec hodiè regularium mulierum.

De reuocatione Cōcil. nō loquitur, sed de ea ex iure respondendum.

Quod vbi eū permittat?

missi pro suo demerito vbique contendantur; sed causam cognitam esse, probatamque nullibi adiungitur. sed omnis fuisse videtur defensa monasterij exemptio. quæ indignum quem non reddit. cùm vnusquisque ad defensionem iuris ecclesiæ suæ naturâ obligetur. si autem moderamen inculpatæ tutelæ excessum est; non mox ideo quis fit indignus; sed & hoc causæ cognitionem, & Iudicis arbitrium exigit. & propterea *apud Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ſ. 23. c. 15. n. 50.* Vrbanus VIII. 5.
decreuit, vt noua reprobationis causa, non quælibet assumatur; sed quæ ipsam confessionis materiam concernat. *per Breue.* 30. *Ian.* 1629. quò tamen reduxit S. Cong. 30. *Aug.* 1630. si scandalosè & inhonestè viuant approbati, aut delictum committant. *Barbos. ibid. n. 61.*

Quid hodiè de causa reuocandi statutum sit ab Vrbano VIII.

De approbationum huiusmodi reuocatione 6.
sæpè apud Interpretes Concilij Trid. quæsitum est: & quidem feruidè admodum disputatum in diœcesi Toletana, cùm illius Vicarius pluribus simul regularibus approbatis sine nouo examine, seu reprobatione, auditionem confessionum interdixisset. super qua re Discursus exstat *ex Hispanico in latinum versus à Petro du Fay Doctore theologo prædicatore editus Gandaui* 1636. In eo discursu referuntur plurima regularium priuilegia: atque inter cætera Clementis VII. vt semel præsentati non teneantur amplius præsentari: Pij V. bulla *incip. Romani. volumus*, inquit, *eos, qui semel ab Episcopo suis præuio examine approbati fuerint; ab eodem Episcopo iterum non examinari: ab Episcopo autem successore, pro maiori conscientia sua quiete, examinari de nouo poterunt.* quæ bulla reuocata non est per Gregorium XIII, vt ad illam docet in compendio Bullarij Flauius *Cherubin. & Quaranta in sum. bul. v. confessor.* vbi citat declarationem Interpretum hanc; *Congregatio Concilij censuit, Regulares ad audiendas in ciuitate & diœcesi sæcularium confessiones semel ab Episcopo præuio examine approbatos, iterum ab eodem Episcopo non esse examinandos. Cæterum à successore posse vtique examinari, iuxta constitutionem sanctæ memoriæ Pij V. datam id. Augusti. Pontificatus illius anno sexto, quæ à felicis recordationis Gregorio XIII. non est reuocata, per reductionem priuilegiorum regularium ad terminos Concilij Tridentini*, quippe *vt diximus*, Tridentinum de approbationis reuocatione non statuit.

Quæ interpretatio Cardinalibus

Plures alias interpretationes in eandem sententiam idem Discursus recitat: sed præ ceteris eximiam *relatam à Piasecio in prax. nou. p. 2. c. 1. §. 2. in fin. his verbis; Cùm sacra Congregationi Cardinalium, negocijs Episcoporum, & regularium præpositorum, innotuerit confessarios regulares grauiter conqueri, quod ab Archiepiscopis, Episcopis, locorum Ordinarijs, ab audiendis* 7.
confessionibus quauis de causa indiscriminatim suspendantur, & propterea sæpè contingere, vt ab ijsdem Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinarijs, omnibus simul vnius conuentus confessarijs, confessiones audiendi facultas adimatur; Illustrissimi

Non simul vnius loci omnes reuocari possunt;

fimi eiusdem sacra Congregationis Patres, rati vix fieri posse, vt hæc sine scandalo, magnaq; animarum pernitie contingant; re mature perpensa, ad omnem scandali materiam submouendam, & quo magis spirituali piarum mentium consolationi consulatur: statuunt & decernunt; Archiepiscopis, Episcopis aliisq; locorum Ordinarijs, ad quos confessores approbandi ius spectat, confessarios regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere minimè licere; nisi ex noua causa; eaq; ad confessiones ipsas pertinente: aut ob non seruatum interdictum ab ipsis Ordinarijs positum. Statuunt insuper eosdem Archiepiscopos, Episcopos, locorumq; Ordinarios confessiones audiendi, omnibus simul vnius conuentus regularibus confessarijs, eadem sacra congregatione inconsulta nullo pacto adimere posse. Quod quidem decretum; vt ijdem Illustrissimi Patres opportunum & necessarium duxerunt, ita inuiolabiliter iubent obseruari. Romæ 20. Nouembris 1615.

Quod porrò ibi dicitur de interdicto non seruato; refertur ad c.12 *s.25. de reg. Conc. Trid.* non verò ad abrogandum c. cum *dilect. de relig. dom.* vbi censuræ nullæ declarantur, latæ ab Ordinarijs in exemptos, aut post appellationem. Reuocatio porrò, de qua agitur, est omnium simul eiusdem Conuentus confessariorũ.

Habet & alteram declarationem *adductam ex Confectio in sum. tit. 17. c. 4* Regulares, inquir,

8. Simpliciter idonei sunt simpliciter approbandi.

qui ad confessiones audiendas generaliter ab Ordinarijs, eorumq; examinatoribus idonei reperti & approbati fuerint; generaliter quoque absque aliqua limitatione temporis, certorumve locorum, aut generis personarum admittantur in diœcesi propria. De cæteris verò, qui non adeò idonei reperiuntur, si petierint se admitti; arbitrio Ordinarij relinquitur.

9. Approbatio ad beneplacitum vt sit intelligenda?

Est & alia *apud Barbos. vbi sup. n. 54.* debere Episcopum simpliciter idoneum, simpliciter approbare. Idem Discursus 5. *vnic. fol.* 41. latè deducit clausulam concessæ facultatis *ad beneplacitum* duraturæ, ex stylo & consuetudine inseri solitam, nihilominus esse perpetuam.

10. In exemptis functus officio Ordinarius eos approbando, an dein reprobare possit?

quod saltem recipi potest, vt subsit arbitrio boni viri, quod non nisi ex causâ noua, & numquam ex infamante, nisi cognita & probata, reuocationem admittet.

Sed & ipsum Concilium Trid. *d. c. 15.* approbationem, qualis ibi requiritur, dum quis idoneus iudicatur, dari iubet: *gratis*, inquir, *detur*. vbi duo coniunguntur: vt & detur, & gratis. quod Concilij mandatum quoad exemptos delegationem facit: delegatus autem mandati fines diligenter seruare debet. *c. super. & tot. tit. X. de off. deleg. l. 5. D. mand.* & delegati officium exspirat cùm functus est officio: *c. venerabili. c. literis. X. de off. deleg. v. tùm iam suo functus esset officio.* ideoque post approbationem finitum est diœcesani officium in exemptis; nec iam potest probatos reprobare: & probationis commissæ fines ita debet seruare; vt simpliciter idoneos approbet simpliciter: neque conditiones vllas sibi non commissas adijciat. *d. c. super &c.*

Quod autem hic insuper de Confessore generali monasterij Ordinis S. Saluatoris dicitur esse argumentandum, sicut de sacerdotibus sæcularibus; cùm accipiat Iurisdictionẽ in moniales, & approbationem ab Episcopo; non sicut de Mendicantibus, qui à Papa: delegata autem iurisdictio sit reuocabilis à delegante:

11. Regulares curatum beneficium habentes comparandi parochis.

Respondeo claudicare talem Confessoris generalis, & sacerdotis sæcularis delegati comparationem: & rectiùs illius comparationem institui cum sæculari parocho, imò prælato; cuius approbatio, nisi ex secuta indignitate, reuocari; aut iurisdictio, quæ ex officio tanquam ordinaria competit, nequit auferri; nisi ex causis iure expressis, ritè cognitis: *c. si. constiterit. c. accedens X. de accus.* sed neque substitui quilibet potest huiusmodi Confessori. sicut neque beneficium regulare, *c. cum causam. X. de elect.* prioratus *c. ea qua. 8. X. de stat. monach.* aut prælatura infrà Episcopatum, *c. nullus. 28. de elect. in 6. clem. 1. eod.* vel præbenda regularis conferri potest nisi regulari: *Trid. s. 14. c. 10.* vbi neque arandum dicitur in boue & asino. *d. c. 10.* & porrò si negetur hunc, de quo agitur, Confessorem fuisse titulo beneficiali; sed sola delegatione; delegati iurisdictionem cessare ex arbitrio delegantis: *l. Iudicium. D. de iud.* redit tamen solutio; vt iustum illud esse debeat; ex causa noua, ad confessionem pertinente; non infamante, nisi cognita & probata: & quæ de exemptis mox diximus, & de non omnibus simul reuocandis. *Vide quæ diximus suprà de maiorit. & obed. r. 1. de Regular. r. 8.*

RESPONSVM II.

Mulieri vt prædicatio sit interdicta?

1. Quibus prædicare permissum?

VT soluere & ligare super terram, quod in cœlo ligatum sit, aut solutum; ita & prædicare euangelium, & docere omnes gentes apostolis successoribusque demandatum est. *Marci c. vlt. Matth. c. vlt.* ita quidem vt non tantùm laicis interdictum sit publicè de fide disputare *l. c. 2. §. 1. de hæret. in 6.* & prædicare: *c. sicut. X. de hæret.* sed etiam neque omnibus clericis id sit permissum. *c. adijcimus 16. q. 1.* nisi cuipiam specialiter delegetur. *Nauar. cons. 7. de off. deleg.* hodiè solis ferè sacerdotibus vsitatũ, *iuxta d. c. adijcimus.* olim quàm nunc frequentiùs diaconis commissum, sed commissum. nam *quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* iuxta apostolum. *c. cum ex iniuncto. X. de hæret.* fuit nonnunquam & laicis olim, sed clericis tamen rogantibus, docere permissum. *c. mulier. d. 23.* at verò ex Bulla Leonis X. nulli hodiè; nisi ex licentia superiorum. & ex Concilio *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 4.* nemini, nisi ab Episcopo approbato, concessum prædicare.

2. Nullatenus mulieri.

Quare multò maximè interdictum est mulieribus, quamuis doctis, id sibi muneris arrogare; docere, aut prædicare. *d. c. mulier d. 23.* vt

23. vt D. Paulus 1. *ad Corinth. c.* 14. *mulieres*, inquit, *in eccleſijs taceant. non enim permittitur eis loqui. turpe eſt enim mulieres loqui in eccleſia.* quocirca & Clemens V. *in clem. de relig. dom.* mentis inſaniam vocat quod beginæ quædam Alamanicæ de ſumma trinitate, ac diuina eſſentia diſputarent, & prædicarent: eaſque idcirco damnat, & itidem *c. 1. in extrauag. Ioann. XXII. eod. tit. & demum Ioann. XXII. in c. 1. eod. in extrauag. commun.* beginas, quæ, præter cæteras virtutes, curioſitatem diſputandi, & authoritatem, ſeu temeritatem potiùs prædicandi nullo modo ſibi vſurpant, demum admittit. denique Innoc. III. *in c. noua de pœnit. & remiſſ.* damnat abbatiſſas quæ legentes euangelium præſumunt publicè prædicare, & criminum confeſſiones audire. quia *licet*, inquit, *beatiſſima virgo dignior & excellentior fuerit apoſtolis vniuerſis; non tamen illi, ſed iſtis Dominus claues regni cælorum commiſit.* quippè & iure ciuili ob honeſtatem publicam fœminæ ab omnibus officijs publicis remotæ fuerunt. *l. 2. D. de reg. iur.*

3. Quamvis abbatiſſis.

4. Non tamen priuatam inter ſuos monitionem facere.

Dicitur autem *publicè*, ne quis exiſtimet ſuperioribus monialium priuatas v. g. in Congregatione capitulari vetari adhortationes ad virtutes, ac reprehenſiones vitiorum: quorum in ſubditis etiam correctio ipſis competit; œconomica authoritate: qua pater & mater-famil. liberos & famulitia rudimenta fidei docent; vitia corripiunt, virtutes inſtillant: qua præceptores diſcipulos; magiſtri ſcholares erudiunt. *Sylueſt. in ſumma. V. prædicare.* alioquin Innoc. III. in Concilio Lateran. etiam priuatim prædicare prohibuit ſub pœna excommunicationis, illis qui prohibiti, vel non *miſſi* fuerint; præter authoritatem à Sede apoſtolica, vel catholico loci Epiſcopo ſuſceptam.

Ex quibus liquet temerè præſumpſiſſe L. ſuperiorem beginarum in eccleſia, in Sede, ianuis apertis, neutrius ſexus perſonis excluſis, multis non ſuis præſentibus, ex libro tam impreſſo, quàm manuſcripto, ſcedis & compoſitione propria, atque etiam memoriter dixiſſe: exceſſa vtique forma priuatæ ſuarum commonitionis: & propterea ad terminos acceſſiſſe beginarum in d. Clem. 1. damnatarum. præſertim cùm nec in pulpito liceat legere, niſi ijs, qui ab epiſcopo lectores ſunt ordinati. *c. non liceat. d. 92.*

RESPONSVM III.

De correptione publica, atque pro concione.

1. An parocho permiſſa?

Conuenitur parochus iniuriarum, atque ad palinodiam; quod pro concione dixerit adeſſe quoſdam, qui iurauerint iura eccleſiæ, viduarum, pupillorum defendere; qui ipſi bona eccleſiæ inuadant: alios, qui etſi ex iuramento teneantur obſiſtere: tamen tolerent. vt, etſi neminem nomine tenus expreſſerit; nemo tamen neſciret agi de Burgimagiſtro: quo cum quæſtio erat de finibus agri illius, & eccleſiæ; & ſepe tranſplantatá, vt contendit parochus, in fundum eccleſiæ: & ſcabinos deſignari, qui debuerint impedire motum terminorum; ſeu curare reſtitui illos in priſtinum locum. Reſpondit parochus non intendiſſe ſe in alium dicere, quàm in Burgimagiſtrum: eumque pluries à ſe monitum eſſe, nec emendatum: publicè peccaſſe; eoque peccatores publicos publicè eſſe corripiendos; adeoque pro concione. feciſſe id Chriſtum *Matth. c. 2. ad fin. & c. 23.* & facere debuiſſe oſtendere D. Thomam 3. *part. q. 42. art. 20.* feciſſe & Ioannem Baptiſtam: *Marci c. 6.* Chryſoſtomum Eudoxiam monuiſſe, ob ademptum Calitropæ agrum: & Staniſlaum Boleſlai notam libidinem publicè arguiſſe: ſe itidem ex officio feciſſe; non iniuriandi animo.

2. Publica peccata palam corripienda.

Monet ſanè Apoſtolus 1. *Tim. c. 1.* publicè peccantes palam eſſe corripiendos. & D. Auguſtinus, *corripienda ſunt*, inquit, *coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus; ipſa verò corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccantur ſecretiùs. c. ſi peccauerit. verſ. ergo. 2. q. 1.* Vnde ira Dei prouocari dicitur, cùm prædicator delinquentes palpat, non corripit; &, ſacerdotalis veritatis immemor, non vult complere, quod ſcriptum eſt; *peccantem coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. c. ſed illud. diſt. 45.* quare & *in c. 1. X. de pœn. & remiſſ. manifeſta*, inquit, Alexander *peccata non ſunt occultá correctione purganda.* quibus inhærens Concil. *Trid. ſ. 24. c. 8.* publicè peccanti condignam pro modo culpæ pœnitentiam publicè vult iniungi: vt quos exemplo ſuo ad malos mores prouocauit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam reuocet vitam. ſpecialiter tamen permittit Epiſcopo, vt hoc publicæ pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poſſit commutare, quando ita magis iudicauerit expedire.

3. Confeſſarius an publicam pœnitentiam imponere poſſit?

Quamuis autem illum Concilij locum rectè Nauarrus *in Man. c. 8. num. 10.* cenſuit non ſpectare ad pœnitentias ſacramentales; neque agere de confeſſarijs, qui inuitis etiam pro publicis delictis non poſſint imponere pœnitentiam publicam; idque latè probat *in Comment. ad cap. ſacerdos. de pœn. diſt 6. n 86. & multis ſeqq.* ſed intelligendum illud eſſe in foro mixto exteriori; non verò interiori: eoque compellari ibidem Epiſcopos, non confeſſarios: quoniam tamen Concilium *ibid.* ſubiungit de inſtituendis pœnitentiarijs; per cauſæ continentiam non videntur excludi omninò confeſſarij, vt conſentientibus, prudenterque perſuaſis publicam poſſint imponere pœnitentiam, *vt Nauarr. d. n. 10. & 98. & 100. in dictis locis*, vel extra confeſſionem in inuitos. vt procedit c. in capite *quadrageſ. diſt. 50. ibi*, inquit, *adeſſe debent decani, id eſt Archipresbyteri parochorum, & presbyter pœnitentium, qui eorundem conuerſationem diligenter inſpicere debent, & ſecundùm modum culpæ pœnitentiam per præfatos gradus iniungere. vide Canones pœnitentiales, & Auguſtinum hom. vlt. lib. 50. homil.*

homil. nam & parochis quadantenus externa iurisdictio tributa est. *c. cum ecclesiarum. X. de off. ordin. vid. Cncchus in Inst. maior. de presbytero paroch. n. 11. & seqq.*

4. Prædicator in concione potest publica peccata corripere.

Tamen rectè D. Pauli locus de prædicatoribus accipitur: vt in peccata publica publicè inuehantur. ex eo quidem zelo, cui non desit prudentia: nec alia passio misceri videatur; sed appareat odio tantùm peccati; nullatenùs autem peccatoris sermonem institui: malos mores argui, bonos tueri, virtutes prædicari, vitia reprehendi, vt exigit Concilium *Trid. s. 5. c. 2. s. 24. c. 3. 4. 7.* & quamuis aliqui pungantur, qui malle deberent veriores, quàm disertiores audire sermones; *c. sedulo. dist. 38.* eoque insistent Doctores; non tamen hi propterea debent à recta æmulatione, & bona intentione recedere: scientes quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. *c. scimus. dist. 43.*

5. Sed prudenter.

Enimuerò prædicatorem, parochumque publicè peccantes redarguentem, prudenter & circumspectè versari oportet. *arg. c. 3. s. 6. Conc. Trid.* quamuis enim officij ratio & disciplinæ caussa quem excuset, vt iniuriarum non teneatur: *l. item queritur. §. Iulianus. D. locati.* præsertim dum rei-publicæ intersit delicta corripi: *l. 33. D. de iniur. vbi glossa in verb. contumelia plures citat, & speciatim l. 13. §. qua iure. D. de iniur. qua iure,* inquit, *potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent: tamen si quid magistratus per iniuriam fecerit, vel quasi priuatus, vel fiducia magistratus; iniuriarum potest conueniri. l. nec magistratibus. D. de iniur.* adeoque & qui disciplinam voluit exercere, de excessu punitur. *l. 7. D. ad leg. Aquil. l. 7. §. 1. & tot. tit. D. eod ad legem Aquil.* Quomodo Nauarra *de restitut. lib. 1. c. 4. n. 64. & seqq.* tradit, quando

6. Ex zelo, non admixto alio affectu.

correptioni admiscetur ira, & despectus in proferendo, si graue est quod profertur, ex verbis, & modo loquendi, ira, & despectu proximus notabiliter contristetur, & iniustè; rarò excusari à mortali. *ex D. Thoma, Nauarro, Caietano. si quis iratus,* inquit Fabianus, *crimen aliquod cuilibet temerè obiecerit; conuicium non est pro accusatione habendum. c. si quis. 2. q. 3. omnis,* inquit Cicero, *animaduersio & castigatio contumelia vacare debet.* & multò maximè dum superiores alicuius crimen corripiunt, si nō in illud ipsum crimen dicant, sed aliud improperant; conuiciari eatenus censentur. *Nauarra ibid. n. 67. cùm enim,* inquit, *de eo vitio nō agatur, eo tempore, iam non vt Iudex, sed vt priuata alia persona*

7. Alioquin peius subiacet.

dehonestat subditum in eo, in quo non est subditus, nec eius foro subiectus.

Quare clem. *t. §. 1. de priuil.* proponit maledictionem æternam ijs, qui prælatis detrahunt in concione. & Concilium *Lateranense sub Leone X. sess. 1. decret. incip. superuè.* eosdem excommunicat. & S. Carolus Borromæus *p. 2. Instruct. pastor. c. 11.* monuit ne concionatores magistratus ciuiles obiurgent, aut asperiùs insectentur. idem statuerat Concilium *Coloniense an. 1539. art. 16. Vitanda,* inquit, *est manifesta reprehensio vtriusque potestatis, tam ecclesiastica, quàm ciuilis. Dijs non detrahes, & Principibus populi tui nō maledices. Exod. c. 22.* & Nauarr. *in Man. c. 25. n. 42.* cauendum tradit concionatoribus, ne in aliquē nominatim dicant. nominatim autem in aliquē dici etiam intelligitur, quando ita quis describitur, vt facile dictum de eo intelligatur. *§. nominatum. Inst. de exheredat. lib. 1.*

8. Peccator vt publicus sit & scandalosus & incorrigibilis requiritur.

Ad eum modum vt in aliquem dicatur, rectè doctores exigunt, vt peccator sit publicus; & scandalosus. Haræus *ad D. Pauli locum ex Theophyl. peccantes coram omnibus argue, hoc est perseuerantes in peccato, & quos inquirendo deliquisse inueneris, argue seuerè: quomodo igitur Dominus, si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum? atqui & illum in peccatis perseuerantem permittit publicè argui. imò & generatim offenditur, si is, qui ab omnibus peccasse cognoscitur, non arguitur. sic Theophyl.*

9. Correptio seuera sit.

Sic & Chrysostomus *ad Apostoli locum, vt temerè,* inquit, *& indiscussè iudicare perniciosum est, ita manifesta peccata non prosequi viam aperit ad audenda facinora. argue,* inquit, *non vtcumque; sed seuerè: ita enim & alij metuent.*

10. Præsertim in plurics correptis nō correctis.

Seuerè ergo reprehendendi sunt publicè, qui pluries priuatim moniti, emendare se nolunt. quasi incorrigibiles demum, si tamen sic speretur emendatio. *Homobonus de Bonis tract. 15. c. 2. q. 2. r. 4. de exam. eccl.* vt de Cretensibus Paulus *ad Titum c. 1. increpa illos durè, vt sani sint in fide.* & Isaias *c. 58. clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam: & annuncia populo scelera eorum.*

11. Certa sit delicti veritas.

Sed & oportet vt sit & certa veritas, & publica. nam si aliqua tergiuersatione celari possit iniquitas; de ea cognoscendum & decidendum est, antequam publicè vel Iudex quidquam statuat, vel concionator debacchetur. *c. nouit. X. de iud. ad fin. in verb. cognoscant vtrùm iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram ecclesia Rex Anglorum, vel eius* (Regis Francorum) *exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam.* sic etiam in denuntiatione aduersus matrimonium de exceptionibus & causa cognoscitur. *c. ad dissoluendum X. de despons. impub.* neque ante sententiam abstinendum est ab eo, quem reum putamus. *22. tot. q. 3.* vide Augustin. *d. c. si peccaueris. & seqq. & homil. vlt. l. 50. hom.* vbi ait ecclesiam neminem excommunicare, nisi sponte cōfessum aut in iudicio conuictum: & sermonem instituit de publicis correptionibus. adeò, vt quantisper quis se negat peccasse, rem alienam inuadere, *vt in d. c. nouit.* & paratum se offert subire iudicium ecclesiæ, mandatum, ac Iudicis sententiam sequi; nondum locus esse videatur prædicationi, & correptioni publicę. quia nondum certum est publicè peccatum, dum adhuc sub Iudice lis est.

12. Soluitur obiectio scandali.

At scandalum existimant sequi quidam, ex huiusmodi publica prædicatione; sed dicendum est, supposità certâ veritate delicti, & per illud scandalo, & solo in concionatore zelo, eoq; prudente, & circūspecto; exemplū Christi solutionem adferre. *Matth. 15.* vbi discipuli dixerunt Christo; *scis quia Pharisæi audito*

verbo

verbo hoc scandalizati sunt? & ille respondet; *sinite illos; cæci sunt, & duces cæcorum. nonne,* inquit Chrysostomus loco mox relato, *maius scandalum facit coram omnibus arguere. minimè id quidem; magis enim scandalizantur, si peccata non ignorantes nullum inferre videant cruciatum.*

13. Imbitatæ praxis.

Videbitur etiam hæc publica concionatoris reprehensio esse contra praxim hodiernam; neque hæc tempora ferre veterum canonum, & antiquæ disciplinæ medicamenta: sed S. Carol. Borom. *in Orat. Concil. prouinc. 6. imò verò ardentiùs,* inquit, *progrediamur, quoniam hæc vna medicina præstantissima est, maximéque opportuna ad remedium, vt quibus olim rationibus disciplina christiana sata, & propagata fuit, iisdem ipsis & instauretur, & conseruetur.*

14. Modò adsit grauis & insolita causa.

Nihilominus hodiè concionatoribus magna publicæ correptionis ansa ablata est; dum, magis quàm initio ecclesiæ, liberè & palam iudicia ecclesiastica exercentur: vt sic inquisita per Iudices puniantur. eoque in multis locis statuta sunt Synodalia, vt parochi si quos habeant in suis parochijs publicos peccatores, eos deferant; vt à Iudicibus ecclesiasticis corrigantur lite instructa, ad sententiam, & pœnas opportunas perueniatur. *In corripiendis magistratibus*, inquit d. Concil. Col. ar. 17. *correctioni quoque fraternæ locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem: dicebat enim Herodi, non populo, Non licet tibi habere vxorem fratris tui. quod si nihil promoueas, postulanda, & exspectanda prouisio Prælatorum, ac maiorum magistratuum est. qui si dissimulent, etiam consultum magis, vt vltio remittatur ad Deum; quàm vt tantùm scandalum inde deteriùs subsequatur.* adeò vt si quis eo præscripto omisso sine insolita causa pro concione debacchatus fuerit; nonnullum argumentum præbeat zeli saltem indiscreti; si non animi iniuriandi, in nondum euidentibus delictis. *ex d. c. nouit. X. de iud.* & faciliùs teneatur probare abesse animū conuiciandi. *arg. legis si non conuicy. C. de iniur. vide Nauarrum d. c. 4. disp. 7. n. 95. & seqq.*

15. Quando in dubio excusatio fit ab iniuria.

Id quidem verum est, eum qui in officio, dignitate, functione publica est, non præsumi iniuriæ, sed functionis causa quid dicere, vel facere. *vt latè diximus etiam in parocho in Consult. can. de iniur. consult. 2.* præsertim in suggestu (quia est cathedra veritatis, non locus iniuriarum) sed in dubio: at verò si excessus deprehendatur, si nulla officij necessitas; opportunitásve, nec aliæ iustæ causæ exegerint; abesse cōuiciandi animum probare debebit. *d. l. si non conuicys. diximus ibid. consult. 1.*

16. Non præbito scandalo seu offendiculo an ita hic processum?

Itaque parochus noster officij limites excessit, qui in prædicatore exigunt, ne qua scandala seminet. *Con. Trid. s. 5. c. 2.* neque dicat, quod tendere posset ad offendiculum aut ruinam. excessit in eo, quod modum corripiendi non seruauerit. quippe neque certum crimen, est, neque notorium illius, in quem inuectus fuit. contenditur siquidem super limitibus, & adhuc sub Iudice lis est, vter suos in agrum vicinum protenderit. & quamuis parocho quidam iurisconsulti responderint, vicinum inuasisse limites, partémve agri ecclesiæ; non tamen illorum responsum rem facit iudicatam, aut certam; minùs notoriam. cùm & actor Iurisperitorum pro se habeat responsa. & plerique testium asseruerint se nescire à cuius parte stet iustitia. aliter se habebat correptio Ioannis Chrysostomi, cum certò constaret, & palam, Callitropæ agrum esse, quem ademerat Eudoxia.

Accedit quod Episcopus de dissensione & controuersia informari voluerit per Archipresbyterum; qui visitato agro cum agrimensore, & pluribus testibus vtrimque subministratis, iudicauerit apparentius ius esse aduersus ecclesiam; eoque Episcopus componi negotiū voluerit: si autem certum & manifestum erat delictum Actoris; debuit iubere publicè illum corripi potiùs, quàm rem componi. nisi per hoc etiam iudicauerit hoc in casu non expedire publicam correctionem; sed vertendam illam esse in priuatam monitionem. quod Episcoporum iudicio committit Conc. *Trid. d. c. 8. s. 24.* & Concilium prouinciale Mechlin. 1. *de sacram. c. 6.* compellat Episcopos, non parochos; vt in notoriis delictis publicam pœnitentiam in vsum reuocent. vt omittamus exilitatem rei, quæ vix ascendat ad tres florenos, & peperit quàm maximas turbas. vt ad Dei honorem non profecerit huiusmodi publica correptio; quod requirit vbi suprà Homobonus; neque satis sit delatum Superiori seu ecclesiæ; quæ potiùs elucet in Episcopo, quàm parocho. præsertim cùm illius ipsius cum correpto est controuersia, etsi de bonis ecclesiæ.

Quod si autem requisita certi, publici, & scandalosi delicti deficiant in principali quæstione; quæ tangit Burgi-magistrum; multò magis deficiunt in scabinis correptis de tolerantia delicti, quod ex iuramento deberent impedire. quippe & coram illis lis adhuc pendebat; multò minùs probatum est illos certiores fuisse redditos; minùs quasi de publico & scandaloso, lite nondum integrè instructâ. imò potiùs contrà, cùm viderent Archipresbyterum magis sentire pro actore; & Episcopum compositionem suadere. ideóque quàm primum respondit parochus se non intendisse in scabinos dicere; sed allusisse ad modum dicendi S. Pauli, qui ad Corinthios *ep. 1. c. 5.* de incestuoso eos reprehendit, his verbis; *& vos non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrûm qui hoc opus fecit.* sed interest; nam incestuosi crimen & certum, & publicum, & scandalosum erat; publicè ducta vxore patris, quod nec facerent gentes; quod excusationem nullam habebat. hic delicti certitudo non est, minùs publica. quamuis factum non sit in occulto; sed iustitia; vel iniustitia facti.

Excessit ergo parochus. Concilium Trid. quidem *s. 5. c. 2.* rectè iubet vt Episcopi *curent, ne quis prædicator vel ex falsis informationibus, vel aliàs calumniosè vexetur*, ideóque quamuis hic deprehensus est excessus parochi: cùm ta- 17. Prædicatores defendēdi à calumnia.

men

men & in aduerſarijs quoad modum inſtitutæ actionis, & multiplicandos ſumptus, etiam eſt aliqua vexitio: ſi non calumnia: illa etiam eſt punienda. *l. vlt.* §. 1. *C. de appell.*

17. *Si tamen excelſerint, quomodo corripiendi?* De modo igitur ſatisfactionis videamus. clericus maledicus cogitur ad poſtulandam veniam. *c. clericus. diſt. 46.* & , vt non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum; ita neque crimen infamationis. *Ancharan. in reg. peccatum de reg. iur. in 6.* quia raptoribus deteriores ſunt detractores: & damnum famæ maius, quàm bonorum. *c. deteriores. c. ſumma. 6. q. 1. l. Iul. D ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l. infamia C. de decret. lib. 10.* ſi ergo falſum crimen fuit obiectum; vix eſt vt ſine palinodia fieri poſſit reſtitutio. ideoque vſu vbique frequentiſſimo, & etiam Ordinatione Caroli V. in Imperio recepta eſt actio reclamatoria; ſeu qua petitur reuocatio iniuriæ. *Mynſing. ad* § *in ſumma. Inſt. de iniur. & cent. 2. obſ. 98.* quæ etſi iure ciuili non adeò ſit

18. *Si falſum dixerint, omnioò palinodia.* expreſſa; canonico tamen videtur agnita. *in c. quidam maligni. in verb. ſin autem potuerit docere quæ dixit, vel certè ſciens ſe non poſſe, quæ ſcripſit oſtendere, errorem ſuum fuerit apertè confeſſus. 5. q. 1.* & quamquam Marcus *Anton. Genuen. in Prax. Neapol. c. 30.* neget nobiliores, & clericos teneri ad palinodiam, aut petendam veniam in publico; ſed dumtaxat in cubiculo ſeu tribunali Iudicis eccleſiaſtici; & de ſuperioribns Nauarra *vbi ſup. dub. 6 n. 96. & ſeqq. & Tiliati* negant prælatum à ſubdito veniam petere, genu flectere, &c. & parochus reſpectu incolarum ſuo modo ſit ſuperior: tamen ſi falſum ſit crimen ab eo obiectum, ſine reuocatione vix eſt vt poſſit ſatisfacere; & ad reuocationem non damnari: ſed in modo diſtinguendum eſt.

19. *Etiam pro concione.* Itaque quæ pro concione dixit, pro concione reuocanda ſunt: verbis quidem ita honeſtè conceptis, vt & innocentia non maneat læſa; & dignitas parochi quàm minimè deteratur. nam publicè facta iniuria publicè reparanda eſt. *d. c ſi peccauerit. Nauarra vbi ſup. n. 90. ex Syluest.* ad exemplum D. Pauli *Act. 16. cæſos nos,* inquit, *publicè miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt: non ita; ſed veniant, & ipſi nos eijciant.*

Sic & in *c. inter. X. de purgat. can.* qui publica conuerſatione cum hæreticis ſcandalum dederat, pro concione hæreſes deteſtari iuſſus eſt. quare hîc offenſio per concionem facta per eandem reparanda eſſe videtur; modo quò diximus: vexatio autem per multiplicatos inutiliter ſumptus; compenſatione aliqua expenſarum reſarcienda.

20. *An cum tali palinodiâ Iudex præſeruare famam poſſit?* Clauſulam ſalutarem Iudex primæ inſtantiæ adiecerat, ne per palinodiam in ſuo conſiſtorio ſeu pro concione faciendam induceretur infamia: quæſtus eſt parochus de infami palinodiæ modo; & clauſulam porrò actui contrariam, & inefficacem, & extra Iudicis poteſtatem eſſe contendit: ſed communiter receptum eſt pro cautela, vt præſeruare famam Iudex in ſententia poſſit. *VVeſenbec. in Paratit. D. de his qui not. infam. num. 9. ad fin. poſt Bart. Bald. arg. l. 13.* §. *pœna. D. eod.* iuſta tamen ex cauſa, non regulariter. *vt in l. non poterit. D. de furt.* non poteſt quidem Iudex efficere, ne furti damnatum non ſequatur infamia. *l. ordine. 15. D. ad municip.* neque famæ reſtituere. *latè Panorm. in c. cum. 23. X. de re Iud.* nam & in integrum reſtituere aduerſus legem non poteſt ſed in damnando poteſtatem habet. *d. 5 pœna. d. l. Ordine.* at iuſta ex cauſa. ſed an exprimenda in ſententia? ait Weſenbec. arg. c. ſicut. *X. de re iud. & ibi DD.* ſed locus iſte potiùs contrariatur, vt non debeat. Sola etiam palinodia ſuâ naturâ non parit infamiam. quia non tam pœna eſt, quàm debitum: & ſine dolo, ſed imprudenter, ac citra iniuriandi animum dicta eſſe aliqua poſſunt, quæ tamen re uocanda ſint. *Malder. de iuſtit. tract. 7. c. 2.* vt etſi quis iniuriarum damnari non poſſit; poſſit tamen pro reſarciendo damno ad palinodiam. vnde & titulus iuris canonici X. *de iniurijs*; habet annexionem, *& de damno dato.* ſed & id in ſententia exprimi oportet: vt nec verba illius; nec reuocandi modus infament.

RESPONSVM IV.

Literæ Iubilæi tribuunt electionem confeſſarij ab Ordinario approbati: quæritur quis hic ſit?

Reſpiciunt. procul dubio literæ ad decretum Concilij *Trid. ſ. 23. c. 15.* itaque ad pœnitentium ſæcularium, quamuis ſacerdotum, confeſſiones audiendas nullus, niſi ab Epiſcopo approbatus, aut parochiale beneficium obtinens, idoneus reputatur. *per d. c. 15.* de confeſſionibus regularium non loquitur Concilium relinquit ergo priori iuri: ſcilicet vt fiant ſuperiori regulari, aut ab eo deputato. iuriſdictio enim neceſſaria eſt in confitentem. *d. c. 15. c. 7. ſ. 14. de ſacr. pœn. Conc. Trid. c. omnis vtriuſque, X. b. t.* 1. *Beneficium parochiale aut Ordinarij approbationem habens quoad ſæculares.* 2. *Quoad regulares deputatus à ſuperiori reg.*

Parochiale beneficium habens eo ipſo, quo ab Epiſcopo inſtitutus eſt, approbationem & iuriſdictionem conſequitur. *arg. l. 2. D. de iuriſdict. om. Iud* prout etiam parochiale beneficium cenſetur eſſe, quod vicariam curam ſibi incumbentem habet, & ad ſupplendas parochi vices tenetur. cuius adeoque poſſeſſor etiam eo ipſo, quo inſtituitur, approbationem & iuriſdictionem nanciſci eſt cenſendus. vtique in ſuos iuriſdictionem: approbatio autem tum parochi, tum vice-parochi etiam quoad eos prodeſt, qui confeſſarium approbatum poſſunt eligere, vel priuilegio ſpeciali, vel generali Iubilæi, aut ſimili. ſed an extra parochiam an per totam diœceſim approbantis? controuertitur: & verius eſt, reſpectu priuilegij pontificij per totã diœceſim probantis eligi poſſe. magis 3. *Tale beneficium aut approbatio quouſque ſe extendat?*

dubium, an parochus alterius parochiæ illi vices suas possit committere, cùm institutio beneficij non videatur inferre vniuersalem approbationem, sed magis localem. *citati à Barbos. in Collect. DD. ad Conc. Trid. ad d. c. 15. s. 25. n. 59.* quare post dimissum beneficium rursus respectu pontificij priuilegij approbatum manere etiam verius est parochum quondam & vice-parochum. quin etiam vt à successore deputari possit eo loco; sed non alibi. *ibid. n. 17. & 21. & seqq.* indeterminata autem approbatio per totam diœcesim approbantis porrigitur.

4. Superiores multò magis comprehenduntur decreto c. 15. s. 23. Trid.

Multò magis parochiale beneficium censetur habere ipse Episcopus: cuius diœcesim canones sæpè eius parochiam vocant; pœnitentiarius diœcesanus; & cuicumque annexa est actualis cura animarum, non habitu vtique, sed exercitio prædita.

5. Reipsa idoneus sine censura Episcopi non reputatur approbatus.

Regulares prælati iurisdictionem etiam habent in suos omnes, totamque familiam. ideoque & equites S. Ioannis Hierosolymitani, qui veri religiosi sunt, suis superioribus confiteri possunt.

Qui beneficium non habet, sine approbatione nullus idoneus reputatur; quamnis notorietate facti, & doctrina, & moribus, & prudentia sit idoneus. exigit enim Concilium pro sacra ecclesię politia ipsius Episcopi censuram. quod tamen & ad ipsius vicarium extendi receptum est: & ad Capitulum Sede vacante; & Archiepiscopum suffraganei diœcesim visitantem; aliosque qui quasi Episcopalem habent iurisdictionem. vtique quam spectat d. c. 15.

6. Censura vt restringitur intra territorium approbantis.

Adeoque & restringitur approbatio intra territorium approbantis. extra illud approbantis subditus an confiteri possit approbato? referunt decisum negatiuè. quamuis parochiale beneficium habens, etiam foris suos audire possit. vt generaliter voluntaria iurisdictio extra territorium exerceri. quare & negant licere Episcopo eligere confessarium non subditum, si extra diœcesim confiteatur, ab illius diœcesano non approbatum. quod etiam deroget d. c. 15. priuilegijs. quod tamen durum videtur, cùm Episcopis eiusmodi electio permittatur *à c. fin. de pœnit. & remiss.* idque non

7. Quid de electione Episcopis iure concessa.

tam priuilegium quàm ius commune videatur, cùm Corpori iuris insertum est: subiungiturque tanquam exceptio d. c. omnis; quod iubet quemlibet confiteri suo superiori. vt huiusmodi acceptio non aduersari videatur d. c. 15. cùm d. c. fin. etiam deferat censuram Episcopo eligenti an prouidus sit, & discretus ille, quem elegerit: & incommodum, ob quod illa electio Episcopis concessa est, redire possit per huiusmodi restrictionem: & priuilegia ferè communiter ea nominentur, quę extra Corpus iuris vagantur; & quæ speciali iure constituta sunt, speciali nota egere videantur, vt reuocata censeantur. vti solet dici priuilegia in Corpore iuris clausa non censeri reuocata, nisi expressa mentio fiat. *Pasqualig. & quos citat dec. mor. tr. de altar. d. 56.* vbi per id infert nō sublatum priuilegium Episcopo altaris portatilis à iure cōcessum etsi priuilegijs deroget Trid. *s. 21. decr. de obs. in celeb.* Omitto quod d. c. 15. regularibus permittit non approbato ab Ordinario confiteri; Episcopus autem sit in gradu perfectiori quàm regularis: ideoque id ei magis permissum videri debeat. & idem c. 15. cùm extendit se ad sacerdotes: clarè, non loquitur de Episcopis. tempore tamen iubilæi; cuius verba seruanda sunt, quodque dum iubet confiteri approbato ab Ordinario; videtur & tali vti debere Episcopus. Zerola *in prax. V. Absolut. q. 12. p. 2. post. Nauarr.*

8. Examen Episcopi nemo subterfugit.

Examen Episcopi exigit Concilium. adeò vt illud nemo possit subterfugere; quamuis palam idoneus: siquidem Episcopo necessarium videatur: aut, illius gnarus satis, perperam illud exigat, & iniustè approbationem neget. Mendicantes tamen à superioribus *secundùm clem. dudum de sepult.* præsentatos, & iniustè reiectos ab Episcopo, nancisci à Pontifice seu iure ipso approbationem & iurisdictionem; est verisimile: ex ijs quæ mox de Episcopo diximus: vt facultati, iure d. clementinæ competenti, In casum iniustæ recusationis, derogatum non censeatur. etsi consultum hodiè non sit eo priuilegio vti, ob Conc. Trid. s. 5. c. 2. *Vide quæ diximus in Consult. can. de priuil. cons. 5.* quamquam expresè prohibitus obedire teneatur: vt ibi diximus: & à prohibito videri possit differre recusatus dumtaxat.

9. Mendicantes præsentati iniustè reiecti an iure clementinæ dudum hodiè vtantur.

10. Approbatio sufficit sine scriptis.

Approbationem verè obtineri satis est quāuis sine scriptis. cùm illa non exigat Concilium. etsi alicubi decreta synodalia pro certiori politia illa exigant. verè, dixi: quia si Episcopus tantùm dicis causa approbet, quem credit inidoneum; approbatus non potest censeri. *plus valet, quod agitur; quàm quod simulatè concipitur.* si tamen quamuis molestiæ vitandæ causa probet, etsi sic approbans peccet; reuerà tamen valet probatio, & actus ab eo gestus. quia ecclesia non iudicat de occultis, sed sequitur palam gesta.

11. Approbatio, & iurisdictionis concessio vt differant?

Et nuda quidem approbatio d. c. 15. satisfacit, non tamen tribuit iurisdictionem nisi non ea mens sit approbantis. cui nuda approbatio tribuitur, de consensu parochi audire potest confessiones: cui insuper iurisdictio; etiam sine illius assensu. approbatio & iurisdictio perpetua est, &, vt gratia, non exspirat per mortem concedentis: dum satisfactum est semel decreto d. c. 15. quantisper non reuocatur. ideoque approbatus, qui aliò migrauit, & reuersus est; noua approbatione non eget. agimus autem de approbatione simplici. nam ad tempus data per illius lapsum exspirat: ad certum genus personarum; ad aliud non extenditur: loco circumscripta; illius terminos non excedit: indeterminata ad moniales non porrigitur *ex constitutione Gregorij XV. inc. inscrut.* quæ specialem exigit approbationem. simplicem dare debet Episcopus simpliciter idoneo: vt decretum loquitur simpliciter: iurisdictionem dare non tenetur, nisi cui placitum fuerit; salua d. clem. *dudum*, & ratione cap. fin. *X, de off. Archipres. in verb. quia. & si valde idoneus sit, decet tamen vt sua onera*

partiatur,

partiatur, vt satisfiat plebi: & in nulla titubet ecclesiastica sollicitudo: & Concilij *Trid.s.21.c.4.in verb. sibi tot sacerdotes ad hoc munus adiungere; quot sufficiant ad sacramenta exhibenda.* &c.

12. Nulla priuilegia aut consuetudines d.c.15. tolluut. Necessitati examinis & approbationis non obstare Concilium voluit priuilegium, vel quamcumque consuetudinem, etiam immemorialem, quare abrogata est illa, qua olim quilibet sacerdotes sibi inuicem confitebantur, vel parochi non approbatos substituebant: quod vsus multorum sæculorum receperat. priuilegia autem, præsertim in Corpore iuris non clausa, etiam abrogata sunt; in Corpore iuris clausa, iura magis hodiè videntur & exceptiones; adeoque partes legum, quàm priuilegia. *vt diximus.*

13. Approbatus regularis & quoad moniales quis? Quoad regulares diximus per d.c.15. nihil mutatum: vt probatione Episcopi non egeant, nisi confessarij monialium. Itaque illorum respectu probatus censendus est, qui illis, vt oportet, designatus est à superioribus regularibus. quippe illorum Ordinarijs. monialium tamen respectu videtur dicendum requiri approbatum ab Episcopo, vt diximus, ob constitutionem Gregorij XV. *incip.-inscrutabili.* quamuis enim vsu recepta vbique ea nondum sit, ita vt vbique obliget; tamen, quia Pontifici integrum est modum præscribere liberalitati suæ, quem velit: & eadem constitutio velit omnes monialium confessarios ab Episcopis esse probatos; verisimile est Pontificem Iubilæum concedentem, loqui quoad moniales de huiusmodi approbatione. *arg.c.solitæ.§.verum. X. de maior. & obed.* Imò referunt declarasse Clementem VIII. vigore electionis per Iubilæum concessæ, non posse à regularibus aliquem eligi approbatum non eiusdem Ordinis. *De his omnibus citati à Barbosa in Collectan. ad Concil.Trid. d.c.15.s.23.*

14. Electio confessarij an iterabilis ex Iubilæo. An autem durante Iubilæi tempore iterari electio confessarij, & bis obtineri gratia Iubilæi possit? negatiuè responsum dicitur à Clemente VIII. & S.Congregatione. sed quantisper de eo authenticè non liquet, si non potest bis confessarium probatum quis eligere, & opera præscripta explendo bis Iubilæum consequi: saltem est certum semel posse efficacius. *c.1.de pœnit. & remiss. in extrauag. commun.* vbi Bonifacius VIII. post opera præscripta, & concessionem Iubilæi, *vnusquisque tamen*, inquit, *plus merebitur, & indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas ampliùs & deuotiùs frequentabit. vid. Dianam.p.1.t.12.r.31.& p.2.tr.3.r.49. & vbi sup. & p.5. tr. 12. resol.28.* & verius in rigore dicendum videtur Iubilæi concessionem disiunctiuè pro vnâ vel altera septimana concessam, vna optione consumi. *l.apud: D. de opt. legat.* Qui semel in Iubilæo confessus recordatur peccati reseruati omissi, ab eo potest absolui. quia posterior confessio est perfectio primæ, & reseruatio semel sublata est per confessionem primam. *Zerol.in prax.V.Absolutio.c.7.p.2.*

RESPONSVM V.

De altari priuilegiato.

1. An qualitas missæ ad priuilegij essentiam spectet? Qvando illud conceditur, & præscribitur vt missa legatur *de requiem*, conditio impleriua omninò est. *Nauarr. de pœnit. & remiss. cens.38. arg. legis cui fundus D.de condit. & demonst. & per text. extrauag. vnigenit. de pœn.& remiss.* dum non præscribitur; satis est illam dici de Sancto, vel de tempore. *Nauar.de pœn.& remiss. cens.37.* si intentio est suffragari defunctis.

2. De numero missarum expressarum. Conditio priuilegio adscripta, *dummodo in ea ecclesia quindecim missæ quotidiè celebrentur*, non deficit si quando contingat non tot celebrari fortuitò, non communiter. quippe hæc accipienda sunt moraliter, vt frequentiùs accidunt. *l.3.4.5.6.D.de leg.* nam alioquin nullibi obtinerent. cùm feria 5. cœnæ Domini, & sabbatho sancto vnica tantùm debeat fieri missa, & in parasceue non fiat consecratio.

3. De clausula, sacerdos eiusdem ecclesiæ. Verba hæc; *vt quandocumque sacerdos eiusdem ecclesiæ dumtaxat ad ipsum altare celebrabit* &c. *anima indulgentiam consequatur:* in proprio sensu accipienda sunt. vt, quamuis religiosi istius Ordines hospites subijciantur superiori loci, vt ab eo corrigi, & absolui etiam à reseruatis possint; non tamen hanc indulgentiam consequi. quia sacerdotes non sunt istius ecclesiæ, seu ad ibi residendum à superioribus destinati, capaces electionis, & similium actuum, qui religiosis istius conuentus proprij sunt. frustrà alioquin adiecta fuisset restrictio.

4. Similis priuilegij negatiua. Hæc autem verba; *simili ad præsens priuilegio minimè decorata*, an subreptitiam faciant gratiam, cùm nondum finitum esset septennium, ad quod iam antè simile priuilegium erat concessum, satis dubia videntur. quamuis enim significatum dicatur quando aliud priuilegium esset datum, & intelligi ex eo posset nondum esset finitum; solent tamen frequenter formularij solicitatores, libellos ad se missos mutare, secundùm verba priuilegijs inseri solita: & quamuis etiam dici possit ecclesiam non habere priuilegium pro eo tempore, quo petebatur; non tamen sensus ille obuius est, nec solent eum intellectum illa verba communiter generare; secundùm quem intelligenda videntur. *arg.c.7.X.de sponsal.* eoque magis est dubius, quod, etsi quidam indulgentias existiment, vt fauores ampliandas; tamen alij *vt Nauarr. d. cons.38.* censent strictè esse interpretandas. *arg. c.1. X. de primil.post.gloss.* quam dicit receptam, & rursus *cens.35.n.3.* quippe tanquam dispensationes, eoque strictè accipiendas. ideoque securum non videtur eas sine alio Pontificis beneplacito publicare.

5. Duratione temporis præscripti. Dubiæ etiam huic clausulæ, *volumus quod si in dicta ecclesia alia indulgentia perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duratura, concessa sunt; præsentes nullæ sint*, diuersi intellectus dabantur. eoque iussit Vrbanus VIII. an.1642. dubij tollendi causâ addi hæc verba, *in quocumque annis*

die d. ecclesiam siue capellam aut altare in ea situm visitantibus perpetuò vel ad tempus nondum elapsum duraturam concesserimus, præsentes nulla sint. Vid Syluium resol p.2.v.1.

Vbi etiam animaduertenda sunt illa verba, *ad tempus nondum elapsum*, quippe videntur pro ijs, quæ de septennio suprà dicta sunt, arguere: lapsi septennij intellectum, tribuere eundem, qui hic exprimitur verbis, *ad tempus nondum elapsum duratura.*

6. Septennio.

Iterum hæc verba; *præsentibus ad septennium tantùm duraturis*: quamuis publicari indulgentiæ non possint sine Ordinarij licentia, *Conc. Trid. s.21.c.9.* & sic computandum videri possit septennium à die publicationis, cùm aliàs obtineri non posset indulgentia per septennium, præsertim in remotis partibus; quod tamen velle videtur concedens: nihilominus securum illud non videtur. per rationem d.c.7. *X. de spons.* mens Pontificis expressa est, ne valeant vltra septennium: vt totum illum expleant, expressa non est. vt neque de qua fiat interruptio inter primi & secundi septennij priuilegium, incongruum non est animaduerti interruptionem, vbi voluntas est ne sit perpetua; sed tantùm septennalis: & propterea in alijs hæc verba adijciuntur; *à die publicationis.*

De sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti.

RESPONSVM I.

Non facilè consulendæ censuræ, sed circumspectè; & non nisi in extrema necessitate, cùm sperantur probabiliter profuturæ.

1. Assessor rectè consulere debet ne de imperitia teneatur.

CVm assessorum officium sit recta consilia Iudicibus, quibus assident, dare; *l.8. D. l. 3. C. de off. assessor.* alioquin de imperitia teneantur: *l.2. D. quod quisque iur.* malè gloriatur assessor quidquid seuerè actum est, se authore à Prælato T. esse decretum: peius queritur omissa quædam consilia, quasi iuxta mortem acerba, aduersus quosdam regulares, de competentia iurisdictionis cum illo litigantes: pessimeque adeò illum instigat vt eos fulmine anathematis feriat; dirisque omnibus deuotos, publicis programmatibus promulget. rectiùs D. Benedictus *in Reg. c.27. De Superiore, nouerit,* inquit, *infirmarum se suscepisse curam animarum, non super sanas tyrannidem.* Sic inter cætera D. Pauli ad Timotheum episcopalia monita & il-

2. Pastores non percussores vt Prælati esse debeant.

lud refertur; oportet Episcopum non esse percussorem; non litigiosum: *ep.1.c.3. ep.2.c.4.* arguere, obsecrare, increpare; sed *in omni patientia.* quæ Gratianus *dist.45.46.90.* per sanctorum sententias diducit: & Conc. Trid. *s.13.c.1.* ferè contrahit: vt *Episcopi pastores se non percussores esse meminerint: atque ita præesse suis subditis oportere; vt non in ijs dominentur; sed illos tanquam filios & fratres diligant: elaborentque, vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant: ne ubi deliquerint debitis eos pœnis coërcere cogantur. quos tamen, si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli ab eis est seruanda præceptio, vt illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate, & patientia. cùm sæpè plus erga corrigendos agat beneuolentia, quàm austeritas; plus exhortatio quàm comminatio; plus charitas quàm potestas. quatenus,* inquit Gregorius *c.4. dist.45. per*

3. Adsit charitas; absit simplicium fratrum oppressio.

spiritum charitatis & pacis omnis materia scandalorum, & præsumptio tumidorum, atque oppressio simplicium fratrum, de Ecclesijs Domini auferantur. Hi, inquit Leo *c.6. dist.45. qui quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi; facilè ab hac lege discernuntur, & dum dominari magis, quàm subditis consulere quærunt, placet honor, inflat superbia, & quod prouisum est ad concordiam tendit ad noxam.* quare *ibidem c.8.* ex Concilio Braccarensi, seu quodam sapiente, *Leuiter,* inquit, *castigatus*

4. Vt prosit castigatio lenis.

reuerentiam exhibet castiganti; asperitatis autem nimia increpatio, nec correctionē recipit, nec salutem: vera iustitia compassionem habet; falsa dedignationem. Ibid. c.15. talis loquela non illuminat cæcum; non sanat ægrotum, non curat infirmum: sed magis occidit, & in desperationem periclitantem mittit. boni etenim rectores magis per humilitatis & mansuetudinis leuamentum studeant pessantes ab erroris laqueo eruere; quàm per austeritatem in foueam perditionis nutantes propellere. His applicat Gregorius *dist.46. c.1,* illud Prophetæ; *vos*

5. Sine austeritate.

autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. cum austeritate & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinando corrigere; sed asperè inflectere dominando festinant.

De ciuili quæstione agitur; maioritate & obedientia; iurisdictione, subiectione, atque

6. Sine indignatione repetitum examen per appellationem.

exemptione: eoque assessor instigare prælatum debebat, ad amicam, tranquillamque disceptationem: iuxta c. cùm *persona de priuileg. in 6.* non ferro amare, & fulmine, atque ira perpetua aduersus appellantes: quin suggerere monitum Concilij Sardicensis conueniebat: *Episcopus,* inquit, *qui aut iustè aut iniustè aliquem eiecit, patienter accipiat, vt negotium discutiatur, vt vel probetur sententia eius à pluribus; vel emendetur:* solus enim Deus impeccabilis est, & errare non potest: & Innocentij; *graue,* inquit, *non oportet videri cuiuscumque retractari iudicium, quia veritas exagitata sæpiùs magis splendescit in luce, & pernicies reuocata in iudicium grauiùs & sine pœnitentia condemnatur. nam fructus diuinus est iustitiam sæpiùs recensere. c. graue. 35. q. 9.*

Quamuis autem excommunicatio sit neruus ecclesiasticæ disciplinæ; sobriè tamen mag- 7. Sobriè & circumspectè.

naque circumspectione exerendus est, cùm experientia doceat, si temerè incutiatur, magis contemni, quàm formidari; & perniciem potiùs parere, quàm salutem. *Trid. s.25. c.3.* & propterea circumspicere vndequaque oportet quem finem apparenter sit habitura; obedientiam, & medelam; an contemptum, & venenum. *c. nemo episcoporum. 11. q.3.*

8. Ob crimen indubiè mortale.

Adde excommunicationem non niſi ob crimen mortale poſſe infligi. *d. c. nemo. c. nullus* 11. *q.* 3. in hac autem cauſa claſſicos eſſe authores, qui id, ob quod excommunicandi forent, volunt licere. ideoque probabilitas huiuſmodi opinionis excuſabit errantes à mortali, adeoque malè Prælato conſulitur, vt ad excommunicationem procedat. conſilia lenia errantibus, ſeuera contumacibus debentur: qui ſcientes, prudentes inſurgunt aduerſus indubitatos ſuperiores. expendendum etiam eſt calamum quaſſatum confringendum non eſſe; lignum fumigans non extinguendum; & illud Dauidis, *virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Baculus paſtoralis non propter paſtorem datur; ſed propter oues. vt errantes in rectam viam cogat; non vt diſpergat; ſed colligat, quod quamdiu ſperari poteſt, quod contractum eſt alligare, non vrere & ſecare bonus paſtor debet. ideoque Origenes *homil.* 12. *in*
9. Ex zelo charitatis, non poteſtatiuè, atque diſcretè.
Matthæum de principatu Epiſcopi, *in dilectione*, inquit, *ſubditorum eſt poſitus, non in timore corporali.* & Leo *epiſt.* 89. *c.* 5. de excommunicatione ait, quod *ad indignantis Sacerdotis arbitrium fieri non deboat; quod in magni reatus vltionem inuitus & dolens debet inferre animus vindicantis. iudicare dignè nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſuum vel odium, vel gratiam ſequuntur. c. iudicare.* 11. *q.* 3. *imò ligandi facultate ſe priuant, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non ſubditorum moribus exercent. c. ipſo ibid.* Quare Chriſtus *Luc.* 22. *Apoſtolos inſtruens, Reges gentium*, inquit, *dominantur eorum; & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur: vos autem non ſic.* Vbi Chriſtus modum tradit, quo Prælati Eccleſiæ iuriſdictionem exerceant. Vt, & ſi Reges dominentur in ſubditis; Prælati non dominentur in cleris: ſed meminerint, vt ſint ſerui ſeruorum Dei: formá facti gregis ex animo: vt non mox omnia errata vindicent; vt Reges & Magiſtratus gladium portant; ſed arma ſua in ſalutem dirigant, oues erraticas in humeros ſuos tollant; vt, quos dedit eis Pater, non perdant ex eis quemquam. In quam rem inſignis locus eſt Chryſoſtomi *lib.* 2. *de Sacerd. equidem*, inquit, *complures recenſere poſſem quos conſtat in extrema mala adactos, nō ob aliud; niſi quod digna ab eis pœna, & qua peccatis perpetratis par eſſet, exigeretur. Neque enim temerè ad delictorum modum oportet & multam ipſam adhibere; ſed tanquam coniecturis quibuſdam explorandus eſt delinquentium animus: ne quà fiat, vt dum conſuere vis, quod interruptum eſt, ſciſſuram deteriorem facias: ac dum eum, qui lapſus eſt, erigere, atque emendare ſtudes; caſus ipſe maior per te reddatur.* & infrà. *Humanus enim animus poſtquam verecundia fines ſemel tranſire coactus eſt, in indolentiam dilabitur; tum autem neque blandis verbis paret, neque minis flectitur, neque beneficijs mouetur.* Agnouit & Ouidius;

Curando fieri quædam maiora videmus
Vulnera, quæ melius non tetigiſſe fuit.

Cenſet idem;

Temporibus medicina valet: data tēpore proſunt,
Et data non apto tempore vina nocent.

Hæc tempora diſcernere boni iudicis, boni aſſeſſoris eſt. diſcretio mater virtutum eſt. D. Benedictus in Regula, c. 64. ſuperiorem monet vt *in correptione prudenter agat.* eam prudentiam in quatuor conſtituit Haftenius *diſquiſ. mon. l.* 8. *t.* 2. *d.* 5. quos, quamobrem, quando, & quomodo corripiat. eaque explicat, & quo prudentiùs & circumſpectiùs procedatur in re ſummi momenti, vt eſt excommunicatio; quod exigit Concilium *Trid. d. c.* 3. iam olim à Concilio Carthaginenſi 4. conſtitutum fuerat, vt Epiſcopus conſilium ſuorum ſacerdotum adhiberet: alioquin irrita eſſet ſententia. *c. ſi Epiſcopus.* 15. *q.* 7. etſi verò conſuetudo valeat, vt Epiſcopus non in omnibus adhibeat Capituli ſui conſenſum; *c.* 2. *de conſuet. in* 6. tamen in tanto negotio matura circumſpectione opus eſt; & ibi ſalus, vbi conſilium.

RESPONSVM II.

De clerici percuſſore, compotatore, in cenſuram incidiſſe declarato, denuntiato.

At ſententia, excommunicationis incurſæ declaratoria; reum ſecluſum à proba- 1. An contumax aut negligens probare exceptionem, poſſit declarari incidiſſe in canonem ſiquis ſuadente?
tione. Et quidem excommunicatio ab homine plerumque ob contumaciam delinquentis fertur. *c. cum non ab homine. & ibi gloſſ. X de iud. c. reprehenſibilis. X. de appell.* eoque trinæ monitiones prærequiruntur. *c. conſtitutionem. de ſent. excommun. in* 6. ſed canonis excommunicatio ex ſecuta contumacia mutationem nullam accipit, ſed oritur ex ipſo facto; v. g. iniectionis manuum violentarum: quæ ſi vera non ſit; ſecuta contumacia veram non facit: non ergo Iudex poterit procedere ad declarationem talis veritatis; niſi ſibi conſtiterit de veritate; non de contumacia. poteſt quidem ob contumaciam excommunicare; ſaluo hodiè decreto d. c. 3. ſ. 25. Trid. non poteſt declarare incidiſſe in d. canonem, qui non reipſa inciderit. longè diſtat, quæ ex canone incurritur; & quæ ob contumaciam infligitur excommunicatio: reſeruata illa eſt Papæ; ab hac ipſe Iudex poteſt abſoluere.

Oportuit ergo antè Iudicem cuncta rimari. 2. In facturi iudex inquirere etiam ex officio debet quando ex facto incurſam cenſuram vult declarare.
c. iudicantem. 30. *q.* 5. & rei geſtæ etiam ex officio inquirere veritatem. *Clem. ſæpè de verb. ſignif. verb. non ſic tamen verſ. interrogabit etiam. c. oblata. §. ſuperior. in verb. neutro proſequente, vt periculum caueatur. X. de appell.* & ſpecialiter in materia excommunicationis Iudicem ex officio debere defectum ſupplere deciditur *in c. exceptionem. X. de except. Vid. l. ſi non defendantur. D. de pœn. in v. & qui cognoſcit, debebit de innocentia eorum quærere.*

Cùm ergo exceptum fuerit, id quod factum 3. Eoque & in exceptione, non ſuadente diabolo percuſſionem factam eſſe,
eſt, non ad iniuriam inferendam actum eſſe; ſed vim depellendam, aut præueniendam eius, qui conſueuit & cultris, & gladio, & bombar-

da in alios insilire; ad eumque magis procul à corpore rei, ne & in illum insiliret, remouendum: (quæ prouida est defensio, & sub canonem *si quis suadente*. 17. q. 4. non cadit) seu aliàs, non suadente diabolo, sed alio motu; si volebat Iudex ad declarationem canonis procedere, ac denuntiationem; debebat etiam ex officio super exceptionis veritate se informare; ac testes audire. sicut dicitur constare debere de corpore delicti, antequam reus, etiam confessus, damnetur. *l.* 1. *§. si quis vltro. D. de quæstion.* idque eo magis, quod, ex testibus contra reum productis, constiterit rem gestam esse in taberna publica; cum iurgio, seu iniuriosis verbis; &, quod etiam addit sententia, à potitante. Siquidem à loco, potu, iurgijs, acta ijsdem conformia iure præsumuntur. Et per mores quorundam Flandriæ locorum, vti vbi hæc gesta sunt, tam vehementer; vt nulli contractus, in taberna initi, sola pœnitentia postridie solui non possint.

4. Præsertim in compotantibus. Iniuriæ, iurgia, & pugnæ, ebrietatis effectus sunt in potitantibus; magis, quàm suasionis diaboli: cuius iam non sunt perfectè capaces. Symbolicè, inquit Malder. *in meditat. Theolog. diei* 13. *n.* 6. dicitur Noë quatuor animalium sanguinem miscuisse vitis, dum eam plantaret, radicibus: simiæ, leonis, porci, & agni. Ebrij enim forma exteriori solùm sunt homines: aliqui instar simiarum ridiculi, & moriones; alij feroces, vt leones; alij lubrici, vt sues; alij denique pij, boni, blandi, vt agni.

Sic in vite latent simius, leo, porcus, & agnus.

Vini virtus enarratur 3. Esdræ cap. 3. inter cætera; *seducit mentem*, item, *Regis & orphani reddit mentem vanam.* & infrà, *& non meminit regem, & magistratum:* & infrà, *& cùm à vino recesserint & surrexerint, non meminerunt, quæ gesserunt.*

5. Ex quibus circumstantijs pendet declaratio. Igitur an excommunicatus sit, percussor clerici; pendet à circumstantia, seu causa: an suadente diabolo, an Baccho percusserit. *d. c. si quis suadente*. 17. q. 4. an seducta & vana mente, quando iam magistratus, aut clerici persona non distinguitur: quando surgunt iræ, & pauper cornua sumit. an instructionis, an defensionis causa: *c.* 2. *&* 10. *X. de sent. excomm.* an subito motu, iusto dolore, affectus iniuria. *Vide Nauarrum in Manual. cap.* 27. *num.* 75. *& seqq. num.* 80. *& seqq. Marc. Anton. Gennen. in prax. cap.* 24. *num.* 9. *DD. passim.* irritatione percussoris, seu inuitatione ad illum percutiendum, vt hîc suo his verbis; *percute, si ausis*; & similibus, quæ potiùs ipsum percussum irretirent. quia incidit etiam in canonem clericus, qui suadente diabolo seipsum percutit. *Vid. Nauarr. in Man. c.* 27. *n.* 75. *& seqq.* adeoque & qui mandat *Nauarr. ibid.* seipsum suadente diabolo percuti. nisi hæc verba ea mente proferantur, vt contineant monitionem considerationis, qualitatis personæ sacrosanctæ, & tangi prohibitæ; eoque sono dicantur; vt non iurgantis; sed monentis vocem habeant.

6. Quid si percussor in fo- Præter hæc allegauerat reus, (vt piarum mentium est timere culpam etiam vbi culpa non est) se sacerdoti, facultatem à Sede Apostolica habenti, confessum, & ab eo absolutum esse: idque illius syngraphâ docuerat. ro confessionarię sit absolutus & in externo à Iudice seculari præuentus?

Verum quidem est acta in foro conscientiæ non præiudicare foro externo; & propterea in hoc non prodesse absolutionem etiam ex vi Iubilæi in foro pœnitentiæ obtentam tradit Couarr. *in c. alma mater.* §. 1 s. *n.* 16. ad tollendos effectus fori iudicialis, inquisitionem Iudicis, aut accusationem partis, aliosque: pluresque, citat *Zerola prax. p.* 5. *v. absolutio. q.* 2. at vero cùm foro pœnitentiæ satisfactum esse constat; si in externo vlteriùs agatur, spectandus est admodum finis, quo vergat externa hæc actio. *cùm medicinalis sit excommunicatio, non mortalis: disciplinans, non eradicans. dum tamen is in quem lata fuerit non contemnat: cautè prouideat Iudex ecclesiasticus, vt in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit & medentis.* ita Concilium œcumenicum sub Innocentio IV. *c.* 1. *X. de sent. excommun. in* 6. ita & Paulus 1. *Cor. c.* 5. incestuosum excommunicandum censuit: *vt spiritus*, inquit, *saluus fiat.* at hic in reo non est contumacia erga Ecclesiam, aut contemptus: quinimò probauit se recurrisse ad claues Ecclesiæ, renuntiasse diabolo, reconciliatum se Christo, quatenus culpa subesse poterat; ac reconciliationem publicam fecit, eam producendo in iudicio.

At inquies opus esse exemplo: vt sciat populus punitum esse delictum; eoque spectare publica iudicia; & excommunicationem ad continendos in disciplina populos salutarem. *d. c.* 3. *s.* 25. *Trid.* eoque ait Couarr. *in rubric. d. c. alma n.* 13. medicinam esse excommunicationem, cùm saltem populus remedium per eam capiet: sed casum non proponit Couarr. cùm iam per Iudicem sæcularem præuentione ad vindictam agitur, & cui sic absolutus, tamen, si reus deprehendatur, pœnas dabit.

7. An saltem denuntiatio tunc conueniat. Ait sententia; eum pro tali denuntiandum esse promulgari per parochias excommunicationes & excommunicatorum nomina exigit. *c. debent* 11. *q.* 3. sed cui nunc bono aut medicinæ? cùm neque populus satis hîc capit quomodo ad dominum reuersus, Christi & ecclesiæ membrum iterum factus, è diaboli potestate assertus, iterum diabolo traditus declaretur? is enim dicitur effectus excommunicationis. *c. omnis christianus.* 11. *q.* 3. quia, inquit, ibid. Augustinus, *extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur.* non satis capit vulgus distantiam vtriusque fori. liquidis exemplis opus est pro instructione vulgi, & disciplina.

Sed hîc priuatim iam emendato, confesso & absoluto, denuntiatio hæc medicinalis non apparet; neque populo, vindictam à Iudice qui præuenit, exspectanti; neque consistentiam absolutionis sacramentalis, cum hac denuntiatione, satis capienti, vtilis: neque ad vitationem necessaria: cùm denuntientur hîc hodiè tam pauci ex multis, qui excommunicationes à iure latas notoriè incurrunt. Vt finis medicinalis

dicinalis ac salutaris satis hic deprehendi non videatur; seu quod ea denuntiatio ad finem dumtaxat ab ecclesia propositum dirigatur. Sic Marc. Anton. *Gen. in praxi. c. 27.* ait Neapoli obseruari, vt in foro conscientię absolutus non inquietetur in iudiciali: neque tum considerari publicam vtilitatem *post Nauarr. & Henriquez.* præsertim vbi pars ooo instat, sed iudex agit ex officio, seu promotor, qui hîc in illud quoad inquisitionem subrogatur. Quod multo maximè obtinere debet, cùm & iudex sæcularis criminis vindictam pro populo est curaturus.

Sanè D. Paulus, postquam incestuosum illum Corinthium, quem *ep. 1. ad Cor. c. 5.* excommunicatione terruerat, cùm *ep. 2. c. 2.* correctum cognouit; Corinthios ipse hortatur, vt ei condonent, & consolentur: *ne fortè*, inquit, *abundantiori tristitia absorbeatur*: & iterum; *obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.* non aggrauauit censuram aduersus iam pœnitentem.

8. Et quali modo? Sed & Couarr. *in d. rubric. n. 13.* admittit tum non esse procedendum ad excommunicationem; cùm excommunicatus non ad pœnitentiam conuertetur verisimiliter; sed indurabitur. *per c. prodest. vers. quod si. 23. q. 5.* Vbi & caosa additur; quia *& plectendo & ignoscendo hoc solum benè agitur, vt vita hominum corrigatur.* & iterum; *siue seueritate, siue lenitate non nisi officium dilectionis impleatur.* hæc tantùm spectari hîc, nec reus, nec vulgus capiet. præsertim cùm, negligente causam procuratore, nec monitus quidem semel sit reus, vt culpam agnosceret, aut emendaret; aut se de contumacia aut crimine purgaret; exceptionémve, qua innocens haberetur, probaret: cùm secutus ipse iuxta vxorem audiret concionem, sub qua anathema illud denuntiabatur. non sic medici suis ægris potiones propinant, magis austeritè imperantis speciem hæc habere, quàm compatientis vulgo videntur; & fortè magis perniciem parere, quàm salutem. quo respici imprimis desiderat Concilium *Trid. d. c. 3. s. 25. vera iustitia compassionem habet: falsa dedignationem. c. 15. dist. 45.*

9. Cùm verè incursa non est, rectè appellatur, & quo effectu? Rectè ergo mox à tempore d. notitiæ appellauit denuntiatus à declaratoria, à qua cadit appellatio, quæ omnia suspendit, cùm excessus, vt hic, non est notorius. *c. peruenit. X. de appell.* eoque retrò reddit irrita, quæ medio inter sententiam & legitimam appellationem tempore acta sunt. *c. non solum de appell. in 6.* quamuis lata ab homine non suspenditur; sed executionem secum trahit, & promulgari potest. *c. pastoralis §. verùm X. de appell.* & timenda est, quamuis ob nimium rigorem multum habeat ex iniquo. *c. quibus. c. si Episcopus. 11. q. 3.* sed an etiam nulliter lata? si intolerabilis in forma sit error, aut post appellationem lata sit, non obest. *c. per tuas 40. X. de sent. excomm. c. 46. X. de app. c. sacra X de sent. exc. c. non debet 11. q. 3.* in alijs nullitatibus, vt etiam cùm sententia ex toto iniqua est, grauis inquisitionis est. *c. cui est. 11. q. 3. d. c. per tuas. vide latè Martham de iurisdict. p. 3. c. 15. 14. 18.* & hodie per Sanctionem Clem. VIII. 1600. *incip. ad tollend.* nullitas declarari non potest, nisi auditis partibus, & causa cognita. §. *censura.* sed in §. *seqq. in eadem sanctione.* §. *absolutio in verb. cum dubitatur de nullitate; item si occurrat dubium facti, vel probabile dubium iuris* videtur nullitatem, quæ palam sit, non obstare; sed quæ dubia. neque mox notorium quid euadit ex actis: quia hoc tolleret distinctionem notorij, vel non notorij percussoris clerici appellantis. *in d. c. peruenit.* dixi rectè appellasse: quamuis procuratorem habuerit: quia res hæc est inæstimabilis, nec vnquam procurator soluendo; tunc autem concessa est appellatio. *Gail. lib. 1. obs. 45.*

RESPONSUM III.

De absolutione pœnitentiali.

Absolutio sacramentalis pœnitenti data à quibusdam casibus; & censuris reseruatis, in vim facultatum confessario concessarum, in foro interno tantùm suffragatur; sed sic absolutus censurarum effectus patitur in foro exteriori. *Zerola in prax. episcopal. p. 1. v. absolutio quaest. a.* vbi multos allegat: & nominatim solemnia verba literis Iubilæi inseri solita, hæc; *in foro conscientiæ, aut pœnitentiali, tantùm; ad effectum consequenda huiusmodi Iubilæi*: Sic & stylus est Curiæ Roman. vt in literis dispensationum matrimonialium, vbi interuenit incesta copula, Officiali; seu Ordinario mandetur, vt dispensandos in vtroque foro absoluat: in literis verò ad confessarium directis, dum impedimentum est occultum, vt pro foro conscientiæ tantùm absoluat, & dispenset: & vt post tem peractam literæ lacerentur ne allegari possint aut prodesse in foro externo. secundùm hunc rigorem eadem dicenda sunt de absolutione in mortis articulo data: quantum est ex parte huiusmodi facultatum; quantum verò est ex parte iuris communis, concedentis cuilibet sacerdoti moribundum absoluendi facultatem, nominatim in casu Canonis *si quis suadente*, ea tanquam publici iuris in vtroque foro obtinet: ac demum reincidit tantum ille; qui non paret iniunctis, quamprimum valetudine recuperata: *c. quod de his 26. X. de sent. excomm. c. eos. eod. in 6.* adeoque debet sic absolutus in casu d. canonis ad Romanam Ecclesiam in personâ peregrinationem suscipere, *d. c. de his in fin.* mandatum illius receptutus, & satisfacturus; *d. c. eos.* nisi fecerit; non euadet rigorem in foro externo; quin reputetur rursus incidisse. quia illa specialis, & liberior absoluendi facultas, non restricta ad formam facultatis absoluendi concessa sacerdoti cuilibet in mortis articulo, etsi mutare possit peregrinationem Romanam in aliam pœnitentiam: eaque imponere quæ Pœnitentiarius Romanus iniungeret agenda absolutio, non operatur, vt diximus, extra forum pœnitentiæ.

1. In foro interno non externo prodest à Sacerdote in vim Iubilæi aut similis facultatis data.

2. Quid de data in mortis articulo?

3. Sed quid si per sententiam declaratus, & denunciatus appellet post absolutionem, aut appellationem antè interpositam resumat; an dicetur reincidere? tanquam qui non pareat. præsumitur enim iniunxisse confessarius, quæ iure sunt iniungenda. adeoque peregrinationem Romanam, ad suscipiendum mandata Ecclesiæ: cum quibus non videtur subsistere appellatio. at verò qui appellat, contendit se iniustè esse condemnatum: ideoque locum non esse canoni: & sententia sacramentalis inuito pœnitente non potest publicari: & fieri potest, vt casus fuerit iuris dubij, neque exactum à pœnitente ampliùs fuerit, quàm in genere, quod pareret mandatis ecclesiæ: iustis vtique: adeoque non teneatur ius suum relinquere indiscussum, vel non prosequi appellationem. qui autem iure suo vtitur, nemini dicitur facere iniuriam: ideoque nec qui prosequitur appellationem, in controuersia d. canonis permissam. *c. peruenit. X. de appell.* sed neque confessarius potest iniungere pœnitentiam publicam, nisi in publico crimine; & non inuitis. *c. pœnitentes. c. in capite, cum seqq. dist. 50. Trident. s. 24. c. 8.* dum ergo neque publicum est; & reseruatum appellans negat; quamuis aliquis esset excessus; argui non poterit in foro externo in excommunicationem recidisse; donec constiterit incidisse. quod finis appellationis docebit.

An si sic absolutus conualescens appellet reincidat?

RESPONSVM IV.

De absolutione ad cautelam.

Excommunicatus appellans ad cautelam debet absolui, etiam antequam causa principalis incipiat cognosci. *c. per tuas 40. c. porrò vbi gloss. X. de sent. excommunicat.* si causa appa-
1. reat probabilis; quamuis nondum constet esse veram. *ibidem §. sed si & §. similiter gloss. & Ioan. Andrea ibid.* & consonat *c. 16. X. de appell. d. c. 40.* etiam quamuis sententiam excommunicationis dicat esse nullam, & aduersarius se opponat. *c. solet de sent. excommun. in 6. gloss. ibid. in v. solet.* imò non obstante appellatione aduersarij *d. c. solet, & ibi gloss. de appell. in 6. ne quis*, inquit, *in excommunicatione discedat, & in v. illud*, non obstante appellatione eius, qui excommunicauit, eademque glossa *in c. sacro 48. X. de sent. excommun.* propter periculum moræ addit quempiam subijci Iudici non suo, & *in c. 16. X. de pœnit. & remiss. in v. periculum* dari absolutionem statim, quæ aliàs non daretur. vt generatim, vbi periculum est in mora, à iuris regulis receditur. *l. 1. & in l. solet. D. de ferijs. in l. de pupillo. §. si quis riuos. D. de noui oper. nunciat. cum allegatis ibidem.*

Qui olim daretur.

2. Cæterùm superuenit Sanctio Clementis VIII. 1600. super controuersijs iurisdictionalibus, quæ *ar. 14.* ita habet, *Absolutio ad cautelam non nisi parte citata, & visis actis, (cum dubitatur de nullitate excommunicationis ab homine prolata, vel à iure si occurrat dubium facti, vel probabile dubium iuris) concedenda erit, tuncq; ad tempus breue, cum reincidentia; & præstita per excommunicatum cautione de stando iuri, & parendo mandatis ecclesiæ tantùm: &, si iuxta formam à iure præscriptam apparebit quem ob manifestam offensam excommunicatum, fuisse, debitam etiam satisfactionem præstare; & si ob, contumaciam manifestam, expensas pariter satisfacere, & cauere de iudicio sisti coram excommunicatore quin tenebitur, priusquam ad cautelam absoluatur.* Vnde apparet ab ista sanctione additum esse non parum prioribus canonibus.

Quæ hodiè requiruntur.

Sed quoniam decretum istud emanauit à S. Congreg. Episcoporum non Cong. Regularium; non videtur spectare ad regulares, quod & iuuant verba proœmij *ad tollendas ambiguitates, & controuersias iurisdictionales.* Item art. 2. 4.
verba *Metropolitani, Archiepiscopi, Primates, Patriarcha, Suffraganei:* ar. 3. *Nuncij, legati, Curia Ordinariorum, tribunalia*, &c. quæ non sunt vocabula regularium. adeoque nec d. art. 14. decreti ad eos videtur spectare quoad formam ibidem, pro absolutione ad cautelam, præscriptam. quod & suadent verba ibidem *expensas pariter satisfacere, &c.* quæ non cadunt in regulares, non habentes proprium.

Deinde, esto in regularibus obtineat, & 5.
forma ibi præscripta seruata non sit; valet tamen absolutio. *c. 7. §. sanè in fin. de excomm. in 6.* quippe cùm iure veterum canonum, quos mox citauimus, illa præscripta non sit; & hic adiecta non sit pœna nullitatis (quam Clemens VIII. adeò oderat, vt omnes sustulerit *const. inc. litium 1592.* exceptis tribus ex defectu iurisdictionis, citationis, aut mandati nascentibus) à qua mente si recessisset, nullitatem vtique hic adiecisset: vt fecit art. 6. ad conformitatem Conc. Trid. vt & hactenus plura in eodem decreto præscripta à regularibus non solent seruari. in quorum Capitulis neque hæc publicata est Sanctio. sed nec in regularibus labyrinthi litium, aut scrupulosus iuris ordo de iure seruatur. *c. qualiter in fin. X. de accus.*

Insuper sententia Commissarij in fine restringitur *donec Generalis, protector, vel Pontifex aliter ordinauerit, vel dispensauerit:* ideoque etsi non fuisset nulla, expirasset adueniente alia ordinatione, aut dispensatione; & tamdiu solùm obtineret. *l. fœmina. D. de senator.* restrictio autem sententiæ nuda est; contrariam facti ordinationem, aut dispensationem contexens; non ad formulas dicti Decreti Clementis VIII. reflectens. vt, etsi verbum *donec* acciperetur pro conditione; iam illa purificata haberetur.

Denique sententia illa notoriè est nulla ex defectu iurisdictionis, & citationis. ex ipsius enim tenore liquet, nec citationem, nec causæ examinationem, nec acta vlla habita esse, & pronuntiatum esse post lapsum semestris, in 6.
quod dumtaxat datus erat Commissarius; adeoque post finitam illius qualemcumque iurisdictionem. in notorijs autem iuris solemnia

non

non exiguntur. *Tuscus v. notorium. conc.* 110. 111. *& v. nullitas. conc.* 139. 140.

Porrò idem ar. 14. partis citationem requirit, & actorum inspectionem, *cum dubitatur*, inquit, *de nullitate excommunicationis* : at hic non potest esse dubitatio super ipsa nullitate, quæ ex notorio defectu citationis, vt dictum est, & iurisdictionis liquet.

Enimuerò loquimur, de litibus, quæ inter Regulares coram superiori regulari disceptantur; quæ liberiori stylo omninò peragendæ sunt: non autem de ijs, quæ ad Curias Ordinariorum delatæ sunt. quæ etsi summariè, & de plano expediantur; illi tamen decreto vt subsint, verba & ratio conuincunt.

RESPONSVM V.

De interdicto.

1. Non ferendum nisi à Iudice & modo competente.

SVmma maturitate tractare Iudices oportet causas censurarum *c.* 1. *de sent. excomm. in* 6. *Trid. s.* 24. *c.* 3. & iuris ordine exactè seruato. *c.* 1. *de excess. prælat.* eoque in primis inspicere, an sua sit iurisdictio. quia, vt generatim quod à non competenti Iudice fit, irritum est; ita & censura. *c. nullus* 9. *q.* 6. *c. reprehensibilis. X. de appell.* eoque non potest Ordinarius exemptos interdicere: nisi in casibus, quibus cessit exemptio. *c. cum dilectus X de relig. domib. c.* 1. *de verb. signi. in* 6. huc etiam pertinet, vt sententia interdicti ab Episcopo proferatur intra suam diœcesim; quia extra territorium ius dicenti impunè non paretur. *l. fin. D. de iurisdict. om. Iud.* perperam ergo nulliterque Bruxellis lata est sententia interdicti, ab Episcopo alterius diœcesis: & impunè non paretur. ea nullitas, cùm in ipsa sententia euidenter appareat, appellatione non eget. *l.* 1. *§. item cum contra. D. quæ sententiæ sine appellatione rescindantur. l. vlt. C. si à non competenti Iud.* quomodo *in c. per tuas. X. de sent. excomm.* dicitur censuram nullam esse, cùm in literis intolerabilis error est expressus. vt est, cùm Episcopus in illis exprimit latam illam esse in loco, qui non sit suæ diœcesis. eademque etiam hodiè vires habet, non obstante Clementis VIII. constitutione de non attendendis nullitatibus. quoniam ad defectum iurisdictionis ea pertinet; ab illa exceptum.

2. Ex causa graui omninò.

Iterum rationabilem causam exigit. *c.* 3. *X. de Iud.* sed & grauissimam debere eam esse causam interdicti rectè tradit Miranda *in Manual. Prælat. p.* 2. *q.* 37. *a. & plures ab eo citati.* adeoque debet esse liquida. *c. nemo Episcoporum* 11. *q.* 3. *in verb. certa & manifesta*: & quæ culpam mortalem contumacis contineat. *d. c. nemo. in verb. & non nisi pro mortali debet imponi crimine*, at hîc non alia causa adfertur, quàm inobedientia; & abnegatio superioritatis; facta ab ijs, qui alle-

3. Ordine cognitionum seruato.

gant priuilegio Apostolico se esse exemptos: quæ præiudicialis quæstio, dum doctorum vigorum iudicia pro se habent, talis culpæ reos illos facere non potest: & priùs decidenda erat. nam *cum exceptione probata quæstio principalis perimatur, ante est cognoscendum de illa, quàm ad definitionem articulorum procedatur.* Ita Clemens III. *in c.* 1. *X. de ord. cognit.* quod in omnibus præiudicialibus causis obtinet. aliter agere *nihil aliud est, quàm diuersis processibus intricare negotium, & confusione quadam iudicij ordinem perturbare.* Ita Honorius III. *in c. tuam. X. de ord. cognit.* Vbi rectè hanc adijcit ad Regem Franciæ monitionem; *donec tam dicta causa Apostolico iudicio finem acceperit, patienter exspectes.* multo magis eam patientiam Pontifex exegisset ab eo, cuius iurisdictio per priuilegia Apostolica controuertebatur, quæ exhiberi offerebantur. *iuxta c. cum persona. de priuil. in* 6. eaque oblatione, & appellatione, ac suspecti recusatione reiecta progredi, quasi iam in causa sua sibi ius dicendo, *iuxta d. c.* 3. *de Iud.* rationabile dici non potest. *c. peruenit.* 11. *q.* 1. *tit. C. vt nemo in sua causa ius dicat.* cùm etiam tam appellatio causam deuoluat ad superiorem; quam priuilegij quæstio Papæ reseruetur. *c. cum venissent. X. de iud.* eoque decisum est, irritum esse interdictum, quod vel aduersus priuilegium, vel post appellationem constiterit esse latum. *d. c. cum dilectus X. de religiosis dom d. c. per tuas. X de sent. excomm.* adeoque & post recusationem. *Martha & ab eo citati de iurisdict. l.* 3. *c.* 14 *n.* 35. quia donec decisa sit illius quæstio, æquiualet impedimento appellationis, *c.* 13. *X. de off. deleg.*

Porrò c. 12. s. 25. *de regular. Concil. Trid.* interdicendi facultatem non tribuit Episcopo in exemptos; seu qui priuilegium habent ne interdici possint: neque ad hunc casum pertinet, vt seruare illud teneantur, qui nulliter interdicti sunt: sed renouat ius commune *editum in Clem.* 1. *&* 3. *de sent. excomm.* sic vt tollat tantùm ea priuilegia, quæ simpliciter quibusdam regularibus permittebant interdicta non seruare: non illa; quæ certis tantùm temporibus illa moderantur, aut suspendunt. *vt latè deducit Miranda vbi sup. art.* 12. & quomodo d. clementina 1. procedit, *cum moderatione*, inquit, *decretalis alma*, quæ est Bonifacij VIII. *in c. vlt. de sent. excommun. in* 6. quæ priuilegiatos dies continet, quibus suspenditur interdictum, & posteà resumitur. sicut & per priores canones, semel in septimana, ianuis clausis, interdictis exclusis, celebratio Missæ permittebatur. *c. permittimus X. de sent. excomm.* & aliàs quædam sacramenta, & sacramentalia ministrari. *c. non est vobis. X. de spons. c. responso. X. de sent. excomm. c. quod in te X. de pœnit. & remiss. c. quoniam eod. in* 6. & vt hæc iure concessa non impediunt, quominùs iuxta d. c. 12. censuræ, & interdicta dicuntur seruari; neque per illud c. 12. sunt abrogata: ita dicendum est de priuilegijs regularium, non simpliciter illos ab interdicto absoluentibus; sed illud moderantibus tantùm: ideoque quamuis c. vlt. *Conc. Trid. de regular.* deroget amplissimè contrarijs priuilegijs, aduersus decreta ab eodem Concilio de regularibus; tamen dicendum est illa non contrariari, &

4. Concilium Trid. s. 25. c. 12. de regul. vt non det ordinarijs potestatem in exemptos.

5. Quæ priuilegia tollat c. 22. ibid.

& propter illa dici non posse interdicta non seruari: sed moderamen tantùm recipere, vt loquitur d. clementina 1.

Ex quibus patet neutri partium d.c.12. suffragari: non Ordinario; quia non tribuit authoritatem interdicendi exemptos: non regularibus; quia etsi abrogata non sint priuilegia ipsorum, secundùm sensum quem diximus; tamen quo casu Episcopus posset Iurisdictionem exercere in exemptos, si ipsimet interdicti sint, priuilegijs excluderentur: saluo d. c. alma mater, &c. *Nauarr. Manual. c.27.n.180.*

6. *Finis censuræ medicina; vt hic debit.* Cæterùm præter causam efficientem, atque materialem; de qua egimus; etiam finalis interdicti hic deficere videtur. est enim finis omnis censuræ, vt sit medicinalis *d.c.1.de sent. exc.in 6.* & quæ *ibidem* vlteriùs requiruntur: at in ea, quæ hic est, maioritatis & exemptionis quæstione, via interdicti non potest videri tendere ad medicinam: sed modus præscriptus d.c.cum *persona. c.peruenit.11.q.3.*vel d.c.3 X. *de Iudic.*

7. *Et forma.* Causa formalis interdicti, eatenus seruata est quidem; vt præmissa sit monitio trina, quamuis vnis literis per interualla dierum præscripta; si corticem inspiciamus: non tamen dicitur adhibita ea forma, quam desiderat ex sacris monitis Concilium Trid.s.23.c.1.& singulatim *vers.vt illos arguant.&c.vers.cum sit diligentia,&c.* imò cùm non de excessibus, & delictibus commissis, & corrigendis hîc sit actũ; sed de iurisdictione ordinaria agnoscenda, & exercẽda, & exemptione obiecta; in qua aliam formam præscribit d.c.cum *persona, d.c.1. de ord. cognit.* & post appellationem d. c. *dilectus*, & extra diœcesim. *d.l.fin.* liquet nec omnem formam esse seruatam; quam istæ rei circumstantiæ exigebant: eoque illis perspectis, & expensis; pluribus omninò ex causis interdictum, de quo agitur, nec ritè, nec rectè esse latum.

FINIS.



INDEX

INDEX
RERVM
NOTABILIORVM.

viui

De

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

L.

de

Q.

R.

Re-

S.

Trienna-

FINIS.

